

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Бердянський державний педагогічний університет
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Донбаський державний педагогічний університет
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Запорізький національний університет
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Київський університет імені Бориса Грінченка
Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
Львівський національний університет імені Івана Франка
Мукачівський державний університет
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Ужгородський національний університет
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Херсонський державний університет
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ ТА СТУДЕНТІВ**

Вип. 8

м. Бердянськ, м. Вінниця, м. Донецьк, м. Дрогобич, м. Житомир, м. Запоріжжя, м. Івано-Франківськ, м. Ізмаїл, м. Київ, м. Кропивницький, м. Львів, м. Луцьк, м. Мукачеве, м. Ніжин, м. Одеса, м. Тернопіль, м. Ужгород, м. Умань, м. Харків, м. Херсон, м. Чернівці, м. Чернігів

2022 р.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 7. Бердянськ, Вінниця, Донецьк, Дрогобич, Житомир, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Луцьк, Львів, Мукачеве, Ніжин, Одеса, Ужгород, Умань, Херсон, Чернівці, Чернігів, 2022. 276 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Балакірева В.А., докторка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Бахмат Н. В., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії та методик початкової освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Березовська Л. І., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії і методики дошкільної освіти, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського

Бондаренко Г. Л., кандидат педагогічних наук, доцентка, завідувач кафедри початкової освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Васютіна Т. М., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки і методики початкового навчання НПУ імені М.П. Драгоманова

Вітюк В.В., докторка педагогічних наук, професорка, заступниця декана, Волинський національний університет імені Лесі Українки

Гавадзин О. Я., кандидат філологічних наук, викладачка Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Гаврілова Л. Г., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії і практики початкової освіти Донбаський державний педагогічний університет

Гордієнко Н. М., докторка соціологічних наук, професорка, проректорка з освітнього процесу та інвестиційної діяльності, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради

Демченко О. П., кандидатка педагогічних наук, доцентка, декан факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Довга Т. Я., докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Центральний державний університет імені Володимира Винниченка

Єсьман І. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової і професійної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент, *Харківський національний педагогічний університет* імені Г. С. Сковороди

Іванова Д. Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Іванюк Г. І., докторка педагогічних наук, професорка кафедри педагогіки та психології, Київський університет імені Бориса Грінченка

Ілійчук Л. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кіліченко О.І., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кічук Н. В., докторка педагогічних наук, професорка, дійсний член Академії вищої освіти України та Міжнародної академії педагогічних і соціальних наук, декан Педагогічного факультету, Ізмаїльський Державний гуманітарний університет

Коваль Л. В., докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет

Комар О. А., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри фахових методик та інноваційних технологій, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Кондур О. С., докторка педагогічних наук, професорка, декан Педагогічного факультету, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Коновальчук І. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Котелянець Н. В., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Коханко О. Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки та методики початкового навчання НПУ імені М.П. Драгоманова

Лагола І.М., викладач-методист, спеціаліст вищої категорії КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

Лимар Ю.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Лисенко Н. В., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Лісовець О.В., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин

Лупінович С. М., кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки та методик навчання, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради

Матвієнко О.В., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки і методики початкового навчання, Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ

Мачинська Н. І., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Москаленко Ю.М., кандидат філософських наук доцент кафедри філософії та соціології, директор Івано-Франківського коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Оліяр М.П., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Пальшкова І.О., докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету початкового навчання Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

Пантюк Т.І., докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Петухова Л.Є., докторка педагогічних наук, професорка, декан педагогічного факультету, Херсонський державний університет

Писарчук О.Т., кандидатка педагогічних наук, доцентка, заступниця декана факультету педагогіки та психології, Тернопільський національний університет імені Володимира Гнатюка

Попова О. І., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет

Прибора Т.О., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Проц М. О., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Розлуцька Г. М., докторка педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Романюк С. З., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Стрілець С. І., докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Сущенко Л.О., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти, Запорізький національний університет

Ткаченко О. М., докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Товканець Г.В., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії та методики початкової освіти, Мукачівський державний університет

Товканець О.С., докторка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Турчин І. С., кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Чайка В. М., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки та психології, Тернопільський національний університет імені Володимира Гнатюка
Шанскова Т. І., докторка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти та культури фахової мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка
Шапошнікова І. М., кандидатка педагогічних наук, професорка кафедри педагогіки і методики початкового навчання, Київський національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

ЗМІСТОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПІВПРАЦІ ШКОЛИ ТА БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООЦІНЮВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Андрієвська Ю., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Венгловська ОА., кандидат педагогічних наук, доцент
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ*

Зміни, що нині відбуваються у Новій українській школі спрямовані передусім на впровадження нової моделі організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. Важливим компонентом у розбудові нової української школи та забезпеченні поступу учнів у реалізації індивідуальної освітньої траєкторії є співпраця закладу загальної середньої освіти (початкової школи) та батьків [3]. З-поміж широкої палітри напрямів співпраці актуальності набувають ті, що спрямовані на вимірювання навчальних досягнень учнів, формування у них навичок самооцінювання. У зв'язку з цим посилюється необхідність співпраці школи і батьків.

Вивчення стану розроблення означеної проблеми у педагогічній теорії дало можливість з'ясувати, що різні аспекти розгляданого питання перебували у колі інтересів та досліджуються сучасними науковцями (І. Бех, Н. Бібік, В. Бондар, О. Онопрієнко, О. Матвієнко, О. Савченко та ін.). Науковці у своїх дослідженнях висвітлюють різні аспекти виокремленого питання. З-поміж першорядних такі, як: формування готовності учнів до самооцінювання результатів навчальної діяльності, обґрунтування організаційно-педагогічних умов, що необхідно враховувати педагогам для організації самооцінювання учнями різних видів власної діяльності, впровадження кращих зарубіжних практик щодо формування навичок самооцінювання учнів в освітній процес Нової української школи.

Студіювання джерельної бази підтвердило потребу в проведенні дослідження щодо обґрунтування змістового забезпечення співпраці школи та батьків у процесі формування навичок самооцінювання учнів початкової школи. Узагальнення ідей провідних науковців засвідчують, що сім'я відіграє вирішальну роль у формуванні здатностей учнів початкової школи, зокрема і тих, що пов'язані з навичками аналізу власного поступу в реалізації освітньої траєкторії. Однак, як засвідчує практика, батьки не завжди розуміють у який спосіб необхідно формувати означені навички у своїх дітей. У цьому контексті значущості набувають питання змістового забезпечення співпраці школи і батьків щодо реалізації виокремлених завдань.

Під змістовим забезпеченням досліджуваного процесу розглядаємо наявність у закладі загальної середньої освіти (початковій школі) інформаційних, технологічних ресурсів, що спрямовані на педагогізацію батьків та розвиток їхньої здатності та готовності реалізувати завдання щодо формування навичок самооцінювання учнів початкової школи.

В педагогічній теорії розроблено варіативні підходи до організації співпраці школи і батьків з різних питань розвитку учнів. З огляду на особливості організації освітнього процесу в початковій школі (очне, дистанційне, змішане) та враховуючи можливості батьків вчитель обирає традиційні, інноваційні, інтерактивні форми співпраці.

До традиційних форм співпраці вчителя початкових класів із батьками учнів щодо формування у них навичок самооцінювання слід віднести проведення тематичних батьківських зборів, бесід, диспутів, лекцій, батьківських конференцій, здійснення індивідуальних видів роботи (бесід з окремими батьками, надання їм відповідних консультацій), забезпечення самоосвіти батьків [1]. В умовах упровадження дистанційного та змішаного навчання пріоритетності набувають форми співпраці школи і батьків із застосуванням ІКТ-технологій [2], зокрема інтернет ресурсів, створення груп для комунікації з педагогів із батьками у соціальних мережах.

З метою розроблення змістового забезпечення співпраці школи і батьків з питань формування навичок самооцінювання учнів початкової школи нами було проведено опитування батьків учнів другого класу. Метою опитування було з'ясувати ступінь готовності батьків співпрацювати з вчителем задля формування в учнів навичок самооцінювання. У дослідженні взяли участь двадцять п'ять батьків учнів другого класу. Усі батьки, що взяли участь в опитуванні проявили інтерес до досліджуваної проблеми, однак понад 70% респондентів наголосили на тому, що вони в недостатній мірі готові формувати означені навички у дітей самостійно, потребують супроводу та підтримки з боку вчителя.

Отримані результати та досвід власної педагогічної діяльності дали можливість розробити онлайн-ресурс для батьків «Як навчити учнів початкової школи оцінювати власні досягнення: путівник для батьків». Означений ресурс покликаний підвищити обізнаність батьків щодо формування в учнів навичок самооцінювання. Структура ресурсу сприяє налагодженню зворотнього зв'язку, що сприяє виокремленню актуальних тем з метою їх обговорення й вироблення спільних підходів у розв'язанні проблеми.

Пропонований ресурс для батьків містить шість рубрик: «Путівник», «Самооцінювання: теорія та практика», «Інструменти для формування навичок самооцінювання», «Тренажер самооцінювання», «Наші здобутки: фотолітопис класу», «Зворотній зв'язок».

Кожна рубрика ресурсу наповнена як теоретичним, так і практичним матеріалом. Зміст інформаційного ресурсу сприяє розширенню знань батьків про сутність поняття «навички самооцінювання учнів», особливості їх формування в учнів початкової школи, участі батьків у підтримці поступу дитини у реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

Онлайн-ресурс «Як навчити учнів початкової школи оцінювати власні досягнення: путівник для батьків» має практичну значущість, оскільки містить вправи та завдання для формування навичок самооцінювання учнів. У рубриці «Тренажер самооцінювання» батьки разом із дітьми по завершенню вивчення теми з навчальних предметів за допомогою таких технік самооцінювання як «Сам собі вчитель», «Світлофор», «Емодзі» та ін. можуть здійснити самооцінку й визначити власний рівень її засвоєння. Важливим є те, що діти самостійно оцінюють власний прогрес, вчать визначати здобутки й називати ті перешкоди, що завадили їм досягти результату. Батьки, у свою чергу, мають можливість, у співпраці з вчителями, виробити траєкторію розвитку учня/учениці, яка буде відповідати його/її можливостям.

Варто зазначити, що застосування пропонованого ресурсу батьками, є продовженням тієї роботи, яку вчитель проводить у класі з учнями. Зокрема результати навчання учнів вчитель фіксує в індивідуальному портфоліо учнів, аналізує з ними їхні роботи, залучає до оцінювання власних результатів.

Важливою є рубрика «Зворотній зв'язок», де батьки у формі дописів мають можливість ставити запитання вчителю щодо формування навичок самооцінювання учнів, ділитися власним досвідом у реалізації означених завдань, формувати тематику індивідуальних та групових консультацій тощо.

Пропонований ресурс сприяв й оновленню змістовому забезпеченню співпраці школи і батьків оскільки тематика, що пропонується для обговорення визначається з урахуванням потреб батьків в удосконаленні їхніх здатностей забезпечувати формування у дітей навичок самооцінювання.

Зазначимо, що в оновленні змістового забезпечення питань співпраці школи і батьків важливо визначити спільні освітні цілі, шляхи їх реалізації й єдності учасників освітнього процесу у розв'язанні важливих завдань щодо формування компетентностей учнів початкової школи.

У підсумку зазначимо, що викладені міркування не вичерпують усіх аспектів порушеної проблеми. Предметом подальших студій можуть бути питання створення у закладі загальної середньої освіти педагогічних умов для організації співпраці школи і батьків з питань формування навичок самооцінювання учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриджук Н. О. Взаємодія школи і сім'ї як важлива складова формування особистості. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-psykholohichni-umovy-stanovlennia-osobystosti-u-suchasnomu-suspilstvi/prohrama/6225-vzayemodiya-shkoly-i-simy-i-yak-vazhlyva-skladova-formuvannya-osobystosti>.
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році : Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9530-22 від 19.08.2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.2.pochatkova.osvita.20.08.2022.pdf>.
3. Нова українська школа : Концептуальні засади реформування середньої школи [Документ пройшов громадські обговорення й ухвалений рішенням Колегії МОН 27.10.2016]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС УРОКІВ ЯДС В ОСВІТНЬОМУ ХАБІ НПУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Артюх Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Бура А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Матвієнко О.В., докторка педагогічних наук, професорка

Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ

Загальноприйнято вважати, що ціннісні орієнтації – це елементи мотиваційної структури особистості, на підставі яких відбувається вибір тих чи інших соціальних установок як цілей або мотивів конкретної діяльності [4]. Саме завдяки цінностям особистість відчуває себе цілісно в світі, що її оточує.

Виховання людини ґрунтується на визнанні певної системи цінностей, яким надається перевага у суспільстві [1]. Політична ситуація в державі зумовлює посилення інтересу до формування ціннісних орієнтацій у молодших школярів, що відображається в ідеях Нової української школи [6]. Як слушно зауважують О. Матвієнко та Д. Губарева, завдяки компетентнісному підходу в молодших школярів отримуються не лише уміння і навички, а й ціннісні орієнтації, які є важливим фундаментом для реалізації себе і своїх амбіцій у житті [2].

Важливість формування ціннісних орієнтацій сучасних школярів, на думку О. Я. Савченко, зумовлює той факт, що «в нашому суспільстві, на жаль, дуже тонкий «озоновий шар» культури, міліють її джерела. Обсяг інформації зростає, а духовність, загальний рівень культури людей знижуються» [3]. Варто підкреслити, що виховання будь-якої цінності або чесноти – це величезна праця не лише вчителя, адже підтримка батьків і оточення дитини, відіграють провідну роль у цьому процесі. На відміну від передачі знань з будь-якого предмету чи інтегрованого курсу, певна цінність може успішно впроваджуватися у людській свідомості лише наскрізно, через настанови й особистий приклад дорослого. Як зазначає В. Франкл (автор книги «Людина у пошуках справжнього сенсу») цінностей не можна навчитися, їх можна тільки пережити [5].

Війна внесла корективи в життя кожного з нас. Сучасні реалії такі, що більшість людей об'єдналися і стали займатися волонтерською і громадською діяльністю. На хвилях цього, для підтримки учнів і їх адаптації, в умовах війни було створено освітній хаб Педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова.

Працюючи в даній організації, ми мали змогу на уроках ЯДС розвивати в дітей ціннісні орієнтації через проведення пізнавально-розвивальних занять, розвивально-розважальних тематичних зустрічей, проєктів, інтерактивних заходів тощо.

Сучасні реалії вимагають нових цікавих методів роботи з учнями. В цьому найкраще допомагають інтерактивні методи роботи. Створюючи атмосферу співпраці та взаємодії, застосування цих методів у вихованні молодших школярів об'єктивно сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, умінь і навичок. Кількість таких вправ залежить від віку та особистісних особливостей школярів і має бути достатньою для формування цінностей. Крім того, збільшення кількості завдань у поєднанні з усними, графічними, творчими вправами сприяє кращому сприйняттю, розумінню, запам'ятовуванню, закріпленню ціннісних орієнтирів і розвитку навичок їх використання.

В основу роботи ми обрали для себе духовні ціннісні орієнтації, а саме: патріотизм, соціальна відповідальність, турбота та толерантність. На нашу думку, саме дані цінності потребують найбільшого розвитку для учнів. Адже вони є важливим елементом моральної свідомості, що надають духовної визначеності системі мотивів.

У безпосередній практиці ми радимо використовувати цифрові застосунки «Jamboard», «Learning.app», «Quizizz», «Kahoot!» тощо (рис.1). Вони допомагають проводити заняття, які цікаві дітям. Працюючи з цими додатками, формування цінностей відбувається в зручній, позитивній атмосфері, де учні мають змогу висловити власну думку, працювати в групі, в парі та самостійно.

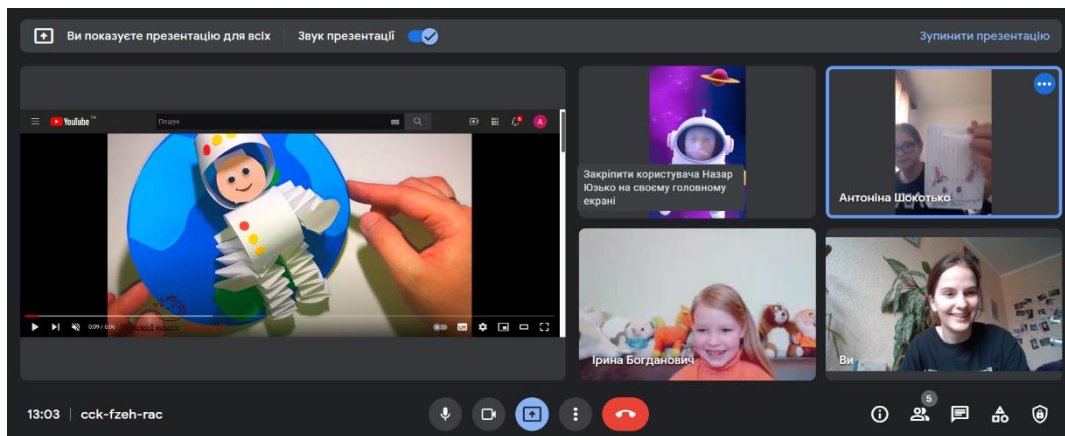

Рис. 1. Фрагмент заняття на тему «Незвіданий космос» в освітньому хабі #ПФ НПУ

Таким чином, формування ціннісних орієнтацій в учнів Освітнього Хабу НПУ імені М.П. Драгоманова відбувається за допомогою цифрових додатків, що забезпечують інтерактивну взаємодію, сприяють створенню ефективного освітнього середовища, яке підвищує результативність навчання, розвиває навички спілкування і взаємодії учнів, які зберігаються протягом усього життя. Тому заняття в Хабі є одним із складників формування світоглядної позиції особистості, забезпечуючи її самореалізацію та самовизначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бушман І. О. Ціннісні орієнтири сучасного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. № 102. 2015. С. 201-205.
2. Матвієнко, О. В., Губарева, Д. В. Особливості формування ціннісного ставлення до людини у дітей молодшого шкільного віку: виховні заходи і батьківські збори. Київ: Ліра-К, 2021.
3. Мацьків М. Формування ціннісних орієнтирів молодших школярів // Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід : збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції (13-14 травня 2021 р., м. Тернопіль). Тернопіль : Вектор, 2021. С. 199-202. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/19905> (дата звернення: 13.10.2022)
4. Теоретичні аспекти динаміки ціннісних орієнтацій у юнацькому віці. URL: <https://sites.google.com/site/mijsajtyulyia/home/rozdil-i/1-1-cinnisni-orientacii-e-ak-skladova-spravovanosti-osobistosti> (дата звернення: 11.10.2022)
5. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. МОН України, 2019. 33 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/PresentationRoman-Stesichin.pdf> (дата звернення: 13.10.2022)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

*Біломіл В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Іванова Л., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне*

Соціальні, економічні та соціокультурні зміни, які нині відбуваються в нашому суспільстві, об'єктивно мають призвести до серйозних змін у всій системі освіти, яка прагне увійти в європейський освітній простір. Нові цілі полягають у зміні освітньої політики та створенні нових освітніх систем, модернізації змісту початкової освіти та виховання молодого покоління в усіх освітніх структурах, розробці та широкому впровадженні більш ефективних освітніх методик, розширенні експериментальних моделей навчання в межах освітнього процесу Нової української школи.

Ці процеси досліджують та розробляють вітчизняні вчені та педагоги: Т. Бабко, О. Банах, Н. Бібік, А. Вознюк, Л. Добровольська, Г. Коломієць, О. Комар, І. Кравцова, Л. Кудрик, С. Лондар, О. Мельник, С. Підлісна, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Просіна, В. Химинець, В. Чорновіл та інші.

Початкова школа раніше за інші ланки освіти націлена на оновлення освітнього процесу на основі дитиноцентризму, партнерства, врахування критичних потреб дитини, розробки нових національних стандартів, освітніх програм та моделей оцінювання результатів навчання [3]. Згідно з Національною рамкою кваліфікацій «початкова освіта є першим рівнем повної загальної середньої освіти, який має забезпечити здатність особи виконувати прості завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання виконувати завдання під безпосереднім керівництвом іншої особи» [4, с. 36, п. 3].

Новий етап у законодавчому та концептуальному розвитку шкільної освіти, наукові досягнення українських та іноземних вчених останніх років зумовили статус початкової освіти, її загальну мету та похідні від неї роботи в нових умовах, значно змінили традиційні підходи, активно впроваджуючи елементи оновленої форми навчання, для яких характерні багатоваріантні уроки.

О. Савченко стверджує: «Відповідно переосмислено мету початкової освіти, яка виразно відбиває дитиноцентровану особистісно зорієнтовану спрямованість початкової освіти. Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Отже, базовими теоретичними положеннями конструювання змісту була реалізація принципу дитиноцентризму в усіх його вимірах і діяльнісного підходу» [3, с. 5].

Нова українська школа змінює форми та методи роботи для розвитку активної, неповторної особистості. Учителі мають звертатися до різних методичних прийомів навчання для використати їх на практиці, для побудови навчального процесу, який має захоплювати дітей, викликати бажання опанувати навчальним матеріалом, краще його засвоїти. Організуючи процес засвоєння знань, необхідно, створити умови, що спрямовують отримання знань та пізнавальну активність учнів на необхідні та нагальні теми, використовуючи в процесі навчання різноманітні цифрові інструменти, інтерактивні технології та інші технологічні рішення, створюючи продуктивне навчальне середовище.

Діти у молодшому шкільному віці ще не мають чітко встановлених норм поведінки у суспільному житті, вони поступово намагаються опанувати складності взаємовідносин з однолітками та дорослими людьми, їх емоційний стан дуже нестійкий. Тому так важливо для дитини у цьому віці на початку знайомства зі шкільними правилами та методами здобування знань, правильно оцінити свої можливості, знайти точки дотику у намаганні опанувати складні основи навчання та взаємовідносини у шкільному колективі [2; 7].

Молодші школярі вчать за допомогою вчителя та самостійно розв'язувати завдання, здобувати необхідні навички роботи з підручником та навчальними матеріалами, але психіка дитини ще нестійка, діти часто відволікаються, хочуть гратися, спілкуватися з однолітками. Проблеми направлення уваги молодшого школяра до навчання вирішують методики проблемного навчання. Доцільно з цією метою проводити уроки у формі гри, екскурсії, дослідження, подорожі тощо. Ці методи проведення нестандартних, повністю нових форм навчання можуть розв'язати питання зосередження уваги дитини на проблемах, аргументованих вчителем [2, с. 40-42].

В межах впровадження моделі Нової української школи пропонуються типові освітні програми, кожна з яких розроблена відповідно на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти [5] та згідно з положеннями «Концепції Нової української школи» [6]. Нормативне підґрунтя навчального процесу НУШ є Закон «Про освіту» [4].

У НУШ (О. Савченко) інтегруються чотири освітні галузі – громадянська, історична, природнича та здоров'язбережувальна. У НУШ (Р. Шиян) – інтегруються сім освітніх галузей (мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична) [1].

Програми розроблено із врахуванням основних принципів нових форм освіти в Україні: дитиноцентрованість та природовідповідність; узгодженість мети, змісту та результатів навчання; принцип науковості та доступності; практична спрямованість змісту; наступність та перспективність навчання; логічна послідовність засвоєння предметних компетентностей; взаємозалежне формування ключових та предметних компетентностей; можливість реалізувати зміст освіти через шкільні предмети та інтегровані курси; творче використання програм, виходячи з умов опанування знаннями; адаптація до індивідуальних особливостей, фізичних та індивідуальних потреб, можливостей та інтересів дитини [8].

Таким чином, ціль реформи реалізується у створенні школи майбутнього, яка дає учням не тільки знання, а вчить ефективно застосовувати їх у житті. Ключові зміни для учнів стосуються зміни самих підходів до навчання та змісту освіти, адже головним завданням НУШ є виховання новаторів та громадян, які вміють ухвалювати відповідальні рішення та дотримуються правил поведінки в соціумі. Основна умова створення якісного середовища для навчання нового покоління учнів – це професійні рівні вчителів, які мають пройти обов'язкову підготовку за новими освітніми програмами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Навчальні програми для 1-4 класів. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-rochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 10.10.2022).
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2003. 192 с.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 08.10.2022).
5. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text> (дата звернення: 09.10.2022).
6. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/249613934> (дата звернення: 09.10.2022).
7. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. Київ: Каравела. 2007. 400 с.
8. Типова освітня програма Савченко О. Я. 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення: 10.10.2022).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Блощинська В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Десятник К., кандидат педагогічних наук, доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк*

Чільне місце у структурі орієнтацій особистості посідають гуманістичні ідеї, в основі яких є ставлення до людини як найвищої цінності. Однак реалії сьогодення життя, коли в умовах війни порушуються права українських людей, дітей, деформуються загальнолюдські цінності: гуманізм, повага до життя, гідність, справедливість, любов до ближнього, турбота, добро, істина, свобода, демократія тощо. У зв'язку з цим виникає гостра потреба у зосередженні всіх соціальних інститутів на популяризації та утвердженні гуманістичних цінностей. Вагома роль у цьому процесі належить освітнім закладам. У межах своєї компетентності вони покликані посприяти тому, щоб гуманістичні ідеї стали ціннісними орієнтаціями молодого покоління.

Василь Сухомлинський як прибічник та ідейний пропагандист гуманістичної педагогіки переконував, що завданням педагога-вихователя, крім усього іншого, є прищеплення дітям засад людинолюбства. У зв'язку з цим В. Сухомлинський зазначав, що справжній вихователь турбується про те, щоб між його вихованцями існували тонкі емоційні відносини: «Дуже тонке, складне і нелегке в моральному вихованні – це добитися того, щоб кожний вихованець робив добро, приносив радість товаришеві, щоб у цій душевній творчості народжувалася потреба в людині – щира, глибока прихильність учнів один до одного. Навчити робити добро людині – в цьому частина педагогічної майстерності. Є тисячі можливостей робити добро, і кожну з них повинен бачити педагог. Чим тонше творення добра для людини, тим більше людяності і благородних емоційних відносин між вихованцями» [4, с. 552].

На актуальності проблеми формування гуманістичних цінностей підростаючого покоління наголошується в працях Ш. Амонашвілі, Г. Балла, І. Беха, М. Боришевського, Г. Жирської, О. Ковальчук, Б. Косова, М. Никандрова, О. Норова, О. Сухомлинської, І. Тимошук, В. Фоменко, О. Ціхоцької та ін.

У зазначеному контексті педагогічної проблеми насамперед розглянемо поняття «гуманізм», що запозичено з німецької мови (humanismus) і за походженням є латинізмом (humanus = людяний). У словнику іншомовних слів гуманізм трактується як 1) світогляд, перейнятий любов'ю до людей, повагою до людської гідності, турботою про людське благо; 2) людяність, любов до людей і турбота про їхнє благо як основа людських взаємин і суспільної діяльності [6, с. 173].

У філософському енциклопедичному словнику гуманізм розглядається як система світоглядних орієнтацій, центром котрих є людина, її самість, високе призначення та право на вільну самореалізацію. Гуманізм визнає вивільнення можливостей людини, її благо критерієм оцінки соціальних інститутів, а людяність – нормою стосунків між індивідами, етнічними й соціальними групами, державами [5, с. 134].

У педагогічному словнику поняття «гуманізм» (від лат. humanus – людський, людяний) подано як: 1) «систему ідей і поглядів на людину як найвищу цінність»; 2) в історичному аспекті гуманізм – «прогресивна течія західноєвропейської культури епохи Відродження, спрямована на утвердження поваги до гідності й розуму людини, її права на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей» [1, с. 77]. Водночас слова «гуманний» і «людяний» є синонімами. Гуманний, тобто людяний, людинолюбний, людський, а гуманізм – людяність, людинолюбство.

Щодо категорії цінності, то у довідковій літературі дане поняття тлумачиться як значущі для людини об'єкти (матеріальні чи ідеальні). Тому у широкому значенні слова цінностями називаються узагальнені стійкі уявлення про щось як найкраще, що відповідає певним потребам, інтересам, намірам, цілям, планам людини (чи групи людей, суспільства) [2, с. 228]; це те, що має певну матеріальну або духовну вартість; важливість чого-небудь.

Цінності є гуманістичними, якщо їх зміст наповнений усвідомленими нормами етики, добра, справедливості й гуманізму. Людина – носій цінностей. Гуманістичні цінності – це ставлення до іншої людини з позиції гуманізму, визнання її найвищою цінністю.

До гуманістичних цінностей науковці відносять такі якості та чесноти особистості:

- доброту, правду, любов, чесність, повагу, гідність, красу, мудрість, милосердя, щирість (О. Вишневський);
- добро, справедливість, милосердя тощо (С. Захаренко, Н. Орлова);

- цінність людського життя, його недоторканість, повагу до людини, справедливість, честь, совість, правдивість, милосердя, доброту (О. Киричук);
- добро, честь, щастя, любов, патріотизм, справедливість, милосердя, відповідальність, совість тощо (І. Бех);
- ставлення до іншої людини, до самого себе, суспільства та природного довкілля як до найвищої цінності, здатність здійснювати вибір добра на противагу злу та систематично проявляти гуманістичну поведінку тощо (О. Лавроненко) [3, с. 33].

У дослідженні О. Ковальчук гуманістичні цінності молодшого школяра окреслюються як система уявлень, переконань, норм та принципів суспільно схвальної поведінки; система світоглядних орієнтацій дитини молодшого шкільного віку, якісним проявом та складовими яких є любов, співчуття, милосердя, турбота, повага, терпимість і толерантність до поглядів інших людей, співпереживання, своєчасна допомога, доброзичливість, справедливість тощо [3, с. 165].

Значний потенціал формування гуманістичних цінностей, на нашу думку, має інтегрований курс початкової школи «Я досліджую світ», зокрема змістові лінії (за програмою О.Я. Савченко) «Людина» (неповторність кожної людини; життя людини – найвища цінність; благодійність як прояв добра і співчуття, взаємодопомоги), «Людина серед людей» (стандарти поведінки в сім'ї, в суспільстві; моральні норми; навички співжиття і співпраці; волонтерська діяльність як спосіб вияву безкорисливої допомоги іншим); «Людина в суспільстві» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства і громадянина України; оцінювання загроз для себе і інших; залежність людей один від одного, взаємодопомога; благодійність і волонтерство як вияв взаємодопомоги; суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність; стосунки людей у суспільстві; права людини; взаємозв'язки між вчинком і наслідком); «Людина і світ» (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв; участь у добродійній діяльності на користь інших; взаємодопомога і підтримка народів у кризових ситуаціях) тощо. Практичний блок зокрема передбачає моделювання школярами способів поведінки чужого ставлення до старших та інших членів сім'ї; способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя).

Розглядаючи проблему формування гуманістичних цінностей молодших школярів важливо, щоб учителі будували освітній процес відповідно до мети початкової освіти, що ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах як утвердження людської гідності, виховання чесності, доброти, здатності до співчуття і співпереживання, справедливості, поваги до прав людини, не лише, працюючи з учнями на інтегрованому курсі «Я досліджую світ», а також на уроках «Української мови», «Літературного читання», «Іноземної мови», «Мистецтво» та у позаурочний час. Це дає підстави сподіватися, що система початкової освіти буде сприяти духовному зростанню особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 370 с.
2. Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. Этика М. : Гардараки, 1998. 326с.
3. Ковальчук О.В. Взаємодія сім'ї і школи у формуванні гуманістичних цінностей дітей молодшого шкільного віку: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2013. 233 с.
4. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором : в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 4.640 с.
5. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова ред. кол.). НАН України; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди, Київ : Абрис, 2002. 742 с.
6. Шевченко Л. І., Ніка О. І., Хом'як О. І., Дем'янюк А. А. Новий словник іншомовних слів : близько 40000 слів і словосполучен / за ред. Л. І. Шевченко. Київ : АРІЙ, 2008. 672 с.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

*Бондар А., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Коваль Т.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Ключові слова: творча особистість, особистість, образотворче мистецтво, учні, початкова школа, естетичне виховання.

Розвивати кожну дитину як неповторну індивідуальність та особистість – завдання Нової Української Школи. Саме тому велике значення має формування в учнів творчого потенціалу, прагнення до самоосвітньої пізнавальної діяльності, вміння ставити і вирішувати нові проблеми. Проблема розвитку творчої особистості хвилювала таких видатних педагогів: В. О. Сухомлинського, І. В. Кожух, Н. А. Глинську, І. П. Горєву. А естетичне виховання займає одне із провідних місць у педагогіці, тому, що саме воно формує духовно багату, зорієнтовану на загальнолюдські цінності особистість.

В національній системі освіти пріоритетним напрямом є особистісний розвиток, який пов'язаний з формуванням творчого потенціалу, розвитку творчих здібностей. В українському педагогічному словнику поняття «творчість» визначається як продуктивна людська діяльність, здатна продовжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення.

Метою нашої педагогічної діяльності є розвиток творчої особистості учня, його фантазії, художнього смаку і творчих здібностей, набуття вмінь і навичок в образотворчій діяльності та готовність використовувати отриманий досвід у самостійній творчій роботі.

На уроках ми прагнемо до створення емоційної атмосфери захопленості, тобто, такої обстановки в класі, яка благотворно впливає на появу нових, оригінальних ідей. Для цього ми застосовуємо метод комплексного використання таких видів мистецтва, як музики, живопису, образотворчого мистецтва, художньої літератури, театрального мистецтва та інших. Наприклад, на уроці «Декоративно – ужиткове мистецтво» в 4 класі ми використовуємо красу літературної української мови (вірші, приказки, прислів'я, загадки, порівняння), інсценізацію сторінок біографії К. Білокур, музичні заставки.

У роботі вчителя за програмою Нової Української Школи ми дотримуємось думки, що творча атмосфера в класі це особистий приклад вчителя. Тому намагаємось запалити своїми захватом, милуванням від тієї чи іншої художньої діяльності. І саме з цією метою для мотивації навчальної діяльності учнів використовуємо різні методичні прийоми під загальною назвою «Здивувати, зацікавити, надихнути!» Дітям подобається працювати разом із вчителем. Така співпраця «вчитель – учень» допомагає вдосконалити їх вміння і навички.

На уроці «Ляльковий театр» в 3 класі діти мали змогу спостерігати захоплюючий процес створення казкової іграшки. І тому їх вже не потрібно було заохочувати до роботи. Мотивацією для творчого підходу у створенні художньої роботи може бути виготовлення подарунку, сувеніра для батьків або друзів, для конкурсу, для шкільної виставки.

Також, щоб сприяти гармонійному творчому розвитку дитини, у своїй роботі ми широко використовуємо інтерактивні методи та нестандартні форми організації уроку на різних його етапах.

Так, під час актуалізації опорних знань учнів використовуємо різні методи і прийоми роботи з класом. Наприклад: «Ланцюжок», «Пінг – понг», «Так – ні», побудова асоціативного куща, використання сигнальних карток.

Під час уроку «Рельєфна композиція» в 4 класі можна запропонувати учням гру «Так – ні». Суть гри полягає в тому, що діти мають задати питання вчителю, стосовно малюнка або фото рельєфної композиції, розміщеного на закритій дошці. Учням пропонується відгадати, про що йтиме мова на уроці, ставлячи запитання які вимагають від учителя тільки відповідей «так» чи «ні». Діти можуть ставити такі запитання: Це твір живопису (графіки, скульптури...)? Це об'ємна скульптура? Це скульптура на площині? Це рельєф?

Якщо знайдено учнями відповіді, показуємо класу зразок і оголошуємо тему уроку. Цей прийом вчить пов'язувати розрізнені факти, систематизувати наявну інформацію, сприяє зміцненню здобутих знань.

Для активізації знань учнів і підготовки їх до сприйняття нового матеріалу застосовуємо метод «Побудова асоціативного куща». На уроці «Модель і образ у портреті» у

4 класі діти записують короткі тези на дошці навколо поняття «Портрет». Це допомагає за короткий проміжок часу пригадати учням та сформуванати засвоєні раніше знання.

Для активізації розвитку творчих здібностей використовуємо нетрадиційні художні техніки.

Робота з солоним тістом, паперопластикою, природними матеріалами, на склі урізноманітнюють і збагачують уроки образотворчого мистецтва. Різні прийоми роботи допомагають дітям найповніше проявити свої здібності, відшукати цікаві та оригінальні рішення виконання роботи.

Допомагають розвивати художньо – творчі здібності учнів інноваційні мистецько – педагогічні технології навчання, які дають змогу підвищити ефективність засвоєння знань, викликати живий інтерес до навчання. Тому пропонуємо учням різні види науково – дослідницької роботи з використанням сучасних медіа – засобів.

Серед **технологій формування творчої особистості** за основу беремо технологію С.О. Сисоєвої, В. Шубинського: формування цільових настанов, активізації контролю за сприйняттям, підвищення темпу уявних операцій, створення умов для розвитку ситуативного інтересу.

Дотримання певних принципів в організації навчання дозволяє розвивати творчі здібності учнів: *принцип інформованості* полягає у значущості інформації, що отримує дитина про мистецтво, творців та результати їх праці; *принцип діалектичної єдності та оптимальності теорії і практики*. Важливо, щоб учні від споглядань та розповідей переходили до практичної роботи; *принцип саморозвитку*. В організації навчально-творчої діяльності необхідною є опора на сильні й врахування слабких сторін особистості. Особливого значення тут набуває самопізнання; *принцип рефлексії*. Рефлексія допомагає зняти фізичне, інтелектуальне та емоційне напруження, під час виконання складних завдань; *принцип оптимального поєднання індивідуальної та колективної форм навчально-творчої діяльності* [1]. У реалізації цього принципу потрібно постійно враховувати й співвідносити мету, зміст, труднощі різних видів роботи, методи і форми її організації з особливостями розвитку творчих здібностей учнів; *принцип віри в сили та можливості дитини*. Цей принцип реалізується, коли у процесі керування навчально-творчою діяльністю дотримується демократичний стиль спілкування, який дає учневі змогу сповна реалізувати себе.

Серед **методів стимулювання творчості** обираємо такі:

Метод евристичної загадки. З опису проблеми вибирається низка суттєвих пошуковому запитові ключових слів, які виражаються у вигляді загадок. Відгуки можуть відноситися до сфери проблемної ситуації. Вони використовуються для підказки.

Метод фокальних об'єктів. Ознаки кількох випадково вибраних об'єктів переносять на той, що має бути вдосконалений. Наприклад, удосконалюється «олівець». Випадковий об'єкт – «зебра». Отримуємо «смугастий олівець».

«Мозкова атака». Метод запропонований 1937 року А. Осборном. У парах, малих чи великих групах швидко фіксуються усно чи письмово (в образотворчому мистецтві – усно) усі ідеї, які без винятку беруться до уваги. Часто використовуються такі принципи: усі твердження приймаються, ніякої критики, підходить усе, ніяких обговорень. Наприклад, діти отримують завдання: «Що допоможе передати осінній день?» Після завершення «мозкового штурму» пропонуємо свою допомогу для оцінювання висунутих пропозицій. Функції вчителя зводяться до вироблення критеріїв і оцінювання їхніх пропозицій.

Колективна записна книжка Дж. Хейфіля. Це колективна робота. За місяць до проведення підсумків перед кожним учасником ставлять проблеми, вони отримують огляд необхідної інформації. Наприкінці місяця всі члени колективної роботи узагальнюють результати ведення колективної записної книжки та подають їх у формі творчого звіту, це може бути композиція, аплікація, колаж, графіті тощо.

Одним із **прийомів емоційного мотивування** навчання є створення **ситуації захоплення**, тобто введення до навчального процесу захопливих прикладів, дослідів, парадоксальних фактів. Підвищений інтерес в учнів викликають уривки з художньої літератури, присвячених життю і діяльності видатних художників. Наприклад, на уроках образотворчого мистецтва використання фактів із життя майстрів мистецтв може не тільки зацікавити учнів, а й викликати позитивне ставлення до предмета, теми, яка вивчається.

Будувати **модель формування творчих здібностей учнів** працюючи за якою ми змогли досягти певних успіхів як у навчанні, так і творчій діяльності дитини.[2].

Формуючи творчі здібності організуємо взаємодію з учнем так, щоб вона включає в себе:

- відсутність критики невдалих творчих спроб;

- можливість для учня вибору та самостійної постановки задачі;
- врахування інтересів учня;
- підтримка творчої ініціативи;
- безумовне позитивне відношення до учня;
- емоційний контакт з учнем. Отже, така взаємодія дозволяє створити в учнів у процесі навчання внутрішню мотивацію, що сприяє творчому самовираженню та розвитку їх творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо – естетичний цикл 5-11 класи. – к . : «Перун», 20013.
2. Отич О.М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія / О.М. Отич; за наук. ред. І.А. Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – 752 с. – С. 565-577.
3. Полатайко О.М. Система теорії розуміння та інтерпретації художніх творів у фаховій підготовці майбутніх учителів мистецького профілю // Етнодизайн у контексті українського відродження та європейської інтеграції : зб. наук. пр., кн. 1. – Полтава: Симон, 2018. – С. 375-381.
4. Столяренко Л.Д. Психологія делового об'єднання і управління: учебник / Л.Д. Столяренко. – Ростов н/Д: Феникс, 2001. – 512 с. С. 122-126.
5. Кондратова В. В., Попова Л. М. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва: Навчально – методичний посібник. – Кіровоград: Видавництво обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, 2012. – 32 с.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Бутенко С., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Рудік М., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Дубровська Л., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин*

Сучасний стан розвитку творчих здібностей – це широке вміння застосовувати знання в нестандартних ситуаціях, розвиток соціальних та психологічних процесів, що зумовлюють гармонійний розвиток мислення, а саме вміння систематизувати, узагальнити, пояснити, перетворити знання та певні механічні види та форми роботи творчого спрямування з гнучким застосуванням в різних напрямках роботи.

На сьогодні розвиток творчості перебуває в такому системному процесі, де виховуються спочатку у дітей зацікавленість та пробуджується інтерес до знань, а потім розвивається самостійність і вміння глибокого творчого судження в освітньому процесі.

Починаючи з першого класу, щоб сформувати творчі здібності, учень повинен отримувати нові враження про навколишній світ, тому варто під час виконання різних видів діяльності застосовувати творчі завдання, вправи та ігри. Наприклад, з першого дня знайомства з новою атмосферою для школярів у початковій школі можна розпочати з малювання, конструювання, розігрування певних сюжетів, створення власних історій, складання віршів та композицій. Такі поступові кроки сприятимуть оптимальному покращенню шляхів розвитку творчих здібностей. Особливо з урахуванням усіх інноваційних компонентів сучасного середовища у школі пізнавальна творча активність дитини поступово розкриватиметься самостійно.

При повній характеристиці суті поняття «творчості», а саме таких здібностей у сучасних умовах варто враховувати різноманітні чинники, ознаки, властиві процесу розвитку. З точки зору педагогіки та психології особливо цінним виступає сам процес творчої роботи.

Формування спільної роботи над творчістю дозволяє визначити такі етапи творчої діяльності: етап визначення принципу рішень і етап втілення та впровадження певних рішень у житті.

Базуючись на такому визначенні, творчі здібності учнів початкової школи під час освітнього процесу розкриваються та розвиваються разом з різноманітними якостями. Особливо такі компоненти функціонують, як мислення, уява та фантазія. Це висвітлюється проявом у дітей рівня:

- швидкості у виконанні завдань;

- гнучкості у висловлюванні власних ідей та пристосуванні до нових умов;
- оригінальності та неординарності;
- здатності чітко та коректно висловлюватися [4].

Творчі здібності у сучасній початковій школі мають чималий список компонентів, які вчені називають уміння в даному напрямку. Наприклад, відомий дослідник саме проблем творчості, А.Н. Лук підсумував діяльність усіх педагогів, вчених, творців, винахідників та інших і визначив так творчі здібності притаманні випускнику нової української школи:

- уміння бачити проблему в тих ситуаціях і місцях, де її не вбачають інші;
- здатність змінювати розумові операції;
- можливість застосовувати однієї навички у різних задачах, обставинах, ситуаціях;
- здатність цілісного сприймання та розуміння;
- асоціювання різнопланових понять;
- креативність, гнучкість мислення;
- вибирати відомості, що наявні у системі знань;
- уміння бачити речі наявного характеру;
- творчість та легкість у генеруванні ідей та прояву уяви;
- легкість у доопрацьовуванні певних ідей та задумів [3].

Таким чином, творчі здібності виглядають так, як індивідуальна спроможність особистості, які сприяють багатогранності задач з успішним виконанням їх під час освітнього процесу.

Розвиток творчих здібностей у початковій школі варто також розглядати ще зі сторони педагогічної діяльності, в якій притаманні різноманітні творчі процеси. Одним із головних компонентів у цьому дослідженні здібностей варто поглянути на діяльнісний підхід. Він, у свою чергу, включає творчу професійну діяльність учителя, що спрямована на ефективність та всебічність розвитку здібностей школярів.

Успішність та якість розвитку творчих здібностей дітей початкової школи базується на тісній взаємодії професійності вчителів, підготовленості шкільного осередку, а також заохочення до діяльності дітей та батьків. Для досягнення успішних результатів у процесі творчого виховання та навчання дітям варто надавати не стандартні установки, а можливість проявляти себе у творчому потенціалі.

Під час розвитку творчих здібностей у початковій школі варто звертати увагу на складові творчості учня:

- 1) практичні навички – уміння донести інформацію так змістовно аби після розповіді будь-хто міг матеріалізувати ідею у світ;
- 2) свіжий погляд – саме діти уміють описати цікавим способом ідею з використання безмежної фантазії та креативності, що дозволяє їм не обмежуватися, а розкривати свої горизонти під час творчої роботи;
- 3) аналітичність здібностей – уміння дітей застосовувати певну аналітику у роботі, створюючи такі точки зору, які розкривають ситуацію з незвичайного боку;
- 4) асоціативність здібностей – це можливість створювати незвичайні зв'язки, які синтезують процес поєднання між собою під час взаємодії;
- 5) цінність творчості – варто зазначати дитині, що її творча робота є цінним компонентом розвитку суспільства, в якому в спільній взаємодії батьки-діти-вчитель отримують успішний творчий компонент у роботі [1].

У процесі побудови умов для розвитку творчості дитини варто звертати увагу на такі фактори:

- кількісного і якісного компонента у побудові груп або пар для роботи, адже учні повинні взаємодоповнювати один одного і стимулювати до пізнання та розвитку чогось нового та незвичайного;
- спеціалізація у ранній період. Це говорить про те що при розвитку варто спрямовувати та виконувати завдання які базуються на вікових особливостях дитини, що не суперечить їх комфорту;
- важливість тактовного та змістовного педагогічного управління процесом розвитку творчих здібностей;
- суперництво та конкуренція – зумовлюється умовами порівняння та похвали, тому тут варто робити колективного оцінювання та підбадьорювання та заохочування кожного учня [2].

Отже, на нашу думку у сучасному стані розвитку творчих здібностей дітей початкової ланки відіграють досить багато компонентів, що усвідомлюються кожним учасником процесу,

тому варто створювати конкретні психолого-педагогічні механізми розвитку даних здібностей, що наповнені логічними процесами й забезпечують мотиваційний напрямок дитини у розвитку потрібних якостей.

Творчі здібності формуються за сприятливих умов середовища, саме така робота спонукає до саморозвитку, самореалізації та самоствердження з подальшим мотиваційним нахилом на творчий потенціал у різних видах роботи. Саме тому, на нашу думку, для розвитку творчості у початкових класах повинна буди специфіка поглибленого вивчення предметів не зі сторони теоретичного напрямку, а саме зі сторони створення активного, оригінального, практичного процесу реалізації ідей та вирішення задач та проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Педагогічні умови підготовки вчителя до творчої професійної діяльності [Електронний ресурс]. *Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи*: зб. наук.-метод. праць / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир. Вид-во Євенок О.О. 2017. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/154897732.pdf>
2. Барнич О. В. Формування творчої особистості у контексті розвитку початкової ланки освіти. *Імперативи розвитку України в умовах глобалізації* : Міжнародна науково-практична конференція : Матеріали доповідей та виступів : Чернігів : ЧДІЕУ. 2009. С. 186-188.
3. Грушко О. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі мовленнєвої діяльності : дис... канд. пед. наук: 13.00.09 «Теорія навчання». Інститут педагогіки АПН України. К. 2005. Харків, 2005. 110 с.
4. Данько Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів [Текст]. *Початкова школа*. 2013. № 4. С. 1-2.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Величко А., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Бикова Т., кандидатка педагогічних наук, доцентка
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної
ради, м. Запоріжжя*

Молодший шкільний вік знаменує собою нову віху в розвитку дитини, яка охоплює в хронологічному аспекті проміжок від 6–7 до 10–11 років. Цей вік характеризується значними змінами у функціонуванні коркових і підкоркових структур мозку [4, с. 190]. Тому емоційна сфера молодших школярів, зокрема, на думку Є. П. Ільїна, характеризується такими факторами: емоційно виразним сприйняттям подій, явищ, розумової і фізичної діяльності; щирим вираженням своїх переживань – радості, страху, гніву, задоволення або незадоволення; готовністю до афекту, страху; великою емоційною нестійкістю, частою зміною настрою, схильністю до короткочасних і бурхливих афектів.[3, с. 142 - 143].

Українські діти переживають неймовірне емоційне навантаження під час війни. Вони зіштовхуються з двома типами травматичних подій: несподіваними та довготривалими, що зумовлюють виникнення непродуктивних стратегій подолання труднощів. У результаті цього діти страждають від таких проблем як тривожний розлад, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, дисоціативні розлади (добровільна соціальна ізоляція, деперсоналізація, дереалізація, небажання розмовляти, кататонічний синдром), поведінкові розлади (зокрема агресія, асоціальна і злочинна поведінка, схильність до насильства). [8]

Негативні емоційні стани викликають фізіологічні та психологічні порушення, що безумовно шкодять дитячому організму, знижують його працездатність. Саме тому нагальним завданнями сучасного вчителя є нейтралізація всіх негативних впливів навколишнього середовища на дитину, подолання тривожності, страхів, коригування деяких проявів поведінки.

З метою попередження виникнення у дітей молодшого шкільного віку негативних емоційних станів в практиці вчителів початкової ланки освіти широко використовуються методи арт-терапевтичної технології.

Арт-терапія сучасний напрям психотерапії. В «Психотерапевтичній енциклопедії» за редакцією Б. Карвасарського так визначено цей напрям: «використання мистецтва як терапевтичного фактору». Арт-терапія — інноваційний метод, що сприяє творчому розкриттю

здібностей та сутнісного потенціалу людини, мобілізації внутрішніх механізмів саморегуляції й зцілення. [1]

З метою відновлення емоційного ресурсу дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі варто використовувати методи кольоротерапії, ізотерапії (роботу з фарбами, глиною, піском, солоним тістом), музикотерапії, казкотерапії, ігротерапії.

Найчастіше в педагогічній практиці застосовуються вправи на сприймання кольорів та уявне розфарбовування предметів навколишньої дійсності.

Наведемо приклади використання українськими вчителями методів арт-терапії в умовах дистанційного, змішаного та очного навчання.

Реабілітаційна вправа «Зоряне дихання»

Мета: протидія болі будь-якого походження, тривозі, страху, поганого настрою.

Хід вправи

Педагог пропонує дітям виконувати його команди:

- Виберіть зручну позу.
- Уявіть синє небо, засіяне зорями.
- Оберіть одну зірочку – вона тепер належить вам.
- Виберіть колір, необхідний для зцілення.
- Включіть зірочку, нехай вона засвітиться цим кольором. Кольоровий промінь широкий, він все довкола заповнює своїм сяйвом. Вдихніть на раз-два-три, уявляючи, що ви вдихаєте кольорове повітря. Повітря, проникаючи через ніс, заповнює усе ваше тіло. Спробуйте побачити та відчутти це. [6]

Ізотерапія — напрямок терапії, який поєднує використання в терапевтичній практиці візуальних мистецтв: малюнка, живопису, монотипій, мозаїк, колажів, гриму, боді-арту, масок, ліплення, ляльок, маріонеток, інсталяцій, фотографій тощо. Перевагами ізотерапії, крім відсутності протипоказань, є відносна простота в застосуванні, багатство матеріалів, можливість використання в поєднанні з будь-якими іншими психотерапевтичними методами та медичними засобами. [1]

В умовах дистанційного й очного навчання цей вид арт-терапії однаково дієвий. Майже всі вправи проводяться так: вчитель дає учням завдання намалювати, а учень виконує малюнок, використовуючи різні кольори та матеріали. В процесі творчого натхнення учень має змогу виразити всі емоції на папері або іншому матеріалі, а вчитель за результатами роботи може зрозуміти, чи є прогрес у позбавленні від стресу.

Музикотерапія — це система психологічної корекції фізичного й психічного здоров'я людини за допомогою музично-акустичних впливів. Музика викликає різні терапевтичні ефекти, її можна використовувати для впливу на самопочуття людини. [2]

Для заспокоєння емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку доречно пропонувати їм для слухового сприймання музичні твори В. Моцарта «Ближче до мрії», Й. Баха Брандербурзький концерт № 2 (Andante), Л. Бетховена «Елізі», Прелюдія № 5. Після прослуховування доречним буде обговорення емоцій, які в учнів викликала музика.

Казкотерапія заснована на використанні казки, як архетипічної метафори з метою психодіагностики, психокорекції, психотерапії та психологічного консультування (зцілення за допомогою казки). [1]

Зцілення за допомогою казки буде відбуватися за рахунок не тільки сприймання, а й створення казки учнями. Вигадаючи казку, учні придумуватимуть сюжет, спираючись на власні думки та емоції, які вони переживають під час війни. Головне завдання вчителя в цьому виді арт-терапії — не втручатися в сюжет казки, але допомогти учневі створити позитивну кінцівку.

Ігротерапія — це метод психотерапевтичного впливу на дітей і дорослих з використанням гри. Метод може бути використаний як у груповій так і в індивідуальній роботі. [2]

Цей вид арт-терапії використовують, як у очному, так і в дистанційному навчання, під час якого вчитель намагається активно взаємодіяти з учнем, використовуючи різноманітні ігрові задуми, іграшки. Наприклад, при виконанні вправи «Випускання пари» учень з вчителем використовують «крижану» пластинку і дерев'яний молоток, і по-черзі «випускають пар», а разом з тим – позбавляються негативних емоцій і переживань.

Отже, проблема застосування арт-технологій в освітньому середовищі є досить актуальною, оскільки за допомогою використання засобів мистецтва можна виконати не тільки основні освітні функції, а й зберегти емоційне здоров'я дітей молодшого шкільного віку в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознесенська О.Л., Мова Л.В. Арт-терапія в роботі практичного психолога: посібник. Київ: Шкільний світ, 2007. С. 118.
2. Козлова А.І., Науменко О.А. Рецепти арт-терапії: Специфіка терапевтичного впливу. Ігрова терапія. Як зробити навчальний процес цікавим. Психолог: газета. Київ: Шкільний світ, 2019. № 2 (650). С. 4 — 24.
3. Лелюх-Степанчук О.О. Особливості емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Теорія і практика сучасної психології: Збірник наукових праць №2. КПУ, 2018. С. 140 - 144.
4. Лисенкова І. П. Психологічна робота з розвитку емоційної сфери дітей з порушеннями розумових функцій: Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Психологія. 2018. Вип. 2. С.190 - 193.
5. Меєчко І.В. Особливості емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку як чинники здатності до емоційної децентрації І. В. Меєчко Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. Вип. 45(2). 2013. С. 143-151.
6. Черноштан О.Я. Значення кольоротерапії в психології. Київ, 2020. URL: http://sadokbarvinok.at.ua/publ/mi_konsultuemо/rekomendacii_vikoristannja_koloroterapii/
7. *Joshi, PT and Deborah O'Donnell 2003 Consequences of child exposure to war and terrorism. Clinical Child and Family Psychology Review*
8. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2019. 264 с.

СТАН СФОРМОВАНOSTI У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАСКРІЗНОГО ВМІННЯ ВИСЛОВЛЮВАТИ СВОЮ ДУМКУ

*Волчанська О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Коханко О.Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м. Київ*

На сьогодні одним із головних завдань НУШ як освітньої системи є впровадження нового змісту світи, заснованого на формуванні компетентностей та наскрізних умінь, необхідних дитині для успішної самореалізації в суспільстві. Концепція Нової української школи наголошує на наскрізних вміннях, необхідних для формування успішної особистості, зокрема «розв'язання проблеми, вміння критично й творчо мислити, вміння співпрацювати, ефективно спілкуватися, досліджувати, експериментувати, організовувати свою діяльність, рефлексувати, робити вибір, ухвалювати рішення» [1]. Однією з важливих і необхідних здатностей сучасної особистості є комунікативні вміння та, зокрема, вміння висловлювати зв'язно свою думку усно та письмово. Адже це є основою порозуміння з іншими людьми, кооперації з ними, взаємодії та співіснування, виконання спільних завдань у команді і ведення переговорів тощо.

У процесі нашого дослідження одним із завдань було виявлення стану сформованості у молодших школярів наскрізного вміння висловлювати свою думку. У дослідницько-експериментальній роботі взяли участь 43 учні початкової школи, що навчаються у двох третіх класах: експериментальна група (ЕГ) – 22 учні 3-Б класу (12 дівчат та 10 хлопців); контрольна група (КГ) – 21 учень 3-В класу (9 дівчат та 11 хлопців) Святопетрівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Бучанського району Київської області.

Констатувальний експеримент передбачав визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості у дітей молодшого шкільного віку наскрізного вміння висловлювати свою думку; підбір та впровадження діагностичних методик щодо визначення стану сформованості наскрізного вміння висловлювати свою думку в учнів початкової школи та аналіз отриманих результатів.

У таблиці 1 представлені критерії та показники вияву рівня сформованості в учнів молодшого шкільного віку наскрізного вміння висловлювати власну думку.

Критерії та показники вияву рівня сформованості наскрізного вміння висловлювати власну думку в учнів молодшого шкільного віку

Критерії	Показники	Методика дослідження
Здатність висловлювати свою думку усно	1) уміння дитини молодшого шкільного віку передавати власні думки та переконання чітко, зв'язно та зрозуміло усно; 2) уміння виражати адекватно свої почуття та емоції під час мовлення; 3) уміння будувати діалогічне та монологічне мовлення; 4) уміння дотримуватися теми та мети певної комунікативної ситуації; 5) уміння чути, розуміти та враховувати думку та почуття інших учасників комунікативної ситуації; 6) уміння обирати мовні засоби для кращого висловлення своєї думки.	Методика «Візерунок під диктовку» (Г. Цукерман)[2]
Здатність висловлювати свою думку письмово	1) уміння дитини молодшого шкільного віку передавати власні думки та переконання чітко, зв'язно та зрозуміло на письмі; 2) уміння виражати адекватно свої почуття та емоції у письмовій формі; 3) уміння дотримуватися теми та мети певної комунікативної ситуації; 4) уміння розуміти та враховувати думку та почуття інших учасників комунікативних ситуації, співпереживати, аргументувати свою позицію щодо них письмово; 5) уміння обирати мовні засоби для кращого висловлення своєї думки на письмі.	Написання твору на тему: «Як заводити нових друзів?»
Експресивно-когнітивний	1) оцінюваність – здатність молодшого школяра скласти схвалювальну або критичну (негативну) характеристику предметів, людей, ситуацій; 2) емоційність – відображення в мовленні дитини настроїв, емоцій, почуттів, власних суджень, переживань; 3) образність – здатність дитини розуміти та використовувати у своїх власних висловлюваннях мовних одиниць, які актуалізують наочно-чуттєві уявлення; 4) осмислення та розуміння значення змісту позицій та думок однолітків дитиною молодшого шкільного віку.	Бесіда «Яким я бачу своє майбутнє»

Визначено характеристику рівнів сформованості наскрізного вміння висловлювати власну думку у дітей молодшого шкільного віку та представлено наступним чином:

Високий рівень: учень вживає слова із різними смисловими відтінками та навантаженням, доречно їх використовує; у своєму мовленні активно використовує різні засоби зв'язного мовлення, експресивну лексику. Мовлення учня є емоційно забарвленим,

багатим на типові формули та вирази. Молодший школяр самостійно вживає експресивну лексику, вмiє складати образну характеристику подiй, людей, ситуацiй, описовi розповiдi, вдало та самостiйно вмiє складати логiчнi розповiдi на основi власного життєвого досвiду, висловлювати своє ставлення до таких подiй, людей, ситуацiй тощо, аргументувати свою думку. Учень володiє монологiчним та дiалогiчним мовленням, вступає у дiалог з дорослим (батьками/вчителем) та однокласниками/однолiтками.

Середнiй рiвень: учень вживає слова з рiзними смисловими вiдтiнками та навантаженням, доречно їх використовує; у своєму мовленнi активно використовує рiзнi засоби зв'язного мовлення, експресивну лексику. Мовлення молодшого школяра є емоцiйно забарвленим, багатим на типовi формули та вирази. Вiн самостiйно вживає експресивну лексику, вмiє складати образну характеристику подiй, людей, ситуацiй, описовi розповiдi, вдало та самостiйно вмiє складати логiчнi розповiдi на основi власного життєвого досвiду, висловлювати своє ставлення до таких подiй, людей, ситуацiй тощо, аргументувати свою думку, але за допомогою вчителя. Учень на достатньому рiвнi володiє монологiчним та дiалогiчним мовленням, вступає у дiалог з дорослим (батьками/вчителем) та однолiтками/однокласниками, але iнколи йому важко дотримуватися теми та мети певної комунiкативної ситуацiї.

Низький рiвень: учень має небагатий словниковий запас, що унеможливує нормальний розвиток зв'язного мовлення. Вiдзначаються суттєвi труднощi з розумiнням та поясненням власної думки через нерозумiння семантичного значення лексичних одиниць. Вiдзначаються недостатнi вмiння молодшого школяра складати образну характеристику подiй, людей, ситуацiй; учень вiдмовляється складати описовi розповiдi та/або розповiдi на основi власного життєвого досвiду, або складає їх нелогiчно, плутається у словах та виразах, має сумнiви щодо правильностi висловленої думки.

Проведення дослідження у контрольній та експериментальній групах за вищенаведеними методиками здійснювалося у груповій формі, діагностика за другою методикою – в індивідуальній.

Узагальнивши результати проведеного експериментального дослідження за трьома критеріями сформованості наскрізного вміння висловлювати власну думку (здатність висловлювати свою думку усно; здатність висловлювати свою думку письмово; експресивно-прагматичний), було сформовано загальні результати проведеної діагностики рівня розвитку вміння висловлювати свою думку у дітей молодшого шкільного віку ЕГ та КГ на констатувальному етапі (рис. 1).

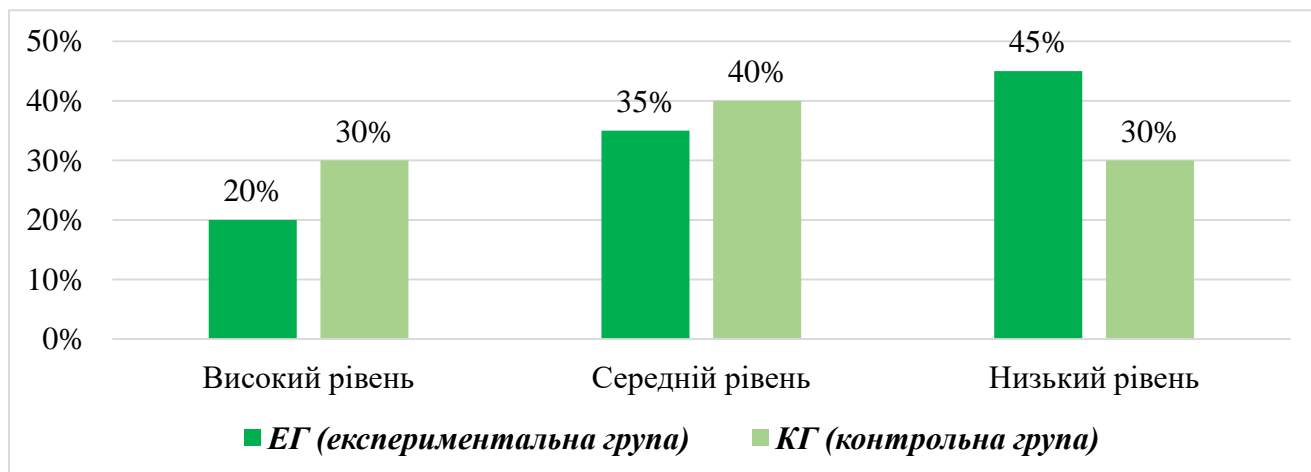

Рис. 1. Рiвень розвитку наскрiзного вмiння висловлювати свою думку в учнiв 3 класiв ЕГ та КГ на констатувальному етапi

Встановлено, що у молодших школярiв недостатньо розвинене наскрiзне вмiння висловлювати власну думку, зокрема: 1) в учнiв ЕГ переважає низький рiвень (40%), а у дiтей КГ – середнiй (40%) рiвнi наскрiзного вмiння висловлювати власну думку усно; 2) в учнiв дiтей ЕГ та КГ виявлено низький рiвень сформованостi наскрiзного вмiння висловлювати власну думку письмово – 50% та 40% вiдповiдно; 3) у молодших школярiв ЕГ та КГ виявлено середнiй рiвень сформованостi експресивно-прагматичного критерiю розвитку наскрiзного вмiння висловлювати свою думку – 40% та 50% вiдповiдно; 4) загальний рiвень розвитку наскрiзного вмiння висловлювати власну думку в ЕГ – низький (45%), в КГ – середнiй (40%).

Отже, за результатами проведеного діагностичного обстеження учнів 3-х класів, спрямованого на визначення вихідного рівня сформованості наскрізного вміння висловлювати свою думку, було встановлено, що в учнів сформовані окремі комунікативні вміння, більшість учнів прагнуть співпраці, здатні організувати взаємодію для досягнення загальної мети. Але у них недостатньо розвинені такі компоненти комунікативних вмінь, які включають уміння передавати власні думки та переконання чітко, зв'язно та зрозуміло; уміння виражати адекватно свої почуття та емоції під час мовлення; уміння будувати діалогічне та монологічне мовлення; уміння дотримуватися теми та мети певної комунікативної ситуації; уміння чути, розуміти та враховувати думку та почуття інших учасників комунікативної ситуації; уміння обирати мовні засоби для кращого висловлення своєї думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Методика «Візерунок під диктовку» (Г. Цукерман). URL: <https://rykovodstvo.ru/instr/131781/index.html>

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Зикіна В., здобувачка першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Лупінович С.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка
КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія», м.Запоріжжя*

Всі ми знаємо, що діти наше майбутнє! Якщо діти наші розвиваються, тоді суспільство прогресує. З глобалізаційними викликами суспільства, змінюються виховні впливи на особистість. Слід зазначити, що економічна культура особистості – це система життєвих уявлень, цінностей, зразків поведінки, норм, та, в кінцевому підсумку, такий образ дій особи при вирішенні економічних питань будь-якого характеру, що повністю відповідають сьогочасним економічним принципам та суспільним економічним цінностям.

На сьогодні такими економічними принципами та цінностями є сталий розвиток, раціональне користування природними ресурсами, індивідуальний підхід, економіка знань тощо. Тому, суть економічної свідомості полягає у сукупності свідомих та підсвідомих поглядів, переконань, ідей, що базуються на раніше здобутих знаннях та життєвому досвіді, якими людина керується при оцінці ситуацій та прийнятті рішень, що прямо або побічно являють собою економічну проблему певного роду [2, С. 128-129].

Незважаючи на спроби держави вплинути на фінансову грамотність дітей та підлітків, головними вчителями фінансової грамотності залишаються батьки (або опікуни) [3, С.17]. Діти і гроші як соціально-педагогічна проблема сучасного сімейного виховання. У процесі виконання сім'єю господарсько-побутової і економічної функцій сім'ї, в тому числі під час виконання дитиною трудових доручень, спільних (а з часом і самостійних) походів до магазину за покупками, поінформованості про сімейний бюджет, його витратні статті та ін., у неї закладаються перші уявлення про товарно-грошові відносини, вміння співвідносити бажання і можливості. Майже всі сучасні дослідники сходяться в думці, що на формування ціннісного ставлення дитини до грошей впливає спосіб життя сім'ї і її купівельна спроможність, а також інтенсивний розвиток ринкових відносин у суспільстві [1, С. 338].

У процесі сімейного виховання у поведінці батьків спостерігаються 2 крайнощі:

1) намагання, не залежно від фінансових труднощів, купувати дитині все, «щоб не гірше, як у інших», щоб вона не почувалась ущемленою у колі своїх ровесників (в даному випадку діти не навчаються бережливості, розуміти цінності речей і батьківських зусиль, виникає ризик формування у них споживацької позиції та егоїзму.);

2) систематичні відмови дитині у її проханнях, акцентування уваги на фінансовій неспроможності сім'ї («у нас немає грошей», «ми бідні», «ми не можемо собі дозволити це купити», «у нас немає за що жити», «у нас завтра нічого буде їсти», «ми не можемо собі нічого зайвого, навіть поїхати на відпочинок» тощо).

Залежно від уявлень і ціннісних установок сім'ї, її соціально-економічного статусу, у процесі сімейного виховання формується 2 типи економічної поведінки і життєвої позиції особистості дитини: *споживацька* (намагання батьків обмежити можливості участі дитини у праці на користь сім'ї, приховування від неї фінансових труднощів, уникання розмов про

сімейний бюджет і їхня постійна готовність купувати дитині все, що вона просить, що широко розрекламоване, або ж є в інших дітей – навіть якщо в тому немає ніякої потреби) та *підприємницька* (стимулювання дітей батьками до набуття економічної компетентності, активної життєвої позиції, самостійності, працелюбності, наполегливості, практичності, винахідливості, передбачливості).

За першої крайності діти не навчаються бережливості, розуміти цінності речей і батьківських зусиль, виникає ризик формування у них споживацької позиції та егоїзму. За другої крайності у дітей формується розуміння того, що гроші – сенс життя і тільки вони приносять радість та задоволення, а також можливий розвиток як озлобленості дитини на те, «що в інших є, а у мене немає», так і формування мотивації до того, щоб «жити краще батьків», «подолати бідність», змінити умови життя на краще. У реалізації бажаного дитина може як докладати більше зусиль до навчання, виявляти різні підприємницькі ідеї, так і вчиняти дії неправового характеру, здійснювати крадіжки та ін.

Виховання у дитини навичок економічно доцільної поведінки передбачає вміння розпоряджатися не тільки грошима, але і власним майном (іграшки, книги, одяг або предмети, які їм було подаровано), самостійно приймати рішення, а також нести відповідальність за прийняте рішення і здійснений вчинок. Сімейним вихованням дитини до грошей і матеріальних благ також є і кишенькові гроші. З практики також відомо, що діти, які мають кишенькові гроші, користуються популярністю і повагою у середовищі ровесників (у дворі, шкільному класі). З цих міркувань постає питання аналізу видачі батьками кишенькових грошей дітям.

У літературі для батьків з цього приводу пропонуються численні поради. Найбільш популярними сприймаються ті, що розроблено Е.Девіс та А.Маршал. Щоб не зашкодити дітям видачею кишенькових грошей, вони рекомендують батькам дотримуватися ряду умов:

- видавати дітям кишенькові гроші не раніше, як з 6-7 років; малим дітям кишенькові гроші видавати щотижня у визначений день, а підліткам – певну суму раз на місяць (такий графік має бути незмінним і не залежати від поведінки, оцінок дитини або настрою батьків);
- суму потрібно виділяти у межах розумного та збільшувати її з віком (з кожним роком та на день народження дитини її потрібно збільшувати);
- діти мають право витратити гроші за своїм бажанням, але вони мають розраховувати свої витрати. Тому батьки не повинні давати додаткових грошей, якщо дитина все витратила наперед. Так вона навчатиметься планувати свій бюджет і більш доцільно ним розпоряджатися [4; 5].

Проблема кишенькових грошей має і негативний ефект, зокрема в ситуаціях, коли гроші із засобу виховання перетворюються для дитини на ціль, у досягненні якої виправдовуються будь-які способи: тимчасові підробляння неприйнятними способами, вимагання їх від батьків чи інших членів родини, відбирання у менших та слабших, перепродаж речей, крадіжки, участь у діяльності кримінальних угруповань та ін. Отримані гроші під тиском на рідних чи в інший неправомірний спосіб створюють у таких дітей ілюзію власної незалежності і невразливості, руйнують уявлення про цінність заробленого власною працею, формують у них філософію прохача, залежного або ж «завойовника».

Науковими дослідженнями доведено, що проблема «кишенькових грошей» як засобу виховання тісно пов'язана з моральним вихованням особистості, соціокультурними настановами та особливостями міжпоколінної взаємодії (В. Зелінгер). Характер отримання грошей впливає також на оволодіння дитиною етичним змістом праці [1]. Тому можна запропонувати сімейні дидактичні ігри з економічного виховання, в які у час дозвілля граються не тільки діти, а й діти з батьками. Найбільшої популярності з числа таких ігор набули «Ферма», «Монополія2», «Сімейний бюджет» та ін.

Життєва практика доводить: членам однієї сім'ї притаманні різні уявлення про життєві цінності, роль грошей в їх житті, однак діти частіше витрачають гроші за тією ж самою моделлю, що і їхні батьки. Отже, батьківська сім'я для дитини є її першою бізнес-школою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеевко Т.Ф. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук: 13.00.05 – соціальна педагогіка; 13.00.07 – теорія і методика виховання / Тетяна Федорівна Алексеевко; Національна академія педагогічних наук України. Інститут проблем виховання. – Київ, 2017. – 573 с.

2. Кашуба Л. В. Формування економічної компетентності дітей у процесі наступності (заклад дошкільної освіти – початкова школа). – Професійна освіта: методологія, теорія та технології. – №7. – 2018. – С.123-139.
3. Шпак О, Булавенко С, Примаченко Н. Роль сім'ї у формуванні фінансової компетентності особистості / О. Шпак, С. Булавенко, Н. Примаченко // Молодь і ринок №1. – (144). – 2017. С. 17-21.
4. Davis E. Student attitudes to student debt // Journal of Economic Psychology / – 1999/ – Vol.160. – P / 663 – 679.
5. Marhal A. Nagruder L. (1960). Relations between parent money education practices and children's knowledge and use of money // Child Devel. 31. P.253 – 284.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Івасюк У., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Кіліченко О.І., кандидатка педагогічних наук, доцентка

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

За останні роки в системі нашої освіти відбулося багато змін. Зокрема, змінилися цілі навчальної діяльності. Сучасна школа тепер орієнтована не тільки на передачу знань, а й, в першу чергу, на формування компетентностей. Головна мета сучасної освіти відповідно до Концепції Нової української школи [7] і Державного стандарту початкової освіти [6] – це розвиток всебічно розвиненої особистості, яка прагне навчатися впродовж життя, здатна до самовдосконалення і саморозвитку, готова до свідомого вибору і самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Зрозуміло, що розвиток компетентностей неможливий без навчання і виховання. А успішна навчальна діяльність неможлива без розвитку стійких пізнавальних інтересів. Саме активізація пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку є актуальною проблемою сьогодення.

Нам відомо, що сучасні школярі значно відрізняються від тих, які сиділи за партами декілька років тому. Діти сучасного покоління вимагають нових підходів до навчання. Їм недостатньо просто дати готові знання. Сучасний учитель повинен відшукувати такі методи, прийоми, засоби і технології, які б сприяли активному залученню учнів в навчальний процес, стимулювали їх до пошуку нових знань, відкриттів, до пізнання навколишнього світу в цілому. Цю думку яскраво ілюструє народна мудрість: «Не навчайте дітей так, як навчали нас. Вони народилися в інший час».

Проблему розвитку пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку досліджувало багато видатних педагогів і психологів. Зазвичай, її розглядали в сукупності з діяльністю, а також тісно пов'язували з таким поняттям, як «самотійність». Навіть Роджес вказував на те, що на інтереси маленької особистості впливають ті знання, які здобуті нею самотійно в процесі якогось відкриття [10]. Отож, слід зазначити, що головною умовою розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів є їх практичні дослідницькі дії.

Діалектичний підхід до визначення поняття активність інтересів знаходимо і в працях В.О. Сухомлинського. За його словами, лише в діяльності виявляється активність та інтереси особистості. І ця якість не є вродженою. Вона формується і розвивається упродовж усього свідомого життя людини [9].

Н.М. Бібік також вивчала цю тему. Педагог вважала, що завдання вчителя полягає в тому, щоб сформував у молодших школярів пізнавальний інтерес як провідний мотив учбової діяльності. Його треба підтримувати у режимі домінування над другорядними мотивами (обов'язок, престиж, досягнення), бо він має низку переваг над ними. Ці переваги проявляються в ситуаціях, коли дитина прагне удосконалити свою пізнавальну діяльність [1].

Але найбільш цікавою і точною, на наш погляд, є концепція Г.І. Щукіної, яка стверджувала, що інтерес – це одночасно:

- і вибіркова спрямованість психічних процесів людини на об'єкти та явища навколишнього світу;
- і тенденція, потяг, потреба особистості займатися саме цією галуззю, цією діяльністю, яка приносить радість та задоволення;
- і потужний збудник активності особистості, під впливом якого всі психічні процеси протікають особливо інтенсивно і напружено, а діяльність стає захоплюючою і продуктивною;

- і, нарешті, не індивідуальне, а наповнене активними помислами, яскравими емоціями, вольовими прагненнями ставлення до навколишнього світу, до його об'єктів, явищ та процесів [11].

Пізнавальний інтерес є найбільшим і найсильнішим мотивом в навчальній діяльності. Ще видатний педагог К.Д. Ушинський (1824–1871) в інтересі вбачав основний внутрішній механізм успішного навчання. Він довів, що навчання, яке не викликає інтересу і є примусовим, вбиває в школярів прагнення до оволодіння знаннями. Водночас, не можна все навчання зводити до інтересу – воно потребує і чорнової роботи, значного вольового зусилля, – зазначав великий педагог.

В свою чергу, Й. Герbart (1776-1841) визначав інтерес як притаманну властивість кожної особистості і закликав учителя бути цікавим, не нудним, будувати навчальних процес на інтересах, які притаманні дітям [2, с. 33].

Пізнавальний інтерес є передумовою навчання і його результатом, тому що в процесі навчання вчитель спирається на інтереси школярів, він же і виховує їх. Крім того пізнавальний інтерес може виступати як метою дидактичної роботи з приводу розвитку пізнавальної активності, так і засобом навчання. Така багатозначність вираження інтересу як мети, засобу та результату навчання і виховання є основною особливістю педагогічного аспекту розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів [5, с. 12].

Слід зазначити, що формування пізнавальних інтересів досить тривалий процес. Він потребує відповідних умов і залежить від педагогічного керівництва, від правильного встановлення органічної єдності системи науки, системи пізнання цієї науки та системи її викладання в школі. Школярі здобувають міцні знання тільки тоді, коли під керівництвом педагога активно, з інтересом працюють над джерелами знань.

Тому, основою формування пізнавального інтересу, на думку В.Б. Бондаревського, є: зміст навчального матеріалу, який засвоюють учні, різноманітний і багатобічний процес навчальної діяльності та комунікація між учасниками навчального процесу. У відповідності з даним підходом пізнавальний інтерес – це процес, що завжди функціонує в діяльності учня у взаємодії з мотивами, стійкими способами поведінки, що «усе більше й більше закріплюючись, стає, зрештою, стійкою рисою характеру людини, її особистості» [3, с. 139].

Отож, аналіз психолого-педагогічної літератури і досвід багатьох видатних науковців дозволяє нам стверджувати, що пізнавальний інтерес у навчанні є важливим та сприятливим фактором його побудови. А проблема формування пізнавальних інтересів є широкою частиною вирішення широкої проблеми розвитку всебічно розвиненої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: монографія. Київ: Либідь, 1998. 199 с.
2. Боднар А.Я., Макаренко Н.Г. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення. Наукові записки НаУКМА. 2014. С. 32-37.
3. Бондаревський В. Б. Виховання інтересу до знань і потреби до самоосвіти: Книга для учителя / В. Б. Бондаревський. М. : Просвещение, 1985. 144 с.
4. Голодюк Л. Як навчити учнів спілкуватися на уроці. Рідна школа. 2001. №9. С. 20-26.
5. Данченко А.О. Розвиток пізнавального інтересу учнів старшої школи на уроках математики (рівень стандарту). Суми, 2020. 74 с.
6. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
7. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]-Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
8. Лякішева А., Мозоль В. Розвиток пізнавальних інтересів старших дошкільників як наукова проблема. Педагогічний часопис Волині. №4 (11). 2018. С. 33-38.
9. Сухомлинський В.О. Об умственном воспитанном воспитании // Ред. кол.: Н.Д. Ярмаченко. – К.: Рад.школа, 1983. 224 с.
10. Ткачук Т.А. Спілкування як чинник психічного розвитку людини. Психологія. Збірник наукових праць НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск 3. К.,1999. С. 80-84.
11. Щукіна Г. І. Педагогічні проблеми формування пізнавальних інтересів учнів. М.: Педагогіка, 1988. 208 с.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПОГЛЯД З ПОЗИЦІЇ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

*Кареліна О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Захарова Г.Б., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг*

Неможливо уявити сучасний світ у всіх сферах його розвитку без фінансів. Фінанси та грамотне формування фінансових потоків забезпечують функціонування всіх сфер життя суспільства. Використання фінансової інформації, застосування фінансових знань – це необхідні елементи будь-якого напрямку людської діяльності. Формування основ фінансової грамотності слід починати з початкової школи, а підготовку – з закладу дошкільної освіти, де у дітей формуються елементарні математичні уявлення, поняття про ресурси, потреби, гроші.

Формування основ фінансової грамотності є надзвичайно важливим завданням початкової школи, а особливо уроків математики, оскільки в силу вікових особливостей молодший шкільний вік є найкращим ґрунтом для проростання насіння фінансових знань, а математичні поняття та знання є інструментами фінансової грамотності.

Як зазначають І. Хом'юк та Н. Родюк, фінансова компетентність тісно переплітається з математичними навичками, отже, введення основ фінансової грамотності в початковий курс математики якнайкраще наповнить освітній процес міцними знаннями, вміннями і навичками [6].

Слушною є й думка дослідниць про те, що формування фінансової грамотності на уроках математики допоможе молодшим школярам досягти особистих цілей, забезпечить відчуття стабільності та допоможе інтегрувати знання в планування майбутнього життя [6, с. 322].

В свою чергу, В Шуляк акцентує увагу на тому, що формування фінансової грамотності учнів початкових класів на уроках математики є складним процесом, ефективність якого значною мірою залежить від індивідуальних особливостей дитини, рівня її математичних здібностей та педагогічної майстерності вчителя [7, с. 404].

В науковому дискурсі сучасності наявна значна кількість підходів до визначення сутності фінансової компетентності. В межах нашого дослідження вважаємо необхідним вважаємо необхідним зупинитися детальніше на деяких з них.

Так, І. Голуб досліджуваний феномен потрактує як здатність застосовувати фінансові знання та використовувати накопичені фінансові навички з метою отримання максимальної користі від управління власними фінансами та ефективного використання фінансових послуг, керувати доходами, витратами та заощадженнями, добирати відповідні фінансові інструменти, планувати бюджет, накопичувати кошти для майбутніх цілей [1].

Натомість, Т. Грінченко під фінансовою компетентністю пропонує розуміти спроможність приймати свідоме рішення і здійснювати ефективні дії з метою управління коштами нині і в майбутньому [2].

Д Радзішевська поняття «фінансова компетентність» визначає як вміння управляти своїми грошима так, щоб забезпечити собі і своїй родині фінансову незалежність за допомогою тих фінансових механізмів, які представлені на ринку, і за допомогою тих навичок розпорядження грошима, які допомагають зберігати, заробляти і збільшувати ті кошти, що має людина [5].

Т. Кізіма під фінансовою компетентністю пропонує розуміти сукупність світоглядних позицій (установок), знань і навиків громадян щодо ефективного управління особистими фінансами й здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень [3].

В свою чергу Л. Межейнікова пропонує таке визначення: «фінансова компетентність – це сукупність знань і навичок, що формують вміння розпоряджатися своїми коштами із мінімальними ризиками та максимальною ефективністю» [4].

Останнє визначення нам імпонує найбільше, адже його можна застосовувати й по відношенню дітей молодшого шкільного віку.

На основі аналізу наведених вище тлумачень досліджуваного поняття, можна зробити висновок про те, що фінансово грамотна особистість вміє знаходити фінансову інформацію на інтернет-ресурсах, у спеціалізованій літературі або під час консультування з фахівцями; володіє азами фінансово-правової грамотності, користується фінансовими продуктами і послугами.

Не можливо не погодитися з думкою української вченої Т. Кізими про те, що дітей слід вчити ефективно управляти особистими фінансами, тоді населення здобуде фінансову грамотність [3].

Таким чином, під фінансовою компетентністю молодшого школяра ми розуміємо здатність планувати фінанси, усвідомлення способів доходу, ролі грошей в житті суспільства, володіння економічним словником.

В процесі оволодіння фінансовою грамотністю дітям потрібно опанувати основи фінансової грамотності, взяти їх на озброєння і потім у старшому віці переходити до інструментів фінансової грамотності.

Як зазначають В. Шуляк та І. Хом'юк, основи фінансової грамотності в молодшому шкільному віці передбачають:

1. Грамотний підхід до коштів. Ознайомлення молодших школярів із походженням грошей, змістом фінансових понять («багатий-бідний», «товар-ціна», «доходи-витрати», «меценат», «податки», «спонсор», «волонтер»). Важливим завданням є формування правильного ставлення до коштів, навчання сприймати їх як інструмент, яким можна управляти; виховання поваги до працюючих людей, які забезпечує добробут.

2. Розуміння способів доходу та організація себе як споживача. Формувати вміння балансу між зароблянням, витрачанням і заощадженням. Аналіз, зіставлення витрат і доходів. Планування великих витрат, постановка фінансових цілей.

3. Основи співпраці з фінансовими установами. Формування здатності бути собою, а не витрачати кошти для того, щоб задавольняти чийсь. Ознайомлення із товарно-грошовою основою суспільства, співвідношенням між грошовими одиницями та формування мотивації до пізнання, успіху і добробуту [6].

Безумовно, на успішність формування фінансової компетентності здобувачів освіти має вплив чимало факторів. Особливе місце серед них належить психологічним чинникам, а саме, довільності пізнавальних процесів: сприйняття, увага, уяви, пам'яті, мислення, мови, а також наявність у дитини молодшого шкільного віку необхідних вольових якостей, а саме: цілеспрямованості, свідомості, відповідальності [6, с. 327].

Наукові розвідки доводять, що молодший шкільний вік є саме тим віковим періодом, коли дитина за допомогою арифметичних обчислень пізнає фінансову сферу життєдіяльності суспільства. Водночас, формування фінансової компетентності є цілеспрямованим процесом оволодіння фінансовими поняттями за допомогою знань арифметичних дій над числами в процесі ефективної взаємодії між вчителем та учнями. Тому в початковому курсі математики вчителю важливо поєднувати подачу фінансових знань зі знаннями про арифметичні обчислення [6].

Безумовно, сформованість навичок усного обчислення сприяє кращому усвідомленню законів економіки і та вміння послуговуватися ними в ході обчислень, обираючи найефективніші прийоми їх виконання, що надзвичайно важливо як для загального математичного розвитку дитини, так і для формування в неї фінансової компетентності. Пов'язано це з тим, що усні обчислення сприяють активізації мислення дитини молодшого шкільного віку, розвивають увагу, логічне мислення, зосередженість, підвищують ефективність розвитку кмітливості та кращого запам'ятовування фінансових понять і термінів.

Варто зазначити, що формування фінансової компетентності у дітей молодшого шкільного віку на уроках математики являє собою організований вчителем процес оволодіння здобувачами початкової освіти законами економіки, навичками арифметичних обчислень. З урахуванням того, наскільки важливими для успішної життєдіяльності є навички управління фінансами, в початковому курсі математики обов'язково має проводитися робота над розв'язуванням практично зорієнтованих задач, різноманітних завдань та ігор з метою формування фінансової компетентності школярів [8, с. 88].

Звісно ж, процес формування досліджуваної якості передбачає наявність у вчителя високого рівня професіоналізму, здатності правильно організовувати навчальну діяльність на уроках, опираючись на потреби та готовність молодших школярів до оволодіння основами фінансової грамотності.

Отже, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури щодо проблеми формування фінансової компетентності молодших школярів ми переконалися в тому, що її формування є доцільним і надзвичайно важливим саме в початковій школі, адже, володіючи певними фінансовими знаннями та маючи відповідно віку світоглядне уявлення, дитина стає відкритою до розвитку в собі фінансової компетентності в подальшому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голуб І. Ю. Роль уроків математики у розвитку фінансово-економічного мислення в учнів початкової школи. *Сучасні стратегії, цінності й пріоритети дошкільної та початкової освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 24 листопада 2021 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНУ» ДОР». 2021. С. 159-163.*
2. Жигайло О., Поливка О. Методичні підходи щодо розв'язування практично-зорієнтованих задач у початковій школі. *Fundamental And Applied Researches: Contemporary Scientific and practical Solutions and Approaches: A Collection of Materials of the III International Scientific*, 2017. С. 173-175.
3. Кізіма Т. О. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Вісник ТНЕУ*. 2016. Вип. 2. С. 64–71.
4. Межейнікова Л. С. Активізація пізнавальної діяльності учнів у процесі розв'язування математичних задач фінансового змісту. Автореф. дис. на здоб. наук. ст. канд. пед. н.. Київ. 2005. 24 с.
5. Радзішевська Д.В. Підвищення фінансової грамотності населення України як один із пріоритетів державної політики на сучасному етапі. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Radzishevaska.pdf> (Дата звернення: 02.10.2022).
6. Хом'юк І. В., Родюк Н. Ю. Формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики. *Pedagogical and psychological science and education: transformation and development vectors*. 2021. Вип. 2. С. 322-342.
7. Шуляк В. О. Особливості підготовки вчителів початкових класів до формування основ фінансової грамотності молодших школярів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Вінниця, 2019. С. 402–406.*
8. Шуляк В. О., Хом'юк І. В. Деякий досвід формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики. *Молодь у науці: дослідження, проблеми, перспективи : матеріали Молодіжної науковопрактичної інтернет-конференції студентів аспірантів та молодих науковців, м. Вінниця : ВНТУ, 2019. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/inteks.php/mn/mn2019/paper/view/8186> (Дата звернення: 03.10.2022).*

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Карпачов К., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Липишина І.С.**, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Комуніальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя

У теорії та практиці вітчизняних і зарубіжних учених вже накопичено досить велику кількість досліджень, які демонструють залежність між інформаційними процесами та соціальними явищами, що впливають на особистість, на особистісну поінформованість, інформаційну небезпеку та поведінку в соціальній мережі. Висунута теорія комунікацій вивчає феномени масової комунікації та масової інформації, що впливають на масову свідомість. Теорія культивування стосується досліджень впливу телебачення на життя та поведінку людей, згідно з якою культивуванню піддаються ціннісні настанови, типи поведінки, гендерні ролі, спосіб життя, вибір життєвого шляху [1].

Про інформаційну війну напевно чули всі, хто хоч якось стежить за тими подіями, що відбуваються в нашій країні та світі. Однак її масштаби усвідомлюються далеко не всіма і не повністю. Для багатьох людей інформаційна війна залишається невідомою війною, яка йде «десь там», і про форму своєї фактичної участі в ній вони просто не замислюються. Навіть саме це поняття виявляється не цілком визначеним і може сприйматися по-різному [3].

Позначена проблема інформаційного протиборства в руслі проведення гібридної війни вимагає вдумливого вивчення впливу процесів, що розвиваються і впливають на особистісний розвиток сучасних школярів, їх світовідчуття і світогляд, духовно моральне становлення тих, від кого, безпосередньо залежить майбутнє нашої країни.

Проблемою вивчення гібридної агресії Російської Федерації проти України від моменту її початку займалися українські вчені В. Горбулін, В. Головченко, М. Дорошко, С. Полумієнко [2].

Вивчення інформаційної складової гібридної війни здійснювали Т. Гуржій, В. Конах, О. Лазоренко. Вчені О. Караман та В. Курило дослідили актуальні проблеми шкільної освіти в умовах гібридної війни на Донбасі.

Проблеми впливу інтернет-середовища та соціальних мереж на формування особистості досліджували зарубіжні учені: О. Войскунський, А. Голдберг, Д. Грінфілд, К. Янг та ін.; а також українські вчені С. Болтівець, Н. Бугайова, О. Волошенко, Ю. Данько, В. Іванов, І. Литовченко.

Проте, накопичений великий науковий доробок у руслі інформаційної безпеки, має і певні мало досліджені питання. Так, на наш погляд, у зазначених вище роботах не приділяється достатня увага теоретичним та практичним аспектам типологізації інформаційних небезпек для учнів початкової школи, розробці методів педагогічної діяльності з метою мінімізувати поведінковий ризик учнів щодо власної безпеки, впливу медіа грамотності на формування інформаційної компетентності молодших школярів. І саме тому дослідження з теми «Формування в учнів початкових класів здатності протистояти негативним інформаційним впливам» є актуальним.

Метою такого дослідження має бути розкриття типології інформаційної небезпеки, визначення рівня поінформованості про інформаційну небезпеку школярів, проектування педагогічної діяльності з метою мінімізувати поведінковий ризик учнів щодо власної безпеки.

В ході таких досліджень мають бути вирішені наступні завдання:

- аналіз понять та особливості прояву негативних інформаційних впливів на свідомість школяра;
- оцінка проблем пізнання в епоху постправди;
- визначення освітніх підходів щодо вирішення питання інформаційної безпеки та здатності протистояти інформаційним впливам;
- формулювання педагогічних умов та заходів в контексті розбудови Нової української школи;
- розробка показників рівня сформованості інформаційної грамотності молодших школярів в експериментальному і контрольному класах, опис та методика експерименту;

Результатом дослідження має стати узагальнений і готовий до впровадження опис педагогічного досвіду з формування інформаційної компетентності учнів в межах існуючих предметів та в позакласній роботі.

Об'єкт дослідження: процес формування в учнів початкових класів компетентності щодо протидії інформаційним впливам.

Предметом дослідження мають виступати показники інформаційної грамотності молодших школярів в контексті гібридної війни.

Інформаційною базою дослідженнями плануємо обрати наукові статті, монографії, автореферати, дисертації, інтернет-джерела, статистичні показники, педагогічний досвід з практики формування інформаційної компетентності в контексті протидії інформаційним загрозам.

Методологічною основою даного дослідження обрано концептуальні положення філософії, педагогіки, психології про теорію наукового пізнання, роль діяльності у формуванні інформаційної культури учнів. У процесі дослідницької роботи плануємо використати загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення; емпіричні методи – педагогічне спостереження, бесіда, анкетування першокласників. Для цього плануємо проведення констатувального, формувального педагогічних експериментів.

Навички молодших школярів протистояти негативним інформаційним впливам є дуже важливими в умовах війни, соціальної нестабільності та інших ексцесів під час розвитку інформаційного суспільства. Незважаючи на значну увагу українських і зарубіжних науковців до зазначеного питання було з'ясовано, що питання формування в учнів початкових класів компетентності щодо протидії інформаційним впливам недостатньо розроблені і потребують додаткових наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гібридна війна: in verbo et in praxi: монографія / Донецький національний університет імені Василя Стуса / під. заг. ред. проф. Р.О. Додонова. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 412 с.
2. Ковальов Д. В., Пономаренко А. Б. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА ДІТЕЙ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА ДОНБАСІ URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7310/7335> (дата останнього перегляду 18.10 2022)
3. Конвенція про права дитини (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення 23.09.2022).

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ

*Кірілова А., здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія, м. Запоріжжя*

У процесі становлення особистості молодшого школяра важливу роль відіграє навичка мислити критично. Ми притримуємось думки, що саме цю технологію досить легко «вбудувати» в будь-який урок початкової ланки [4, с. 5]. Адже процес розвитку критичного мислення не потребує матеріальних затрат, значної перебудови методик навчання чи методів роботи вчителів.

Критичне мислення – це мислення, яке передбачає розвинуте бажання бути логічним та послідовним [1, с. 2], вміння робити самостійні висновки та аргументувати власну позицію [2, с. 152], ставити під сумнів сприйняту інформацію. До мисленнєвих операцій, які беруть участь в процесі критичного мислення належать здатність бачити проблему, аналізувати факти, навичка порівняння, вміння робити висновки, генерувати ідеї, вміння оцінити та інтерпретувати, ухвалити певне рішення [3, с. 92]. На перший погляд це навички, які притаманні кожній людині, але не кожен вміє використовувати їх правильно та в потрібний час. На це буде впливати наявність попереднього досвіду, вплив колективу на кожного окремого учня, вплив нав'язаних дитині стереотипів та емоції. А з цього робимо висновок, що досить часто ми сприймаємо ситуацію не такою, яка вона є, а упереджено. Саме технологія критичного мислення, яка буде застосовуватись в період навчання в початковій школі вже на початку свідомого становлення особистості дасть змогу сформуванню навичку критично мислити.

Критичне мислення ґрунтується в тому числі й на певному рівні знань, але ці знання учні повинні прагнути отримати за допомогою самостійного дослідження, самостійної пізнавальної діяльності. Тобто учень повинен знання отримати в процесі діяльності, на власному досвіді, а не пасивно повторити за вчителем. Також в процесі засвоєння учнями початкової школи навичок критичного мислення слід вчити дискутувати та доводити свої думки, аргументувати. Проте слід зазначити, що й вчитель повинен дещо змінити свої погляди на освітній процес. Головне – прийняти аспект того, що правильних думок може бути багато і вони можуть відрізнятися від поглядів, які відображені в шкільних підручниках. Також вчитель повинен перетворити урок на спільну діяльність, яка буде супроводжуватись питаннями до дітей. І сприймати ці питання не лише як засіб перевірки знань, а й як джерело нових ідей та бачень ситуації. Також треба побачити й позитивну сторону гаджетів, адже вони можуть бути корисні в процесі навчання. Учням лише треба пояснити як працювати з інформацією, зробити акцент на тому, що інформація повинна бути достовірною та мати автора. Гаджети можуть допомогти й креативно презентувати результати дослідження.

Ще одним важливим аспектом в процесі запровадження технології критичного мислення є право на помилку. Помилки треба сприймати як шанс краще запам'ятати інформацію та можливість поглянути на ситуацію з іншого боку. А якщо виникла певна помилка, то можна провести роботу над нею, відповісти на питання «Як склалось, що ми не досягли бажаного результату?».

О. Пометун в своєму баченні технології критичного мислення пропонує ряд питань, які можуть допомогти вчителю абсолютно на будь-якому уроці сприяти розвитку критичності мислення [4, с. 25–26]. Ці питання розподілені за рівнем включення мислення:

- здобуття знань/інформації: Що? Де? Коли? Скільки? Що відомо?
- розуміння інформації: Як ми можемо перефразувати? Як ти це розумієш?

- використання та застосування інформації: У яких ситуаціях це нам знадобиться? Кому це буде корисним? Що нам може зашкодити?
- аналіз: Які структурні елементи можемо виділити? До якої групи можемо віднести? Які причини цього? Як це працює? Які функції цього? Чим схоже/відмінне? Що можна побачити спільного? Який тут є взаємозв'язок?
- синтез: Про що нам це каже? Який з цього зробимо висновок?
- оцінювання: Це добре чи погано? Які можна визначити в цьому переваги/недоліки? Чи правильне/хибне це твердження? Чи є в цьому ефективність? Чи погоджуєшся ти з цією думкою?

Секрет цих питань в тому, що їх треба ставити в правильній послідовності, що буде в свою чергу сприяти побудові логічних зв'язків між предметами/явищами/інформацією. Крім цього є й методи, які також допоможуть в процесі розвитку критичного мислення: виключення зайвого, створення логічних ланцюжків, кошик/гроно ідей, дерево/кущ передбачень, таблиця «Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися», кластери, мозковий штурм, назви одним словом, незакінчені речення, порівняльні таблиці, капелюхи Едварда де Бона та ін. Ці методи можна пропонувати в роботі з учнями і без наочних матеріалів. Саме тому їх можна використовувати без додаткової підготовки вчителя та під час обговорення будь-якої теми на будь-якому уроці.

Отже розвинуте критичне мислення здатне забезпечити молодшим школярам можливість думати таким чином, щоб досягати успіхів, бачити не одне рішення певної проблеми та бути терпимим до будь-якої ситуації. А правильно організований процес навчання може посприяти цьому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кроуфорд А. Методи викладання і навчання для розвитку критичного мислення учнів. Науково-методичний посібник для вчителів загальноосвітніх навчених закладів. Київ, 2006. URL: <https://naurok.com.ua/alan-krouford-tehnologi-rozvitku-kritichnogo-mislennya-uchniv-48147.html>.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2017. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. Вип. № 2. С. 89–98.
4. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. 192 с.

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Коваленко К., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Агаркова Н. кандидатка педагогічних наук, доцентка
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

Сьогодні проблема розвитку критичного мислення у молодшому шкільному віці є актуальною, оскільки розвивати мислення – означає розвивати вміння думати. Суспільство робить запит на освічену, креативну, підприємливу людину, яка самостійно приймає рішення, може запропонувати нові ідеї, способи вирішення тієї чи іншої проблеми. Щоб стати успішним, сучасному учню необхідно вміти аналізувати отримувану інформацію та виявляти головне, вміти сформулювати своє ставлення до отриманих знань, відмовитися від недостовірної, неактуальної та непотрібної інформації. Завдяки здібності нестандартно мислити виявляються нові шляхи вирішення проблем, вирішуються проблемні завдання, здійснюються відкриття, винаходи. У зв'язку з цим формування критичного мислення потрібно розпочинати вже з молодшого шкільного віку.

Технологію розвитку критичного мислення розробили американські педагоги Д. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл, С. Уолтер. Передумовою до її створення стала зовсім нова суспільна та економічна ситуація, яка склалася у другій половині ХХ століття. Дана ситуація була пов'язана з безпрецедентним інформаційним вибухом, породженим появою комп'ютерних інформаційних технологій. За деякими оцінками, більшість з того, що знаємо зараз, через 10-15 років стане вже застарілим та непотрібним [3, с. 46-48]. Цілком можливо, що весь той обсяг інформації, який вчителі намагаються передати молодшим школярам у загальноосвітній

школі, ніколи не знадобиться їм протягом життя та професійної діяльності. Тому головним завданням школи, зокрема початкової школи, є завдання навчити вчитися та критично мислити.

Під критичним мисленням молодших школярів розуміємо самостійне, творче ставлення до освітнього процесу, матеріалу і знань, які учні отримують також з інших джерел. До його ознак належать: незалежність мислення, опосередкована самостійність суджень; опір нав'язаним думкам, зразків поведінки, думок інших; критичне ставлення до себе, виявлення помилок й адекватне ставлення до них; пошукова спрямованість мислення, прагнення пошуку кращих варіантів вирішення навчальних завдань; вміння брати участь у діалозі та взаємодіяти з іншими. Критичне мислення молодших школярів є чинником їх розвитку, тому проблема формування критичного мислення у цих учнів набуває особливого значення. Метою технології критичного мислення є забезпечення розвитку критичного мислення у вигляді інтерактивного включення учнів до освітнього процесу [2, с. 15-23]. Для досягнення такої мети початкова школа повинна створити таке навчальне середовище, яке б сприяло процесу мислення, заохочувала обмін ідеями і точками зору. Отже, школа має стати центром інтелектуального стимулювання, центром мислення та пізнання, де інформація стає прискорювачем мислення, а не кінцевим її результатом.

Технологію розвитку критичного мислення можна віднести до так званих наскрізних технологій. Вона не прив'язана до предметної області - її можна використовувати в урочній, так і в рамках занять позаурочної діяльності. Заняття у позаурочної діяльності мають комплексний характер, що відображено у міжпредметних зв'язках з такими навчальними дисциплінами як: «я досліджую світ» або «я у світі», «Дизайн і технологія», образотворче мистецтво, фізична культура, музика тощо.

Актуальність та новизна запропонованого позаурочного курсу обумовлена його інтегрованістю, т.я. в ході занять молодші школярі можуть розвивати навички одразу за декількома напрямками. Позаурочний курс пропонується проводити у формі факультативних занять, які спрямовані на розширення, поглиблення та корекцію знань учнів відповідно до їх потреб, здібностей та схильностей, а також спрямований на активізацію пізнавальної діяльності молодших школярів. При цьому факультативне заняття є додатковим часом для розвитку учнів, які можуть відвідувати його усвідомлено та за власним бажанням. Факультатив включає до курсу матеріал занять, вивчення якого сприятиме пробудженню інтересу до запропонованої теми. Цей вибір форми проведення курсу зумовлений також тим, що він дозволяє надати такий набір інформації, який максимально відповідатиме інтересам учнів початкової школи. При цьому працюючи з відносно невеликою кількістю зацікавлених учнів початкової школи, вчитель може більшою мірою, аніж на уроці, здійснювати диференційований підхід, підбираючи завдання залежно від нахилів та особливостей учнів. Наприклад, в рамках тематичного плану курсу запропоновано заняття, які включають віртуальні екскурсії, представлення буктрейлерів, створених учнями, створення шкільної газети тощо.

Виходячи з вищевикладеного, критичне мислення – один із видів інтелектуальної діяльності людини, який характеризується високим рівнем сприйняття, розуміння, об'єктивності підходу до навколишньої інформації, та що призначена готувати дітей нового покоління, які вміють думати та спілкуватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навчально-метод. Посібник. Київ, 2020. 104 с.
2. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Київ, 2017. 96 с.
3. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д.; Наук. ред., передм. О. І. Пометун. К.: Вид-во «Плеяди», 2008. 220 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРОФЕСІЙ СУЧАСНОГО СЕЛА

*Колєва Н., здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Кічук Н.В., докторка педагогічних наук, професорка
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл*

Ціннісне ставлення до праці є важливою складовою змісту виховання особистості. Воно передбачає усвідомлення дітьми соціальної значущості професій. Правильно організований процес у цьому відношенні сприяє формуванню таких рис особистості як працьовитість, сумлінність, наполегливість. Основним завданням початкової освіти є формування в учнів уявлення про важливість праці для суспільства та для кожного з нас педагогами-класиками (К.Ушинський, А.Макаренко, В.Сухомлинський та ін..) переконливо доведено, що особистість розвивається всебічно завдяки постійній діяльності; без роботи вона, як соціальна істота, деградує.

Для поглиблених наукових уявлень про проблему, що вивчається, особливого значення набувають наукові праці у яких висвітлено теоретико-методологічні основи трудового виховання (П. Атутов, П. Блонський, В. Гетта, А. Глущенко, П. Костенков, А. Макаренко, І. Мартинюк та ін.); систематичність організації праці, різноманітність її видів (М. Грашкова, П. Чамата, О. Чебикін та ін.), насичення праці інтелектуальним змістом (О.Савченко, М. Фіцула та ін.); володіння загальнотрудовами вміннями і навичками (Є. Мілерян), урахування вікову та індивідуальних особливостей учнів (І. Бех, Ю. Приходько, Л. Сапожнікова та ін.), ставлення учнів до продуктів своєї праці і праці однолітків (О. Кононко), вибір партнерів для спільної праці (А. Гуржій, М. Обозов, Ю. Приходько), колективний характер праці (Х. Лаймете, Н. Литвинова, Р. Макаревич та ін.), усвідомлення вихованцями значущості праці для оточуючих (В. Войтко, П.Тхаржевський та ін.), задоволення трудовою діяльністю (Т. Картель, Н.Ничкало та ін..).

На основі вивчення наукових джерел, які стосувалися розгляду різних аспектів трудового виховання молодших школярів[1.,3], визначені критерії, показники та рівні сформованості в них ціннісного ставлення до праці. Так ученими доведено правомірність розглядати показники пізнавального критерію саме рівень знань про суспільну та особистісну значущість праці, повноту усвідомлення необхідності і обов'язку до праці; емоційно-мотиваційного - характер емоційних переживань під час навчання і праці, первинну сформованість мотивації до навчання і праці; практично-дієвого критерію - розвиненість комплексу моральних особистісних якостей, оцінку наполегливості при виконанні монотонної діяльності, дієвість трудових умінь і навичок.

Розглянемо більш докладно особливості виховання в учнів молодших класів ціннісного ставлення до праці. Насамперед підкреслемо, що вже коли дитина приходить до школи у неї починається не лише активний період, а й системний характер трудового виховання. Саме у школі вирішується питання психологічної підготовки особистості здобувача до суспільної роботи. У цьому зв'язку І. Бех стверджує, що психологічною особливістю дітей молодшого шкільного віку є те, що виникнення у дітей інтересу до трудової діяльності пов'язане не стільки з самим предметом, скільки з можливістю діяти з ним[1].

Зауважимо й на висновках учених відносно того, що особистість у праці починає пошуки себе і це триває кілька років та завершуються вибором своєї професії. Розвиток у школярів ціннісного ставлення до роботи визначається їх прагненням досягти нових результатів, зазнати позитивних почуттів від оцінювання дорослими і ровесниками їх діяльності. Як зауважують психологи (О.Скрипченко, В. Ямницький та ін..) саме у молодшому шкільному віці важко домогтися того, щоб дитина повністю зрозуміла трудовий задум педагога. А здобувач початкової освіти усвідомлює цілі тоді, коли сам вирішує поставлені завдання. Натомість, дитина включилася в роботу, її потрібно зацікавити та викликати бажання працювати.

Зміст трудового виховання молодших школярів має забезпечувати включення учнів у різноманітну освітню діяльність: предметно-перетворювальну і практичну, у поєднанні з керованими виховними впливами на них з боку педагогічного колективу, батьківської громади, психологічної служби закладу освіти та інших провідних інститутів соціалізації дитини, щодо змісту, то, відповідно до положень концепції «Нова українська школа», він має ґрунтуватися на розвиваючій цінності кожної предметної галузі, з застосуванням засобів і

методів шкільного і сімейного виховання, спрямованих на розвиток ключових компетенцій учня і піднесення їх до рівня загальнолюдських цінностей[1].

Вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду переконує в тому, що для учнів молодшого шкільного віку трудове виховання має особливе значення. Саме в цей віковий період закладаються основи ціннісного ставлення до праці, які позитивно впливають на процес формування особистісних якостей, розвивають упевненість у собі, забезпечують позитивну динаміку самовиховання і саморозвитку молодшого школяра.

Аналіз досвіду організації трудового виховання учнів молодшого шкільного віку засвідчив, що вчителі вважають пріоритетними досягненнями сформованість понять та уявлень про важливість праці для людини, родини і держави. з-поміж яких повага до людини праці; вміння і навички само обслуговуючої праці; почуття відповідальності, охайності, самостійності, ініціативності, дисциплінованості, старанності, наполегливості; початкові уявлення про світ професій [2]. Нам імпонує у зазначеній площині досвід Левківської ЗОШ І-ІІ ступенів Староостропільської сільської ради Хмельницької області, де систематизовано тематику змісту діяльності в обраному напрямку за роками навчання: здобувачів початкової освіти, а саме: перший рік початкового навчання – «Вчуся все робити сам», «Бджілка мала, та й та працює», «Ми працю любимо», «Про двох братів – Умійка та Невмійка», «Коли я виросту...», «Місто веселих майстрів», «Збережемо книгу», «Подарунок малюкам дитячого садка», «Знайомимось з професіями»; здобувачі другого початкового навчання – «Навіщо людина працює», «Землю сонце прикрашає, а людину – праця», «Діло майстра хвалить», «Книжкова лікарня», «Подарунки молодшим друзям», «Професія моїх батьків», «Кращий мамин помічник», «Дізнайся, відгадай, обчисли»; учні третього класу – «Праця годує, а лінь – марнує», «Цінуймо працю інших», «Мої досягнення», «До джерел народних ремесел», «Усі професії потрібні, усі професії важливі...»; випускники початкової освіти – «Праця прикрашає людину», «Праця – джерело життя і головна його краса», «Допоможи книзі!», «Подарунки власноруч», «Трудові традиції української родини», «Працьовита родина», «Калейдоскоп професій», «Підприємства нашого міста(селища)», «Чи знаєш ти ціну праці?»

На нашу думку, є сенс у положенні класичної педагогіки про те, що «життя в місті повністю залежить від праці людей, які живуть в селі». Зрозуміло, що принципово важливою є повага кожного до будь-якого різновиду праці. Крім того, що вона розвиває людину, вона її ще й «годує». Ось чому і батькам, і вчителям треба виховувати у дітей з дитинства повагу до професій села. Це особливо системно можна здійснити на уроках дизайну, читання, розвитку мовлення. Зазначимо, що сучасні професії села дуже відрізняються від тих, що були у минулому. Наприклад, зараз у селах є сучасні комплекси, які допомагають полегшити роботу робітникам; сучасні трактори та комбайни з комп'ютерним обладнанням, які одразу позначають вологість повітря, температуру та інші показники. Зі зміною клімату на планеті Земля, садоводи пристосувалися та виводять нові сорти плодкових дерев та квітів.

Водночас, у порівнянні з початковою освітою у місті, вчителі в селах мають унікальну можливість проводити екскурсії дітям на сільськогосподарських підприємствах. Їм на допомогу приходять сучасні технології ознайомлення: он-лайн екскурсії та подорожі, запрошення на уроки сільських робітників, книжки та додаткова література. Оскільки шкільний вік є сенситивним щодо всебічного розвитку особистості, саме в цей період потрібно закладати основи для збагачення інформації про професії, що сприятиме більш свідомому вибору професії у майбутньому.

Перспективи подальшого наукового пошуку лежать у площині розробки системи педагогізації сім'ї як фактора виховання ціннісного ставлення до професійного вибору сільської дитини молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Виховна інноватика Василя Сухомлинського Початкова школа 2020. №1 с.1-3
2. Єгупова В. Педагогічна технологія «Росток» Початкова школа 2019. №10. с.10-16
3. Морін О.Л. Трудове виховання молодших школярів у закладах загальної середньої освіти. Освітній дискурс: збірник наукових праць. Гол. ред.. О.П. Кивлюк. Київ: Видавництво «Гілея», 2019. Вип. 10 (1-2): гуманітарні науки. С. 83-92.

СІМЕЙНІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

*Конарева А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Литвиненко І., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського, м.Миколаїв*

Сім'я є найважливішою умовою розвитку особистості. У світі цифрових технологій інститут сім'ї проходить чергову перевірку на міцність. Комп'ютерні засоби стали сьогодні не тільки технічними помічниками, джерелами інформації, а й агентами адикції (А.Голдберг, К.Янг, М.Орзак, М.Грифітс, А.Єгорова, Л.Юрьєва, Т.Большот, О.Войскуновський, Т.Вакулич, В.Просохова, О.Гузман, Н.Ляшенко, Х.Турецька, О.Камінська). Необхідне додаткове вивчення сімейних взаємин в умовах цифрового суспільства.

Ризики нової соціальності пов'язані з процесами розширення особистості, що порушує питання про межі та дає підстави для численних дискусій, пов'язаних із негативними явищами: «цифровим слабкоумством», «цифровим аутизмом», «цифровою депривацією», проблемами дереалізації, цифровою деперсоналізацією та іншими ключовими або приватними проблемами.

Занепокоєння викликає раннє залучення дітей до цифрових гаджетів, зловживання в їх використанні, яке тягне за собою порушення динаміки дозрівання психічних процесів. За даними дослідження ESPAD, проведеного серед українських підлітків, 81% респондентів мають помірну інтернет-залежність, 10,6% -- сильну, 8,4 % респондентів не відчують потреби в постійному користуванні інтернетом.

Особливості сучасних цифрових процесів викликають у людей певну дезорієнтацію, що виливається у масовий соціально-психологічний стрес. Це породжує низку негативних явищ, таких як «занурення» у віртуальний світ, що розцінюється психологами як «втеча» від реального життя та вирішення проблем, фрустрацію, відчуття самотності, безпорадності перед шаленими змінами, темпом, ритмом життя, знецінення свого «Я», втрату впевненості, життєвого сенсу, зміщення моральних, соціальних домінант, деформацію особистості тощо.

Вище сказане кардинально впливає на якість життя кожної людини, (зокрема, на відчутті якості свого життя – психологічний аспект), а значить відбивається і на її найближчому середовищі – сім'ї і, в першу чергу, на наймолодших її членах – дітях, на розвитку їхньої особистості, здоров'я, сприйнятті дійсності, життя в цілому, тобто на якості проживання дитиною свого Дитинства.

Сучасні батьки самі привчають малечку, свою малесеньку дитину до цифрових технологій, інтернету, телевізору – тобто екрану, який супроводжує її навіть у таких важливих для неї, у цьому віці, режимних моментах, як прийом їжі, засинання, привчання до горщика тощо, і не задовольняють базову потребу дитини – у «живому» спілкуванні. Змінюється система взаємостосунків батьків і дітей. Батьки психологічно відсторонені від емоційного життя своїх дітей.

Надмірний і передчасний екранний вплив викликає нерівномірну стимуляцію окремих зон кори головного мозку. Що порушує динаміку системної побудови вищих психічних функцій в онтогенезі. У концепції «адиктивної особистості» виокремлюють непереносимість афектів, первинну емоційну дефіцитарність, для компенсації якої потрібен постійний контакт зі значущим об'єктом. У нормальних умовах такими емоційно значущими об'єктами є мати і батько, в емоційному спілкуванні з якими дитина засвоює їхні образи, які стають найважливішою основою формування особистості, уявлень про світ і самого себе. У сім'ях із низьким рівнем диференціації, хаотичним характером системної організації та симбіотичними зв'язками багато тривоги. У таких сім'ях батьки не можуть виявляти стабільність у поведінці та вираженні емоцій, що веде до спотворення міжособистісних і структурно-рольових стосунків. Психологічні потреби дитини не задовольняються, і вона звертається до цифрових гаджетів для компенсації емоційного дефіциту. Технічний засіб стає не тільки помічником, провідником інформації про світ, а й посідає місце важливого емоційного об'єкта в психологічному просторі особистості, що формується.

Подальше становлення адиктивної ідентичності взаємопов'язане з неорганізованістю, труднощами в дотриманні довгострокових цілей. Таким чином умови сімейної системи закріплюють адиктивне синдромоутворення. Комунікації мають інструментальний характер, являючи собою інструкції до виконання тих чи інших дій. Незадоволеність близькими стосунками та емоційний дефіцит наростає. Рівень тривоги підвищується. Емоційні потреби дедалі частіше задовольняються за допомогою цифрового середовища.

Комп'ютерна адикція в молодших школярів характеризується такими ознаками, як пристрась до екранних гаджетів, що виражається в прагненні використовувати їх як спосіб отримання задоволення, зняття напруги або бажаної нагороди; наявність проблем адаптації, які проявляються в емоційних, поведінкових або психосоматичних симптомах; стійкі порушення в одній із таких сфер: комунікації, навчання, соціалізація.

Нами проаналізовано матеріали 30 психологічних анкет сімей, в яких був акцент на кореляцію поведінки дитини і кількості часу проведеного у гаджетах. За нашими спостереженнями, одною із проблем стає збудженість дитини перед сном у вечірній час, яка заважає їй вступити у фазу сну. Оскільки індивід довгий час був зосереджений на екрані, а фізично не задіяний, то надвечір нерозтрачена енергія вивільняється у вигляді неспокою і безсонні.

Стратегія профілактики реалізується із залученням членів сім'ї, спрямована на створення умов для розвитку навичок цілеспрямованої діяльності та самоконтролю, організація часу та простору, розвитку соціальних навичок і навичок вираження почуттів, підтримання інформаційної безпеки та підвищення комунікативної ефективності, структурування сімейної системи шляхом відновлення балансу й ієрархії, подолання тривоги відокремлення в діаді "мати-дитина" та вироблення функціональної автономії.

Таким чином, цифрові трансформації взаємовідносин в сім'ї можна уявити як перебудову комунікацій, підвищення емоційної ролі гаджетів у сім'ї, зміна структурно-рольових відносин і сімейної ієрархії на основі ступеня доступності інформаційних технологій. У цих умовах змінюється міжособистісна ситуація розвитку дитини і відбувається зміна провідної діяльності як найважливішого чинника психічного онтогенезу. Формуються передумови адиктивного розвитку особистості та сімейної системи.

Найважливішою системною умовою формування будь-якої адикції є заперечення - небажання сприймати очевидну інформацію, спотворення та ігнорування проблеми. Нині, коли суспільство зіткнулося з глобальними ризиками комп'ютеризації всіх сторін життя, заперечення проблеми цифрових аддикцій може призвести до їх посилення. Необхідне відкрите обговорення зазначених тенденцій, яке дасть змогу усвідомити механізми і навчитися керувати ризиками адиктивного розвитку. Трансформації відносин в сім'ї у світі цифрових засобів різноспрямовані. Відповідальний професійний науково обґрунтований підхід до їх розуміння визначається вимогою часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л.С. Психология./Л.С. Выготский. М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000.1008 с.
2. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии: Учебное пособие / А.Р. Лурия. М.: Издательский центр «Академия», 2006. 384 с.
3. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси/ Ю. А. Данько // Сучасне суспільство . - 2012. - Вип. 2. - С. 179-184.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Костюк Л., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Барнич О., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів*

У сучасному світі людина має швидко сприймати та викладати інформацію, вести діалог, доцільно та ефективно застосовувати вербальні та невербальні засоби комунікації, жити у принципово нових умовах, реалізовувати себе у житті та сприяти розвитку суспільства. Базові знання, якими ми керуємось протягом життя, закладаються у молодшому шкільному віці, а з роками поглиблюються, вдосконалюються. Тому навчання української мови у НУШ орієнтоване на дотримання концепції комунікативного підходу, який передбачає навчання мови невід'ємно від спілкування.

Комунікативний підхід полягає у формуванні саме мовної особистості учня, тобто вміння використовувати відповідно до ситуацій та мети спілкування мовні одиниці, відтворювати лексичні одиниці в письмовій та усній формі та ін. Завдяки цьому підходу учень має можливість оволодіти спілкуванням у 4 видах мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, аудіювання та письмо.

Цю тематику вивчали та описували у своїх працях відомі педагоги та лінгвісти, такі як М. Ф. Бунаков, М. С. Вашуленко, О. А. Потребня, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський та інші.

Формування комунікативної компетентності (КК) – це одне з пріоритетних завдань початкової школи. Адже, КК характеризується не лише вмінням спілкуватись мовою (рідною та/або іноземною), а й уміннями взаємодіяти з людьми, є невід'ємною складовою роботи в учнівському колективі. Оволодіння комунікативними навичками супроводжується і розвитком низки інших вагомих рис: уміння активно слухати, сприймати та відтворювати інформацію, переконливо аргументувати свою позицію, брати участь в обговореннях тощо.

Процес обміну інформацією (ідеями, емоціями, фактами тощо) між двома чи більше особами задля передавання чи одержання інформації називають комунікацією. Комунікація може відбуватись у різних формах – від виступу з доповіддю, участі у дебатах до читання книги, написання твору [3].

Ключовими навичками в процесі спілкування є:

- 1) визначення мети та бажаних результатів комунікації;
- 2) моделювання чіткого посилу: створення повідомлення, яке містило б необхідну інформацію та було підкріплене невербальними засобами;
- 3) усвідомлення рівня освіченості співрозмовників, їх поглядів та емоційного стану;
- 4) конвенційність: уміння враховувати ситуацію спілкування та слідувати відповідним їй нормам, правилам;
- 5) усвідомлення культурних та соціальних відмінностей;
- 6) активне слухання;
- 7) «глибоке читання», тобто, вміння критично оцінювати отриману інформацію;
- 8) вибір найбільш ефективних каналів комунікацій.

Ідучи до першого класу діти переважно володіють лише розмовно-побутовою мовою, мають збіднілий лексичний запас. Зважаючи на це, учні не можуть у повній мірі виражати свої думки, почуття, їм важко зрозуміти нові терміни та поняття, які отримують під час навчання. Окрім того, неправильна вимова слів, невміння логічно, зв'язно висловлювати свої думки, помилки в усному та писемному мовленні – все це породжує проблеми у процесі комунікації з однолітками та дорослими.

Розвиток навичок спілкування передбачає моделювання ситуацій реального мовленнєвого спілкування. Зважаючи на те, що урок української мови є обмеженим у часі, вчитель має ретельно підготувати комунікативно-спрямовані вправи, ситуації відповідно до віку та інтересів учнів.

Розвивати комунікативні навички необхідно всіма можливими шляхами з використанням різних засобів. Найбільш широко використовують наочний матеріал: малюнки, схеми, аплікації, таблиці тощо. Аудіовізуальні засоби є обов'язковими, адже вони допомагають формувати вміння сприймати та відтворювати почуту мову, до прикладу, вивчення віршів чи пісень з дотриманням правильної інтонації або змінювати її залежно від

створеної комунікативної ситуації. Формування навичок спілкування необхідно проводити систематично та послідовно, від простого до складного.

Пропонуємо вам добірку ефективних засобів розвитку комунікативних навичок на уроках української мови у початковій школі.

1) Скоромовки, приказки, прислів'я. Вони сприяють формуванню не тільки шанобливого ставлення до культурної спадщини народу, а й комунікативних навичок на фонетичному рівні, тобто учні навчаються розрізняти голосні та приголосні звуки на слух, правильно та чітко вимовляти їх.

2) Вправи з розвитку сприйняття почутого. До прикладу, коли потрібно вибрати з групи слів одне, у якому вжито певний звук: [p] ^ ліс – рослина – осінь.

3) Вправи, які передбачають інтеграцію мовленнєвої діяльності з візуальною наочною. Учитель має приділити увагу створенню різних мовленнєвих ситуацій з опорою на картинки, тексти, схеми тощо. Особливо актуальним є залучення власного досвіду учнів – розповісти про свою подорож, мрію тощо. Також слід використовувати вправи, які потребують відповідь на завдання орієнтуючись на ілюстративний матеріал, описати зміст, написати переказ. Для прикладу, завдання «Розкажіть або напишіть про свій розпорядок дня. Користуйтеся малюнками як опорою».

4) Спільна творча робота – складання власного вірша, загадки, словосполучень тощо. Доцільно використовувати підстановчі таблиці або зразки.

5) Кросворди та ребуси. Ці вправи допомагають учням активувати розумові процеси, розвивати стійку увагу тощо. Для закріплення нового лексичного матеріалу, доцільно використовувати такі вправи, як написання історій, створення діалогів.

Формування та розвиток навичок спілкування в учнів молодшого шкільного віку потребує ретельного добору вправ, які відповідають віковим та психологічним особливостям учнів. Вправи на розвиток комунікативних навичок з поєднанням ігрових елементів сприяють активізації комунікативної та розумової діяльності школярів, мотивують їх до використання та вивчення української мови для передачі своїх думок іншим.

Отже, можна зробити висновок, що початкова школа створює ідеальні умови для формування комунікативних навичок школярів – відбувається формування основ спілкування, розвиваються уміння відповідно до різних видів мовленнєвої діяльності, мотивація до вивчення рідної мови тощо. Навчання української мови є основою для подальшого формування комунікативних навичок, які є передумовою для самовираження та становлення учня як особистості, яка здатна чітко та правильно висловлювати та аргументувати свої почуття та думки, активно слухати співрозмовника, ефективно вести переговори, уникати конфліктів, знаходити спільну мову з іншими членами учнівського колективу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладіна Г. І., Сеніна В.К. Комунікативні вправи як засіб закріплення мовного матеріалу. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ: БДПУ, 2009. С. 113–117.
2. Глянєнко К. Розвиток комунікативних здібностей учнів на уроках української мови. *Наукові записки*. Випуск 132. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. С. 138-141.
3. Розвиваємо навички 4К: креативність, критичне мислення, комунікацію та командну працю – журнал | «Освіторія». Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/rozvyvayemo-pavuchky-4k-kreatyvnist-krytychne-myslennya-komunikatsiyu-ta-komandnu-pratsyu/> (дата звернення: 14.10.2022).
4. Формування і розвиток комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови та читання. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-i-rozvitok-komunikativnoi-kompetentnosti-molodsih-skolariv-na-urokah-ukrainskoi-movi-ta-citanna-399406.html> (дата звернення: 14.10.2022).

ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Коропецька О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Кіліченко О.І., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника*

Гуманізація освіти, що ставить у центр особистість дитини є однією з найважливіших проблем в педагогічній практиці, адже надзвичайно важливо, щоб процес освіти викликав у дітей позитивні емоції і проходив в умовах психологічного комфорту.

Навчання стане сенсом життя для дитини у тому випадку, якщо воно скероване на її позиції, які сприяють реалізації внутрішньої готовності до розвитку та самоствердження.

Гуманістичний підхід щодо організації навчання полягає у забезпеченні його суб'єктам комфортного самовідчуття. При цьому гуманізація освіти ніяк не зменшує рівня відповідальності учнів за результат своєї діяльності. [3, с. 6]

Важливою умовою є вміло та правильно підібраний педагогічний стиль спілкування учителем під час освітнього процесу, що спрямований на створення атмосфери емоційного благополуччя і який великою мірою визначає результативність та ефективність навчально-виховної роботи. Демократичний стиль взаємодії педагога з учнями є найбільш вдалим та ефективним.

В умовах сьогодення гуманізацію освіти варто розглядати як багатовекторний соціально-психологічний процес, метою якого є утвердження гуманістичних цінностей та мотивів поведінки, що спрямовується на розвиток мислення та гуманістичного світогляду через варіативність і диференційованість навчання, що забезпечить особистісний зміст освіти суб'єкта навчання.

Тому, актуальними сьогодні стали ідеї гуманізації людини через формування гуманних якостей особистості. [2, с. 280]

В центрі уваги гуманної педагогіки знаходиться унікальна цілісна особистість, яка прагне реалізації своїх можливостей та здатна на свідомий вибір у різноманітних та непередбачуваних життєвих ситуаціях.

Гуманізація освітнього процесу зосереджена на інтересах виховання й розвитку здібностей учнів. Гуманна педагогіка, в першу чергу, скерована на розвиток пізнавальних інтересів і творчих здібностей учнів. Вона досягає цілей за допомогою створення під час навчально-виховного процесу емоційно-стимулюючого та комфортного навчального середовища, а також розробки освітніх програм, які максимально розвивають потенціал учнів. Ці ідеї знаходять своє відображення в Державному стандарті початкової загальної середньої освіти, Концепції НУШ та інших нормативно правових документах.

Метою гуманістично орієнтованої освіти є виховання шляхетної людини і для її досягнення учні повинні усвідомити силу добрих почуттів, думок, слів та вчинків, а також власну відповідальність за свої вчинки.

Вчитель повинен власним прикладом наповнити світ дитини любов'ю та милосердям, розвивати у своїх вихованців інтерес до духовного життя, спостережливість, уважність, допомогти їм пізнавати себе, а також заохочувати сміливість висловлювання і розкривати віру у власні сили.

Школа життя веде дитину через пізнання та сприйняття цінностей свого народу, своєї нації до сприйняття загальнолюдських цінностей. За визначенням Ш. О. Амонашвілі, моральною основою гуманної педагогіки є здатність радіти успіхам інших, готовність завжди прийти на допомогу.

Але сам педагог підкреслює, що не виключно на методиці тримається поняття гуманної педагогіки: якщо її світоглядні настанови не стануть самою сутністю вчителя, то жодні методики, не зможуть зробити його «Лицарем гуманної педагогіки».

Щира віра педагога в сили дитини, а також постійне самовиховання й самовдосконалення вчителя нададуть освітньо-виховному процесу діючої сили й допоможуть знайти шляхи формування гуманістичних якостей учнів молодшого шкільного віку. [1, с. 12-13]

Творча спадщина одного з найвідоміших педагогів-гуманістів ХХ століття – Василя Олександровича Сухомлинського є філософсько-педагогічна сукупність ідей і поглядів на дитину як на найвищу цінність.

Педагогу вдалося у складних умовах тоталітарної освітньої системи досягти високого рівня гуманізації, індивідуалізації і диференціації освітнього процесу.

Гуманізм В. Сухомлинського відкидає в шкільному житті будь-які прояви дискримінації, а також байдужого ставлення до інших людей та усього живого.

Формування гуманності педагог пропонував розпочинати зі сфери розумової праці молодших школярів. Він зазначав: «Зичити добра в розумовій праці – це значить розуміти всі сильні і слабкі сторони дитини, відчувати тонкощі її розумової праці. У педагогічній справі між явищами і фактами існують найтісніші зв'язки: успішність дитини відбивається на стані її духу» [4, с. 8].

В. Сухомлинський вважав, що шкільне навчання повинно приносити для дитини радість успіху. Педагог наголошував, що найважливішим стимулом навчально-пізнавальної діяльності учнів є «пристрасне бажання вчитися», тому вчив дітей пізнавати світ не лише розумом, але й серцем.

Відповідно, як засіб впливу педагог використовував природу, адже «людина була і завжди залишається дітям природи, і те, що ріднить її з природою, повинно використовуватися для її прилучення до багатств духовної культури» [4, с. 92].

За нашим переконанням, провідне місце серед здобутих учнями молодшого шкільного віку знань займають саме ціннісно-орієнтаційні знання із гуманістичним спрямуванням, які дають їм змогу виокремити й охарактеризувати для себе власну роль та місце в оточуючому світі, а також значущість власних вчинків і дій для себе, громади та суспільства в цілому.

На основі узагальнень теоретичного характеру визначено такі гуманістичні якості особистості: повага до людської гідності, доброта, благородство, милосердя, безкорислива допомога іншому, співчуття, чуйність, справедливість, чесність, непримиренність до проявів жорстокості та антигуманних вчинків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвілі Ш. О. Школа життя - Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім. М.К. Реріха, 2002. С. 14-132.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: навч. - метод. посіб.: у 2-х кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
3. Клименко В. В. Механізми розвитку творчості. *Обдарована дитина.*- 2003. №1. С. 2-11.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5-ти т. К. : *Радянська школа*, 1976. Т.3. С. 5–279.

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ШВИДКОЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Кулявець Г., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Луцян Н.І., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка
кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ*

Наразі в умовах глобальних змін у соціальному, економічному, політичному та інших сферах, постала проблема радикальної перебудови в галузі освіти та виховання, мета якої – формувати конкурентно-здібну, творчу особистість, яка спроможна до самовизначення, до самореалізації та самовдосконалення. Усім, напевно, відома сентенція: «Хто володіє інформацією, той володіє світом».

У нашому насиченому й бурхливому житті вона, безумовно, актуальна. Розвиток новітніх технологій потребує набагато кращого вміння читати, ніж раніше. Це пов'язано з тим, що в останні десятиріччя стрімко зростає обсяг інформації, яку необхідно засвоїти для успішної життєдіяльності. А це, в свою чергу, потребує збільшення темпу читання, глибини розуміння та усвідомленого узагальнення.

Але спершу, щоб заглиблюватися у проблеми швидкочитання, потрібно знати, що це таке. Отже, читання – невичерпне джерело знань духовного, емоційного, розумового розвитку людини. Тому навчання дітей читати, формування в них стійкого інтересу до цього виду діяльності було й залишається важливим завданням початкової школи. Читання є основою освіти і самоосвіти, навичкою «вміння вчитися» протягом усього життя. Швидкочитання — це набір методик, що допомагають збільшити швидкість читання а також підвищити відсоток інформації, яка залишається у пам'яті людини після прочитання тексту. [1. Wikipedia] Тепер знаючи, що ж таке читання, ми можемо визначити проблему читання в початковій школі.

Існує безліч причин, які не дають вчителю початкових класів із перших днів навчання навчати дітей техніці швидкочитання, адже спершу потрібно опанувати «правильне читання», а після цього приступати до вправ та різних методів опанування швидкочитання.

Вчитель – практик, навіть якщо він вже має певний досвід роботи, на цьому шляху чекає багато проблемних ситуацій.

По – перше, до школи приходять діти з різним рівнем підготовленості, і це викликає труднощі протягом уроку і потребує від педагога додаткових зусиль у процесі підготовки до проведення уроку, адже треба орієнтуватися і на тих учнів, хто вже навчився читати вдома чи у дитсадку, і на тих, хто вперше в житті зіткнувся з тим, що книга – це не тільки яскраві малюнки, а й джерело інформації.

По – друге, серед учнів, що вміють читати, зустрічаються й такі, яких, на жаль, доводиться «перенавчати», бо, завдяки допомозі рідних чи не компетентності вихователів дошкільних закладів, діти читають неправильно.

Ще одна проблема – це зміст навчального матеріалу, на якому саме й формується читацький інтерес, і підхід вчителя до цього питання повинен мати комплексний, систематизований характер. Вчителю треба так організувати підготовчий до сприймання тексту етап, щоб учневі справді стало цікаво. І тут постає наступна проблема – вибір методів, прийомів навчання. 53 % школярів, що читають швидко, вчать добре і відмінно, а серед тих, хто читає повільно, таких не більше 4%.

На думку психологів, на успішність впливає понад 200 факторів, більше чи менш важливих. Серед найважливіших перше місце посідає швидкість читання.

Проте, наразі значна частина дітей має досить низьку культуру читання. Вони не володіють прийомами смислового аналізу тексту, відчують складність при виділенні основних його положень, не вміють вибудовувати логічну структуру твору, виділяти його основну думку, не можуть переказати текст.

На основі теоретичного аналізу з означеної проблеми, дійшли висновку, що ідея сформованості навички читання молодших школярів завжди хвилювала науковців: психологів і педагогів (М. Бунаков, В. Вахтеров, С. Дорошенко, В. Золотов, Д. Ельконін, В. Мельничайко, М. Монтессорі, М. Корф, Т. Лубенець, М. Львов, І. Паульсон, Т. Скрипченко, Д. Тихомиров, К. Ушинський, Я. Чепіга та ін.).[2. Vseosvita]

Я вважаю, що їх дослідження мають велику теоретичну вагу та практичну значущість. Однак, проблема формування навичок швидкого читання молодших школярів не є вирішеною в повній мірі.

Дитина, яка не вміє швидко читати, зазнає великих труднощів, перевантаження під час виконання д/з, особливо у середніх та старших класах. Внаслідок того, що читання книг за низької швидкості – не задоволення, а тяжка виснажлива праця, дитина, яка погано читає, непосидюча, не відвідує бібліотеку, не читає газет, ні книжок. Крім того, проблема швидкого читання має, на думку М.О. Зайцева, ще кілька аспектів.

I. *Аспект навчання*: щоб виконати д/з, учень 8 класу повинен прочитати у середньому 7-8 сторінок тексту підручника. За низької швидкості читання, щоб прочитати текст тільки раз, дитина має витратити приблизно 2 години. Але оскільки при повільному читанні зміст прочитаного не зрозумілий, то учень повинен читати текст мінімум 3 рази. Крім того, йому треба виконати письмові завдання. Але той, хто повільно читає, як правило, й повільно пише. Отже, зрозуміло, що вчитися успішно і без перевантажень дитина зможе тільки тоді, коли навчиться швидко читати і писати.

II. *Аспект розвитку*: розумова працездатність значною мірою залежить від таких чинників, як оперативна пам'ять і стійкість уваги, що удосконалюється в процесі читання. Тому учні, які швидко читають і, як правило, читають багато, мають розвинену оперативну пам'ять та стійку увагу.

III. *Аспект виховання*: усім добре відоме явище: в 3 – 4 –х класах 60 – 70 % вчать позитивно, в 4 – 5 – х успішність різко падає, кількість учнів, що добре вчать, зменшується до 30 - 40 %. У чому ж причина? Пригадаймо, що найсильніше впливає на успішність – швидкість читання. Якщо по закінченню 4 класу учні не вміють швидко, добре читати, то у 5 – му класі, коли різко зростатиме навчальне навантаження, їх успішність падатиме.[3, с. 42]

З огляду на це можемо визначити висвітлення власного досвіду формування навички швидкого читання молодших школярів як виду мовленнєвої діяльності на основі інноваційних технологій, педагогічного досвіду вчителів-новаторів.

Питання, як навчити читати дітей швидко і правильно, виразно і свідомо, як зробити так, щоб сам процес читання був приємним, а не приносив розчарування, цікавить кожного вчителя. Читання охоплює такі компоненти, як спосіб читання, правильність, виразність, темп.

Кожний з них окремо і в сукупності підпорядкований смисловій стороні читання, тобто розумінню тексту [1, с. 8-14].

Підвищення якості навчання учнів, формування у школярів прийомів і методів самоосвіти, самостійного здобуття знань – найважливіші завдання сучасної школи. На виконання саме цих завдань націлюють педагогічних працівників нормативні документи про перебудову шкільної освіти в Україні [2, с. 64].

Чим швидше сформується навичка читання, тим успішніше учні оволодіють навчальним матеріалом.

Свою діяльність спрямовуємо на створення системи сприятливо-стимулювальних умов щодо формування навички швидкого читання молодших школярів. Вона охоплює роботу на уроках читання, самоосвіту учнів та залучення батьків до навчально-виховного процесу.

Якій же із навичок читання доцільно надати пріоритет: правильності, свідомості, виразності чи швидкості?

Уважаємо, що найголовнішою якістю читання є швидкість. Переконаємось у доцільності надання їй пріоритету. З'ясуємо, чи може існувати абсолютна правильність без швидкості. Читаючи правильно, учень охоплює поглядом тільки невелике слово або частину великого. Він не бачить написаного попереду, а спрямовує увагу переважно на сполучення літер чи складів. Поза увагою залишається не лише логічний наголос речення, а часто й наголос у слові. Якщо під час читання допущено помилку, дитина рідко помічає її, бо сприймає кожне слово поза контекстом. Хочемо зазначити: правильність без швидкості буває лише відносною. Вона можлива під час роботи з дуже невеликим (переважно букварними) текстами та короткими реченнями. Отже, на наше переконання, основа правильного читання – швидкий темп.[4, с. 34-35]

Розглянемо залежність свідомого читання від швидкості. Дочитавши речення до кінця повільно, нелегко пригадати, з чого воно починалося, особливо – довге. Ще важче втримати в пам'яті цілу сторінку. Отже, для усвідомлення змісту потрібним є цілісне сприйняття тексту, цілком залежне від уміння читати. Коли ж навичка такого читання несформована, то, намагаючись збільшити темп і стежачи тільки за ним, дитина перестає розуміти прочитане.

Чи впливає швидкість на виразність? Швидко читаючи, людина бачить текст наперед і думає над змістом та засобами мовної виразності для передачі його слухачам. Повільне читання завжди пов'язане з обмеженим кутом зору: учень зосереджує свої зусилля на зчитуванні слів. Як наслідок, виразності бракує. Виходить запораука виразності – швидкість.

Формуючи навички читання, не варто надавати перевагу якійсь одній із них, необхідний тісний взаємозв'язок. Усвідомленість залежить від правильності й виразності читання; правильність – від темпу і усвідомленості; виразність – від усвідомленості, правильності, темпу. Навчити читати дитину швидко й усвідомлено дуже важливо, адже читання є основою всіх наук [5, с. 12-14].

Дитина, котра погано читає, відчуватиме великі труднощі під час виконання домашніх завдань. Їй буде нецікаво на уроках, оскільки робота з книжкою за низької техніки читання не принесе задоволення, а викличе муку. Дитина повинна читати в темпі розмовної мови. Існує безліч методик, які може опанувати не тільки дитина, а й доросла людина, яка хоче бути успішною і впевненою у собі.

Звичайно проблеми навчання швидкочитання в початковій школі будуть і надалі, якщо не формувати у дітей з раннього віку любов до її рідної мови, до книги та до навчання.

Якою стане в майбутньому сьогоднішня людина – важливе моральне, політичне, економічне завдання нашого суспільства. Роль книги в цьому процесі важко переоцінити.

Всім відомо, що знання, фантазія, логіка думки і міркувань, любов до рідної мови, уміння зв'язно, логічно й образно розповідати виховуються читанням.

В.О. Сухомлинський зазначив, що без високої культури читання немає ні школи, ні справжньої розумової праці, що погане читання – ніби брудне вікно, крізь яке нічого не видно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волокітіна Н. В. Розвиток навичок читання на уроках у початковій школі / Н. В. Волокітіна // Початкове навчання та виховання. – 2015. – № 28-29. – С.8-14.
2. Гриневич та ін. Нова українська школа: основи Стандарту освіти / Львів, 2016. – 64 с.
3. Зайцева М.О. Методика раннього навчання дітей читання. Підготувала Кулик С.О. – 2015. – 42 с.
4. В.І. Куріпка. Ефективні методи й прийоми удосконалення навички читання. Початкове навчання та виховання. 2005, №29-30.

5. Любченко О. Формування техніки читання – основа успішного навчання / Олена Любченко // Початкова школа. – 2014. – № 7. – С. 12-14.

Використані інтернет ресурси

1. <https://uk.wikipedia.org>
2. <https://vseosvita.ua/>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАСВОЄННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Кучер І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Дубовик С., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Київський університет імені Бориса Грінченка, м.Київ*

Фразеологізми демонструють традиції народу, його побут, історію та географічне положення, яке об'єднує одна культура. Саме фразеологічні одиниці відображають погляди народу, їхній культурний і мовний досвід. Тому виникає потреба вдосконалення мовної освіти й розроблення теоретико-методичних засад навчання лексикології і фразеології учнів початкової школи. Знання лексикологічних понять утворюють основу лексичної роботи, яка передбачає розширення словникового запасу молодших школярів, поява нових слів збагачує їхнє мовлення, засвоєння лексико-фразеологічних норм дозволяє формувати й удосконалювати мовленнєві вміння та навички молодших школярів.

Фразеологічний фонд мови здавна привертав увагу багатьох мовознавців. Спостереження, цінні для розвитку фразеології, містяться в працях таких учених, як: Лунько Н., Шкльода В., Греб М. М., Сіранчук Н. М., Вашуленко М.С. та інших видатних мовознавців.

Знання фразеології, уміння користуватися нею є важливою ознакою мовної культури кожної людини. Отже, важливість цієї теми визначається відсутністю в сучасній лінгвістиці робіт, які присвячені були б системі вивчення фразеологізмів у початковій школі. Вивчення лексикології та фразеології для учнів початкових класів повинно будуватися не як викладання, відтворення теорії чи заучування, а як розуміння значення фразеологічної одиниці, її багатозначності, конкретності чи абстрактності. Значна кількість проблем в організації освітнього процесу під час вивчення лексикології та фразеології пов'язана з тим, що добір конкретних методів і прийомів, форм і засобів навчання не завжди враховує специфічні особистісні чинники учнівської групи [4, с.50].

Досить важливими є психологічні чинники: активність, мотивація, інтерес, рефлексія та інші потреби учнів, які сприяють формуванню лексико-фразеологічних умінь молодших школярів, їхньої творчої активності, мислення, оцінного ставлення до навчальної діяльності та мотивації в навчанні української мови. У процесі вивчення лексикології та фразеології доцільно правильно спрямовувати розвиток пізнавальної та навчальної діяльності учнів, щоб інтелектуальний розвиток особистості молодшого школяра вийшов на якісно новий рівень, пов'язаний із розвитком творчих здібностей учнів, а навчальну діяльність спрямовувати не лише на засвоєння інформації, а й на розвиток інтелекту, ініціативи, створення нового, невідомого; формувати вміння бачити проблему та знаходити продуктивні рішення [1, с.46].

Фразеологічні одиниці мають специфічні ознаки, які відрізняють їх від лексичних одиниць. До найпоширеніших ознак належать такі: необхідність попереднього запам'ятовування фразеологізма; відтворення фразеологічної одиниці має бути в готовому вигляді; кожне слово в фразеологізмі втрачає свою смислову самостійність, тому розглядається тільки в сукупності з іншими словами; заміна слів у складі фразеологізму неможлива.

Вивчення молодшими школярами української фразеології має здійснюватися практично і відбуватися в процесі мовленнєвої діяльності. У такий спосіб учні початкової школи зможуть навчитися стисло і лаконічно висловлювати свої думки, оволодіти вмінням використовувати фразеологізми для експресивного й образного висловлення своїх міркувань: в молодших школярів буде формуватися потреба афористично оформлювати свої думки, виникне бажання самостійно застосовувати фразеологічні збороти як засіб точності і виразності мовлення [5, с. 97].

Для вивчення фразеологізмів у початковій школі необхідно з'ясувати принципи відбору фразеологічних одиниць. Під час добору фразеологізмів учитель початкової школи має враховувати вік учнів, рівень їхнього мовленнєвого розвитку, особливості мислення дітей, життєвий досвід. Основою для вирішення цього завдання є визначальні ознаки фразеологізмів і, насамперед, їхнє наближення до слів за допомогою лексичних ознак. До методичних

принципів їхнього відбору належать: 1) ступінь засвоєння молодшими школярами фразеологізму; 2) доступність для розуміння та застосування учнями; 3) наявність у творах, які рекомендовані для позакласного читання молодших школярів; 4) виховне значення фразеологізмів [2, с. 142].

Під час роботи над вивченням фразеології вчителів початкової школи потрібно звернути увагу учнів на те, що фразеологізми української мови відрізняються за своєю граматичною будовою, їх можна поділити на дві основні групи: перша – фразеологізми, які співвідносяться зі словосполученнями, друга – ті, що організовані за моделями речення. Іноді до тих, що мають структуру речення відносять і прислів'я. Фразеологічність прислів'я знаходить вираження в тому, що воно містить сталий словниковий склад, окрім прямого, має переносне значення.

Одним із головних завдань початкової мовної освіти в умовах інформаційного суспільства є навчити дітей користуватися інформаційними технологіями та навчатися за допомогою цих технологій. Визнання важливості забезпечення рівного доступу до якісної мовної освіти для всіх учнів та створення інформаційного освітнього середовища, що готує їх до продуктивної мовленнєвої діяльності в умовах високотехнологічного інформаційного суспільства, має надихати вчителів початкової школи шукати шляхи вирішення даної проблеми, а саме створювати електронні підручники, словники та ін. Комп'ютерні технології розширюють можливості освітнього процесу, надають нові способи подання інформації та можливості випробувати власні проекти та ідеї [6, с. 15].

Рекомендуємо вчителів початкової школи застосовувати на уроках вивчення фразеології української мови фразеологічні словники. Одним із важливих завдань педагога у цьому напрямі є навчити молодших школярів користуватися словником фразеологізмів. Працюючи зі словниками, учні навчатимуться знаходити фразеологізми, з'ясуватимуть значення фразеологічних одиниць, контролюватимуть власне і чуже мовлення з метою правильного вживання певного фразеологізму або стійкого звороту [7, с. 13].

Корисною порадою для вчителя буде порада – застосовувати на уроках засвоєння фразеологізмів систему тренувальних вправ і завдань, мета яких – збагачення словникового запасу учнів початкової школи фразеологічними одиницями. Рекомендуємо педагогові використовувати вправи, які передбачають завдання: знайти фразеологізм у реченні, тексті; пояснити значення фразеологічного звороту; знайти фразеологізм у словнику; встановити синонімічні й антонімічні співвідношення між словами і фразеологізмами; з'ясувати стилістичну роль фразеологічних сполучень у тексті; знайти і виправити помилки в уживанні фразеологізмів у мовленні. [3, с. 72].

Ефективність роботи з фразеологізмами залежить від раціонального використання вчителем початкової школи активних форм організації навчальної діяльності учнів, ефективних способів співпраці вчителя й учнів, прийомів роботи з фразеологічним матеріалом з урахуванням дій, необхідних для формування мовленнєвих навичок. Система роботи зі збагачення мовлення учнів українськими фразеологізмами враховує лінгвістичні та психолого-методичні принципи, на яких ґрунтуються принципи, методи і форми навчання фразеологізмів української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богущ А.М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія / А.М. Богущ, О.С. Трифонова, О.І. Кисельова, Ж.Д. Горіна, М.Л. Черкасов. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
2. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі : Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2010. 364 с.
3. Сіранчук Н.М. Процес формування лексичної компетентності молодшого школяра у структурі теорії мовленнєвої діяльності. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2015. Випуск 4. С. 72–76.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red Bıbık N.M. K. : TOB Vıdavnıchnıj dım «Plejadı», 2017. 206 s.
5. Греб М. М. Діагностика навчальних досягнень майбутніх учителів початкової школи під час вивчення лексикології і фразеології сучасної української мови: науково-методичний журнал. – 2014. – № 5 (вересень-жовтень). – С. 95–105.

6. Захарчук-Дуке О. О. Розвиток культури мовлення майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій школи: «Теорія та методика навчання (українська мова)» / О. О. Захарчук-Дуке. – К., 2015. – 20 с
7. Лунько Н. Вживання фразеологізмів в усному і писемному мовленні школярів // Початкова школа. - 2006. - №2. - С. 13-14.

ЗАСОБИ ТА УМОВИ СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

*Лук'янова Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Рибенчук Н., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Педагогічний фаховий коледж КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР, м. Запоріжжя*

Провідна мета освітньої реформи – підвищення якості освіти. В Концепції «Нова українська школа» проголошено збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт, вияв творчості дітей, а значить стимулюють навчально-пізнавальну діяльність учнів. Особливої актуальності набувають нові підходи до організації освітнього процесу у зв'язку із суттєвими змінами, які є основною ознакою створення нового освітнього простору, відповідно до прагнень педагогів та науковців вивести навчання та виховання учнів на вищий рівень. Підвищується увага до проблеми організації навчально-виховного процесу, до запровадження технологій, що можуть забезпечити результативність навчальної діяльності, зміщується акцент із репродуктивного навчання на діяльнісне. Це передбачає передусім використання у процесі навчання пошукових компонентів, що створює умови для розвитку навчальної мотивації і дає можливість досягти гарантованих результатів навчання. Формування мотивації до учіння школярів можна назвати однією з центральних проблем сучасної школи, що зумовлено модернізацією початкової освіти. Спосіб навчання в Новій українській школі має мотивувати дітей до навчання. Освітній процес має орієнтуватися на потреби учня, урахування його вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини.

Чим більше оновлюється початкова школа, тим очевиднішою стає не перспективність опори тільки на почуття обов'язку або на оцінку (бал) у формуванні мотивації учіння. Це – зовсім не універсальні засоби; надмірне й невміле їх використання спричиняє протилежні дії учнів.

На думку Г. Костюка, навчання по-різному впливає на розумовий розвиток, залежно від того, наскільки успішно воно виховує в учнів повноцінні мотиви учіння. Дослідні дані свідчать, що структура навчальної діяльності, адекватна цілям навчання, є чинником формування в учнів не лише систем операцій і знань, а й навчальних, пізнавальних інтересів, бажання вчитися, допитливості, любові до книжки, прагнення до самоосвіти.[1].

Мотиви – це спонукання, причини, які примушують школяра вчитися, діяти, робити вчинки. У навчанні одночасно діє багато мотивів. Уявлення про перевагу і дію конкретних мотивів учитель отримує, спостерігаючи ставлення дітей до навчання. Знання законів мотивації – ключ до вирішення більшості шкільних проблем. Вивчення, формування та правильне використання дієвих мотивів – основа педагогічної праці вчителя.

В статті досліджено та висвітлено ефективність методів, що сприяють стимулюванню навчально-пізнавальної діяльності дитини молодшого шкільного віку.

Ключові слова: навчально-пізнавальна діяльність, пізнавальний інтерес, засоби стимулювання, умови стимулювання навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи.

Постановка проблеми: ефективність засвоєння знань учнями підвищиться за умов використання на уроках і позаурочний час методів стимулювання навчально-пізнавальної діяльності, інтерактивних форм і методів, через сприятливий емоційний мікроклімат, заохочення до навчання.

Виклад основного матеріалу.

Аналізуючи наукову літературу, можемо побачити, що на сьогодні існує дуже велика кількість тлумачень понять “стимул, мотив, інтерес”. Такі вчені як Л. Виготський, О. Киричук, Н. Морозова, Г. Шукіна неодноразово розповідали про свої дослідження стосовно аспектів формування пізнавального інтерес учнів. Пізнавальний інтерес – це прагнення до знань, що

виявляються в активному ставленні учня до пізнання сутнісних властивостей предметів і явищ дійсності. [6, 162]

У межах нашого дослідження засоби стимулювання навчально-пізнавальної діяльності розглядаються як рушійна сила будь-якої діяльності. Інтерес до навчального процесу, інтелектуальні досягнення, розумова праця, емоційність процесу – корені бажання вчитись. Формування мотивації, жаги до знань лежить через перетворення дитячих, простих за структурою спонукань у зрілу, наповнену мотивацію зі стійкою структурою. Діти навчаються визначати мотиви, які переважають над бажаним та формують в собі індивідуальне ставлення.

Також, стимулює учнів зміст навчального матеріалу. Учні по-різному засвоюють та сприймають його. Він впливає на їх розвиток в залежності від використаних вчителем форм, методів і прийомів навчання. Вони визначають рівень розвитку пізнавального інтересу. Зміст навчання впливає на світогляд, розумову активність, інтелект, вихованість, духовний світ, творчий підхід здобувачів. Вчить спостерігати, досліджувати, аналізувати, порівнювати, розв'язувати завдання, ознайомлюватись з новими поняттями, термінами, вирішувати проблеми, працювати самостійно, в парах, групах, тощо.

Найрезультативніший фактор стимулювання – вчитель, а саме його майстерність викладання, творчий підхід, відповідальність, педагогічний такт та ерудиція. Вчитель, який повністю віддається своїй професії, глибоко володіє наукою, спирається на наукові матеріали, творчі завдання, життєвий досвід, вразить учнів своєю активністю, освіченістю і тим самим зацікавить їх. Тут вже підключається процес наслідування.

Щоб сформувані в дітей інтерес до навчання, вчитель використовує сукупність інтерактивних методів і прийомів: ігрові методи, проектна діяльність, навчання в малих групах (парах і трійках) змінного складу, групова робота (кооперативна форма навчання), «мозковий штурм», «акваріум», «мікрофон», «незакінчене речення», «асоціативний куш», «тематична павутинка» та ін.

Групові форми роботи сприяють піднесенню рівня навчальних можливостей учнів, активізації навчального процесу на уроці. Ефективність спільної роботи пов'язана з її вмотивованістю для учнів. Вони мають відчутти потребу працювати разом, побачити сенс в об'єднанні зусиль. Працюючи в команді, учень має можливість виявляти ініціативу, вчитися дискутувати, переконувати, нести відповідальність за себе й команду.

Групова робота – це передусім гра, гра в організацію, гра в навчання. Гра допомагає учням зрозуміти навчальну тему, знайти незрозумілість. Головна мета парної та групової роботи – розвиток мислення учнів. Як у кожній грі, тут є свої правила. [3, с.3]. Оскільки у групі заздалегідь не знають, кого призначать відповідальним, то всі її члени зацікавлені в належній підготовці кожного, що створює додаткові стимули для ефективної роботи мікрогрупи.

Групова робота – це унікальна організація уроку, яка забезпечує взаємодію між учнями й робить непрямим керування вчителя. Він – організатор або коуч початку й кінця роботи. Під час організації групової роботи вчителю необхідно організувати пізнавальну, дослідницьку, творчу діяльність учнів, пояснити мету майбутньої роботи; вчити самостійно здобувати потрібні знання; критично осмислювати отриману інформацію; робити висновки й аргументувати їх.

Саме групова робота надає учням більше можливостей для спілкування, для розвитку відповідальності та самостійності дітей; розвитку їхніх комунікативних здібностей, критичного мислення; виховує взаємоповагу, толерантність. Кожен учень знає, що від виконання його частки роботи залежить результат роботи всієї групи. А це виховує відповідальність за свої дії. Робота в групах позитивно впливає на освітні досягнення школярів, коли в групах панує атмосфера доброзичливості й підтримки. Отже, під час роботи в групах у дітей зростає мотивація. Учні, які звільнені від страху помилки, непорозуміння, спроможні прагнути успіху та якісного виконання роботи.

Над проблемою стимулювання навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів працювали Л. Виготський, О. Киричук, Н. Морозова, Г. Шукіна, В. Сухомлинський, О. Амонашвілі, Г. Шаррельман, Б. Зейнгарік та інші. Як показує практика відомих педагогів, цьому сприяють: захопленість вчителя процесом навчання, досліди на уроках, парадоксальні, цікаві факти, незвична форма подачі матеріалу, емоційність вчителя, пізнавальні ігри, дискусії, аналіз життєвих ситуацій, ситуація успіху.

Інтерес молодших школярів до навчально-пізнавальної діяльності підвищується за дотримання наступних умов: створення розвивального психологічно комфортного середовища, збагачення змісту навчання особистісно значущим матеріалом, різні способи підтримки позитивної мотивації учнів, стимулювання інтелектуальних почуттів, розвиток

пізнавальних інтересів і потреб, прагнення до саморозвитку й самовдосконалення, використання інтерактивних методів і прийомів. Використання засобів стимулювання навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів сприяє підвищенню сприйняття інформації на уроках; підвищенню цікавості як до виучуваного матеріалу, так і до навчання; співпрацювати з іншими.

Стимулювання навчальної активності здобувачів освіти є чи не найосновнішим етапом навчання. Від нього залежить бажання дитини перебувати у школі, навчатися, долати труднощі.

В Новій українській школі дитина має себе почувати в школі, як вдома.

На допомогу вчителю стає школа, яка має реалізувати мотиваційно-виховну сферу життя здобувача освіти. Від цього буде залежати бажання пізнавати нове, вивчати його, досліджувати, порівнювати, аналізувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Киричук О. В. Формування інтересу до навчання у молодших школярів. Москва.:ВЛАДОС, 2014. 428 с.
2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К., 1989. С.419.
3. Павич Н. Організація роботи у парі та групі на уроках у початковій школі. *Початкова школа*. 2019. №12. С.2-7.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Генеза, 2002. 368 с.
5. Савчин М.В. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.
6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти томах. К.: Рад. школа, 1977. Т.3. С.95–98, С.176–185.
7. Нова українська школа. Порадник для вчителя.
URL:<http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlyavchytelya.pdf> (дата звернення: 12.04.2021).

ПРОГРАМА «STOP BULLYING» ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПОДОЛАННЯ БУЛІНГУ В СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Ляцевич К., здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Венгловська О., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ*

В умовах реформування шкільної освіти актуальності набувають питання якості освітнього процесу, створення освітнього середовища, зорієнтованого на учня. Відтак, перед педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти, у тому числі й початкових шкіл, постає питання створення безпечного середовища, проведення просвітницької роботи щодо запобігання та подолання прояву негативних явищ у шкільному середовищі. Однією із форм прояву учнями агресії є булінг.

Питання протидії булінгу є предметом вивчення науковців, психологів, педагогів. Так, різні аспекти профілактики та протидії булінгу досліджували Т. Алексєнко, Е. Воронцова, Т. Журавель, В. Кацалап, А. Король, І. Малкіна-Пих, А. Мірошніченко, С. Павлиш, І. Савкова, Т. Цюман та інших.

Вивчення змісту нормативних документів дає можливість з'ясувати сутність поняття «булінг». Так, у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» зазначено, що «булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1].

Вивчення теоретичних джерел сприяє з'ясуванню стану дослідженості проблеми в теорії та практиці, встановленню причин прояву булінгу в середовищі закладів загальної середньої освіти. Узагальнення положень науковців та практиків засвідчують те, що щоденні виклики з якими зустрічаються учні під час навчання, взаємодією з групою можуть супроводжуватись певними негативними проявами. Так, наприклад, науковиця Г. Сьонек у своїх дослідженнях аналізує причини прояву означеного явища в середовищі школи. Авторка

робить узагальнення про те, що середовище початкової школи може стати однією із першопричин розладів в особистісному розвитку дітей молодшого шкільного віку. Місцем, де дитина може проявляти невдоволення, елементи агресії тощо. Це відбувається тоді, коли дитина відчуває невдачі, важко їх переживає, намагається звинуватити когось у власних проблемах [4].

Як засвідчують дослідження науковців булінг нині як соціальне та психолого-педагогічне явище набуває глобальніших масштабів. Якщо раніше у різних групах джерел виокремлювали вербальний та невербальний булінг учнів, то з переходом до онлайн-навчання з'явилися нові форми булінгу, зокрема кібербулінг та його підвиди (флеймінг, кібергрумінг, наклеп, самозванство, харасмент, обдурювання тощо) [3].

Усі перераховані аспекти зумовлюють потребу в проведенні в закладі загальної середньої освіти системної, комплексної роботи щодо запобігання та протидії булінгу. Одним із компонентів організації і проведення комплексної роботи серед учнів початкової школи є антибулінгова програма «STOP bullying». Її метою є ознайомлення усіх учасників освітнього процесу з явищем булінгу та причинами його виникнення, формами цькування, особливостями впливу явища на особистість та колектив учнів в цілому, пропрацювання практичних методів задля виявлення різних ролей булінгу (булер, жертва та спостерігач) та способів роботи з ними.

Основні завдання, що реалізуються у перебігу впровадження запропонованої програми є профілактика та попередження виникнення булінгу серед учнів, визначення груп ризику (перспективних учасників цькування), систематизація постійної роботи з налагодженням комунікації між учнями шляхом використання усіх можливих засобів, у тому числі й соціальних мереж, ознайомлення колективу учнів з інформаційними кейсами з цієї теми, набуття молодшими школярами вмінь асертивної поведінки.

Антибулінгова програма є багаторівневою, вона спрямована на роботу з педагогами, учнями та їхніми батьками. До її реалізації можуть залучатися й запрошені особи з числа представників організацій, що займаються булінгом, правоохоронних органів, тренерів із питань боротьби з цькуванням, тощо. Підґрунтя програми становлять рекомендації Д. Ольвеуса [2]. Охарактеризуємо сутність кожного із виокремлених рівнів програми.

- Перший рівень (діагностичний). Метою виокремленого рівня є проведення діагностики серед учасників освітнього процесу (учні, вчителі, батьки) щодо їхньої обізнаності з проблемою булінгу. Засоби діагностики (анкети, опитувальники, інший діагностичний інструментарій) на цьому рівні можна застосовувати під час бесід, семінарів, тренінгів тощо.
- Другий рівень (загальношкільний). На цьому рівні модератор програми, ґрунтуючись на результатах дослідження, що було проведене на попередньому рівні, планує та організовує загальношкільні заходи. Це можуть бути шкільні конференції, дискусійні клуби, створення інформаційних осередків із питань запобігання та протидії булінгу.
- Третій рівень (внутрішньо класовий). На цьому рівні робота проводиться з учнями початкової школи. Вчитель у співпраці з учнями можуть розробляти правила класу, що спрямовані на протидію будь-яким проявам цькування. Важливо, щоб у роботі з учнями вчитель реалізовував систематичний та комплексний підхід. З цією метою роботу можна здійснювати як під час урочної, так й під час позаурочної діяльності. На цьому рівні доцільно розробити план реалізації заходів, до якого можуть включені тематичні дні, розроблення тематичних лепбуків, обговорення проблемних ситуацій та можливих шляхів їх розв'язання, проведення спільних зустрічей батьків та дітей, бесіди на морально-етичні теми.
- Четвертий рівень (індивідуалізований) спрямований на індивідуальну роботу з учнями та їхніми батьками. Він передбачає спілкування у форматі корегуючої бесіди безпосередньо з учасниками булінгу (жертвами та булерами), проведення бесід із батьками дітей-булерів та жертвами. На цьому рівні важливою є розробка індивідуального плану для вибудовування стратегії з корекції поведінки учнів та з метою створення безпечного середовища у закладі освіти.

Успішна реалізація програми можлива за умови співпраці всіх учасників освітнього процесу, які є рівноправними учасниками освітнього процесу. Співпраця школи, учнів, батьків, інших залучених осіб ґрунтується на принципах педагогіки партнерства, зокрема на принципах взаємоповаги, взаємодовіри, взаєморозуміння, співпраці, усвідомлення своєї ролі та відповідальності, враховуючи потреби та інтереси сімей.

Зауважимо, що зміст запропонованої розвідки не розкриває усіх аспектів порушеної проблематики. Перспективами подальших пошуків можуть бути питання створення у закладі

загальної середньої освіти (початкових школах) організаційно-педагогічних умов для реалізації програми «STOP bullying».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 5, ст.33) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>
2. *Bullying in Schools: How Successful Can Interventions Be?* / Ed. by Peter K. Smith, Debra Pepler and Ken Rigby. Cambridge University Press, 2004. 334 p. https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=Poaf08EaS2MC&oi=fnd&pg=PR7&dq=Bullying+in+Schools:+And+what+to+Do+about+it&ots=OjVbMX92P6&sig=pHQRw2eN2KQJuns9-gtuJjQmh0I&redir_esc=y#v=onepage&q=forms%20of&f=false.
3. Kowalski, Robin M., Limber, Susan P., Agatston, Patricia W. *Cyber bullying: bullying in the digital age.* – Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. 218 p.
4. Sionek H., *Zaburzenia rozwoju uczniów a niepowodzenia szkolne*, WPN, Warszawa dz. cyt., s.71. URL: <https://docer.pl/doc/xcs50xv>.

ПОЗАУРОЧНА РОБОТА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Ожго С., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Шищенко ВО., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м.Харків*

Концепція «Нова Українська школа» спонукала освітян не лише до перегляду змісту навчання, а й до оновлення освітнього середовища, добору якісно нових методів і форм роботи, постійного самовдосконалення. Висунуто нові вимоги і до базових компетентностей учителя початкових класів [1]. Володіння цими компетентностями не лише дає змогу продуктивно працювати і якісно надавати освітні послуги, воно ще й реалізує всі потенційні спроможності вчителя, дає змогу реалізовувати особистісні потенціали. Очевидно, що розуміння сутності педагогічних інновацій, володіння сучасними методами навчання становлять основу для розбудови успішного навчального процесу, між тим є значний потенціал для реалізації вимог Нової української школи й у позаурочній діяльності вчителя.

Позаурочна діяльність у початковій школі спрямована, перш за все, на розвиток пізнавальної активності учнів, напрацювання дослідницького й комунікативного досвіду, умінь працювати самостійно і навичок роботи в команді. Ми розглядаємо позаурочну діяльність, як галузь реалізації природних здібностей дитини, спрямоване націлювання її на реалізацію своїх запитів, здібностей, розкриття потенціалу, розширення кругозору й формування активних світоглядних позицій. Саме під час позаурочної діяльності в учителя та учня є можливість вивчити предмет багатовекторно чи дослідити окремі аспекти навчального матеріалу, що викликав труднощі або найбільше зацікавлення. Позаурочна робота може реалізовуватися відразу за кількома напрямками і, відповідно, розвивати гуманітарну, технічну, природознавчу, мистецько-художню сфери зацікавленості учнів. Традиційно позаурочна робота проводиться у гуртках, клубах за інтересами, шкільних музеях та художніх майстернях. У сучасних умовах доцільно дати учням можливість здійснювати пізнавальну діяльність крізь призму новітніх досягнень: STEM-освіта, робототехніка, сторітелінг, воркшоп, освітні хаби й таке інше. Учитель початкових класів реалізує через позаурочну роботу провідні завдання освітнього процесу, доповнює програмовий матеріал, створює зони найближчого розвитку для позитивної навчальної мотивації.

Позаурочна робота в початкових класах спонукає учнів не лише до пошукової чи дослідницької діяльності. Вона активізує їхні комунікативні вміння, спонукає до активної вербальної і невербальної взаємодії, обговорення, дискутування. Важливим є те, що учні навчаються культурі взаємин, цивілізованих способів вирішення конфліктних ситуацій. Завдання вчителя полягає у грамотному керівництві цими процесами, демонстрації аргументованої відповіді, встановленню справедливої змагальної атмосфери. За таких умов виникає необхідність поповнювати активний словник, працювати з довідниками, аналізувати наукову та пізнавальну літературу. Уже в початкових класах учні привчаються робити

доповіді, давати розгорнуті відповіді, встановлювати логічні зв'язки між науковими фактами й узагальнювати результати власних досліджень. Якісно розвивається лексичний склад мовлення, удосконалюється його граматична і синтаксична структура. Незаперечним є той факт, що учні залучені до гурткової роботи набагато більше читають, швидше формують коло читацьких інтересів, опановують навички роботи з інформаційними джерелами. Так, робота у шкільному музеї вимагає від учителя й учнів командної роботи для створення тематичних експозицій, пов'язаних з красзнавчим матеріалом чи персоналіями. Важливо враховувати потенціал кожного учасника команди і скеровувати учнів до тих видів діяльності, які більш цікаві чи краще реалізуються самою дитиною. Підготовка і проведення екскурсій допомагають розвивати пам'ять, увагу, уяву, критичне мислення, зв'язне мовлення та емоційний інтелект. В умовах воєнного стану виникла необхідність у видах діяльності, що сприяють стабілізації психічних станів, гармонізації життєвоважливих процесів (сон, відпочинок, харчування): малювання, вишивання, робота з природними матеріалами, ліплення, моделювання одягу, конструювання моделей техніки, виготовлення сувенірної продукції. Учні початкової школи із радістю долучаються до такої роботи, оскільки вона допомагає розвантажитися емоційно і сприяє розвитку фантазії. Сьогодні багато маленьких українців допомагають ЗСУ коштами, зібраними від продажу власних виробів, сувенірів з державною символікою. Це дає їм змогу відчувати себе причасними до подій у країні, зробити внесок у перемогу та формувати стійку україноцентричну громадянську позицію.

Допомагають посилити стресостійкість заняття в театральній студії. Такі заняття позитивно впливають на емоційний стан, дозволяють правильно оцінювати його, проживати негативні емоції через художнє вираження. Крім того, розвивається техніка мовлення й дихання, формується голосова культура, дикція.

Отже, позаурочна робота вчителя початкових класів повністю корелює із завданнями Нової української школи, які насамперед спрямовані на всебічний розвиток особистості молодшого школяра, на формування стійкої позитивної мотивації до навчання, на задоволення потреби самостійного пошуку знань і способів їх опанування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 28.09.2022).

ТРУДНОЩІ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В НУШ ТА УМОВИ ДЛЯ ЇХ ПОДОЛАННЯ

*Парасюк І., здобувачка друго (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Барнич О. кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів*

Відколи освіта активно змінилася з початком реалізації стратегій НУШ, виникла значна необхідність оновлення методів, прийомів, підходів та компетентностей до навчання. Важливою умовою стало формування всебічно розвиненої особистості, яка здатна аналізувати інформацію та знаходити вихід зі складних ситуацій. У цьому зв'язку, метою нашого дослідження стала дослідження формування в молодших школярів нових компетентностей та критичного мислення саме на уроках читання.

Критичне мислення — це мислення індивіда здатного до оцінки отриманої інформації з боку її істинності чи хибності, схильного до самостійності суджень на основі як власного досвіду так й у відповідності зі знаннями, що набуваються у процесі життя. Мислити критично можна в будь-якому віці і, навіть, у першокласників для цього достатньо життєвого досвіду та знань. Молодші школярі здатні критично оцінювати інформацію та бути самостійними у прийнятті деяких рішень. Саме завдяки критичному мисленню традиційний процес пізнання знаходить індивідуальність і стає свідомим, безперервним та продуктивним.

Наведемо важливі ключові характеристики критичного мислення:

- 1) свобода та самостійність (вміння вільно висловлювати свої ідеї та міркування);
- 2) інформація – це відправна, а не кінцева точка для розвитку (для того щоб оцінити інформацію потрібно опрацювати чималу кількість матеріалу);
- 3) починається з постановки питань та проблем, які потрібно вирішити (мистецтво розгледіти безліч питань навколо);

- 4) використання переконливої аргументації (знаходження розумних доказів своїм словам);
- 5) є соціальним процесом (важливо ділитися своїми думками, немає неправильної думки, коли ми сперечаємось, обговорюємо, заперечуємо та обмінюємось думками з іншими – ми поглиблюємо свою позицію) [1].

В епоху гаджетів, занурення у віртуальний світ та мислення картинками, ми пасивно споживаємо всю інформацію, яка нам надходить і, звісно, вона не завжди корисна. Що вже казати про дітей, котрі, наслідуючи дорослих, так само живуть в екрані. Через стереотипне мислення та байдужість до реального життя, виникають труднощі формування критичного мислення молодших школярів. Тим паче, саме на уроках читання, дітям надто складно критично оцінювати різні твори, адже це їм не цікаво, бо не належить до цифрового простору. Часто поняття критичне мислення діти плутають з простим запам'ятовуванням: «Я вже вивчив гарно вірш!», «Я знаю далі розвиток подій у цьому творі. Це ж я мислю критично?»

Розуміння чужих ідей, особливо складних: «Я знаю всі планети та хімічні елементи чи я не мислю критично?» Творче або інтуїтивне мислення: «Я гарно складаю історії та люблю малювати». Але мозок творця працює несвідомо – у цьому й головна відмінність [3].

Щоб в учнів менше виникало таких непорозумінь, важливо стимулювати та схвально оцінювати всі прояви критичного мислення на уроках читання. Адже досить часто, коли учень має не таку думку як в інших однокласників або вчителя, він може піддаватися булінгу. Через це на перших же проявах власного Я не забороняйте дитині висловлюватися та дискутувати з іншими. Усі ми знаємо, що діти – допитливі від природи та прагнуть пізнавати світ. Вони здатні висувати дуже багато оригінальних ідей. Тому головне завдання вчителя на уроці читання – бути, в першу чергу, помічником, що стимулює учнів до пошуку інформації, пізнання та осмисленню нового, генеруванню власних ідей.

Розвивати критичне мислення потрібно для:

- свобода висловлення;
- розширення горизонтів (бачення речей з різних точок зору);
- глибоке розуміння себе, своїх цінностей та потреб (моя думка теж може бути цінною);
- сміливість приймати рішення;
- гнучкість та краща адаптація (вміння підлаштовуватися під різні обставини);
- урівноваженість та спокій (людина, яка мислить критично, має більше шансів зрозуміти свої потреби та робити те, що подобається їй, а не іншим).
- здатність протистояти інформаційному тиску (аналізувати);
- уміння знаходити та знешкоджувати маніпуляції;
- толерантність до думок інших;
- екологічне ставлення до членів колективу/групи [2].

Усі перелічені вище пункти у їх взаємозв'язку є важливими для формування критичності мислення здобувачів освіти. А це забезпечується щоденною цілеспрямованою працею учителя особливо на уроках читання, адже тексти, що їх розміщено на сторінках сучасних підручників, за умови професійної організації роботи над ними, є дієвим інструментом для розвитку критичного мислення учнів. Та й сама атмосфера уроків читання є сприятливою для міркувань, суджень та становлення власної позиції критично мислячого читача.

Дітям 1-4 класів зовсім складно правильно поставити запитання, спрямувати увагу в правильному напрямку, робити висновки, вести дискусії та знаходити рішення. Для того, щоб кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, необхідне розумне керівництво з боку вчителя та батьків. Часто цей процес повністю покладений на вчителів. Адже деякі батьки просто не вважають за потрібне розвивати навички критичного мислення у дитини. Спільною метою вчителів та батьків має бути створення ситуації успіху, надання можливості кожному відчути радість досягнення, усвідомлення своїх здібностей, віру у власні сили; допомога дитині зрости в умовах успіху, дати відчути радість від здолання труднощів, допомогти зрозуміти, що щоб чогось досягти, потрібно докласти зусиль. Останнє твердження є надважливим, адже, як ми знаємо, більшість дітей не хочуть докладати зусиль для досягнення кінцевого результату, а просто зупиняються на пів шляху і знаходять різні причини для уникнення труднощів.

Навчити учнів мислити критично з першого уроку фактично неможливо. Також через переважаність та непоступовість вивчення, у дітей і виникають труднощі формування критичного мислення. Формуємо його поступово, з довірою та повагою до думки кожного учня. Критичне мислення є результатом щоденної роботи вчителя, учня та батьків. Тож можна

виділити певні умови, створення яких здатне спонукати та стимулювати учнів до критичного мислення:

- 1) збільшення спілкування учнів один з одним;
- 2) врахування важливості думки кожного;
- 3) віра в сили учнів;
- 4) створення ситуацій успіху;
- 5) застосування ігрових прийомів на прикладі життєвих ситуацій;
- 6) активна позиція всіх учасників освітнього процесу.

Отже, виникнення труднощів формування критичного мислення учнів є досить поширеною проблемою саме через вплив гаджетів та стереотипність мислення. Створення необхідної атмосфери для стимулювання учнів до критичного мислення на уроках є необхідною умовою. Як і використання відповідних методів, технологій та прийомів для його розвитку. Цінність кожного учня та радість пізнання супроводжується задоволенням від діяльності, виникненням почуття обізнаності та впевненості у своїх силах. Системна робота над самостійністю, вираженістю думок, умінням доводити свої переконання, використовувати власні знання у повсякденному житті, допоможе у вихованні особистості, яка вміє мислити критично. Адже саме початкова ланка є фундаментом формування критичного мислення як пріоритетного напрямку виховання особистості сучасної молоді людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Формування критичного мислення в початковій школі. Інноваційний ліцей I-School. URL: <https://i-school.kiev.ua/formuvannya-kritichnogo-mislennya-v-pochatkovij-shkoli/> (дата звернення: 17.10.2022).
- 2.Критичне мислення як засіб формування та розвитку творчих здібностей молодших школярів (з досвіду роботи). На Урок. URL: <https://naurok.com.ua/kritichne-mislennya-yak-zasib-formuvannya-ta-rozvitku-tvorchih-zdibnostey-molodshih-shkolyariv-z-dosvidu-roboti-267295.html> (дата звернення: 17.10.2022).
- 3.НУШ: Кожен урок – насамперед про розвиток критичного мислення. Культура читання і мистецтво книговидання. URL: <https://chytomo.com/nush-kozhen-urok-urok-rozvytku-krytychnoho-myslennia/> (дата звернення: 17.10.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В НУШ

*Певень К., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Міненко А., докторка педагогічних наук, професорка
Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів*

Ключові слова: здоров'я, освітній процес, НУШ, здобувач освіти, студент, школяр, державний стандарт.

Головним завданням сучасної української школи є виховання здорової особистості, яка не тільки володіє знаннями, але й здорова фізично та морально, вміє адекватно діяти в відповідних ситуаціях, адаптуватися до складних соціальних умов, долати життєві труднощі, зберігати своє здоров'я, відповідний рівень, забезпечує стійкість до негативних впливів. У зв'язку з цим особливого значення набуває цілеспрямоване формування у дітей умінь і навичок здорового способу життя.

Різні аспекти даної проблеми здоров'язбереження досліджували С. Ігнатенко, І. Булах, А. Міненко, В. Оржеховська, А. Реан та інші [2].

Крім того, важливість формування у школі культури здорового способу життя та здоров'язберігаючих навичок у дітей зумовлена розумінням того, що лише з дитинства можна прищепити елементарні здоров'язбережувальні знання, уміння та звички, які згодом стануть важливою складовою загальної культури людини та впливають на формування здорового способу життя всього суспільства [3]. Саме в шкільному віці формується потенціал майбутнього здоров'я людини.

Згідно з державним стандартом здоров'язбережувальна компетентність – це уміння учня застосовувати комплекс здоров'язбережувальних навичок у конкретній ситуації, дбайливо ставитися до свого здоров'я та здоров'я оточуючих його людей. Згідно з цим стандартом, навик включає у себе:

- уявлення та поняття про здоров'я, здоровий спосіб життя та безпечну поведінку;

- усвідомлення здоров'я як найвищої цінності життя;
- взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним середовищем;
- покращення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я;
- бережливе ставлення до свого здоров'я [4].

До особливостей роботи вчителя НУШ відноситься необхідність володіння комплексом здоров'язберігаючих технологій, за допомогою яких у дітей формуються основи збереження життя та зміцнення здоров'я. Учні та студенти, набувають необхідних для життєдіяльності знань, умінь і навичок, формують для себе правильні методи забезпечення здорового способу життя.

Технологічною основою здоров'язбережувальної педагогіки є здоров'язберігаючі технології, якими вважають сукупність прийомів, форм і методів організації навчання школярів без шкоди для їх здоров'я. Тобто вони є ядром усіх освітніх технологій, спрямованих на зміцнення та відтворення здоров'я учасників освітнього процесу, формування у школярів компетентного ставлення до власного здоров'я [5].

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язберігаючих технологій дає змогу виділити наступні види :

- здоров'язберігаючі технології - технології, що створюють безпечні умови перебування, навчання і праці в школі та вирішують завдання раціональної організації освітнього процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), дотримання фізичних навантажень з урахуванням індивідуальних можливостей дитини;

- оздоровчі технології - технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізкультура, лікувальна фізкультура, ароматерапія, загартовування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музикотерапія;

- санітарно-освітні технології – гігієнічне виховання, навчання життєвим навичкам (управління емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та токсикоманія, статево виховання [1].

Таким чином, можемо стверджувати, що здоров'язберігаючі технології НУШ, вчать дітей жити, зміцнювати свій імунітет, берегти своє та цінувати здоров'я інших. Ці технології формують у дітей навички збереження свого життя і здоров'я, навчають принципам здорового способу життя та крім того, підвищують мотивацію до навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашенко О. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах Директор школи. 2006. №20. С. 12-15.
2. Міненко А. О., Ігнатенко С. А. Формування медико-валеологічної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах здоров'язбережувальної парадигми сучасного освітнього середовища. *Здоров'язбережувальний контент життєдіяльного середовища особистості: монографія* / за наук. і заг. ред. Н. О. Терентьевої. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2020. С. 149-175.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти на період до 2021 року. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
4. Циганов Г.В. Реалізація здоров'язберігаючих освітніх технологій в навчально-виховному процесі / Г.В. Циганов. – [Електронний ресурс]: режим доступу <http://zpschool.ucoz.ru/publ/1-1-0-1>
5. Шаповалова Т. Г. Формування здоров'язбережувальної компетентності гуртківців у позашкільному навчальному закладі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2012, № 2 (20). – С. 191 – 199.

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ

*Пересунько В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Сіранчук Н.М., докторка педагогічних наук, професора
Київський університет імені Бориса Грінченка, м.Київ*

Мовлення – основа соціального життя людини. Воно є одним із перших видів діяльності, якою оволодіває дитина в процесі онтогенезу. Формування мовлення пов'язане з безпосередньою діяльністю людини. Основний вид діяльності дитини – це гра. Гра – єдина діяльність дитини, яка існувала в усі часи й у всіх народів. Дітей не потрібно вчити грати, їх не доводиться примушувати це робити – ігрова діяльність завжди була, є і буде добровільною. Мовлення і гра формують соціальне життя здобувачів освіти, тому вчителям необхідно спрямовувати всі заходи на організацію дитячих ігор, які допомагають не лише відпочивати, а і формувати мовлення, в тому числі і образне.

Образне мовлення, на думку Н.М. Сіранчук, – це «показник якісного, емоційно багатого мовлення і виступає для учнів початкових класів як мовлення, в якому передбачається вживання слів і словосполучень у незвичайному метафоричному значенні, що дає можливість художньо відтворити дійсність» [4, с. 133].

Формування образного мовлення дітей молодшого шкільного віку – це одна з ключових проблем шкільної лінгводидактики. Її актуальність зумовлюється впровадженням освітньої реформи Нова українська школа, формуванням ключових компетентностей, окресленими очікуваними результатами навчання.

Одним із засобів формування образності мовлення здобувачів освіти є сюжетно-рольова гра.

Сюжетно-рольова гра — це образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет) і розігрування ролей [2, с. 337].

Сюжетно-рольова гра – це провідний вид діяльності учнів. Її вплив на формування соціальної компетентності полягає у тому, що завдяки ігровому наслідуванню і рольовому перевтіленню дитина знайомиться з нормами і моделями людської діяльності та взаємовідносин, які стають зразками для її власної поведінки. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність для школяра має найкращі можливості для соціального розвитку, формування мовленнєвої компетентності, розвитку образного мислення та мовлення.

У Державному стандарті початкової освіти визначено ціннісні орієнтири реалізації мети початкової освіти, серед яких вагомим місцем набуває «цінність дитинства, що оберігається шляхом встановлення освітніх вимог, які відповідають віковим особливостям дитини, визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру, обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на рухову активність і творчість дитини» [3]. Тобто, вагома частина освітнього процесу повинна здійснюватись безпосередньо через гру. Вплив гри на розвиток особистості дитини полягає в тому, що через неї вона знайомиться з поведінкою та взаємовідносинами дорослих людей, які стають зразком для її власної поведінки, і в ній набуває основні навички спілкування, необхідні для встановлення контакту з однолітками.

Психологами встановлено, що в рольовій грі насамперед розвивається уява, увага й образне мислення й мовлення дітей. Великий вплив здійснює рольова гра на розвиток у дітей здатності взаємодіяти з іншими людьми. Відтворюючи в грі взаємини дорослих, дитина освоює правила і способи спілкування, здобуває досвід взаєморозуміння, учиться пояснювати свої дії і наміри, координувати їх з іншими дітьми [1].

Саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається мовлення, пам'ять, уява. Задовольняючи свою природну невсипущу потребу в діяльності, в процесі гри дитина „добудовує” в уяві все, що недоступне їй в навколишній дійсності, у захопленні не помічає, що вчиться – пізнає нове, запам'ятовує, орієнтується в різних ситуаціях, поглиблює раніше набутий досвід, порівнює запас уявлень, понять, розвиває фантазію.

Формування образного мовлення здобувачів освіти може відбуватись у ході сюжетно-рольових ігор. Саме за допомогою гри дитина може перенестись у казку і поговорити з героєм, виховати інших дітей, приготувати смачний обід, вилікувати всі іграшки, злітати до Космосу, «приміряти» на собі роль представника будь-якої професії. Граючи з лялькою, солдатиками, машинками, зайчиком та іншими іграшками, дитина включається до розмов,

збагачується її активний та пасивний словники, мовлення набуває метафоричного значення. Під час гри використовуються різноманітні граматичні структури, велика увага зосереджується на інтонаційності та виразності мовлення, використовується значний обсяг лексичного матеріалу. Рольова гра – це дієвий засіб формування образного мовлення здобувачів освіти, який тренує їх говорити в будь-якій ситуації на будь-яку тему.

Кожна гра відрізняється не лише тематикою, а і глибиною відображення дійсності у дітей різні, не лише емоційно-виразною характеристикою, а і усвідомленим життєвим досвідом. Фундаментом всіх ігор є колективна діяльність, яка базується на спілкуванні і спільному розв'язанні ігрових завдань, відтворенні стосунків між людьми у грі. Особливо показовим є заміщення ігрової дії словом. Мотивом гри стає не дія з предметами, а спілкування дітей один з одним, в якому відображені взаємодії і взаємини людей.

У створенні образу особливо велика роль слова. Слово допомагає дитині виявити свої думки і почуття, зрозуміти переживання партнерів, погоджувати з ними свої дії. Розвиток цілеспрямованості, здатності комбінування пов'язано з розвитком мови, з дедалі більшою здатністю наділяти в слова свої задуми.

Завдяки сюжетно-рольовим іграм спостерігається позитивне зрушення у мовленні школярів. Швидко зростає словниковий запас, досягаючи до семи років 3500-4000 слів. Учні використовують не лише іменники та дієслова, значне місце у їх мовленні посідають прикметники, займенники, числівники та службові слова, збільшується використання порівнянь, епітетів, гіпербол, метафор та інших засобів художньої виразності.

Зростає роль мовлення у функціонуванні мислення, бо саме воно допомагає дитині мислено ("про себе") оперувати об'єктами, порівнювати їх, розкривати їхні властивості та співвідношення, виражаючи цей процес та його результати в судженнях і міркуваннях. Мотивами такої діяльності є прагнення зрозуміти явища оточуючої дійсності, з'ясувати їхні зв'язки, причини виникнення тощо. Коли необхідний рівень мислення сформований, дитина у стані замінити собою образ іншої людини - взяти на себе роль і діяти відповідно до її змісту.

Отже, сюжетно-рольова гра – це не лише невід'ємний аспект освітнього процесу, це і засіб формування образного мовлення у здобувачів освіти. Саме завдяки сюжетно-рольовим іграм ми можемо залучити до навчання пасивних учнів, дати змогу дитині відчувати успіх, повірити в свої сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виготський Л. С. Гра і її роль в психологічному розвитку дитини. *Питання психології*. 1966. Вип. 6. С. 5-16.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
3. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : Закон України від 21.02.2018 №87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#top> (дата звернення: 26.04.2022).
4. Сіранчук Н.М. Розвиток образного мовлення молодших школярів у процесі навчання української мови. *Педагогічні науки*. 2011. № 59. С. 133-138.

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Пілецька І., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Вінник Т.О., кандидат педагогічних наук, доцент
Херсонський державний університет, Херсон*

В умовах трансформації змісту початкової освіти в Україні на компетентнісні засади відбувається посилення ролі його результативної складової, що обумовлює пошук адекватних оцінних технологій, які б уможливили вимірювання рівня набуття школярами предметних і ключових компетентностей. Українська педагогічна теорія і практика збагачується новими оцінними технологіями (тестами, портфоліо учнівських досягнень, технологіями самооцінювання учнів тощо), покликаними зробити учня активним учасником навчального процесу, мотивуючи до самонавчання і саморозвитку.

Питання організації процесу навчання молодших школярів та оцінювання його результатів розглядаються у працях таких відомих українських учених, як Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Савченко. Суттєвий внесок у розвиток вітчизняної педагогічної теорії у царині оцінювання навчальних досягнень учнів зроблено науковцями Г. Бутенко, І. Іванюк, О. Локшиною, Т.Лукіною, О. Ляшенком, дослідження яких присвячено проблемам оцінних технологій в Україні та зарубіжжі.

Найбільшою інновацією реформування шкільного змісту вважаємо феномен нових результатів освіти. Якщо освітні результати стають точкою відліку у визначенні змісту початкової освіти, тоді компетентнісний підхід, який використовувався і у попередньому Держстандарті, стає засобом досягнення іншої якості освіти. За цих умов вчителі об'єктивно мають розрізнити процес і результати навчання, а учні поступово навчаються розрізнити знання про факти, явища і знання про способи дій. У цій складній перебудові нормативним підґрунтям для усвідомлення педагогами сутності результатів НУШ є орієнтири закону «Про освіту» [3]. Зокрема, такі положення:

- результати навчання, які описано ширше ніж компетентності; їх можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти; особа здатна їх продемонструвати після завершення освітньої програми (1, роз. 1, п. 22);

- ключові компетентності (роз. 11, п.15), які рекомендовано для всіх рівнів освіти (вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технології; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; навчання впродовж життя; підприємливість та фінансова грамотність (у ДС початкової освіти конкретизовано зміст компетентностей із врахуванням специфічних завдань цього рівня освіти);

- предметні компетентності, які передбачені типовими і освітніми програмами;

- спільні для всіх компетентностей вміння (читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; критичне і системне мислення; здатність логічно обґрунтовувати свою позицію; творчість, ініціативність; вміння конструктивно керувати емоціями; оцінювати ризики, приймати рішення; розв'язувати проблеми; здатність співпрацювати з іншими людьми (1, ст. 12, п.1). Зазначені уміння ще визначають як наскрізні [4, с.4].

У Типових програмах НАПН України підкреслено необхідність застосування формувального і вербального оцінювання. Ці види оцінювання змінюють функції вчителя у процесі контролю і оцінювання учнів, натомість вони поступово у співпраці з педагогом мають оволодіти вміннями самооцінки і самоконтролю, тобто ставати суб'єктами учіння. Без цих умінь не можна сподіватись навіть на елементарне партнерство, яке належить до провідних ідей НУШ. Позитивом формувального оцінювання є те, що воно сприяє оволодінню учнями вмінням вчитися, яке є пріоритетною ключовою компетентністю початкової освіти. За такого підходу діти набувають досвід виконання тестів, складання портфоліо своїх досягнень тощо. Більш чітко виявляється також ефект справедливості: практично дитина зможе усвідомити залежність між тим, які вона зусилля вкладає в роботу, що в неї вийшло, як вона себе може оцінити. Формувальне оцінювання змінює ставлення учнів до власних помилок, які є природними у процесі самостійного учіння [4, с.5].

Сьогодні в Україні є велика проблема з ідеологією оцінювання – вона каральна. Також, компетентнісний підхід, який є одним із основних елементів Нової української школи,

неможливо впровадити без змін підходів до оцінювання та вимірювання знань учнів. Саме тому одним із важливих напрямків впровадження освітньої реформи є створення стимулюючої системи оцінювання. Основна її мета – підкреслювати досягнення учнів на рівні з помилками. Для цього оцінки мають слугувати для аналізу індивідуального прогресу і плануванню індивідуального темпу навчання, а не ранжуванню учнів, тобто бути рекомендаціями до дії.

Мета технологічного підходу до оцінювання – забезпечити на етапі контролю реалізацію принципів розвивального особистісно зорієнтованого навчання.

Основні завдання технологічного підходу до оцінювання:

- визначати, як учень опанує вміннями з використання знань (набуває компетентностей), тобто наскільки навчання відповідає сучасним цілям освіти;
- розвивати в учня вміння самостійно оцінювати результат своїх дій, контролювати самого себе, знаходити і виправляти власні помилки;
- мотивувати учня на успіх, позбавити його від страху перед шкільним контролем і оцінюванням, створити комфортну обстановку, зберегти психологічне здоров'я дітей [2].

Основними складовими технологічного підходу до оцінювання є: розвиток в учнів умінь самоконтролю і самооцінки; фіксація результатів контролю в таблицях вимог попредметно; диференціація оцінки за спеціальною шкалою рівнів успішності.

Технологія оцінювання - це технологія дії вчителя в ситуаціях оцінювання. Вона описується у вигляді алгоритмів та правил дії для кожного виду випадків: «що оцінювати», «хто оцінює», «коли оцінювати», «де фіксувати результати», «за якими критеріями оцінювати».

Основні етапи запровадження технології формуального оцінювання:

На I етапі (1-й клас) запровадження нової технології оцінювання учитель і учні звикають розрізняти оцінку будь-яких дій і відмітку за розв'язання навчального завдання. Здійснюється підготовча робота до самооцінювання. Діти навчаються оцінювати свої дії за алгоритмом (додаток 3), без поділу на рівні успішності. Учитель і учні звикають оцінювати кожну розв'язану задачу окремо, а не урок в цілому. Починаючи з 2-го класу визначається відмітка за кожну навчальну задачу. Учитель починає працювати з таблицею вимог (поки без учнів). Після проведення перевіркової роботи вчитель виставляє оцінки за кожне із завдань в таблицю вимог (в свої робочі матеріали). Відмітки в таблицю вимог виставляються по тій шкалі, яка прийнята в даному класі. Ці дані використовуються для відстеження того, як кожен учень справляється з програмними вимогами (наскільки він успішний) [1].

На II етапі (2-й клас) вводиться таблиця вимог у спільне користування. Не тільки вчитель, а й діти навчаються визначати, яке вміння знадобилося в результаті виконання завдання. У таблицю вимог можна вже виставляти не тільки відмітки за завдання перевіркової роботи, але і за завдання, розв'язані в ході поточного контролю (на інших уроках).

На III етапі (3-й клас) вводиться право відмови від відмітки і право перездати. Учні знайомляться із рівнями успішності. Учитель і діти навчаються визначати рівень завдання і рівень успішності за певними ознаками. При цьому учень зникає до відповідальності за свій вибір: він може попросити поставити отриману відмітку або перездати завдання перевіркової роботи. Таким чином діти навчаються визначати той рівень, на якому вони можуть і хочуть займатися на даний момент. Учитель починає застосовувати підсумкові оцінки і визначати відмітки. Учні ще не беруть участі у цьому, але механізм обрахунку балів їм пояснюється.

Етап IV (4-й клас) передбачає надання дітям можливості самостійно виводити свою підсумкову оцінку, вираховувати свою підсумкову оцінку [1; 2].

Отже, одним з підходів до оцінювання є підхід формуального оцінювання, або оцінювання для навчання. При такому підході змінюється роль учителя, навчальний процес будується на основі співпраці між його учасникам. Оцінка здійснюється безперервно, оцінюється сам процес руху до якісного результату. Частина повноважень переходить до учня, таким чином, трансформуючись у самоконтроль і самооцінку. Формувальне оцінювання дозволяє вчителю відстежувати процес просування кожного учня до цілей їх навчання, допомагає йому корегувати свою роботу на ранньому етапі, а учневі відчути відповідальність за своє навчання. Особливості технік формуального оцінювання полягають у використанні аналітичних інструментів і прийомів для вимірювання рівня освоєння, прогресу учня в процесі пізнання. На сьогодні в новій системі освіти існують такі техніки і прийоми оцінювання як лист загальнонавчальних досягнень, зворотний зв'язок, критеріальне оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабан Л. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі. *Народна освіта*. 2017. С. 88-95.
2. Покрова С. Інноваційні технології оцінювання навчальних досягнень учнів нової української початкової школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2018. С. 143-148.
3. Про освіту: Закон України. Міністерство освіти і науки України : [офіційний веб портал]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. *Рідна школа*. 2018. № 1/2. С. 3–7.

СУТНІСНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «САМООЦІНКА»

*Плаксун К.А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Шапошнікова І. М., кандидат педагогічних наук, професор
Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова
м.Київ*

В контексті впровадження реформи шкільної освіти «Нова українська школа» питання самооцінки молодших школярів є достатньо актуальним та вимагає дослідницьких ініціатив. Дана реформа передбачає зміни у підходах до оцінювання освітньої діяльності молодших школярів, через заборону оприлюднення оцінок учнів (відмова від табелів успішності, щоденників, оцінок за виконання завдань у зошитах) та заміна їх новим документом, що має назву «Свідоцтво досягнень». Відбувається перехід до оцінювання, що базується на фіксації прогресу, а не помилок і т.п.

Крім того, питання педагогічних технологій та використання засобів в навчальному процесі початкової школи щодо формування самооцінки дітей, також турбує науково-педагогічну спільноту України.

Тобто проблематика формування адекватної самооцінки дітей молодшого шкільного віку є актуальною з огляду на процеси реформування та модернізації шкільної освіти в Україні як такої.

Дослідженню сутності поняття самооцінки, присвячені наукові праці відомих вчених в різних наукових галузях та напрямках, серед них: Б. Ананьєва, Л. Виготського, П. Дячука, Л. Кислицької, Г. Костюка, К. Левіна, А. Маслоу, К. Роджерса О. Спіркіна, В. Століна, Л. Фрідмана та інших психологів і педагогів.

Дослідження поняття «самооцінки» є складним, багатоаспектним, мультидисциплінарним феноменом, що вивчається і у філософії, і в соціології, і в психології, і в педагогіці. Для більш детального поняття вікових властивостей самооцінки дітей молодшого шкільного віку необхідно визначити методологічну основу понятійно-категоріальної сутності «самооцінки» як такої.

Академік М. Д. Ярмаченко розглядав самооцінку з точки зору педагогічного змісту, а саме: «Самооцінка – оцінка самого себе, своїх позитивних якостей та недоліків. Об'єктом самооцінки можуть бути: предметна діяльність та її результати, поведінка людини, її моральні, розумові й фізичні якості, здібності, риси характеру, зовнішній вигляд, місце в системі взаємин з навколишніми тощо» [7, с. 409]. Крім того, М. Д. Ярмаченко характеризує самооцінку за низкою параметрів: «рівень – високий, середній, низький; співвідношення з реальними успіхами – адекватна і неадекватна/ завищена і занижена; особливості побудови – конфліктна і безконфліктна» [7, с. 409].

За Л.С. Виготським процес розвитку самооцінки у школярів є процесом взаємозалежним від оцінки його оточуючими (однолітками, педагогами, дорослими). Оскільки провідну роль у процесі формування самооцінки дитини відіграє вчитель, як основна авторитетна постать та джерело зворотного в'язку шкільного середовища, то його оцінювання результатів освітньої діяльності і не тільки стає ключовим аспектом, який необхідно досліджувати. Л. Виготський писав, що у формуванні власної самооцінки

та оцінки оточуючих діти молодшого шкільного віку орієнтуються у своїй більшості на оцінки вчителя і спираючись на них самотужки приписують собі певні характеристики та відносять себе до відповідних категорій однолітків: «відмінник», «трієчник», «двієчник», «зразковий учень» тощо [3].

Самооцінка, як ціннісна, значима, індивідуальна, діяльнісна, поведінкова особливість кожної людини розглядається в роботах О. Леонтьєва[6].

З точки зору філософія освіти, спираючись на авторитетні вітчизняні філософсько-енциклопедичні джерела «самооцінка – це момент самосвідомості, що репрезентує останню не стільки з боку пізнання людиною самої себе, скільки з боку певного ставлення для своїх якостей, можливостей, фізичних, духовних сил тощо» [6, с. 563].

Самооцінка для кожної особистості є вагомою сутнісною категорією, що формує діяльнісну сферу з точки зору соціальних нормативно-поведінкових критеріїв. Ряд дослідників також підкреслюють значимість діяльності людини, так як самооцінка, поряд з іншими особистісними утвореннями, виникає у результаті функціонування, через усвідомлення себе як особистості, що здійснює відповідну діяльність, за допомогою оцінки своїх талантів, здібностей та особливих якостей. Головну роль вони відводять соціально-комунікативному сектору середовища: сім'ї, школі, колективу позашкільної освіти тощо.

В межах галузі психології «самооцінка є необхідним компонентом розвитку самосвідомості, тобто усвідомлення людиною самої себе, своїх фізичних сил, розумових здібностей, вчинків, мотивів і мети своєї поведінки, свого ставлення до оточуючих, до інших людей і самого себе» [1, с. 226].

Американський вчений, психолог К. Роджерс, один із фундаторів гуманістичної психології, розглядає самооцінку як вираження внутрішньої сутності людини. К. Роджерс стверджує, що з віком дитина, яка адекватно усвідомлює себе, стає успішною, самодостатньою, щасливою. У своїх працях вчений використовує термін «конгруентність», що означає стан цілісності, повноти, гармонії між досвідом, спілкуванням, переконанням, сприйняттям, розумінням і т.д. в контексті досягнення єдиної мети. Тобто високий рівень конгруентності свідчить про те, що людина об'єктивно сприймає навколишню дійсність та себе в ній. При цьому людина придатна формулювати та виражати власні потреби та бажання. Порушення цієї рівноваги, за К. Роджерсом, веде до невротизації особистості, або іншими словами зсуву самооцінки в бік заниження, чи навпаки завищення [8].

Поняття «самооцінка» часто ототожнюють з «Я-концепцією» — поняття, що виникло у 1950 роках та виражає «монолітний» образ власного Я, що виступає як би мовити баченням самого себе і включає компоненти: емоційний, когнітивний та вольовий компонент. У цій концепції розрізняють «Ідеальне Я» та «Реальне Я», що за К. Роджерса, є важливою основою розвитку. Хоча з іншого боку протиріччя між «Ідеальне Я» та «Реальне Я» можуть провокувати внутрішньо-особистісні конфлікти [8].

Крім того, цінною складовою «Я-концепції» є самооцінка. На початку ХХ століття американський філософ та психолог У. Джеймс встановив залежність самооцінки та рівня домагань, яка визначається формулою, так званою «формулою щастя»: Самооцінка = Успіх / Рівень домагань. Де «успіх» — це те, що я одержав, а «рівень домагань» — те, що хотів одержати, або те, на що сподівався [8].

За теорією Р. Бернса Я-концепція [2] – це вчення установок про самого себе. Виділено три складові Я-концепції: когнітивну (інтелектуальні властивості Я), емоційно-оцінкову (аналітично-чуттєву), поведінкову (стереотипну).

«Самооцінку також можна розглядати як момент самовизначення людини через постійне зіставлення своєї особи з усіма її можливостями, силами та наявними станами, з життєвими ситуаціями, вимогами, суспільними нормами життя тощо» [7, с. 563].

Отже, спираючись на результати теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури, нами було здійснено сутнісний аналіз поняття «самооцінка». Поняття самооцінки є міждисциплінарним та багатоаспектним. З точки зору педагогіки, самооцінка учнів молодшого шкільного віку формується у відповідності до педагогічних технологій, форм, методів та засобів в контексті сформульованих завдань задля їх реалізації. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у теоретичному вивченні сутності та ефективності формування самооцінки в навчально-виховному процесі вищої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабаян Ю. А., Тимченко Н. А. Особливості формування самооцінки молодшого школяра // Збірник наукових праць. Психологічні науки. 2012. Випуск 2.12(103). С. 26-30.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс; пер. с англ. М.Б. Гнедовского, М.А. Ковальчук / под общ. ред. В.Я. Пилиповского. М.: Прогресс, 1986. 422 с.
3. Выготский, Л. С. Психология / Л. С. Выготский. М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. 1008с.
4. Джеймс У. Научные основы психологии / У. Джеймс. Москва: СПб, 2003. 370с.
5. Кошинська Л.О., Гуріна З.В. Особливості розвитку самооцінки молодшого школяра // «Молодий вчений» • № 12.1 (40), 2016 р. С. 226-229.
6. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – Москва: Изд-во МГУ, 1981. 584 с.
7. Педагогічний словник /за ред. Ярмаченко М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2001, 409 с.
8. Роджерс К. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в психологической практике / К. Роджерс. 2015: Институт общегуманитарных исследований, 2019. 200 с.

ФОРМУВАННЯ НАРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

*Поп'юк О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Навковий керівник: Струк А.В., докторка педагогічних наук, професорка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ*

Постановка проблеми полягає в тому, що сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої – підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Молодший шкільний вік є найбільш підходящим для формування народознавчої компетенції. Її формування саме у дітей молодшого шкільного віку завдання дуже нелегке і відповідальне. Незважаючи на труднощі, які виникають в процесі формування народознавчої компетенції, учні, будуть здатні, відповідно до психолого-педагогічних особливостей, орієнтуватися в народознавчих аспектах життєдіяльності суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Про проблему формування народознавчої компетенції молодших школярів присвячений ряд досліджень останніх десятиліть, серед яких слід відзначити роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, таких як Н. Бабич, Н. Баранова, А. Богуш, Г. Ващенко, Р. Дружененко, Н. Лисенко, Л. Литвинова, Н. Романова, Ю. Руденко, М. Стельмахович, А. Струк, Є. Стюріна та інші.

Мета статті – науково обґрунтувати формування народознавчої компетентності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ».

Виклад матеріалу. Основною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися і всебічно розвиватися впродовж життя, формувати та удосконалювати систему цінностей суспільства. Життєва компетентність людини є одним із тих понять, що висвітлює складне і різноманітне явище у системі соціалізації людини, її навчання та виховання. Життєва компетентність включає такі здобутки людей, як знання, навички, вміння, способи діяльності, можливість сприймати, розуміти та творчо використовувати матеріальні та духовні блага суспільства. Тому, дуже важливим питанням на сучасному етапі розвитку є прививати і виховувати у молодшого покоління систему народознавчих цінностей.

Моральне, духовне формування особистості дитини відбувається шляхом засвоєння нею суспільно-історичного досвіду людства в процесі предметно-практичної діяльності, засвоєння соціально-етичних норм та загальнолюдських, людських відносин в цілому. Ці норми чітко закарбовані в народних традиціях і виступають зразком, де в фіксованому вигляді зосереджені кращі риси, якості особистості, моральні ідеали прийняті в суспільстві, що забезпечують його виживання і розвиток. «Звичаї, в яких зосереджується колективне знання етносу, є сховищем колективної пам'яті, яка проявляє себе в формах духовної і матеріальної культури: усних і письмових виступах народної творчості, діалектного мовлення, художньо-прикладному мистецтві» [1]. Тому їх можна розглядати як найважливіший елемент формування етнічної свідомості. А це, в свою чергу, є фундаментом для формування в учнів народознавчої компетентності.

Ознакою правильно сформованої народознавчої компетентності є: знання історії власного народу, своєрідність рідної культури, її традицій, звичаїв та обрядів; бережливе ставлення до культурної спадщини своєї та чужої нації; лояльне ставлення до іноземних культур та їхніх представників; прагнення здобувати знання самостійно і збагачувати свій світогляд вітчизняною і світовою культурною спадщиною. Так П. Чубинський зазначав, «шлях до загальнолюдської культури пролягає через національне виховання» [2, с.63].

До народознавчої компетентності входять складові, які можна розділити на групи:

- перша – це матеріальна частина культури (вбрання, творча діяльність, архітектура);
- друга – духовність народу (усна народна творчість, мова, народне мистецтво, тощо);
- третя – це менталітет народу, його певні риси [3, с.15].

Вагомою частиною українського етносу і культури є традиції, звичаї, обряди що збереглися по сьогодні. Народні традиції осягають усі частини громадського, родинного і суспільного життя. Традиції – це ті неписані правила, яких дотримуються не тільки в повсякденних справах. Вони вироблялися протягом усього тернистого життя і розвитку кожної нації. Поняття «традиція» – це «елементи культури, що передаються з давніх-давен і до нашого часу і будуть зберігатися протягом віків» [1].

Незважаючи на історичні, політичні зміни в житті українського суспільства, деякі елементи народності залишаються незмінними, завдяки своїй традиційності, неофіційними нормативними правилами врегулювання стосунків між людьми. В ході нашого дослідження було виявлено, що елементи традицій зберігаються переважно у культурі громадян сільської місцевості, оскільки допомагають налагодити відносини між людьми, у сімейному побуті, відтворюються у проведенні обрядових дійств, які є історичною спадщиною народу, національною культурою. Можемо зазначити, що система звичаїв завжди мала вплив на свідомість людства в минулому, а також, як компонент національної культури, залишається однією із сфер впливу на свідомість громадян і сьогодні. У теперішній час мало хто дотримується традицій, проте їх виховний потенціал від цього не зменшився. Вивчення звичаїв і обрядів свого народу збагачує не тільки духовний світ молодших школярів, а й допомагає усвідомити правила поведінки відповідно до тих чи інших реалій життя. Тому, на нашу думку, є необхідним в урочний і позаурочний час виховувати повагу до народних надбань на основі знань про їх виникнення, значення у житті народу; підкреслювати цінність даних культурних здобутків для усвідомлення національної приналежності, відмінності від інших світових культур. За певних умов, знання української культури пробуджує почуття національної гордості, гідності, доброзичливості, толерантності. Такими умовами можна вважати: залучення учнів до духовного життя народу через його мову і культуру; до різноманітної художньо-естетичної діяльності, що ґрунтується на знаннях про історію та побут українського народу; підпорядкування діяльності учнів морально-ціннісним орієнтаціям менталітету українців.

Висновки. Слід зазначити, що в учнів молодшого шкільного віку ще не досить сформоване усвідомлення структурних компонентів народної культури. Для заповнення даних прогалин необхідно урізноманітнити форми і зміст виховної роботи з використанням народних традицій з молодшими школярами, а також максимально включити самих дітей в процес організації та проведення подібної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Луцан Н., Жаровська А. Формування готовності студентів до збагаченням словника народознавчою лексикою шестирічних учнів. Івано-Франківськ, «НАІР», 2015. 284с.
2. Мудрість віків: українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського. упоряд. Горкавий С., Іванченко Ю. Мистецтво, 1995. 224 с.
3. Ткаченко О. Застосування ідей К. Ушинського в процесі формування в майбутніх учителів етнопедагогічної компетентності. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

*Прозор А., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Єсьман І., кандидат педагогічних наук, доцент
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м.Харків*

Проблема формування пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку є особливо актуальною сьогодні, оскільки в умовах дистанційної форми навчання, спричиненої пандемією Covid-19, воєнним станом, гостро постають питання всебічного, загального розвитку дитини, стимулювання її інтересу до навчання. Саме використання ігор у освітньому процесі початкової школи буде сприяти вирішенню поставлених завдань. Гра для дітей – це можливість продемонструвати свої знання, вміння та навички, проявити себе, самоствердитись.

З огляду на зазначене, перед науковцями, методистами, вчителями висувуються сьогодні завдання, пов'язані із використанням ігор у освітньому процесі. Зокрема, дидактичних ігор, які забезпечуватимуть інтенсивне оволодіння системою знань, формування умінь та навичок, підвищення рівня самостійної творчої діяльності учнів молодшого шкільного віку.

Вивчення джерельної бази дослідження засвідчило, що проблема розвитку пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку завжди була у колі інтересів науковців та педагогів-практиків. Так, у чисельних дослідженнях вчені обґрунтовували та доводили доцільність використання дидактичних ігор, зокрема: Ш. Амонашвілі, М. Гузик, Є. Ільїн, В. Караковський, С. Лисенкова, В. Шаталов та інші. Серед відомих вітчизняних педагогів-практиків А. Макаренко та В. Сухомлинський, які залишили значний науковий доробок з цього питання.

Підкреслимо, що саме дидактична гра сприяє реалізації провідних функцій навчання: освітній, виховній та розвивальній. Педагогічне стимулювання і мотивація навчальної діяльності учнів включають в себе формування пізнавального інтересу, що становить вибіркову спрямованість особистості, яка реалізується у сфері пізнання.

Л. Порядченко, Т. Олексюк виокремлюють наступні характеристики ефективного формування пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку [3, с. 267]:

- «забезпечення внутрішнього сприйняття дітьми мети майбутньої роботи, забезпечення розуміння того, на чому слід орієнтуватися на бажаний результат»;
- «виключення поверхневої оцінки результатів попередньої роботи та в момент оновлення знань»;
- «поєднання різних форм організації навчальної роботи, визначення їх місця на кожному етапі уроку»;
- «обговорення результатів діяльності та застосування розроблених дітьми вправ і завдань»;
- «навчання учнів раціональним методам розумової праці»;
- «емоційна насиченість уроку, «хвилювання» вчителя. Створення доброзичливого емоційного фону в діяльності вчителя та учнів».

Вчений однією з умов, яка впливає на стимулювання пізнавального інтересу виокремлює позитивні емоції, які виникають, і які переживає дитина в процесі навчання:

– «стимулювання та заохочення вчителем самих актів пізнавальної діяльності учнів»;
– «на кожному занятті дитині слід давати можливість висловити своє ставлення до того, що відбувається (розвиток рефлексії), усвідомити важливість досягнутого результату»;
– «організація домашнього завдання за принципом самостійності і можливості використання отриманих знань в спілкуванні з однолітками»;
– «заняття доцільно будувати з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей дітей» [3, с. 267].

Урахування вчителем визначених умов та характеристик формування пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку дозволить пропорціонально визначити об'єм і зміст навчального матеріалу, обрати ефективні методи та засоби навчання, накреслити шляхи індивідуально-диференційованого підходу до учнів різних вікових груп в умовах освітнього процесу.

Підкреслимо, що бажання грати притаманне кожній дитині, саме це і обумовлює зацікавленість дітей молодшого шкільного віку у процесі навчання під час використання дидактичних ігор. Саме у грі учні навчаються формулювати свої думки, діяти систематично, спостерігати. Від того наскільки діяльнішою є поведінка гравця, залежить наскільки довго буде тривати гра, скільки радості та задоволення вона принесе, глибина розуміння дитиною соціальної сутності діяльності і стосунків людей. Застосування ігор поєднує інтелектуальний розвиток з вихованням дітей молодшого шкільного віку, сприяє підвищенню ефективності навчання. Так, дидактичні ігри вирішують одночасно декілька завдань: об'єднують триєдину мету навчання; задовольняють різноманітні дитячі інтереси – ігрові, пізнавальні, соціальні; впливають на розвиток психічних процесів, на формування активної особистості; виступають, як засіб всебічного розвитку дитини, зокрема, її пізнавальних здібностей; підвищують інтерес до навчання, розвивають уважність, кмітливість, фантазію, забезпечують краще засвоєння навчального матеріалу.

Л. Порядченко, Т. Олексюк наголошують на необхідності використання на навчальних заняттях різних ігрових елементів та ігор, зокрема: «потрібно намагатися створити всі необхідні умови для кращого засвоєння необхідного матеріалу та реалізації творчого потенціалу вихованців гуртків. Дітям молодшого шкільного віку подобаються ігри, в яких є ігрові предмети, знайомі нам з дитинства. Це кубики, лотереї, вертольоти, які швидко «включаються» в навчальний процес» [3, с. 268].

Отже, формування пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку – це цілеспрямований процес розвитку стійких якостей особистості в якому відображаються потреба та бажання, та внутрішнє переконання дитини у необхідності пізнання оточуючої дійсності, вміння формулювати власні пізнавальні знання та завдання. Дидактична гра є одним із ефективних засобів розвитку пізнавальної активності молодших школярів у процесі навчання. Ігрова діяльність необхідна, вона відкриває нові можливості для навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі. К.: Томірс, 2002. 291 с.
2. Куліш І.М. Гра як фактор розвитку пізнавального інтересу особистості. *Нові технології навчання*. К., 2001. Вип. 29. С. 45 – 48.
3. Л. Порядченко, Т. Олексюк. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів. *«Молодий вчений»*. № 10 (98), жовтень, 2021. С. 266-270.

ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Прохоренко Ю., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Коханко О.Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м.Київ*

На сьогодні Україна переживає дуже скрутні часи, адже події в Україні, війна доводять, що нам вкрай необхідно здійснювати національно - патріотичне виховання молодших школярів та й усього підростаючого покоління загалом. Дуже велика роль у цьому процесі відводиться саме освітньому закладу, який має стати осередком становлення громадянина - патріота України.

В школах патріотичне виховання здійснюється на всіх етапах навчання. Воно спрямоване на те, щоб учні залучались до національної культури та духовності, щоб сформувати в учнів національні позиції, ідеї, погляди та переконання на основі цінностей вітчизняної культури, виховати громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, яка спрямована на процвітання Батьківщини. Вже з першого класу патріотичне виховання дозволяє розвивати свідоме ставлення до нашої країни, уміння поважати наші традиції, нашу країну та цінувати всі досягнення нашого народу, розрізняти поняття добра та зла. Лише з таким підходом може бути виховане покоління з почуттям патріотизму, готовими до подвигів заради Батьківщини, відстоювання її інтересів.

Вихованню у дітей і молоді патріотизму надавали першочергового значення педагогіги Г. Ващенко, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К.Ушинський та ін. Проблему формування в учнів патріотичних почуттів, національної самосвідомості розглядали в контексті загального процесу виховання молодого покоління українські дослідники Т. Бондаренко, В. Борисов, О. Вишневський, Т. Гавлітіна, О. Коркишко, В. Кузь, Р. Летронговський, К. Руденко, М. Сметанський, М. Стельмахович, Б. Ступарик, О. Стюпіна, К. Чорна та ін. До робіт, що торкаються психологічних аспектів етносвідомості належать праці І. Беха, М. Боришевського, П. Гнатенко, С. Киричука, В.Павленко, М. Лірен, С. Тагліна, О.Хрущ та ін.

На думку І. Беха, патріотичне виховання передбачає «широкі знання конституційних і правових норм, державної політики, сформованість патріотичних думок та дієвих заходів з відстоювання національних форм життєдіяльності і поведінки в усіх сферах суспільного життя» [1].

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді визначає патріотичне виховання як складову національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина – патріота України, готового до виконання громадянських конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу [2].

Українська держава і сучасне суспільство поставили перед школами важливі завдання: виховати справжніх патріотів, людей, які живуть успішно, які зможуть зробити особистий внесок у розвиток країни, у процвітання країни, виявлення щирої і вірної любові до всього українського народу. Людина, яка віддала тіло і душу за себе, за ближніх, за свободу своєї країни. Тому на даному етапі українська політика запровадила освітні державні реформи з метою виховання свідомих громадян, а також соціально активних учасників в житті країни. Нові загальнодержавні стандарти початкової освіти, прийняті у вересні 2018 року, включають широкий спектр освітніх напрямків, одним із яких є патріотичне виховання.

У Концепції Нової української школи (2016) серед важливих компетентностей визначено соціальну та громадянську, формування яких має забезпечити освітня система. [3] «Портрет випускника початкової школи» показує характер людини, яка любить свій народ, свій край, свою країну. Формування і розвиток патріотичних уявлень, як складових соціальної та громадянської компетентностей, необхідно починати з початкової школи.

У типових освітніх програмах НУШ О. Савченко та Р. Шияна [4] виявляється значний потенціал розв'язання цієї проблеми за допомогою історичної та громадянської освітніх галузей. Реалізуються ці освітні галузі досить ґрунтовно на змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Саме тому, вважаємо, що даний курс має хороший потенціал для патріотичного виховання молодших школярів НУШ.

Безумовно, для виховання патріотизму у молодших школярів може бути використаний зміст усіх навчальних предметів: української мови (виховання любові та поваги до українського), літературного читання (читання текстів про рідну природу, ознайомлення з

народною творчістю) тощо. Але досвід показує, що лише одноразові заходи не завжди дають належний ефект. Необхідна систематична робота з громадянсько-патріотичного виховання учнів. Тому освітня програма «Я досліджую світ» пропонує для цього найбільше можливостей (вивчення історії України, різноманітних тем соціального характеру та суспільствознавчих понять тощо). Процес формування патріотизму має включати різноманітні заходи та форми роботи, спрямовані на виховання любові та поваги до Батьківщини, її історії та культури. Це можуть бути бесіди, перегляди фільмів, сюжетно-рольові ігри, творчі конкурси, фестивалі, відпустки, екскурсії та екскурсії, спортивні змагання, соціальні проекти тощо. Саме завдяки інтеграції галузей громадянської та історичної освіти з іншими галузями освіти в системі освіти можливе вирішення завдань, які сьогодні стоять перед школою та суспільством у цілому.

Інтегроване виховання громадянськості та патріотизму позитивно впливає на розвиток громадянської позиції, патріотизму та пізнавальної діяльності учнів. Зміст громадянської та історичної освіти спрямований на формування особистості учнів як патріотів, тому сприяє загальному розвитку здібностей, активізації психологічних процесів учнів, спонукає їх до узагальнення знань, пов'язаних з різними проявами любові до України, набуттям навичок та компетентностей, які можна використовувати для різних життєвих ситуацій. Таким чином діти, які вже навчаються в початковій школі, матимуть можливість задовольнити свої пізнавальні потреби новим змістом, розвинути бажання зрозуміти базові зв'язки з іншими українцями, розвинути почуття національної належності та самосвідомості.

Отже, культура патріотизму та міжнаціональних відносин дуже важлива для соціального та духовного розвитку людини. Вони є невід'ємною частиною його світогляду та його стосунків з батьківщиною, іншими країнами та народами. Лише на основі патріотизму можна розвивати любов до Батьківщини, почуття відповідальності за її могутність і незалежність, захист матеріальних і духовних цінностей, виховання особистого благородства й гідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. *Рідна школа*. 2015. № 1-2. С. 3–6.
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
3. Концепція нової української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Типові освітні програми 1-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Рагнева К., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Балакірєва В.А., докторка педагогічних наук, доцентка
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м.Одеса*

Молодший шкільний вік характеризується найсильнішою залежністю від дорослих – батьків і вчителів, і проходження цього етапу особистісного розвитку багато в чому визначається тим, як ставляться до дитини дорослі. Саме стиль ставлення дорослих до дітей впливає на процес формування схильностей до певних стилів поведінки дітей, які характеризуються вмінням робити благодійні кроки, толерантністю до інших.

Під впливом досвіду спілкування з вчителями початкових класів у дитини не тільки формуються критерії оцінки себе та інших, а й розвивається дуже важлива здатність – співпереживати іншим людям, переживати чужі горе і радість як свої власні. У спілкуванні з дорослими та однолітками вона вперше розуміє, що потрібно враховувати не тільки свою, але й точку зору інших. Саме з системи налагодження стосунків дитини з дорослим і починається орієнтація дитини на інших, тим більше, що вона також потребує визнання оточуючих. Тому дуже важливим завданням для вчителів початкових класів є налагодження стосунків з батьками молодших школярів у контексті спільної організації благодійної діяльності.

У сучасній українській науці відбувається процес активізації вивчення феномену «благодійності», прагнення розглянути її у контексті історичних рухів і цивілізацій. Серед різноманіття праць, присвячених дослідженню цього питання, належать наукові праці О. Доніка, І. Кравченка, А. Макарова, Ф. Ступака. Ці науковці підкреслюють високий рівень меценатства та спонсорства в Україні, що вони є частиною суспільно-культурного життя будь-якої країни.

Дуже складною є співпраця вчителів початкових класів та батьків. Часто оцінки батьків поведінки їхніх дітей не узгоджуються з оцінками вчителів, а також з власними оцінками учнів. Тому вчителям необхідно зазирнути в серця батьків, щоб дати позитивний напрям у спілкуванні з дітьми. Відносини з батьками зміцнюються, коли: вчитель співпрацює з батьками (слухає їхні проблеми, висловлює розуміння та доброзичливість до дітей); спочатку встановлює контакт з дітьми, а потім з батьками; залучає батьків до організації навчально-виховної роботи в школі.

Одним із аспектів роботи з вчителями початкових класів та соціальними педагогами є спільна робота над організацією волонтерства у школах. Волонтерський рух – це благодійна діяльність, яка проводиться фізичними особами на некомерційних засадах. Волонтери – це люди, які добровільно допомагають іншим. Волонтерство – це діяльність, заснована на добрій волі.

Основні завдання волонтерського руху в школах: задовольняти духовні інтереси та потреби учнів; сприяння соціальному становленню та вдосконаленню індивідуальних якостей і якостей особистості учнів; виявлення та розвиток організаторських і творчих здібностей, здатності до взаємодопомоги, милосердя; активна участь у вирішенні соціальних проблем; робота з громадськими організаціями; науково-дослідницька діяльність з вивчення історії початкової школи; проводити пропагандистську діяльність щодо здорового способу життя та охорони навколишнього середовища.

Виховна робота за напрямом благодійного розвитку дітей здійснюється різноманітними способами, зокрема: робота з вчителями молодших класів і батьками молодших школярів, проведення виховної роботи з учнями; організація благодійних акцій, проектів, ярмарків у школах; співпраця студентів та соціальних педагогів та створення волонтерських груп.

Вагомий внесок у розвиток першої благодійності зробила О. М. Мельник – керівник багатовікової групи Одеської школи-інтернату №2, до якої входили як першокласники, так і старшокласники. Її проект «Будьте друзями один для одного» мав на меті зменшити кількість невирішених конфліктів у школах, створити толерантне середовище, розвинути у дітей вміння домовлятися один з одним.

Необхідно звернути увагу на діяльність Л.П. Татаркіної, яка організовує екологічні проекти. Вихователі Одеської спеціальної школи-інтернату №2 підняли такі проблеми, як обмеженість зелених насаджень. Метою її проекту «Сходинки доброти до природи» було

поглибити знання учнів про квіти, оволодіння практичними навичками догляду за кімнатними рослинами. По завершенню цього проєкту було проведено конкурс «Найбільший клас».

Цікавий проєкт організувала Л. І. Гордієвська. Разом із соціальним педагогом ЗОШ № 85 м. Одеси та за допомогою педагогічного колективу школи було організовано проєкт «Вчитись та розвиватися», спрямований на соціальну адаптацію батьків та дітей із сімей біженців, їх інтеграцію в українському суспільстві.

За допомогою духовної діяльності вчителі та учні заохочують тих, хто байдужий до благодійної діяльності. Також участь у шкільних благодійних проєктах є обов'язковою для учнів, які мають труднощі в навчанні або мають низьку самооцінку. Вони починають розуміти, що можуть змінитися, взяти на себе відповідальність і вирішувати, а не створювати проблеми.

Моральний розвиток людини – це процес, який триває протягом усього її свідомого життя. У благодійному процесі є рефлексивна діяльність людини, спрямована на осмислення проблем соціального середовища. Участь у благодійності підвищує моральну чутливість людини. Завдяки благодійній діяльності вчителі можуть достукатися до сердець дітей, яким не байдужа доля інших дітей.

Таким чином, благодійність – це добровільна діяльність громадян, організацій, яка не передбачає отримання прибутку і включає передачу громадянам майна на добровільних засадах, матеріальну допомогу тощо. Окремим аспектом благодійної діяльності є волонтерство, що є благодійною, гуманістичною діяльністю, спрямованою на соціальну допомогу певній верстві населення, що здійснюється фізичними особами на некомерційних засадах, без оплати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борзова Н. О. Благодійність та благо дія: різноманітність практик реалізації особистого служіння. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: 36. наукових праць. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. №8 (21). с. 126-131.
2. Колосова Н. А. Благодійна діяльність в культурі України в контексті вітчизняних і європейських традицій (кінець ХХ-початок ХХІ ст.) : втор. дис. на здобуття наук, ступеня канд. іст. наук : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2006. 23 с.

БАТЬКІВСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Романюк В., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Цуркан Т.Г., кандидат педагогічних наук, доцент
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці*

Батьківське ставлення – це особливий феномен, який поєднує емоційні переживання та почуття, пов'язані з дитиною, поведінкові стереотипи, які виявляються у спілкуванні та поводженні з нею, особливості її сприйняття та розуміння». Стосовно батьків до дітей акумулюється вся система внутрішньосімейних відносин, у яких знаходять свій прояв особливості подружніх взаємин, відносини дорослих зі своїми батьками, зовнішні соціальні зв'язки сім'ї тощо.

Доведено, що дитячо-батьківські відносини пов'язані із сильними емоційними проявами як з боку дітей, так і з боку батьків, що відрізняються амбівалентністю, що нерідко призводить до появи деструктивності.

У кожному суспільстві складається певна культура взаємовідносин та взаємодії між батьками та дітьми, виникають соціальні стереотипи, певні установки та погляди на виховання в сім'ї, що сприяють розвитку міжособистісної сумісності або навпаки, що блокують її.

Міжособистісна сумісність сприймається як взаємне прийняття партнерів спілкування та спільної діяльності, засноване на подібності або взаємній доповненості соціально-психологічних й індивідуально-психологічних характеристик - мотивів, інтересів, установок, характерів, темпераментів тощо. Критерієм міжособистісної сумісності є суб'єктивна задоволеність партнерів процесом та результатами взаємодії, що супроводжується взаємними симпатіями та взаєморозумінням.

Відомо, що почуття симпатії відіграють значну роль у виховного процесі. Адже виховання – це важка праця, яка в значній мірі зумовлена батьківською любов'ю, ставленням, тим, що благо дитини для них не менше, а нерідко і важливіша річ, ніж власне. Тому порушення почуття здорової прив'язаності у батьків може спричинити негативні наслідки, порушити процес педагогічного виховання.

Тема дитячо-батьківських відносин була і залишається актуальною для теоретичних та практичних досліджень у галузі психології та педагогіки.

Метою сімейного виховання є формування таких якостей особистості, які допоможуть їй гідно подолати труднощі та перепони, які трапляються на життєвому шляху. Розвиток інтелекту та творчих здібностей, первинного досвіду трудової діяльності, моральна та естетична вихованість, емоційна культура та фізичне здоров'я дітей, їхнє щастя - все це залежить від сім'ї, від батьків, і все це становить мету сімейного виховання. Саме батьки, як найперші вихователі, мають сильний вплив на дітей. Ще Ж.-Ж. Руссо стверджував, що кожен наступний вихователь чинить на дитину менший вплив, ніж попередній [3, с.239].

Сімейне виховання має також широкий часовий діапазон впливу; воно триває все життя людини, відбувається у будь-який час доби, будь-яку пору року. Його позитивний (або негативний) вплив людина відчуває навіть тоді, коли вона не вдома: навіть сидючи за шкільною партою, дитина подумки і чуттєво пов'язана зі своєю сім'єю. Отже, важливість сімейного виховання полягає в тому, що:

1) сім'я виступає як основа почуття захищеності: вона гарантує безпеку дитини при взаємодії із зовнішнім світом, освоєння нових способів його дослідження. Крім того, близькі є для дитини джерелом втіхи у важку хвилину;

2) сім'я надає дитині різноманітність поведінкових моделей, на яку вона орієнтуватиметься, набуваючи свій власний досвід.

Частково це свідомо спроба копіювати поведінку інших, але частіше це неусвідомлена імітація. У зв'язку з цим важливо зазначити, що діти навчаються у батьків певним способам поведінки, не тільки засвоюючи безпосередньо правила, які їм повідомляються (готові рецепти), а й завдяки спостереженню існуючих у взаєминах батьків моделей (прикладів);

3) сім'я має велике значення у отриманні дитиною знань та розширенні кругозору. Запас дитячих знань багато в чому залежить від того, наскільки батьки забезпечують дитині можливість культурно збагачуватися та пізнавати світ;

4) сім'я виступає як важливий чинник у формуванні дисципліни та поведінки дитини. Батьки впливають на поведінку дитини, заохочуючи чи засуджуючи певні типи поведінки, і навіть застосовуючи покарання або допускаючи прийнятний ступінь свободи у поведінці;

5) спілкування у ній стає зразком для дитини. Воно дозволяє дитині виробляти власні погляди, норми, установки та ідеї.

Значення сімейного виховного середовища - визначення першого контуру образу світу, що створюється у дитини: на конкретних вчинках, способи спілкування, які дитина бачить у найближчому оточенні та в яких сам бере участь, дитина вчиться порівнювати та оцінювати, вибирати ті або інші форми поведінки та прийоми взаємодії з навколишньою дійсністю.

Грунтуючись на особливостях ставлення батьків до дітей, виділяють такі типи відносин[1]:

1. Відразливий. Його суть полягає або в надмірній вимогливості, жорсткій регламентації та контролі, або в недостатньому контролі, що ґрунтується на самовпевненості, самозаспокоєнні та безтурботності.

2. Гіперсоціалізуючий. Виникає внаслідок стурбованості, тривожної уявності батьків щодо здоров'я дитини, її соціального статусу, престижності, успіхів у навчанні тощо. Ці якості батьків проявляються у надмірному занепокоєнні майбутнім своєї дитини.

3. Егоцентричне. Спостерігається у сім'ях з низьким рівнем відповідальності, коли дитині нав'язується подання «я дорослий» як самонав'язливу цінність для оточуючих.

Суперечності у вимогах до дитини визначають формування у неї відчуття власної неповноцінності, хиткості життєвих відносин, виникнення нереальних установок.

Ставлення батьків до дітей визначається, як правило, двома основними чинниками – любов'ю та соціальним обов'язком. Лише за раціонального їх поєднання, можливе успішне формування в сім'ї повноцінної у моральному розумінні особистості.

Зважаючи на вищесказане, проблема батьківської компетентності є однією з визначальних у питаннях функціонування та розвитку суспільства.

Сучасні умови життя людини вимагають від неї зосередженості на чіткому виконанні батьківських функцій, а особливо для молодих людей, чий життєвий досвід потребує вдосконалення, цілеспрямованого формування компетенцій у сфері батьківства.

На сучасному етапі проблема батьківської компетентності лише починає досліджуватися в психолого-педагогічній науці та як самостійний предмет дослідження (педагогічна компетентність батьків).

Компетентність – це актуалізовані знання та досвід, що допомагають ефективно вирішувати ті чи інші професійні завдання, це насамперед складна особистісна освіта, на основі якої будується готовність та здатність батьків виконувати свої функції [2].

Батьківська компетентність – це, насамперед грамотність у питання освіти, розвитку, виховання своєї дитини.

Виділяємо природну та соціальну складові батьківської компетентності:

- природна компетентність «розгортається природним чином як генетична програма продовження роду та пов'язана з такими поняттями, як природна чутливість (здатність відчувати іншого як самого себе, емоційна чуйність, унікальність, доцільність, цілісність);

- у міру зростання та розвитку дитини на перший план починає виходити соціальна компетентність. Це і культура виховання в сім'ї, і традиції виховання, що передаються від покоління до покоління, та стереотипи та звички поведінки, і духовно-моральні традиції суспільства.

Компетентний батько у будь-який час, у будь-якій ситуації спілкування зі своєю дитиною може бути щирим, бачити актуальну ситуацію її розвитку та знаходити найбільш ефективні шляхи, засоби та методи розвитку. Батьківська компетентність - це поєднання знань, почуттів та дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеенко, Т. Ф. (2004). *Молода сім'я: умови виховання дитини*. Київ: ЕКСИМСЕРВИС.
2. Нагула, О.Л. (2012). Батьківська компетентність як чинник психічного розвитку дитини. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_44
3. Цуркан, Т. Г. (2015). Психолого-педагогічні аспекти розвитку виховного потенціалу сім'ї. *Гуманітарний корпус, Вип. 4*, (сс. 238–243). Вінниця: Нілан-ЛТД.

МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ ПРИРОДНИЧИХ УМІНЬ В УЧНІВ 2-ГО КЛАСУ ЗАСОБОМ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ПРИРОДОЮ

Сенюк О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: Васютина Т.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Проблема формування загальнонавчальних і предметних умінь у здобувачів початкової освіти є однією з пріоритетних у положеннях Концепції НУШ і висвітлюється у контексті ключових компетентностей і наскрізних умінь молодших школярів. Це питання досліджувалося у фундаментальних працях вітчизняних вчених, таких як Т. Байбара, Н. Бібік, Т. Гільберг, Н. Коваль, О. Лінник, О. Савченко та ін. У багатьох дослідженнях психолого-педагогічного характеру (І. Бех, С. Гончаренко та ін.) формування у предметних умінь пов'язується з дослідницькою діяльністю учнів та інтерпретується як дієвий засіб їх особистісного розвитку.

Аналіз проблеми формування предметних умінь в учнів початкової школи в науковій літературі та сучасній практиці дозволив встановити, що термін «уміння» характеризується у двох напрямках: 1) як готовність і здатність застосовувати знання на практиці; 2) як система різних прийомів, що забезпечують цю готовність [1, с. 84]. Як зауважує О. Лінник, уміння поділяють на: загальнонавчальні (організаційно-практичні, інтелектуальні) та предметні (спеціальні) уміння. Предметними уміннями вважають ті, які формуються в межах конкретних навчальних предметів [3, с.30]. Аналіз природничої складової програми курсу ЯДС за ред. О. Савченко [4] та ред. Р. Шияна [5] засвідчив, що для формування предметних природничих умінь учнів засобом спостережень створено усі передумови.

Одним із методів з доведеною ефективністю, який забезпечує формування у здобувачів освіти предметних умінь, є спостереження. Даний метод навчання Т. Байбара трактує як цілеспрямоване, планомірне сприймання об'єктів навколишньої дійсності, яке підпорядковане конкретно-визначеним цілям й вимагає вольових зусиль [1, с.196]. Структура спостереження, на думку Т. Байбари, має бути такою: цілі, план спостереження, безпосереднє цілеспрямоване сприймання предметів і явищ природи, висновки спостережень.

Існують такі підходи до класифікації спостереження за різними ознаками (Т. Байбара, І. Мороз, О. Гончар та ін.): короткочасні та довготривалі (за тривалістю); фронтальні, групові,

індивідуальні (за формою організації діяльності учнів); випереджувальні, опорні, розширювальні (за часом), репродуктивні, творчі (за рівнем пізнавальної самостійності). Формування предметних умінь відбувається переважно шляхом спостереження на екскурсіях, прогулянках, під час ігор і праці. Чільне місце у цьому процесі відводиться бесідам, розповідям вчителя з використанням картин, медіаресурсів, читання художньої літератури тощо.

Працюючи вчителем у 2-му класі, ми встановили, що можливими для формування в учнів засобом спостережень у природі є такі уміння: *групування* об'єктів природи за однією ознакою; *встановлення* найпростіших взаємозв'язків у живій і неживій природі, між живими організмами і навколишнім середовищем, між природними умовами та господарською діяльністю людей; *дослідження* об'єктів природи, за допомогою доступного приладдя природодослідника; *розпізнавання* природних та рукотворних тіл у найближчому своєму оточенні. Враховуючи час проведення дослідження та вікові особливості учнів 2-го класу, для формування ми обрали такі предметні уміння: здатність виявляти і фіксувати зміни у погодних умовах та зміни у живій природі, використовуючи елементарні прилади природодослідника (лупу, термометр, опадомір, флюгер), складати опис об'єктів, проводити спостереження у природі, шкільному географічному майданчику та куточку досліджень НУШ [2]. Основний зміст спостережень було розроблено на основі підручника ЯДС (автори О. Волощенко та ін.) [6], фахових методик та доступних інтернет-ресурсів.

Методика формування предметних умінь за природою засобом спостережень передбачала: різні ігри під час роботи в природі, розповіді з елементами бесіди, пояснювальні бесіди, вправління в роботі з приладами природодослідника (компасом, флюгером, снігомірною рейкою, дощоміром), виконання завдань за алгоритмом з розмноження рослин в куточку досліджень НУШ [2], географічному майданчику (вимірювання температури повітря, розрізнення метеорологічних явищ, визначення висоти снігового покриву), фіксацію результатів спостережень у класному та індивідуальних календарях, моделювання форм рельєфу та створення графічних моделей (стрічки часу з сезонними явищами рослини). Допоміжними методами стали: природничі асоціації, квести, хвилинки милування природою.

У цьому зв'язку важливим для нашого дослідження було формування на географічному майданчику нашої школи таких предметних умінь як: здійснювати найпростіші метеорологічні спостереження, користуючись приладами природодослідника; орієнтуватись на місцевості за Сонцем та місцевими ознаками. в процесі роботи на географічному майданчику використовували такі прилади природодослідника і відповідно навчали учнів ними користуватись: навчальний флюгер, компас, термометр, снігомірна рейка, дощомір. Тож завдання, які ми пропонували учням для формування предметних природничих умінь засобом спостережень, були такі: за допомогою флюгера та компаса визначити напрямок руху вітру, використовуючи умовні позначення та стежки за сторонами горизонту на майданчику; використовуючи термометр, встановити температуру повітря вранці (під час ранкової зустрічі біля подвір'я школи) і в полудень; визначити хмарність (стан неба) та опади, опираючись на умовні позначення погоди; встановити за допомогою дощоміру та снігомірної рейки кількість рідких та твердих опадів відповідно; результати своїх спостережень зафіксувати у індивідуальних та загальнокласних календарях.

Особливе задоволення учням приносили завдання з моделювання форм рельєфу, який ми виконували у теплі осінні дні під час ГПД на географічному майданчику. Форми, які учні моделювали, були: гора та її частини (вершина, підніжжя, пологий і крутий схил). Відповідно, спостереження, які вони проводили зі змодельованою горою, були пов'язані із руйнівною силою води, вивчаючи явище ерозії (вивітрювання) гірських порід. Таким чином ми формували предметне природниче уміння моделювати об'єкти і явища природи.

Інший вид моделювання, який ми застосовували у процесі дослідження – створення графічних моделей – стрічка часу. У контексті нашої теми створення стрічки часу було пов'язано з сезонними явищами у доквіллі. На прикладі рослини, яку обрав собі кожен учень на території шкільного подвір'я, відбувалось спостереження за змінами у її розвитку відповідно до сезону. На практиці це завдання реалізовувалось під час уроків серед природи, прогулянок на ГПД.

Таким чином, предметні природничі уміння є складником ключової природничої компетентності молодшого школяра НУШ. Одним із дієвих методів їх формування є спостереження у природі. Найбільшу зацікавленість учнів 2-го класу в процесі формування в них предметних природничих умінь засобом спостережень показали такі види роботи як: моделювання (особливо «стрічка часу життя рослини»), робота з приладами природодослідника при характеристиці метеорологічних явищ (з флюгером, дощоміром),

розмноження рослин вегетативним способом та спостереження за їх розвитком у куточку досліджень НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. К.: Веселка, 1998. 334 с.
2. Велика ідея «Куточок живої природи для дітей» URL: <https://biggggidea.com/project/kutochok-zhivo-prirodi-u-navchanni/>
3. Лінник. О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ» : навч. посіб. Київ. 2010. 32с.
4. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://bit.ly/3Slmmuc>
5. Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://bit.ly/3TdkeWB>
6. Я досліджую світ : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко. Київ : Світлич, 2019.

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Серьогова А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Іванюк Г. І., докторка педагогічних наук, професорка
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ*

У публікації проаналізовано особливості формування природодоцільної поведінки учнів початкових класів. З'ясовано дослідженість проблеми формування природодоцільної поведінки в учнів початкових класів.

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення нової української школи питання взаємодії людини з природою є не тільки глобальною екологічною, а й педагогічною проблемою. Актуальність формування природодоцільної поведінки в учнів початкових класів є одною з ключових, під час їхнього навчання у школі. Наразі, ситуація з екологією у світі є чи не найбільшою катастрофою, і зараз треба активізуватися, щоб наші діти не мали таких проблем. Тому в завданнях Концепції з екологічної освіти України зазначено необхідність формування природодоцільної поведінки.

У Законі України «Про освіту» (2019) однією із засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності є формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля. У Законі України «Про загальну середню освіту» (2021) зазначається, що виховний процес у закладах загальної середньої освіти має спрямовуватися на формування культури та навичок здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля.

Необхідність формування природодоцільної поведінки у дітей дошкільного та шкільного віку визначено завданнями Концепції екологічної освіти України. Із прийняттям Концепції НУШ на екологічну освіту покладаються значні надії щодо формування нової генерації людей із екологічно відповідним мисленням, високою екологічною культурою, екологоцентричним підходом до створення умов для взаємин між людиною і природою. Це зумовило необхідність формування в учнів початкових класів природодоцільної поведінки, вироблення екологічних умінь. У «Професійному стандарті вчителя» наголошується на важливості формування екологічної компетентності вчителя початкових класів, який безпосередньо формує в учнів початкових класів природодоцільну поведінку.

Метою статті, є висвітлення особливостей формування природодоцільної поведінки учнів початкових класів.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **завдання:** дослідити базові поняття з зазначеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік вважається сенситивним періодом для екологічного виховання дітей, ідентифікації себе, як невід'ємної частини природи, усвідомлення власної ролі у збереженні її цілісності. Тому потенційні можливості початкової школи у формуванні екологічної поведінки учнів є вагомими. Різні аспекти екологічного виховання розкриті у «Концепції екологічної освіти України», де серед найголовніших завдань проголошено формування екологічної культури всіх верств населення,

одним із засобів якого є «відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідної природи» [3, с.18]. Державний стандарт початкової загальної освіти серед ключових компетентностей, якими мають оволодіти учні нової української школи, виокремлює екологічну компетентність.

Термін «природодоцільна поведінка» утворений шляхом поєднання понять «природа», «доцільний» і «поведінка». Кожне із них має певне трактування виходячи з контексту, в якому воно розглядається. Звернемось до довідкового джерела, зокрема «Словника української мови» за редакцією В. Жайворонка [4], для уточнення змісту означених термінів. У ньому зазначені поняття визначаються наступним чином: природа – «все, що існує у Всесвіті; органічний та неорганічний світ; сукупність особливостей та умов якої-небудь місцевості (рельєф, рослинний і тваринний світ, клімат тощо); доцільний – «відповідний поставленій меті, практично корисний, розумний»; поведінка – «сукупність чийх-небудь дій і вчинків; спосіб життя».

Аналіз довідкової літератури дозволяє визначити поняття «доцільність» як відповідність явища чи процесу певному стану, матеріальна чи ідеальна модель якого виступає у якості мети; форма прояву причинно-наслідкових зв'язків; в широкому розумінні – об'єктивна характеристика систем, що досягають заздалегідь заданої мети. Розуміння «доцільності» опирається на поняття «ціль (мета)» і генетично пов'язане з ціле покладанням – свідомою людською діяльністю. Йдеться про усвідомлений образ передбачуваного результату, на досягнення якого спрямована активність людини. Саме «корисний результат» визначає цілісність і спрямованість поведінки особистості. Основою формування мети є предметно-матеріальна, трудова діяльність людини з перетворення навколишнього світу. Образ передбачуваного результату стає метою, спрямовуючи дію і визначаючи вибір можливих способів дії, лише пов'язуючись з певним мотивом чи системою мотивів. Виникнення мети, цілі – центральний моменту процесі здійснення дії і головний механізм нових дій людини.

У науково-педагогічній літературі поняття «природодоцільна поведінка» досить активно досліджується в останнє десятиліття, наводяться поліструктурні та поліфункціональні визначення, тобто семантичний простір є вельми широким. Загалом учені посилаються на сутність таких базових та родових понять, як «поведінка», «доцільна поведінка» та «екологічна поведінка», і виводять із них певні тлумачення. Досліджуване поняття розглядається в контексті осмислення взаємозв'язків між суміжними поняттями: екологічна (екоцентрична) свідомість, екологічні знання, екологічне мислення, екологічний світогляд, екологічні мотиви, екологічна діяльність, екологічні дії, а також у контексті врахування очікуваних результатів екологічної освіти та виховання: екологічна грамотність, екологічна вихованість, екологічна компетентність.

Дослідженню природодоцільної поведінки молодших школярів присвячені фундаментальні наукові праці С. Жупанина [4], Г. Тарасенко [8], Л. Різник [7], О. Грошовенко [1], Н. Жук [3], тощо.

У науковій літературі простежується акцентування на кореляційний зв'язок між такими поняттями, як екоцентрична свідомість та природодоцільна поведінка. Наприклад, наголошено, що екоцентричній свідомості притаманна орієнтованість на природодоцільну поведінку, відсутність протиставлення людини і природи, сприйняття природи як повноцінного партнера по взаємодії, баланс утилітарної і гуманістичної взаємодії з природою (С. Дерябо, В. Ясвін) [2, с.123].

Дослідниця О. Пруцакова, даючи визначення поняттю «природодоцільна поведінка», вважає, що це вчинки і дії не лише стосовно довкілля, але і у довкіллі і наголошує на їх свідомості і осмисленості, а також звертає увагу на роль соціуму, який впливає на екологічну культуру і компетентність особистості: «Природодоцільною поведінкою вважаємо систему соціально обумовлених свідомо керованих вчинків і дій у довкіллі й стосовно довкілля, яка віддзеркалює рівень екологічної культури і екологічної компетентності особистості» [5, с.15]. Дослідниця також виділяє дві сфери у яких проявляється природодоцільна поведінка: «Зазвичай екологічна поведінка виявляється як у сфері безпосередньої взаємодії з природою і її об'єктами, так і через опосередковане споживання природних ресурсів під час щоденної побутової діяльності» [5, с.16].

Найбільш широким є визначення поняття «природодоцільна поведінка» сучасної української науковиці Н. Пустовіт, яка зазначає, що «у найзагальнішому вигляді під природодоцільною поведінкою розуміється система вчинків і дій стосовно довкілля, яка віддзеркалює рівень екологічної культури особистості» [6, с.18]. На основі детального аналізу проявів природодоцільної поведінки дітей шкільного віку Н. Пустовіт визначила чотири типи

екологічної поведінки школярів: екологічно доцільна, екологічно виправдана, екологічно руйнівна, пасивна (байдужа, індиферентна). Школярі, чия поведінка оцінюється як природодоцільна, беруть активну участь у природоохоронних заходах, мотивуючи свої дії прагненням «допомогти природі». Школярі, чия поведінка кваліфікується як «природовиправдана» беруть участь у спеціальних природоохоронних заходах, проте з мотивів спілкування, отримання гарної оцінки тощо. У школярів з індиферентною поведінкою взаємодія з природою мотивується бажанням відпочити, зібрати гриби чи ягоди тощо і відсутністю будь-яких дій і вчинків на захист природи». На жаль зустрічається і екологічно руйнівна поведінка, коли особи не обмежують себе у використанні природних ресурсів, на перший план виходять споживацькі інтереси [6, с.19].

Висновки. Отже, природодоцільна поведінка учнів початкової школи – це безпосередній або опосередкований процес взаємодії дітей 6-ти – 10-ти літнього віку з природою і її об'єктами, що обумовлюється внутрішніми і зовнішніми детермінантами, піддається спостереженню і проявляється у діях, вчинках, висловлюваннях та емоційних проявах. Проте, коли мова йде про якісну оцінку поведінки учнів початкової школи, то її доцільно розділити на типи, в залежності від домінуючих вчинків в довкіллі та причин з яких їх було зроблено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грошовенко О.П. Формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Ін-т пробл. виховання АПН України. К., 2017. 16 с.
2. Дерябо С. Экологическая педагогика и психология. Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. 480 с.
3. Жук Н.В. Формування мотивів природоохоронної діяльності у молодших школярів: Автореферат дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07. Київ, 2001. 19 с
4. Жупанин С. І. Педагогічні основи формування в молодших школярів художнього образу природи [Текст] : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.0; Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. К., 2015. 46 с.
5. Колонькова О.О. Виховання і самовиховання екологічно доцільної поведінки школярів. К.; 2010. 36 с.
6. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.07. Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира 240 Гнатюка. Т., 2005. 51 с.
7. Різник Л. М. Екологічне виховання молодших школярів на народних природознавчих традиціях: Дис...канд. пед. наук: 13.00.01. АПН України. К., 2012. 227 с.
8. Тарасенко Г. С. Відкрийте дітям дивосвіт природи: Порадник для батьків з виховання душі і серця дитини. Вінниця: Державна картографічна фабрика, 2018. 240 с.

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

*Сидорів В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Багрій М.А., докторка педагогічних наук, викладачка-методист
Івано-Франківський фаховий коледж Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ*

Основні тенденції психологічного розвитку учнів початкової школи розкривалися в аспекті актуалізації проблеми гуманістичного спрямування української школи та особливої ролі літератури у вихованні всебічно розвиненої особистості, що передбачало формування в учнів самостійної пізнавальної діяльності.

Під час вивчення літературного твору важливо формувати в учнів здатність відчувати його емоційно-чуттєву напругу та водночас усвідомлювати смисловий зміст, що потребує різномірних завдань для його опанування. Але в 90-х роках ХХ ст., в період поширення в методиці літератури настанови щодо пріоритету естетичного сприймання художнього твору, вчені-методисти часто рекомендували вчителю проводити розгляд прочитаного «крізь призму добра і зла» [2,с.32], детально аналізувати моральні проблеми, художньо відтворені в творі. Зауважимо, що вивчення художнього твору за таких умов обмежувалося розбором подібних до зображених письменником життєвих ситуацій. Потрібно виокремлювати

людинознавчий аспект уроку літератури, відхиляючи не лише дидактичні принципи, а й літературознавчі пошуки школярів.

На початку 90-х рр. XX ст. окреслилися основні засади розвитку національної школи в аспекті демократизації, етнізації та орієнтації на індивідуальні якості та потреби школярів тощо, що відповідає сучасним тенденціям гуманізації шкільної освіти й децентралізації її управління, яка в умовах нинішнього соціального замовлення забезпечується реалізацією принципів особистісно зорієнтованим навчанням [1, с.7-19]. Етнізація шкільної освіти була зорієнтована на духовний і фізичний розвиток учнів, обов'язкове врахування національних моральних цінностей. Вивчення української літератури в школі як невід'ємної складової національної культури визначало культурологічну лінію літературної освіти.

Головна задача сучасної школи - розкриття потенційних можливостей і здібностей учнів та підготовка маленької людини до самостійного життя. Школяру необхідно вирішувати реальні задачі у суперечливих і складних умовах сучасного буття. Таким чином, головною метою вчителя стає формування соціальних і психологічних компетенцій учнів за допомогою рефлексій їхніх дій, читання літературних творів може дати людині можливість орієнтуватися у сучасному суспільстві, сприяє формуванню в особистості здатності швидко реагувати на запити часу. Одним з кращих прикладів формування та розвитку життєвих компетенцій є використання інтерактивних методик як способу взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу, під час якого слухачі перестають грати пасивну роль і активно долучаються до роботи, і у яких використовуються принципи рефлексії, партнерство, неординарність, креативність, толерантність. Це дає змогу учням розвивати комунікативні навички, створювати комфортні умови та сприятливе емоційне середовище для всіх учасників заняття, формувати навички роботи в команді та вміння висловлювати свої думки, викликати інтерес до навчання та внутрішню мотивацію, а також розкривати творчий потенціал.

Кожен педагог прагне, щоб радість відкриття та осягнення нового не покидала учня на жодному занятті, тільки за такої умови дитина буде виховуватися та творчо розвиватися. Крім того, учні повинні вміти читати, працювати з додатковою літературою, мислити, говорити, аргументувати, висловлювати думки з приводу побаченого та почутого. Щоб формувати психологічні навички школяра, його потрібно навчити сприймати життя з усіма його недоліками які показує автор літературного твору, відчувати роздуми та переживання які висловлені автором. Потрібно використовувати творче читання, де учні на заняттях з літератури готують інсценізації, створюють декорації та костюми. Саме так і проявляється творчість учнів, їхнє вміння й навички виразного читання, дотримання інтонаційних характеристик, соціальні та психологічні компетенції. Учень, беручи участь в різних видах художньої діяльності, реалізує свої здібності як художник, як актор. Він переконується, що читання та аналіз художнього твору вимагає від нього проявів усіх його сил і здібностей, фантазій та винахідливості, вчиться самостійно відшукувати образи, символи, які б висловлювали його задуми, ідеї. Таким чином, школяр пізнає радість пошуку й відкриття [3, с.119].

Викладання літератури - це специфічна галузь творчої педагогічної діяльності, котра спонукає учинця до нестандартного художньо-педагогічного мислення, це частина духовного життя країни, де на вчителів-словесників покладена важлива місія запалювати в юних серцях вогник творчості і сприятливий психологічний клімат на заняттях та гуманізація взаємовідносин учителя та учнів, раціональна побудова навчальної роботи, доцільний вибір методів, форм навчальної діяльності, самостійне набуття учнями предметних знань на противагу здобутих із підручника або отриманих від учителя [5, с.33-41].

Основні тенденції розвитку методичної науки розкривалися в аспекті актуалізації проблеми гуманістичного спрямування української школи та особливої ролі літератури у вихованні всебічно розвиненої особистості, що передбачало формування в учнів самостійної пізнавальної діяльності відповідно до настанови щодо значимості діяльнісного компонента навчання, актуального й нині [5, с.5]. Тенденція щодо розвитку в учнів образного сприймання художнього твору тісно пов'язана з його естетичним засвоєнням та орієнтує на розуміння процесу навчання літератури як одного із видів мистецтва. Думку про мистецтво викладання літератури в школі традиційно активно підтримують письменники та літературознавці, Тому в контексті зазначеного особливого значення набувала проблема розумового виховання учнів на заняттях з літератури, на яких вивчення художнього твору повинно відбуватися в єдності думки й почуття [6, с.11]. Загалом тенденції до інтелектуалізації уроку літератури зміцнюються в методичному просторі викладання української літератури з кінця минулого століття.

Читацькі уміння нерозривно пов'язані з цілісністю особистості людини, системою її інтересів, прагнень, уявлень про світ і ставлення до світу і себе в ньому, здатності сприймати

чужий біль і чужу радість, співпереживати і співчувати і т. ін. А тому формування читацьких якостей учня не може не враховувати структуру його особистості і має виступати як формування цілісного, естетично зумовленого ставлення до твору, до мистецтва, до життя людського; відповідної духовної і душевної настроєності на бачення у світі і літературі – високого, духовно значимого, цінного для людини і людського життя взагалі. Це особливо важливо тому, що в історії становлення людини читачем певною мірою відображена історія становлення розуміння умінь та навичок, необхідних для глибокого сприймання і осягнення літератури, і їх формування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневський О. На шляху до рідної школи: науково-популярний нарис / О. Вишневський. Львів, 1991. 60 с.
2. Лісовський А.М. Деякі проблеми шкільної літературної освіти: метод. посіб. / А.М. Лісовський. К.: ІСДО, 1995. 60 с.
3. Лозко Г. Українське народознавство / Г. Лозко. К. : Зодіак, 1995. 368 с.
4. Неділько В. Я. Методика викладання української літератури в середній школі / В. Я. Неділько. К. : Вища школа, 1978. 366 с.
5. Степанишин Б.І. Література-вчитель-учень (Самостійне вивчення учнями літератури): посіб. для вчителя / Б.І. Степанишин. К.: Освіта, 1993. 240 с.
6. Фенцик О. Повноцінне сприйняття молодшими школярами художніх творів на уроках літературного читання // Початкова школа. 2011. №11. С.9-15.

ФОРМИ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ

*Сокур Ю., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Довга Т.Я., доктор педагогічних наук, професор
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький*

Анотація. Стрімко змінюється світ. В освіті відбувається реформування, впроваджуються сучасні інновації технології. Однією зі складових формули Нової української школи є педагогіка партнерства. В її основі — спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, об'єднаними спільною метою та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. У статті розкрито сутність партнерства вчителя з батьками, зазначено принципи та засади, на яких базується педагогіка партнерства, визначено шляхи переходу на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між вчителем та батьками.

Ключові слова: педагогіка партнерства, форми партнерської взаємодії, освітній процес, вчитель, батьки.

Мета статті полягає у визначенні форм партнерської взаємодії вчителя з батьками в освітньому процесі.

Аналіз актуальних наукових досліджень та публікацій. Про важливу роль сімейного виховання зазначали представники класичної педагогічної думки: Я. Коменський, Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський, Г. Сковорода, М. Пирогов, С. Русова, Я. Корчак, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін. Варто зазначити, що останнім часом на державному та міжнародному рівнях відбувається підвищення інтересу до проблеми партнерської взаємодії між шкільним колективом та членами родини. Сучасні вчені (В. Вершинін, Т. Виноградова, О. Докукіна, Т. Кравченко, О. Лядобрук, Л. Обухова, Л. Панфілова, О. Савченко,

Н. Толстоухова, І. Хоменко та ін.) акцентують увагу на важливості співпраці педагогів і батьків як важливої умови у вихованні дитини, на постійній, цілеспрямованій спільній діяльності колективу школи та родини як провідників соціального досвіду особистості у процесі її соціалізації.

Виклад основного матеріалу. Ключову роль у сучасній реформі відведено педагогам як агентам змін, які використовують національні педагогічні традиції та позитивні практичні здобутки і на цій основі будують нові взаємовідносини між учасниками освітнього процесу на засадах взаєморозуміння, спільності інтересів у прагненні до якісної освіти. Безперечно, визначальними принципами педагогічного партнерства виступають: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія –

взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність взяття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [4, 17].

Педагогіка партнерства важлива і незамінна з огляду на те, що, по-перше, сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А це – один із ключових активів сучасного світу. По-друге, партнерство задовольняє потребу в значущості і приналежності та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає інтелекту працювати ефективніше. По-третє, такий формат стосунків найкраще готує молодих людей до професійної діяльності і ролі активного громадянина у відкритому світі.

На думку сучасних учених, саме освітній заклад є тим індикатором, який повинен захистити дитину, а також навчити родину діяти у спільному напрямі, спрямованому на соціалізацію та розвиток кожного школяра. У контексті наукових досліджень з даного напрямку варто зазначити, що налагодження співробітництва між членами родини й колективом школи – це прилучення до освітнього процесу закладу значної кількості однодумців, партнерів, від взаємодії з якими стає можливим всебічний вплив на освіту та соціалізацію учня.

Головними формами взаємодії класовода з родиною є індивідуальна співпраця та робота вчителя з групами батьків, окремими батьками, іншими членами родин. До групових форм традиційно відносять: батьківські збори, тренінги, конференції, практикуми, зустрічі з психологами, педагогами, фізіологами, лікарями, кінозал з обговоренням та ін. Доцільними також є групові форми для соціальної, психологічної, педагогічної освіти членів родини, зустрічей з адміністрацією школи [1].

Важливим є також обговорення орієнтованого тематичного плану групової роботи родини та закладу на наступний навчальний рік. Попереднє ознайомлення батьків з планом роботи уможливить визначення батьківських інтересів стосовно заявленої проблематики та дозволить організувати подальші зустрічі більш ефективно.

Усім закладам освіти як шкільної, так і позашкільної, бібліотекам, громадським організаціям потрібно за допомогою різних форм взаємодії залучати членів родини до взаємодії. При цьому варто використовувати традиційні форми налагодження партнерської взаємодії. Однією з таких форм є батьківські збори. Батьківські збори – це не тільки форма контактування родини й колективу школи, це місце для взаємообміну, для отримання необхідної соціально-педагогічної інформації та пропаганди передового педагогічного досвіду діяльності в дитячому колективі [5, 67].

Цікавим для членів родин є діагностування, визначення психологічних характеристик за допомогою тестів, які характеризують усіх суб'єктів освітнього процесу.

Досить ефективним у налагодженні партнерської взаємодії є запровадження традицій. Так, наприклад, однією із традицій є заохочення батьків за активну роботу. Це може бути нагородження відзнаками, грамотами, сувенірною продукцією, дитячими подарунками, для виготовлення яких сьогодні є досить значна кількість наборів для Handmade, святковий концерт тощо [2, 4].

Почути кожного учня – одна з найактуальніших проблем на сучасному етапі звернення до особистісно орієнтованої освіти, яку можливо розв'язати наприклад, використовуючи «Чарівну скриньку», у яку дітьми на кожні батьківські збори готують листи, де зазначають ті питання, які їх хвилюють. Такий ритуал можна започаткувати вже з першого класу.

Конференція є ще однією ефективною груповою формою партнерської взаємодії між родиною та навчальним закладом. Їх варто організувати у вигляді обміну досвідом з питань освіти дітей або обміну ідеями із зазначеної проблематики.

Цікавою та ефективною формою роботи з родиною та колективом школи є батьківські клуби, які є об'єднаннями за інтересами: спільні уподобання вчителів, школярів і членів родини, спільне бачення вирішення проблемних питань, зацікавленість літературними джерелами проблем освіти. Досить ефективною у роботі вчителя є індивідуальні форми роботи: індивідуальне консультування, бесіди, відвідування вдома.

Учнів також слід постійно залучати до спільної діяльності. Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю необхідно не лише використовувати в своїй роботі стандартні методи організації освітнього процесу, а й більшою мірою виявляти ініціативу і спрямовувати навчання і виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. В педагогіці співробітництва використовуються найрізноманітніші види роботи: колективно-груповою робота, колективна творча робота, робота в мікрогрупах, робота в змінних групах, ігрова діяльність [3, 23].

Отже, для того, щоб освіта і навчання всім приносили задоволення, варто прийняти партнерський підхід замість традиційно авторитарного. Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

Висновки і перспективи дослідження. Отже, проблема партнерської взаємодії педагога з батьками учнів залишається актуальною на сучасному етапі, адже реформування освіти та школи можливе лише за активної співпраці всіх учасників освітнього процесу. Пріоритетне місце в цьому процесі посідають педагогічний колектив та сім'я. Поряд із традиційними формами організації освітнього процесу, педагоги ініціюють нові форми роботи з урахуванням партнерських зв'язків між вчителем, учнями та батьками на засадах взаєморозуміння, спільності інтересів у досягненні якісної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи // URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Гончаренко А. Л. Сучасні підходи до розвитку дітей / А. Л. Гончаренко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 7 – С. 23.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя: навчально-методичний посібник. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/>
4. Педагогіка партнерства як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
5. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка : навч.-метод. посіб / М. Г. Стельмахович. – К., 1996. – 180 с.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ГРИ ЯК ЗАСОБУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Стан А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Імбер В.І., кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Вагомим засобом який активізує навчальну діяльність молодших школярів є раціональна поєднаність дидактичної гри і навчання. Пізнавальна мета і можливості навчального матеріалу визначають місце гри у структурі уроку. Дидактичні ігри спрямовані на розвиток мислення і мови дітей. Однак різноманіття ігор створює різні можливості для цього. Зміст розумових і практичних дій дитини визначається матеріалом гри.

Організація дидактичних ігор на уроках передбачає використання таких, які не вимагають від учителя багато часу на підготовку необхідного обладнання, а від учнів вивчення громіздких правил. Перевагу варто надавати таким іграм, у яких передбачається участь більшої частини дітей класу, швидкі відповіді, зосередженість довільної уваги. Як приклади подібних ігор на уроках математики є: «Хто швидше?», «Магазин», «Мовчанка», «Кругові приклади», «Відгадай задумане число», «Що потім?», «Геометрична мозаїка», «Домалой фігуру», «Закінчи приклад», «Де моє місце?» тощо.

Н.В. Кудикіна зазначає: "...головними умовами ефективності застосування ігор є: органічне включення їх в навчальний процес; цікавість обов'язковість ігрових елементів; захоплююча назва; правила, які не можна порушувати; лічилки; ігрові зачини; емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій; цікаві, несподівані для дітей слова й рухи тощо. Якщо якась гра проводиться дуже часто і прийоми її проведення не урізноманітнюються, то виникає небезпека нудьги і байдужості дітей, бо втрачається новизна, інтерес. У такому випадку, залишаючи незмінними ігрові дії, слід вносити в зміст гри щось нове, ускладнювати правила, змінювати предмети; включати елементи змагання, починати гру з несподіваної лічилки або ігрового зачину" [4].

Організація гри вимагає від учителя короткого, зрозумілого пояснення, пробудження в учнів інтересу. Чим молодший вік учнів, тим доцільнішим буде показ правил гри, а не лише пояснення вчителя. В залежності від змісту гри участь учителя буде менш чи більш активною. Гра допомагає переключити довільну увагу учнів на навчальний процес, на розв'язання навчального завдання. Вона стимулює учнів виконувати більшу кількість різних завдань,

сприяє більш свідомо, ґрунтовно засвоювати знання, уміння і навички [2]. Застосування ігор на математичному уроці урізноманітнює роботу учнів, знімає напруження від звичайної навчальної діяльності, переключає увагу дітей.

Під час використання ігрового методу навчання, варто дотримуватися таких основних вимог:

- конгруентність ігрового завдання з навчальним;
- посиленість змісту гри для кожної дитини;
- справедливість підсумку гри [4].

Початок математичної гри вимагає поставити мету, а закінчення - зробити висновок. Урізноманітнення ігор можна робити загадками, кросвордами, ребусами і т.д.

На власному досвіді можна зробити висновок про те, що які б педагогічні технології ми не впроваджували в практику, досягнення та результат діяльності можна отримати, лише зацікавивши учнів на уроці. На допомогу приходять ігрові технології, оскільки для молодших школярів необхідна потреба в грі. У ній вони проявляють себе як особистість, самовиражаються і самостверджуються.

Проаналізувавши низку ігор, ми пропонуємо до використання на уроках математики такі ігри навчального призначення: *дидактичні ігри, ігри з сірниками, ігри на засвоєння учнями складу числа та операцій арифметичних дій.*

Дидактичні ігри.

Гра «Естафета»

Клас поділяємо на дві команди. На дошці пишемо таку кількість прикладів як учнів на уроці. Приклади на табличне множення і ділення, додавання та віднімання в межах 100. За сигналом учителя перший учень виходить до дошки, записує відповідь і передає крейду іншому. Якщо учень помітить помилку гравця зі своєї команди він має право виправити її, коли прийде його черга. Після закінчення розв'язування усіх прикладів здійснюється перевірка на правильність виконання завдань і визначаються переможці.

Гра «Віднови числа»

Учитель повідомляє: «На снігу сорока розклала приклади, але повіяв вітерець і частину прикладів засипало сніжком. Допоможіть сороці відновити приклади».

..+21=34 ..+13=26 ..+40=68
..+22=35 ..+1=14 ..+12=53

Гра «Листоноша»

Педагог роздає 5 учням однакову кількість «листів» (картки із записаними прикладами). В учнів за партами в руках картки з номерами будинків (від 1 до 10 або ж інші). Листоноші розв'язують приклади. Відповіді мають збігтися з номерами будинків. Завдання: швидко та без помилок рознести листи за призначенням. Переможцю вручається медаль або емблема «Кращий листоноша».

Гра «Склади приклад»

Учитель роздає учням картки з числами. Він називає результат множення, а учні, в яких є відповідні картки, повинні стати разом, щоб скласти приклад на множення.

Гра «Мікрофон»

Один учень називає приклад, а інший відповідь до нього.

Гра «Ряд – переможець»

Мета: формування навичок табличного множення.

З кожного ряду обирають по два учні. Ці учні стають навпроти свого ряду, а інші учні по черзі швидко пропонують їм розв'язати приклади на множення і ділення. Підраховують, хто більше правильно розв'язав прикладів. Під час підбиття підсумків ряд – переможець підводиться і плескає в долоні.

Ігри з сірниками.

Задачі із сірниками іноді вважають розважальними, але це не так. Незважаючи на їх зовнішню простоту та психологічну привабливість (досить перекласти всього 1-3 сірники — і задача розв'язана), процес розв'язування цих задач вимагає наявності не тільки певних знань, але й спостережливості, кмітливості, уяви і навіть сміливості, яка полягає в подоланні певних психологічних бар'єрів.

Важливою особливістю задач із сірниками є те, що вони дають змогу розвивати не тільки різні якості інтелекту школярів, але й самі школярі можуть реалізувати свої творчі здібності у складанні аналогічних або цікавих оригінальних задач із сірниками.

Розглянемо добірку задач, які ми використовували і рекомендуємо до використання на уроках математики. Ігрові завдання ми брали з робочого зошита Ольги Гісь «Планета міркувань» [3].

Завдання 1. Перекласти одного сірника так, щоб стали правильними рівності:

$$V - V = V;$$

$$XI - II = IV;$$

$$IX - V = VI;$$

$$X + VII = XI.$$

Ігри на засвоєння учнями складу числа та операцій арифметичних дій.

Гра «Математичний ланцюжок»

Обчисліть ланцюжок і дізнаєтесь який звір найохайніший

Варіанти відповідей: 9 (борсук); 4 (заць); 10 (кріт).

Гра «Аукціон ідей»

Учитель пропонує дітям різні завдання. Варіанти розв'язання кожного з них шукають по три учні. Інші визначають, чия ідея цікавіша. Саме її й «продадуть на аукціоні».

- Складіть задачу, розв'язком якої буде вираз – $1\text{ кг}300\text{г}+600\text{г}$.
- Кошик з 10 апельсинами важить 2 кг 600 г, а порожній кошик – 400 г. Яка маса 1 апельсина, якщо всі апельсини важать однаково?
- В одному кільці ковбаси 1 кг 300 г, а в другому – на 400 г менше. Скільки ковбаси в обох кільцях?

Таким чином, використовуючи ігри на уроках математики ми здійснюємо розвиток інтересу до вивчення цього предмету і даємо можливість більш об'єктивно оцінювати знання і вміння учнів з даної теми. Щоб ігри не набридали, потрібно щоразу оновлювати її, ускладнюючи завдання, враховуючи засвоєний матеріал, індивідуальні особливості учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вікторія Імбер Формуємо комбінаторні уявлення дітей. *Дошкільне виховання*. 2013. №11. С. 7-9.
2. Імбер В.І. Розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. Зб. наук. праць. - Вип. 38. Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2012. С. 48-52.
3. Гісь О. Планета міркувань: Навч. посіб. з розвитку мислення для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. 4-те вид. К.: Ін-т сучасн. Підручн., 2014. 160 с.
4. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: [монографія]. К.: КМПУ, 2003. 272 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Татарин І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Мачинська Н.І., доктор педагогічних наук, професор
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

В умовах сьогодення освіта відіграє важливе значення в житті кожної людини, оскільки від її якості залежить наше майбутнє. Нестабільність світу, інтенсивність соціально-економічних і технологічних змін зумовлюють потребу вчитися впродовж життя. Тому в Новій українській школі на перший план ставиться не накопичення дитиною інформацією, а засвоєння нею інтелектуальних технік, які є невід'ємною частиною змісту освіти. [2]

Наразі наш світ перебуває в періоді діджиталізації, коли в своїй роботі вчителі початкових класів застосовують інноваційні технології для учнів молодшого шкільного віку, щоб урок був більш цікавішим та інформація краще запам'ятовувалася. Однак слід звертати увагу, що гострою залишається проблема здоров'язбереження молодших школярів. Насамперед, фактор збереження здоров'я школярів повинен стати головним критерієм якості всіх існуючих педагогічних систем, технологій та методів роботи з школярами. [9]

Для уникнення такої проблеми педагогам необхідно:

- запобігати навчальному перевантаженню школярів;
- забезпечувати достатній та раціонально організований руховий режим дітей під час перебування у школі;
- формувати в учнів правильне уявлення про значення здоров'я у школі;
- проводити з батьками бесіди щодо зміцнення та збереження здоров'я дітей;
- формувати в школярів мотивацію, щоб слідкувати за своїм харчуванням та дотримуватись здорового способу життя;
- дбайливо ставитися до кожної дитини з урахуванням її психологічних особливостей [8].

Однією із найбільш поширених проблем в початковій школі є те, що школярі із добре розвиненим мовленням легко вступають в спілкування з однолітками, можуть з легкістю висловити свої думки та бажання. Інша ситуація складається з школярами із порушеним мовленням, яким набагато важче адаптуватися до колективу та проявити себе. Вчителю початкових класів необхідно досконало знати методи, прийоми роботи над усуненням в учнів недоліків вимови та мовлення. Робота над такою проблемою повинна здійснюватися поступово, щоб не травмувати та не налякати дитину. Починати потрібно з перших днів навчання і виконувати на всіх уроках без винятку. Для того, щоб правильно спланувати мовленнєву діяльність, вчителю необхідно вивчити досконалу дитину, її культуру мовлення та поведінку. І важливо налагодити дружні стосунки з дитиною, щоб легко піти з нею на контакт та отримати в подальшому досконалий результат [1, 6].

Найважливіше завдання з розвитку звукової культури мовлення шестирічних учнів для вчителів є навчити дітей правильно вимовляти всі звуки української мови, розвивати фонематичний слух та формувати інтонаційну виразність мовлення. Такий підхід допоможе молодшим школярам в майбутньому логічно будувати свою точку зору, не боятися висловлювати свою думку та з легкістю пристосовуватися до нового колективу [4].

В 21 столітті найбільш розповсюдженою проблемою залишається булінг, а найчастіше він трапляється та починається з молодшої школи. Образливі прізвиська, підніжки, глузування – це перші ознаки нездорових стосунків, що можуть призвести до цькування, які будуть відбуватися систематично та регулярно. Наразі майже в кожному класі є учні, які стають об'єктом глузувань та знущань, а також агресори, які є ініціаторами булінгу [2].

Вчителю початкової школи потрібно уважно ставитися до такої проблеми, і у разі виявлення її проводити бесіди з учнями, їх батьками, щоб не спричинити дитині травму на все життя та сприяти розвитку комплексів. Найчастіше цькування ініціюють надміру агресивні діти, які люблять бути головними. Таких дітей не турбує почуття інших, вони прагнуть бути в центрі уваги, контролювати все навколо. Коли вони починають принижувати інших, то за рахунок цього намагаються підвищити свою власну значущість. Причиною цього може стати проблеми в сім'ї в таких дітей або копіювання агресивних моделей поведінки, що відбуваються в їх родині [7].

Найчастіше жертвами булінгу стають молодші школярі, які мають такі ознаки:

1. Фізичні вади – носять окуляри, погано чують або мають порушення опорно – рухового апарату.
2. Особливості поведінки – замкнуті чи імпульсивні, невпевнені та тривожні.

3. Відсутність досвіду життя в колективі.
4. Високий інтелект, обдарованість [6].

Таке шкільне насилля може сильно вплинути на дитину та знизити її самооцінку, комплекс неповноцінності та незахищеності, а в гіршому випадку, у разі не усунення такої проблеми можуть статися суїцидальні наміри. Першою людиною, хто може помітити ознаки булінгу – вчитель, який має допомогти вирішити проблему та заспокоїти дитину. Для уникнення таких проблем вчителю потрібно постійно підтримувати дружній зв'язок з дітьми, цікавитися їхніми проблемами та тоді буде панувати дружня атмосфера в колективі [3].

Отже, в умовах реалізації положень Концепції «Нова українська школа» важливого значення набуває формування та розвиток особистості учня початкової школи, що потребує: створення відповідних умов для ефективної адаптації школяра до умов навчання в школі; компетентного вчителя, готового до налагодження тісної педагогічної взаємодії не тільки зі школярами, але й з батьками та представниками громадськості. Актуальні проблеми, означені нами у дослідженні, потребують відповідного потенціалу вчителя початкових класів, який характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко А. Порушення мовлення у дітей. Соціальний педагог. 2018. 183 с.
2. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 208 с.
3. Булінг, як соціально-педагогічна проблема та шляхи її вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kipt.sumdu.edu.ua/en/k2-listing/item/188.html>
4. Горобець С. Попередження і подолання недоліків усного та писемного мовлення в учнів. Початкова освіта. 2012. №7. 245 с.
5. 9. Етапи формування психосоціальних компетентностей (життєвих навичок учнів). URL : <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/103>
6. Калініченко Н. О. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови.- <http://vseosvita.ua>
7. Кириченко В., Безрук К., Ковганич Г., Калуга-Семенкова Л., Булінг. Управлінський аспект, В: шкільний світ, 2019.
8. Концепція Нової Української Школи документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням колегії МОН 27/10/2016. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
9. Мазур Т.С. Впровадження в роботу вчителя початкових класів здоров'язбережувальних технологій. URL : https://blogtanyamazur.blogspot.com/p/blog-page_9.html.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Фролова Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Прибора Т., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Центрально український педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький*

Поняття «soft skills» пов'язане з тим, яким чином люди взаємодіють між собою, соціалізуються, самореалізуються як особистість та у професійному житті, тобто «м'які» навички рівною мірою необхідні як для повсякденного життя, так і для роботи. За даними досліджень, професійну успішність визначають саме «soft skills». На противагу твердим навичкам, м'які навички не є обов'язковими, але саме вони у поєднанні зі спеціальними сприяють становленню спеціаліста як висококваліфікованого професіонала (Коваль, 2015). Погоджуємося із С. Находом стосовно поняття «soft skills» як комплексу неспеціалізованих надпрофесійних «гнучких компетентностей», що впливають на успішне виконання професійних обов'язків будь-якого профілю, зокрема спеціалістів соціономічного профілю (Наход, 2018)

Погоджуємося із С. Находом стосовно поняття «soft skills» як комплексу неспеціалізованих надпрофесійних «гнучких компетентностей», що впливають на успішне виконання професійних обов'язків будь-якого профілю, зокрема спеціалістів соціономічного профілю (Наход, 2018). Соціономічні професії – це професії у сфері «людина – людина», які вирішують професійні завдання, пов'язані із забезпеченням соціального благополуччя у громаді, налагодження комунікаційних зв'язків між індивідами, трансляцією

соціокультурного досвіду та формування суспільно прийнятих норм, правил, традицій. До таких професій належать: педагоги, психологи, соціальні педагоги та соціальні працівники. До переліку «м'яких навичок» цих фахівців відносимо: – уміння працювати в команді: вміння слухати, здатність бачити єдину мету і знаходити шляхи її досягнення, вміння поєднувати власні амбіції із колективною справою, готовність підтримати, вміння переконувати і знаходити компроміс; – лідерські якості: здатність об'єднувати людей навколо соціально значущої мети, вміння брати на себе відповідальність за весь колектив; – креативність: вміння знаходити нестандартні, нові рішення знайомих ситуацій, здатність генерувати і втілювати в життя нові ідеї; – організаторські здібності: вміння об'єднувати людей і чітко визначати обов'язки відповідно до можливостей кожного, ініціативність і вимогливість до себе та інших; – комунікація: вміння спілкуватися відповідно до ситуації, враховувати міміку і жести, вміння домовлятися, відповідно починати і завершувати розмову, підсумовувати результати розмови, готовність спілкуватися з клієнтами будь-якого віку; – емоційний інтелект: вміння розпізнавати чужі емоції та демонструвати свої, налагоджувати емоційний контакт для спільної роботи; – робота з інформацією: вміння збирати, аналізувати й оцінювати нову інформацію, задавати потрібні питання; орієнтуватися у широкому інформаційному полі сучасного світу; – системне мислення: вміння планувати, ставити поточні та кінцеві цілі та реалізовувати їх, аналізувати складні ситуації, знаходити оптимальне рішення; – мотивація: уміння мотивувати себе і своїх клієнтів, розуміти чужі мотиви та наміри, долати проблеми і кризи та мотивувати клієнтів до цього.

Аналіз досліджень. Проблема формування у здобувачів освіти «soft skills» є доволі новою для вітчизняної науки, чим і пояснюється невелика кількість праць, спеціально присвячених цій тематиці. Так, К. Коваль розглядає розвиток «soft skills» у студентів як один із важливих чинників працевлаштування (2015); С. Наход актуалізує значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій (2018); І. Гарбузюк визначає концептуальні засади освітніх практик, що базуються на життєвих компетентностях (2019). Водночас в умовах трансформації підходів до діяльності та функціонування закладів освіти, зумовленої прийняттям нової законодавчої бази та процесами реформування початкової та основної школи за формулою НУШ, вищої школи, набуває актуальності теоретичне узагальнення й обґрунтування практичного інструментарію формування «м'яких навичок» (soft-skills) у здобувачів освіти, що і є метою цієї статті.

Враховуючи актуальність питання розвитку у студентів професійних та особистісних компетентностей, для досягнення конкурентоздатності на ринку праці важливо з'ясувати, чи дозволяє розвинута система позанавчальної роботи зі студентами формувати у студентів «soft skills», а також підвищити конкурентоздатність, а особливо – досягти високих показників працевлаштування випускників. У цьому контексті важлива думка студентів, випускників, а також роботодавців.

Можна зробити висновки, що активна участь студентів у позанавчальній діяльності як студентських лідерів, керівників студентського осередку, співробітників того чи іншого центру, активістів, ініціаторів акцій, заходів і т. п. сприяє формуванню таких особистісних якостей, як уміння працювати в команді, лідерство, комунікація, на відміну від студентів, котрі долучаються лише до навчальної діяльності. Внаслідок опитування випускників факультету, які апробували свої професійні й особистісні можливості на практиці в реальних виробничих умовах, встановлено, що найбільш міцно сформовані організаторські здібності, уміння працювати в команді та робота з інформацією.

Висновки. Таким чином, теоретично узагальнено й обґрунтовано практичний інструментарій формування «м'яких навичок» (soft-skills) у здобувачів освіти. З'ясовано й узагальнено основні «soft-skills», які поряд із професійними компетентностями визначають професійну самореалізацію фахівців соціономічного профілю: уміння працювати в команді, лідерські якості, креативність, організаторські здібності, комунікацію, емоційний інтелект, роботу з інформацією, системне мислення, мотивацію. Встановлено, що в умовах позанавчальної діяльності найбільш оптимально організовувати заходи на виявлення та формування «м'яких навичок» у студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Катаев С. Л. Зарубежный опыт социального образования в аспекте компетентностного подхода. «SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи». 2019. № 8.

3. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. URL: ir.lib.vntu.edu.ua.
4. Лоренц В. В. Развитие универсальных наддисциплинарных компетенций (soft skills) студентов. Вестник науки. 2019. Т. 1. № 2 (11). С. 60–63.
5. Цілі сталого розвитку на 2016–2030 pp. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ, УЧНІВ ТА БАТЬКІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

*Химич М., здобувачка першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Коваль Т.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри
педагогіки та методики початкового навчання
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [2].

Реформа нової школи в Україні – період модернізації української освіти XXI століття. У статті 22 Закону України «Про освіту» зазначено: «Педагогічні працівники зобов'язані: у відносинах з учнями та їх батьками дотримуватись принципів дитиноцентричного та партнерського навчання» [1]. Одним із напрямків оптимізації є триадна взаємодія «вчитель-учень-батьки».

П'ятий ключовий компонент Нової української школи (далі НУШ): педагогіка, заснована на партнерстві учнів, учителів і батьків [2]. Педагогіка партнерства – це активна ефективна взаємодія педагогів і батьків. Якщо «педагогічна взаємодія» зазвичай відбувається між двома учасниками освітнього процесу, то «педагогічне партнерство» — це трикутні стосунки вчитель-батьки-учень, у яких відбувається спілкування, взаємодія, співпраця.

Педагогіка партнерства базується на таких концепціях: навчання без примусу (В. Сухомлинський, С. Лисенкова) – добровільність взаємодії, виключення примусу діяльності; вільний вибір (Ш. Амонашвілі, І. Волкова) – свобода в процесі навчання; самоаналіз (Ш. Амонашвілі, І. Волкова) – рефлексія; ідея важкої мети (С. Лисенкова, В. Шаталов) – ставлячи складну мету, вчитель готує учня.

Педагогічне партнерство можна виразити такою формулою: взаємодія (між освітніми партнерами) + спільні педагогічні цілі (створення умов для соціалізації, виховання та навчання учнів). Формула підкреслює місію педагогіки партнерства – побудувати якісно нові стосунки між учасниками освітнього процесу для надання дітям належної та якісної освіти.

Позитивна взаємозалежність партнерських взаємодій (усвідомлення цілей, готовність до співпраці, старання), відкритість (обидві сторони не піддаються маніпулюванню), хороша атмосфера взаємодії, рівноправність і охоче з урахуванням ціннісних орієнтацій усіх сторін, активна інтеграція в навчальний процес є невід'ємною частиною навчання. Основні критерії ефективного впровадження та адаптації педагогіки партнерства під час курсу.

Функціональні аспекти партнерства будуються на таких засадах: інформаційна взаємодія (батьки беруть участь у навчальній діяльності учнів, інформуючи їх про навчальний процес), організація та управління (побудова комунікативних стосунків), рефлексія (аналіз доцільної та професійної педагогічної взаємодії між партнерами).) важливість досягнення спільних цілей).

Створення освітнього середовища, яке засноване на принципах педагогіки партнерства, – справа не надто складна. Але для цього потрібна чітка і цілеспрямована взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу, а також усвідомлення ними важливості досягнення спільних цілей. Пропонуємо кілька ефективних форм педагого-батьківського партнерства.

Навчальний тренінг – це форма активної взаємодії педагогів і батьків, завдяки якій учасники отримують нові корисні знання та формують позитивний досвід у вирішенні актуальних проблем. Він шукає відповіді на важливі питання на основі постійної взаємодії учасників. Крім того, навчання ґрунтується на принципах рівності та партнерства, що може краще розвивати педагогічний потенціал батьків.

Педагогічні практикуми — це спосіб розвитку педагогічного мислення батьків, під час якого ви можете ознайомитися з найефективнішими стратегіями вирішення освітніх та

викладацьких ситуацій. Наприклад, учасники повинні змодельовати конфліктні ситуації (які можуть статися в реальному житті) і знайти шляхи їх вирішення. При цьому кожен учасник повинен висловити власне бачення суті проблеми.

Круглі столи – це дискусії, які проводяться для обміну думками щодо вирішення конкретних питань. Завдяки таким зустрічам ви зможете краще зрозуміти позиції один одного, детально розглянути нагальні питання, висловити власні думки та аргументи.

Ділова гра – це форма спільної роботи педагогів і батьків над пошуком найкращого вирішення проблемної ситуації, коли учасники виконують певні ролі. Вона може бути організована у формі змагання, але не повинна створювати атмосферу протистояння. Такі ігри формують позитивний досвід вирішення реальних завдань у різноманітних ситуаціях.

Дискусія – традиційний, але ефективний спосіб взаємодії з батьками, коли всі учасники активно займають позицію з проблемного питання, аргументовано відстоюють її, конструктивно критикують думку колег, спільними зусиллями шукають компромісне вирішення проблеми. У таких дискусіях кожен присутній може знайти спільну мову.

Індивідуальні зустрічі дозволяють обговорити важливі питання, що стосуються життя та навчання кожної дитини. Це дає змогу об'єктивно вивчати успішність студента, оцінювати його успішність та виявляти проблемні моменти у навчальному процесі. Рекомендуємо створити окремий спеціальний розклад у чаті класу або скористатися хмарним сервісом.

Основні принципи педагогіки партнерства закладені в Концепції НУШ – повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподільне лідерство; принципи соціального партнерства [2].

Для реалізації цих принципів освітня траєкторія студента є навчальною діяльністю, сформованою шляхом визначення власних освітніх цілей та вибору предметів і запропонованих ними [1]. Це можливість для учнів та їхніх батьків обрати тип, формат і темп навчання, виходячи зі своїх потреб та можливостей. Для реалізації філософії педагогіки партнерства є два шляхи: 1) «Серце віддаю дітям», за філософією В. Сухомлинського, наближення до учнів через любов і повагу; 2) «Ідея рівності», коли взаємовідносини в освітньому процесі проходять через співпрацю – вчитель пропонує освітню задачу, а учні на добровільних засадах приймають її.

Переосмислення ролі вчителя, основної ідеї партнерства. Учитель має кинути виклик учням, спонукати їх досягати більшого, мотивувати творити, тобто виконувати роль наставника (він допомагає, працює сам, визначає освітні вимоги, планує навчальну діяльність, організовує рефлексію, планує наступний крок у навчанні). навчання, приймає методи навчання, засновані на співпраці та активній участі дітей у навчанні) [5].

Тому, педагогіка партнерства є рушійною силою ефективної взаємодії партнерів у навчально-виховному процесі в умовах Нової української школи. Її основна мета – підтримка учнів, сприяння розвитку їхніх здібностей, задоволення інтелектуальних, емоційних та соціальних потреб дітей відповідно до вимог сучасної теорії та практики освіти. Співпраця базується на взаємоповазі, взаємній відповідальності та рівноправному спілкуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про освіту» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.)
3. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/710749/1.pdf>
4. Реалізація принципів педагогіки партнерства в умовах упровадження Концепції «Нова українська школа» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/710749/1.pdf>
5. Якими можуть бути українські вчителі майбутнього: досвід переможців «Global teacher Prize» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lviv1256.com/news/yakymy-mozhut-butu-ukrajinski->
6. Педагогіка партнерства: як успішно взаємодіяти з батьками – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/pedagogika-partnerstva-yak-uspishno-vzaemodiyati-z-batkami>

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА СТАТУСНЕ ПОЛОЖЕННЯ В ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ ТА ЇХ ПСИХОКОРЕКЦІЯ

*Чвіль Л., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Литвиненко І.С., кандидат психологічних наук, доцент кафедри
психології*

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, м. Миколаїв

Постановка проблеми. Розвиток повноцінної активної особистості має перш за все базуватися на підвищенні самооцінки дитини, усвідомленні власної гідності, самоповазі та впевненості в собі. Однак іноді страх і тривога стають на заваді. Тривога, страх не є такими ж невід'ємними емоційними проявами психічного життя, як радість, захоплення, гнів, подив. Але при надмірній сприйнятливості до страхів і тривоги, їх залежності, поведінка людини істотно змінюється, що впливає на налагодження міжособистісних стосунків. Вибір молодшого шкільного віку в дослідженні обумовлений тим, що в цьому віці закладаються основи формування повноцінної особистості, більш того, саме в цей період можна допомогти дитині подолати свій негативний вплив вже на початкових етапах розвитку тривоги. Тим більше, що практика це доводить: чи не кожен третій школяр проявляє ознаки тривоги.

Слід також зазначити, що сьогодні існує багато підходів до формування особистості та її розвитку в шкільному віці. Проте певною мірою поза увагою науковців залишаються проблемні аспекти, пов'язані зі статусним становищем молодшого школяра в групі однолітків. Останнім часом ці аспекти мають тенденцію до посилення, оскільки процеси змін, що відбуваються в суспільстві, безпосередньо впливають на виховання дітей та підлітків. Тому питання розвитку дитини в молодшому шкільному віці є досить важливим і має бути детально розглянуте крізь призму статусних характеристик, які дитина набуває в колективі однолітків.

Мета статті полягає в аналізі особливостей впливу емоційної тривожності молодшого школяра на статусне положення в дитячому колективі та їх психокорекції.

Результати дослідження та їх обговорення. В даний час зростає інтерес до дослідження проблеми тривожності. Це пояснюється тим, що велика кількість дітей відчуває емоційне напруження, занепокоєння, тривогу і страхи. Дослідження показують, що високий рівень тривожності впливає на соціалізацію школярів. Як відомо, низька самооцінка, надмірні вимоги з боку дорослих тощо можуть викликати високий рівень тривожності.

У молодшому шкільному віці дитина розширює свій життєвий досвід, що може допомогти їй встановити нові соціальні стосунки, брати участь у спільній діяльності, адаптуватися до умов, що змінилися, але може призвести до негативних наслідків, що має велике значення для емоційно-особистісного досвіду дитини [3, с.90].

Проблема особистісної тривожності є однією з найважливіших і складних проблем сучасної психології. У науково-психологічній літературі існує багато різних підходів як до проблеми самої тривожності, так і до її соціально-психологічних детермінант (Л.І.Божович (адекватна й неадекватна тривожність), Р.Лазарус та Дж.Австрілл (концепція когнітивної оцінки й переоцінки), В.С.Мерлін, Я.Стреляу (психодинамічний підхід), О.Ранк (пологовий травматизм), Г.С.Салліван (енергетична концепція тривожності), Ч.Спілбергер, Ю.Л.Ханін (стресова обумовленість тривожності), А.Фрейд, Д.Т.Бірінгам (посттравматична обумовленість виникнення тривожності), К.Хорні (середовищна обумовленість тривожності)). Зазвичай тривога визначається як психічний стан емоційної напруги, занепокоєння, психічного дискомфорту, підвищеної сприйнятливості до ускладнень, підвищеного почуття провини та недооцінки себе в ситуаціях очікування, невизначеності або передчуття незрозумілої загрози значимій рівновазі особистості. Біологічні та соціальні фактори вважаються детермінантами тривоги. Проте, ми вважаємо, що найважливішими факторами є фактори, які активізують прояви тривожності, пов'язані з функціями міжособистісних відносин. Ці симптоми більш важливі для дітей молодшого шкільного віку [5, с.85].

Є.М.Калюжна зазначає, що в основі мотивації міжособистісних відносин знаходиться мотив прагнення заслужити схвалення значущої людини та острах несхвалення. Особистість - це адаптаційне утворення, яке базується на переживанні тривожності. Тобто основним джерелом тривожності є несхвалення з боку значущих людей [1, с.12]. Я.М.Омельченко також наполягає на значенні міжособистісних потреб: у любові, турботі, схваленні з боку інших [4, с.10]. С.О.Ставицька зазначала, що основним джерелом тривожності є переживання відчуження, яке пов'язане з уявою людини про себе як про окрему особистість, яка відчуває у зв'язку із цим свою безпорадність перед силами природи та суспільством [7, с.14].

Це означає, що досвід спілкування стає «генератором» тривоги, а соціальне оточення дитини впливає на її появу та закріплення на особистісному рівні. Крім того, занепокоєння передається дитині через напружену та тривожну матір, або воно є наслідком відсутності довіри до любові та підтримки батьків. Водночас слід зазначити, що значення ранніх емоційних зв'язків має пролонгований характер і впливає на побудову стосунків дитини з однолітками та дорослими. У багатьох дослідженнях встановлено, що діти відчують тривожність і стають особливо схильними до стресу, спричиненого шкільною системою виховання та навчання [4, с.45].

Ситуаційна тривожність також обумовлена рядом факторів, які виникають у процесі соціальної взаємодії. Для дитини такими факторами є: різка зміна соціальної ситуації, неприйняття однолітками, неоднорідність оціночних ситуацій, складне сприйняття та ін. Ці фактори все більше трансформують ситуативну тривожність у стійку особистісну тривожність, яка може призвести до появи різних видів неврози. Страх є динамічним осередком неврозів і його можна подолати за допомогою раціоналізації, заперечення тощо [3, с.91].

Наприклад, діти, які спостерігають за прагненням батьків до успіху і знаходять суперечності в такому досвіді, стають особливо чутливими до специфіки соціальних взаємодій і зосереджуються на конкуренції. Особливо це проявляється в статусі дітей у групі однолітків. Таким чином, тривожність виявляється фактором, який забарвлює негативне ставлення дитини до себе, оточуючих і всього, що складає її світ. Дитина виявляється неспроможною бути впевненою в собі, не чекає нічого позитивного у своєму житті, тому що все переломлює через призму тривоги. Вона не стає визнаною в групі однолітків, хоча вона може бути не ізольованою. Однак ці діти, як правило, невпевнені в собі, замкнуті, безініціативні, мало спілкуються або, навпаки, надмірно прагнуть спілкування, дратівливі, озлоблені тощо [5, с.112].

Схильні до хвилювання як дівчата, так і хлопці. Вважається, що хлопчики більш тривожні в 6-8 років, до 9-11 років співвідношення вирівнюється, а після 12 років спостерігається різке зростання тривожності у дівчаток. При цьому страх дівчат за змістом відрізняється від страху хлопчиків: дівчаток більше цікавлять стосунки з оточуючими, хлопчиків – насильство у всіх його аспектах.

Основною причиною підвищеного рівня тривожності у молодших школярів є порушення стосунків між батьками та однолітками. Розвиток тривожності у дітей може бути наслідком недостатньо правильного або зовсім неправильного виховання дітей. У дітей цього віку тривожність ще не є стійкою рисою характеру.

Для оцінки рівня тривожності дітей молодшого шкільного віку можна використовувати наступні критерії: вираженість тривожності (постійна чи ситуативна); реакція на неуспіх у діяльності; здатність приймати самостійні рішення; самооцінка; комунікативна ініціатива; активність або пасивність у тому чи іншому виді діяльності; статус групи; адаптивність; наявність механізмів «приховування» страху (страхи, фантазії, агресивність, апатія) [6, с.42].

Рівень тривожності залежить від рівня самооцінки учня молодшого шкільного віку: чим нижча самооцінка, тим вищий рівень тривожності. Результати застосування соціометричного методу показали, що рівень тривожності пов'язаний зі статусним становищем дитини в групі однолітків. Було виявлено, що діти з високим рівнем тривожності не сприймаються більшістю своєї вікової групи і належать до ізольованої групи, що ще більше підвищує рівень їх тривожності.

До категорії тривожних відносяться діти, які відчують дискомфорт при необхідності встановлення контакту з однолітками і дорослими, за винятком вузького кола близьких людей, які не впевнені у своїх силах, не можуть орієнтуватися в міжособистісних стосунках, відчують різні страхи, частково реальні й частково уявні.

Тривога не завжди проявляється в певній формі, так як є досить обтяжливим станом. І як тільки вона потрапляє в душу дитини, включається цілий набір механізмів, які «відтягують» цей стан в щось інше, нехай теж неприємний, але не настільки серйозний. Він може змінити до невпізнання весь зовнішній і внутрішній образ страху. Дуже часто тривога може ховатися за такими симптомами, як страх, фантазія, агресія та апатія [2, с.328].

Є всі підстави вважати, що існуюча система факторів і умов соціалізації суттєво впливає на визначення статусної позиції індивіда з самих ранніх етапів його соціалізації, тобто в «дитинстві». Це стає можливим, тому що самооцінка або особистий статус людини стає критичним для досягнення ширшого статусу порядку. З іншого боку, ефективне збереження статусу особистості як фундаментальної цінності особистості пов'язане з діями та поведінкою особистості, які мають просоціальну спрямованість. Водночас, оскільки ми розглядаємо

особливості стану дитини молодшого шкільного віку, їх слід аналізувати з точки зору новоутворень, що виникають у цьому віці.

Як уже зазначалося, такими новоутвореннями є: потреба в суспільно корисних і соціально оціночних діях, підпорядкованість мотивів, розвиток самооцінки і самосвідомості, поява спільності дітей, переважання довільності психічних процесів, моделей поведінки, формування ранніх етичних і моральних норм та ін.

Висновок. У різних видах діяльності дитяча тривожність проявляється по-різному. Тривожність, зокрема, найбільше проявляється в навчанні, а в грі вона не проявляється зовсім. Це свідчить про певні складнощі в освоєнні навчального матеріалу і взагалі процесу навчання та підтверджує, що спільна діяльність є найбільш значимою. Рівень тривожності пов'язаний зі статусним становищем дитини в групі однолітків. Було встановлено, що діти з високим рівнем тривожності не сприймаються більшістю своєї вікової групи і належать до ізольованої групи, що ще більше підвищує рівень їх тривожності.

До категорії тривожних відносяться діти, які відчують дискомфорт при необхідності встановлення контакту з однолітками і дорослими, за винятком вузького кола близьких людей, які не впевнені у своїх силах, не можуть орієнтуватися в міжособистісних стосунках, відчувають різні страхи, частково реальні й частково уявні. Тривога не завжди проявляється в певній формі, оскільки це досить гнітючий стан. І як тільки вона приходить в душу дитини, включається цілий набір механізмів, які «відтягують» цей стан в щось інше, нехай теж неприємне, але не настільки серйозне. Вона може змінити до невпізнання весь зовнішній і внутрішній образ страху. Дуже часто тривога може ховатися за такими симптомами, як страх, фантазія, агресія та апатія. Виходячи з вищевикладеного, можна зробити такі висновки:

1. Дослідження соціально-психологічних особливостей положення дитини молодшого шкільного віку в групі однолітків показує, що воно залежить від таких психологічних факторів, як розвиток «Я-концепції», рівень самооцінки та рівень тривожності.

2. Вважаємо за слушне вважати т. зв статусні символи досягнень як соціально-психологічні фактори, що суттєво впливають на досягнення дитиною молодшого шкільного віку статусу в групі однолітків. Ці символи можуть мати пряме (одяг тощо) і опосередковане (батьки або значущі дорослі з високим соціальним статусом) втілення.

3. Для попередження деструктивного розвитку особистості в молодшому шкільному віці необхідно вдосконалювати соціальні навички дітей, розвивати їх здібності та розкривати таланти. Ефективні дії педагогів у цьому напрямку сприятимуть розвитку у дитини почуття унікальності, що, у свою чергу, призведе до підвищення її самооцінки та досягнення вищого статусу серед однолітків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калюжна Є.М. Психологічні механізми особистісної тривожності у молодшому шкільному віці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія". Київ, 2008. 29 с.
2. Комінко С. Кращі методи психодіагностики. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. С.328-339.
3. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції. Суми: ВТД Університетська книга, 2008. 384 с.
4. Омельченко Я.М. Корекція тривожних станів молодших школярів засобами кататимно-імагінативної психотерапії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія". Київ, 2006. 20 с.
5. Омельченко Я. Психологічна допомога дітям з тривожними станами. Київ: Шкільний світ, 2008. 112 с.
6. Смілянець І.О. Арт-терапія як засіб саморозвитку особистості. *Науковий огляд*. 2015. №2. С.42-45.
7. Ставицька С.О. Психолого-педагогічні умови подолання особистісної тривожності у дітей молодшого шкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія". Київ, 1999. 28 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

*Шаранова Г., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Скоромна М.В., кандидат педагогічних наук, доцент
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського», м. Одеса*

Актуальність теми полягає у великій проблемі виховання відповідальності у дітей, адже традиційна виховна система володіє недостатніми можливостями у його формуванні. Таким чином, велике значення проблеми у формуванні самостійності молодших школярів та особистий практичний досвід й зумовили вибір теми експериментального дослідження «Розвиток відповідальності учнів початкової школи».

Відмінною рисою становища учня є те, що його навчання є обов'язковим, суспільно важливим видом діяльності. Школярі несуть цю відповідальність перед учителями, сім'ями та собою. Шкільне життя підпорядковується єдиній системі правил для всіх учнів, найважливіше з яких – здобути знання, які необхідні для їхнього майбутнього.

Відповідальність пов'язана з дією і являє собою те, що людина відчуває себе відповідною або невідповідною до стану дії. Почуття відповідальності – це рефлексія, що стосується дій, які супроводжуються емоційною оцінкою всієї системи відносин. Найбільш сильно це почуття зростає під час навчальної діяльності.

У віці 5-7 років дитина стає більш відповідальною. У більшості випадків вона знає, яка поведінка буде схвалена, а яка – ні. У цьому віці діти вчаться оцінювати вчинки не тільки за наслідками того, що вони спричинили, а й за внутрішніми мотивами особи, яка вчиняє дію. Підґрунтям відповідальності в майбутньому стає здатність розуміти мотиви свого «Я» та мотиви поведінки інших. У деяких дітей вона починає формуватися в 5-7 років, а в деяких – лише у 10-11 років. Вимагати від дитини 5-7 років занадто великої відповідальності – неправильно та нерозумно. У цьому віці діти повинні мати свої зони відповідальності, пов'язані з особистими речами та іграшками, підтримувати гідний зовнішній вигляд, розуміти важливість дбайливого ставлення до природи та речей, що належать іншим, та мати елементарне розуміння власної відповідальності за здоров'я. Але все це далеко від нашого дорослого рівня. Такі поняття тільки почали формуватися, саме тому можуть бути помилки. Діти, звісно, досягають дорослого рівня відповідальності, але індивідуально, у різному віці. Для деяких це відбувається у 17-18 років, але частіше – близько до 25 років.

Важливу роль у формуванні почуття обов'язку та відповідальності відіграє робота вчителя щодо контролю учнів у правилах поведінки в школі. Необхідно привчити їх дотримуватися цих правил, сформувані в них потребу постійно діяти згідно з цих правил, нагадувати їх зміст і вимоги. Недоцільно поділяти правила поведінки на головні та малозначущі, де за недотримання перших учні несуть відповідальність, а за порушення інших – не несуть. З батьками учнів слід провести відповідну роботу. Найважливіше, що сім'я може дати молодшому школяреві – навчити його отримувати задоволення під час навчання без розваг, відчувати, що «справі час – потісі годину», брати на себе відповідальність і таким чином навчитися контролювати свої бажання. Виховання дотримання правил поведінки та дисципліни починається з першого дня перебування учнів у школі. Вчителі початкових класів повинні точно знати, якими методами цього досягти, пам'ятаючи, що навіть наймолодші школярі вже є громадянами, які мають певні права та обов'язки. На жаль, вчителі початкових класів часто бачать в них лише дитину. Деякі з них намагаються вплинути на школярів лише суворістю, намагаючись підкорення, порушуючи волю дитини. У цьому випадку учнів виховують до бездумного послуху або демонстративної непокори. У середніх і старших класах деякі вчителі з надмірною суворістю, прямолінійними думками часто знижують інтерес учнів, в результаті чого виникає небажання ходити до школи. Постійний контроль та заборона призводять до протилежного результату, викликає роздратування та грубість.

Учні неможливо змусити бути відповідальними, тому що моральні норми суспільства входять до складу саморегуляції поведінки лише в тому випадку, якщо вони стають внутрішніми законами, суттєво суб'єктивним набуттям особистості. Це можливо лише за умови, якщо індивід вступає в цей процес як активний суб'єкт.

Нездатність певних вчителів працювати з дітьми, які педагогічно занедбані, також призводить до порушення учнями шкільного режиму. Помилки в роботі з ними викликані тим, що вчителі не розкривають мотиви їхньої негативної поведінки, які дозволяють ефективніше будувати з ними виховну роботу. Якщо учень, наприклад, поводить погано через

безперспективність, байдужість до свого майбутнього, то вся робота вчителя має бути спрямована на формування віри в майбутнє, вміння досягати його самому.

За концепцією Нової української школи освітнє середовище належить дітям. Якщо вчитель буде уважніше ставитися до учня, до його особистості, та буде притримуватись декількох простих принципів, то він зможе задіяти учнівську відповідальність під час навчання.

У початковій школі ця якість знаходиться на стадії формування і залежить від керівної діяльності дитини. Таким чином, про відповідальність учнів можна говорити як про відносно стабільну якість.

У формуванні відповідальності вчителі повинні дотримуватися основних принципів:

- 1) відповідальність будується в межах свободи дій, вибору та досить чіткої системи контролю;
- 2) відповідальність формується в межах боргу та бажання;
- 3) відповідальність формується в рівноправному діалозі і вимагає поваги та любові до дитини;
- 4) відповідальність формується шляхом самостійного оцінювання ситуації, самостійного вибору правильних дій та виконання певних обов'язків;
- 5) відповідальність формується шляхом самоаналізу та самооцінки дій.

Найефективнішими формами формування відповідальності є групова робота на уроці та колективно-творча робота. Такі форми роботи допомагають дітям відчутти відповідальність за себе та за спільні справи.

Питання відповідальності є одним із найактуальніших у відділі початкової освіти. Пошук рішення цього питання зосереджений на організації навчального процесу та роботі з батьками школярів.

Щоб перевірити, наскільки відповідальний учень, вчитель повинен дати йому те, що можливо виконати, і подивитися, як він виконує поставлене завдання. Якщо він відхилить довіреність, можна відразу сказати, що він ще не встановив поняття відповідальності. Якщо дитина виконає завдання, але не так вже й добре, можна відразу говорити про низький рівень відповідальності. Найвідповідальніший учень рішуче підійде до виконання завдання: негайно погодиться і виконає завдання, причому виконає його згідно з вимогами, відповідно до термінів. Рішучість у діях і загалом у діяльності свідчить загалом про відповідальність особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ануфрієва О. Оцінка рівня всебічного розвитку особистості молодшого школяра // Початкова школа. - 1998. - №12. - с.41-43
2. Бабяньський Ю.К. Победоносцев Г.П. Комплексний підхід до виховання школярів. – М., 1980.
3. Балл Г.О. Про визначальні характеристики здібностей і принципи їх врахування у навчально-виховній роботі // Психологія. - К., 1992.
4. Басюк Н. А. Формування почуття відповідальності у молодших школярів : дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. - К., 2005.
5. Басюк Н.А. А.С. Макаренко про виховання відповідальності // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, О.Л. Макаренко. – К.: НПУ, 2000. – С.3-7.
6. Браїлко Т. Б. Особливості мислення молодших школярів / Тетяна Борисівна Браїлко. – Х.: Вид-во «Ранок», 2010. – 176 с.
7. Йонас Ганс. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Das Prinzip Verantwortung. Versucheiner Ethik fur die technologisc he Zivilisation. – К.: Лібра, 2001. — 400 с
8. Коваленко Є. І. Енциклопедія батьківства : посібник з сімейного виховання/[авт. кол. за заг. ред. Є. І. Коваленко, С. В. Кириленко]. – К.: КНТ, 2008. – С. 38–39.
9. Крайг Р, Бокум Д. Психологія розвитку. / Р.Крайг, Д.Бокум. Психологія розвитку. – 9-те вид. – СПб.: Пітер, 2007. – 940 с. - (Серія «Майстри психології»).
10. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гл. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 106–107.
11. Крутецький В.А. Психологія навчання та виховання школярів/Крутецький В. А - М: Просвітництво, 1976, - 304 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРВИННОГО РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Щукіна В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Наукові керівники: Зозуля К.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Масюк О.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка*

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків

Перш ніж формувати пізнавальний інтерес молодших школярів, необхідно виявити та розуміти рівень сформованості інтересів у учнів. Педагогічна діагностика забезпечує зворотний зв'язок у педагогічній системі. За допомогою неї можна отримати дані про стан та рівень сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів, коригувати процес їх формування; передбачати, прогнозувати зміни у розвитку та формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів у майбутньому; у процесі діагностування педагог має можливість надавати виховний вплив на учнів. Важкість дослідження пізнавального інтересу залежить від того, що він має різну природу виникнення, характер прояву та розвитку. Значним на усіх етапах дослідження пізнавального інтересу є його діагностика. Спираючись на дослідження Г. Щукіної, під діагностикою пізнавального інтересу розуміється сукупність різних методів, що дозволяють виявити вихідний рівень пізнавального інтересу, і навіть його розвиток у процесі навчання [4].

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Л. Славіна, Г. Щукіна та ін.) можна виділити критерії та показники сформованості пізнавального інтересу (Таблиця 1).

Таблиця 1

Г. Щукіна ⁸	Є. Ненахова ⁶
<ul style="list-style-type: none"> • <i>інтелектуальна активність</i> – як вияв інтересу до встановлення закономірностей; оперування фактами; прагнення знаходити інформацію та ділитися нею з оточуючими. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>змістовно-діяльнісний</i> – характер питань, встановлення закономірностей, самостійність у виконанні завдань, пошук нових (індивідуальних) способів вирішення завдань, участь у позаурочній діяльності, використання досягнень науки в інших предметних галузях та повсякденній діяльності.
<ul style="list-style-type: none"> • <i>допитливість</i> – схильність до набуття нових знань; допитливість; інтереси учнів. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>емоційний</i> – до показників емоційного критерію відносяться прояви емоцій, переживань під час діяльності, настроїв учнів.
<ul style="list-style-type: none"> • <i>регулятивні процеси</i> – зосередженість; слабкість до відволікання; емоційні прояви. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>регулятивний</i> – передбачає прагнення завершити виконання завдання, допитливість, зосередженість уваги, реакція учнів на дзвінок, вибір учнями складності завдання.

На думку дослідників (Н. Болдирєв, М. Данилов, Г. Щукіна та ін.), діагностика пізнавального інтересу будується на застосуванні комплексу психолого-педагогічних методів. У нашому дослідженні ми визначили таку сукупність методів:

1. Спостереження за поведінкою учнів під час уроків із вивчення пізнавальних інтересів молодших школярів. Спостереження є важливим методом дослідження пізнавального інтересу. Даний метод дозволяє узагальнити інформацію, встановити зв'язки між фактами, що спостерігаються, простежити процес розвитку пізнавального інтересу [1, 5, 8].

2. Методика «Пізнавальна активність молодшого школяра». Ця методика проводилася з метою оцінки ступеня виразності пізнавальної активності молодших школярів [1, 5, 8].

3. Методика «Оцінка рівня шкільної мотивації». Мета методики: виявлення ставлення дітей до навчання, до навчального процесу, їх емоційних реакцій на шкільну ситуацію [1, 5, 8].

4. Методика «Сходінки уроків». Дана методика проводилася як додаткова, з метою визначення того, які навчальні предмети молодші школярі вважають для себе найцікавішими. Експериментальний матеріал складався з карток, у яких було написано назви навчальних предметів. Далі учень мав висловити своє ставлення до кожного навчального предмета та

побудувати «Сходинки уроків». Якщо основні навчальні предмети стоять на верхніх сходах сходах (1-4), то ставлення до них визначається як позитивне, якщо вони стоять на нижніх сходах (5-8), то як негативне [1, 5, 8].

Таким чином, під діагностикою пізнавального інтересу розуміється сукупність різних методів, що дозволяють виявити вихідний рівень пізнавального інтересу, а також його розвиток у процесі навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова Э. А. Диагностика познавательного интереса у младших школьников и дошкольников / Э. А. Баранова. – СПб. : Речь, 2005. – 128 с.
2. Бібік Н.М. Засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів (досвід експериментального дослідження) / Режим доступу: URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/4/visnuk_10.pdf
3. Білоконь О. Педагогічні умови формування пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання / Режим доступу: URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/99-problemy-i-perspektyvy-rozvytku-osvity-khkh-stolittia-11-12-lystopada-2020-roku/519-pedagogichni-umovi-formuvannya-piznavalnikh-interesiv-molodshikh-shkolyariv-u-protsesi-navchannya>
4. Бутенко Г. П. Диагностика навчальних досягнень учнів у системі шкільної освіти Великої Британії : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Бутенко Ганна Петрівна ; Горлів. держ. пед. ін-т ін. мов. – Горлівка, 2006. – 205 с.
5. Дзюбко Л. В. Диагностика навчальної мотивації : зб. методик / Л. Дзюбко, Л. Гриценко. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.
6. Ненахова, Е. В. Диагностика познавательного интереса у обучающихся старших классов средней общеобразовательной школы / Е. В. Ненахова // Наука и школа. – 2014. – № 2. – С. 207-211.
7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Академвидав, 2009. – 560 с.
8. Шукина, Г. И. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении: учеб. пособие по спецкурсу для студ. пед. ин-тов / Г. И. Шукина. – М., 2011. – 258 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ УЧНІВ НА ГРУПІ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ

*Ясінська М., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Луцян Н.І., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка
кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

Головною метою початкової школи, як соціального інституту в сучасних умовах, є різнобічний розвиток дітей, здатних до самореалізації особистості, їх пізнавальної діяльності, навичок самоосвіти, творчих здібностей, загально-навчальних умінь. Групи продовженого дня, як і основне навчання, мають формувати в учнів ключові компетентності, необхідні для успішної життєдіяльності та самореалізації особистості. В умовах зайнятості батьків молодших школярів, група продовженого дня на даний час є необхідною й важливою формою організації вільного, позаурочного часу учнів, виявляє дієвий вплив на їхній всебічний розвиток.

Молодий шкільний вік вважається найбільш сприятливим і значущим періодом для виявлення й розвитку творчого потенціалу особистості. У цьому віці закладаються основи творчої й освітньої траєкторій, психологічна база продуктивної діяльності, формується комплекс моральних цінностей, якостей, здібностей, потреб особистості. Усе це визначає успішність подальшого навчання, виховання й соціалізації особистості.

Об'єктивний освітній процес у позаурочний час є широкоаспектною, багатогранною взаємодією молодших школярів як активних суб'єктів діяльності з навколишнім соціальним середовищем – педагоги, керівники, вихователі, колектив, що забезпечують формування кожного як особистості та підготовку їх до життя. Дитина як суб'єкт виховного процесу – це активна саморозвиваюча та індивідуальна особистість, яка спрямовує свої зусилля на задоволення своїх потреб та інтересів у конкретній діяльності і спілкуванні, а також продуктивно засвоює, акумулює й переробляє в певних умовах саме ті виховні впливи, які

сприяють своєчасному розвитку творчих, інтелектуальних, емоційних, духовно-ціннісних якостей.

Як показує аналіз сучасної освітньої діяльності, групи продовженого дня – досить ефективна форма організації вільного часу учнів. У ряді випадків дана форма роботи також сприяє формуванню ціннісних орієнтирів, становленню естетичних принципів учнів. Також група продовженого дня – одна з результативних форм організації ранньої професійної орієнтації учнів, більше того, сьогодні групи продовженого дня досить часто організують саме в такий спосіб: для визначення й реалізації на ранній стадії розвитку особистості наявних задатків до різних видів діяльності.

Про важливість навчальної позаурочної діяльності свідчать ті функції, які вона виконує, розвиваючи особистість школяра:

- розвиток інтересу молодших школярів до художньо-творчої діяльності;
- поглиблення і закріплення спеціальних музичних знань, виконавських умінь і навичок;
- підвищення ефективності емоційної забарвленості у процесі художньо-творчої діяльності, задоволення від позитивних її наслідків за умови втілення власних задумів;
- підготовка до самоосвіти, самовиховання з орієнтацією на творчу діяльність;
- розвиток кращих особистісних властивостей і якостей молодого покоління;
- формування загальної етико-комунікативної орієнтованості;
- регулювання емоційно-вольової сфери.

Багатоваріантність змісту позаурочної роботи, що впливає із завдань всебічного розвитку школярів, потребує й різноманітних форм цієї діяльності. Вони визначаються завданнями і змістом цієї роботи у позаурочний час, індивідуально-типологічними особливостями учнів (вік, рівень розвитку) і можливостями конкретного освітнього закладу.

Група продовженого дня є однією із форм виховання дітей і допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання; поєднанням навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Вона забезпечує, враховуючи вікові особливості, їхній розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток, створює умови для організації продуктивної праці, відкриває можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних здібностей, запитів та інтересів дітей.

Організація різних видів діяльності учнів тісно пов'язана з наявністю матеріально-технічної бази. Для дітей молодшого шкільного віку бажано створити різні за функціональним призначенням центри: центр ігрової діяльності, пізнавальної діяльності, центр художньо-творчої діяльності, центр здоров'я, центр психологічного розвантаження тощо.

Сьогодні при створенні груп продовженого дня ставляться найчастіше освітні/виховні завдання, що опираються на наступні умови:

- організація трудової діяльності;
- добровільність участі дітей;
- доступність матеріалу, що викладається для всіх учнів;
- організація ігрової діяльності;
- розвиток інтелекту учнів;
- розвиток самоорганізації учнів;
- розвиток – самореалізація – профорієнтація дітей;
- створення комфортних умов діяльності дітей у групах продовженого дня;
- соціальна захищеність учнів від несприятливих впливів;
- врахування різноманітних інтересів учнів [4, с. 5–15].

У цілому можна зробити висновок про те, що найбільш ефективною робота в групах продовженого дня є при дотриманні низки педагогічних умов:

Процеси навчання й виховання в групах продовженого дня повинні обов'язково виконувати певну культуротворчу функцію.

Організована навчально-виховна діяльність повинна опиратися на особливості організації груп продовженого дня, механізми взаємодії школи й установ додаткової освіти.

Найчастіше, навчальний процес у групах продовженого дня є інтегрованим із системою основної освіти. Зокрема, дана інтеграція досить часто залежить від наявних умов і можливостей усіх учасників освітнього процесу – регіону як регулятора даного процесу, школи, викладача, учня.

Застосування інтегрованого підходу вимагає побудови й функціонування такого педагогічного підходу, який би забезпечував тісну єдність інтелектуального, творчого, етичного й фізичного виховання дітей.

Саме дотримання даних педагогічних умов є основою успішної організації навчального процесу в групах продовженого дня. Саме в цих умовах можливий розвиток сучасної

особистості, що оперативно реагує на запити суспільства, що й уміє актуалізувати власні потреби.

За рахунок можливості тривалої взаємодії з конкретним учнем педагог ГПД сприяє створенню сприятливих умов для індивідуального розвитку й морального формування особистості молодших школярів, для формування низки предметних результатів, насамперед комунікативних, регулятивних. Вихователь проводить спостереження (моніторинг) за здоров'ям, розвитком і вихованням дітей, вивчає особистість учня, нахили, інтереси, сприяє росту його пізнавальної мотивації й становленню навчальної самостійності. Організуючи підготовку домашніх завдань, педагог ГПД ураховує навчально-методичні вимоги до реалізації освітніх програм, рекомендації вчителя початкових класів.

Для ГПД відповідно з низкою нормативних документів розробляється Положення й план (програма) виховної роботи. Основні напрямки виховної діяльності в групі продовженого дня можуть бути співзвучні напрямкам виховання й соціалізації учнів початкової школи:

Виховання громадянства, патріотизму, поваги до прав, свобод і обов'язків людини.

Виховання моральних почуттів і етичної свідомості.

Виховання працьовитості, творчого відношення до навчання, праці, життя.

Формування ціннісного відношення до здоров'я й здорового способу життя.

Виховання ціннісного відношення до природи, оточуючого середовища (екологічне виховання).

Виховання ціннісного відношення до прекрасного, формування уявлень про естетичні ідеали й цінності (естетичне виховання).

Одна з ідей сучасного підходу до всебічного розвитку особистості – дати дітям уміння творчо спілкуватися, дискутувати, слухати, віднаходити інформацію, критично її оцінювати та використовувати у своїй діяльності. Створити таке середовище має педагог, який ставиться до учня як до своєрідної і складної індивідуальності з багатим внутрішнім світом. Він не тільки повинен визнавати за ним право на неповторність, а й всляко підтримувати зусилля учня, спрямовані на самоствердження, самореалізацію, самовираження і саморозвиток. Якщо в основу педагогічного впливу покладено саме таке розуміння особистості учня, то такий вплив набуває характеру розвиваючого навчання і виховання.

Отже, велике значення в діяльності ГПД надається професійним і особистісним якостям педагога. Характер відносин між педагогом і дітьми багато в чому визначає ефективність їх виховання й соціалізації.

В умовах групи продовженого дня, коли педагог і вихованець тривалий час перебувають поруч, з'являється більше можливостей для побудови довірчих відносин між ними, для прояву особистісних якостей, для показу й обговорення прикладів моральної поведінки, що дозволяє створити сприятливе мікросередовище й морально-психологічний клімат для кожного учня. До професійної компетентності вихователя групи продовженого дня пред'являються досить серйозні вимоги. Це підтверджує ознайомлення з посадовими обов'язками вихователя [2].

Таким чином, група продовженого дня є однією із форм виховання дітей і допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Вона забезпечує, враховуючи вікові особливості, їхній розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток, створює умови для організації продуктивної праці, відкриває можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних здібностей, запитів та інтересів дітей.

Мета групи продовженого дня в сучасних умовах не може зводитися тільки до догляду й нагляду за дитиною. Форма й зміст її організації мають необхідні можливості для реалізації ключових положень виховання та всебічного розвитку особистості в початковій школі. Основу його будуть становити базові національні цінності й основні напрямки виховання й соціалізації.

Група продовженого дня є однією із форм виховання дітей і допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Вона забезпечує, враховуючи вікові особливості, їхній розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток, створює умови для організації продуктивної праці, відкриває можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних здібностей, запитів та інтересів дітей. Мета групи продовженого дня в сучасних умовах не може зводитися тільки до догляду й нагляду за дитиною. Форма й зміст її організації мають необхідні можливості для реалізації ключових положень виховання та всебічного розвитку особистості в початковій школі. Основу його будуть становити базові національні цінності й основні напрямки виховання й соціалізації.

Виховний простір ГПД – це, по-перше, саме середовище, в якому опиняються молодші школярі після уроків, по-друге, це спеціально організований спосіб життя дітей у даному середовищі: їхня діяльність, відносини, події, які з ними відбуваються.

Висновки. Головне завдання педагога – це створення атмосфери взаєморозуміння, взаємовиручки, поваги і любові, що є основою комфорту, затишку, спокою, самореалізації особистості кожної дитини.

Група продовженого дня є однією із форм виховання дітей і допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Правильна організація групи продовженого дня забезпечує розумовий, моральний, естетичний, фізичний, трудовий, духовний розвиток дітей, створює умови для організації продуктивної праці, відкриває можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних здібностей, запитів та інтересів дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герлянд Т. М. Роль вихователя групи продовженого дня у формуванні всебічно розвинутої особистості молодшого школяра. Наукові записки: у 2-х частинах. Серія: "Педагогічні науки". Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003. Вип. 52. (Ч. 2). С. 70–71.
2. Єфімов А. Критерії оцінювання роботи вихователя. Початкова освіта. 2005. № 10. С. 20–21.
3. Морозова З. В. Група продовженого дня: методичний посібник для вихователя. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. 160 с.
4. Навчально-виховні заняття в групі продовженого дня / за ред. О. Л. Співак. Харків: Ранок НТ, 2007. 176 с.
5. Посадова інструкція вихователя: абетка вихователя ГПД / за ред. М. Голубенко. 2-ге вид., стереотипне. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. С. 5.

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНІСТЬ

ОГЛЯД ДОДАТКІВ GOOGLE ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Архіпова К., здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Лапшина І., кандидат педагогічних наук, доцент
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія,
м. Запоріжжя*

Інформаційне суспільство потребує постійного розвитку інформаційних технологій. Це вимагає від кожного члена суспільства підвищення рівня інформаційної культури, уміння опрацьовувати інформацію, оцінювати її достовірність.

Інформатизація активно поширюється не тільки на виробництво і науку, а й стає частиною нашого побуту. Зрозуміло, що і освіта не може бути осторонь. Сьогодні ми спостерігаємо повну комп'ютеризацію освітнього процесу у вищій школі. Зважаючи на воєнний стан в Україні активізувались дистанційні форми освітньої діяльності, що, в свою чергу, викликає потребу використання додатків Google на уроках української мови [2].

В даній статті аналізуються сервіси, які дозволяють створювати та зберігати документи, що спрямовані на досягнення освітніх цілей.

Сервіси Google – це популярний безкоштовний набір хмарних програмних засобів щодо задоволення інформаційних потреб людини: поштова скринька Gmail, сервіс Blogger, Google форми, Google диск як хмарне сховище, сервіси щодо створення таблиць, документів, презентацій, сайтів та багато інших.

Важливим у цих сервісах для діяльності вчителя є можливість перенести і достатньо повно реалізувати аудиторні форми діяльності. А саме: офлайн лекції у розподіленому часі, онлайн обговорення, групова спільна робота учнів у режимі реального часу, персоніфіковане групове коментування. Можна стверджувати, що це є ефективним інструментом для роботи педагога [1].

Одним із сервісів Google, який активно використовують учні й учителі, є електронна пошта. Основним призначенням сервісу є швидкий спосіб обміну інформацією. Учителі користуються електронною поштою, коли потрібно донести персоніфіковану інформацію до учнів. Маючи електронні адреси учнів, можна зробити це швидко та гарантовано. Перевагою цього сервісу є те, що навіть у вихідний чи канікулярний час можна обмінюватися важливою та терміновою інформацією, прогнозувати відправлення листів у певний день та час.

Постійно діючим середовищем мережевої взаємодії між учасниками навчального процесу є блог на базі сервісу Blogger. Його роль в організації навчання полягає в тому, що на його сторінках може бути розташована статична навчальна інформація, доступна для всіх учасників освітнього процесу. Перевагами використання блогу є його постійне місце розташування, цілодобова доступність і можливість оперативного внесення змін. Блог може бути використаним і як віртуальний лекторій, і як бібліотека електронних матеріалів, і у вигляді віртуальної дошки оголошень.

Google диск є безкоштовним хмарним сховищем персональних і спільних ресурсів. Диск надає можливість створення багатофункціонального користувацького середовища, надзвичайно продуктивного та зручного для учнів та вчителів. За допомогою спеціальних налагоджень декілька дисків учнів класу і учителя можуть бути поєднані в єдиний сервіс. Цей сервіс є мультимедійним, тобто не накладає обмежень на тип розташованих файлів. Вчитель має можливість вести електронний журнал у Google таблиці, публікувати текстові файли у Google документах і презентації у Google презентації, зберігати аудіо та відео інформацію.

Важливим здобутком всіх Google додатків є те, що вся інформація миттєво зберігається у хмарному сховищі, тож раптове вимкнення світла або пристрою не завадить роботі.

Документи можуть розміщатися на диску шляхом перетягування їх з локального комп'ютера і створювати прямо з меню Google диску.

Зручним для навчання є додаток Google таблиці. За їх допомогою можна автоматично створювати звіти, графіки та діаграми за даними отриманими в ході дослідження (діагностики). Це відкриває безліч можливостей:

- фіксуються дані про завдання чи проєкти, які виконуватимуть учні;
- відбувається облік результатів навчання;
- візуалізуються числові показники досліджень;

- проводяться групові підрахунки онлайн.

За допомогою Google презентації вчитель зможе яскраво та наочно демонструвати матеріали уроку, акцентувати на важливих моментах. Учні також можуть створювати презентації для демонстрації власних результатів роботи або проєктної діяльності. Слайдова структура презентації дозволяє чітко упорядкувати послідовність усної доповіді, полегшує налаштування логічної послідовності матеріалів. До слайдів презентації можливо додавати тексти, графіки, таблиці, графічні зображення та відео.

За допомогою Google форми можна легко створювати опитувальники, вікторини, анкети. Доступність Google форм з мобільних пристроїв дозволяє педагогу оперативно визначити колективне ставлення учнів через анкетування прямо під час уроку. Даний сервіс якнайбільше підходить для організації діагностики і моніторингу рівня знань учнів класу, визначити питання, які потребують додаткової уваги або обговорення, мозкового штурму чи пошуку. Google форми – це зручний інструмент, за допомогою якого можна легко і швидко планувати заходи, складати опитування та анкети, а також збирати всю необхідну інформацію. При цьому числові дані автоматично узагальнюються і можуть бути подані у вигляді діаграм або таблиці, до якої можна підключити форму. Всі, хто має на це право доступу, можуть переглянути персональну та узагальнену інформацію.

Google форму також можна використовувати для організації тестування. У загальному вигляді тест відрізняється від опитування лише наявністю оцінювання кожного завдання. А це надає можливість оцінити знання учнів. Доступність роботи з Google формами дозволяє легко створювати тест чи опитувальник. Використати тест можливо прямо під час проведення уроку або розподілити в часі і надати можливість учням проходити тест у зручний для них час.

Для створення нотаток, якими можна ділитися з іншими користувачами, призначений інструмент Google Keep. В нотатки можна додавати не лише текст, а й малюнки, фото, аудіо записи, налаштовувати списки і приєднувати документи різного типу. Для того, щоб швидше знаходити нотатки в Google Keep, можна зробити їм позначки (мітки), розфарбовувати їх у різні кольори або закріпити найважливіше. У Google Keep можна створити до 50 міток, а додаток синхронізується на всіх пристроях вчителя [1].

Зручність використання Google додатків в освітньому процесі зумовлена такими їх властивостями:

- усі інструменти постачаються на комп'ютер разом із встановленням акаунту Google або доступні у Play Market і встановлюються переважно на безкоштовній основі;
- більшість додатків підтримуються всіма операційними системами та клієнтськими програмами;
- доступ до всіх інструментів Google диску здійснюється з одного акаунту;
- налагодження Google документів надають можливість працювати колективно, синхронно чи асинхронно, разом з учнями редагувати, переглядати або коментувати;
- під час синхронного входу в один акаунт учитель має можливість контролювати процес роботи учнів, не відволікаючи їх;
- хмарне розташування результатів діяльності школярів надає можливість інтерактивного спілкування з учителем;
- Google диск є надійним спільним сховищем даних, до яких є цілодобовий вільний доступ.

Враховуючи реалії сьогодення, актуальною для початкової школи є проблема уміння вчителя користуватися Google додатками у професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 6 мобільних додатків, які змінять формат вашого уроку URL: <https://naurok.com.ua/post/6-mobilnih-dodatkov-yaki-zminyat-format-vashogo-uroku> (Дата останнього перегляду: 01.10.2022)
- Федоренко О.М. Доцільне використання Google сервісів на уроках української мови та літератури URL: <https://naurok.com.ua/docilne-vikoristannya-google-servisiv-na-urokah-ukrainsko-movi-ta-literaturi-1886.html> (Дата останнього перегляду: 01.10.2022)

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 4 КЛАСУ ЗАСОБАМИ МНЕМОТЕХНІКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Бедіна С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Пашко Л.В., кандидатка філологічних наук
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька область*

Концепція Нової української школи спрямовує проводити роботу з розвитку мовлення при «вивченні шкільного курсу (граматики, словотворення, правопису) для того, щоб учні опанували мовні норми, а також уміннями висловлювати свої думки в усній і писемній формі, користуючись потрібними мовними засобами відповідно до мети, змісту мовлення й умов комутації».

Лінгводидакти в межах окресленого питання зазначають, що у мовленні учнів початкової школи існує безліч проблем, наприклад, односкладова мова, недостатній словниковий запас; вживання нелітературних слів та виразів; бідна діалогічна мова.

Відповідно до освітньої галузі «Мова і література» Державного стандарту початкової загальної освіти українська мова будується за змістовими лініями: мовленнєвою, мовною, соціокультурною, діяльнісною.

Для організації мовленнєвої діяльності учнів необхідно на уроках створювати такі комунікативні ситуації, які спонукали б їх до говоріння. З цією метою в методиці використовуються різні засоби та методи, проте, зупинимось на мнемотехнічних прийомах, в яких умовно визначається реалізація наступних завдань: розвиток монологічного і діалогічного мовлення; здатність за допомогою мнемотаблиць розуміти й розповідати знайомі

казки, вірші; навчати дітей правильної звуковимови; розвивати в дітей розумову активність, кмітливість, спостережливість, уміння порівнювати, виділяти істотні ознаки тощо. (Чепурний, 2015,11).

За Г. Чепурним, мнемотехніка – це «технологія покращення засвоєння нової інформації шляхом свідомого утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів» (Чепурний, 2020, 11), яка забезпечує ефективне запам'ятовування, збереження і відтворення нової інформації, збільшує обсяг пам'яті,

шляхом утворення додаткових асоціацій. Автор зазначає, що користуватися мнемотехнікою може будь-яка людина незалежно від вікових особливостей, потрібно лише володіти спеціальними здібностями та навичками.

Застосування на уроках української мови мнемотехнічних прийомів (аналогія, трансформація, тлумачення, колаж, небилиці, піктограми, наочне моделювання, мнемоквадрати, мнемодоріжки, мнемотаблиці) сприятиме формуванню, розвитку навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності.

Спираючись на досвід педагогів, розроблено мнемотаблиці для складання описової розповіді.

Це найважчий вид монологічного мовлення. Опис залучає всі психічні функції (сприйняття, увага, пам'ять, мислення), бо для того, щоб описати предмет, його треба усвідомити, а усвідомлення – це вже аналіз. Важливо навчити дитину спочатку виділяти ознаки предмета, а потім будувати логічні розповіді.

Особлива роль у формуванні зв'язного мовлення дітей початкової школи належить саме переказам. Під час такої роботи вдосконалюється структура мовлення, її виразність уміння будувати речення. За допомогою мнемотаблиць діти бачать усіх дійових осіб, тож концентрують увагу вже на правильній побудові речень, на

відтворенні у своїй промові необхідних виразів.

Застосування на уроках української мови способу «Ланцюжок» дозволить дітям навчитися запам'ятовувати одночасно кілька елементів. Наприклад, необхідно запам'ятати деякі продукти. Дитина повинна уявити образ цих продуктів, склеїти їх подумки з іншими предметами такого ж кольору й розміру. Потім образи пов'язати між собою, отримуючи тим самим пари. Коли у неї вийде зв'язок, нехай подумки прибере одну картинку, зосередить увагу на іншому предметі. Після цього в школяра з'явиться зв'язок між наступною парою картинок.

Коли дитина буде згадувати весь ланцюжок, у неї у свідомості спливатиме одночасно кілька предметів.

Мнемотехніку можна застосовувати й вдома. Запропонувати дітям намалювати схеми-малюнки про те, наприклад, як пройшов день. Необхідно час від часу давати картинку, за якими учень має самостійно скласти розповідь. Учням 4 класу запропоновано придумати свій, відмінний від оригіналу, фінал за відомою казкою.

Під час використання на уроках української мови та читання елементів мнемотехніки було зафіксовано, що 50% учнів легше засвоювали новий навчальний матеріал. Діти не лише із захопленням та з цікавістю вивчали вірші, а й значно краще стали запам'ятовувати нові слова, переказувати тексти, презентувати свої розповіді. Звісно, є діти із низьким рівнем пізнавальної активності, не бажанням запам'ятовувати теоретичний матеріал таким чином. Проте досвід показує, що учні, долучаючись до нових форм роботи, підсвідомо запам'ятовують нову інформацію.

Отже, регулярне застосування мнемотехніки допоможе учням початкової школи збагатити свій словниковий запас, навчить вибудовувати грамотні логічні ланцюжки. Використання запропонованих прийомів не лише дозволить по-новому розв'язувати проблеми розвитку мовлення в дітей, а й створювати мотивацію ефективного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акастьолова, О.В. (2022). *Використання прийомів мнемотехніки для засвоєння навчального матеріалу здобувачами освіти початкових класів*. Навчально-методичний посібник. Слобожанське. Узято з <https://naurok.com.ua/posibnik-vikoristannya-priyomiv-mnemotehniki-dlya-zasvoennya-navchalnogo-materialu-zdobuvachami-osviti-pochatkovih-klasiv-296773.html>
2. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. (2018). Урядовий портал. URL:<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Зиганов, М. & Козаренко, В. (2007). Мнемотехніка. *Запам'ятовування на основі візуального мислення*. Київ: Школа раціонального читання.
4. Концепція Нової української школи. [Чинний від 2016-10-27]. (2016). Узято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Чепурний, Г.А. (2015). Мнемотехніка – технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти. Тернопіль: Мандрівець.
6. Чепурний, Г. А. (2020). Освітня мнемотехніка : навчально-методичний посібник. (3 вид.). Тернопіль : Мандрівець.

ПРОБЛЕМА ДОБОРУ ІГОР ДЛЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У НУШ

*Білокур І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Жовнич О., кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця*

Навчання читання на уроках англійської мови – це дуже складний та відповідальний процес для кожного вчителя, адже, це одна із головних навичок, яку учні мають засвоїти на уроках. Тому до таких уроків потрібно підходити відповідально та робити все, щоб зацікавити дітей. Щоб уроки були цікавими необхідно вводити елементи гри, але це не зовсім просто, особливо, якщо це стосується читання.

Вміння читати дає можливість знайомитись з сюжетами книжок в оригіналі, розуміти текст на інструкціях, де немає перекладу рідною мовою, читати Інтернет-ресурси та періодичні видання англійською. Читання розширює словниковий запас, допомагає навчитись думати англійською та краще говорити [3].

Інтенсифікація навчального процесу вимагає пошуку та використання нових форм, методів та технологій викладання й навчання, засобів підтримки в учнів інтересу до матеріалу і активізації їх пізнавальної діяльності. Нині українська школа активно реформується. Ці зміни особливо значні в системі мовної освіти. Зміст викладання англійської мови як системи знань, умінь та навичок має сприяти розвитку мовних компетенцій учнів, формуванню світогляду, моралі та поведінки, готуючи до життя в багатокультурному суспільстві [2].

У ході гри сильні учні допомагають слабким, а вчитель керує процесом спілкування: підходить то до однієї, то до іншої дитини, яка потребує допомоги, вносить необхідні корективи в роботу.

Щоб ігри були мотивуючими, веселими та ефективними, а також створювали ситуацію успіху та формували бажання вчитися, їх потрібно ретельно підбирати відповідно до етапу вивчення лексики. Наприклад, для початкового етапу (введення слів) підійдуть наступні ігри «Гучність» «Стоп»; для практикування, повторення та закріплення лексики – «Половинки», «Блискавка», «Пропущені літери», «Заплутане слово», «Поле чудес» [1].

Для навчання читання є дуже великою проблемою із підбором ігор, тому що вони мало застосовуються у практиці. Найбільш поширенні ігри, зазвичай, застосовуються для вивчення алфавіту та окремих букв.

Існує кілька порад, як навчити дитину читання англійською мовою: уявити разом з дитиною, що літери - це мешканці казкової країни. Деякі дружать між собою, інші ворогують. Одні люблять гуляти й потрапляти у всілякі пригоди, інші більше люблять бути одні; потрібно вигадати свій алгоритм вивчення літер; можна написати власну книжку англійською мовою з цікавими ілюстраціями. Такий текст дитині точно буде цікаво навчитись читати [3].

Оскільки, ігри на читання зараз зустрічаються рідко, то я підбрала три ефективних гри, які можна застосовувати на уроках читання в Новій українській школі. Ці ігри сприяють засвоєнню правил читання та розвиток навичок читання.

✚ *Can You Read These Combinations of Letters?* Учитель заздалегідь готує картки з вивченими буквосполученнями(ee, ea, ar, or, ir, er, ur, ou, ow, ei(eu), ai(ay), sh,ch). Потім він вимовляє один звук і пропонує учням показати буквосполучення, яким графічно цей звук передають на письмі. Якщо учень помилиться, вчитель забирає у нього картку з неправильною відповіддю. Виграють учні, у яких залишиться більше карток.

✚ *Read flash cards.* Учитель у швидкому темпі показує учням картки на відомі правила читання для того, щоб вони правильно прочитали їх. Той, хто помилиться, вибуває з гри. Картки, що були неправильно прочитані, відкладають убік, а потім знову їх читають уголос.

✚ *Put the Words or Word-Combination in Sentence.* Клас ділиться на дві команди. Вчитель записує на дошці речення, виписані з будь-якого тексту підручника, що передають його загальний зміст. Але в реченнях пропущені ключові слова чи словосполучення. Учні уважно читають про себе всі речення, виписані на дошці. Потім за сигналом вчителя гравці обох команд відкривають підручник на вказаній сторінці і починають читати текст, шукаючи у ньому необхідне слово або словосполучення до кожного речення. Учень, котрий перший знайшов слово, підходить до дошки і вписує його у відповідну клітинку. Якщо він не помилився, його команда одержує бал. Виграє та команда, яка набере найбільшу кількість балів [2].

Треба зазначити, що роль педагога в грі складна, вимагає знань, готовності відповідати на запитання дітей, граючись із ними, вести процес навчання непомітно. Велике значення має

вміння вчителя встановити контакт з учнями. Створення сприятливої, доброзичливої атмосфери на занятті – дуже важливий чинник [2].

Таким чином, застосування гри, на уроках читання, є обов'язковим, оскільки це мотивує та зацікавлює учнів до вивчення мови та покращує результат читання на уроці. Тому до вибору ігор потрібно віднестися відповідально та креативно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 7 ігор для розвитку навичок читання та письма – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mysunnyclass.com.ua/7-ihor-dlia-chytannia-ta-pysma/>
2. Ігри на уроках англійської мови в НУШ письма – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/igri-na-urokah-anglijskoi-movi-v-nus-229674.html>
3. Як допомогти дитині навчитись читати англійською? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://childdevelop.com.ua/articles/edu/4457/>

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Бондаренко Ю., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Захарова Г. Б., кандидат педагогічних наук
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг*

Все сильніше в наше життя проникають інформаційні технології, і сучасний учень сьогодні стикається з великим потоком інформації. Завдання педагога – навчити знаходити та використовувати, вибирати необхідну інформацію з цього потоку. Різноманітні інформаційні технології, ігрові моменти, різноманітні завдання дозволяють підвищити мотивацію учня до вивчення предмета.

Додаток може бути ефективним у плані навчання, тільки якщо його зміст відповідає віку учня. Встановлюючи співвідношення програми рівню розвитку, необхідно брати до уваги: когнітивні навички; навички усного та писемного мовлення; рівень розвитку моторики; соціальні навички.

Розглянемо список корисних та потрібних додатків, які можна використовувати вчителю у його діяльності.

1. Google Classroom – для створення та перевірки завдань в електронній формі. При цьому завдання та роботи автоматично систематизуються у структуру папок та документів на Диску, зрозумілу і викладачам, і учням. Для того, щоб учні розпочали самостійно завдання, їм потрібно просто натиснути на потрібне завдання, яке відправив вчитель. Інформація про виконані та здані роботи оновлюється, і вчитель може у будь-який час перевірити, поставити оцінки та написати коментарі.

2. Nearpod призначений для створення презентації до занять, якими можна ділитися з учнями прямо під час уроку. Вчитель надсилає на електронну пошту або через соціальні мережі код презентації, і діти зі своїх мобільних телефонів підключаються. Вчитель гортає слайди, задаючи самостійно темп заняття, залучає дітей до виконання творчих завдань в режимі реального часу.

3. Plickers – для фронтальних опитувань учнів за допомогою мобільного телефону. Основу становлять мобільний додаток, сайт та роздруковані картки з QR-кодами (Quick Response, тобто швидка відповідь). Кожній дитині видається по одній картці. Сама картка квадратна і має чотири сторони. Кожній стороні відповідає свій варіант відповіді (A, B, C, D), яка вказана на самій картці. Вчитель ставить запитання, дитина вибирає правильний варіант відповіді та піднімає картку відповідною стороною догори. Вчитель за допомогою мобільного додатка сканує відповіді дітей у режимі реального часу (для зчитування використовується технологія доповненої реальності). Результати зберігаються в базі даних і доступні безпосередньо в мобільному додатку, так і на сайті для миттєвого або відкладеного аналізу. Програма Plickers дозволяє реалізувати безперервний моніторинг знань дітей, який забирає не більше кількох хвилин від уроку. Використання Plickers на уроці дозволяє вчителю спростити собі життя та покращити зворотний зв'язок між собою та класом. Для дітей це розвага, що дозволяє трохи відволіктися від рутинних уроків та в ігровій формі відповідати на запитання.

4. Kahoot – проводити інтерактивні вікторини у класі, одночасно опитати всіх учнів і одразу дізнатися про їхні слабкі та сильні місця. Педагог створює опитування на сайті, учні відповідають у класі за допомогою смартфонів чи комп'ютерів.

Вчитель разом із учнями бачить статистику відповідей та може зрозуміти, які у них є проблеми. Також можна проводити і анкетування.

5. LearningApps – створювати вправи для самоперевірки учнів, заповнити текст, вирішити кросворд, побудувати хронологічний ланцюжок, знайти місце на карті, зібрати пазл. Особливість сервісу: вчитель не бачить, як учень виконав завдання, вправи розраховані лише на самоперевірку.

6. Alleng – допоможе підготуватися до державної підсумкової атестації для учнів початкової школи з усіх предметів. На потрібний предмет є посилання на навчальні посібники.

7. Canva – фоторедактор. Вчителям часто доводиться самим готувати ілюстративний матеріал, і фоторедактор може полегшити цей процес. Спеціально для викладачів на сайті є шаблони презентацій, конспектів, уроків.

8. Bookmate – онлайн-бібліотека. Додаток, де зібрані книги, які можна читати та слухати, також можна знайти друзів, ставити лайки та писати коментарі.

Слід пам'ятати, що, готуючись до уроку, не варто розробляти відразу весь урок з використанням мобільних додатків. Варто вибрати одну програму та розробити один елемент уроку з використанням цієї програми.

Програми можна використовувати за будь-яких видів роботи на уроці:

- вивчення нового матеріалу – додатки з навчальним змістом (електронні підручники),

- самостійне виконання завдань – програми для створення контенту,

- дослідницька діяльність – програми-віртуальні лабораторії,

- самоперевірка чи контроль – програми-тренажери.

Одним із глобальних трендів сучасної освіти стає використання у процесі навчання мобільних пристроїв (смартфонів, планшетів та ін.). Все більше з'являється публікацій, що описують приклади застосування мобільних пристроїв у різних предметних галузях та організації процесу навчання. Педагогічним співтовариством напрацьовуються сучасні формати впровадження мобільних пристроїв у навчання. Використання мобільних технологій викликає у школярів підвищений інтерес і мотивацію до навчання, що безумовно веде до підвищення ефективності та якості освіти. Розширюються можливості подання навчальної інформації за рахунок поєднання звуку, кольору, мультиплікації та ін. Крім того, мобільні пристрої можна використовувати на всіх етапах уроку та різних видах діяльності. Все це розширює горизонти креативності, критичного мислення, комунікабельності, умінь працювати у команді, тобто якостей, які є пріоритетними для сучасної освіти.

Широке використання нових інформаційних технологій у всіх сферах людської діяльності сприяє планомірному перенесенню процесу навчання математики в сферу мобільного простору, де діти краще за багатьох дорослих орієнтуються. Щодня більшість учнів на своїх мобільних пристроях запускають мобільні додатки. Можна вважати, що це є цілою відособленою культурою, що стрімко розвивається; стилем життя дітей, зоною їх комфорту, ігнорування або заборона якої з боку педагогів і батьків породжує збільшення конфліктів і ще більше відчуження від школи. Одним із варіантів запобігання такої тенденції є перетворенні гаджетів із засобів комунікації і розваги в засоби навчання.

На сьогодні в освітній процес закладів освіти в цілому і початкової школи зокрема, активно впроваджуються різні інформаційно-комунікаційні технології, в тому числі і мобільні. Навчання за програмами з використанням мобільних пристроїв в освітньому процесі реалізуються у багатьох країнах Європи та Азії, а мобільні застосунки стають невід'ємною частиною будь-якого західного курсу.

Ефективність мобільної освіти залежить від кількох складових, зокрема характеристики мобільного пристрою і можливостей мобільного застосунка.

Поширення мобільних пристроїв спричинило і популярність різноманітних мобільних застосунків (додатків). Білоус В. зазначає, що мобільний застосунок – це окремий програмний продукт, розроблений спеціально для мобільних пристроїв з метою оптимізації вирішення проблеми або завдання в житті користувача. Мобільний застосунок розробляється спеціально для певної платформи (Android, iOS) і встановлюється на пристрій, так само як комп'ютерна програма [2, с. 304].

Широкі дослідження в сфері електронного навчання свідчать, що найбільш ефективними в межах шкільної практики є технологія Bring You Own Device (BYOD),

відповідно до якої учнів всіляко мотивують приносити в школу власні мобільні пристрої [3, с. 100].

На сьогодні серед прогресивних роботодавців популярним є рух BYOD – «принеси свій пристрій з собою», який полягає в тому, що вони не тільки дозволяють своїм працівникам, а ще й заохочують до використання на робочих місцях власних мобільних пристроїв.

Екстраполоючи сенс BYOD на освіту, сутність технології полягає в тому, що адміністрація закладів загальної середньої освіти і вчителі дозволяють і всіляко мотивують учнів на те, щоб вони приносили до школи свої мобільні пристрої.

Іноді вважають технологію BYOD відгалуженням моделі «1 учень – 1 комп'ютер».

Використання технології BYOD в освіті передбачає забезпечення кожного школяра власним мобільним пристроєм, причому останній є власністю і турботою сім'ї, а не школи. Успішне впровадження технології BYOD потребує дотримання важливих умов:

– в закладі загальної середньої освіти повинна існувати практика використання мережевих ресурсів в освітній діяльності;

– забезпечення мобільними пристроями учнів.

Отже, мобільні пристрої (смартфони, планшети, ноутбуки, нетбуки тощо) можуть принести користь у навчанні, важливо правильно їх використовувати. Технологія BYOD робить навчання особистісно орієнтованим.

Як перевагу застосування технології BYOD в освітньому процесі найчастіше називають те, що закладу освіти не потрібно централізовано закуповувати пристрої, що дозволяє подолати один з основних бар'єрів на шляху впровадження «мобільної освіти» – питання матеріально-технічного забезпечення. Багато вчителів також відзначають, що учням краще користуватися особистими пристроями, навіть в тих випадках, коли школа може запропонувати альтернативу.

Можна вважати, що технологія BYOD є одним із варіантів перетворення мобільних пристроїв із статусу «заважають навчанню», в статус «помічник у навчанні». Ця технологія передбачає також використання мережі інтернет в освітньому процесі школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ballagas R., Rohs M., Sheridan J. et al. BYOD: Bring your own device. *Proceedings of the Workshop on Ubiquitous Display Environments*. Ubicomp. 2004. P. 8.
2. Білоус В. Мобільні навчальні додатки в сучасній освіті. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1-2 (20-21). С. 353–362. URL: https://www.researchgate.net/publication/336169775_MOBILNI_NAVCALNI_DODATKI_V_SU_CASNIJ_OSVITI
3. Вебстер Ф. Інформаційне суспільство. *Теорії інформаційного суспільства*. Cambridge: Routledge, 2002. P. 255 – 266.
4. Золотарьова І. О., Труш А. М. Застосування мобільного навчання в системі освіти. *Системи обробки інформації*. 2015, випуск 4 (129). С. 147–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2015_4_32

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Войків Т., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Ліійчук Л.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

Сучасні зміни суспільних і соціокультурних умов зумовили переорієнтацію системи освіти на формування в учнів життєвих компетентностей, які дозволять їм успішно навчатися, орієнтуватися в сучасному соціумі, інформаційному просторі, виконувати соціально важливі завдання, реагувати на потреби і виклики часу. З огляду на це, актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу, що передбачає спрямованість освітнього процесу на формування у молодших школярів ключових і предметних компетентностей. На запровадження компетентнісного підходу націлює Концепція Нової української школи, в якій зазначається, що «знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці» [2].

Молодший шкільний вік надзвичайно сприятливий для оволодіння комунікативними вміннями і навичками, оскільки в дітей цього вікового періоду легко формуються мовленнєвий слух та артикуляція, вони залюбки засвоюють нові слова і сталі вислови, оволодівають лінгвістичними конструкціями, виявляють інтерес та чутливість до мовних явищ, прагнуть до спілкування й швидко набувають мовленнєвого досвіду. Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі початкової школи передбачає уточнення змісту і результатів навчання, добір ефективних методів, прийомів, форм організації навчальної взаємодії, оновлення дидактико-методичного супроводу освітнього процесу, запровадження нових підходів до перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів [3, с. 4].

Важливу роль у формуванні комунікативної компетентності молодших школярів відіграють мультимедійні технології. Підґрунтям впровадження мультимедійних технологій до освітнього простору є властивість мультимедіа – гармонійне інтегрування різних видів інформації. Мультимедіа являє собою спеціальну інтерактивну технологія, поєднання спеціальних апаратних засобів і програмного забезпечення, що дозволяє на якісно новому рівні сприймати, переробляти і надавати різноманітну текстову, графічну, звукову інформацію. Мультимедійні технології поєднують в одному програмному інтелектуальному продукті різноманітні види інформаційних ресурсів, зокрема, тексти, ілюстрації, аудіо- і відеоінформацію, анімацію, звукові та інші спеціальні ефекти, а також носії інформації, що організують зберігання значних обсягів даних, забезпечуючи досить швидкий доступ до них [1].

Програмні засоби мультимедіа включають в себе мультимедійні додатки й засоби створення мультимедійних додатків. Так, до мультимедійних додатків навчального призначення відносять: мультимедіа-презентацію; слайд-шоу; електронний звіт; мультимедіа-доповідь; електронний журнал; віртуальний тур; мультимедіа-видання; flash-, shockwave-ігри (навчальні ігри, розміщені, як в Інтернеті (on-line), так і на різних носіях (off-line); мультимедіа-тренажери; навчальні мультимедіа-системи; лінгвістичні мультимедіа-системи; мультимедійні Internet ресурси. Серед засобів створення мультимедійних додатків розрізняють: редактори відеозображень, графічні редактори, засоби обробки звукової інформації, програми для маніпуляції із сегментами зображень, програми для реалізації гіпертекстів.

Аналіз наукової літератури й узагальнення результатів дослідження дає підстави констатувати, що результативність формування комунікативної компетентності учнів підвищиться, якщо на уроках застосовувати мультимедійні технології, виконані як добре відомими програмними засобами – Microsoft Power-Point, так і спеціалізованими редакторами – Macro-media Flash, Picasa, Photodex ProShow; фрагменти навчально-пізнавальних мультфільмів («Уроки тітоньки Сови», «Золотий глобус», «Твої веселі друзі звірята»), мультимедійні технології (відео- та аудіообладнання, мультимедійна дошка, проєктор), програмні засоби (прикладне та системне ПЗ), що дозволяють інтегрувати у інформаційний простір текстові, графічні, анімаційні, відео- і звукові відомості та дані під час одночасного їх використання; персональний комп'ютер, мобільні пристрої, web-орієнтовані (спеціалізовані сайти, авторський сайт, соціальні мережі, YouTube) та ін.

Отже, суспільні реалії вимагають упровадження нових підходів, форм і методів організації освітнього процесу в сучасній початковій школі, які б сприяли самореалізації дитини в особистому і суспільному житті. Важливим засобом формування комунікативної компетентності молодших школярів є мультимедійні технології, які позитивно впливають на підвищення рівня навчальних досягнень молодших школярів, кращому засвоєнню знань і їх застосуванню завдяки використанню різноманітних способів подання матеріалу – графіки, анімації, відео- та звукового супроводу текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В.М., Олефіренко Н.В. Мультимедійні технології у початковій ланці освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 2 (16). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/-view/26>.
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Пономарьова К.І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: посібник. Київ, 2019. 131 с.

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО АЛФАВІТУ З ВИКОРИСТАННЯМ МНЕМОТЕХНІКИ (1 КЛАС)

*Гінчук Д., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Пашко Л.В., кандидат філологічних наук
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна*

Мета Нової Української Школи (НУШ) – створити такий освітній простір, де хочеться навчатися, даючи учням не лише знання, а й уміння, практичні навички.

Діти молодшого віку отримують величезний потік інформації, яку потрібно усвідомити й запам'ятати. Надмірне перевантаження молодших школярів теоретичним матеріалом викликає не тільки певні негативні емоції, байдужість щодо засвоєння знань, але й погіршення самопочуття першокласників. Завдання вчителя початкових класів – знайти такі методи, прийоми, які б забезпечили комфортне середовище для навчання здобувачів освіти, сприяли швидкому, якісному й цікавому засвоєнню інформації.

Існує багато способів ефективного використання пам'яті. Найцікавішим, на нашу думку, є мнемотехніка. «Мнемотехніка (від грец. пам'ять і мистецтво) – це спосіб покращення засвоєння нової інформації шляхом свідомого утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів» (Чепурний, (2015), 10). Мнемотехніка використовується для запам'ятовування інформації, яка важко зберігається в пам'яті. Мнемонічні методи значно покращують навчання та дають можливість йти в ногу з технологічним прогресом. Структура мнемотехніки побудована за принципом переходу від простого до складного. Суть полягає в наступному: до кожного слова створюється образ, тому вся інформація (текст, вірш) вималюється схематично. Далі дитина за допомогою графічних зображень відтворює по пам'яті почуте. Намальоване запам'ятовується легше, бо це не тільки зображення, а й слово в малюнку.

Дія в мнемонічному списку складається з трьох кроків.

Перший етап: аналіз таблиці та обговорення її змісту.

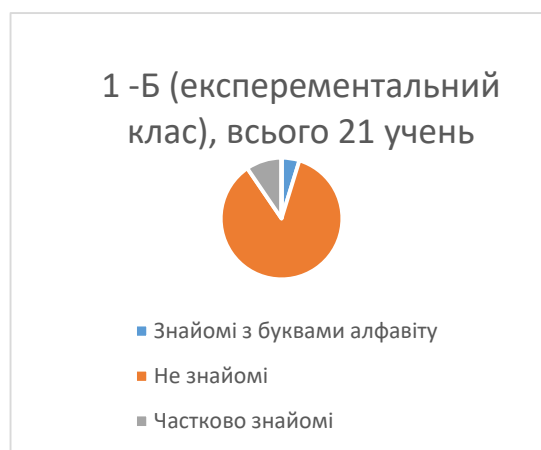
Другий етап: перекодування даних, тобто перетворення абстрактних символів тексту в зображення.

Третій етап: відтворення, в якому спираємося на зображення.

Вивчаючи з учнями 1 класу український алфавіт, доречно використовувати метод навідних асоціацій (МНА), який є універсальним для запам'ятовування. Даний метод дозволяє перетворювати в зоровий образ або асоціацію практично будь-яке слово, він є комбінацією прийомів запам'ятовування: прийому символізації, прийому прив'язки до добре знайомої інформації, прийому кодування за співзвуччям і прийому читання слова по складах. Яка комбінація перерахованих прийомів запам'ятовування буде використана залежить від того, що саме треба запам'ятати.

У 2021/2022 навчальному році проведено експеримент: вивчення української абетки із використанням набору Г. Черпурного «Мнемоабетка або таємниці алфавіту», серед якого перевагу надавали карткам (абетка із мнемобобразами).

Експеримент проведено в 1-А (контрольний) класі та 1-Б (експериментальний) клас. Опитування проводились з кожною дитиною індивідуально, кількість учнів приблизно однакова.

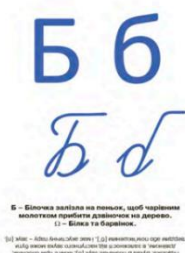

Мнемообрази до кожної букви сприяли швидкому та якісному запам'ятовуванню літер, а мнемоквадрати, мнемодоріжки, мнемотаблиці – для розвитку мовлення учнів. Покажемо на прикладі використання карток

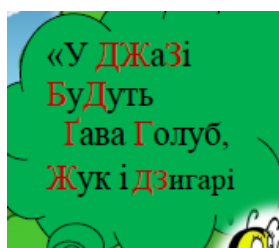
Б – Білочка залізла на пеньок, щоб чарівним молоточком прибити дзвіночок на дерево.

Підказка для учнів на малюнку: приголосний (немає на малюнку мікрофончика, який вказує на голосний звук); дзвінкий (на малюнку є дзвіночок); твердий (на малюнку дерево дуб твердої породи), може бути пом'якшеним (в лапках білочки гумовий молоточок); має пару – звук [п] (білочка стоїть на **п**еньочку)

Підказка: буква Б (бе) позначає звук [б] – приголосний, дзвінкий, в залежності від наступного звука в слові може бути твердим [б] або пом'якшеним [б'], має пару – звук [п]. (Пашко, (2022), 131).

Мета використання мнемотехніки: через штучні асоціації, які легко відкладаються в пам'яті, шляхом застосування мнемонічних висловів полегшити процес запам'ятовування букв, які позначають дзвінки, глухі та сонорні звуки.

Дзвінки приголосні звуки

Буде ГоЖе ГеДЗю у ДЖаЗі

Глухі приголосні звуки

ЦаП ХоЧе ФіСтаШКи. Так у тварини панські замашки.

Втім, задуми у нього не лихі. Просто він зібрав глухі

уСе Це КаФе «ПТаХ і ЧаШа»

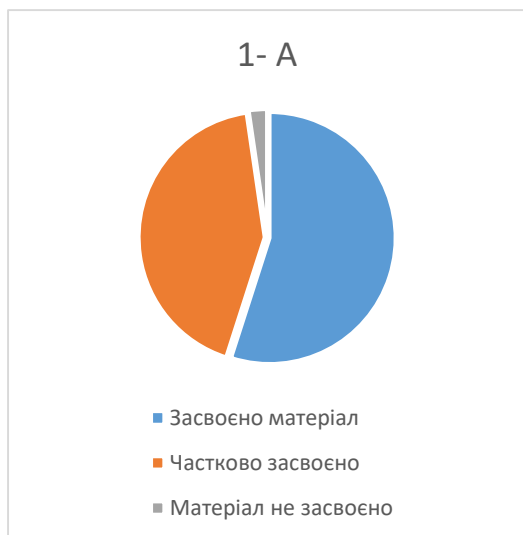

Приклад використання мнемотаблиці при вивченні заклички «Вийди, вийди, сонечко». Спочатку розглядаємо з учнями таблицю з малюнками та читаємо рядки заклички. Аналізуємо кожний малюнок, щоб діти краще запам'ятали деталі. Таку роботу проводимо декілька разів. Другий етап: читаючи рядки, по черзі закриваємо малюнки. Учні згадують, що було зображено. Тренуємося до тих пір, поки учні не запам'ятають малюнки. Третій етап: закриваємо рядки або не читаємо їх, показуючи малюнок. Учні згадують слова рядка. Тренуємося до тих пір, поки учні не запам'ятають рядки заклички. Четвертий етап: не показуємо малюнки, а діти розказують закличку.

Провівши експеримент можна переконатись, що прийом мнемотехніки сприяє кращому засвоєнню української абетки. Обчисливши у відсотковому значенні середнє арифметичне за чотирма опитуваннями, отримали такі результати:

Висновок: мнемотехніка допомагає дітям успішно засвоювати знання, удосконалювати уміння, розвивати зв'язне мовлення, особистісні комунікативні та пізнавальні навички, креативність, логіку та уяву; розвивати самостійність. Застосування різноманітних мнемотехнічних прийомів дає можливість підвищити ефективність засвоєння нової інформації та зберегти її на тривалий час, не вимагаючи від дитини великих зусиль. Діти швидше вчаться володіти зв'язним мовленням, що не тільки впливає на успішність, а й формує бажання учнів активно здобувати знання в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бура, Л. В. & Чепурной, Г. А. (2015). Мнемотехника в образовании: технологии эффективного усвоения информации. *Проблемы современного педагогического образования*. 47(2), 262–268.
2. Зиганов, М. & Козаренко В. (2001). Мнемотехника. Запам'ятовування на основі візуального мислення. К. : Школа раціонального читання.
3. Маклаков, А. Г. (2002). Загальна психологія. Спб. : Питер.
4. Пашко, Л.В. (2022). Мотивація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів початкових класів при вивченні розділу «Фонетика» засобами мнемотехніки. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 1(17),122–134. Узято з <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/259981/256349>
5. Чепурний, Г.А. (2015). Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

*Гіряк С., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
науковий керівник: Проф М., кандидат педагогічних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

Стратегія розвитку сучасного суспільства на основі знань та високоефективних технологій вимагала внесення значних коректив у педагогічну теорію та практику, активізувала пошук нових моделей освіти, спрямованих на підвищення рівня кваліфікації та професіоналізму працівників, на задоволення потреб суспільства у молодих спеціалістах, здатних до успішної адаптації та самореалізації у швидко мінливому соціальному середовищі, що мають творчий потенціал, інформаційну культуру, здатність до самоосвіти. Освіта як ресурс розвитку науки, техніки, мистецтва переорієнтується на формування особистості людини як суб'єкта гуманних, демократичних відносин, які забезпечують як розвиток інтелекту учня, так й розвиток його особистісних якостей, враховують його індивідуальність, стимулюють самонавчання, самовиховання, саморозвиток. Відповідно до мети, зазначеної в Концепції Нової української школи (створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті) загальна середня освіта працює на засадах «педагогіки партнерства», в основі якої – взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками.

Методологічна база сучасної моделі освіти досить широка (гуманістична педагогіка, компетентнісний, діяльнісний підходи), але необхідний перехід від навчання, що носить переважно інформаційний характер спрямований в основному на виконавську діяльність, до формування особистості, яка вміє орієнтуватися та приймати обґрунтовані рішення в умовах сучасного інформаційного середовища, що володіє прийомами творчої діяльності, здатної не тільки засвоювати готове знання, а й генерувати нове [2, с. 153]. Нові Державні стандарти

початкової та базової середньої освіти переосмислили підхід до організації освітнього процесу: впроваджено нові механізми реалізації компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, ціннісного підходів в навчанні предметів з усіх освітніх галузей.

В даний час все більше провідні педагоги та психологи серед великої кількості новацій, що застосовуються в системі освіти, особливу увагу приділяють таким технологіям, де педагог виступає не джерелом навчальної інформації, а є організатором і координатором творчого навчального процесу, спрямовує діяльність учнів, що навчаються в потрібне русло, при цьому з огляду на їх індивідуальні здібності. Серед подібних технологій найвідоміша технологія особистісно орієнтованого навчання. Ця технологія стоїть на одному з перших місць за значимістю та пов'язаними з нею очікуваннями щодо підвищення якості освіти.

Кожне навчальне заняття особистісно орієнтованої технології проводиться у кілька етапів:

- договірний етап. На цьому етапі відбувається обговорення педагогом з дітьми напрямків діяльності, її цільове призначення, зміст, вибираються способи, прийоми та методи її реалізації. При цьому, кожен учень має право вибору діяльності та несе відповідальність за нього, може працювати на різних рівнях.

- підготовчий етап. Тут здійснюється мотивація учнів на пізнавальну діяльність. Педагогу необхідно пояснити значимість отриманої теоретичної інформації та практичних навичок, розповісти про можливості їх застосування. Крім того, на цьому етапі доцільно проводити відновлення в пам'яті раніше вивченого матеріалу: виконання вправ та тестових завдань.

- основний етап. Піднесення теоретичної інформації та демонстрація практичних навичок різних видів діяльності. Педагог повинен подавати навчальний матеріал чітко та коротко, орієнтуючи учнів на самостійний добуток знань.

- підведення підсумків. Проводиться аналіз та оцінка проходження заняття, розглядаються знання, які засвоїлися, проблеми, які були розглянуті та вирішені, оцінюється результативність заняття, тобто досягнення його цілей та завдань [4, с. 22].

Особистісно орієнтований підхід дозволяє диференціювати завдання. Безумовно, для педагога створення диференційованих завдань – клопітка праця, але для дитини – це можливість не боятися труднощів у навчанні, можливість реалізувати себе в освітньому процесі. Диференційований підхід дає можливість кожному учневі працювати у своєму зручному темпі, допомагає учням впоратися із завданнями, які їм під силу. Крім того, не варто забувати про особливості сприйняття та переробки інформації учнями. Усього виділяють чотири групи: аудіали, візуали, кінестетики, дискрети. На уроках педагогу важливо, щоб кожна дитина незалежно від типу сприйняття інформації отримувала її в повному обсязі, могла самостійно її обробити та засвоїти.

Таким чином, особистісно орієнтоване навчання передбачає використання різноманітних форм та методів організації навчальної діяльності, що дозволяють розкривати суб'єктний досвід учнів.

При цьому перед педагогом постають нові завдання:

- створення атмосфери зацікавленості кожного, хто навчається в роботі групи;
- стимулювання учнів до висловлювань, використання різних способів виконання завдань без остраху помилитися, отримати неправильну відповідь і т. д.;

- створення педагогічних ситуацій спілкування, що дозволяють кожному учню, незалежно від його готовності до уроку, проявити ініціативу, самостійність, вибірковість до способів робіт;

- використання в ході уроку дидактичного матеріалу, що дозволяє учню вибирати найбільш значущі для нього вид і форму навчального змісту;

- використання проблемних творчих завдань;

- оцінка діяльності учня не тільки за кінцевим результатом (правильно-неправильно), але і по процесу його досягнення; при опитуванні на уроці (при виставленні відміток) аналізувати не тільки правильність (неправильність) відповіді, а й її самостійність, оригінальність, прагнення учня шукати та знаходити різноманітні способи виконання завдань [1, с. 83].

- заохочення прагнення учня знаходити свій спосіб роботи (вирішення завдання), аналізувати способи роботи інших учнів у ході уроку, вибирати і освоювати найбільш раціональні;

- створення педагогічних ситуацій спілкування на уроці, що дозволяють кожному учневі виявляти ініціативу, самостійність, вибірковість у способах роботи; створення обстановки для природного самовираження учня;

- використання різноманітних форм і методів організації навчальної діяльності, що дозволяють розкривати суб'єктний досвід учнів;
- при завданні додому необхідно називати не тільки зміст та обсяг завдання, а й давати докладні рекомендації щодо раціональної організації навчальної роботи, що забезпечує виконання домашнього завдання, домашні завдання – різнорівневі;
- обговорення з учнями в кінці уроку не тільки того, що «ми дізналися» (чим оволоділи), але і того, що сподобалося (не сподобалося) і чому; що хотілося б виконати ще раз, а що зробити інакше;

Педагог ніколи не досягне успіху, якщо не зуміє встановити контакт з учнями, заснований на довірі, взаєморозумінні та любові. На закінчення хочеться відзначити, що сучасна система освіти гостро потребує гуманізації відносин учнів та педагога [3, с. 25]. Тому очевидна необхідність використання особистісно орієнтованого підходу, за допомогою якого можна підтримувати процеси самопізнання та самобудування особистості учня, розвитку його неповторної індивідуальності.

На уроках потрібно використовувати різні дидактичні матеріали: тексти, картки, таблиці, схеми, ілюстрації. Важливо, щоб дидактичний матеріал був розроблений з урахуванням особливостей учнів, відповідав цілі та темі уроку, був доступним для самостійного аналізу, був наочним. Під час розробки матеріалу враховувати, що деяким учням необхідні зразки виконання завдання, правила виконання тієї чи іншої справи.

Таким чином, основне завдання особисто орієнтованого навчання – надати допомогу здобувачеві освіти у визначенні ставлення до самого себе, інших людей, навколишнього світу та в подальшому до своєї професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За заг. редакцією Г.Л. Єфремової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.
2. Хімчук Л. І. Конструктивна педагогічна взаємодія як одна з базових компетентностей майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. Вип. 3–4 (97–98). С. 146–159.
3. Чернега Н. Особистісно орієнтоване навчання: сучасні підходи. *Рідна школа*. 2020. №9. С. 25-26.
4. Якиманська І. Особистісно орієнтована система навчання. *Завуч*. 2019. №7. С. 22.

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВІНАХІДНИЦЬКИХ ЗАДАЧ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

*Горбунова А. М., студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Ткаченко О., докторка педагогічних наук, професорка
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький*

В сучасному світі у зв'язку зі стрімким розвитком науки та техніки, появи нових технологій однією з центральних проблем для кожного педагога є реалізація нестандартного підходу до навчання та виховання особистості. Завданням сучасного вчителя є виховання творчої особистості, яка здатна висувати нестандартні ідеї, пропонувати оригінальне розв'язання проблем, а також володіти навичками самостійного пошуку, що дозволить їй діяти творчо в умовах сучасного динамічного світу. Не випадково в більшості розвинених країн пріоритетною рисою, яку формують у дітей, є креативність, що є запорукою творчості в різних видах діяльності.

Однією з головних цілей Нової української школи є допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками, особливо у початковій школі. Стрімкі зміни вимог суспільства до освіти, зокрема й до початкової, зумовили пошук та створення фахівцями в галузі освіти педагогічних технологій, які допоможуть розвивати креативність та сприяти творчості дитини. Найбільш перспективною та популярною педагогічною технологією, яка останнім часом привертає увагу вчителів початкових класів, є технологія розв'язання винахідницьких задач.

До визначення сутності та змісту поняття «креативність» звертались О. Є. Антонова, Ф. Баррон, Дж. Гілфорд, Е. Торренс, Д. Харрінгтон. Питання розвитку та формування креативності, її взаємозв'язку з поняттям «творчість» цікавили Л. С. Виготського,

В. О. Моляка, С. О. Сисоєву та інших вчених. Особливості формування творчої активності учнів, зокрема і початкової школи, досліджували В. О. Сухомлинський, О. М. Матюшкін, В. В. Павленко та ін..

Питання застосування інноваційних технологій у практику сучасної школи розглядали Т. Л. Абрамюк, Р. В. Богайчук, І. М. Дичківська, Х. Д. Шевчук та ін. Окремі аспекти із застосування технології розв'язання винахідницьких задач (ТРВЗ) у процесі розвитку творчих здібностей молодших школярів висвітлювали у своїх працях О. В. Лесіна, Л. О. Макрідіна, В. П. Телячук та ін. Недостатньо розкритими залишаються питання, що стосуються застосування ТРВЗ як ефективного засобу формування креативності молодшого школяра, що і зумовило мету цієї роботи.

Дослідження більшості вчених свідчать, що саме початкова школа є важливим етапом у становленні творчої особистості. Саме молодший шкільний вік є тим сприятливим періодом для формування креативності дитини, коли активно розвивається творча уява, образне мислення, які є передумовою розвитку творчої особистості. На думку більшості психологів, творчість виступає базовою потребою учня початкової школи, яка спрямована на розвиток творчого та критичного мислення дитини. З цього приводу В. О. Сухомлинський зазначає, що «творчість є шаблоном самостійного мислення, на якій дитина пізнає радість власної думки, переживає моральну гідність творця» [3, 434].

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що креативність здебільшого розглядається дослідниками як якість творчої особистості, що базується на розвитку вищих психічних функцій, коли творчість виступає передусім автоматизованою навичкою, що має місце у всіх видах діяльності людини. С. О. Сисоєва розглядає креативність як фундаментальну основу творчої особистості та творчої діяльності. Дослідниця трактує творчу особистість як частину системи особисті людини та визначає творчу особистість як «підсистему особистості, яка характеризується сукупністю творчих якостей індивіда, що забезпечують їй успіх у творчій діяльності» [2, 150].

Ефективність формування креативності молодших школярів в умовах Нової української школи може бути значно підвищена завдяки створенню креативного освітнього середовища та застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток творчої особистості. Аналіз сучасної педагогічної практики засвідчив потребу вчителів організувати освітнє середовище з використанням теорії розв'язання винахідницьких задач. На думку І. М. Дичківської, дана технологія є найкращим інструментом для розвитку творчого та критичного мислення, завдяки закладеній у ній здатності навчити учнів генерувати нові нестандартні ідеї. ТРВЗ-технологія, на думку вчителів, є ефективним засобом формування креативності молодших школярів, який дозволяє краще мотивувати дітей до творчої діяльності.

Найпростішим методом ТРВЗ-технології є метод мозкового штурму, який можна організувати з дітьми на будь-якому етапі уроку. Не випадково І. М. Дичківська пише: «З дітьми мозковий штурм може виникнути незаплановано під час розв'язання пізнавального завдання, гри-заняття тощо. Особливість його полягає в тому, що діти у процесі обговорення самі коригують, аналізують висловлені ідеї» [1, 219].

Т. Л. Абрамюк, Р. В. Богайчук, Х. Д. Шевчук наголошують на важливості використання технології розв'язання винахідницьких завдань для формування творчої діяльності учнів молодшого шкільного віку. На своїх уроках вони пропонують добирати цікаві завдання, ігри та вправи ТРВЗ-технології (наприклад, метод спроб і помилок, ігри «Заборонене слово», «Так або Ні», «Салат з казок», «Добре-Погано», прийоми «Навпаки», «Кола по воді», «Підзорна труба»), що допомагає мотивувати учнів до творчої діяльності та сприяє розвитку креативності. Досвід використання технології розв'язання винахідницьких задач у процесі розвитку творчої діяльності Т. Л. Абрамюк, Р. В. Богайчук, Н. О. Ніконенко, Х. Д. Шевчук дозволяє стверджувати, що дана технологія є ефективним засобом залучення учнів до творчої діяльності, який докорінно змінює роботу вчителя з дітьми, стимулює молодших школярів бути вільними у висловлюванні власної думки, навчає розв'язувати проблеми самостійно.

З метою уточнення особливостей застосування ТРВЗ у процесі формування креативності молодших школярів нами було здійснено експериментальне дослідження проблеми, яке відбувалося на базі ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 м. П'ятихатки П'ятихатського району Дніпропетровської області. До експерименту були залучені учні другого класу. Визначення рівнів сформованості креативності здійснювалось за допомогою методик О. М. Дьяченка «Домалою фігури» та Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення».

У ході експериментального вивчення проблеми ми намагались створити умови, за яких застосування представленої технології буде сприяти саме формуванню креативності в учнів

початкової школи. До них ми віднесли наступні: створення освітнього середовища, сприятливого для розвитку творчих здібностей учнів; впровадження інтерактивних методів та засобів ТРВЗ-технології; забезпечення емоційного налаштування молодших школярів на розв'язання задач; акцентування уваги на нових, оригінальних ідеях учнів. Проведена під час формувального експерименту робота була спрямована: на створення під час позаурочних занять сприятливої емоційної атмосфери; на уникнення критики висловлювань дитини; на вільний розвиток різноспрямованого мислення; на забезпечення можливості застосування учнями нових ідей на практиці; на демонстрацію особистого прикладу творчої діяльності тощо. Під час роботи з дітьми ми намагались створити сприятливу емоційну атмосферу за допомогою, наприклад, вправи «Чарівна скринька з передбачуваннями», сприяти розвитку творчого мислення через систему вправ «Дивакуватий архітектор», «Склади розповідь», забезпечити ситуації успіху на занятті через заохочення учнів до висловлення нових, оригінальних думок.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що застосування ТРВЗ в початковій школі сприяло: розвитку творчої уяви та творчого мислення учнів; зрушенню в розвитку пізнавальних здібностей, що виявилось у чіткому та логічному поясненні молодшими школярами своїх малюнків та усвідомленості висловлювань; вияву схильності до фантазування, що простежувалася в оригінальних та неповторних закінченнях оповідань; прискоренню спроможності учнів застосовувати нестандартні способи розв'язання проблемних ситуацій. Цікаво, що творчий розвиток молодших школярів супроводжувався підвищенням рівня їхньої чуттєвості. Збільшилась палітра емоцій, які переживали діти у ході виконання творчих завдань, співпереживання частіше поєднувалось зі співчуттям. Аналіз результатів експериментального вивчення проблеми підтвердив можливість застосування ТРВЗ-технології в початковій школі з метою формування креативності в учнів.

Висновки. Отже, ТРВЗ-технологія може виступати ефективним засобом формування креативності у дітей молодшого шкільного віку та сприяти максимальній активізації всіх сфер особистості молодшого школяра. Досвід вчителів початкових класів та аналіз результатів власної роботи з молодшими школярами переконав нас у тому, що дана технологія допомагає педагогам життєрадісно та винахідливо збуджувати інтерес дітей до створення оригінального продукту, що є передумовою формування креативності.

Перспективу подальших розвідок проблеми вбачаємо у вивченні зарубіжного досвіду організації процесу формування креативності дітей молодшого шкільного віку засобами інноваційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 240 с.
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи. *Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т.* Т. 4. Київ : Рад. школа, 1977. С. 391-626.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Дождікова Д., студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Гаврілова Л., доктор педагогічних наук, професор
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ*

Євроінтеграційний рух України, розширення культурних, наукових зв'язків, ділових і особистих контактів висувують перед сучасною школою особливі завдання в галузі навчання іноземним мовам: на перший план виходить розвиток людини, головним надбанням якої є загальнолюдська культура, європейські цінності, сформовані навички міжкультурної комунікації. Ці завдання мають вирішуватись від самого початку навчання в школі. На їх реалізацію і спрямована Концепція Нової української школи, метою впровадження якої є формування освічених українців, всебічно розвинених, відповідальних громадян і патріотів, здатних до ризику та інновацій, – тих, хто поведе українську економіку вперед у ХХІ столітті [2; 3].

Як зазначають психологи й педагоги, для повноцінного розвитку дитини доцільно обирати і використовувати засоби, форми і методи педагогічного впливу, адекватні її віку, оскільки формування особистості відбувається у тому виді діяльності, який на певному етапі онтогенезу є провідним. У молодшому шкільному віці продовжує домінувати гра, на основі якої вибудовується навчальна діяльність. Вивчення іноземної мови в початковій школі також відбувається із урахуванням цього положення.

Відзначимо, що функціональні можливості навчально-ігрової діяльності в початкових класах розширюються та уточнюються, а окремі з них набувають іншого (особливого) забарвлення. Т. Близнюк [1] визначає такі функції дидактичної гри, що проводиться на уроках іноземної мови: моделювальну (сприяння соціальній адаптації дитини); інформувальну (ознайомлення дітей в ігровій формі з пізнавально цінною інформацією, а також із правилами поведінки у певних ігрових ситуаціях); формувальну (розвиток мотиваційної та пізнавальної сфер дитини у процесі формування її як особистості, індивіда, суб'єкта навчальної діяльності); коригувальну (визначення під час гри рівня навченості учнів у мовній сфері, а також рівня сформованості мовленнєвих умінь спілкування у відповідних ситуаціях); стимулювальну (забезпечення позитивного емоційного настрою, усунення негативних психологічних бар'єрів) – створення психологічної готовності учнів до здійснення іншомовного спілкування, забезпечення умов для багаторазового повторення мовленнєвих зразків, створення умов для організації непередбаченого іншомовного спілкування на уроці.

Дитячі ігри – явище неоднорідне. У педагогіці робилися спроби вивчити й описати кожний з видів гри з урахуванням його функцій у розвитку дітей, дати класифікацію ігор. Це необхідно для поглибленого вивчення природи гри, особливостей кожного її виду, а також для того, щоб визначити, яким чином можна впливати на дитячі ігри, підсилюючи їх розвиваючий вплив, грамотно використовуючи у навчальному процесі. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку - чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності.

Важливим є поняття «ігрові педагогічні технології», що включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. Ігрова технологія будується як цілісне утворення, що охоплює певну частину навчального процесу та об'єднане загальним змістом, сюжетом, персонажем. При цьому ігровий сюжет розвивається паралельно основному змісту навчання, допомагає активізувати навчальний процес, засвоювати ряд навчальних елементів. Складання ігрових технологій з окремих ігор і елементів - турбота кожного вчителя початкової школи.

Необхідно стежити за тим, щоб у ролі була дія: роль без дії мертва, дитина вийде із гри, якщо їй нема що робити. Не можна використовувати у грі негативні ролі, вони прийнятні тільки в гумористичних ситуаціях. Слід звернути увагу й на розвиток ігрової ситуації, під яким розуміється зміна положення граючих, ускладнення правил гри, зміна обстановки, емоційне насичення ігрових дій. Учасники гри соціально активні, оскільки ніхто з них не знає до кінця всіх способів і дій виконання своїх функціональних завдань у грі. У цьому міститься механізм забезпечення інтересу й задоволення від гри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Близнюк Т. О. Навчальні інновації та технологічний прогрес у вивченні англійської мови: підготовка вчителя для НУШ: навчальний посібник. Київ: «Освіта». 2019. 174 с.
2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи наказ Міністерства освіти і науки України від 23 березня 2018 р. № 283.
3. Про затвердження Положення про Нову українську школу: Наказ Міністерства освіти і науки України від серпня 2017 р. URL: <http://surl.li/ontd>

ТЕАТР ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Драбинюк С., студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Демченко О., кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м.Вінниця*

У сучасному світі прогресує розвиток різних технологій, що має як позитиви для людства загалом, так і негативні наслідки, породжує для окремих особистостей проблеми з комунікацією. Відповідно до цього, перед суспільством постали нові виклики. Зокрема, занепокоєння батьків, педагогів викликає той факт, що велика частина дітей замінюють живе спілкування чи читання художньої літератури на гаджети. У той же час, спостерігається потреба у творчих особистостях, які зможуть нестандартно мислити, грамотно висловлювати свої думки та вміло знаходити рішення у будь-яких життєвих / професійних ситуаціях.

Згідно концепції Нової української школи, ключовими компетентностями у сучасності є комунікативні здібності, що передбачають уміння дружити, пробачати та вирішувати конфлікти в повсякденному житті [8]. Комунікативні здібності є провідним психологічним компонентом культури і комунікації молодшого школяра, вітчизняні психологи в останні роки розпочали вивчення їх у контексті організації навчання і виховання. Вважається, що комунікативні здібності молодшого школяра, з одного боку, є природною здатністю дитини до спілкування, а, з іншого, – комунікативною продуктивністю. Вони вважаються одними з універсальних навичок («soft skills») необхідні для самореалізації та успішної життєдіяльності кожної людини.

Н. Голуб трактує комунікативні здібності «як вміння легко контактувати й налагоджувати стосунки, вести діалог та брати участь у дискусії; виступати з повідомленням перед аудиторією, аналізувати різноманітні тексти, працювати з інформацією, готувати різні тексти тощо» [2]. Комунікативні здібності за визначення Г. Харченко – «це особистісні якості, необхідні людині для повноцінної реалізації спілкування, міжособистісної взаємодії, які проявляються в усвідомлених комунікативних діях школярів, в умінні будувати свою поведінку відповідно до завдань спілкування, вимогам ситуацій та особливостями співрозмовника» [11].

Комунікативні здібності досліджуються в структурі соціальної обдарованості та лідерства. На переконання О. Демченко [4], соціальна обдарованість проявляється в спілкуванні та соціономічних видах діяльності. Одним з індикаторів такого виду обдарованості є розвинені комунікативні здібності. Зокрема, дослідниця пояснює соціальну обдарованість як «емерджентне особистісне утворення, в основі якого своєрідне поєднання високого рівня соціальних здібностей..., які завдяки вмотивованості та суб'єктності особистості забезпечують їй конструктивний характер міжособистісного спілкування та можливість досягнення суттєвих успіхів у соціономічних видах діяльності» [4, с.124].

На нашу думку, високий рівень сформованості таких здібностей має великий вплив не лише на результативність навчання учнів, але й на їхню соціалізацію, є основою для успішної самореалізації учня як особистості загалом. Без комунікації дитина не може жити в суспільстві, розвиватися і ставати творчою особистістю. Дослідники додають, що «від комунікативних здібностей буде ще залежати ефективність спілкування, через яке діти одержують повідомлення та здійснюють обмін інформацією» [10, с. 193].

Початкова школа відкриває перспективи для розвитку комунікативного потенціалу молодших школярів. Наголосимо, що будь-які здібності проявляються та вдосконалюються під час певної діяльності, а також у процесі безпосереднього спілкування з оточуючими.

Велике значення у розвитку комунікативних здібностей відіграє театр. Ще С. Русова [11] вбачала в театрові ефективний засіб для розвитку мовлення дитини. Вона визначила такі

види драматизації, як руханка і гра, в яких діти часто використовують для своїх забав зміст і словесні вирази з тих казок і оповідань, які їм що добре знайомі. За твердженням С. Русової, у процесі театралізованих ігор з творчим та інтелектуальним навантаженням, коли учні експериментують зі словом, мімікою, жестами та рухами, вони опановують різні способи вираження думок, характеру та подій із життя героїв вистави. Також у них суттєво розширюється словниковий запас слів, покращується звукова культура, діалогічне мовлення та інтонаційний лад. Завдяки таким іграм не лише проявляються і розвиваються комунікативні здібності, але і відбувається корекція їх мовлення при можливих труднощах у спілкуванні. Водночас, розвиток комунікативних здібностей засобами театралізації сприяє підвищенню самооцінки дитини, прояву в неї допитливості, розвитку емоційного інтелекту та інтуїції, вмінню комбінувати образи, здатності імпровізувати тощо.

Як відзначали у свій час Д. Ельконін [5] і С. Рубінштейн [9], навіть коли дитина просто переглядає виставу, а не безпосередньо залучена до її постановки, вона сприймає кращі зразки правильного літературного мовлення, що теж має суттєво впливає на розвиток її комунікативних здібностей. Крім того, така можливість ще збільшується у процесі підготовки театральної вистави. Дітям пропонуються для виконання мовні вправи, етюди, що сприяє удосконаленню виразності, образності мовлення, кращому засвоєнню сприйнятих раніше комунікативних форм.

Акцентуємо увагу на тому, що вплив театрального мистецтва, зокрема, театралізованих ігор, на мовленнєвий розвиток молодших школярів висвітлено у наукових працях сучасних дослідників (Л. Артемової, І. Барановської, О. Демченко, О. Жовнич, Н. Казьмірчук, Н. Комарівської, І. Стахової та ін.) [3; 6; 7]. Зокрема, О. Демченко оцінюючи театр як соціально-виховний феномен, твердить, що він «сприяє формуванню в учнів комунікативних та соціальних навичок, без яких дитина буде неспроможна зайняти своє місце в суспільстві в якості повноцінного члена цього суспільства» [3, с. 272]. У свою чергу, О. Жовнич, І. Стахова та Н. Казьмірчук переконані, «що участь дітей у театралізованих іграх, постановці п'єс сприяє формуванню правильних почуттів, думок через влучні повторення своїх рухів та жестів» [5, с.27].

Для розв'язання з розвитку комунікативних здібностей молодших школярів варто використовувати різні види театралізованих ігор, які найбільш широко представлені в класифікації Л. Артемової [1].

Так, у *режисерських іграх*, або, як їх ще називають іграх-інсценізаціях, учні стають сценаристами, режисерами та акторами; акторами є іграшки-герої, зокрема виготовлені власноруч. Під час таких ігор використовуються різні засоби вербальної виразності, хоча пантоміма – обмежена. Учні говорять, виконують різні рухи за своїх героїв. При цьому вони діють за героїв і за себе, спрямовуючи всі зусилля в одному напрямі. Молодші школярі, надаючи своїм героям тіньового / лялькового / пальчикового театру літературних і уявних ознак, «учать» їх діяти відповідно до тієї ролі, яку вони взяли на себе.

Ігри-драматизації за своєю специфікою дещо складніші, оскільки школярам необхідно співвідносити свої дії з діями інших учасників театралізованої діяльності. За умови використання таких ігор, передбачається виконання учнями / ученицями засобами вербальної та невербальної виразності коротких інсценівок шляхом імітування образів живих істот (тварин – «Пішла киця по водицю», людей, птахів, риб, комах) і літературних персонажів (Чіполліно з повісті-казки Д.Родарі «Пригоди Чіполліно», Незнайка з казкової трилогії М.Носова «Пригоди Незнайки та його друзів», Піноккіо з казки К.Лоренціні «Пригоди Піноккіо», Бравого солдата з казки «Кресало», Принцесу з казки «Принцеса на горошині», Дюймовочку з казки Х.Андерсена «Дюймовочка», Котигорошка з казки «Котигорошко», Кота з казки Ш.Перро «Кіт у чоботях», Попелюшку з казки Ш.Перро «Попелюшка», Мері Попінс з казкової повісті П.Треверс «Мері Попінс» тощо).

У *іграх-імпровізаціях* діти за відповідною темою створюють образи незвичайними способами з допомогою висловів, міміки та пантоміміки. Для прикладу наведемо такі ігри: «Сорока-ворона», «Гоп-гоп, козуню», «Ладі-ладусі», «Прилетіла зозуленька», «Гу-ту-ту», «Печу-печу хлібчик», «Летів горобчик», «Вийди-вийди сонечко», «Іди-іди дощику» тощо. Окрім того, розрізняють імпровізації-забави («Пташка маленька») та імпровізації-жарти («Сидить Василь на припічку», «Котику сіренький», «Зайчику, зайчику», «Кую-кую чобіток»).

Серед усіх театралізованих ігор найбільш сприятливими для розвитку комунікативних здібностей молодших школярів вважаємо інсценування художніх творів за допомогою іграшок, настільного театру, театру ляльок і театру тіней, які є різновидом сюжетно-рольової гри і зберігають всі її типові ознаки: зміст, творчий задум, роль, сюжет, рольову та організаційну взаємодію. Джерелом, що зв'язує в єдине ціле всі ці компоненти є навколишній

світ, який оточує дитину звідусіль і разом з тим стає опорою для творчості всіх учасників освітнього процесу. Такі ігри зазвичай організуються під час літературних свят, вечорів, концертів, дитячих вистав тощо. Учні, виконують по заздалегідь підготовленому сценарію надану їм роль у діалогічній формі. Все це зводиться до того, що вони відповідально ставляться до вимови реплік і цим саме намагаються покращувати свої комунікативні здібності. У випадку, якщо ролей на всіх не вистачає, декількох учнів можна призначити на роль суфлерів (підказувачів), а іншим, особливо тим, що мають порушення звуковикови, доручити озвучку інформації.

Отже, для того, щоб молодші школярі змогли легко адаптуватися у соціумі, стали грамотними та комунікабельними їм необхідно розвивати комунікативні здібності. Театр є одним із провідних засобів для розвитку комунікативних здібностей, що знадобляться учням для подальшого особистого розвитку, здобуття освіти та активної участі у житті суспільства, адже шляхом безпосередньої участі в театралізованій діяльності можна невимушено легко і просто освоїти діалектику спілкування. Найбільш ефективно в початковій школі використовувати різні види театралізованих ігор, які є доступними для молодших школярів, цікавими та динамічними, сприяють формуванню вмінь і навичок спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі: пер. з рос. 2 вид. К.: Томіріс, 2002. 291 с.
2. Голуб Н.Б. Комунікативна компетентність сучасного учня старших класів : суть проблеми і шляхи її розв'язання. *Наукові записки*. Острого: Острозька академія, 2012. Вип.22. С.182–191.
3. Демченко О. Підготовка майбутніх педагогів до використання театральної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: європейський контекст. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10-11 грудня 2020 р.). 2020. Випуск 3. С. 261–267.
4. Демченко О.П. Теоретизація соціальної обдарованості через наукову рецепцію психологічних концепцій. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. VI : Психологія обдарованості. Випуск 14. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2018. С. 118-129.
5. Ельконін Д. Б. Психологія гри. М.: Педагогіка, 1978. 304с.
6. Казьмірчук Н.С., Жовнич О.В., Стахова І.А. Театр природи як засіб формування soft skills в учнів початкових класів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2020. 61. С.23-30.
7. Комарівська Н., Рябко К. Розвиток soft skills дітей з особливими освітніми потребами засобами театралізованої діяльності в умовах інклюзивного освітнього простору. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10-11 грудня 2020 р.). 2020. Випуск 3. С. 278–282.
8. Концепція Нової української школи. URL: https://www.pedrada.com.ua/files/articles/2365/Концепція_Nova_ukrainska_shkola_MON_2016_Pedrada.pdf.
9. Рубінштейн С. Л. Основи загальної психології. СПб: Видавництво «Пітер», 2000. 712 с.
10. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (Київська область): Домбровська Я.М., 2016. 473 с.
11. Харченко Г. Комунікативні здібності, вміння і навички URL: https://pidruchniki.com/73687/pedagogika/uminnya_navichki.
12. Хрестоматія з української класичної педагогіки: К.Ушинський, С.Русова, А.Макаренко, Г.Ващенко, В.Сухомлинський: Навч. посіб. для студ. вищ. закл. / уклад. В.П.Кравець, О.І.Мешко. К.: Грамота, 2008. 768 с.

«CARD-BOX» ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

*Дунай М., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Ябурова О., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ*

З виходом нашої країни на європейський рівень міжнародних відносин та у зв'язку з військовою агресією, питання вивчення іноземних мов стало дуже актуальним для суспільства. Зараз вони є інструментом та провідником для освіти, самоосвіти та подальшого самовдосконалення. Це стосується всіх сфер професійної діяльності та повсякденного життя. Тому протягом декількох років значно зросла потреба у вивченні англійської мови для всіх вікових категорій громадян нашої країни. Особлива увага приділяється вивченню іноземної мови у молодшому шкільному віці, тому що саме в цей період закладається якісне підґрунтя для подальшого розвитку англомовної компетентності, а також найкраще засвоюється та запам'ятовується матеріал.

Комунікація є джерелом ефективного вивчення мови, адже якщо не приділяти увагу оточенню мовним середовищем, то розвиток англомовної компетентності прогресуватиме повільніше. У своїх наукових розвідках S. Kusmaryati [1], А. Гончарова [2] відносять комунікативний підхід до інтерактивних методів вивчення іноземних мов, його мета – оволодіння навичками розмовної мови та слухового сприйняття. У порівнянні з традиційним методом, який акцентує увагу на граматичних здібностях, мета комунікативного методу полягає в розвитку комунікативних здібностей, тому спілкування є не лише кінцевою метою вивчення мови, але й засобом її досягнення. Тому ми приділили увагу розвитку лексичної компетенції та комунікативним навичкам.

Надзвичайно важливо, щоб вчителі мали інструменти для роботи з розвитку комунікативних навичок та англомовної компетентності. Звісно буде краще, якщо вони допоможуть зробити процес навчання цікавішим. Наприклад, паралельний розвиток всіх видів мовленнєвої діяльності, а саме: говоріння, читання, письмо, аудіювання, можна реалізувати за допомогою настільної гри «Card-box», адже в навчально-методичному посібнику є приклади орієнтовних завдань у вигляді ігор спрямованих на розвиток цих навичок.

«Card-Box» – навчальний засіб, який містить в собі картки. Вони поділені на 10 тем та 4 рівні складності. Кожен рівень окремої теми – це «box», тобто коробка з картками відповідної теми. Кожна коробка з картками містить в собі методичні рекомендації та орієнтовний зміст завдань.

Метою Card-Box є:

– урізноманітнення навчального процесу для мотивації школярів до вивчення лексики англійської мови;

– збільшення інструментальної бази вчителя для викладання на уроках англійської мови в початкових класах.

Він має декілька рівнів складності:

– I рівень – яскраві малюнки;

– II рівень – назва малюнку (слово) та три словосполучення з його використанням.

– III рівень – речення з відповідним словом.

– IV рівень – або текст, або загадка, або вірш з використанням відповідного слова.

Перелік тем «Card-Box»:

1) Фрукти, овочі, ягоди;

2) Їжа, посуд;

3) Іграшки, спортивний інвентар;

4) Мій дім (назви кімнат та меблів);

5) Частини тіла, емоції;

6) Погода, пори року, час;

7) Тварини (свійські та дикі);

8) Моє оточення (сім'я, друзі), числа;

9) Одяг та шопінг;

10) Школа та шкільне приладдя.

За допомогою настільної гри Card-Box як інструменту з розвитку комунікативних навичок та іншомовної компетентності ми зможемо досягти більшості з очікуваних результатів, зазначених в типових навчальних програмах I циклу [3], зокрема:

- розуміння коротких, простих запитань та тверджень, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються, та супроводжуються візуальними опорами;
- розпізнавання знайомих слів повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке;
- розпізнавання вже знайомих слів, імен та чисел у простих, коротких записаних текстах, що промовляються дуже повільно та чітко;
- розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків;
- розуміння інформації з листів, листівок або електронних повідомлень;
- розуміння найпростіших інформаційних матеріалів, що містять знайомі слова у супроводі малюнків.

Впровадження настільної гри “Card-box” вимагає групових форм навчання та диференційованого підходу до здобувачів початкової освіти. Адже через наявність рівнів складності дитина розвивається в зручному їй темпі. Крім того, комунікація між учнями та вчителем проходить суто англійською мовою, що забезпечує ефективний розвиток англомовної компетентності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Kusmaryati S. E. A model of communicative teaching and learning of English vocabulary through interactive activities. *Prominent Journal*, July 2018, Volume 1, Number 1. URL: <https://jurnal.umk.ac.id/index.php/Pro/article/view/2488/1381> (date of the application: 17.09.2022)
- 2) Гончарова А. Формування комунікативної компетенції учнів початкових класів. *Наука. Освіта. Молодь*. 2016. С. 103-106.
- 3) Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. від 08.10.2019 року № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> (дата звернення 10.10.2022)

ПРОГНОСТИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

*Єфименко А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Вікторенко І., доктор педагогічних наук
Донбаський державний педагогічний університет, м. Дніпро*

Результати теоретико-методичного та емпіричного пошуків проблеми магістерської роботи «Формування критичного мислення здобувачів початкової освіти під час навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» надали підстави для розроблення авторської прогностичної моделі формування критичного мислення здобувачів початкової освіти на уроках «Я досліджую світ» (рис. 1). Експериментальна модель являє собою взаємозв'язок і взаємодію цільового, процесуального та результативно-прогностичного компонентів, що спрямовані на задоволення потреб суспільства в підготовці критично мислячої особистості і об'єднані спільною метою формування і розвитку в учнів критичного мислення в умовах запровадження технологій розвитку критичного мислення на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Цільовий компонент моделі вміщує *мету* і *завдання* формування і розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Мета полягає у формуванні і розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» засобами технологій розвитку критичного мислення, а саме: уміння критично читати; уміння аналізувати, синтезувати інформацію; уміння ставити запитання; уміння висувати припущення; уміння лаконічно висловлювати власну позицію, обґрунтовувати її; уміння здійснювати рефлексивно-оціночну діяльність. Відповідно, *завданнями* експериментального навчання визначено такі:

- проведення уроків із дотриманням міжпредметної технології з розвитку критичного мислення: урахування трьохелементної структури (за О. Пометун [2]) та методів відповідно до етапів (за Л. Білецькою [1], Колток Л. [1], Л. Ксьондзик [3], О. Пометун [2], О. Шквир [3]);
- забезпечення діяльнісного підходу до інтегрованого навчання;
- організація освітнього процесу з урахуванням сукупності педагогічних і методичних умов формування критичного мислення.

Процесуальний компонент реалізації експериментального навчання містить такі складники: *етапи реалізації технології; методи реалізації технології; сукупність педагогічних і методичних умов формування критичного мислення; ролі, дії вчителя*. Реалізація технології критичного мислення чітко відповідає міжпредметній структурі технології проведення уроку з розвитку критичного мислення (за О. Пометун) і включає три *етапи*: вступна частина уроку / виклик (актуалізація); основна частина / осмислення (реалізація); підсумкова частина / рефлексія. *Методи, прийоми, ролі та дії вчителя* відповідно до кожного з етапів визначено відповідним кольором і разом з етапами віддзеркалюють методичний аспект формування досліджуваного феномена (рис. 1).

Представлена нами в *процесуальному компоненті* сукупність педагогічних і методичних умов лягла в основу прогностичної моделі формування критичного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Узагальнення теоретичних засад формування критичного мислення, результати констатувального етапу дослідження та узагальнення сформульованих вітчизняними дослідниками умов формування та розвитку в учнів початкової школи досліджуваного феномена дозволили нам виокремити наступні педагогічні і методичні умови:

- 1) застосування трьохелементної структури уроку відповідно до структури міжпредметної технології з розвитку критичного мислення;
- 2) системне застосування методів і прийомів розвитку критичного мислення на змісті дисципліни «Я досліджую світ»;
- 3) забезпечення співпраці «учитель – дитина – батьки»;
- 4) формування мотивації здобувачів початкової освіти до навчання «Я досліджую світ».

Вважаємо, що реалізація зазначених педагогічних і методичних умов забезпечить ефективність реалізації моделі формування і розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти. Саме на цьому ґрунтувався зміст *результативно-прогностичного* компонента експериментальної моделі: підвищення рівня критичного мислення здобувачів початкової освіти через організацію експериментального навчання засобами технологій розвитку критичного мислення на уроках «Я досліджую світ». Залучення батьків до формування критичного мислення в сім'ї посилить позитивний ефект – значно підвищить рівень досліджуваного феномена та мотивації другокласників до навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колток Л., Білецька Л. Критичне мислення молодших школярів як психолого-педагогічний феномен. *Молодь і ринок*. 2019. № 9 (176). С. 66–70.
2. Пометун О. Нова українська школа : розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.
3. Шквир О., Ксьондзик Л. Технологія розвитку критичного мислення молодших школярів: авторський проєкт. *Молодь і ринок*. 2022. № 3–4 (201–202). С. 39–44.

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІНЬ ПРАЦЮВАТИ САМОСТІЙНО ТА В КОМАНДІ ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Жебровська К., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Лозенко А., кандидатка педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ*

Розвиток Нової української школи (далі – НУШ) швидкими темпами набирає обертів. Серед 11 ключових компетентностей НУШ для початкової школи виділимо компетентність – навчання впродовж життя, яка включає навчання працювати самостійно та в групі, а використання в навчальному процесі інформаційних технологій стимулює учнів до вивчення навчального матеріалу.

XXI століття – епоха інформаційного суспільства. Необхідність нових знань, інформаційної грамотності, вміння самостійно здобувати знання сприяла виникненню нового виду освіти – інноваційного, в якому інформаційні технології покликані зіграти системотвірну, інтегруючу роль.

Інформаційні технології можна використовувати при ознайомленні в початковій школі з новим матеріалом на шкільних предметах, так само їх можна використовувати для закріплення і повторення вивченого, як впродовж самостійного навчання, так і під час співпраці у команді. З застосуванням інформаційних технологій урок стає більш насиченим і цікавим, адже заздалегідь підготовлені матеріали можна вивести на екран (схеми, дати, імена відомих людей, історичні факти) завдяки чому, вчитель встигає розповісти набагато більше, а кожна дитина має можливість працювати у своєму ритмі, отримуючи інформацію з усіх каналів (візуального, аудіального, тактильного).

Дослідженню інформатизації освіти присвячені наукові праці багатьох українських та закордонних учених. Даною проблемою опікувалися: В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, І. Захарова, Н. Морзе, Є. Полат, С. Сисоєва, І. Роберт та ін. Р. Гуревич зробив висновок, що однією з переваг навчання з використанням інформаційних засобів називають індивідуалізацію навчання. Однак поряд з перевагами є і недоліки, пов'язані із загальною індивідуалізацією. Індивідуалізація мінімізує обмежене живе спілкування між педагогами та учнями в процесі навчання, пропонуючи їм «комп'ютерний діалог». В результаті, учні, які активно розмовляють, надовго замовкають під час роботи із засобами ІКТ [2, с. 41].

Сутність самостійної та групової роботи розглядалась у працях В. Буряка, О. Ведмідь, І. Хом'юка, Н. Мосьпан, С. Карплюк та ін. Так, О. Ведмідь зазначає, що самостійна робота є вищою формою навчання учнів, яка є формою самоосвіти. Значення базової освіти в даний час зростає. Початкова школа повинна забезпечити організації такого освітнього середовища, яке сприятиме не тільки формуванню в учнів певного обсягу знань, а й розвиватиме їх навички самонавчання. З цією метою здійснюється пошук таких методів та організаційних форм навчання, які обумовлюють розвиток самостійності учнів [1].

З точки зору І. Хом'юк, самостійна навчальна діяльність – це обов'язкова частина кожного уроку, яка змінює свій зміст, форми та види залежно від мети та конкретних завдань уроку. Набуття молодшими школярами досвіду самостійної роботи на уроках безумовно покращить глибину опорних знань, умінь і навичок, підвищить інтерес до навчальної програми, активність у пізнавальній та практичній діяльності [4, с. 168].

Н. Мосьпан дотримується думки, що групова навчальна діяльність є формою організації навчання в малих групах учнів, пов'язаних спільною виховною метою при опосередкованому керівництві вчителя та у співпраці з учнями [3, с. 167].

Під час самостійного навчання або праці в команді інформаційні технології допомагають не тільки урізноманітнити урок, а й роблять навчальний матеріал був більш зрозумілим та доступнішим для засвоєння.

Позитивним фактором під час самостійного навчання, за умови достатнього та високого рівня сформованості в учнів загальнонавчальних умінь, є те, що дитині не потрібно ні з ким радитись, домовлятися про щось, вона не чекає, доки завдання виконають її однокласники. Відразу учень має усвідомити, що всі помилки та невдачі, а не лише успіх, лягають повністю на нього особисто. Застосування комп'ютерних технологій робить урок більш яскравим, незабутнім, емоційним, і, як результат, підвищує його ефективність. Відповідно, засвоєні молодшими школярами знання, стануть міцною основою, на яку зможуть опиратися учні у старших класах. Вчителю, у свою чергу, необхідно поєднувати на уроці і традиційні, і нові методи навчання, які є інструментами сучасних інформаційних технологій.

Під час командної роботи вчитель має організувати навчальну діяльність з використанням інформаційних технологій так, щоб учні радились один з одним, обмінювались інформацією, знаннями та досвідом, ділились власними переживаннями, почуттями, аби упереджувати конфлікти, працювати на засадах партнерства і співробітництва. Найважливіше в командній роботі – допомагати один одному, вміти слухати та чути.

Застосування на уроці інформаційних технологій вимагає від вчителя ретельної підготовки. Не слід використовувати інформаційні технології тільки заради забезпечення інтересу і різноманітності уроку. Треба звернути увагу на те, що комп'ютерні навчальні програми повинні обов'язково включати важливі, ключові аспекти теми. Також, сучасні навчальні програми повинні застосовуватись вчителем із дотриманням основних дидактичних принципів: систематичності, послідовності, доступності і т.д. Крім того, не слід перевантажувати школярів надлишковою інформацією.

На нашу думку, учень початкової школи повинен однаково добре володіти уміннями як працювати в команді, так і самостійно.

Підводячи підсумки, хотілося б відзначити, що проблема, формування у молодших школярів умінь працювати самостійно та в команді засобами використання у навчальному процесі інформаційних технологій хоча і визнана значущою і важливою, проте вимагає

пильної уваги фахівців. Вважаємо, що уміння працювати і бути в групі з іншими учнями допомагає досягати стратегічних цілей, конкурувати та домовлятися, розвиває лідерство та комунікацію.

Перспективи подальших наших досліджень полягають у розробленні таких педагогічних умов, які би сприяли формуванню у молодших школярів умінь працювати самостійно та в команді засобами використання у навчальному процесі інформаційних технологій, та рекомендацій вчителям щодо особливостей їх застосування у процесі навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ведмідь О. Самостійна робота як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/546>
2. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
3. Мосьпан Н. В. Технологія групової діяльності. *Педагогічні науки*. Випуск 95. 2011. С. 166-172.
4. Хом'юк І. В., Родюк Н. Ю. Шляхи формування пізнавальної самостійності молодших школярів на уроках математики. *Молодий вчений*. №5. 2019. С. 166-169. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/5.2/37.pdf>

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ТА СПОСОБИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ

*Клак А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Проци М., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Львівський національний університет імені Івана Франка, м.Львів*

На сьогодні світу потрібні педагоги, які здатні розвивати у здобувачів освіти високий рівень мотивації до навчання, пізнавальні інтереси, що призводять до розвитку творчих здібностей. Тому перед учителями початкових класів, за вимогами концепції НУШ, постало завдання знайти ту чи іншу технологію, яка допомогла б учням брати активну участь в освітній діяльності і вчитися самостійно вирішувати складні та невідкладні проблеми. Такою технологією можна назвати проблемне навчання.

У трактуванні поняття «проблемне навчання» зарубіжні дослідники акцентують увагу на різних його характеристиках. Так, Г. Барроуз та Р. Темблін визначають проблемне навчання як «навчання, що відбувається у процесі розуміння проблеми чи її розв'язання. Проблема вперше зустрічається у навчальному процесі та служить фокусом чи стимулом для застосування навичок розв'язання проблем чи міркування, а також для пошуку або вивчення інформації чи знань, необхідних для розуміння механізмів, відповідальних за цю проблему, і те, як вона може бути розв'язана» [4, с. 18].

Р. Герольд визначає проблемне навчання, як технологію активного навчання, засновану на тому, що учні будують своє навчання під час розв'язання проблеми, розмірковуючи над власним досвідом та працюючи в групах, щоб навчатися один в одного [5, с. 1].

Метою проблемного навчання є розвиток інтелекту і творчих здібностей здобувачів освіти, формування міцних знань, підвищення мотивації через емоційне забарвлення уроку, формування активної особистості.

Отже, проблемне навчання – це навчання, за допомогою якого вчитель, створюючи проблемні ситуації, організовує діяльність учнів щодо розв'язання навчальних проблем, забезпечує оптимальне поєднання їх самостійної пошукової діяльності із засвоєнням готових наукових висновків. Проблемне навчання, на відміну будь-якого іншого, сприяє як набуттю учнями необхідної системи знань, умінь і навичок, так і досягненню високого рівня їх розумового розвитку, формуванню в них здатності до самонавчання, самоосвіти.

Проблемна ситуація є основним елементом технології проблемного навчання, за допомогою якого пробуджується думка, пізнавальна потреба учнів, активізується мислення тощо.

Проблемна ситуація у процесі навчання передбачає, що суб'єкт навчання (учень) вирішує складні завдання, у яких не вистачає даних, а отже він має самостійно їх знайти. Така ситуація характеризує психологічний стан учня, що виникає у процесі виконання навчального завдання, стимулюючи до пошуку нових знань та способів діяльності.

Проблемна ситуація включає три компоненти:

- 1) необхідність виконання такої дії, за якої виникає пізнавальна потреба в новому знанні чи способі дії;
- 2) невідоме, що має бути розкрито в ситуації, яка виникла;
- 3) можливості учнів під час виконання поставленого завдання, в аналізі умов та відкритті невідомого [1].

Компоненти психологічної структури проблемної ситуації характеризують внутрішні умови мислення. Проблема ситуація за своєю психологічною структурою, як і мислення – це досить складне явище, що містить у собі не лише предметно-змістовну, а й мотиваційну, особистісну (потреби, можливості суб'єкта) сферу.

Із пред'явлення чи конструювання завдання цикл технології проблемного навчання лише починається. Необхідно забезпечити керівництво аналізом завдання, його розв'язанням, втіленням одержаних результатів на практиці. Усі основні етапи аналізу та розв'язання задачі є структурними елементами проблемного навчання:

- виявлення невідомих компонентів, невідповідностей, протиріч у матеріалі, що підлягає вивченню, усвідомлення їх як труднощів, виникнення прагнення до їх подолання;
- аналіз умови завдання, встановлення залежностей між даними, між умовою та питанням;
- розчленування головної проблеми на кілька проблем і складання плану, програми розв'язання проблемної ситуації;
- актуалізація знань і співвідношення їх з умовою завдання;
- висування гіпотези, пошук шляхів розв'язання проблемної ситуації;
- вибір та здійснення системи дій і операцій з виявлення невідомого (власне рішення);
- перевірка рішення;
- встановлення зв'язку отриманих висновків із відомими раніше теоретичними положеннями, залежностями та можливими наслідками, що впливають з одержаних результатів [3].

Проблемний урок відрізняється від інших уроків тим, що сама структура уроку побудована на проблемній ситуації:

- створення проблемних ситуацій;
- постановка навчального завдання;
- пошук рішення;
- представлення рішення в більш доступній формі;
- реалізація продукту.

Існує кілька методів (способів) організації процесу навчання з метою розв'язання проблемних ситуацій: метод монологічного викладу, розмірковуючий метод, діалогічний метод, евристичний метод, дослідницький метод, метод програмованих завдань [2].

Освітній процес під час застосування проблемного навчання передбачає аналіз мети, виділення першорядного, важливого, оцінювання первинних даних завдання, встановлення відносин між елементами, умовами і вимогами завдання.

Технологія проблемного навчання, найповніше забезпечує весь період навчальної й позакласної творчої діяльності, продуктивно вдосконалює творчі вміння учнів, забезпечує якісніше оволодіння знаннями, виховує діяльнісну особистість, тобто здійснює соціальне замовлення – формування творчої особистості. А також формування здатності та готовності учнів реалізовувати універсальні навчальні дії, діє можливість підвищити не тільки ефективність освітнього процесу в початковій школі, а й:

- розвивати мислення, здібності учнів, творчі вміння учнів;
- здобувачі освіти засвоюють знання, вміння, набуті в процесі динамічного пошуку та самостійного розв'язання проблеми, у результаті ці знання і вміння міцніші, ніж за традиційного навчання;
- виховувати активну творчу особистість, яка вміє бачити, ставити і вирішувати неординарні проблеми.

Отже, проблемні уроки дуже результативні й дітям вони до вподоби. Тому з метою розвитку вміння орієнтуватися у різних життєвих ситуаціях, аналізувати і критично оцінювати проблеми та знаходити шляхи їх вирішення, знаходити та обробляти інформацію, організувати власну діяльність та працювати в колективі, навчання має бути проблемним, оскільки воно формує творчу особистість, яка здатна логічно мислити, знаходити різні шляхи розв'язання труднощів, здатна до високого самоаналізу, вдосконалення, самокорекції, що є головним у концепції Нової української школи. У подальшому житті така особистість буде краще пристосована до стресових ситуацій.

Безсумнівно, робота копітка, оскільки до кожного уроку потрібно додавати обов'язкові

та достатні вправи для актуалізації знань і формування проблемної ситуації, розраховувати постановку проблеми та вибір способів її розв'язання згідно з принципом раціональності. Навчаючись за цією технологією, в учнів виникає впевненість у своїх силах і знаннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Манько В. А. Проблемне навчання як актуальна науково-педагогічна проблема. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2006. Вип. 25. С. 102–106.
2. Теслюк В. М. Сутність та особливості проблемного навчання. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. Вип. 6. С. 167–170.
3. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 224 с.
4. Barrows H., Tamblyn R. *Problem-based learning : An approach to medical education*. New York : Springer Publishing Company, 1980. 224 p.
5. Herold R. T. *Problem Based Learning Use in Higher Education : A State University Faculty Study of PBL*. 2019. URL: <http://hdl.handle.net/10211.3/212446>

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНОГО УРОКУ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Клименко Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Дубровський В., старший викладач кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин*

Важливим шляхом формування математичної компетентності учнів початкової школи засобами інтерактивних технологій є інтерактивний урок.

Інтерактивний урок – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету, яка полягає у створенні комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [2, с. 33].

Характерними рисами інтерактивного уроку є виконання стандартних елементів нестандартними способами. Варіюючи тривалість одного або декількох із цих елементів за рахунок інших та змінюючи їх порядок навіть незначною мірою, ми отримуємо різні типи уроку [4, с. 9].

О. Пометун та Л. Пироженко пропонують структурувати урок математики з впровадженням інтерактивних методів з використанням 5 етапів:

- 1) мотивація діяльності;
- 2) оголошення теми та очікуваних навчальних результатів;
- 3) надання необхідної інформації;
- 4) інтерактивна вправа, завдання – центральна частина заняття;
- 5) підбиття підсумків (рефлексія), оцінювання результатів уроку [5, с. 82-114].

Зупинимось на характеристиці виділених етапів інтерактивного уроку математики у початковій школі.

Для того, щоб викликати в учнів інтерес до теми уроку, зосередити їхню увагу на змісті навчального матеріалу, налаштувати внутрішні потенційні можливості на активну роботу в ході уроку, учитель здійснює етап мотивації. [3, с. 83].

Особливу роль мають зіграти інтерактивні вправи, серед яких: «Мозковий штурм», «Колові приклади», «Криголам», «Банани», «Мікрофон», «Задом наперед», «Скринька скарг» і т.п.

Слід зазначити, що мотивація є своєрідною психологічною паузою, яка дає можливість усвідомити учням, що вони почнуть вивчати математику (якщо це не перший урок за розкладом), вона повинна чітко бути пов'язана з темою уроку, психологічно готувати учнів до її сприйняття, збудити зацікавленість темою, налаштовувати їх на розв'язування прикладів і задач. Без виникнення цих внутрішніх підвалин: мотивів учіння і мотивації навчальної діяльності не може бути ефективного пізнання, а разом з ним і особистісного зростання учня [1, с. 92].

На етапі мотивації можна включати до структури уроку інтерактивні вправи на усний рахунок, на знаходження зайвої відповіді, на встановлення аналогій і т.п.

Другим етапом в структурі інтерактивного уроку є етап оголошення теми та очікуваних навчальних результатів. Як стверджують О. Пометун, Л. Пироженко, «формулювання результатів вчителем під час проектування уроку є обов'язковою і важливою

процедурою. В інтерактивній моделі навчання це надзвичайно важливо, оскільки побудування технології навчання неможливе без чіткого визначення дидактичної мети» [5, с. 87]. Без чіткого і конкретного визначення та усвідомлення учнями навчальних результатів їхньої пізнавальної діяльності, особливо на уроках із використанням інтерактивних методів, учні можуть сприйняти навчальний процес як ігрову форму діяльності, яка не пов'язана з навчальним предметом. Правильно сформульовані, а потім досягненні результати – 90 % успіху уроку [5, с. 87].

На цьому етапі пропонуємо використовувати такі інтерактивні вправи, як «Мікрофон», «Дешифрувальник», «Загадкові будиночки», «Морський бій» і т.ін.

Метою третього етапу інтерактивного уроку – актуалізації знань, надання необхідної інформації – є донести до учнів достатній обсяг інформаційного матеріалу, який би забезпечив їх подальші успіхи у виконанні практичних завдань уроку. Учні знайомляться з нею напередодні уроку (в домашніх умовах), а на самому уроці вчитель може ще раз коротко розглянути його, особливу увагу звернувши на складні місця, дати практичні поради, прокоментувати основні поняття, терміни або організувати бліц-опитування. На цю частину уроку, як правило відводиться 10-15% всього навчального часу.

Наведемо приклад використання методу «Робота в парах» на етапі актуалізації знань учнів (3-й клас, тема «Задачі на різницеve і кратне порівняння»). Вчитель пропонує учням порівняти дві задачі, проаналізувавши умову, питання, спосіб розв'язання, та знайти схожі і відмінні ознаки. Учням дається певний час, а далі по черзі вислуховують думки кожної пари.

Центральною частиною інтерактивного уроку є інтерактивна вправа. Її мета спрямована на те, щоб учні практично засвоїли навчальний матеріал уроку та досягли поставлених цілей. Хронологічно ця частина уроку займає 50-60%.

На другому етапі вчитель об'єднує учнів у групи з різним кількісним складом, але зі спільною позицією учнів щодо заявленої проблеми та організовує спілкування між групами.

Третій етап роботи над інтерактивною вправою полягає у тому, що вчитель разом з учнями з'ясовує, що саме для висловлених поглядів та переконань є спільним за суттю та чим саме ці точки зору різняться одна від одної. Кожна група учнів аргументовано і переконливо відстоює свою позицію, в той час як інші групи надають власні контраргументи з метою наповнення своєї позиції новим змістом, формування нової якості, чи то, навіть, нового складу груп.

Інтерактивна вправа як центральна частина інтегрованого уроку потребує певної послідовності та регламенту:

1) 2-3 хвилини вчитель виділяє на проведення інструктажу, дає вказівки щодо мети виконання вправи, знайомить із правилами її виконання, визначає алгоритм виконання та вказує на часові межі, яких слід дотримуватись при виконанні вправи;

2) об'єднання учнів у групи та розподіл ролей між їх учасниками, на що витрачається 1-2 хвилини;

3) виконання завдання учнями. Позиція вчителя на цьому етапі передбачає надання необхідної допомоги, керівництво самостійною роботою учнів. Триває цей етап від 5 до 15 хвилин;

4) захист виконаних робіт учнями, презентація виконання вправи, на що відводиться від 3 до 15 хвилин;

5) рефлексія результатів учнями: усвідомлення отриманих результатів, що досягається шляхом їх спеціального колективного обговорення або за допомогою інших прийомів – 5-15 хв. [5, с. 93].

Серед центральних інтерактивних вправ, які можна використати на цьому етапі уроку доцільними є: «Система позначок», «Допомога», «Ажурна пилка», «Акваріум», «Пошуки людського скарбу», «Пішохідний тур», «Добре – погано», «Навчаючи – вчуся» і т.п.

Завершальним етапом інтерактивного уроку є підбиття підсумків (рефлексія) та оцінювання результатів уроку. Вчитель пропонує учням пригадати, чим вони займались під час уроку, що нового вони дізнались, як все відбувалось, з якими труднощами вони зіткнулись у ході уроку та над чим їм ще потрібно попрацювати. Рефлексія, як правило, займає 20% уроку.

Слід зазначити, що рефлексія є природним невід'ємним і найважливішим компонентом інтерактивного навчання на уроці, останнім етапом уроку та підведення його підсумків, співставлення очікуваних результатів із здобутими. Вчитель може запропонувати учням: «Висловіть свої почуття»; «Опишіть, що ви відчували? Чому?»; «Що вас вразило, що потішило, що здивувало?»; «Як ви думаєте, що відчували інші члени групи?» і т.п.

Перед учнями можна поставити наступні запитання: «Що саме допомогло виконати інтерактивне завдання?»; «Як ви оцінюєте свою роботу? Роботу групи?»; «Які аргументи були

найбільш переконливими?»; «Чи виявляли ви активність, ініціативу, якщо «ні», то що саме завадило?»; «Чи висловлювали ви нові ідеї, розвивали думки інших учасників?» і т. ін. На етапі рефлексії доцільними є інтерактивні вправи: «Дерево рішень», «Інтерв'ю», «Лототрон», «Виграш у лотереї», «Тестування», «Крісло автора» і т.п.

Отже, у процесі інтерактивного уроку дозволило зробити висновок про те, що підготовка і проведення інтерактивного уроку з використанням інтерактивних методів і прийомів навчання є складною і кропіткою працею, яка передбачає чітку організацію кожного етапу уроку, продумування того, який метод і на якому етапі впровадити, передбачити участь учнів у виконанні завдань тощо. Разом з тим, використання інтерактивних методів навчання в структурі уроку робить його цікавим для учнів, активізує їх діяльність, забезпечує активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Дубровська Л. О., Самойленко О.В., Дубровський В.Л. Готовність учителя початкових класів до упровадження інтерактивних технологій навчання. *Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M.A. Zhurba*. 2018, № 24, May. P. 69–72.
- 2.Мірошко Л.П. Урок математики із застосуванням інтерактивних технологій у 4 класі. *Початкове навчання та виховання*. 2010. №5 (225). С.33-34.
- 3.Онопрієнко О., Листопад Н., Скворцова С. Компетентнісний підхід до навчання математики. *К. Редакція газет з дошкільної та початкової освіти*. 2014. 128 с.
- 4.Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. К. 2007. 142 с.
- 5.Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К. А.С.К., 2004. 192 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Костко А., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
науковий керівник: Луциньська О., кандидат педагогічних наук
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів*

Урок інформатики відрізняється від уроків з інших навчальних предметів тим, що основним засобом навчання є комп'ютер, і він же є і об'єктом, який вивчається. Кабінет інформатики обладнаний спеціальними технічними засобами – персональними комп'ютерами для кожного учня, оргтехнікою, мультимедійними пристроями, що відкриває широкі можливості їхнього використання у навчальному процесі. Завдяки цьому ми можемо інтегрувати різні навчальні предмети на уроках інформатики. Цей процес буде цікавим та корисним для дітей, якщо він полягатиме саме у роботі над проєктами.

Тема даної роботи була обрана в зв'язку з широким впровадженням та використанням інформаційних технологій у навчальний процес. Вивчення методу проєктів є актуальним, тому що процес інформатизації суспільства стає все більше динамічним і висуває нові вимоги до виховання і навчання учнів. Уміння учнів самостійно здобувати знання й удосконалювати їх є надзвичайно важливим, тому що сучасному суспільству і виробництву потрібні люди, що здатні швидко і правильно вирішувати постійно виникаючі конкретні завдання та самостійно приймати рішення.

Метод проєктів — це система навчання, гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, розвиток її можливостей у процесі створення нового продукту під контролем учителя.

Суть методу полягає в тому, що учні виконують навчальні проєкти, під якими слід розуміти самостійно розроблені та подані результати роботи над проблемою (від ідеї до її виконання), що володіють суб'єктивною або об'єктивною новизною і виконані під контролем і з консультуванням вчителя. Навчальні проєкти можна розглядати як навчально-виробничий експеримент, що зв'язує дві сторони процесу пізнання. З одного боку, вони є методом навчання, з іншого - засобом практичного застосування засвоєних знань і умінь. Проєктна діяльність є інтегративним видом діяльності, які синтезують в собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворювальної, навчальної, комунікативної, а головне творчої діяльності [1].

Метод проєктів передбачає реалізацію наступних етапів роботи учнів [2]:

- 1) подання проблемної ситуації (усно; за допомогою відеоряду; за допомогою мультимедійних засобів і т.д.);
- 2) мозкова атака;
- 3) обговорення;
- 4) висування гіпотез;
- 5) визначення типу проекту;
- 6) організація малих груп співробітництва, розподіл ролей;
- 7) обговорення в групах стратегії дослідження, джерел інформації, способів оформлення результатів;
- 8) самостійна дослідницька, пошукова робота учнів у відповідності зі своїм завданням;
- 9) проміжні обговорення, дискусії, збір і обробка даних (на уроках, в науковому товаристві, в творчих майстернях, в медіатеці);
- 10) оформлення результатів проектної діяльності;
- 11) захист проекту, опонування, дискусія;
- 12) висування, прогнозування нових проблем, що випливають з отриманих результатів;
- 13) самооцінка, зовнішня оцінка.

Завершується здійснення навчального проекту презентацією отриманих результатів. Оскільки діяльність дітей в проекті в основному самостійна, то саме під час презентації ми і дізнаємося, що було зроблено під час самостійної проектної роботи. Виходячи з усього вищесказаного пропонуємо вашій увазі добірку математичних проектів над якими можна працювати саме під час уроків інформатики.

У світі плоских і об'ємних фігур

Зміст навчального матеріалу: Об'єкти. Властивості об'єктів. Геометричні фігури.

Тип проекту: індивідуальний (за кількістю учасників), короткостроковий (за тривалістю проведення).

Програма: Tux Paint.

Кінцевий результат проекту: макет кімнати дитини.

Хід роботи:

- Запуск графічного редактора.
- Створення об'єктів в середовищі графічного редактора, змінення значень їх властивостей (столік, ліжка, шафа і т.д.).
- Комбінування об'єктів, створення зображень.
- Додавання тексту за бажанням.
- Збереження зображення.

Даний проект сприяє розвитку уваги, пам'яті, наочно-дійового мислення на основі засвоєння способів та прийомів управління інформаційним середовищем комп'ютера; розвиток вмінь співвідносити реальні об'єкти з моделями геометричних фігур та розрізняти їхні елементи.

Використання кола в побуті людини

Зміст навчального матеріалу: Робота з даними. Поняття про інформацію.

Тип проекту: груповий (за кількістю учасників), короткостроковий (за тривалістю проведення).

Програма: KidsPainter.

Кінцевий результат проекту: плакат, створений лише з круглих об'єктів.

Хід роботи:

- Пошук у мережі різних об'єктів, схожих на коло.
- Запуск графічного редактора.
- Створення (або вставлення) знайдених об'єктів в середовищі графічного редактора, змінення значень їх властивостей (тарілка, сонце, глобус).
- Комбінування об'єктів, створення зображень.
- Додавання тексту за бажанням.
- Збереження зображення.

Проект дозволяє розвивати уявлення про технічні можливості сучасної комп'ютерної техніки у передачі, отриманні та зберіганні інформації, а також сприяє розвитку понять про коло і круг та їх позначення на рисунку.

Без мірної лінійки

Зміст навчального матеріалу: Пошук даних в Інтернеті. Робота з даними.

Тип проекту: груповий (за кількістю учасників), короткостроковий (за тривалістю проведення).

Програма: Power Point.

Кінцевий результат проекту: презентація про різні засоби вимірювання довжини.

Хід роботи:

- Пошук у мережі різних способів та засобів вимірювання довжини.
- Запуск програми.
- Створення (або вставлення) знайденої інформації в середовищі програми, змінення її під вигляд слайду.
- Комбінування додаткових об'єктів (штампи, вставки та картинки).
- Збереження презентації.

Робота над таким проектом сприяє розвитку уявлень про інформаційно-комунікативні процеси, взаємодію людини з комп'ютером для пошуку інформаційних даних різного виду. Також сприяє розвитку уваги, пам'яті, наочно-дійового мислення на основі засвоєння прийомів роботи з програмами для пошуку інформації в мережі Інтернет.

Аналізуючи поняття проектної діяльності, можна зробити висновок, що інформатика саме той предмет, де найбільш вдало можна використовувати метод проєктів. У процесі роботи над проектом учні мають стійку мотивацію до навчальної діяльності, відбувається процес закріплення отриманих навиків роботи над конкретною темою, а саме навчання учнів перетворюється в захоплюючу діяльність. Також завдяки такому характеру роботи відбувається формування та розвиток ключових компетентностей учнів, а також сприяється здатність робити духовно-моральний вибір, мобільності та відповідальності у прийнятті рішень та вмінню ефективно спілкуватися та бути успішним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мірошник С. І. Теоретичні основи навчальної проектної діяльності учнів [Електронний ресурс] / С. І. Мірошник // Народна освіта – Режим доступу до ресурсу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383.
2. Каламбет Ю. О. Застосування методу проєктів на уроках інформатики [Електронний ресурс] / Ю. О. Каламбет // Форум педагогічних ідей – Режим доступу до ресурсу: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/36966/.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ

*Кузьмич І., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
науковий керівник: Іванюк Г.І., докторка педагогічних наук, професорка
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розбудови нової української школи актуалізовано питання про моральне виховання дітей молодшого шкільного віку, що розглядається в теоретичних джерелах, як ключовий аспект становлення особистості. Наразі, стратегія морального виховання зростаючої генерації людей є одним із головних вимірів, що можуть в подальшому впливати на становлення та розвиток демократичної держави.

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні проблема морального виховання дітей та молоді розкривається в низці нормативно-правових документів, а саме : законах України- «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004), Концепції Нової української школи (2016) та інших.

Тому, проблема підвищення рівня моральної вихованості дітей і молоді в Україні потребує невідкладного вирішення, як на рівні окремої людини, так і на національному рівні. Зазначена вище проблема потребує реалізації важливих аспектів морального виховання особистості, починаючи з початкової школи.

У Концепції Нової української школи уточнено: формування морального розвитку учня здійснюватиметься через наскрізний досвід. Навчання, виховання та розвиток учнів початкової школи буде організовуватися з урахуванням поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих людей та толерантного ставлення до суспільства в цілому. Якщо суспільство не буде приймати участь в моральному становленні молодшого покоління, воно знищить майбутнє держави, світу, тощо. Для того, щоб виправити ситуацію, яку маємо на цей час, необхідно будувати шкільне життя учнів початкових класів на ґрунті провідних моральних цінностей.[9]

Також у Новій українській школі будуть розкривати індивідуальні нахили та здібності кожного учні для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації навчання. В залежності від цього Нова школа буде тісно співпрацювати з різними позашкільними закладами освіти. Навчальні заклади будуть допомагати формувати оптимальну траєкторію розвитку кожної дитини.[9]

Метою статті є характеристика морально- етичного розвитку учнів початкових класів засобами проблемних ситуацій. Відповідно до мети нами вирішено низку завдань:

- проаналізувати сутність понятійного апарату дослідження;
- висвітлити особливості формування морально-етичних цінностей у дітей початкової школи;
- розробити електронний контент з морального розвитку учнів початкових класів засобами проблемних завдань.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік вважається сенситивним періодом для морально-етичного виховання дітей, ідентифікації себе, як невід'ємної частини суспільства, усвідомлення власної ролі у створенні майбутньої держави. Тому потенційні можливості початкової школи у формуванні морально-етичного розвитку учнів є вагомими. На основі аналізу наукових джерел (М. Богуславським, М. Боришевським, О. Вишневським, П. Ігнатенком, Е. Помиткіним, З. Равкіним, О. Сухомлинською, Г. Чижаковою, Ж. Юзвак, С. Русовою та ін) розкрито сутність морального виховання як складової загальної освіти дітей молодшого шкільного віку. Узагальнення наукових підходів до тлумачення поняття «моральне виховання» дало змогу визначити, що даний феномен полягає в цілеспрямованому формуванні моральної свідомості дитини, розвитку морального почуття й формуванні звичок та навичок. Важливо, що у роботі з дітьми молодшого шкільного віку може йти мова лише про можливість формування передумов морально вихованої людини.

Як зазначено у навчально-методичному посібнику «Нова українська школа: поради для вчителя», виховний процес – невід'ємна складова всього освітнього процесу, що орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), а також соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).[8]

Зважаючи на загальні дані, досить доречно було б проаналізувати ідеї і думки філософів і педагогів про те, яким чином вони розуміють суть морального формування дитячої свідомості.

Наприклад, цікаві ідеї щодо моральних цінностей є поданими у філософських працях І. Огієнка. Тут моральні цінності постають як позитивні значущі природні, соціальні, духовні явища, що є необхідними для існування й розвитку суспільства для потреб й діяльності кожної людини [6]. Такі моральні засади є наступними: доброта, принциповість, взаємоповага, сумління, щирість, справедливість, вміння аналізувати власні вчинки і емоції оточуючих тощо.

Під час аналізу даного питання не можна оминати і класика української педагогічної думки В. Сухомлинського. Він вбачав основне спрямування діяльності вчителя й учня в тому, аби зробити останнього Людиною. Саме сердечності, душевності, чуйності і взаємодопомоги навчали в його «школі радості» під «голубим небом» [1].

Знайомлячись з різною літературою можна сказати, що моральне виховання формує моральні поняття, погляди і переконання в дитини. Відповідно до опрацьованих матеріалів виділено організаційні форми роботи з учнями молодшого шкільного віку, а саме:

- літературні вікторини
- благодійні ярмарки
- уроки мислення на природі
- тематичні вечори
- конкурси, побудовані на проблемних ситуаціях

Зазначена організація виховання в закладах загальної освіти дає нам змогу зрозуміти, що крім індивідуальних форм роботи вчителі початкової школи використовують колективні та групові. Надзвичайно важливо те, як у школі дитині молодшого шкільного віку допоможуть розвинути найцінніші природні ресурси: розум і серце.

Учень міг мати власну думку, вміти її висловити, цього треба навчити в школі, адже в майбутньому їй доведеться здійснювати вибір, приймати рішення, які впливатимуть на власне життя, на сім'ю, на суспільство в цілому.

Досліджуючи окремо сфери морального виховання і використання проблемних ситуацій, можна наголосити, що основна нитка, яка поєднує їх, полягає у системі вільного навчання,

що дає можливість школяреві формувати у себе знання і вміння не за посередництвом вчителів, а саме без його прямого включення. Вільність у власних діях і мисленні формують у дітей розуміння того, що вони можуть самостійно приймати рішення й саме ці рішення стають для них дійсно важливими й тими, яких можна дотримуватися в процесі власного життя.

Специфіка проблемних ситуацій виражається в тому, що учні безпосередньо включені в актуальну проблему: вони чітко розуміють її зміст, можуть працювати в декількох «таборах» і дотримуватися різних позицій, мають змогу самостійно аналізувати ті чи інші підходи щодо її розуміння й, зважаючи на власний досвід, формують власні висновки. Саме таке освіта, побудована на особистому досвіді й осмисленні є ефективним якорем до свідомого життя в майбутньому.

Наприклад, О.Кіліченко в праці “ Педагогічна взаємодія в освітньому процесі початкової школи: сутність і функції ” наголошує, що “ вплив учителя не є визначальним у формуванні особистості дитини, адже учень включений у сферу міжособистісного спілкування, куди входить також вплив його батьків, товаришів, засобів комунікації, тощо, проте це є відображенням «педагогічної взаємодії», «педагогічного спілкування», «педагогічних стосунків» у навчально-виховному процесі у початковій школі за допомогою прямого і зворотного зв'язку.”[4]

Під час вивчення даного питання нами було розроблено електронний сайт “ Педагогічний кейс вчителя ”, де ми розмістили багато корисної, а головне потрібної інформації, щодо морального розвитку дітей у рубриках “Сторінки з книги”, “Навчальні відеоматеріали”, “Педагогічні поради для батьків”, “Добірка проблемних ситуацій”, “Завдання від казкового героя”. Наведений вище контент може слугувати додатковим джерелом інформації, як для інших вчителів, так і для розширення знань батьків, щодо морально-етичного розвитку дітей. Також цей електронний посібник має в собі декілька сторінок, кожна з яких несе певну інформаційну користь.

Висновки. Отже, сфера морально-етичного розвитку є провідним фактором гармонійного становлення дитячої особистості, тієї, яка вмє чітко аналізувати категорії Добра і Зла, здатна оцінювати власні дії і дії оточуючих й співвідносити це із хорошими та поганими вчинками, а також наділяти ті чи інші події відповідними емоціями. Більше того, моральне виховання, розпочинаючись у дошкільному віці, набуває ґрунтового вигляду саме у період навчання учнів в початковій школі, адже саме даний період їх життя передбачає зміну основного виду діяльності й потребує від них нових підходів до взаємодії з оточуючими, які й формують його особистість.

З огляду на висвітлені проблеми можемо підсумувати, що проблемні ситуації є продуктивним інструментом морально- етичного розвитку учнів початкових класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загрійчук Ю. Моральне виховання особистості в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського // Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. - Режим доступу: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/konferentsiia-24-25-veresnia-2015-roku/sektsiia-4/3850-moralne-vykhovannya-osobystosti-v-pedahohichniy-spadshchyni-v-o-sukhomlynskoho>
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014. № 37-38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 17.10.2022)
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145. URL: <http://zakon.rada.gov/lavs/show/2145-19> (дата звернення: 17.10.2022)
4. Кіліченко О.І. Педагогічна взаємодія в освітньому процесі початкової школи: сутність і функції. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія», 2019. № 2 (10). С.140-143.
5. Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір від 31.12.2004 № 998 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0998290-04#Text> (дата звернення:17.10.2022)
6. Кучинська І. О. Шляхи виховання духовних цінностей особистості у творчій спадщині Івана Огієнка. - Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7916/97/>
7. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. Книга методиста: довідково-методичне видання / упоряд. Г.М. Литвиненко, О.М. Вернидуб. Харків : Торсінг плюс, 2006. С. 8–21.

8. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. — Kyiv : Litera LTD, 2019. — 208 s.
9. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Pid zag. red. Bibik N. M. — K.: TOB «Vydavnyчий dim «Plejadi», 2017. — 206 s.

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Кузьмич О., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Костолович Т., кандидат педагогічних наук, доцент
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне*

Пріоритетного значення в Новій українській школі набуває інтегроване навчання на засадах компетентнісного підходу [5]. Успішна реалізація ідеї інтегрованого компетентнісного навчання в початковій школі закладена в курсі «Я досліджую світ». Курс охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності, соціальний досвід та реалізує одразу декілька освітніх галузей, а саме: громадянську та історичну, соціальну та здоров'я збережувальну, природничу, технологічну, інформаційну, мовно-літературну, математичну [7]. Це дає можливість втілити в освітній процес різні види інтеграції – в межах теми, проєкту, досліджуваного процесу, однієї галузі, міжгалузевої, на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, використовувати міжпредметні зв'язки, організувати різні форми взаємодії учнів та вчителя.

Формування інтегрованого способу подання змісту освітніх галузей, добір дидактичного інструментарію, орієнтує вчителів на індивідуальні запити й можливості учнів, пошук нових, нестандартних форм подання матеріалу, якісне навчально-методичне забезпечення, створення сприятливого освітнього середовища для пізнавальної активності молодших школярів [1].

Активізувати пізнавальну діяльність учнів початкової школи можна різними методами й засобами навчання, серед них важливе значення має система пізнавальних завдань, створення проблемних ситуацій, самостійна діяльність учнів, упровадження інноваційних технологій. Відзначимо, що перший цикл навчання учнів початкової школи визначено як адаптаційно-ігровий тип навчання, тому окрема увага зосереджена на проблемі використання ігрових технологій в початковій школі, зокрема на уроках «Я досліджую світ».

Проблемі впровадження ігрових технологій в освітній процес присвячено чимало досліджень. Про переваги ігрових технологій у навчанні наголошують Н. Бібік, О. Савченко, Б. Друзь та ін. Психологічні особливості ігрових технологій розкриваються у дослідженнях Л. Божович, О. Скрипченко, Г. Щукіної та ін. Організаційні аспекти ігор висвітлені у роботах Л. Корнієнко, О. Іванової, С. Логвінової та ін. Особливого значення в організації навчання автори надають підвищенню інтересу учнів до пізнавальної діяльності, свідомому та творчому оволодінню знаннями через зв'язок з життям, з практичною діяльністю, навичками поведінки в життєвих ситуаціях.

Ігрові технології є унікальною формою навчання, яка надає позитивної атмосфери освітнього простору, збагачує життєдіяльність учня позитивним емоційним забарвленням, а почуттєвість ігрової діяльності активізує психологічні процеси школяра. Схвальним є те, що ігрова діяльність слугує використанню знань у практичній ситуації. Отже, вивчений навчальний матеріал пов'язується з практичним життям, вноситься елемент цікавості та різноманітності у навчання.

Одним з найбільш поширених прийомів у навчанні є дидактична гра, через те, що дає можливість розв'язувати освітні й виховні завдання. Водночас дозволяє підтримати кожного учня щодо його впевненості та мотивації до пізнання.

О. Савченко зазначає, що дидактична гра спрямовує учнів на формування у них потреби в знаннях, активного інтересу до нових джерел знань та удосконалення пізнавальних вмінь та навичок [6]. Це уможливує їх використовувати на різних етапах уроку, зокрема, під час сприймання та засвоєння нового матеріалу, для його закріплення й повторення, перевірки засвоєного.

В освітньому процесі молодших школярів доцільно використовувати дидактичні ігри задля розвитку та корекції пізнавальної активності, розвитку мовлення, емоційно-вольової сфери [3]. Буде доречним створити кілька ігрових ситуацій упродовж уроку або організувати урок-гру (наприклад, сюжетно-рольову гру). Слід надавати перевагу таким іграм, які

дозволяють залучати до ігрової діяльності більшість учнів класу. Вміло підібрана гра сприятиме прояву позитивних емоцій усіх учасників. Ураховуючи правила гри, вчитель особливу увагу звертає на способи та послідовність виконуваних дій, тому що саме вони визначають оригінальність форми проведення гри і породжують у дітей інтерес до їх сутності [2].

За цих обставин дидактичні ігри повинні відповідати таким вимогам, а саме: відповідати темі та цілям уроку, віковим особливостям молодших школярів, бути доступними, забезпечувати оволодіння мислительними операціями (синтез, аналіз, абстрагування, узагальнення та ін.), поглиблювати та закріплювати знання, розвивати комунікативні навички, моральні якості учнів [3].

Під час вивчення курсу «Я досліджую світ» можна запропонувати декілька блоків дидактичних ігор:

- ігри про пори року та явища природи (*наприклад*, «Знайди помилку», «Відгадай пору року», «Барометр настрою», «Коли це буває?»);
- ігри про рослинний світ (*наприклад*, «Дерева і кущі», «Що де росте?», «Моя улюблена квітка»);
- ігри про тваринний світ (*наприклад*, «Тваринний світ», «Хто де живе», «Їжа для звірів, птахів», «Загадки»);
- ігри про правила поведінки в природі та природоохоронну діяльність (*наприклад*, «Правила поведінки в природі», «Цікава задача», «Так чи ні?»).

Слід наголосити на важливому значенні використання дидактичних ігор під час екскурсій у природу. Адже ігрова діяльність серед природи, використання природного матеріалу сприяє розвитку сенсорної системи у дітей, що є джерелом уявлень про навколишній світ (звук, запах, смак, дотик, образ); мислення та уваги (виділення істотних ознак, порівняння, узагальнення); вміння спостерігати за явищами природи, описувати предмети, знаходити їх за описом, знаходити ціле за частиною, систематизувати предмети, визначати стадії розвитку рослин та тварин, їх послідовність, усвідомлювати значення та основні потреби об'єктів живої природи [1]. Відтак у дітей формується власний почуттєвий досвід.

Вищезазначене дає можливість стверджувати, що ігрова діяльність посідає важливе місце як в процесі навчання учнів початкової школи в цілому, так і у пізнанні оточуючого світу зокрема. Використання дидактичних ігор природознавчого спрямування під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» забезпечить формування уявлень молодших школярів про цілісний образ світу, про залежності та зв'язки у природі, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього середовища та формування екологічно доцільної поведінки в процесі засвоєння практичного досвіду. Інтегрований підхід дасть можливість поєднувати різноманітні навички та знання, які необхідні для адаптації учня до нового середовища та життєдіяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу»: Київ: Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
2. Іванова О. В. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навч.-метод. посібн./ О. В. Іванова. К. : 2010. 320 с.
3. Корнієнко Л. О. Використання дидактичних ігор на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» / Л. О. Корнієнко. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vikoristannyadidaktichnih-igor-na-urokah-integrovanogo-kursu-yadoslid-zhuysvit-126266.html>.
4. Логвінова С. М. Ігри на уроках природознавства в початкових класах / С. М. Логвінова [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/igri-naurokah-prirodovnavstva-v-pocatkovih-klasah-13772.html>.
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. К., 1997. 302 с.
7. Типова освітня програма для закладів загальної середньої. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua> > programy-1–4-klas > nush.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «ЩОДЕННІ 5» НА УРОКАХ МОВНОГО ЦИКЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Левчук Д., здобувачка другого (магістерського) рівня освіти
Науковий керівник: Комарівська Н. О., кандидат філологічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м.
Вінниця*

У 2018 році Кабінет міністрів України затвердив новий Державний стандарт початкової освіти. Саме за ним уже навчаються молодші школярі. Враховуючи зміни в Програмі літературного читання, які визначені в Державному стандарті початкової освіти, ідеї концепції «Нова українська школа», основною метою вивчення курсу «Літературне читання» є розвиток учнів засобами читацької діяльності; формування читацької компетентності учнів початкових класів, яка є основною складовою частиною «комунікативної та пізнавальної компетентностей; ознайомлення учнів із дитячою літературою як мистецтвом слова; підготовка їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі». Головна увага також звертається на формування в учнів цікавості до читання, міцних навичок усвідомленого читання, удосконалення підготовки учнів початкової ланки до самостійного вибору і читання книг. Сьогодні вчителі початкової школи впроваджують у свою діяльність сучасні технології роботи з учнями, які сприяють формуванню читацької компетентності. Спільним проєктом МОН України та платформою EdEra презентовано одну з таких технологій, пропонуючи методичні рекомендації, як зацікавити дітей читанням та письмом. Зокрема, увага приділена новій технології – «Щоденні 5» або «Daily 5».

Багато десятиліть поспіль під час розвитку інноваційних технологій уміння швидко читати і засвоювати інформацію потребує набагато кращого вміння, оскільки з кожним роком обсяг інформації, необхідний для успішної подальшої діяльності, стрімко зростає. А це, в свою чергу, потребує збільшення темпу читання, швидкості розуміння і прийняття рішення. Тому читання має стати основою освіти, неперервною навичкою самоосвіти людини протягом усього життя.

Методика «Щоденні 5» складається із 5-ти видів діяльності:

- «Письмо для себе»,
- «Читання для себе»,
- «Читання для когось»,
- «Робота із словами»,
- «Слухання».

Ці види діяльності виконуються учнями щодня під час уроків. На початку учні читають 5-7 хвилин, надалі читання продовжується до 20 хвилин, і звичайно – пишуть та слухають. Оскільки усі 5 етапів технології досить складно поєднувати кожного дня, вчитель може обирати для себе окремі етапи і зосереджувати уваги на них. Прийнято вважати основними етапи «Читаю для себе» та «Пишу для себе», тому що дана технологія спрямована, здебільшого, на розвиток самостійності учнів початкової школи [2].

Сьогодні більш детально зупинимося на аналізі двох етапів цієї технології, а саме «Читання для себе» та «Читання для когось». Почнемо із «Читання для себе». Що воно собою представляє.

Діти самостійно обирають собі твір чи книгу, із задалегідь створеної класної бібліотеки. Так як сучасні класи дозволяють учням працювати окремо за власною партою, діти читають поодино, про себе, обрану книгу за виставленим часом.

Крім цього, є певні рекомендації до впровадження цього етапу. Серед них:

- 1) Для учнів першого циклу навчання можна організувати так зване читання за картинками, або коли перед дітьми є частково текст і картинки. Учні, що не вміють читати, зможуть продумати самостійно сюжет за розміщеними картинками.
- 2) Звичайне читання – коли учні читають обраний текст і виконують завдання після прочитання.
- 3) Переказ прочитаного – учні, прочитавши текст, можуть переказати його своєму сусіду по парті, тим самим перевірити чи усвідомлено учні читали, чи запам'ятали прочитане, а також це допомагає краще засвоїти текст [1].

Утім, не все так просто. Учитель має правильно організувати таку роботу, щоб використаний час мав ефективність, і поставлені цілі перед заняттям були досягнуті. Але ж як перевірити, чи всі учні читали, були зосереджені та усвідомили прочитане. Саме для цього, вчитель створює картки, на яких учень зазначає своє прізвище, назву твору, що прочитав, автора цього твору, пропонується записати про що цей твір, можна дати оцінку твору, або ж

зобразити головного героя. З кожним разом ці завдання можуть ускладнюватися та змінюватися. Важливо, щоб діти не звикали до однотипних завдань і їм було щоразу цікаво виконувати їх.

Розглянемо наступний етап – «Читання для когось». Цей етап трішки складніший, оскільки учні мають поділитись на пари по інтересам та поділитись своїми ідеями щодо прочитання книги чи твору. Учні читають обраний текст чи книгу по черзі (цю чергу вони мають можливість обрати теж самостійно): це може бути читання по абзацу, по реченню, або по декілька абзаців. Оскільки, після читання учні мають виконувати завдання, вони оволодівають навичками співпраці, навчаються слухати один одного, зосереджувати увагу, розуміти текст на слух, слідкувати за своїм читанням та за читанням напарника, виконувати завдання парно, аналізувати текст.

Для ефективної роботи на даному етапі, доцільно буде з учнями обговорити, яким буде «хороший партнер», тобто якими вміннями він має володіти:

1) Читає чітко та в міру голосно (учнів в класі багато, і якщо всі будуть читати голосно, буде хаос).

2) Мова напарника плавна і виразна, його має бути цікаво слухати.

3) Той, хто читає, і дитина, яка слухає, мають сидіти зручно, обоє мають бачити текст і слідкувати за ним.

1) Партнер має уважно слухати, не перебивати. Читач після закінчення читання може переказати текст та пояснити його.

2) Учні можуть допомогти один одному зрозуміти прочитане.

Як і на попередньому етапі, для учнів розробляються картки із завданнями. Учні прочитавши та проаналізувавши текст, виконують ці завдання, тим самим учитель може перевірити якість виконання роботи, можливо, помітити прогалини в організації такого виду діяльності та надалі усунути їх. І учні мають можливість закріпити отримані знання.

Крім того, учні вчать оцінювати себе самостійно. Для цього можна теж створити окремі картки, на яких вже може бути перелік того, що виконували учні, а дитина позначає плюсом, що з цього переліку ще виконано.

Робота вчителя тут важлива, так як не всі учні мають однаковий рівень читацьких навичок, дорослий має слідкувати за цим процесом, аби допомогти учням, направити їх, підказати тощо.

Слід вказати і те, що ці види діяльності можна впроваджувати в позакласну роботу. А перевірку здійснювати, до прикладу, на ранковій зустрічі, або після уроків. Усе залежить від бажання вчителя і, звісно, від часового проміжку, мети за завдань уроку.

Таким чином, використання в щоденній роботі технології «Daily 5» допомагає виробити в учнів уміння працювати самостійно, робити власний вибір, глибоко висловлювати думки щодо певного питання чи проблеми, аналізувати й приймати рішення, вдумливо читати та формувати навичку самостійного, творчого письма.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марина Пристінська Вступ. Щоденні 5. Щоденні 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=fWq8QXpe8zQ>
2. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. H.M. Bibik. – Київ : Література ЛТД, 2018. – 60 с.
3. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах : посібник для вчителя. – К. : Освіта, 2007. – С. 22 – 27.
4. Сучасні вимоги до читацьких умінь. Міжнародний досвід їх вимірювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sas1.at.ua/index/0-70>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФОРМИ УРОКУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ І ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ НИМ

*Лупінович С. М., кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та методик навчання
комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради,
м. Запоріжжя*

*Лапшина І. С., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методик навчання
комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради,
м. Запоріжжя*

Урок є основною структурною одиницею в освітньому процесі. Від якості та ефективності уроку залежить якість освіти учнів, що особливо актуально для початкової школи. В молодшому шкільному віці учні ще не мають достатнього досвіду для самостійного навчання і потребують безпосередньої комунікації з учителем та однокласниками під час опанування нових знань. До кінця ХІХ століття практично ніхто не піднімав питання щодо створення чіткої структури управління уроком. Фактичне управління здійснював учитель відповідно до його особистого розуміння поняття якості уроку. Інституція директорів і інспекторів займалась у більшості загальними питаннями освіти і практично в безпосередній освітній процес не втручалися. Проте, з часом увага до уроку з боку педагогічної спільноти поступово зростала.

На початку ХХ століття представники педагогічних наук розпочали активне дослідження уроку і його складників. Складені у той час класифікації і описи можна вважати першими спробами розробки теорії управління уроком. Це пояснюється суттєвою диверсифікацією видів освітньої діяльності. З'являються позакласна, домашня, гурткова роботи, розробляються чисельні типології уроків і пишуться методичні рекомендації, активно впроваджуються різні типи аналізу уроку. Всі ці елементи починають складатися в систему елементного або структурного управління уроком.

Проте, до 80-х років ХХ століття урок розглядається переважно як кількісний процес, який забезпечує наявність і певні вимоги до окремих елементів уроку. Основну увагу адміністрація закладів освіти приділяє таким кількісним елементам, як: дотримання встановленої структури, використання ТЗН, наявність дидактичного матеріалу, використання активних та інтерактивних методів освітньої діяльності, кількість опитаних учнів, кількість оцінок кожного рівня, які отримали учні під час уроку. В умовах стабільного індустріального суспільства і сталої освітньої системи, орієнтованої на знаннєвому принципі (так звані ЗУНи) описаний компонентний підхід є ефективним і забезпечує повноцінну реалізацію освітньої програми. Класична форма компонентного аналізу уроку сформульована в працях Л. Охитіної [2].

У другій половині ХХ століття розвиток виробничих технологій сягнув за межі конвеєрного виробничого процесу і потребував більшої кількості творчих працівників. А це сприяло, в свою чергу, розробці нових підходів до їх навчання. В цей час змінюється освітня парадигма від універсалізації навчання до задоволення індивідуальних запитів кожного учня, що робить освітній процес особистісно-орієнтованим, реалізація якого значно утруднюється в межах структурного компонентного підходу до побудови уроку. Першим кроком до сучасної освіти було диференційоване навчання.

Перехід до високотехнологічного виробництва та інтеграція України в європейський соціальний простір на початку ХХІ століття призвело до зміщення акцентів з кількісних характеристик освітнього процесу до забезпечення його гнучкості й адаптивності. Концептуальні перетворення в освіті зробили можливим реалізацію інклюзивного навчання, що одночасно й значно ускладнило роботу вчителя. Без застосування визнаних на світовому рівні комп'ютерних технологій в освіті реалізація багатьох цілей навчання стала неможливою.

В останні роки робота вчителя початкових класів якісно змінилась, що пов'язано із гострою потребою застосування інформаційних технологій і дистанційних форм навчання. Традиційна форма уроку, зважаючи на зовнішні обставини, все частіше поступається інноваційним комбінованим підходам з методами віртуального хмарного розташування навчальної інформації і віддаленими комунікаціями учителя з учнями.

В освіті зростає замовлення на трансформацію традиційного уроку в перманентний персоніфікований процес, спрямований на формування грамотних і не обмежених теоретичними кордонами школярів, здатних до пошуку нестандартних рішень. Все це викликає потребу удосконалення інструментарію управління уроком. Увага фокусується на професійній компетентності педагогів як вирішальному факторі забезпечення якості освіти. Головною проблемою освіти оголошується тенденція щодо зниження навчальної мотивації учнів.

Виникає потреба в синхронізації освітніх змін і впровадженні проголошених реформою підходів. Очевидною стає ключова роль учителя щодо забезпечення якості уроку. Розробляються механізми спрямованої самоорганізації учителів і забезпечення ефективної системи методичних навчань. Сучасному педагогу вже недостатньо володіти такими поширеними комп'ютерними технологіями, як текстові редактори і презентації. Виклики сьогодення вимагають впровадження дистанційних форм навчання, користування комп'ютерними інформаційними банками, реалізації віртуальної взаємодії учасників освітнього процесу. Без набуття відповідного рівня інформаційної компетентності це неможливо. Розширюються вимоги до учителя початкової школи і включають в себе формування навичок роботи у віртуальних освітніх середовищах, а також їхньої готовності комфортно працювати в умовах дистанційної взаємодії з учнями початкової школи [3].

Фактично за своєю суттю освітній процес виходить за межі класної кімнати і переходить у віртуальне освітнє середовище, стає відкритою системою, яка має чітку елементарну структуру, містить чітко окреслені внутрішні підсистеми та елементи з визначенням прав і ролей, а також системою захисту і безпеки. Навчальне середовище сьогодні можна розглядати як безперервний континуум ситуацій, розподілених у просторі та часі. Навчальне середовище проєктується і створюється так, щоб забезпечувати виникнення різноманітних навчальних завдань [4].

Зрозуміло, що принципово нова організація освітнього процесу потребує і нових методів управління ним. Ефективну управлінську систему, яка здатна спрямувати вчителів на творчий пошук, розробляють учені і педагоги наукової школи адаптивного управління, інструментарієм реалізації якої є модельний підхід. В основі модельного підходу покладено створення моделі – опису ідеалу певного освітнього об'єкта або процесу. За розробленою моделлю відбувається моніторингово-корекційна адміністративна діяльність щодо удосконалення модельованого об'єкта. Об'єктами модельної діяльності можуть виступати і професіоналізм педагогів, і різні форми організації освітнього процесу, і інноваційні запровадження в освіті. Зрозуміло, що модельний підхід здатний забезпечити також й ефективне управління уроком [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: Кол. монографія / За заг. ред. Г. В. Сльникової. Чернівці: Технодрук, 2009. 572 с.
2. Островерхова Надія Михайлівна. Урок як соціально-педагогічна система. URL : <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2014/2/4.pdf> (дата звернення: 05.10.2022).
3. Процес дистанційного навчання на базі тривимірного віртуального робочого середовища URL: https://knowledge.allbest.ru/programming/2c0a65635b3bd69a5c43a88421206c27_0.html (дата звернення: 05.10.2022).
4. Стоунс Е. Психопедагогіка. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C> (дата звернення: 05.10.2022).

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ CLASSDOJO ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Луцур Д., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Мухіна Т.Є., старший викладач кафедри початкової освіти*
Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя

На сьогодні ми не з чуток знаємо про дистанційне навчання. Воно було зручним під час пандемії та стало незамінним після введення військового стану на території нашої країни.

Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Невід’ємною складовою такої форми освіти є застосування цифрових освітніх ресурсів. Найпоширеніший серед таких ClassDojo. Це зручний сервіс, який допомагає вчителю початкової школи максимально відтворити шкільне середовище вдома та значно полегшити комунікацію між учасниками освітнього процесу.

Питанням використання електронних освітніх ресурсів у роботі зі здобувачами початкової школи присвячені роботи вітчизняних дослідників В. Бикова, А. Гуржія, М. Жалдака, Н. Морзе, О. Овчарук та інших.

Мета статті – розкрити особливості використання платформи ClassDojo для організації дистанційного навчання здобувачів початкової освіти в умовах війни.

Так, ClassDojo – це закрита освітня соцмережа, яка має високий ступінь захисту особистих даних. Її можна використовувати на стаціонарних ПК, ноутбуках, планшетах та мобільних телефонах. Платформа безкоштовна, має швидку реєстрацію та україномовний, зручний, яскравий інтерфейс. Принцип роботи простий і зручний: вчитель реєструється на платформі, створює клас, додає здобувачів та розсилає їм посилання. На сторінці класу вчитель може прикріпити до матеріалів та завдань PDF-файли, посилання на інші корисні сторінки мережі Інтернет та робити пости, які публікуються в хронологічному порядку і відкриті для коментарів [2].

На платформі ClassDojo можна створити завдання чотирьох типів. Здобувач може написати чи намалювати роботу й прикріпити файл, сфотографувати чи зняти коротке відео. Перевагою платформи, завдяки чому вона подобається молодшим школярам, є гейміфікація освітнього процесу. Кожен учасник отримує аватарку у вигляді радісного монстрика, коли учень отримує похвалу від учителя, та сумного, коли ставлять погану оцінку. Завдання монстрика – збирати бали. За кожне виконане завдання учасник класу отримує певну кількість балів, а за невиконане чи невчасно здане – втрачає. Це збільшує мотивацію до праці та породжує бажання вчитись [1].

Також до системи ClassDojo можна доєднати батьків. Вони матимуть можливість бачити стрічку із завданнями, коментарями та результати навчання свого молодшого школяра, і, таким чином, зможуть відстежити його успішність під час дистанційного освітнього процесу в динаміці.

ClassDojo автоматично генерує статистику прогресу кожного здобувача і всього класу для обраного періоду – день, тиждень, місяць або можна задати власний період часу. У вкладці статистики можна відстежити відвідуваність кожного учасника. Усі зібрані сервісом дані подаються у вигляді графіка або таблиці. Оцінки автоматично оновлюються в акаунтах молодших школярів та доступні батькам, тому вчителю не потрібно додатково повідомляти про успішність [4].

Отже, за допомогою ClassDojo вчитель може створити зручну, наочну та легку у керуванні систему заохочень з різними ролями й рівнями доступу, тримати швидкий зворотній зв’язок з молодшими школярами, дати відгук про їхню роботу в класі та мотивувати їх до ефективної освітньої діяльності. Використання платформи ClassDojo для організації дистанційного навчання здобувачів початкової освіти є необхідною передумовою для забезпечення повноцінного та всебічного розвитку учня початкової школи, формування компетенцій та навичок, якими має володіти повноцінна особистість відповідно до завдань НУШ в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдученко Ю. Як організувати дистанційне навчання учнів — покрокова інструкція. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-organizuvaty-dystantsijne-navchannya-uchniv-pokroкова-instruktsiya/> (дата звернення: 17.10.2022).
2. Дистанційне навчання за допомогою ClassDojo для учителів, учнів та їх батьків. URL: <https://vseosvita.ua/news/dystantsiine-navchannia-za-dopomohoiu-classdojo-dlia-uchyteliv-uchniv-ta-ikh-batkiv-14577.html> (дата звернення: 17.10.2022).
3. Лотоцька А. В., Пасічник О. В. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації: методичний посібник. Київ, 2020. 37 с.
4. Чотири сервіси, які допоможуть організувати дистанційне навчання. URL: <https://nus.org.ua/articles/chotyry-servisy-yaki-dopomozhut-organizuvaty-dystantsijne-navchannya/> (дата звернення: 17.10.2022).

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ОСОБЛИВОСТІ ШВЕДСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

*Мартин О., здобувачка третього (науково-практичного) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Товканиць Г.В., докторка педагогічних наук, професорка
Мукачівський державний університет, м. Мукачево*

Система освіти є одним із соціальних інститутів, розвиток якого повністю визначається зміною потреб суспільства, обумовлених характером і досягненнями науково-технічного та соціального прогресу. Освіта як один з найважливіших соціальних інститутів постійно розвивається відповідно до зміни цілей та потреб суспільства, розробки та впровадження високих технологій. Водночас реагування освітніх систем на суспільні виклики часу відбувається не автоматично, а опосередковано, у процесі розвитку громадської думки та активності педагогів, громадських та державних діячів, вирізняючись певною інерційністю [2].

Ці обставини зумовлюють необхідність постійного пошуку, досліджень та моніторингу як загальноцивілізаційних процесів, так і процесів функціонування освітніх систем з метою узгодження їх основних параметрів із суспільними змінами, з провідними напрямками та тенденціями науково-технічного та соціального прогресу. В умовах інтеграційних процесів, модернізації освіти України відповідно до положень Болонської декларації постали нові завдання, шляхи вирішення певних проблем у вітчизняній освіті. У цьому аспекті цікавим для нас буде досвід розвитку освіти в європейських країнах, однією з яких є Швеція.

Зазначимо, що сучасна шведська система освіти складається із закладів освіти чотирьох рівнів, кожен з яких має певні особливості [3; 4; 5].

Розглянемо їх детальніше.

1. Освітні установи, в яких ведеться підготовка дітей до школи. Цікавою є організація освітньої роботи в таких закладах, оскільки всі заняття здійснюються за чітко визначеними навчальними планами. Діти, як правило, починають відвідувати дитячі садки з двох років, а закінчують у шість. У дитячому садку починають навчати буквам і цифрам, водночас формування математичних компетентностей здійснюється на рівні елементарних математичних уявлень.

2. Школа, яка складається з дев'яти класів, Основні шкільні предмети: математика, шведська та англійська мови. Інтегрована середня школа вищого ступеня передбачає близько 26 варіантів вибору програми за трьома основними напрямками: однорічні професійно орієнтовані програми, дворічні технічні програми і трирічні академічні програми. Усі типи програм взаємопов'язані, й учні мають практично необмежені можливості індивідуалізації та переходу на навчання за різними програмами [6, с. 170].

3. Гімназія. Всі гімназії – спеціалізовані. У гімназії кожен учень навчається за індивідуальним планом. Перелік дисциплін за вибором для гімназистів значно більший, ніж обов'язкових. Обов'язковим для всіх закладів освіти Швеції є вивчення в гімназії математики, шведської та англійської мови. Якщо учень орієнтований на вступ до ЗВО, то він заздалегідь знає набір предметів і рівень їх вивчення, необхідних для вступу на ту чи іншу програму.

4. Університети та вищі школи, де навчання є безкоштовним. В останні роки в Швеції кількість студентів у системі вищої освіти значно зросла. Прийом нових студентів становить щорічно близько 50 тис. осіб. З 50-х років ХХ століття шведська система вищої освіти змінювалася кілька разів. Остання масштабна реформа була проведена у 1991 р. з метою надати системі в цілому й окремим навчальним закладам більшої самостійності [7].

До десятки кращих університетів Швеції належать: університет у Стокгольмі; університет в Упсалі; Гетеборгський університет; університет у Лунді; університет в Умео; університет у Лейпцігу; університет в Еребро; Голандський університет-коледж; університет у Карлстаді; університет-коледж в Даларна.

Характерною особливістю освітнього процесу в університетах є універсалізація навчальних планів і програм, що дозволяє одночасно індивідуалізувати навчальні програми кожного студента у рамках загальних навчальних планів ЗВО [3].

Сучасна шведська освіта як європейська освіта – це ступенева підготовка фахівців за інтегрованими напрямками [1, с. 27], це відповідність законодавства про освіту гуманістичним тенденціям розвитку людства, це потужна університетська наука, мобільність педагогів і вчених та надзвичайно висока, контрольована громадськістю та власним авторитетом відповідальність перед суспільством.

Особливості шведської освіти полягають у спрямуванні освітньої політики на формування автономності і самостійності діяльності закладів освіти, забезпеченні потреб особистості при виборі освітніх програм і формуванні індивідуальної траєкторії здобуття освіти на різних рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. (2013) Цивілізаційна місія освіти. Управління освітою. Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; за науковою ред. В. П. Беха; редкол.: В. П. Бех (голова), М. В. Михайліченко (заст. голови) [та ін]. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.
2. Бех В. П. (2019) Особистість у вирі планетарного світу : монографія. К. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.
3. Кошарна Н. В. (2019) Тенденції реформування системи педагогічної освіти Швеції на рубежі ХХ – ХХІ століть. Освітологічний дискурс. № 1–2 (24 –25). С. 215 – 228.
4. Фельцан І.М. (2020) Розвиток культури іншомовного спілкування в освіті дорослих Швеції. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки./ Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Київ. 295 с.
5. Шмотіна О. (2011) Шведська модель освіти. Науковий вісник МДУ ім. В.О.Сухомлинського: збірник наукових праць/ за ред. В.Д.Будака, О.М.Пехоти. Випуск 1.33. Миколаїв: МНУ ім. В.О.Сухомлинського. С. 124-127.
6. Цюк О. (2016) Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти Швеції. Педагогіка і психологія професійної освіти. № 2. С. 169–178.
7. The Swedish Higher Education Ordinance [URL:http://english.hsv.se/lawsandregulations/thehighereducationordinance4.5161b99123700c42b07ffe3981.html](http://english.hsv.se/lawsandregulations/thehighereducationordinance4.5161b99123700c42b07ffe3981.html)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗДОБРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Назалевиц О.В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Ілійчук Л.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ*

У сучасних умовах розвитку освіти існує нагальна потреба суспільства у творчих, обдарованих, діяльних громадянах, здатних до життєвого самовизначення. Новітня філософія освіти орієнтує освітній процес на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенціальних можливостей і здібностей учнів, забезпечення оптимальних умов для їх життєвої самореалізації. З цього погляду навчальна діяльність покликана не тільки дати учням знання, уміння і навички, а й сформувані у них компетентність як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях і здібностях дитини. Відтак впровадження компетентнісного підходу у початковій школі є одним із важливих концептуальних положень модернізації змісту й підвищення якості освіти.

Пріоритет компетентнісного підходу визначено у Концепції Нової української школи, у якій окреслено сутність понять «компетентність» і «ключова компетентність». Зокрема, компетентність – це динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. У свою чергу ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції,

соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх упродовж усього життя [2]. Екологічна грамотність і здорове життя входять до переліку десяти ключових компетентностей, визначених в Концепції Нової української школи, які є основою для успішної самореалізації учня як особистості і громадянина.

Суспільні, політичні, економічні та екологічні умови життя все частіше висувають на перший план проблему формування здоров'язберігаючої компетентності як передумову здорового способу життя дитини. Саме освіта повинна допомогти учням у визначенні життєвих пріоритетів, спрямувати їх на ціннісне ставлення до власного здоров'я, озброїти необхідними засобами й методами збереження здоров'я. Не випадково у Державному стандарті початкової освіти наголошується на необхідності формування здоров'язбережувальної компетентності як здатності дитини застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей [1].

Важливу роль у формуванні здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів відіграють проектні технології. В основі технології проектної діяльності учнів покладено комплексне дослідження, вивчення певних проблем, тем, явищ і подій, реалізація задуму, плану протягом певного проміжку часу через поєднання різних видів діяльності дітей. Спираючись на аналіз літератури та виходячи із принципів, на яких базується проектна діяльність учнів, визначимо специфічні ознаки, притаманні навчальному проекту, а саме: наявність значущої в дослідницькому або творчому аспекті проблеми, для вирішення якої необхідний інтегрований зміст; значущість для учня передбачуваних проєктованих результатів і потреба у вирішенні проектної проблеми чи задачі; вирішення проблеми з використанням зразка дії, але у нових умовах; самостійне виконання частини проекту на певних етапах або всієї проектної задачі; використання учнем проектно-пошукових і проектно-дослідницьких прийомів роботи над проектом [3, с. 18].

У контексті цієї наукової розвідки охарактеризуємо зміст діяльності учасників проекту на кожному його етапі.

I етап. Організація проекту.

Етап визначення стратегії діяльності, яка полягає у виборі виду й теми проекту, формулюванні провідної проблеми та дидактичної мети. До роботи на цьому етапі молодші школярі не долучаються.

II етап. Планування проекту.

Етап організації проектної діяльності учнів. Учитель ознайомлює дітей із загальною темою навчального проекту та стимулює виникнення інтересу до неї; окреслює коло проблемних питань та зорієнтовує на усвідомлення задуму проекту; допомагає вжитися в ситуацію та виділити низку підпроблем, які цікавлять учнів; скеровує на можливі шляхи вирішення проблеми та ймовірний результат діяльності, допомагає в її плануванні.

III етап. Реалізація проекту.

Етап відрізняється інформаційно-операційним характером діяльності учасників освітнього процесу. Учні за допомогою вчителя визначають можливі джерела інформації, самостійно збирають необхідні матеріали, безпосередньо виконують поставлені завдання проекту. Учитель займає позицію консультанта, а за потреби – координатора; він спрямовує пошукову діяльність молодших школярів в оптимальному напрямі. Етап завершується виготовленням освітнього продукту, визначеного на попередньому етапі проектної діяльності.

IV етап. Підсумок проекту.

На завершальному етапі розроблення проекту передбачається оформлення та презентація його результату, аналіз й оцінка проектної діяльності учасників [4, с. 32].

З метою формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів доцільно організовувати низку проєктів, серед яких: проєкт «Ми – за здоровий спосіб життя», проєкт «Режим дня школяра», проєкт «Здоров'я – найдорожчий скарб людини», проєкт «Здорове харчування для дітей», проєкт «Абетка здоров'я» тощо.

Отже, сучасні зміни в освіті обумовлюють зміну підходів до навчання учнів початкової школи, де на перший план виступає питання впровадження компетентнісного підходу, зокрема у напрямі збереження і зміцнення здоров'я молодших школярів. Важливої уваги у цьому контексті потребують проектні технології, які мають великі можливості для формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019->

%D0%BF#Text

2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Онопрієнко О.В. Управління проектною діяльністю молодших школярів / упор. О.Я. Савченко. Київ: Видавництво «Початкова школа», 2005. 163 с.
4. Проектна діяльність у школі / упорядник М. Голубенко. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

*Науменко І., здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Турчин Т.М., докторка педагогічних наук, професорка
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин*

“Хорея” в перекладі з давньогрецької означає “танець”, а “графо” - “пишу”.
Хореографія “описує” танці та їхнє виконання.

Мистецтво танцю синтетичне, адже без музики, що посилює виразність танцювальної пластики, яка дає їй емоційну та ритмічну основу, воно існувати не може.

Разом із тим хореографія – видовишне мистецтво, де визначальну роль відіграє не лише часова, але й просторова композиція танцю, зовнішній вигляд виконавців (костюм, грим). Творча функція хореографічного мистецтва особливо важлива.

Її значимість полягає в: безпосередньому спілкуванні зі світом прекрасного за допомогою хореографічних цінностей; активізації людських емоцій; розвитку творчої уяви особистості; стимулюванні фантазії; пробудженні естетичних почуттів; збагаченні образного мислення; естетичному розвитку особистості та ін..

Витоки танцювального мистецтва закладені в глибокій давнині. Свідчення того – наскальні малюнки із зображенням танцюючих фігур, створені, ймовірно, в період неоліту (8 – 5 тис. років до н.е.).

Досі не існує єдиної думки про перші народження танцю, пісні чи музики, не підлягає сумніву одне – поява танцю пов'язана з усвідомленням ритму як супроводу певної послідовності рухів тіла. Ці ритмічні рухи тіла могли мати різноманітний зміст, що стало в подальшому приводом до створення великої кількості теорій про виникнення танцю (його попередниками вважали гру, іагічні та релігійні ритуали, еротичні інстинкти тощо). Будь – яка з теорій має право на існування, та водночас не може називатись єдино правильною. Їх уважне вивчення підтверджує висновок – в усі часи танець мав валиве значення в суспільному житті людини, сприяючи їй естетичному та фізичному розвитку.

Як бачимо, перші свідчення зародження мистецтва хореографії відсилають нас до глибокої давнини, коли в доісторичну добу танець виконував певну ритуальну функцію. Ця тенденція мала своє продовження й розвиток у культурах Стародавніх Єгипту і Греції, тоді як у Стародавньому Римі танець сприймався як видовище.

Уже на першому етапі його існування танець в узагальненій формі відображав дійсність, відбирав найбільш типові її риси, надавав їм визначений образ. Першою музикою для танцюючих були звуки барабанів, шум браслетів та амулетів, першим гримом служило розмальоване обличчя, імітуючи кров, а першим досвідом акторської виразності – наслідування різноманітних тварин. Усе це побачили дослідники на початку ХХ століття в індіанців Бразилії та в деяких індіанських племен північної Америки.

Друга важлива особливість розвитку танцю полягає в історії давніх цивілізацій – Єгипту, Індії, Китаю, держав південно – Східної Азії. Аналіз стародавніх танців, що неповністю збереглися до наших днів, яскраво показує їх національні особливості, неповторні орнаменти малюнків та манеру рухів, своєрідну пластику, притаманну тому чи іншому народові.

Зокрема, танець у Давньому Єгипті мав культове та побутове значення. До наших днів дійшов один із варіантів жіночого сольного танцю, названий “танець живота”, який, як стверджують дослідники, трансформувалася з танцю вигнання бджоли, що потрапила в одяг танцюристки.

Танці Давньої Індії пов'язані з релігійною символікою. Їх прародичем вважається бог Шива, численні танцюючі фігурки якого шанують в Індії й сьогодні. Танець був складовою частиною буддиських богослужінь. В індійському танці не тільки пластика тіла, але і рух кожного пальця, жест, погляд служать розкриттю змісту.

Танці Давнього Китаю народилися з танців шаманів і були тісно пов'язані з обрядом жертвоприношення, супроводжувалися різними криками та заклинаннями. В період VIII – V

ст. до н.е. культові танці мали малюнок, танцюристи склали композицію з різноманітних ієрогліфів, які несли певний зміст.

Танець у Давній Греції відіграв не тільки естетичну, а й виховну роль. Його викладання було обов'язковим для всіх навчальних закладів. Грецькі філософи Платон, Арістотель, Плутарх залишили у своїх працях певні хореографічні терміни. Вони визначили принципи класифікації танців, виокремивши культові, громадські, військові та сценічні (танець був важливою частиною давньогрецького театру).

Культура Давнього Риму увібрала в себе грецьке танцювальне мистецтво періоду еллінізму, коли найголовнішим у танці стає розважальне начало. Танець був неймовірно розповсюджений, тому що не знав мовного бар'єра й не вимагав перекладу, що стало однією з причин народження нового жанру – пантоміми.

Середньовіччя накладає на хореографічне мистецтво табу – заборону, хоча, народний танець, незважаючи на різні перешкоди, продовжує розвиватися (ця ситуація певною мірою змальована у романі В.Гюго “Собор Паризької Богоматері”).

Західноєвропейський танець умовно можна поділити на:

- а) танці XV – XVI століть;
- б) танці XVIII століття.

Виникнення та розвиток народних танців Західної Європи таке, як і всюди, пов'язані з трудовими процесами, іграми, давніми обрядами та релігійними святами.

У кожній місцевості вони мали свої відмінні риси та особливості. Для народних танців були характерні різноманітні кроки, сполучені з підняттям ніг, притупуванням, стрибками, коливанням корпусу та різними рухами рук.

У Франції народний танець носив характер суспільної гри, в якій могла брати участь будь – яка кількість учасників. Його називали “бранль” (хоровод, коливання або розгойдування). Таким чином, саме слово “бранль” характеризує не тільки тип танцю, але і один із його рухів – погойдування корпусом.

Процес відновлення мистецтва хореографії пов'язаний із добою Відродження, але справжній його розквіт починається у XVII ст., коли у Франції було створено Королівську академію танцю (1661 р.).

У 90 – х роках XVIII століття входить у моду новий вид чоловічого одягу – фрак.

Наряду з менуетом улюбленим танцем XVIII століття був гавот. Як і менует, він походить від французьких бранлів. До першої чверті XIX століття гавот користувався особливою популярністю у Франції, а потім став доволі поширений і в Росії.

В основному гавот складався з легких, ковзних рухів, вишуканих реверансів. Усе це поєднувалося з вишуканими позами. Відмітною рисою цього танцю є велика танцювальність рухів рук.

Батьківщина полонезу – Польща, звідки і його перша початкова назва “польський”. Він виник від народних масових танців – прогулянок. Цим танцем починалися всі народні святкування, а пізніше, коли “польський” був прийнятий вищим суспільством, його стали виконувати і на міських балах. Дуже скоро цей танець став відомий і в інших державах Європи. У Франції його назвали полонезом, і ця назва збереглась до теперішнього часу.

Поступово втрачаючи національні обриси, полонез стає урочистим танцем – шествієм, зберігаючи свій основний стиль та манеру виконання. Полонез зовсім не був банальною й безглуздою прогулянкою.

Отже, танець – це вид мистецтва, в якому художній образ створюється пластичними та ритмічними рухами людського тіла.

Перш ніж потрапити на сцену, танець зазнає відповідної художньої обробки, збагачується новими танцювальними фігурами, новими хореографічними малюнками. Великих творчих зусиль потребує розробка хореографічної композиції, підбір музики, костюмів. При цьому слід зберігати стилістичні особливості танцю.

Танець завжди був пов'язаний із життям та побутом людини. Витоками танцювального мистецтва стали імітація трудових процесів, ритуальні урочистості та обряди, пластичний бік яких мав певну регламентованість та зміст. Протягом своєї історії професійне мистецтво хореографії спиралося на народний танець, запозичувало та видозмінювало його елементи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Солонец Ю.Ю. Історія і теорія хореографічного мистецтва: навч. – метод. посіб. Чернігів: Редакційно – видавничий відділ Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка, 2015. 188 с.

ПРОЕКТУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Охріменко І., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Самойленко О., кандидат педагогічних наук, доцент
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин*

Організація та управління освітнім процесом у початковій школі повинні здійснюватися таким чином, щоб всі компоненти педагогічної системи, включаючи мету, зміст освітнього процесу, використання методів та засобів, а також форм діяльності вчителів та учнів, зводилися в цілісну систему, яка буде функціонувати в умовах ефективної взаємодії, а елементи не будуть суперечити один одному. Із метою досягнення такого результату, доцільно використовувати основні положення педагогічної теорії проектування – планування структури та програми дій педагога та учнів.

Педагогічна технологія – це певний алгоритм послідовного і безперервного руху взаємопов'язаних елементів чи етапів освітнього процесу, програма його дій. Він складається із трьох етапів: – моделювання, проектування, конструювання. Всі ці етапи є послідовними і здійснюються в чітко визначеному порядку, один за одним.

На етапі моделювання формується загальна ідея необхідності створення конкретної нової педагогічної системи.

Другий етап – педагогічне проектування – включає конкретизацію моделі, перебудову основних компонентів нової педагогічної системи, виходячи з отриманих даних та вимог системоутворювального компонента.

На третьому та останньому етапі – педагогічному конструюванні – деталізація створеної системи, з метою переходу до впровадження проекту в конкретну практику в реальних умовах закладу освіти.

У проектуванні здоров'язбережувальних технологій важливу роль відіграють організація як освітнього, так і позанавчального процесів, скоригованих відповідно до умов, що сприяють формуванню та підтримці здорового способу життя.

У педагогічному проектуванні науковці (В. Беспалько, Н. Плахотнюк, А. Пуліна та ін.) виділяють наступні етапи:

- аналіз та оцінювання результатів освітнього процесу;
- гіпотеза, що пояснює взаємозв'язок отриманих результатів із реальними умовами освітнього процесу;
- проектування одного з варіантів педагогічної системи;
- методика виміру її параметрів;
- зіставлення результатів освітнього процесу у двох педагогічних системах;
- аналіз отриманих даних та коригування моделі педагогічної системи відповідно до виявлених факторів.

Педагогічне проектування має деякі специфічні особливості: як правило, кожному елементу та етапу відповідає своя форма проектування, тобто документ, який дає уявлення про створення та функціонування педагогічних систем. Процес проектування складається із трьох етапів дії:

- попереднє дослідження, збір та аналіз даних;
- робота над проектом;
- впровадження проекту у реальну практику, його оцінка.

Проектування в педагогіці включає процеси планування і апробації наукового знання, що дозволяють створити цілу систему засобів, методів та форм із метою досягнення позитивного ефекту в освітньому процесі.

Проектування як процес – форма «випереджаючого відображення». Концепція «випереджаючого відображення» – це передбачення результатів певної діяльності та поведінки людини.

У зв'язку з цим у проектуванні здоров'язбережувальних технологій важливу роль відіграє організація як освітнього, так і позанавчального процесів, скоригованих у відповідності до умов, сприятливих для формування та дотримання здорового способу життя. Таке проектування ґрунтується на нормуванні, тобто дотриманні стандартів при виборі організаційних форм роботи, виключення перевантажень у навчанні, використання

профілактичних заходів щодо погіршення стану здоров'я молодших школярів. Ефект буде залежати від роботи в цілому, а не від окремо поставлених та досягнутих цілей.

Актуальним в умовах сьогодення є здоров'яцентричний підхід – підхід, при якому засоби, методи та форми роботи покликані вирішити важливе завдання сучасної школи – впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес, які будуть формувати знання, уміння та навички щодо дотримання здорового способу життя. Здоров'яцентричний підхід поєднує відповідні форми, методи та засоби.

Також здоров'язбережувальні технології в початковій школі впроваджуються з урахуванням основ когнітивної ергономіки – науки, предметом якої є трудова діяльність людей та процес її здійснення.

Застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі початкової школи передбачає використання педагогічних методів, форм і засобів, що сприяють формуванню і підтримці високого рівня здоров'я молодших школярів, виховання валеологічної культури як сукупності усвідомленого ставлення дитини до здоров'я та життя людини. Специфіка їх застосування у початковій школі полягає в тому, що їх використання ставить за мету засвоєння знань про здоров'я, формування умінь оберегати, підтримувати та зберігати його, самостійно та ефективно вирішувати завдання здорового способу життя.

У технології навчання педагогіка відводить засобам домінуючу роль, так як педагог не вчить, а стимулює та координує діяльність школярів, керує використанням відповідних засобів навчання.

Таким чином, головну роль у технології здоров'язбережувального навчання відіграють засоби, що виступають ключовою ланкою створення технології. Проте не всі засоби навчання відрізняються високою продуктивністю, що пов'язано з неможливістю їх застосування, тобто не всі засоби можуть створювати технологію та бути техноформуючим фактором.

Таким чином, однією з основних і актуальних задач педагогіки в умовах сьогодення можна назвати дослідження специфіки застосування педагогічних технологій, пошук способів використання засобів навчання в освітній процес в аспекті технологічності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Педагогічне проектування в сучасній школі. А. А. Пуліна. Х. : Вид. група «Основа», 2009. 160 с. (Серія - «Управління школою». Вип. 4 (76)).
2. Проектування освітнього простору як дискурс психолого-педагогічної науки / Т. Ткач // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2008. № 1. С. 106-115.
3. Педагогічне проектування як спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності / Н. П. Плахотнюк // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. 2009 N 44. С. 141-145.
4. Теоретичні питання педагогічного проектування освітнього середовища / Костіна В. В. // Педагогіка та психологія. 2004. № 26. С. 27-34.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

*Павлюк Т., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Луцян Н.І., докторка педагогічних наук, професорка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

Процес реформування освіти в Україні є спробою застосування нових форм роботи в межах традиційної системи. Саме на школу покладається велика відповідальність за підготовку людини до життя, за формування її громадянської думки. Адже тільки через діяльність в колективі людина входить у суспільство.

Сьогодні в початковій школі впроваджується багато інноваційних технологій, серед яких виділяють наступні групи: технології особистісно-орієнтованого навчання й виховання; традиційні педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів; педагогічні технології на основі підвищення ефективності управління та організації навчального процесу; педагогічні технології на основі дидактичного вдосконалення та реконструювання матеріалу.

Інноваційне навчання - це зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, ґрунтована на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Інтерактивні методи у поєднанні з класичними методами навчання утворюють ідеальну основу для вивчення матеріалу в початковій школі. Відомі нині, насамперед, такі, що найчастіше використовуються на практиці, педагогічні технології можна певним чином класифікувати [4, с. 36].

Охарактеризуємо деякі з тих технологій, під час упровадження яких у навчально-виховний процес початкової школи ефективно реалізується особистісно-орієнтований підхід. Саме їх використання є оптимальними для успішного навчання, всебічного виховання та гармонійного розвитку особистості молодшого школяра [3, с. 231].

Структурно-логічні технології: поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність формування та розв'язання дидактичних задач на основі відбору їх змісту, форм, методів і засобів навчання на кожному етапі з урахуванням поетапної діагностики результатів.

Інтеграційні технології: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, уроків, навчальних днів.

Ігрові технології: дидактичні системи використання різноманітних ігор, під час виконання яких формуються вміння виконувати завдання на основі компромісного вибору.

Тренінгові технології: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів виконання типових практичних завдань.

Інформаційно-комп'ютерні технології: це технології, що реалізують у дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу "людина-машина" за допомогою різноманітних навчальних програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо).

Діалогові технології: сукупність форм і методів навчання, базованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня: (учень-учитель, учень-автор, учитель-автор тощо) [1, с. 45-46].

Сучасний урок вимагає від педагога оптимального поєднання індивідуальної, парної, групової і колективної форм організації навчальної діяльності учнів [2, с. 231-232]. У практиці можна використовувати різні інноваційні методи навчання. Добре спрацьовує вправа «Мозковий штурм», яка дає можливість повторити вивчене на попередніх уроках та узагальнити почуте. Ця вправа – міра швидкості думки та шкала виявлення рівня знань.

Отже, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. // Початкова школа. 2007, №7. 434 с.
2. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи //Тема. - 2004. -- № 3/4. - С. 229-232;
3. Дичковская И.М. Инновационные педагогические технологии. – К., 2004. 432 с.
4. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Харків: Видавнича група «Основа», 2003. 162 с.

ІННОВАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ З ЕЛЕМЕНТАМИ STEM-ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Плавюк А., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Гавадзин О., кандидат педагогічних наук, доцент
Івано-Франківський фаховий коледж
Прикарпатського національного університету імені
Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ*

Інноваційні напрямки освіти, зокрема STEM, з кожним днем стають все популярнішими. Такий підхід дозволяє зацікавити учнів та зробити сам процес навчання більш жвавим та оригінальним.

Не дивлячись на те, що STEM є достатньо новим явищем для української освіти, вчителі активно використовують його у навчальному процесі.

Метою роботи є розкриття особливостей використання та висвітлення практичних питань реалізації елементів STEM-освіти на уроках української мови у початковій школі.

Упровадження інноваційних технологій в початковій ланці школи передбачає стимулювання допитливості, підтримку інтересу до навчання, пошук знань, мотивацію до самостійних досліджень, створення простих конструкцій.

Наявність підвищеного інтересу до різних аспектів STEM-освіти засвідчують численні публікації вітчизняних науковців. Більшість серед них стосується загальних аспектів впровадження STEM-освіти в Україні, її проблеми та перспективи (Василяшко І. П., Морзе Н.В., Шарко В. Д., Галата С., Коршунова О., Патрикеева О. та ін.). Питанням впровадження інноваційних технологій в сучасну освіту займалися українські вчені М. Головань, Ю. Горошко, А. Єршов, Т. Чепрасова та ін. Аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що STEM-освіта є новим явищем для нашої країни, популярність якого доводять численні публікації, що з'явилися в останні роки.

Науковці досліджують проблеми і перспективи STEM-освіти, STEM-напрями, розкривають особливості використання ігрових технологій в STEM, висвітлюють проблеми STEM-підготовки вчителів тощо. Разом із тим, практичні питання щодо реалізації STEM-освіти у школі залишаються недостатньо вивченими.

В Україні вже робляться перші кроки з упровадження системи навчання STEM. У початковій школі здійснюється формування навичок дослідницької діяльності у формі, доступній для даного віку дітей, їх психічного і ментального розвитку; закладаються основи обізнаності зі STEM-галузями і професіями; відбувається стимулювання інтересу учнів до подальшого опанування курсів, пов'язаних зі STEM.

Основне завдання – стимулювання допитливості і підтримки інтересу до навчання і пошуку знань, мотивація до самостійних досліджень тощо. Шляхом проведення навчальних екскурсій, днів науки, творчості, винахідництва, впровадження проектного навчання має здійснюватися формування навичок дослідницької діяльності, закладання основ обізнаності зі STEM-галузями професіями; стимулювання інтересу учнів до подальшого опанування курсів, пов'язаних зі STEM.

STEM-освіту часто називають «навчанням навпаки», «перевернутою освітою». І все тому, що шлях «від теорії до практики» у STEM зазвичай зворотний: спочатку практика, а вже потім, у процесі цієї діяльності, – опанування теорії і нових знань. «Перевернуте навчання» передбачає зміну ролі вчителів, які здають свої передові позиції на користь більш тісної співпраці та спільного внеску в навчальний процес

Розвиток STEM-освіти в Україні є важливим і пріоритетним завданням. Як невід'ємна складова змісту Нової української школи STEM-освіта потребує спеціального науково-методичного забезпечення та підготовки науково-педагогічних працівників до втілення STEM у практику освітньої діяльності.

Види засобів STEM-навчання досить різноманітні, їх склад залежить від рівня розвитку науки, техніки та інформаційних технологій: друковані методичні засоби: підручники, електронні підручники, навчальні посібники, картки-завдання, навчальні інструкції, навчальні алгоритми; наочне приладдя: натуральне – обладнання, прилади, інструменти, матеріали, зразки тощо; образне (зображувальне) – фотографії, репродукції картин художників, плакати; знаково – символічне – знакові моделі. Графіки, схем, таблиці; -технічні засоби навчання: інформаційні – відеоапаратура (комп'ютери, мультимедійні технології, кінопроектори, проєкційні екрани різноманітних моделей, слайдпроектори,

інтерактивні дошки, проекційні столики тощо) та контролюючі – тренажери, прилади для діагностики процесів.

Використання засобів STEM-освіти дає можливість учням здійснювати проектну та дослідницьку діяльність, засвоювати науково-технічні знання, розвивати навички критичного мислення.

Об'єктивна необхідність використання засобів STEM-освіти зумовлена їх суттєвим впливом на процес розуміння і застосування інноваційних технологій.

Виходячи з цього, основними завданнями STEM-освіти є: формування навичок розв'язання складних практичних проблем, критичного мислення, креативних якостей та когнітивної гнучкості, організаційних та комунікаційних здібностей.

Отже, у порівнянні з традиційною освітою, коли урок будується навколо вчителя, за STEM-методикою в центрі навчання постає практичне завдання чи проблема. Учні вчаться вирішувати їх самостійно, шляхом спроб і помилок. Тому STEM-освіту часто називають «перевернутим навчанням» або «навчанням навпаки». Ланцюжок «від теорії до практики» у STEM зазвичай зворотний: спочатку – гра, придумування та майстрування пристроїв і механізмів, а потім, у процесі цієї діяльності, – опанування теорії і нових знань.

На уроках української мови важливим є ознайомлення з онлайн-генераторами ребусів та QR-кодів. Зашифрувати можна довге покликання на ресурс в інтернеті, файл з хмари, навчальні онлайн-ігри, гугл-форми. QR-код часто позначає підказку до вправи, зразки виконаних завдань, відповіді на загадки. Це можуть бути допомога до квесту, покликання на вікторини, інтерактивні вправи, тести та анкети.

Вагомий результат дає застосування LearningApps.org. Ця програма використовується для створення інтерактивних вправ різних рівнів складності, пазлів, ігор, яку можна використати на уроках української мови для тренування і контролю знань. Цей онлайн-сервіс дозволяє створювати завдання, зберігати та використовувати їх, забезпечує вільний обмін ними між учителями.

Велику користь на уроках української мови дає використання платформи КАНООТ, яка створена для конструювання вікторин, тестів, дидактичних ігор. Сервіс може бути використано для перевірки знань учнів.

Таким чином, розглянувши питання впровадження елементів STEM-освіти на уроках української мови в початковій школі, можна зробити наступні висновки.

У процесі дослідження доведено, що раннє залучення в STEM може підтримати не лише розвиток креативного мислення та формування компетентності дослідника, а й сприяти кращій соціалізації особистості, тому що розвиває такі навички, як співробітництво, комунікативність і творчість.

Використання STEM-освіти на практиці це прекрасна можливість навчити учнів мислити та знаходити необхідну інформацію, вирішувати складні завдання, приймати рішення, організувати співпрацю з іншими учнями та вчителем. Учень вчиться створювати ідеї та втілювати їх в життя, презентувати результати власних досліджень. З метою залучення учнів до практичної діяльності бажано розширити діапазон форм і методів навчання, способів навчальної взаємодії та надати перевагу засвоєнню навчального матеріалу під час квестів, інтегрованих уроків, конкурсів. Велике багатство різних платформ дозволяють учням краще засвоювати знання.

Практика роботи показала плідність інтеграції, виявила перспективи подальшого розвитку та удосконалення такого підходу до навчання. Застосування інтеграційних форм навчання сприяє взаєморозумінню і поліпшенню співпраці вчителів та учнів у процесі навчання, дає можливість ширше використати потенційні можливості змісту навчального матеріалу та розвинути здібності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вольянська С.Є. STEM-освіта/С.Є.Вольянська. *Довідник сучасного педагога*. Х.: Вид.група «Основа», 2016. С.124-125.
2. Впровадження SMART – технологій в освітній процес: опис зарубіжного досвіду (О. Гузенко). Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/14608/1/monpaluch.pdf>
3. Кириленко С. Поліфункціональний урок у системі STEM-освіти: теоретико-методологічні та методичні сегменти. / С.Кириленко, О.Кіян. *Рідна школа*. 2016. №4. С.50-54.
4. Коваленко О. STEM-освіта: досвід упровадження в країнах ЄС та США. /О.Коваленко, О.Сапрунова. *Рідна школа*. 2016. №4. С.46-49.

5. Корнієнко О.Р. Про актуальність запровадження STEM-навчання в Україні. [Електронний ресурс]. О.Р.Корнієнко. Режим доступу: <http://elenakornienko.blogspot.com/2016/02/stem.html>. Назва з екрана.
6. Упровадження STEM-освіти в умовах нової української школи. Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/14608/1/monpaluch.pdf>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИК LEGO У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Прасол Т., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Васютина Т., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Реформування системи освіти в Україні, запровадження нормативних документів, що визначають стратегії вчительської професії, вимагають впровадження нових форм, методів засобів навчання учнів і, відповідно, підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності. Одним із засобів, який має підтверджену ефективність у країнах ЄС та світу, є LEGO – одна з найвідоміших і поширених нині педагогічних систем, широко використовує моделі реального світу і предметно-ігрову середу навчання і розвитку дитини. Під час використання цеглинок LEGO у процесі виконання завдань, в учнів іде одночасно слухове зорове і тактильне сприйняття матеріалу. Аналіз вітчизняного досвіду свідчить про перспективність застосування LEGO-технології, що обумовлюється її високими освітніми можливостями: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових і навчальних зонах. Діапазон використання LEGO з точки зору конструктивно-ігрового значення для дітей досить широкий [2].

Відрефлектовуючи зарубіжний досвід використання методик з LEGO у професійній діяльності вчителів різних країн, можемо зазначити цінність підготовки вчителів початкової школи в Австралії, освітня система якої дуже активно запроваджує ігрові підходи до навчання учнів. Тісно співпрацюючи із The LEGO Foundation, у цій країні здійснюються різноманітні дослідження впливу гри на академічні досягнення школярів, а ігрові методи стали традиційними у забезпеченні професійного розвитку австралійських педагогів, увійшли до курикулуму програм їх підвищення кваліфікації. Досвід впровадження підходу «навчання через гру» активно обговорюється та осмислюється у професійних освітянських спільнотах, презентується на різноманітних навчальних семінарах [4].

У Данії, як і майбутні вчителі початкових класів, так і працюючі педагоги, проходять практичну підготовку/стажування в одному з найуспішніших закладів початкової освіти Данії з упровадження ігрових методів навчання – Інтернаціональній школі Біллунда (International School of Billund), в якій повною мірою вчителі проходять глибинну професійну підготовку з цього напрямку. Адже саме ця школа знаходиться у світовій столиці LEGO – місті Біллунд і саме в ній апробуються новітні ігрові стратегії, розроблені вченими та практиками The LEGO Foundation [2].

Із запровадженням Концепції НУШ та підписанням Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти та науки України і фондом The LEGO Foundation, у професійну діяльність вчителів початкової школи увійшла нова освітня стратегія, що ґрунтується на інтегративному підході «навчання через гру», який поєднує зорієнтоване на дитину, супроводжувальне та зорієнтоване на вчителя навчання відповідно до характеристик ігрового навчального досвіду та поєднує в собі активне навчання, експериментальне та навчання керованих відкриттів, навчання за запитом, проблемне навчання, проєктне навчання, Монтессорі педагогіка [5]. Саме у своїй єдності за допомогою ресурсу гри вони забезпечують створення навчального досвіду школяра, що є значущим, активним, стійким, соціальним та радісним; сприяють успішному розвитку у молодших школярів когнітивних, творчих, емоційних, фізичних та соціальних умінь [5].

Одним з найважливіших положень підходу «навчання через гру» є необхідність створення учителем так званої учнівської агенції – забезпечення активної, суб'єктної участі школяра в освітньому процесі, його дійсне залучення в освітній смисловий простір, що досягається завдяки: наданню можливості здійснювати власний вибір, ставити запитання вчителям та пропонувати свої думки, активно взаємодіяти з іншими; свободі руху для пошуку ресурсів; постійній підтримці з боку вчителя та інших учнів, команди. Континуум навчання

завдяки грі, що поєднує вільну гру, керовану гру, побутову гру, спільну гру, фізичну та цифрову гру, тощо, забезпечує створення та розбудову такої учнівської агенції [6].

Досліджуючи готовність учителів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», В. Вітюк зазначає, що вона є складним інтегральним новоутворенням особистості, сутність якого складає взаємодія ціннісно-орієнтаційного, змістово-операційного та оцінно-рефлексивного компонентів та виявляється у таких показниках як: 1) спрямованість педагогічних працівників на інноваційний підхід до навчання та виховання; 2) орієнтація методичних структур на забезпечення індивідуальної траєкторії підготовки педагога-новатора; 3) вироблення на цій основі нетрадиційних форм і методів методичної роботи; 4) зростання педагогічної майстерності вчителів [1, с. 4].

У цьому зв'язку, складові компоненти готовності вчителів початкових класів до реалізації ігрових методів навчання засобами LEGO детермінуються змістом вищезазначених ролей, а сама готовність стає метарівневою – виходить на рівень понад дидактичними методами та долає ті протиріччя між грою та ігровими методами та формами навчання, що поширені у сучасній практиці.

Таким чином, на нашу думку, підготовка майбутніх учителів початкової школи до ефективного застосування LEGO у професійній діяльності є одним із пріоритетних завдань ОПП підготовки бакалаврів і має здійснюватись як через викладання окремого курсу для здобувачів вищої освіти, так і наскрізно, через впровадження тем/завдань у фахові методики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Педагогічний пошук. 2017. №2(94). С. 3-6.
2. Рома О. Ю. Конструктори LEGO Education як засіб формування пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2013. №2. С. 10-17.
3. Рома О. Ю. Конструктори LEGO Education як засіб формування пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2013. №2. С. 10-17
4. Jay J. A., Knaus M. Embedding Play-Based Learning into Junior Primary (Year 1 and 2) Curriculum in WA. Australian Journal of Teacher Education, 43 (1). 2018
5. Parker R., BoS. Thomsen. Learning through play at school. A study of playful integrated pedagogy that foster children's holistic skills development in the primary school classroom. White paper. 2019.
6. Zosh J.M., Hopkins E.J., Jensen H., Liu C., Neale D., Hirsh-Pasek K., Solis S.L., & Whitebread D. Learning through play: A review of the evidence. White paper. The LEGO Foundation. 2017.

ЛЕПБУКІНГ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Прилена А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Коваль В. О.*, кандидат біологічних наук, доцент
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, м. Чернігів

Протягом всього періоду історії становлення й розвитку педагогіки, починаючи з первісної епохи й до сьогодення, дослідники різних часів займалися розробкою та впровадженням новітніх педагогічних технологій, які були покликані оптимізувати навчальний процес. Освіта не може існувати без суспільства, а отже, саме воно визначає характер та специфіку освітніх послуг і висуває вимоги до них. Дотримання цих вимог передбачає постійні зміни в навчальному середовищі. Однією з новітніх технологій останніх років є технологія лепбукінгу. Незважаючи на відносно короткий період існування, лепбукінг зарекомендував себе, як прогресивний інтерактивний метод навчання, який сприяє більш глибокому засвоєнню учнями знань з різних тем та формуванню навичок молодших школярів працювати з навчальною літературою. Тому виникла потреба здійснити ретроспективний аналіз становлення і розвитку лепбукінгу, як методу навчання та вивчити досвід впровадження технології в освітній процес Нової української школи.

Проблему організації навчання молодших школярів з використанням лепбуку досліджували С. Бадер [1], Д. Гатовська, Т. Лиханова, Н. Мартинова, К. Ляшенко, Е. Блохіна та ін.

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття лепбукінгу, визначення основних завдань і переваг технології в сучасній школі.

Лепбук (lapbook) – в перекладі з англійської означає «наколінна книга». Це невелика саморобна папка, яку дитина може зручно розкласти у себе на колінах і переглянути її вміст.

Лепбук – це розкладна книжка з кишеньками, дверцятами, віконцями, вкладками і рухливими деталями, в яку вміщені матеріали на одну тему. Лепбукінг – це процес виготовлення лепбуку [2].

Вперше технологія була використана Теммі Дабі – матір'ю та письменницею з Вірджинії в її домашній школі. Вона узагальнила досвід використання різноманітних міні книг, автором створення яких була Діна Зайк ще у вісімдесятих роках минулого сторіччя. Саме Діна Зайк запропонувала використовувати так звані foldables – складені аркуші паперу, для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми. Автор детально описала у своїй книзі різні способи їх створення. Використання таких складених різними способами аркушів паперу, або, як ми їх зараз називаємо, «міні книги», давало можливість дітям, швидко та надовго запам'ятовувати потрібну інформацію. Ця техніка широко застосовувалась у домашніх школах всього світу. Таммі Дабі зі свого боку запропонувала вкласти ці міні-книжки в одну оригінально оформлену папку. Автор назвала цю саморобну книгу так, тому що вся робота відображається у «книзі», яка може розташуватись на колінах у дитини [3].

Серед завдань лепбукінгу у сучасній школі вважаємо виділити наступні:

- Навчальні: закріплення набутих знань з конкретної теми; формування і розвиток умінь, навичок узагальнювати та систематизувати інформацію, шляхом ігрових та пізнавально-розвивальних занять; вміння робити висновки; розвиток партнерських стосунків між вчителем і учнями.

- Розвивальні: розвиток самостійності й ініціативності, пізнавальних й інтелектуальних здібностей та когнітивних процесів (пам'яті, уваги, уяви, мислення) учнів;

- Виховні: виховання організованості у спільній діяльності, дружелюбності молодших школярів, виховання демократичних навичок.

Враховуючи зазначене вище, слід визначити основні переваги застосування цієї технології, а саме: лепбук – допомагає оформити отриману інформацію із теми з власними ідеями; сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу та формуванню вмінь самостійно аналізувати інформацію й робити висновки; це зручний спосіб узагальнення і систематизації отриманих знань; створення лепбука є одним з видів спільної діяльності учителя і учнів; дитина вчиться самостійно обирати та впорядковувати інформацію, яку вона додасть у лепбук; виготовляти лепбук можна індивідуально або в групі, обираючи посильні завдання для кожного учня; до роботи над лепбуком можна залучати батьків, що сприятиме тіснішій взаємодії школи та сім'ї [4].

За даними власних спостережень під час проходження виробничо-педагогічної практики на базі Снов'янської гімназії Чернігівської області можна зробити висновок про те, що лепбукінг застосовується у школах досить активно та сприяє кращому засвоєнню учнями значної кількості інформації. Крім цього, готовий лепбук є міждисциплінарним засобом навчання, адже може використовуватись на багатьох уроках, які мають спільну тему. Так, наприклад, лепбук «Осінь», який учні виготовляли самостійно у 2 класі, може використовуватись як ілюстративний матеріал для уроків образотворчого мистецтва, інтегрованого курсу «Я досліджую світ» під час вивчення тем пов'язаних із сезонними змінами в природі, осінніми місяцями, підготовки тварин до зими та ін., учитель може ознайомити дітей з цікавими фактами про осінь. На літературному читанні учні можуть обрати один із представлених на лепбуці осінніх віршів та вивчити його напам'ять, ознайомитися з прислів'ями та приказками притаманними для осені та ін. У позаурочний час учні можуть розгадувати ребуси та задавати один одному загадки осінньої тематики.

Окрім стандартних навчальних вправ, доцільно використовувати на уроках диференційовані завдання з лепбуком. Наприклад, під час вивчення теми «Ліс та його мешканці» можна запропонувати учням об'єднатися в групки та створити лепбуки про окремих представників лісової фауни. Тварин школярі обирають самостійно, за інтересами. Такий вид роботи значно розширить їх знання про лісових мешканців та сприятиме розвитку комунікативних навичок дітей, вміння працювати в команді.

Отже, лепбукінг досить швидко набув популярності та визнання завдяки своїй мультизадачності та потужному розвивальному впливу на учнів початкової школи. Технологія сприяє розвитку організованості учнів, вміння систематизувати та узагальнювати інформацію, співпрацювати з партнерами по групі та вчителем, працювати самостійно. Ключовими перевагами використання лепбука на уроках, на нашу думку, є інтегрованість знань і можливість застосування його на різних предметах та реалізація диференційованого підходу

для складання завдань учням. Дитина може обрати посильне для себе завдання. Лепбукінг має давню історію, яка починалася у США та набула популярності по всьому світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер С. О. Лепбук як інноваційний спосіб організації навчальної діяльності в початковій школі. *Науковий журнал «Академічні візії»*. № 1/2021. С. 3-14 (дата звернення: 19.10.2022).
2. Знайомтесь – «Лепбук». *Slideshare*. URL: <https://www.slideshare.net/ssuser491ed5/ss-103570073> (дата звернення: 19.10.2022).
3. Лепбук – новітній спосіб систематизації знань дошкільників. *КЗ «Новосілківський ЗДО «Яблучко»*. URL: [http://novosilky-ks-dnz.edukit.kiev.ua/Files/downloads/Лепбук%20\(2\).pdf](http://novosilky-ks-dnz.edukit.kiev.ua/Files/downloads/Лепбук%20(2).pdf) (дата звернення: 19.10.2022).
4. Презентація «Лепбукінг - інноваційний засіб навчання англійської мови в умовах Нової української мови». *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-lepbuking-innovacijnij-zasib-navcanna-anglijjskoi-movi-v-umovah-novoi-ukrainskoi-movi-94743.html> (дата звернення: 19.10.2022).

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Сінчук Ю., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Філатова Л. С.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри
початкової і професійної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків

Модернізація освіти в Україні висуває сучасні завдання до освітньої системи в умовах реалізації вимог державних нормативних документах (Закон України «Про освіту», концепція «Нової української школи», Державний стандарт початкової освіти), серед яких зазначається не тільки освоєння конкретних предметних знань, умінь, навичок, компетентностей в рамках окремих дисциплін, але й сукупне формування особистості школяра, зокрема творчої. Одним із засобів, що може забезпечити належний рівень сформованості творчої особистості молодшого школяра є інтерактивні технології навчання.

Формування творчої особистості завжди вважалося актуальною проблемою на всіх етапах розвитку наук та людства загалом. Різні сторони творчої особистості були досліджені філософами (Арістотель, Демокрит, С. Хантінгтон та інші), психологами (В. Андрєєв, Л. Виготський, Дж. Гілфорд, О. Леонт'єв, В. Моляко, Дж. Рензулі, С. Рубінштейн, Е. Торренс), педагогами (В. Гриньова, В. Сухомлинський та інші).

На факультеті початкового навчання в Харківському національному педагогічному університеті ім. Г. С. Сковороди на початку другого семестру 2021-2022 навчального року було проведено константувальний етап педагогічного експерименту з використанням методик П. Торренса «Заверши малюнок» та «Лінії» з учнями 2 класу (загальна кількість респондентів – 28), які дозволили нам визначити рівень сформованості розвитку творчої особистості молодших школярів.

На початковому етапі діагностування ми спиралися на критерії формування творчої особистості учнів початкової школи, які виділила українська вчена та педагог Л. В. Старовойт, а саме: «мотиваційно-особистісний, когнітивний та діяльнісний компоненти»[2].

З метою визначення рівня мотиваційного-особистісного компоненту творчої особистості учнів початкової школи ми запропонували учням самостійно обрати серед запропонованих завдань та виконати вправи репродуктивного або творчого характеру з трьох навчальних предметів: українська мова та література, математика, інтегрований курс «Я досліджую світ».

Аналіз отриманих результатів показав, що у середньому серед запропонованих завдань з української мови та літературного читання, математики та «Я досліджую світ» репродуктивні завдання обрали 23 учні, що складає 82% від їхньої загальної кількості, а творчі завдання – 5 учнів, що складає 18% від їхньої загальної кількості. Отже, рівень сформованості мотиваційно-особистісного компоненту, основою якого є зацікавленість у творчості, прагнення створювати щось нове, проявляти власну самостійність у творчій діяльності, креативно мислити, сформований в учнів на середньому рівні.

З метою визначення рівня сформованості когнітивного та діяльнісного компоненту творчої особистості в учнів 2 класу, ми застосували тести П. Торренса: «Заверши малюнок» та «Лінії» [1].

Проаналізувавши відповіді учнів до тесту П. Торренса «Заверши малюнок», можемо зробити висновок, що когнітивний компонент сформований на середньому рівні, оскільки показник швидкості генерування цікавих ідей достатньо гарний – 35% учнів мають високий рівень, а 85% учнів заповнили усі запропоновані клітинки. Результати тестування П. Торренса «Лінії» допомогли визначити достатньо низький середній рівень як когнітивного, так і діяльнісного компонентів. Результати тестування показали, що показник оригінальності у молодших школярів сформовано на низькому рівні, оскільки майже всі – 90% учнів зображували однотипні малюнки у різних їх варіаціях; лише п'ята частина учнів 2 класу (21,4% від їхньої загальної кількості) достатньо старанно виконували малюнки та схильні до деталізації зображення.

Аналіз науково-методичної літератури, спостереження за навчальним процесом та елементи дослідного навчання під час педагогічної практики дозволили виділити та творчо реалізувати комплекс інтерактивних технологій навчання, що спрямований на формування творчої особистості учня початкової школи [3].

Нами було обрано основні три навчальні предмети: українська мова та літературне читання, математика, інтегрований курс «Я досліджую світ», на яких активно використовувалися інтерактивні технології навчання з метою формування творчої особистості молодших школярів.

На уроках з української мови та літературного читання ми використовували різні види роботи в межах технологій інтерактивного навчання задля кращого формування творчої особистості: метод «Мікрофон» (учні швидко по черзі відповідають на запитання або висловлюють свою думку чи позицію. Наприклад: «Чи схожий наш клас на вулицю? Чому?»); метод «Займи особисту позицію» (як проблему використовували дві протилежні думки, кожен учень висловлював власну точку зору); вправа «Вгадай героя» (учні працювали у парах; не ставлячи прямих питань, один школяр мав допомогти, використовуючи додаткові питання, дізнатися, саме якого героя загадав інший школяр); вправа «Закінчіть розповідь» (вчитель пропонував дітям початок речення, завдання гравців – скласти якомога більше незвичайних та оригінальних варіантів його закінчення. Наприклад: «Одного разу котик вийшов на подвір'я та побачив...»).

Для формування творчої особистості учнів початкової школи на уроках «Я досліджую світ», найчастіше використовували інтерактивні технології кооперативного навчання, зокрема, роботу в парах, в групах та пропонували творчі завдання різного змісту: інтерактивна вправа «Незакінчене речення» (учні у довільному порядку висловлювали власну думку щодо незакінченого речення, проявляючи творчу уяву: «Я дякую природі за те, що...»), вправа «Сенкан» на тему «Природні явища», метод «Передбачення», під час якого учні висловлювали власну думку щодо причини змін пір року; метод «Асоціативний куц» на тему «Рік», метод ПРЕС (учні висловлювали та доводили власні думки щодо такого питання: «Чому потрібно економити воду?», використовуючи опорні речення, що характерні для цього методу), створення інтелектуальної карти з теми «Вода».

На уроках математики інтерактивні технології навчання можуть використовуватися майже на усіх етапах уроку. Інтерактивні форми роботи можуть бути груповими та парними. Оскільки у невеликій групі учень перебуває у більш комфортному становищі, часто використовується парна робота, тобто всі діти висловлюють свою думку, обговорюють ідеї з партнером, і лише потім діляться ними з однокласниками. На цій навчальній дисципліні ми застосовували інтерактивні методи та вправи, що є складовими інтерактивних технологій: «Мозковий штурм», «Ротаційні трійки»; «Карусель»; робота у малих групах, у парах; «Акваріум»; «Незакінчене речення»; «Броунівський рух»; «Дерево рішень»; «Займи позицію»; дискусія; дебати тощо.

Повторне виконання нових репродуктивних та творчих завдань на вибір, тестів П. Торренса «Заверши малюнок» та «Лінії» виявило позитивні зрушення у рівні сформованості творчої особистості учнів 2 класу: репродуктивні завдання обрали 20 учнів, що складає 71% від їхньої загальної кількості, а творчі завдання – 8 учнів, що складає 29% від їхньої загальної кількості; оригінальність мислення почало виявлятися у більшій різноманітності зображених категорій (у середньому – 4). Відповіді, у порівнянні з першими тестуваннями, були більш оригінальними та самобутніми, вже більша кількість молодших школярів обирала завдання, що потребували творчого підходу, а не тільки відтворення дій за зразком.

Звичайно, ми поки маємо дуже малу вибірку, щоб робити вагомі висновки, але наявність позитивної тенденції дозволяє стверджувати, що використання інтерактивних

технологій навчання допомагає учням початкової школи не лише нестандартно та оригінально мислити і діяти, а й сприяє формуванню їх творчої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи загальної психології: Навчальний посібник: У 2-х т. Укл.: Полозенко О. В., Омельченко Л. М., Яшник С. В., Свистун В. І., Стахневич В. І., Мартинюк І. А., Жуковська Л. М. Київ: НУБіП, 2009. Т. 1. 322 с.
2. Старовойт, Л. В. Методика творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання та художньої праці. Докторська дисертація, 2009. С. 18.
3. Філатова Л. С., Радченя І. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії / Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 35. Том 6. С. 215-221.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МОВНО - ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Скрипаль Т., здобувач I (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Киричок І., кандидат педагогічних наук, доцент
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин*

Термін «критичне мислення» відомий з робіт психологів Ж. Піаже, Дж. Брунера, Л. Виготського. З точки зору психології, критичне мислення – це мислення, яке має такі характеристики як цілеспрямованість, глибина, послідовність, гнучкість, швидкість, стратегічність, самостійність тощо [1].

Фундатор Інституту критичного мислення США, професор Колумбійського університету М. Ліпман вважає, що «критичне мислення – це вміле відповідальне мислення, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження, оскільки воно засновується на певних критеріях і є таким, що самокоригується, впливає з конкретного контексту» [1].

Метою технології критичного мислення є розвиток навичок мислення учнів, необхідних як для навчання, так і для повсякденного життя; виховувати людину, готову жити в постійно мінливому світі, здатну аналізувати та розуміти інформацію, різні аспекти процесів і явищ, навчатися та вдосконалюватися, приймати ефективні рішення.

М. Ліпман виділяє 6 ключових елементів критичного мислення:

- 1) уміння мислити;
- 2) формулювання самостійних суджень;
- 3) відповідальність;
- 4) самокорекція;
- 5) вибір критеріїв;
- 6) увага та чуйність до контексту [1].

Сьогодні критичне мислення визнано однією з головних навичок ХХІ століття. Перелік методів розвитку критичного мислення надзвичайно великий. Відповідно меті, завданням та змісту уроку, педагог обирає ті методи й стратегії критичного розвитку, які будуть доречнішими на його уроці. Чим більше вчитель знатиме про ці технології, використовуватиме їх, тим ефективніше будуть його уроки, значно підвищиться рівень знань у дітей та мотивація до вивчення предмета.

Критичне мислення молодших школярів – це самостійне, аналітичне, логічне і соціальне мислення, спрямоване на оптимальне розв'язання проблеми, вироблення учнями власного рішення. Воно має свою структуру (постановка проблеми, пошук інформації, чітка аргументація, прийняття рішення) і передбачає використання інтелектуальних і комунікативних технік. Робота вчителя початкової школи має бути спрямована на навчання учнів мислити, висловлювати і доводити власну думку, будувати конструктивні стосунки з іншими дітьми [3].

Найпоширенішими методи розвитку критичного мислення є: сенкан, асоціативний куш, кубування, діаграма Венна, З-Х-Д, ромашка Блума, передбачення, порушена послідовність, метод прес, кластер, кошик ідей, дерево припущень, кольорові капелюшки та ін.

Яким повинен бути урок з використанням технології розвитку критичного мислення? Більшість науковців стверджують, що він має включати такі основні 5 етапів:

1. Розминка (створення сприятливого психологічного клімату на уроці).
2. Обґрунтування навчання (постановка мети уроку, розвиток внутрішньої мотивації до вивчення теми та предмета в цілому).
3. Актуалізація (зацікавленість, спрямованість на навчання, відтворення знань, потрібних для наступних етапів уроку).
4. Усвідомлення змісту (знайомство з новою інформацією, аналіз інформації, особисте розуміння).
5. Рефлексія (критичний момент уроку) [2].

Розглядаючи поняття критичне мислення, потрібно зауважити, що використання його саме в початковій школі стане фундаментом майбутньої діяльності учнів. Необхідно орієнтуватися на кращий результат, а це можливе лише за умови використання технологій розвитку критичного мислення.

Критичне мислення починається з постановки проблеми (судження), яку необхідно розв'язати; продовжується пошуком і осмисленням інформації (аргументів); побудовою переконливої аргументації; закінчується прийняттям рішення (висновку) щодо розв'язання порушеної проблеми [3].

Розглянемо технології критичного мислення, які доречно використовувати на уроках української мови в початковій школі.

Аналізуючи урок з української мови на тему «Іменник» у 4 класі, за підручником М. Вашуленко, можна виокремити різноманітність використання окремих технологій критичного мислення.

На етапі актуалізації опорних знань ефективним буде використання таких технологій: «Асоціативний куш», «Знаємо - Хочемо дізнатися – Дізналися», «Дерево припущень».

Для складання «Асоціативний куш» дітям необхідно написати ключове слово на дошці, та обвести його. Потім учні по черзі перелічують і записують слова, які спадають на думку.

В основу наступної технології – «Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися» покладено таблицю, що заповнюється на класній дошці або на великому аркуші паперу вчителем разом з учнями.

Використання стратегії «Дерево припущень» передбачає міркування учнів, стосовно певного питання. Учні висловлюють свої думки та разом утворюють «дерево припущень» де стовбур є темою, гілки є передбаченнями (я думаю...; можливо, буде...), а листя є обґрунтуванням тверджень.

На етапі вивчення нового матеріалу ефективним буде використання таких прийомів розвитку критичного мислення: «Дошка запитань», «Речення з відкритим кінцем» (педагог пропонує учням поміркувати та сказати, якими іменниками – назвами днів тижня необхідно доповнити речення), «Кластер».

Зміст методу «Дошка запитань» полягає в тому, що на дошці в класі є великий фліпчарт/лист ватману, на якому вчитель пропонує учням записувати запитання, що виникли під час опрацювання інформації. Цей метод викликає в учнів цікавість, розвиває вміння задавати запитання, вчить не відволікатися від теми, а вчитель має можливість побачити те, що залишається для дітей незрозумілим.

Важливим є заключний етап уроку – рефлексія. Вчитель має організувати зворотній зв'язок з учнями. Доцільним є використання таких прийомів розвитку критичного мислення як стратегія «Кластер», «Діаграма Вена» (порівняння іменника з прикметником), «Речення з відкритим кінцем», «Групування», «Кубування».

Отже, використання прийомів критичного мислення на уроках української мови значно впливає на якість уроків. Слід зазначити, що технологія розвитку критичного мислення допомагає учням розв'язувати проблеми, з якими їм доводиться стикатися, іншими словами «мислити реалістично».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козира В.М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навч.-метод. посіб. для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО. 2017. 60 с.
2. Максименко Н. Б., Качак Т. Б. Технології вивчення предметів галузі «Мови і літератури» в початковій школі: навч.-методич. посіб. Івано-Франківськ: Тіповіт. 2015. 100 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

*Тарасенко Ю., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Білоусова Н., кандидат педагогічних наук, доцент
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.*

У результаті аналізу наукових джерел було підтверджено, що принцип діяльності є одним з основних принципів навчально-пізнавальної діяльності, а пізнавальна активність виражає прагнення до здобуття знань. На думку Г. Щукіної, пізнавальна активність учня є рисою особистості, яка інтенсивно формується в шкільні роки і впливає на весь процес навчальної діяльності. Це і вимога, і результат розвитку учня; це мета, засіб і результат інтенсифікації навчально-виховного процесу.

Щоб навчання дійсно стало засобом свідомого розвитку, має бути дотримана універсальна умова: розвивальний підхід має бути закладений у активну та комунікативну діяльність. Це обґрунтовується тим, що учень у процесі навчання є не лише суб'єктом, а й об'єктом власного навчання. Дослідження показують, що низька активність є результатом того, що учень є лише пасивним об'єктом.

Серед передумов, що впливають на формування пізнавальної діяльності молодших школярів, до яких входять елементи всіх компонентів навчального процесу: цілі, зміст, методи, форми, засоби, прийоми, можна виділити деякі з основних.

Створення та організація ефективних умов відіграє важливу роль у розвитку пізнавальних здібностей, кмітливості та активності дітей. Педагогічні умови організації навчально-виховного процесу, що забезпечує ефективне формування пізнавальної діяльності учнів початкової школи на уроці «Я досліджую світ», ми визначили такі: організація навчальної діяльності на основі особистісно-орієнтованої взаємодії вчителя та учня; застосування активних методів і форм навчання.

Як передумову формування пізнавальної активності ми визначили організацію навчальної діяльності на основі особистісно-орієнтованої взаємодії вчителя та учня. Дослідники стверджують, що лише використовуючи інструменти педагогіки партнерства, вчитель створює середовище, в якому діти можуть вільно висловлюватися, обговорювати свої ідеї та допускати помилки; середовище, де поважають думку інших. Завдання вчителя – спонукати учнів обирати власний шлях.

На думку Л. Ніколенко [3, с.88], саме педагогіка партнерства спрямовує особистість до цілісного розвитку. З цієї причини надзвичайно важливо активізувати внутрішні сили та здібності учня для досягнення їх максимального та повноцінного розвитку. Під час такої взаємодії учня і вчителя реалізується ідея рівності.

На думку Т. Кравчинської [2, с. 85] організація навчальної діяльності на основі особистісно-орієнтованої взаємодії «вчитель-учень» – це організація навчально-виховного процесу, при якій вчитель використовує методи і прийоми виховання і навчання на основі гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості.

Саме предмет «Я досліджую світ» є основою для розвитку перерахованих вище особистісних якостей, а також пізнавальної активності молодших школярів. Молодші школярі регулярно відвідують навколишню природу. Формування пізнавальної активності під час навчання зумовлювалося організацією навчальної діяльності на основі особистісно-орієнтованої взаємодії «вчитель-учень» в умовах окремих освітніх зон, спеціально призначених для аудиторій: зони для навчання учнів у гуртках; зони для виконання руханок; зони для роботи учнів у малих групах; робоче місце вчителя; зона мультимедійної, фото-, відео- та аудіотехніки; місця для дидактичного та методичного матеріалу [1, с. 19].

Використання активних методів і форм навчання розглядаємо як передумову формування пізнавальної активності. Активні форми навчання – це методи, які спонукають учнів до активної інтелектуальної та практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалами курсу ЯДС.

Використання активних методів і форм навчання розглядаємо як передумову формування пізнавальної активності. Активні методи навчання спонукають учнів до активної інтелектуальної та практичної діяльності в процесі оволодіння предметом.

Активні методи навчання входять до таких технологій: технологія проблемного

навчання, технологія проєктного навчання, ігрові технології, інтерактивні технології.

1. Технологія проблемного навчання – це форма навчання, при якій пізнавальний процес учнів наближає пошукову та дослідницьку діяльність. Успіх проблемного навчання забезпечується спільними зусиллями вчителя та учнів.

Основними показниками ефективності проблемного навчання є: значне покращення якості засвоєння учнями матеріалу курсу та створення можливостей для його раціонального використання в нових умовах праці; формування в учнів пізнавальних потреб та інтересів, бажання вчитися; розвиток творчих здібностей та емоційно-вольові якості учнів. Проблемні завдання активізують не тільки пам'ять, а й мислення, водночас заохочуючи кмітливість, винахідливість і здогадки учнів, які вивчають, досліджують, дивуються, експериментують, уявляють, «відкривають» щось нове.

2. Технологія проєктного навчання. Відмінною особливістю проєктної методики є наявність складної соціальної чи особистісної проблеми учня, яка потребує комплексних знань, дослідницьких рішень, проєктної діяльності. Мета проєктного навчання: оволодіння спільними вміннями та навичками в процесі самостійної творчої роботи, а також формування соціальної свідомості.

3. Інтерактивна технологія – це конструювання навчального процесу, засноване на безпосередній взаємодії учнів між собою і з інформаційним середовищем.

Одним з найбільш ефективних і поширених способів організації активної пізнавальної діяльності учнів є аналіз конкретних ситуацій (кейс). Цей метод покращує здатність аналізувати завдання.

4. Ігрові технології базуються на освіті, охоплюючи певну частину навчального процесу, об'єднані спільним змістом, сюжетами та персонажами.

Дидактичні ігри є важливою складовою активних методів навчання та можливістю взаємодії між вчителем та учнями, що призводить до реалізації дидактичних завдань і цілей навчання за допомогою ситуації гри.

Отже, пізнавальній активності сприяє дотримання педагогічних умов розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи за допомогою активних методів навчання у курсі «Я досліджую світ». Вибір засобів і методів розвитку пізнавальної діяльності різноманітний. Активні методи навчання допомагають систематизувати та закріплювати знання учнів про різноманітні предмети, їхнє призначення, зв'язки між ними, активізують розумову діяльність: навчаються аналізувати, порівнювати, узагальнювати, класифікувати, виділяти зайве. Використання активних методів навчання на уроках «Я досліджую світ» допомагає зробити процес навчання цікавішим і допомагає подолати труднощі у вивченні нового матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О. та ін. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник Київ: Алатон, 2019. 128 с.
2. Кравчинська Т.С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. Підготовка керівних та педагогічних кадрів для реалізації Концепції Нової української школи: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 6 квіт. 2017 р.). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. С. 85-88.
3. Ніколенко Л.Т. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. *Методист*. 2018. Т. 6. С. 84-92.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

*Ткаченко А., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Шанскова Т., доктор педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир*

Постановка проблеми. Основною ідеєю розвитку сучасної освіти в Державному стандарті початкової освіти є інноваційність. Тому перед учителями стоїть завдання розробки та впровадження нових освітніх технологій, які б відповідали вимогам динаміки сучасного суспільства. Тому педагоги нової формації намагаються організувати навчальний процес так, щоб створити умови для розвитку творчої особистості. Адже Нова українська школа має бути спрямована не лише на те, щоб навчити писати, читати, а й:

- зробити здобувачів освіти успішними, щасливими, компетентними;
- допомагати адаптуватися в умовах сьогодення;
- навчити здобувати необхідні знання та застосовувати їх на практиці;
- вчити критично мислити, вміти бачити труднощі та знаходити шляхи їх подолання;
- формувати вміння працювати з інформацією.

Але традиційні уроки не завжди здатні вирішити це складне комплексне завдання. Тому на допомогу вчителям прийшли інтегровані уроки. Саме такі уроки, які включають елементи різних предметних технологій, заснованих на глибокому знанні потреб, інтересів і здібностей здобувачів освіти, стають інноваційними. Одним із таких є інтегрований курс «Я досліджую світ». Використання інтерактивних технологій навчання, які припускають активну взаємодію учнів з вчителем, на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», сприяють активізації пізнавальної діяльності, мотивації до навчання здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. М. Іванчук зазначає, що інтеграційні процеси сьогодні охоплюють усі сфери людської діяльності, але для освіти є особливо впливовими, зокрема для розвитку творчої особистості, активізації пізнавальної діяльності, для виявлення здібностей, для формування навичок самостійної роботи [1, с. 255]. Під поняттям «інтеграція» провідний дидакт початкового навчання Савченко О. розуміє «об'єднання, яке направлене на посилення інформаційного змісту і емоційне збагачення сприйняття, мислення і почуттів здобувачів освіти, завдяки отриманню додаткового цікавого матеріалу, що дає можливість з різних сторін пізнати явище, поняття, досягти цілісності знань» [3, с. 5].

Дослідженням інтерактивних технологій навчання займалися: Н. Андрущенко, Н. Баліцька, К. Баханов, О. Біда Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Селевко та ін. У трактуванні поняття «інтерактивні технології» різними авторами можна помітити як схожість, так і певні розбіжності. О. Пометун та Л. Пироженко розглядають інтерактивні технології як окрему групу технологій завдяки принципу багатосторонньої комунікації. «Інноваційні технології навчання – радикально нові чи вдосконалені технології, що істотно поліпшують умови самого процесу навчання» – зазначає Н. Андрущенко. Проведене дослідження показує множинність не лише трактувань поняття «технології інтерактивного навчання», але й класифікації аналізованих технологій, оскільки науковці використовували ті чи інші ознаки [4, с. 233].

Мета статті – визначити ефективність використання інтерактивних технологій навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Сучасний процес навчання розвивається під гаслами постійного реформування, покращення умов навчання, ускладнення змісту освіти, що в свою чергу призводить до значного збільшення обсягу інформації, яку школярі повинні засвоїти за мінімальний час. Створення та реалізація інтегрованих уроків дозволяє переоцінити пріоритети навчання, роль здобувачів освіти в процесі навчання, взаємодію різних предметів.

Найбільш цілісними та всеохоплюючими є праці М. Вашуленко, С. Гончаренка, С. Загв'язінського, М. Іванчук, С. Козловської О. Савченко та інших, в яких розкривається не тільки сутність інтеграції як педагогічного явища, а й подаються її форми, види. Багатофункціональний характер інтегративних процесів у початковому навчанні дозволяє трактувати дане поняття в декількох значеннях: система (педагогічна, дидактична), принцип, форма, процес, умова, засіб навчання. У нашому дослідженні інтеграція у навчанні виступає у своєму системному значенні, будучи основою побудови практико-орієнтованого освітнього процесу у системі «Я досліджую світ».

Інтегрований курс «Я досліджую світ» складають предмети, що мають побудувати у свідомості молодших школярів досить повну картину світу як об'єкта наукового пізнання і

заснованої на ньому практичної діяльності. Отже, при моделюванні освітнього курсу «Я досліджую світ» важливо спиратися на низку принципів інтегративного навчання: багаторівневність, єдність, креативність, гнучкість, врахування особистісного досвіду учасників освітнього процесу, практичність [2].

Інтерактивні технології впевнено увійшли в українську систему освіти. Тому на інтегрованих уроках «Я досліджую світ» доцільно використовувати наступні інтерактивні технології, як:

- асоціативний куш (коли потрібно швидко налаштувати дітей на потрібну тему);
- мікрофон (на початку уроку для виявлення знань щодо теми уроку, або в кінці – для підведення підсумків уроку);
- мозковий штурм (проявляє творчість, дає можливість вільно висловлювати думки);
- очікування, читання із зупинками, гра «Так чи ні», дискусія «За і проти», «Навчаючи – вчуся», «Незавершене речення» «Коло ідей», «Займи позицію», робота в парах тощо.

Всі вище перераховані технології дозволяють кожному учню швидко висловити свою точку зору, підвищує зацікавленість до процесу навчання, стимулюють до подальшої роботи.

На нашу думку, на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», ефективним також буде використання інтерактивних презентацій, які дозволяють здобувачам освіти візуально засвоювати матеріал. Цікава його подача дозволяє довше утримувати увагу, сприяє запам'ятовуванню матеріалу. Також дуже зручні, як для вчителя, так і для учнів інтерактивні дошки. Учитель з легкістю виводить на екран презентації, мультфільми, пише на дошці різними кольорами, активно залучає здобувачів освіти до процесу освоєння матеріалу тощо. Вони із задоволенням залучаються до навчального процесу, в класі не залишається байдужих.

Критеріями готовності вчителів до інтерактивної взаємодії виступають [5, с. 11]: знання психологічних особливостей здобувачів освіти, вміння встановлювати контакт з здобувачем освіти, групою, вміння налагоджувати позитивну атмосферу, вміння створювати дух співтовариства, володіння методикою організації і проведення інтерактивного навчання

Таким чином, готовність вчителя до використання інтерактивних технологій навчання – це сукупність ціннісних орієнтацій, мотивів, знань, умінь, навичок і особистісних якостей у вчителя, що забезпечує ефективність поєднання інноваційних педагогічних технологій з інформаційними комп'ютерними технологіями та інноваційними методами навчання для підвищення якості навчально-виховного процесу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. З вищесказаного випливає, що використання інтерактивних технологій навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дозволяє більш ефективно працювати з навчальним матеріалом так як:

- опрацьовується великий обсяг інформації;
- учні отримують можливість розвивати комунікаційні навички;
- оцінювати свою роботу і роботу членів своїх команд.

В результаті застосування інтерактивних технологій підвищується мотиваційна і пізнавальна активність здобувачів освіти на уроках, яка дозволяє міцно засвоювати навчальний матеріал.

Подальші розвідки, вважаємо, доцільно спрямувати на вивчення підходів щодо підготовки майбутніх педагогів щодо використання інтерактивних технологій навчання на уроках інтегрованих курсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванчук М., Олійник М. Розвиток особистісного потенціалу молодшого школяра в умовах інтегрованого навчання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Вип. 26. Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 254–259.
2. Грущинська І., Хитра З. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти : у 2-х ч. Київ, 2018. 93 с.
3. Савченко О. Я. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. Початкова освіта: Метод. рекомендації. Київ: УОВЦ «Оріон». 2018. С. 4–8.
4. Староста В. Технології інтерактивного навчання: сутність, класифікація. *Науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 1 (64), 2019. С. 323–337.
5. Цивенко І. Я. Використання інтерактивних технологій навчання на уроках математики, методичні рекомендації. Маріуполь. 55 с.

ФЕНОМЕН КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Фат'янова Т., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Нестеренко М.М., кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти
Бердянський державний педагогічний університет, Запоріжжя*

Початок ХХІ століття характеризується стрімким переходом до нової антропологічної віхи розвитку нашої цивілізації – інформаційного суспільства, в якому провідними ресурсами та цінностями є інформація, знання та технології. Інтернет, мобільний зв'язок, електронні бібліотеки, цифрове телебачення стали доступними та змістовними джерелами інформації, а також засобами глобальної комунікації суспільства. А це, в свою чергу, сприяє формуванню нового типу особистості, з іншою системою життєвих орієнтирів. Особливо помітні ці зміни серед дітей, які з раннього віку знаходяться під впливом інформаційних технологій.

У зв'язку з цим особливої актуальності набувають теми досліджень, які описують особливості процесу інтеріоризації молодим поколінням норм поведінки в віртуальному середовищі, тобто кіберсоціалізації.

Метою роботи є теоретичний аналіз поняття «кіберсоціалізація» в сучасній науковій літературі та пояснення особливостей протікання цього процесу в молодшому шкільному віці.

Термін «кіберсоціалізація» тісно пов'язаний з поняттям «соціалізація». Це можна пояснити тим, що середовище, як фактор, що безпосередньо впливає на становлення особистості, у зв'язку з науково-технічним прогресом останніх років, значно розширилося за рахунок кіберпростору, в якому діють свої специфічні правила. Щоб бути ефективною одиницею цього простору, дитині треба засвоїти ці правила.

Проблему кіберсоціалізації особистості розглядають науковці України, Європи та США. Так, серед зарубіжних учених слід відмітити праці Д. Ліклідера, С. Кейслера, С. Хілза та ін. Перспективи розвитку людини у віртуальному середовищі вивчають Л. Гуменюк, І. Девтеров та ін. Дитину в кіберпросторі, а саме особливості діяльності та спілкування у віртуальній реальності досліджують вітчизняні фахівці Г. Алтухова, А. Бежевець, А. Бугайчук, О. Зінчина, Н. Потьомкіна, А. Рижанова, А. Тадаєва та ін.

Інтернет, на думку Н. Потьомкіної, як новітній засіб отримання безмежної інформації та можливостей, з часом набуває таких рис для особистості, що перетворюється на самодостатню реальність, яка заміщує її реальний світ. Перебуваючи за допомогою Інтернету в кіберпросторі тривалий час, діти починають підкорюватися правилам віртуальної реальності: змінюються їхні інтереси й уявлення про реальну соціальну дійсність, виникають нові потреби, цінності й мотиви, трансформуються стосунки з людьми та прояви соціальної активності [4].

Процес кіберсоціалізації особистості А. Тадаєва пропонує розглядати в чотири етапи. Перший етап – споглядовий, він відповідає дошкільному періоду освіти. Другий – пізнавальний, під час навчання в початковій школі. Третій етап – активний, співвідноситься з періодом основної школи. Четвертий – творчий, охоплює студентство та професійне становлення [3].

Оскільки кіберсоціалізація – процес формування, розвитку та підтримки адаптивних моделей поведінки дітей у інформаційному просторі, О. Зінчина пропонує освітянам цілеспрямовано впливати на цей нього протягом усього періоду здобуття дитиною середньої освіти для засвоєння норм безпечної поведінки в віртуальній реальності [1].

Це є дуже доречним, з огляду на кількість негативних впливів, які несе в собі мережа Інтернет. Зокрема А. Бугайчук вбачає серйозну небезпеку для психіки дітей у контенті, який демонструє сцени насилля, вживання алкоголю, наркотиків тощо, а також дія зловмисників, які можуть здійснювати шахрайські операції та займатися кібергрумінгом. Загрозу формування аддиктивної поведінки становлять онлайн ігри, які є дуже популярними серед дітей молодшого шкільного віку [2].

Результатом будь-якої активності в кіберсередовищі є засвоєння дітьми правил поведінки та мережеских етичних норм, формування досвіду використання онлайн ресурсів з навчальною та розважальною метою, засвоєння знань про особливості влаштування інформаційного простору та місця людини в ньому.

Отже, тепер соціалізація дітей відбувається зовсім не так, як раніше. Наразі домінує віртуальне спілкування в соціальних мережах, філософія селфі (самопрезентація себе в кіберпросторі), під час вирішення будь-яких проблем первинним є пошук можливих варіантів спочатку в мережі Інтернет, а вже вторинним звертання до досвідчених дорослих. Тому перед закладами освіти постає важлива місія – навчити учнів безпечно використовувати переваги інформаційного суспільства та збалансувати його вплив під час соціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зінчина О. Медіасоціалізація сучасної молоді: виклики і відповіді. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2017. № 39. С. 332–339.
2. Бугайчук А. Кіберсоціалізація. Життя в новій віртуальній реальності. *Управління освітою*. 2020. № 2. С. 24–43.
3. Тадаєва А. Кіберсоціалізація як складова соціалізації дітей молодшого шкільного віку в умовах інформаційного суспільства. *Молодь і ринок*. 2017. № 9. С. 17–19
4. Потьомкіна Н. Кіберсоціалізація юні: соціально-педагогічний підхід. *Social Work and Education*. 2019. Vol. 6. No. 3. Ternopil-Aberdeen. pp. 269–284.

ЗАСТОСУВАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Червінська Р., здобувачка перший (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Сірант Н.**, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Львівський національний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження. Сучасна Нова українська школа передбачає використання на уроках в початковій школі різноманітних методів і форм, щоб забезпечити краще засвоєння інформації. Однією із новітніх форм навчання є LEGO-технології, які побудовані на грі. Саме гра є основним видом діяльності в учнів початкової освіти. Отже, постає питання, як можна використовувати LEGO на уроках, щоб вдосконалити та урізноманітнити навчальний процес.

Мета дослідження. Визначити переваги використання LEGO-технологій та їх застосування у навчанні.

Основний текст. Найперше, ми дізнаємося що ж ми відносимо до LEGO? LEGO – це одна з найпопулярніших і найпоширеніших сьогодні педагогічних систем, котра докладно застосовується моделями конкретного світу і предметно-ігрове середовище навчання та розвитку дитини. [1]

Цей метод набув широкого застосування, адже характеризується багатофункціональністю, легкістю, доступністю, естетичністю та універсальністю.

Народжуються нові ідеї, матеріалізуючи в реальність те, що уміло б бути насправді. І зараджують їм у цьому розмаїті набори LEGO, котрі виробляють живильний ґрунт для гри, навчання, креативності, фантазії. [1]

Отже, можемо виокремити основні переваги використання LEGO:

- Якісний продукт. Із міцного пластику виготовлений конструктор. Зручний у догляді. Приємні до дотик деталі, зручна форма та розмір, краї у них заокруглені. Легко їх можна прикріпити і відтворити потужну конструкцію, котра витримує життєдіяльну експлуатацію.
- Універсальність. Схожість цеглинок між собою, бо саме дозволяє відтворювати конструкції не лише по пам'ятці, а й придумувати та моделювати сучасні особисті моделі, маневруючи наборами.
- Меню продукції. Є змога відшукати набір, покладаючись на епоху дитини: для малюків, здобувачів початкової освіти, підлітків. [3]
- Конструктори поділяють на групи, кожна група має віднайти набір відповідно до своїх зацікавлень та нахилів.
- Від так LEGO на заняттях створюється атмосфера, в якій діти відчувають себе господарями, творцями;
- Обставина майбутнього інсценування або відтворення завдань породжує в учасників сильні стимули, викликає у них потужні відчуття, пов'язані з ґрунтовним обмірковуванням характеристик героїв, котрих їм треба змоделювати, озвучити (зіграти);
- У ході роботи з конструювання моделей діти вчаться працювати у групі з 2-4 чоловік, що дає позитивні результати: вони вчаться спілкуватися, бути терпеливими один до одного і до невдач товариша, частіше приходять на допомогу один одному. [1]

Отже, можемо побачити, що переваг використання LEGO є дуже багато. Цей не дивно, бо саме завдяки такій технології в учнів формується та розвивається:

- Зріст дрібної моторики рук, стимулювати у майбутньому загально мовленнєві здібності.
- Вишкіл правильного і швидкого орієнтування в просторі.

- Знайомство з математичними поняттями, розв'язування математичних та консеквентних задач.
- Збагачення уявлень про навколишній світ, транспорт, ландшафт, архітектуру.
- Піднесення уваги, пам'яті, творчого мислення.
- Формування навичок діалогічного мовлення, розширення словникового запасу.
- Вміння працювати у групі, спілкуватися, бути толерантними один до одного.
- Створення атмосфери змагання. [2]

Всі ці характеристики не тільки покращують пізнання навколишнього світу, а й забезпечують ефективний навчальний процес.

Зараз пропонуємо дізнатися, як можна використовувати LEGO у навчанні учнів початкової школи.

«Підійми цеглинку відповідного кольору». Таку гру можна використовувати на будь-якому уроці.

Мета гри: сформувати в учнів впевненість, швидкість та правильно відповідати на запитання, які задає вчитель.

Хід гри: учні отримують цеглинки LEGO двох кольорів, наприклад червоного та зеленого. Вчитель задає чіткі запитання учням по темі, щоб на них можна було відповісти так або ні. Якщо діти погоджуються із запитанням вчителя, то вони підіймають зелену цеглинку, а якщо заперечують – червону цеглинку.

Таку вправу доцільно застосовувати на етапі закріплення знань та умінь учнів, щоб перевірити, як вони засвоїли новий матеріал.

«Створи свою фантастичну тваринку». Дану гру можна застосовувати на уроках мистецтва.

Мета гри: розвивати в дитини творчість, креативність, абстрактне уявлення та вміння перетворювати уявне в реальність.

Хід гри: кожний учень отримує набір із шести цеглинок LEGO. Учні повинні скласти якусь фігуру та прикласти її до паперу. За допомогою кольорових олівців, фломастерів чи фарб, діти домальовують різні деталі та створюють свою фантастичну тваринку.

Таку гру можна проводити на етапі творчого перенесення знань у нові ситуації.

«Склади із цеглинок». Таку вправу можна застосовувати на уроках математики.

Мета гри: розвивати в дитини творче та просторове уявлення, креативність та творчість.

Хід гри: учні за допомогою цеглинок LEGO мають створити різні математичні фігури, цифри. Вони вдало поєднують цеглинки між собою, щоб отримати бажаний результат.

Таке завдання можна давати дітям на етапі осмислення нових знань, умінь та навичок.

Підсумок. Отже, підсумовуючи все вище сказане, можемо зазначити, що використання Lego-технологій значно покращує проведення уроків в початковій школі. Правильно організована робота з LEGO на уроці розвиває в учнів творчу уяву, абстрактне та креативне мислення, терпеливість, посидючість та впевненість. Учні вчать домагатися один з одним, вирішувати конфліктні ситуації та питання, а також втілювати свої задуми у реальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання LEGO-технологій у вихованні учнів початкової школи. URL: <https://sites.google.com/site/sajtrasnoievm/vikoristanna-lego-tehnologiie-u-vihovanni-ucniv-pocatkovoiie-skoli> (дата звернення 17.10.2022).
2. Ільчишин Г. Використання LEGO-технологій на уроках в початкових класах. URL: <https://naurok.com.ua/urok-vikoristannya-lego-tehnologiy-na-urokah-v-pochatkovih-klasih-251539.html> (дата звернення 17.10.2022).
3. Конструктор LEGO як потужний інструмент для навчання. Технологія "Шість цеглинок" 2020 рік URL: <https://inkluzia.com.ua/konstruktor-lego-yak-potuzhnyy-instrument-dlya-navchannya.-tehnologiya-shist-tseglinok/> (дата звернення 17.10.2022).

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ

*Щербатюк А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Себало Л., кандидатка педагогічних наук, доцентка
НПУ ім. М.П. Драгоманова, м. Київ*

Проблема збереження і зміцнення здоров'я населення й особливо дітей залишається однією з найбільш актуальних для держави. Про це свідчать закони та постанови уряду [1].

Проблема здоров'я в усі часи є досить актуальною, про що свідчать роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників: І. І. Брехман, В. Т. Кудрявцева, В. Ф. Сазонов, В. О. Бушуєва, В. М. Дільман, В. П. Казначеев, П. Г. Царфіс, Л. Г. Качан, С. А. Костюнін, А. М. Єгоричев, Є. Н. Вайнер, М. Ф. Сікач, П. І. Калью, І. Л. Левіна, С. І. Петухов, Н. Г. Коновалова та ін. [5]

Відомо, що причинами різкого зниження рівня здоров'я молодшого шкільного віку є спад рівня життя, нестабільна ситуація в країні (війна), погіршення екологічної ситуації в Україні, стреси, дефіцит рухової активності, неповноцінне харчування, перевантаження тощо. [4]

Одним із способом розвитку здорового способу життя це з раннього дитинства навчити дітей цінувати, берегти й зміцнювати своє здоров'я, а батьки й педагогічні працівники особистим прикладом мають демонструвати його. Лише в цьому випадку молоде покоління будуть здоровими не тільки фізично, а й духовно та інтелектуально. [8]

Таким чином, виникає потреба у відкритті цікавих та доступних засобів, які педагоги зможуть впроваджувати у роботі з формуванням здоров'язбережувальної компетентності з дітьми молодшого віку. Одним із таких засобів є казкотерапія.

Казкотерапія – це процес пошуку, сенсу, інтерпретації знань про світ і систему взаємовідносин у ньому; перенесення казкових змістів у реальність; процес об'єктивізації проблемних ситуацій, активізації потенціалу особистості, усебічного навчання і виховання; терапія середовищем, особливою казковою ситуацією, у якій може матеріалізуватися мрія, а головне, у ній з'являється почуття захищеності [3]. Відтак казкотерапія – це екологічний, травмобезпечний, безболісний спосіб у спілкуванні з дітьми. Можливо, тому, що саме за допомогою казок (або під їх впливом) формується життєвий сценарій і, відповідно, за допомогою казки особистість проходить переосмислення, трансформацію, перетворення внутрішнього і зовнішнього світу та моделювання кращого майбутнього. [10]

Головна спрямованість казкотерапії - це збереження психічної, духовної та соціальної складових здоров'я, маючи на меті формування Я-концепції особистості, усвідомлення нею своєї значимості та відчуття гармонії із навколишнім світом, що позитивно впливає на загальний розвиток дитини [2].

Розвиток та виховання здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів засобами казкотерапії мають відтворюватися в таких напрямках:

1. Режим дня.
2. Спорт і здоров'я.
3. Здоров'я та хвороба.
4. Моральне здоров'я.
5. Особиста гігієна, культурно-гігієнічні навички.
6. Загартування.
7. Культура харчування. Корисна та шкідлива їжа.
8. Самообслуговування.
9. Дбайливе ставлення до іграшок та речей.
10. Сон та спокій.

Оскільки казки є легкі на сприйняття та запам'ятовування і дорослим і дітям, читаючи їх, розглядаючи малюнки до них, у дітей відкладаються знання про здоровий спосіб життя, необхідність гігієнічних процедур і дружніх стосунків. Це унікальна можливість прожити, «відтворити» життєві ситуації без шкоди для власного життя, театралізуючи та обговорюючи казку, використовуючи найефективніші способи освітньої роботи з дітьми. Загальна ідея цього прийому полягає в тому, що дитина бачить себе на місці головного героя, живе разом із ним, вчиться на його помилках. Тобто людина з раннього віку за допомогою казок навчається приміряти на себе різні ролі: поганих та добрих героїв, творців та знищувачів, бідняків та багатців. Не випадково нині казкотерапія або її елементи використовуються педагогами, психологами, логопедами і батьками дітей. [6]

Підсумовуючи вище сказане, здоров'язбережувальні технології разом із засобами казкотерапії вчать дітей жити без конфліктів. Навчають зміцнювати, зберігати своє і цінити чуже здоров'я. Ці технології можуть прищеплювати дітям принципи здоров'язбереження, посилюють мотивацію до навчання. Впровадження казкотерапії потребує від вчителя творчого підходу до використання казок чи їх елементів, тим самим «мотивуючи» дітей до допомоги. Казкотерапія передбачає вдумливу роботу, захоплюючу для учнів. Після розповіді пропонується обговорити і проаналізувати казку. Пропрацювавши суть казки, потрібно прив'язати події оповідання з ідентичними ситуаціями в реальному житті. Для подачі матеріалу підходять і творчі методи: створення ляльок, малювання, гра з піском, драматичні сценки та ін.[7]

Можливості казкотерапії безмежні. Можна не тільки провести паралелі з розповіддю і реальним життям, а й розробити всілякі подієві варіації, різні поведінкові фактори, що призводять до різноманітних наслідків. Це допоможе побачити обставини з різних ракурсів і виявити позитивну суть історії. Все це відкриває широкі можливості для формування гармонійної особистості, виявлення та виправлення внутрішніх деформацій.[9] Використовуючи методи казкотерапії можна зрозуміти, що саме хвилює дитину, що стало причиною тих чи інших реакцій і як відновити тонку душевну організацію. Формування здоров'язбережувальної компетентності засобами казкотерапії передбачає: зміну видів діяльності, чергування інтелектуальної, емоційної, рухової видів діяльності; групової й парної форм роботи, які сприяють підвищенню рухової активності, вчить вмінню поважати думки інших, висловлювати власні думки; проведення та відтворення реальних та ігрових ситуацій, нестандартних та інтегрованих занять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.02.2022).
2. Деркач О. Педагогіка творчості: Арт-терапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу. – Вінниця: ВДПУ, 2006. – 60 с.
3. Дубинська О. Казкотерапія як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів / О. Дубинська // Психолог. – 2014. – №10. – С. 12-13.
4. Дударенко Л. В. Здоров'я нації через шкільну освіту / Л. В. Дударенко, О. В. Васильєва // Основи здоров'я та фізична культура. – 2006. – №4. – С. 21-22.
5. Закон України «Про освіту» / [Електронний ресурс] / <https://osvita.ua/legislation/law/2231/6>.
6. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 року №2145-VIII. – ВР
7. Перкова, Г. Здорове покоління з навичками здорового способу життя / Г. Перкова // Початкова школа – 2015. – №12. – С. 55-56.
8. Полька Н. С. До питання оцінки фізичного розвитку школярів за стандартами ВООЗ / Н. С. Полька, А. Г. Платонова // Довкілля та здоров'я. – 2012. – №1. – С. 48-52.
9. Яценко, Л. Здоров'я дітей – багатство нації / Л. Яценко // Поч. освіта. – 2013. – №25-26-27(липень). – С. 39-58.
10. <https://naurok.com.ua/zastosuvannya-metodu-kazkoterapi-v-pochatkoviy-shkoli-1497.html>
11. <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.04.23.html>

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНІСТЬ

*Шиптенко Т., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Демченко Ю., кандидат педагогічних наук, доцент
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький*

Школа – це майстерня, де формується думка підрастаючого покоління, треба міцно тримати її в руках, якщо не хочеш випустити з рук майбутнє.
А. Барбюс

Актуальність теми. Педагогічна наука протягом століть базувалась на двох основоположних напрямках. Перший це передусім опора на традиційні методи та форми виховання. Другий це спроба їх вдосконалювати впроваджувати різного типу інновації. Отже, актуальність цієї праці полягає в з'ясуванні стану інновацій в сучасній початковій школі через призму історичної ретроспективи.

Наукова розробка теми. Тематика отримала доволі ґрунтовну наукову розробку. Зокрема Нікітіна О. у праці «Інноваційність змісту початкової освіти як ознака її модернізації» розглянула інновації з точки зору модернізаційних процесів. Химинець В. у своїй праці розглянула комплексно інновації в сучасній школі. Компаній О. розкрила тематику інновацій в початковій освіті в контексті реформи НУШ. Попри активний розгляд цієї теми педагогами та науковцями, вона потребує подальшого вивчення, адже процес модернізації освіти не зупиняється.

Основний виклад матеріалу. Розвиток системи початкової освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження сучасних технологій та нових методів навчання дітей та молоді. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобалізаційними та інтеграційними процесами. Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті. Розвиток інновації залежить від того, наскільки соціально-психологічне середовище потребує нової ідеї.

Слово «інновація» має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації «інновація» означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу. Розрізняють поняття «новація», або новий спосіб та «інновація», нововведення. Новація - це сам засіб (новий метод, методика, технологія, програма тощо), а інновація - процес його освоєння [6].

Інновації – це актуально значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними для еволюції освіти й позитивно впливають на її розвиток [5].

Інновація освіти:

1) Цілеспрямований процес часткових змін що ведуть або до модифікації цілей навчання, або до модифікації каналів навчання, що використовується. Часто полягає в адаптації процесу навчання до змін, які, як правило, мають місце всередині або поза системою навчання.

2) Цілеспрямована зміна, що полягає у появі нової технології або в зміні принципів, на яких ґрунтується функціонування якоїсь системи [4].

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [6].

Інновації класифікують за об'єктом впливу (педагогічні, соціально-психологічні, організаційно-управлінські), рівнем поширення (системно-методологічні та локально-технологічні) та інноваційним потенціалом нового (радикальні, модифікаційні, комбінаторні). За об'єктом впливу результатами педагогічних новацій є якісні зміни у навчанні та вихованні школярів. Упровадження інновацій спеціально-психологічної спрямованості сприяє покращенню мікроклімату в освітньому середовищі, формує високий рівень культури стосунків між суб'єктами освітнього процесу. Інновації організаційно-управлінського типу забезпечують запровадження сучасних форм і методів управління, сприяють подоланню

стереотипів консервативного стилю керівництва, формують нові партнерські відносини. Поширення інновацій системно-методологічного рівня відбувається у межах загальної системи.

Локально-технологічний рівень інновацій передбачає апробацію особистісно орієнтованих інноваційних методів, систем на окремих об'єктах освіти. Згідно з інноваційним потенціалом нового, радикально нові ідеї – інновації в освіті, що запроваджуються на основі кардинально нових засобів (інформаційно-комп'ютерних технологій, нейролінгвістичного програмування тощо).

Модифікаційними називають інновації, спрямовані на вдосконалення змісту, форм, методів» освітнього процесу, організації освіти. Комбінаторними називають осучаснені новації – освітні й педагогічні традиції, адаптовані до нового соціокультурного середовища [1].

До основних понять інноваційних технологій відносять:

- Нестандартні уроки;
- Індивідуальна робота;
- Контроль та оцінка навчальних досягнень учнів (через контрольні роботи, тести, завдання, робочі зошити тощо);
- Кабінетне, групове і додаткове навчання;
- Факультативи за вибором учнів (поглиблюють знання);
- Проблемне і модульне навчання;
- Запрошення вчених, діячів культури, мистецтва на уроки;
- Економізація та екологізація освіти;
- Науковий експеримент на уроках при вивченні нового матеріалу;
- Застосування досягнень техніки (від діапозитивів, через фільми, магнітофони, телевізори до навчання за допомогою комп'ютерів, комп'ютерні аудиторії, шкільні радіоі телепередачі та Інтернет-системи, мультимедійні технології тощо).
- Нові підходи до формування навчальних планів. Упровадження інноваційних технологій потребує від учителя:
- Вивчення спеціальної літератури (додатково);
- Аналіз педагогічного досвіду вчителів-новаторів;
- Розроблення плану впровадження нової техніки;
- Оптимальне поєднання гуманітарних і природничо-математичних знань [7].

Відповідно сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується відходом від тоталітарної уніфікації і стандартизації педагогічного процесу, інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового в теорії та практиці навчання й виховання молодого покоління. Оновлення змісту навчання та виховання з введенням нових Державних стандартів освіти, модернізація навчальних планів та програм, нові підручники, навчальні посібники, нові системи виховної роботи, нова система оцінювання навчальних досягнень учнів, запровадження профільного навчання не можливі без упровадження інноваційних технологій в освіті. З огляду на вищезазначене, виникає потреба в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності самих педагогів та їхньої готовності до змін в умовах реформування освіти, що окреслено у низці нормативно-правових актів [6].

У початковій школі інноваційність у змісті освіти реалізується через застосування різноманітних елементів освітніх інноваційних технологій та методик: прийоми коментування, прийоми рефлексивної діяльності, проблемне навчання, пошукові методи, диференційоване різнорівневе навчання, інтерактивні методи навчання, інтегроване навчання. Серед найпоширеніших педагогічних технологій, що використовуються у початковій школі виділяють: технологію проблемного навчання, ігрові технології навчання, технологію особистісно-орієнтованого навчання, технологія інтегрованого навчання, технологію розвивального навчання, технологію програмованого навчання, технологію комп'ютерного навчання, технологію інтерактивного навчання, проектну технологію, та ін. [3; с. 10]. Всі ці технології, на наш погляд, сприяють формуванню повноцінної навчальної діяльності у молодших школярів. Так, однією з перспективних інновацій даного напрямку в сучасній початковій школі є проектна технологія [5].

Проектна робота є перспективною, оскільки в ній кожен з учасників є активодіючою особистістю, намагається зайняти в групі позицію, що відповідає його можливостям: знанням, умінням, здібностям, мисленню тощо. Створюються умови за яких учні самостійно й охоче отримують знання з різних джерел, вчать користуватися ними для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних групах; розвивають дослідницькі вміння та аналітичне мислення.

Висновки. Інновації в освіті закономірне та необхідне явище, яке вже декілька століть є вагомим фактором розвитку педагогіки виховання. Сам термін інновації дослідниками трактується по-різному. Але найбільш влучним для контексту нашої роботи є трактування Нікітіної О.: «іновації це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій».

Педагогічні новації мають розгалужену класифікацію, систему методів та технологій що застосовуються. Інновації стали важливим фактором розвитку педагогіки початкового виховання в Україні, особливо це яскраво проявилось на фоні відходу від радянської моделі в умовах поглибленого реформування системи початкової освіти в Україні.

Отже, інновації в освіті – нагальна потреба сучасності. Інноваційна діяльність учителя стає на сьогоднішній день основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті і одним із суттєвих напрямів переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубасенюк О. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки : монографія / ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14-47.
URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13363/1/%D0%94%D1%83%D0%B1%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.pdf>
2. Інноваційні технології супроводу реалізації базової середньої освіти в умовах реформування НУШ / заг. ред. В. С. Поуль, А. В. Сазонової. Краматорськ: Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 108 с. С. 9
3. Компаній О. Застосування інноваційних технологій в освітньому процесі початкової школи в контексті НУШ. URL: <https://genezum.org/library/zastosuvannya-innovaciy-nyh-tehnologiy-v-osvitnomu-procesi-pochatkovoi-shkoly-v-konteksti-nush>
4. Короткий енциклопедичний словник зарубіжних педагогічних термінів. 1995р.
5. Курило В. Інноваційні процеси освітніх системах. *Вісник Луганського державного педагогічного університету*. 2000 р.
6. Нікітіна О. Іноваційність змісту початкової освіти як ознака її модернізації. *Наукові записки. Серія Педагогічні науки*. Кіровоград № 93 С. 123-126 URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83099929.pdf>
7. Химинець В. Інновації в сучасній школі. Ужгород, 2004. 168 с.

ВМІННЯ БЕЗПЕЧНО ПОВОДИТИСЯ В ІНТЕРНЕТІ: СУТНІСТЬ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Шишак А., здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник: *Чайка В.М.*, доктор педагогічних наук, професор
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Тернопіль,

Останнім часом, коли інтернет охопив усі сфери життєдіяльності учня молодшого шкільного віку, чітко постає питання щодо формування в учнів початкової школи вмінь безпечної поведінки у Глобальній мережі. Відповідно до Концептуальних засад реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та Державного стандарту початкової освіти однією із ключових компетентностей, формуванню яких у молодших школярів слід сприяти, є інформаційно-цифрова (інформаційно-комунікаційна) компетентність. У її структурі виокремлюють вміння безпечно поводитись в інтернеті.

Зазначену проблему у своїх наукових працях досліджують такі сучасні вчені, як К. Чуб, С. Петренко, Т. Веретенко та інші.

Метою статті є з'ясувати сутність поняття «вміння безпечно поводитись в інтернеті», визначити засоби формування вмінь безпечної поведінки учнів початкової школи в інтернеті та специфіку їх використання.

У «Словнику української мови: в 11 томах» зазначено, що вміння – це «здобута на основі досвіду, знання здатність належно робити що-небудь» [3, с. 440]. На думку С. Петренка, безпечною є робота в інтернеті, якщо користувач володіє необхідними знаннями та навичками, які дають змогу виконувати діяльність онлайн, «не завдаючи нікому фізичної та моральної шкоди і не спричиняючи матеріальних збитків» [2, с. 85]. Так, під поняттям «вміння безпечно

поводитися в інтернеті» розуміємо сформовану на основі знань та досвіду здатність виконувати онлайн-діяльність без шкоди для власного здоров'я, здоров'я інших та матеріального становища.

Загрози, з якими учні початкової школи можуть зіткнутися у Глобальній мережі, розподіляють на 4 групи: пов'язані з особистим здоров'ям (різні форми залежності, реклама шкідливих звичок, інформації суїцидального характеру), з особистою безпекою (ненормативна лексика, небезпечні люди, протиправні дії), з безпекою оточуючих (небезпечні дії дитини для інших людей, поширення недостовірної інформації), із витоком персональної інформації (розголошення персональних та (або) конфіденційних даних, загроза комп'ютерних вірусів тощо) [2, с. 88–89]. Саме сформованість у молодших школярів вміння безпечно поводитися в інтернеті передбачає здатність протидіяти зазначеним ризикам.

На сайті Міністерства освіти і науки України розміщено актуальну інформацію щодо безпеки дітей в інтернеті, що обґрунтовано важливістю досліджуваної теми. Зокрема, для формування вмінь безпечно поводитися в інтернеті в учнів початкової школи в аспекті протидії сексуальному насиллю у Глобальній мережі у межах освітнього проєкту «STOP SEXTING» запропоновано конспект уроку для 1–2 класу на тему «Моя суперсила – безпека в Інтернеті», для 3–4 класу – «Урок «#Не_ведусь: ми – герої безпеки в Інтернеті», де передбачено використання роботи над тематичними казками, презентаціями та інтерактивними вправами [1].

Громадська організація «МІНЗМІН» реалізувала освітній проєкт «Уроки для школярів «Моя приватність»», під час якого розробила урок для учнів початкової школи з метою формування у них вміння розпізнавати приватну інформацію в Інтернеті та усвідомлення недоцільності її публікування у мережі, а для батьків – онлайн-курс «Приватність дітей в Інтернеті» [1]. Під час перебігу заходу рекомендовано використовувати відеофрагмент, ілюстративний матеріал, комп'ютер як засоби навчання.

Зрозуміло, що вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти може не лише скористатися готовими конспектами, а й самостійно розробити їх. Педагог, який працює з класом, найкраще знає, робота з якими засобами навчання буде найбільш ефективною для досягнення мети діяльності, адже враховує не лише загальновікові, а й індивідуальні особливості учнів. Окрім цього, важливо пам'ятати, що застосування різноманітних засобів та робота над ними має бути системною та систематичною.

Якщо під час формування у молодших школярів уміння безпечно користуватися інтернетом педагог використовує відеофрагменти, казки чи оповідання, то слід акцентувати на тому, що вони мають бути короткими за часом опрацювання (5–10 хвилин). Доречно, щоб головні герої були однолітками учнів, адже це забезпечує проведення аналогій: молодший школяр «ставить себе» на місце персонажа і проживає ситуацію разом з ними. Обов'язково слід перевірити, чи учень початкової школи розуміє всі поняття, з якими працює, адже його лексичний запас може містити не всю термінологію. Роботу із тематичними текстами для візуалізації доцільно доповнювати зображеннями та схемами: майндкартами, коміксами, сюжетними малюнками тощо.

Під час організації дидактичних ігор чи інтерактивних вправ із використанням вказаних засобів слід звернути особливу увагу на усвідомлення молодшими школярами мети її проведення та формулювання висновків. Це пов'язано з тим, що учні школи першого ступеня часто захоплюються самим процесом взаємодії, прагненням до перемоги, а не змістом та ціллю здійснюваної діяльності.

Отже, вміння безпечно поводитися в інтернеті – це сформована на основі знань та досвіду здатність виконувати онлайн-діяльність без шкоди для власного здоров'я, здоров'я інших та матеріального становища. Засобами формування вмінь безпечної поведінки учнів початкової школи в інтернеті є тематичні казки, презентації, відеофрагменти, ілюстративний матеріал, комікси, майндкарти, комп'ютер тощо. Специфіка їх використання полягає в тому, що така діяльність має передбачати системність та систематичність, відбуватися з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів 1–4 класів (короткотривалість опрацювання; головний герой – одноліток; забезпечення інтерактивної роботи над засобами навчання; спонукування формулювати висновки).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпека дітей в Інтернеті. *Міністерство освіти і науки України*: вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/bezpeka-ditej-v-interneti> (дата звернення: 13.10.2022).

2. Петренко С.І. Аналіз проблеми безпечної роботи учнів початкових класів у мережі інтернет. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2020. № 1 (19). С. 85–92.
3. Словник української мови: в 11 томах / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 10. С. 440.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ УЧИТЕЛЕМ ПІД ЧАС СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Шпеко А., здобувачка науково-практичного рівня вищої освіти
Науковий керівник: Стрілець С.І., доктор педагогічних наук, професор
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів*

Анотація. З огляду на актуальність підготовки вчителя початкових класів до соціально-емоційного навчання учнів подано практичні завдання із зазначеними особливостями їх впровадження засобами цифрових технологій.

Ключові слова: соціально-емоційне навчання, цифрові технології, вчитель початкових класів, молодші школярі.

Зважаючи на серйозні зрушення в ХХІ столітті, освітня програма для майбутніх учителів початкової школи має враховувати їхній соціально-емоційний розвиток і підготовку до його сприяння у ЗЗСО. Водночас є потреба у «творчій активності фахівця і розвиненому технічному мисленні, в умінні конструювати, оцінювати, раціоналізувати техніку і технологію» [2, с. 173]. Як зазначено в Аналітичному огляді, необхідні зусилля для впровадження елементів соціально-емоційного навчання (далі – СЕН) в чинні програми, поширюючи кращі практики, методика та навчально-дидактичні матеріали для підготовки в ЗВО та підвищення кваліфікації вчителів [1, с. 47].

Мета дослідження полягає в практичному обґрунтуванні особливостей використання цифрових технологій вчителем початкових класів у процесі СЕН.

Інститут освіти для миру та сталого розвитку Махатми Ганді ЮНЕСКО описує СЕН як «навчання, яке дозволяє всім учням визначати й керувати емоціями, практикувати усвідомлену взаємодію та демонструвати просоціальну поведінку для процвітання людини до мирного й сталого життя на планеті» [3]. Отже, соціальна та емоційна сфери – невід’ємна частина цілісного розвитку особистості. Оскільки вони є фундаментом усіх соціальних зв’язків, що сприяють самосвідомості та пошуку свого місця в суспільстві, є передумовою становлення успішного індивіда в академічному плані.

Для побудови безпечного, сприятливого середовища, у якому набуваються ключові навички СЕН, є важливим розвиток потенціалу вчителів до успішної інтеграції цифрових технологій. Відтак вони дозволяють вчителю модернізувати освітній процес, створюючи доступний інтерактивно-мотивуючий та естетично візуалізований вміст, оскільки учні є зацікавленими сторонами у використанні гаджетів, а саме: смартфони, планшети, електронні книги, смарт-дошки та ПК.

Учителю варто пам’ятати, що під час використання цифрових інструментів інтеракція повинна супроводжувати цей процес систематично, спираючись на форми індивідуальної та колективної навчально-пізнавальної діяльності. Розглянемо особливості використання цифрових технологій.

Щоденні зустрічі варто розпочинати не лише зі словесного привітання, а й з інших дій. Перші хвилини уроку є основою міцної шкільної спільноти, адже присвячуються обміну думками – продуктивному способу обговорення емоцій та подій, що вплинули на дитину останнім часом. «Оживляють» ранок 1-2-хвилинні аудіозаписи учнів, які вони записують з метою мотивування інших до здобуття знань, сприяння підтримки та підбадьорення. Обиратиметься запис випадковим чином, а записувати нові треба лише після прослуховування всіх.

За допомогою генератора випадкових чисел або грального онлайн-кубика вибирайте кумедне або пізнавальне питання зі списку для розвитку соціальної свідомості. Наприклад, «Я хочу відправитися в подорож до країни..., у якій люди...», «Якби я був волонтером, то б у першу чергу допоміг би..., бо...». Це знайомить з різними знаннями, досвідом і сприяє емоційному збагаченню.

Також доцільно раз на тиждень залучати учнів до пошуку та обговорення інформації про добру справу в світі. Наприклад, на сайті UNESCO MGIEP, здійснюючи маніпуляції з віртуальним глобусом, з'являється інформація про прояв доброти у вибраній країні, так демонструється цінність співпереживання.

Окрім емоджі, у чаті є інші шляхи поділитися емоційним світом у режимі дистанційного уроку. Щоб висловити свої почуття, діти можуть намалювати або написати їх на інтерактивній дошці; проглянути анімаційні або звичайні зображення на екрані, написати число емоції в чат чи обвести в коло картинку з настроєм. Відчути повноцінний спектр емоцій можливо за допомогою аудіозапису, в якому мелодія змінює мажорний лад на мінорний.

Розмальовки також мають значення для СЕН. Учитель створює баночки з наповненнями в середині або без них, які учні розмальовують відповідно до настрою, поряд зазначаючи колір і назву емоції, яка йому відповідає. Для цього є зручною програма Paint. Розфарбовані малюнки поширюють в чаті класу після уроків, щоб зрозуміти, як змінювалися емоції протягом навчального дня.

Ще одним захопливим доповненням є генератор цитат з пісень чи літературних творів, висловів мислителів чи педагогів, що розумітимуться учнями як передбачення на день чи поштовх до реалізації власного задуму. Добір цитат узгоджується з темою чи днем тижня. Є два варіанти використання генератора: учень натискає на кубик і дізнається порядковий номер цитати з документа; школяр вмикає відеоролик з цитатами й зупиняє його в будь-яку секунду. Важливо, щоб учитель надіслав у чат посилання на генератор, тоді учні зможуть ним скористатися одночасно на власних пристроях. Як варіація, вчитель на спільному екрані рандомно вибирає цитату дня для всього класу.

Для розвитку навички відповідального прийняття рішень пропонуються учням наступні доручення: групове ведення розділу електронного щоденника класу; нотування даних про погоду в онлайн-календарі та короткий звіт до нього; створення та проведення невеликих анкетувань та опитувань у спільній групі або гугл формах; проведення короткотривалих пауз відпочинку зі списку, написаного класом у спільному онлайн-документі; розсилка повідомлень про найближчі та очікувані дітьми заходи через месенджери чи електронну пошту; внесення пропозицій щодо дозвіллевої діяльності шляхом поширення геолокації.

Під час використання наступних вправ здійснюється організація та показ прояву ініціативи, контроль стресу, що розвиває навичку самоуправління. Наприклад, учні добирають по одній вправі, що їм до вподоби, для релаксації або глибокого дихання, а вчитель додасть їх в електронний календар. Кожного дня буде інша вправа, а проводитиме її учень, який поділився нею з класом. Водночас з учнями в спільному документі можна скласти перелік афірмацій і протягом дня повторювати по дві, щоб підсилити впевненість у своїх силах.

Самосвідомість як навичку внутрішньоособистісного розуміння варто розвивати під час перегляду відео, що може бути інструментом для аналізу власних емоцій. Коли школярі дивитимуться запропонований відеоролик, слід зробити запис екрану. Після цього продемонструвати його з метою визначення почуттів учнів, впевненості в особистій та соціальній ідентичності.

Учитель створює електронний альбом з такою кількістю сторінок, що вдвічі перевищує кількість учнів класу і ще дві для себе. Учні та вчитель додають свої фото і пишуть про себе кілька хештегів. Також дублюється сторінка лише з фотографією, де інші діти та педагог пізніше вноситимуть ключові слова, що узагальнюють їхні думки про певну людину. Активне ведення альбому (корекція, актуальні доповнення) сприятиме розвитку самосвідомості й соціальній обізнаності, позаяк визнаються і власні цінності, інтереси, і погляд інших, засвідчення ними слабких, сильних сторін оточення.

Для побудови стосунків у цифровому світі в режимі реального часу треба за допомогою діджитал-інструментів створити в месенджері закриту спільноту для врегулювання міжкласових питань, а в соціальній мережі – відкрити, щоб поширювати досвід. Оскільки більшість дітей вже з дошкільного віку вміють користуватися цифровими технологіями, не має виникнути труднощів у прийнятті запрошення до онлайн-команди або класу, наприклад на платформі Canva. Однак про це слід сповістити батьків, отримавши дозвіл. Можливості сайту дозволять створити цифрове портфоліо, де однокласники та вчитель, маючи доступ, зможуть ділитися враженнями від шкільного життя, фотографіями дозвілля, процесом виконання проєктів тощо.

Для кращої соціалізації в режимі онлайн бажано запропонувати декільком учням щотижня додавати на картку, заздалегідь створену вчителем, коротку інформацію про власні інтереси (2-4 сполучення слів). Наприклад, створюю вироби з паперу, люблю допомагати

тваринам, обираю друга – не телефон, готую з дорослими. Однокласники вписуватимуть свої імена в ту комірку, з описом якої збігаються захоплення. Отже, діти знатимуть, з ким обговорити певну тему або до кого звернутися, щоб спробувати себе в тій чи іншій сфері.

Завдяки цифровим технологіям з'являється доступ до електронних книжок, які не завжди можна знайти в шкільній бібліотеці. Для вдумливішого обговорення змісту книги є можливість щось домалювати чи дописати, не псуючи при цьому її. Окрім цього, реалізуються очікувані результати навчання учнів у межах змістової лінії «Досліджуємо медіа». Такими книжками сучасних вітчизняних письменників, що висвітлюють важливі соціальні теми, мають потенціал для СЕН та вільний доступ до читання, є: «Майя та її мами» і «Діти повітряних тривог» Л. Денисенко, «Світ без меж» А. Степули, «Сором'язливий Сальватор» М. Марченко, «Чудове чудовисько» С. Дерманського.

З огляду на описане вище, електронні інструменти й пристрої є повноцінними засобами для соціально-емоційного розвитку особистості та зацікавлення освітнім процесом. СЕН допомагає багатьом учням заспокоїтися, коли вони відчувають тривогу або хвилювання, збалансувати нервову систему, прокласти шлях до розуміння особливостей інших та визнання важливості міцних стосунків та командної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» / Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та ін. ; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ : Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 312 с.
2. Стрілець С. І. Інновації у вищій педагогічній освіті: теорія і практика : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. 2-ге вид. допов. і переробл. Чернігів : ФОП Лозовий В.М. 2015. 544 с.
3. UNESCO MGIEP Transforming Education. URL: <https://mgiep.unesco.org/> (дата звернення: 6.10.2022)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Багрій Д., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Багрій М.А., докторка педагогічних наук, викладачка-методист Прикарпатський національний університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Правова культура учнів – це сукупність правових знань, умінь, морально-правових ціннісних орієнтацій особистості, які реалізуються в життєдіяльності людини, виконання вимог права і соціально-активна позиція особистості в правоохоронній діяльності. Процес формування правової культури будується відповідно з основними компонентами правової культури: інтелектуальним, емоційно-ціннісним і практичним. Аналіз поняття «правова культура» як виду соціальної культури дозволяє розглядати її як здатності людини в рамках нормативних вимог суспільства самостійно знайти своє місце в житті на підставі усвідомлення власних цілей, засобів їх досягнення і відповідальності за прийняте рішення і наслідки його реалізації.

Соціалізувальна роль права полягає в тому, що воно не обмежується регуляцією поведінки особистості, а активно проникає в соціальну сферу, спонукаючи окремих людей, соціальні групи, суспільство до певних форм взаємодії; так право забезпечує включення індивідів і груп у певні соціально-правові зв'язки із суспільством.

Як зазначив О. Гречин, правова свідомість – це не просто сума накопичених знань про закон і законність, правові погляди та переконання, вони не є звичайним поєднанням у свідомості людини, а є результатом переробки, іншими словами, правова свідомість – це синтезоване сприймання цього складного комплексу, що становить суттєву рису психології людини, її характеру [1, с.19-24].

Правова поведінка загалом має складну структуру й багатоступеневий характер. Найбільш розповсюдженим у сучасній науковій літературі є її розуміння як соціально-значущої поведінки індивідуальних і колективних суб'єктів, що підконтрольна їх свідомості та волі, передбачена нормами права і зумовлює юридичні наслідки. Соціально-правові норми,

що регламентують характер поведінки особистості в соціумі, правознавці В. Опришко, Ф. Шульженко, С. Шимон поділяють так:

- зобов'язальні – установлюють для учасників суспільних відносин вимогу дотримуватися певної поведінки (дотримання правових обов'язків);
- заборонні – запроваджують заборону щодо вчинення тих чи тих дій (заборона прийому неповнолітніх на небезпечні роботи тощо);
- уповноважувальні – надають учасникам суспільних відносин право вибору поведінки в певних межах, якими вони за бажанням можуть користуватися (право обирати місце проживання, право на судовий захист тощо);
- соціальні – спрямовані на захист певної соціальної категорії осіб (наприклад, допомога дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування тощо) [5].

У сучасній педагогічній та юридичній літературі існують різні визначення поняття «правове виховання»; його тлумачать як соціально-правову та педагогічну допомогу особі, передусім молодій, у формуванні правової свідомості та правової культури, вихованні почуття людської гідності, розуміння соціальної цінності права, спосіб профілактики правопорушень, подолання явищ правового нігілізму [4,с.120].

Першочергове завдання правової освіти – формування правосвідомості. Правова свідомість особистості є головним чинником, який впливає на вибір способів поведінки, на готовність до дії в тій чи іншій ситуації. У Концепції розвитку громадянської освіти в Україні наголошено, що визначальною характеристикою громадянської зрілості як результату громадянського виховання є розвинена правосвідомість – усвідомлення своїх прав, свобод, обов'язків, ставлення до закону, до державної влади. Правосвідомість охоплює знання, почуття, волю, уяву, думку і сферу підсвідомого духовного досвіду особистості. У сучасній літературі переважно розглядають поняття і структуру суспільної правосвідомості й зовсім мало уваги надано індивідуальній правосвідомості, а саме вона, на наш погляд, відіграє важливу роль у правовому вихованні.

Отже, індивідуальна правосвідомість містить у своїй структурі: повагу до права, до закону на основі правових переконань; правові знання; соціально-правову активність особи, а точніше – готовність до такої діяльності й поведінки. Водночас В. Котюком здійснено глибокий аналіз цього явища з позицій психології особистості й доведено, що правосвідомість має складнішу структуру, складається з: емоційних процесів і станів; інтелектуальних (раціональних) процесів і станів; вольових процесів і станів [3,с.86].

До емоційних процесів відносяться емоції й почуття, зокрема – почуття та емоції, які практично неможливо зафіксувати, особливо емоції. Вони дуже динамічні, мають полярний характер, можуть бути як позитивними, так і негативними. У стані сильного хвилювання особа погано керує собою, а сильні емоції (стрес, афект, фрустрація) призводять до афектів – втрати самоконтролю, дезорганізують поведінку й діяльність людини. Афект – це такий стан психіки, який призводить до часткової чи повної втрати контролю над свідомістю й розумом. Фрустрація – емоційний стан, який виникає як результат незадоволення важливих потреб й інтересів.

Із позицій моралі оцінюють поведінку в категоріях «добра» і «зла», «справедливості» чи «несправедливості», із позиції права можна оцінювати її правомірність і протиправність. Критерієм оцінки є соціальна цінність діяльності й поведінки особистості, моральні норми, еталони, зразки, моделі, які закріплені в них, а також норми права; поведінка або діяльність, яка порушує загальноприйняті правила. Ученими систематизовано завдання формування правової культури учнів у навчальних закладах різного рівня: забезпечення певними теоретичними знаннями про основні принципи правової системи української держави, знання яких допоможе особистості усвідомити значущість

права не тільки для кожного окремого громадянина, а й для суспільства загалом, які забезпечують належну організацію стосунків у колективі, та що, своєю чергою впливає на розвиток правової культури особистості, яка проявляється в розумінні власних прав і свобод, а також в усвідомленні справедливого й істинного; подолання правової пасивності через усвідомлення методів боротьби за свої законні права, адже така поінформованість приводить до підвищення рівня правової культури і вміння обирати необхідні методи для розв'язання конфліктів; запобігання правопорушенням серед молоді і роз'яснення їхніх наслідків [2,с.61].

Це потребує систематичної діяльності, спрямованої на розширення знань про політичні і правові ідеї, про національне й міжнародне право, про закон і законність, про зв'язок морального й правового вчинку тощо. Зазначені завдання стають основою для обґрунтування змісту правової освіти учнів, сутність якого реалізується через залучення їх до знань про

державу і право, законність права і свободи особистості, розуміння значущості і структури правових актів, а також формування їхньої стійкої орієнтації на законослухняну поведінку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гречин О. Соціологія правової свідомості: навч. посіб. Юніті, 2001. 256 с.
2. Гурова Т. Правове виховання як засіб формування правової культури майбутніх вчителів (на прикладі вивчення англійської мови). Порівняльно-педагогічні студії. 2015. № 4 (26). С. 56–62.
3. Котюк В. О. Теорія права. Київ, 1996. 207 с.
4. Пеньков Е. М. Соціальні норми: управління, виховання, поведінка. Юрид. літ., 1990. 191 с.
5. Правознавство : підручник / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін.; за заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. Київ : КНЕУ, 2003. 767 с

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

*Беженар Є., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Пальшикова І.О., докторка педагогічних наук, професорка
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського,
Одеса*

За останні десятиліття в Україні ведеться активна робота з оновлення й удосконалення змісту початкової освіти (Закон України «Про вищу освіту», проект «Нова українська школа», національна програма «Здоров'я через освіту»). З огляду на це одним із стратегічних напрямків реформування системи початкової освіти має бути створення в кожному навчальному закладі здоров'язбережувального освітнього простору, який забезпечить оптимальні умови для організації педагогічного процесу, усвідомлення сутності здоров'язбережувальної діяльності майбутніми вчителями та сприятиме збереженню їх здоров'я [3].

Слід зазначити, що дослідниками переважно розглядаються особливості організації формування окремих складників здорового способу життя студентської молоді (Н. Агаджанян, Г. Ахмерова, М. Бакшаєва, Є. Бондаревська, А. Боярський, О. Вакулєнко, А. Гончаров, Б. Долинський, А. Дулевич, Л. Івашенко, С. Кондратюк, А. Ляхович, М. Носко, Л. Овчиннікова, В. Оржеховська, І. Пономаренко, Л. Розенфальд, Н. Рябова, Г. Серіков, В. Теслюкта ін.). Незважаючи на достатню кількість наукових досліджень, присвячених вивченню різноманітних аспектів підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності (К. Авраменко, Н. Бібік, Ю. Вавілова, М. Вашуленко, Н. Кічук, В. Ковальов, О. Комар, С. Литвиненко, О. Мельник, В. Полонський, О. Савченко, В. Сирота, Г. Тарасенко, Л. Фалько, Л. Хомич, І. Шапошникова та ін.), здоров'язбережувальним технологіям (В. Бондін, С. Грімблат, Ю. Кобяков, М. Смірнов та ін.), культурі здоров'я (В. Горашук, В. Зайцев, Л. Іванова, Г. Кривошеєва, В. Магін, С. Сімоненко, В. Скумін, І. Яковлева та ін.), питання цілеспрямованої підготовки їх до здоров'язбережувальної діяльності залишається відкритим.

Недостатньо вивченими аспектами проблематики формування здоров'я залишаються її термінологічний апарат, методичні й методологічні засади здоров'язбережувальної діяльності в освіті. Разом з тим, вітчизняний науковий простір наповнюється розвідками, в яких декларується, що найбільш оптимальними для визначення галузі педагогічної науки, яка вивчає стан та розвиток теорії й практики навчання основ здоров'я та виховання у здоров'ї на різних етапах людського життя, вважають терміни «педагогіка здоров'я», «здоров'ятворча педагогіка», «здоров'язбережувальна освіта», «превентивна педагогіка», «здоров'язбережувальна педагогіка» [4]. Прикладом цього є дослідження О. Карпусь, в якому авторкою розглянуто термінологічний інструментарій щодо проблеми здоров'язбереження та наголошено на тому, що більшість сучасних країн світу значну увагу приділяє здоров'язбереженню свого населення, адже процвітання нації залежить від стану здоров'я жителів країни, їх налаштування на здоровий спосіб життя й особисту відповідальність за власне здоров'я та здоров'я оточуючих [2].

Зважаючи на те, що сучасна підготовка здобувачів вищої освіти повинна відповідати вимогам Болонської декларації, слушним є дослідження В. Андрущенко, в якому

індивідуальне здоров'я особистості містить такі складові, як: психічне, фізичне, морально-духовне, соціальне та професійне здоров'я. Так, психічне здоров'я розглядається як сукупність настанов, якостей і функціональних здібностей майбутніх учителів, що дозволяє їм адаптуватися до довкілля та є необхідним у професійній діяльності. Фізичне здоров'я забезпечується позитивним ставленням до нього як до загальнолюдської цінності, достатньою руховою активністю, раціональним харчуванням, дотриманням санітарно-гігієнічних навичок, а також визнанням необхідності занять фізкультурно-оздоровчими, спортивно-ігровими вправами, що сприятимуть не лише формуванню у майбутніх учителів здоров'язберегаючих умінь і навичок, зміцненню їхнього фізичного здоров'я, а й набуттю вмінь організувати відповідну здоров'язберегаючу діяльність. Під морально-духовним здоров'ям автор розуміє наявність у майбутніх учителів системи цінностей, настанов і мотивів їхньої поведінки у професійній діяльності, що передбачає формування відповідних здоров'язберегаючих навичок і вмінь, спрямованих на розвиток високої духовності особистості і пов'язаних з такими загальнолюдськими цінностями, як добро, любов, краса тощо. Науковець також вважає, що морально-духовне здоров'я є передумовою самоствердження здобувачів вищої освіти у суспільстві та професійно-педагогічній діяльності зокрема. Соціальне здоров'я передбачає наявність у майбутніх учителів сформованих знань, умінь і навичок спілкування (з дітьми, їхніми батьками, колегами, адміністрацією). Рівень сформованості цього виду також впливає на соціальну поведінку в професійній діяльності та соціумі, відповідає нормам, які ставить суспільство до вчителя. Професійне здоров'я учителя, на думку автора, необхідно визначати як цілісний багатомірний динамічний стан організму, який дозволяє освітянам максимально реалізовувати свій творчий потенціал у професійно-педагогічній діяльності [1].

Розглядаючи засоби здоров'язбереження, вважаємо за необхідне наголосити на фізичних вправах як повторному здійсненні різних видів рухових дій, що активізують ряд життєвих процесів. Як справедливо наголошує М. Смірнов, якісне різноманіття методів фізичного виховання визначає спосіб повторення фізичних вправ, які диференціюють так: просте повторення рухів і накопичення ефекту вправи лежать в основі виховання фізичних здібностей; модифіковане повторення і відбір – в основі навчання рухів; кодове повторення є основою формування органів чуття та інтелекту, виховання здатності до високих меж сприйняття й обробки інформації; модельне повторення – умови нормування тактичних здібностей, умінь найбільш раціонально діяти в новій обстановці. Формування свідомості, моральних, вольових та емоційних якостей ґрунтується на конспективному повторенні та узагальненні, які припускають повторення в граничному стислому вигляді основних ступенів формування суспільної свідомості. У свою чергу, засвоєння норм моралі, етики та естетики припускає розгорнуте їх повторення в конкретних формах поведінки під час рухової діяльності. До форм предметно-методичної організації процесу вправи, що історично склалися, відносять такі способи в різних поєднаннях як: мимовільні, імітаційно-ігрові, природничо-прикладні, аналітичні, спортивні та комплексні [5].

Підготовка майбутніх учителів початкових класів повинна відповідати реаліям сьогодення, мета якого полягає у створенні психолого-педагогічних умов для розвитку індивідуальних здібностей, зміцненні здоров'я, формуванні здорового способу життя та реалізації базових потреб майбутніх учителів початкових класів не лише у спеціально організованому здоров'язбережувальному середовищі, а й у професійно-педагогічному просторі. Попри впровадження концептуальних засад Нової української школи в систему освіти, подальшого вивчення потребують науково-методологічні основи у напрямках підготовки майбутніх учителів початкової школи щодо здоров'язбережувальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко, В. П. (2004). Педагогічна освіта України в стратегії Болонського процесу. *Освіта України*, 1, 5–9.
2. Карпусь, О. (2020). Термінологічний інструментарій дослідження проблеми здоров'язбереження у Фінляндії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, №1 (95), 11–8.
3. Омельченко, С. О. (2017). Здоров'язбережувальний освітній простір як основа ефективності функціонування сучасного навчального закладу. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18-21 травня 2017 року)*. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 18–19.

4. Сливка, Л. В. (2016). *Здоров'язбережувальна педагогіка: [навч.-метод. посіб.]*. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г. М., 200.
5. Смирнов, Н. К. (2003). *Здоровьесберегающие образовательные технологии в работе учителя школы*. М. : АРКТИ, 272.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ НУШ

*Бусько Ю., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Рудницька Н.Ю., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Житомирський державний університет імені Івана Франка м. Житомир*

Критичне мислення нині один з модних трендів в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань навчально-виховного процесу, йдеться й у Концепції нової української школи. Учень має вміти опрацювати та систематизувати інформацію, отриману з доступних джерел, та представляти її у різних формах; критично оцінювати факти, поєднувати новий досвід з набутим раніше і творчо його використовувати для розв'язування проблем. Тому можливість критично мислити є досить важливим умінням для теперішньої людини.

Початкова школа, будучи першою сходинкою освіти, закладає базу критичного мислення. Зважаючи на це, дослідження будь-яких питань, пов'язаних з розвитком критичного мислення молодших школярів є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що вивчення критичного мислення та специфіки його формування у молодших школярів останнім часом цікавить таких дослідників як В. Вишківська, О. Голюк, О. Пометун та ін.

Мета статті – розглянути особливості розвитку критичного мислення молодших школярів, визначити відповідні методи.

Єдиного визначення критичного мислення немає. Л. Терлецька вважає, що критичне мислення – це таке мислення, якому притаманні глибина (уміння проникати в суть речей), послідовність (уміння дотримуватись логічних правил), самостійність (уміння ставити питання, знаходити нові підходи до їх з'ясування), гнучкість (уміння змінювати спосіб вирішення проблеми), швидкість (вміння швидко впоратися із завданням) [6, с. 10].

О. Пометун стверджує, що критичне мислення – це: 1) мислення, що сприяє формуванню вміння усвідомлювати власне ставлення до певного питання, вміння знаходити нові ідеї, аналізувати події та критично їх оцінювати; 2) нестандартне мислення, засноване на вмінні бачити й оцінювати альтернативи, пріоритети, визначити достовірність та адекватність фактів, явищ, подій; 3) практичне мислення, яке на основі теоретичних знань дозволяє приймати необхідні рішення; 4) рефлексивне мислення, спосіб виправлення помилок, допущених людиною в процесі мислення, пошуку; 5) багаторівневий і мінливий феномен, що відображає морально-етичні принципи, соціально-політичні особливості, оціночний досвід, цінності, людські знання, розумові та практичні практики; 6) мислення, спрямоване на пошук стратегій вирішення життєвих і освітніх проблем, визначення та оцінку альтернатив і пріоритетів, їх доцільності, визначення обґрунтованості фактів, явищ, подій. Його розвитку сприяє вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати факти, формулювати обґрунтовані висновки; 7) мислення, засноване на здатності людини розрізняти цінність інформації, тобто відокремлювати необхідну інформацію від непотрібної. Воно зосереджене на обробці інформації з використанням ефективних прийомів мислення (аналіз, синтез, порівняння, комбінування фактів тощо) та оцінці їх джерела, досвіду, спостереження, обґрунтованих міркувань і зібраних даних [5, с. 12].

При формуванні критичного мислення у школярів вчителі можуть ставити такі завдання: засвоєння учнями знань про закони та методи логічного та критичного мислення, про основи критичності та самокритичності; оволодіння учнями гіпотетико-дедуктивною логікою мислення з елементами критичності; навчання вмінням розуміти логічні процедури критичного мислення: пояснення та передбачення, доказ та спростування, аргумент, аргументація, оцінка та самооцінка; формування системи умінь мислити критично в спеціально організованих навчальних ситуаціях; формування умінь виявляти логічні помилки, критичної оцінки явищ, поведінки; навчання застосування умінь логічного, критичного мислення у різних наукових галузях, практичній діяльності та суспільному житті [3, с. 35].

Формування критичного мислення молодших школярів є досить складним процесом, оскільки вчителю необхідно враховувати вікові особливості учнів, а отже використовувати

цікаві методи та завдання доступні школярам. Серед відомих методів для розвитку критичного мислення молодших школярів можна використовувати такі:

1. *«Інсерт»* або *«Читання з позначками»* (автори Воган і Естес). При вивченні інформації, пов'язаної з новими ідеями, вчитель просить кожного з учасників (пару або групу) зробити індивідуальну таблицю позначок (маркувальну).

" + " Знаю	" – " Нове	Думав інакше	" ! " Залишилось незрозумілим

Для її заповнення спочатку вчитель попросить учнів під час читання робити на полях позначки, а після прочитання тексту заповнити таблицю, де значки стануть заголовками граф таблиці. У таблицю коротко заносяться відомості з тексту. Важливим етапом роботи тут стає обговорення записів, внесених в таблицю, або маркування тексту.

2. *«Дерево рішень»*. Цей метод допомагає будувати припущення з приводу розвитку сюжетної лінії твору, тому особливо доцільно його використовувати на уроках літературного читання. Правила роботи з даними прийомом такі: можливі припущення учнів моделюють подальший фінал того чи іншого оповідання або розповіді. Стовбур дерева – тема, гілки – припущення, які ведуться за двома основними напрямками – «можливо» і «ймовірно» (кількість «гілок» не обмежена), і, нарешті, «листя» – обґрунтування цих припущень, аргументи на користь тієї чи іншої думки.

Наприклад: робота над українською народною притчею *«У пригоді»* в 4 класі:

1. Розгляньте ілюстрації в підручнику. Як ви думаєте, про що це оповідання?

Припущення записуємо на «корінні» дерева.

2. Як ви думаєте, що буде робити лев? А миша?

Припущення записуємо на «гілках» дерева.

Давайте прочитаємо і перевіримо, як будуть розвиватися події.

3. Що ж буде далі, як ви думаєте?

Припущення записуємо «на листках».

Далі відбувається обговорення припущень та робиться висновок про доцільність тих чи інших дій персонажів.

3. Метод *«кола по воді»*. Опорне слово – це досліджуване поняття, явище. Воно записується в стовпчик і на кожен букву підбираються слова або словосполучення до поняття, що вивчається. По суті, це невелике дослідження. Наприклад, при вивченні теми *«Дієслово»* цей метод може виглядати так:

Д – дія

І – і стан

Є – є головним членом речення

С – самостійна частина мови

Л – легко поєднується з іншими частинами мови

О – особа легко визначається

В – відмінка немає

О – одна і множина визначається

4. *«Подвійний щоденник»* є особливо ефективним на уроках літературного читання. У лівій частині щоденника учні записують ті моменти з тексту, які справили на них найбільше враження, викликали якісь спогади, асоціації з епізодами з їх власного життя, спантеличили їх, викликали протест або, навпаки, захоплення, здивування, такі цитати, на яких вони «спіткнулися». Справа вони повинні дати коментар: що змусило записати саме цю цитату. На стадії рефлексії учні повертаються до роботи з подвійними щоденниками, з їх допомогою текст послідовно розбирається, учні діляться зауваженнями, які вони зробили до кожної сторінки.

5. *«Бортовий журнал»*. Це спосіб візуалізації матеріалу. Учні записують відповіді на наступні питання:

- Що мені відомо з даної теми?

- Що нового я дізнався з тексту?

6. *«Синквейн»* в перекладі з французької – вірш з п'яти рядків, який вимагає синтезу інформації і подання матеріалу в коротких висловах.

Правила написання синквейна:

1) У першому рядку тема називається одним словом (зазвичай іменником).

2) Другий рядок – це опис теми в двох словах (двома прикметниками).

3) Третій рядок – це опис дії в рамках цієї теми трьома словами.
4) Четвертий рядок – речення з чотирьох слів, що розкриває суть теми або ставлення до неї.

5) Останній рядок – це синонім з одного слова, який повторює суть теми.

Кожному учаснику вчитель пропонує за 5-7 хвилин написати свій синквейн. Після того, як виконано це індивідуальне завдання, всі учасники групи з кількох синквейнів складають один, зі змістом якого згодні всі, і представляють його для обговорення.

Синквейн може так само писатися членами однієї команди спільно.

Наприклад, при читанні казки «Гидке каченя» може бути складений такий синквейн:

1. Каченя
2. Потворне, красиве
3. Тікало, страждало, соромилося
4. Залишалося добрим незважаючи ні на що
5. Лебідь

7. «*Фішбоун*» – це схематична діаграма у формі риб'ячого скелета, яка дозволяє наочно продемонструвати визначені в процесі аналізу причини конкретних подій, явищ, проблем та відповідні висновки або результати обговорення. До прикладу, при вивченні теми «План і карта» у 4 класі вчитель може поставити таке проблемне питання: *Якби карту ніколи не винайшли, яким чином люди змогли б орієнтуватися у незнайомій місцевості?*

Як бачимо, описані методи спрямовані на пошук учнями власного знання, а не здобуття готового та на його аналіз, осмислення.

Отже, критичне мислення – це цілеспрямований процес мислення, який дає можливість учню сприймати, аналізувати, систематизувати, оцінювати інформацію, результат дії та вибирати власне ставлення до них, аргументувати свої думки та вчинки.

Розвиток критичного мислення у молодших школярів – це складний процес, який вимагає систематичності та використання відповідних методів, серед яких важливими є «інсерт», «дерево рішень», «кола по воді», «подвійний щоденник», «бортовий журнал», «синквейн», «фішбоун» та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишківська В.Б, Шикиринська О. А. Організація процесу навчання в новій українській школі: теоретико-практичний аспект. Молодь і ринок. 2019. № 11 (178). С. 115-119.
2. Голюк О.П., Пахальчук Н.О. Нестандартні задачі як засіб розвитку логічного мислення молодших школярів. *Advanced trends of the modern development of psychology and pedagogy in European countries : collective monograph.* Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2019. С. 116-132.
3. Лякішева А.В. Ретроспективний огляд поняття "критичне мислення". Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: збірник наукових праць. 2019. Вип. 1. С. 29-37.
4. Нова українська школа. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
5. Пометун О.І. Основи критичного мислення: навчальна книга. Київ: Богдан, 2010. 74 с.
6. Терлецька Л.Г. Критичне мислення як засіб розвитку вмінь учнів аналізувати та застосовувати інформацію. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток навичок критичного мислення». Київ, 2018. С. 7-17.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

*Власюк Т., здобувачка другого (магістерського) рівня освіти
Науковий керівник: Десятник К.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк*

Завдання сучасного освітнього закладу полягає у формуванні особистостей, адаптованих до реального життя, здатних втілювати здобуті знання, вміння і навички у щоденній практичній діяльності.

Проблему формування підприємницької компетентності у своїх роботах висвітлюють Г. Назаренко, Є. Бобинський, Р. Шиян, М. Товкало, М. Бачигалупо, П. Кампіліс, І. П'юн, Г. Ван ден Бранде тощо.

За даними дослідження USAID «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансове благополуччя в Україні», проведеного за активної співпраці та підтримки з боку Національного банку України, 70% опитаних хотіли б, щоб дітей у школі навчали фінансової грамотності та підприємницької компетентності. Адже вміння розставляти пріоритети, розпоряджатися коштами, усвідомлювати соціальну та економічну відповідальність у сучасному світі означає бути конкурентоспроможними [4].

Необхідно зазначити, що підприємницька компетентність у початковій школі формується через наскрізну лінію «Підприємливість та фінансова грамотність», метою якої є навчання учнів ощадливості, раціонального використання грошей, планування витрат, вміння представляти та оформлювати свої ідеї, виявляти готовність брати на себе відповідальність, а також освоєння практичних навичок у вирішенні фінансових питань, розвиток лідерських ініціатив, підприємливості, здібності успішно діяти в технологічно швидко мінливому середовищі, формування навичок раціонального мислення, що дозволить ухвалювати ефективні рішення [5].

Упровадження цієї лінії, на нашу думку, допомагає дітям зрозуміти практичні аспекти фінансових питань (поняття заощаджень, інвестицій, позик тощо), а також впливає на розвиток лідерських якостей та вміння адаптуватися до змін.

Елементи підприємливості з'являються в освітньому процесі вже з першого класу, в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» (в математичній галузі) та окремо, у факультативному курсі «Фінансова грамотність». Ці програми спрямовані на розвиток одних із ключових компетентностей НУШ: ініціативності та підприємливості. Опановуючи ці навички, діти навчаються не просто відповідально ставитися до фінансів і бути раціональними споживачами, а й генерувати нові ідеї та ініціативи, втілювати їх у життя вже в молодшому шкільному віці. Зокрема, за допомогою проектної діяльності та ігор [1].

Тепер для вивчення лічби діти використовують не абстрактні і часом незрозумілі поняття, а справжні гроші, завдання, вирішення яких допоможе їм одразу за стінами школи. Під час занять учні грають у магазин за допомогою Лего, відвідують Музей грошей Національного банку України, складають бюджети на тиждень і навіть реалізують власні проекти.

Оскільки зазначені поняття можуть бути складними для дітей, бо традиційно орієнтуються на дорослу аудиторію, у молодших школярів вони формуються через залученість їх у ігрову діяльність, різні методи та прийоми навчання, за допомогою яких здобувачі освіти засвоюють, яким чином влаштований світ фінансів та підприємництва на доступних для їх віку прикладах.

Перед учителем стоїть завдання організувати реалізацію цієї «наскрізної» мети у різних навчальних предметах [3, с.26]. Ми бачимо вирішення цієї ситуації у використанні засобів інтеграції.

Такий підхід дозволить більш економно розподілити навчальний час, оскільки він передбачає освоєння підприємницької компетентності під час викладання інших предметів, за рахунок цього скорочується час, який був би потрібен на спеціальне викладання фінансової грамотності. Крім того такий підхід дозволяє реалізувати викладання в ігровій формі, яка значно ефективніша у молодшому шкільному віці.

На уроках рідної мови «підприємливість та фінансова грамотність» формуються через зміст текстів вправ, які тлумачать про біографії відомих підприємців, цікаві факти з підприємницької та економічної діяльності. Конкретні практичні завдання у рамках «мовних» тем можуть передбачати створення реклами якогось товару, якісну його презентацію перед своїми однокласниками із можливістю реалізації. Вивчаючи літературу, тексти можна

розглядати у специфічному ключі – формування лідерських якостей: ініціативності, критичного мислення, вміння працювати в команді та домовлятися тощо.

На уроках математики доречним буде застосування практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, облік кишенькових грошей, прорахунок накопичень, а також формування раціонального ставлення до природних ресурсів, проекти з енергозбереження теж будуть доречними. Найбільш важливим аспектом тут є практична спрямованість завдань [2, с. 9].

На уроках трудового навчання можна розрахувати вартість того чи іншого матеріалу, розробити меню, щоб пригостити друзів: прорахувати скільки для цього потрібно грошей, скільки страв має вийти тощо.

Отримуючи уявлення про гроші, витрати, доходи, вартість шкільного майна, меблі, підручників тощо і вирішуючи різного роду фінансові завдання, діти розвивають одну із головних компетенцій фінансової грамотності і підприємливості – теоретичне вирішення фінансових проблем.

Потрібно розуміти, що в молодшому шкільному віці учні не є повноцінними суб'єктами ринкових відносин. Але вирішувати малі побутові угоди вони вже можуть. Для прикладу можна привести елементарний візит до шкільної їдальні. Кишенькові гроші дитина може витратити на повноцінний обід або на солодощі з магазину. Вже в цьому віці перед учнями постає вибір раціональної витрати грошей.

Аналіз наукових джерел дозволив нам виділити умови ефективного формування підприємницької компетентності у дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі:

- навчання повинно відповідати віковим особливостям дитини, тому для учнів початкових класів рекомендується використовувати ігри та інструмент сторітеллінгу;
- після пояснення матеріалу та «репетиції» у класі, проводьте уроки там, де діти можуть використовувати отримані знання на практиці (наприклад, супермаркет, пошта);
- для вивчення рахунку використовуйте зображення реальних грошей. досвідчені вчителі радять одразу заламінувати набір різних купюр, який можна використати багато років;
- щоб розвивати підприємницьку компетентність, важливо не лише навчити розпоряджатися коштами, але й висловлювати свою точку зору, переконувати, відстоювати свою думку та привертати до себе увагу. у цьому допоможуть тренування публічних виступів-презентацій на різні теми (завдання в розвитку мовних навичок, вправи поповнення словникового запасу, дискусії);
- використання проектного підходу. Учні 4 класу можна запропонувати дослідити власні витрати на тиждень, скільки коштує їхній обід тощо;
- як у фінансовому світі, так і в повсякденному житті, невід'ємною навичкою успішної людини є критичне мислення, яке потрібно розвивати, формуючи підприємницьку компетентність. це необхідно для того, щоб у дорослому житті їх не зловили на гачок шахрайських схем та фінансових пірамід;
- виберіть із класом благодійну мету (допомога притулку для тварин, нові кросівки для дитини, яка цього потребує тощо) і поставте в класі прозору банку-скарбничку, куди кожна дитина зможе класти символічні суми в копійках. наприкінці тижня всі разом порахуйте, скільки вдалося зібрати грошей. це не просто навчить дитину цінувати навіть дрібні монети, а й покаже, наскільки важливе соціальне включення та активне громадянство.

З урахуванням всього вищесказаного можна стверджувати, що формування підприємницької компетентності – це не окремий урок, а концепція, яка червоною ниткою має проходити крізь усі навчальні предмети. А отримані знання допоможуть дітям як навчитися поводитися зі своїми грошима, так і почати формувати звички до витрат і заощаджень протягом усього життя. Саме у ці шкільні роки ми можемо почати будувати фундамент для здорового прийняття фінансових рішень та розвитку підприємливої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко О. Як говорити з дітьми про гроші? Фінансова грамотність і НУШ. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/yak-govoriti-z-ditmi-pro-groshi-finansova-gramotnist-i-nush-50073790.html> (дата звернення: 10.08.2022 р)
2. Довгань А.І. Реалізуємо наскрізну лінію «Підприємливість та фінансова грамотність». *Економіка в школах України*. 2018. № 8 (165). С. 7-19.
3. Методика реалізації наскрізних змістових ліній у процесі викладання навчальних предметів: збірник матеріалів регіональної науково-практичної інтернет-конференції «Методика реалізації наскрізних змістових ліній у процесі викладання навчальних предметів»

(м. Житомир, 28 квітня 2020 р.). Житомир: Комунальний заклад "Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" Житомирської обласної ради, 2020. 129 с.

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування змісту освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.08.2022 р)

5. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. Результати дослідження / Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». Київ, Україна: USAID, 2019. URL: <http://surl.li/icrk> (дата звернення: 12.08.2022 р)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧКИ СПІВПРАЦЮВАТИ

Герич О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: Коханко О.Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м.Київ, Україна*

У сучасному світі бути успішним означає вдосконалювати навички роботи з людьми, такі як комунікація і співпраця. Концепція Нової української школи [3] окреслює новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві життєвих компетентностей та наскрізних умінь. Серед них виділимо особливо значущу – це здатність до співпраці. У цьому контексті особливої уваги набуває питання створення такого освітнього середовища, яке сприяло б формуванню у молодших школярів умінь і навичок конструктивної поведінки, співпраці між собою у різних видах діяльності, взаємодії з ровесниками та дорослими на засадах співробітництва і партнерства.

Проблему формування умінь співпрацювати розглядали зарубіжні вчені в аспекті роботи учнів у групах різного складу (В. Ксїйниць, К. Рудестам, Р. Славін), технології навчання у співпраці (cooperative learning) Е. Аронсон, (LearningTogether) Р. Джонсон і Д. Джонсон, (StudentTeamLearning – STL) (Джон Хопкінс). Питання впливу співпраці учнів на активізацію їх пізнавальної діяльності, формування мотивації, позитивного ставлення до навчання досліджували педагоги К. Ліймете, А. Бударний, А. Кирсанов, Б. Рабунський, І. Чередов, Г. Цукерман та інші.

Дослідження Ш. Амонашвілі, С. Григор'єва, А. Раєвського, В. Сухомлинського довели, що співпраця учнів на уроці сприяє покращенню психологічного клімату, оптимізації взаємовідносин вчителя й учня, учнів одного з одним.

Сучасні дослідники Г. Волошина, В. Котов, О. Пехота, А. Токмань наголошують, що можливість співпраці, соціального контакту під час роботи в групах формують такі цінності як суспільний досвід, задоволення результатами власної й сумісної роботи, взаємодопомогу, взаємозбагачення, взаємоконтроль тощо.

Аналіз праць Н. Бібік, Т. Байбари, М. Вашуленко, О. Онопрієнко, О. Савченко та ін. доводить, що початкова ланка освіти як перший обов'язковий щабель загальної освіти – це період системного залучення дитини до громадського життя, який покликаний зробити істотний внесок в процес формування основ соціальної компетентності учнів.

В останнє десятиліття ХХ століття поняття «взаємодія» як самостійне поняття починають виокремлювати в педагогічних словниках. Так, в «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка знаходимо визначення, що «взаємодія – це особлива форма зв'язку між людьми, процесами, діями, явищами, в результаті якої відбувається зміна їх початкових якостей або станів. Вона веде до синтезу, інтеграції об'єктів, до єдиної дії в умовах розвитку полісуб'єктної педагогічної парадигми» [1]. Отже, у сучасній психолого-педагогічній літературі стало поширеним синонімічне вживання термінів «взаємодія», «співпраця», «навчальна взаємодія» та «педагогічна взаємодія».

Посилання зарубіжних дослідників, зроблених на основі аналізу навчальних досягнень 17 000 учнів в 11 країнах світу протягом 80 років, свідчать те, що позитивні взаємостосунки в учнівському колективі та підвищення рівня академічних досягнень найперше, пов'язані з співпрацею в навчанні на противагу конкурентним чи індивідуалістичними методикам (Розет, Джонсон і Джонсон, 2008) [2].

Великий внесок у вивчення навчального співробітництва зробила Г.Цукерман. Вона виділила основні ознаки навчального співробітництва (однопредметність, контроль взаєморозуміння, ініціативність учня, знання дитини про своє незнання, становлення дитини як суб'єкта навчальної діяльності), принципи побудови навчального співробітництва (оволодіння формою співпраці, критерієм якої є ініціативність дитини, вихід дорослої із

ситуації безпосередньої взаємодії з подальшою організацією співпраці групи однолітків, позиційна взаємодія з однолітками), рівні оволодіння навчальною співпрацею (1 рівень стійкості; 2 рівень ініціативи) [6].

Вивчення співпраці вчителя та учнів було розпочато у роботах В. Богданової, В. Ляудіс, А. Мещерякова, І. Негуре, Л. Омельченко, що реалізують ідеї Л. Виготського у тому, що співробітництво навчального та учнів є «центральним моментом» та «основним законом» розвитку освітнього процесу.

Умови становлення навчальної співпраці аналізуються М. Rothbart, S. Dalfen, R. Barrett, В. Богдановою, В. Шанюшкіним, В. Дьяченко.

Вирішальною умовою провадження спільної діяльності, на думку В. Рубцова, є кооперація, яка трактується психологом як злиття індивідуальних діяльностей у громадську.

Л. Уманський виділяє 3 основні моделі спільної діяльності (спільноіндивідуальна діяльність, спільнопопередня, спільнозаймічна). У їхніх роботах поняття співпраці використовується як синонім взаємодії, спільності, кооперації та розуміється як особлива форма організації процесу навчання, результатом якої є формування у дітей усвідомленості, критичності, рефлексії як особливих здібностей [5].

Дослідники О. Коханко та Д. Шпилева вважають, що для того аби формувати в учнів уміння співпрацювати, варто підготувати до цієї роботи сучасного вчителя. Саме вчитель має володіти здатність організувати співпрацю учнів на уроках та у позаурочний час, а вже потім вчити цьому мистецтву молодших школярів [4].

Таким чином, дослідники роблять висновок, що учнівська співпраця в парах і малих групах спонукає до активної навчальної діяльності; створює умови взаєморозуміння між учасниками при виконанні спільних завдань. В співпраці учні демонструють вищий рівень критичного й логічного мислення, генерують більше нестандартних ідей, ефективніше переносять набуті знання, уміння й навички.

Навчання у співпраці допомагає зменшити рівень стресу й тривожності учнів порівняно з конкурентними методами, воно сприяє формуванню позитивного ставлення до навчального матеріалу і навчального досвіду загалом. Крім того, при співпраці створюються умови для налагодження міжособистісних стосунків між дітьми, що позитивно впливає на їхній соціальний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К, 1997. 376 с.
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві]; пер. з англ. К.: СПД-ФО Парашин І.С. 2010. 296с.
3. Концепція Нової української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Коханко О., Шпилева Д., Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до формування в молодших школярів здатності співпрацювати в команді засобами інтрактивних технологій. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 5. Бердянськ, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Полтава, Умань*, 2018. С.264-266.
5. Уманський Л.І. Рівні розвитку малої групи. URL: <http://um.co.ua/1/1-1/1-139555.html>
6. Цукерман Г.А. Обучение учебному сотрудничеству / Г.А. Цукерман, Н.А. Елизарова и др. Вопросы психологии. 1993. №2. С.25-29.

ПСИХОЕМОЦІЙНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ТА ДОРОСЛИХ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Кобилецька О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Матишак М.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-
Франківськ, Україна*

На даному етапі розвитку психологічної та педагогічної науки особливу увагу дослідники приділяють психічному благополуччю особистості, що в свою чергу є невід'ємною умовою її успішної соціалізації. У процесі життєдіяльності людина перебуває під впливом різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників та факторів, які детермінують її психоемоційні стани, а також вносять свої корективи у її стиль та спосіб життя. З метою стабілізації та підтримки психоемоційних станів психологами були розроблені немедичні методи покращення емоційних станів дорослих та дітей, зокрема до таких методів можна віднести і творчу діяльність.

Низка вчених досліджували психоемоційні стани дітей та дорослих, серед них: Ж. Піаже, А. Валлон, Д. Браун, У. Кеннон, Н. Міллер, П. Якобсон, Р. Шульц, Д. Хебб, П. Янг та інші. Також велику роль образотворчої діяльності у нормалізації емоційного стану особистості описували у своїх працях А. Хілл, Г. Рід та М. Наумбурх. Варто згадати сучасних арт-терапевтів, які наголошують на позитивному впливі творчості на психіку людини: М.Вілсон, Р. Мартін, В. Аплетон, Е. Келіш, Г. Хульбут, І. Джакаб, Ш. Мак-Ніфф; серед вітчизняних О.Л. Вознесенська.

Мета статті – теоретично обґрунтувати методи творчої діяльності для підтримки психоемоційного стану дорослих та дітей.

Психоемоційний стан характеризується у психолого-педагогічних дослідженнях як психічна активність особистості, що виникає внаслідок зовнішніх та внутрішніх впливів, і в основі якої лежить певний емоційний прояв. У його структуру входять дві складові: функціональний стан психіки та емоційні реакції [2].

Психоемоційні стани визначаються актуальними потребами особистості і залежать від рівня їх задоволення. Виходячи з цього, можна сформулювати твердження: якщо потреба людини є реалізованою, тоді виникає позитивний емоційний стан, а саме: радість, захоплення та ін. В іншому ж випадку, якщо потреба особистості не задоволена, це спричиняє появу негативного психоемоційного стану – фрустрації, агресії, роздратування [1].

Серед властивостей психоемоційних станів виділяють їхню системність, мінливість та емоційну насиченість.

Проаналізувавши публікації з даної теми, можна стверджувати, що класифікація психоемоційних станів залежить від різних ознак. Найпоширенішим є поділ емоційних станів на позитивні та негативні. Шпак М.М у своїй статті «Психоемоційний стан студентів в умовах дистанційного навчання», опираючись на дослідження вчених, описує поділ психічних станів за:

- 1) діяльністю, в процесі якої вони виникають: навчальні, ігрові, трудові;
- 2) провідною психічною функцією: гностичні (сумнів, інтерес, здивування), емоційні (радість, злість, страх), вольові (стриманість, активність, рішучість) [5].

Також існують класифікації, які ґрунтуються на: суто психологічних ознаках (інтелектуальні, емоційні, вольові, комбіновані); роді занять особистості (навчальні, трудові, побутові та ін.); ролі у структурі особистості (особистісні, ситуативні, групові); глибині переживань (поверхові і глибокі); тривалості (короткі і тривалі); ступені усвідомленості (неусвідомлені й усвідомлені) [1].

Психоемоційні стани особистості значною мірою залежать від рівня розвитку емоційного інтелекту, тому його формування, особливо у дошкільному віці, є передумовою для психічного благополуччя у майбутньому.

Сьогодні існує безліч психотерапевтичних методів, які дозволяють нейтралізувати психоемоційні навантаження та покращити психічне самопочуття. З-поміж них великої популярності набув метод арт-терапії, тобто лікування мистецтвом.

Мистецтво ще з давніх-давен слугувало для людей джерелом позитивних емоцій та естетичного задоволення. Нерідко люди в процесі творчої діяльності, під час споглядання чи прослуховування витворів митців поринали у стан спокою та знаходили відповіді на важливі для себе питання.

Вперше термін «арт-терапія» був застосований Адріаном Хілом у 1938 році і розглядався як один із способів самовираження особистості. Розвивалася дана методика на основі психоаналітичних концепцій З.Фрейда та К.Г. Юнга. Згідно ідей К. Юнга символи як мова образотворчого мистецтва дають змогу розкрити приховані підсвідомістю травматичні стани більш точно, ніж слова [3].

Заняття з образотворчої діяльності здійснюють позитивний ефект на особистість, створюють умови для розкриття творчих здібностей людини, допомагають зануритись у власний внутрішній світ та розкрити свої потаємні переживання. Під час творчої діяльності особистість дає вихід своїм сильним емоціям, які накопичилися за тривалий період часу. Окрім того, арт-терапія є чудовим засобом у вирішенні психотравмуючих та конфліктних ситуацій.

У ході арт-терапевтичного методу психологічної саморегуляції реалізуються три основні принципи:

- релаксації – розслаблення на фізіологічному та психічному рівнях, тобто звільнення тіла і психіки від напруги;
- візуалізації – активізація уяви за допомогою відчуттів для створення образів у свідомості;
- самонавіюванні – активна установка, яка дозволяє підсилити віру особистості в свої власні сили [3].

Арт-терапія включає в себе різні напрями: пластилінотерапія, музикотерапія, лялькотерапія, кольоротерапія, казкотерапія та ін. Всі вони потребують окрім пасивної участі (споглядання, прослуховування творів) ще і активної (вияву творчості з боку особистості). Малюнок терапія є найпоширенішим напрямом даного методу. Вона базується на використанні символів та кольорів.

Арт-терапія є доступною для кожного і сприяє розвитку пізнавальних психічних процесів (уваги, мислення, пам'яті та ін.). Отже, дана методика є доцільною у використанні не тільки з дорослими, а й з дітьми.

Причини психоемоційної напруги дітей полягають у потужному розвитку емоційної сфери у період дошкільного дитинства, що спричиняє яскраві прояви емоцій, з якими діти не завжди можуть впоратися, а тому потребують допомоги з боку дорослих. Також стресоутворюючим фактором є перехід дитини з дошкільного віку у молодший шкільний, що супроводжується кризовим періодом. Соціально-економічні, екологічні чинники здійснюють руйнівний вплив на психічний розвиток особистості дитини [4].

Важливо пам'ятати, що емоційна напруга і стрес – поняття не тотожні і їх варто розрізняти. Відмінність між емоційною напругою і стресом полягає у тому, що другий є наслідком першого.

Одним зі способів запобігання психоемоційної напруги у дітей, а також дорослих, є вчасне попередження та вивільнення негативних емоцій. Саме тому емоційний інтелект дитини є важливим на цьому етапі, адже він формує у дітей уміння розуміти та керувати своїми емоційними проявами.

Психологи стверджують, що за допомогою діагностики дитячих малюнків можна дізнатися більше про страхи дитини, її внутрішні конфлікти, особливості темпераменту, інтереси, захоплення та переживання. Оскільки дітям дошкільного та молодшого шкільного віку властиве прагнення до малювання, що зумовлене розвитком образного мислення, можна зробити висновок, що цей вид діяльності є одним із найулюбленіших для дітей, а отже дозволяє провести корекцію психоемоційного стану у природних для дитини умовах.

Окрім малювання, позитивний вплив на емоційну сферу дитини здійснюють заняття з ліплення. Робота з пластиліном покращує дрібну моторику рук не тільки дітей, а й дорослих; сприяє розвитку психічних процесів, творчих здібностей. Ліплення використовується при лікуванні психосоматичних розладів, страхах, агресивності, тривожності.

Таким чином можна окреслити ряд переваг арт-терапевтичного методу як способу підтримки психоемоційного стану засобами творчої діяльності у дітей та дорослих:

- є безпечним методом зняття психоемоційної напруги;
- дозволяє виразити свої внутрішні протиріччя та конфлікти за допомогою образів, що суттєво полегшує процес вияву психічних станів, на відміну від вербальних засобів;
- часто творчі засоби є єдиним діючим методом, інструментом, який дозволяє обійти «цензуру свідомості» і виявити приховані емоційні стани особистості;
- формує необхідну увагу до власних почуттів;
- покращує художню компетентність [4].

Висновки. Отже, підтримка психоемоційних станів є дуже важливим аспектом психічного розвитку особистості, адже негативні емоційні стани уповільнюють та

ускладнюють соціалізацію індивіда та здійснюють деструктивний вплив на психіку. Творчість, як метод стабілізації психоемоційних станів, має ряд переваг, зокрема доступність, що дозволяє використовувати її у роботі не тільки з дорослими, а й з дітьми. Образотворча діяльність дає можливість не тільки розвинути художні навички особистості, а й зняти напругу, покращити настрій, створити позитивну атмосферу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко І. С. Методи та прийоми саморегуляції психоемоційних станів студентів-спортсменів. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2013. Вип. 14. Частина І. С. 41-47
2. Давидова М.О. Особливості кольорового впливу на пізнавальну активність та психоемоційний стан дитини. Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21–22 травня 2021 року). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2021. С. 34-37
3. Мірошниченко О.М. Особливості застосування методу арт-терапії як способу саморегуляції психоемоційного стану пенітенціарного персоналу. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Вип. 121. Серія: «Психологічні науки». 2014. С. 13 – 17
4. Молчанюк О., Слабинська С. Способи зняття психоемоційної напруги в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: навч. посібник / укладачі : Молчанюк О., Прокопенко Л., Слабинська С. Харків. 2020. С.93
5. Шпак М.М. Психоемоційний стан студентів в умовах дистанційного навчання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Психологічні науки». 2021. Вип. 4. С. 115-120

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ЕКСКУРСІЙ

*Ковальчук О., здобувачка першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Васютина Т.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Проблема формування в молодших школярів досвіду найпростішої дослідницької діяльності є актуальною на всіх етапах розвитку українського шкільництва і посилилась з упровадженням Концепції НУШ. Основні положення цього феномену висвітлювались у дослідженнях таких вчених, як: Т. Байбара, Н. Бібік, Н. Голуб, О. Савченко [4] та ін. У окремих дослідженнях психолого-педагогічного спрямування (І. Бех, С. Ройз та ін.) дослідницька діяльність учнів у освітньому процесі інтерпретується як дієвий засіб їх особистісного розвитку.

Науково цінними є підходи до класифікації умінь, які формуються у результаті дослідницької діяльності, що обґрунтовані у наукових пошуках С. Балашової, С. Буднік [2], Н. Недодатко [4] та інших дослідників. Аналіз фахових джерел показав, що в узагальненому тлумаченні дослідницькі вміння характеризуються як поєднання інтелектуальних та практичних умінь, що застосовуються для розв'язання навчально-дослідницьких завдань і виникають у результаті управління психічним розвитком учнів та розв'язання ними певної проблеми або дослідницького завдання. Однією з поширених класифікацій дослідницьких умінь в Україні, є доробок Н. Недодатко, за яким їх поділяють на: інтелектуальні, практичні, самоорганізації та самоконтролю [4]. У загальному вигляді, можна констатувати, що до дослідницьких умінь відносять: вміння спланувати і здійснити науковий пошук, розробити задум, логіку та програму дослідження, відібрати наукові методи та вміло їх застосувати, вміння викладати свої думки, застосовувати прийоми співпраці у процесі дослідницької діяльності тощо.

Окреме наукове зацікавлення учених та вчителів практиків становлять методи і форми організації дослідницької діяльності здобувачів освіти, які підвищують ефективність сформованості дослідницьких умінь. Серед найбільш поширених на практиці є проєктні роботи та екскурсії.

На основі наукового аналізу літератури з проблеми дослідження з'ясовано, що одним із дієвих засобів формування дослідницьких умінь учнів є екскурсії, які у форматі змішаного навчання можуть бути як реальними, так і віртуальними. Чимало учених (Т. Байбара, Т.

Гільберг, І. Грущинська, Т. Воронцова, О. Савченко, М. Фіцула та ін.) розглядають їх форму організації освітнього процесу, яка сприяє активізації навчально-пізнавальної розвитку діяльності учнів, формуванню їхніх ключових компетентностей та наскрізних умінь [6]. Тож, екскурсія – це одна з форм організації освітнього процесу, яка має тісний логічний зв'язок з попередніми та наступними уроками, але проводиться серед природи, на виробництві, в музеї тощо. (Т. Байбара, Л. Нарочна). Екскурсії цінні тим, що на відміну від уроків у класі учні можуть сприймати природу безпосередньо різними органами чуттів. Діти бачать об'єкти в природному середовищі, спостерігають взаємозв'язок рослин і ґрунту, тварин і рослин. Це дає можливість сформувати уявлення про природу як єдине ціле, в якому всі елементи перебувають у тісному взаємозв'язку, утворюючи природний ланцюг [1]. Водночас, із впровадженням дистанційного навчання, присутнє значення для формування дослідницьких умінь учнів початкової школи засобом екскурсій, мають наукові розвідки вчених (Є. Александрова, Т. Васютіна, О. Подліняєва та ін.) щодо видів екскурсій та формату їх проведення (реальної та віртуальної) і післяекскурсійної роботи з молодшими школярами [3].

Відрефлектовуючи опрацьований матеріал, зазначимо, що дидактичне значення екскурсій для формування дослідницьких умінь учнів 3-го класу, з якими ми зараз працюємо, в контексті класифікації Н. Недодатко полягає в тому, що вони: розширюють кругозір учнів, розвивають спостережливість, уміння бачити те, що раніше відбувалося поза їх увагою, формують уміння порівнювати, аналізувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (інтелектуальні); виробляють предметні навички і вміння орієнтування в просторі, визначення швидкості і напрямку течії ріки, видів ґрунтів, рослин, комах, птахів, формують уявлення про їх життя, живлення, значення та ін., що невідільне від дослідницьких умінь конспектувати, анотувати, фіксувати результати спостережень, здатності вибирати найбільш ефективні методи і засоби дослідження, добирати прилади і матеріали, оформляти результати (практичні); розвивають уміння планування роботи, раціональне використання часу й засобів діяльності, регулювання й перебудова своїх дій, самоперевірка отриманих результатів, самооцінка (самоорганізації і самоконтролю).

Таким чином, як свідчать результати аналізу практичного доробку вчителів початкової школи, що є у вільному доступі, ефективність формування дослідницьких умінь в учнів початкової школи під час екскурсій залежить від різних чинників, зокрема від теми, раціонального використання змісту, форм, методів і засобів організації роботи учнів, місця її проведення, реального чи дистанційного навчання, чіткого розуміння вчителем структури дослідницьких умінь в контексті мети екскурсії та завдань післяекскурсійної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: [навчальний посібник]. К.: Веселка, 1998. 334 с.
2. Буднік С. Навчально-дослідницькі уміння: сутнісно-структурний аналіз. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Професійна освіта. 2013. 7. 130 – 133 <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6872/3/30.pdf>
3. Васютіна Т. Дидактичні можливості музейної педагогіки та віртуальних екскурсій у навчанні молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Випуск 29, 2020. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/29_2020/part_1/35.pdf <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209317>
4. Недодатко Н. Технологія формування навчально-дослідницьких умінь школярів. *Рідна школа*. 2005. № 6 (869). С. 21–23.
5. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2012. №. 1. С. 41 – 49.
6. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для учнів вищих навчальних педагогічних закладів освіти. 2-е вид. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 192 с.

САМОВИХОВАННЯ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Ковач Ю., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Товканець О.С., докторка педагогічних наук, доцентка
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», м.
Ужгород, Україна*

Система освіти – один із найважливіших факторів стабільності суспільства, соціальний регулятор відносин між суспільством та школою. Зміст освіти формується під впливом суспільства, а суспільство змінюється під впливом освіти.

Соціальним простором для спілкування дітей є школа, вона створює можливості для реалізації чи активізації у сферах взаємодії, частково – в інших сферах життєдіяльності. Міра реалізації пов'язана багато в чому з тим, як інтенсивно і з ким взаємодіє школяр. Спостереження показують, що певна частина учнів не прагнуть взаємодії у школі як у групі, інші, не знаходячи у ньому задоволення з різних причин зводять його до мінімуму. Інші діти, навпаки, прагнуть спілкування, намагаються показати себе у різних справах класу та школи, навіть якщо не все виходить відразу.

Школа виступає для дитини першою та основною моделлю соціального світу. Шкільний досвід має допомогти освоїти ті закони, якими живемо ми – дорослі. Соціалізація є одним з найважливіших процесів всього життя людини, що допомагає стати йому особистістю, включеною до суспільних відносин.

Соціалізація – це процес засвоєння людським індивідом певної системи знань, норм і цінностей, що дозволяють йому функціонувати як повноправний член суспільства; включає як цілеспрямоване вплив на особистість (виховання), і стихійні, спонтанні процеси, що впливають її формування. Це процес і результат включення індивіда до соціальних відносин. У процесі соціалізації індивід стає особистістю і набуває компетентностей, необхідних для життя серед людей.

Виокремлюють такі стадії соціалізації:

1. Засвоєння соціальних норм, цінностей, моделей поведінки входження у культуру. Результат цієї стадії визначає весь перебіг подальшого життя.

2. Наступне засвоєння соціальних ролей, що відрізняють життєдіяльність дорослої людини. Необхідне коригування норм та моделей поведінки дорослої людини на відміну від первинної соціалізації

Соціалізація відбувається у процесі взаємодії дитини з різноманітними та численними чинниками, групами, організаціями, серед яких особливе місце посідає школа. Вчені-педагоги відносять школу до мікрофакторів соціалізації, до одного із значних інститутів виховання. Школа охоплює три вікові етапи соціалізації дитини: молодший шкільний вік (6,5-10 років), підлітковий (11-14 років), раннє юнацтво (15-17 років). Саме тоді відбувається становлення та розвиток особистості людини.

Результат виховання дітей залежить від того, як школа здійснює єдиний підхід до дітей, від уміння колективу, учителів підтримувати авторитет батьків, допомагати їм у становленні й зміцненні справжнього авторитету. Учитель є регулятором, координатором у взаємодії дітей, їхніх батьків, дідусів й бабусь, громадськості. Від уміння здійснювати координаційні дії залежить вихованість, освіченість і соціалізація учня.

Зазначимо, що молодший школяр уже здатний до виконання нескладних особистих зобов'язань (наприклад, гратися з молодшими діточками або виконувати нескладну домашню роботу), складати для себе правила поведінки, віддавати собі подумки наказ, пред'являти до себе вимоги тощо. Безперечно, ці засоби самовиховання ефективні лише в родині, де дружний колектив і всі члени його активно працюють над собою, батьки є прикладом відношення до справи, де важливо визначити завдання щодо досягнення поставленої мети. Регулювання процесом формування особистості та застосування методів самовиховання учитель зможе у тому разі, якщо добре знає функції родини в суспільстві, психолого-педагогічні основи успішного виховання дітей, може знати причини, які можуть викликають труднощі у вихованні дітей у родині. Ще важливим є вміння допомогти батькам у здійсненні індивідуального підходу до дітей [2].

Засобами самовиховання дітей стають різні види діяльності молодших школярів - виконання суспільних доручень навчання, ігри, спостереження за природними явищами, ведення календаря погоди праця тощо [3]. Врахування позитивних якостей й недоліків кожного учня допомагає учителю відповідно розподіляти суспільні доручення. Учитель направляє діяльність кожного учня для формування тих якостей, які йому необхідні,

спостерігає за самовихованням, консультує [1]. Важливо враховувати, що для молодших школярів самовиховання не повинно обмежуватися школою, а продовжуватися в іншому освітньому просторі. Наприклад, батьки вдома повинні дотримуватися певних правил: чітко спланований робочий день дитини допомагає заощаджувати час, дотримуватися прийнятого розпорядку, допомагає самовихованню складання зобов'язань членами родини (заняття спортивним бігом, іграм, складання плану і програми сімейних свят тощо). Якщо батьки добре знають дитину, уважні до неї, то не буде проблемою сказати дитині про те, над чим йому варто попрацювати, щоб виховати в собі потрібні якості характеру, що допоможе сформувати у дитини усвідомлене прагнення дитини до зростання. Допомагає в цій роботі звертання до інтегрованої книги, історичних героїв, позитивних персонажів телепередавань, кінокартин. Діючим засобом самовиховання є самозвіт школяра. Його можна проводити в умовах родини (за сімейним святковим столом можна розповісти, яких успіхів домогся кожний зі членів родини, як виконані особисті зобов'язання батьком, матір'ю й дітьми. Можна зробити сімейний фотомонтаж про успіхи всієї родини) [2].

Сьогодні школа виконує ті завдання, які на інших етапах розвитку суспільства виконували сім'я, дитячі організації та клуби, об'єднання тощо. Вона виступає фактором, що здійснює початкову диференціацію суспільства, формує соціальний статус дитини, що допомагає йому адаптуватися до різних соціальних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осипцов А.В. Формування загальнолюдських цінностей у контексті виховання наступності здорового способу життя. Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості : збірник статей за матеріалами IV Міжн. науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ, Україна, 23-24 березня 2017 р.) у 2 томах / гол. ред. В.М. Пристинський. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. Т. 1. С. 147 – 156.
2. Лозовой В. О. Самовиховання, самовдосконалення особистості як засоби становлення й розгортання індивідуальності. В. О. Лозовой, О. М. Єрахторіна. Вісник Національного університету Юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Серія : Філософія. 2019. № 3. С. 81 – 95.
3. Сурмяк Ю. Р. Організація самовиховання особистості навчально-методичний посібник для вчителів і викладачів, організаторів виховного процесу / Ю. Р. Сурмяк, Т. Г. Тюріна, Л. Г. Кудрик. Львів: ЛОШПО, 2011. 80 с.

УРАХУВАННЯ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ СТВОРЕННІ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кузнецова А., викладач математичних дисциплін, спеціаліст Педагогічний фаховий коледж комунального закладу вищої освіти "Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія" Запорізької обласної ради, Запоріжжя, Україна

ОСОБИСТІТЬ. тості, жін., книжн. Конкретна людина з погляду її культури, особливостей характеру, поведінки і т. ін.; індивідуальність, особа.[5, 557] Це визначення терміну «особистість» у тлумачному словнику. Саме це мають на увазі філологи, вживаючи дане поняття у художніх текстах. Та що ж являє собою насправді, у буденному житті цей термін?

Під особистістю розуміють стійку систему соціально значущих рис, що характеризують особу як члена того чи іншого суспільства або спільноти. Поняття «особистість» визначає суспільну сутність людини, пов'язану із засвоєнням різноманітного виробничого і духовного досвіду суспільства. [3, 29]

Особистість — соціальна істота, суб'єкт пізнання, активний діяч суспільного розвитку. Характерними ознаками особистості є наявність у неї свідомості, виконувани нею суспільні ролі, суспільно корисна спрямованість її діяльності.[6, 58]

Узагальнивши, маємо, що особистість- це набір конкретних якостей, які формуються у суспільстві і визначають людину як частину цього суспільства.

Явною є закономірність: формування рис здійснюється серед людей і ефективність процесу залежить від людей.

Оскільки учні молодшого шкільного віку більшу частину часу проводять у школі, то формування їх особистості значною мірою залежить від цього соціального інституту.

Визначити які умови в освітньому середовищі є вирішальними варто відштовхуватись від психологічних особливостей молодшого школяра. Хочемо продемонструвати це у таблиці «Психолого-педагогічні та соціальні умови формування особистості учнів молодшого шкільного віку в освітньому середовищі Нової української школи.»

Психолого-педагогічні особливості учнів молодшого шкільного віку	Як впливає на формування особистості	Створені психолого-педагогічні та соціальні умови в освітньому середовищі Нової української школи
Зростає роль другої сигнальної системи в аналізі та синтезі вражень зовнішнього світу, в утворенні тимчасових зв'язків, у виробленні нових дій і операцій. формувати динамічних стереотипів.[2, 11]	Учень може чітко сформулювати власну думку засобами мови, розуміє цінність комунікації у людських стосунках, використовує її.	Використання рольових ігор на уроках, постійний мовленнєвий контакт вчителя зі школярами, допомога учням у налагодженні взаємовідносин, демонстрація зразків здорової міжособистісної комунікації, наявність правил спілкування, ранкові зустрічі як інструмент спілкування учнів між собою.[1, 62]
У цьому віці також відбуваються істотні зміни в органах та тканинах тіла. М'язи розвиваються досить повільно, внаслідок чого дітям важко виконувати рухи, які вимагають чіткої координації. [2, 11]	Учень має уявлення про особисті кордони та уміє працювати у колективі, усвідомлює себе його частиною.	Використання руханок та колективних вправ.
Основною особливістю цього віку є зміна соціальної позиції особистості: вчорашній дошкільник стає учнем, членом шкільного та класного колективів, де слід дотримуватись нових норм поведінки, вміти підпорядковувати свої бажання новому розпорядку тощо. Все це сприймається дитиною як певний переломний момент у житті, який супроводжується ще й перебудовою системи взаємостосунків з дорослими, найбільш авторитетною фігурою серед яких стає вчитель. [2, 11]	Учень має власну позицію, може її відстоювати, здатен оцінити відповідність своєї позиції загальноприйнятим правилам та нормам.	Вчитель- ментор, а не тільки джерело знань. Наявність правил класу, яким треба підпорядковувати власні вчинки. [1, 17]
Провідною діяльністю для молодших школярів виступає учіння , суттєво змінюючи мотиви їх поведінки та відкриваючи нові джерела	Учень може планувати власну діяльність, робити висновки, усвідомлювати себе частиною світу.	Дослідницька діяльність на уроках, інтеграція навчальних дисциплін, уроки в природі.[1, 59]

розвитку пізнавального та особистісного потенціалу. [2, 11]		
Основними новоутвореннями психіки молодшого школяра є довільність як особлива якість психічних процесів, внутрішній план дій та рефлексія. [2, 11]	Оцінка власних вчинків, їх осмислення, уміння визнавати провину, розвинуте почуття сумління та справедливості.	Рефлексія на кожному уроці, ведення щоденника вражень, використання «Щоденник 3» як інструмент довільності процесу учіння.[1, 70]
Діти цього віку вкрай емоційні, але поступово вони оволодівають вміннями керувати своїми емоційними станами, стають стриманішими, більш врівноваженими. [2,11]	Учень здійснює емоційну регуляцію, уміє висловлювати емоції, переживає їх.	Групові та колективні форми навчання в НУШ, гра- основний вид діяльності в 1-2 класах, забезпечення вільного вибору діяльності для дитини та надання можливості самостійно здійснювати свою емоційну регуляцію через наявність осередків для відпочинку, килимків для відновлення сил. [1, 70]
Молодші школярі емоційно вразливі. У них розвивається почуття самолюбства, зовнішнім вираженням якого є гнівне реагування на будь-які приниження їх особистості та позитивне переживання визнання їх якостей. [2, 11]	Має об'єктивну самооцінку, яка не залежить від оточення, вміє підтримати людей та надати їм позитивну оцінку. Дає власну оцінку лише після того, як його про це попросять.	Формувальне оцінювання, самооцінювання, позитивна оцінка від вчителя. [1, 97]
Поступово розвивається усвідомлення своїх почуттів і розуміння їх виявлення в інших людей.	Учень покладає відповідальність за власні емоційні стани лише на себе, проживає негативні емоції без відображення їх на оточенні.	Рольові ігри, обмін враженнями, колективні та групові форми роботи, в яких кожен усвідомлює відповідальність за результат та комфорт робочого процесу.

Таким чином в школі, як соціальному інституті здійснюється формування особистості. Для того, аби цей процес був ефективним варто створити збагачене освітнє середовище, звернувши увагу на його соціальний та психолого-педагогічний складник. Для цього варто сприймати учнів як суб'єктів освітнього процесу, бути їхнім наставником та мати чітке розуміння мети кожного використаного методу та форми навчання, цілі кожного проведеного заходу та орієнтуватися на результат діяльності зараз у перспективі. Під час цих процесів, спостерігаючи та досліджуючи активність вихованців у цьому освітньому середовищі, педагоги набувають компетентності щодо його створення. [4, 108]

І головне, формування особистості має здійснюватись особистістю у живому суспільстві, а не відірвано від нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н.М. Нова українська школа: poradnik dla vchytela . — Київ : Літера ЛТД, 2018. — 160 с. ISBN 978-966-178-985-1
2. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості. — Суми : Видавничий будинок «Еллада», 2012. — 608 с. — ISBN 978-966-1684-29-3.

3. Заброцький М. М. Вікова психологія: Навч. посібник. К.: МАУП, 1998.- 92 с. ISBN 966-7312-22-4
4. Зайченко І. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів / І.В. Зайченко. – К. : «Освіта України», «КНТ», 2008. – 528 с.
5. Словник української мови: в 11 томах. — Том 5, 1974. — 778с .
6. Сметанський М. Педагогіка: навчальний посібник /В.М.Галузьяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. – Вінниця, 2006. – 400 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

*Панасюк А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Васютина Т.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ*

Впровадження закону України «Про освіту»[7], «Державного стандарту початкової освіти» [3], концепції Нової української школи зумовили пошук нових форм роботи з молодшими школярами, які би забезпечували розкриття їхнього потенціалу, налагодження конструктивної взаємодії з однокласниками, створення позитивної атмосфери в освітньому середовищі. Саме тому проблема якісної організації ранкових зустрічей учителями початкових класів є надзвичайно актуальною.

Як свідчить наш досвід роботи вчителем, нова українська школа створює такі умови, за яких діти будуть отримувати не тільки теоретичні знання з предметів, а й вмітимуть використовувати їх у житті. Адже, основна мета НУШ – створення комфортного середовища для дітей, в якому вони не бояться висловлюватись, де прислуховуються до їх думки, а також формують громадську позицію, вчать аналізувати, відповідальності та поваги. Це середовище, де батьки також відчувають комфорт, адже існує атмосфера співпраці між ними та навчальним закладом.

«Усе геніальне – просто!» Цей відомий вислів чи не найкраще описує значення ранкових зустрічей для школярів. Під цією, здавалося дуже простою практикою, ховається величезне значення, яке матиме вплив на школярів, який залишиться надовго [5, с. 4].

У досвіді сучасної початкової школи ранкова зустріч складається з таких етапів:

- 1) Вітання: діти сідають в коло та вітаються одне з одним. Ця частина є дуже важливою, оскільки сприяє створенню дружнелюбної атмосфери в колективі.
- 2) Групове заняття: зазвичай обговорюються питання, пов'язані з навчальною темою.
- 3) Обмін інформацією: під час цієї частини у кожного є можливість розповісти щось про себе. Таким чином діти краще пізнають один одного, стають ближчими, а також вчать висловлювати власні думки. Вчитель може виявити інтереси колективу і проблеми, з якими потрібно працювати.
- 4) Щоденні новини: вчитель вивішує письмове оголошення на дошці, яке зазвичай стосується того, що буде вивчатися. Так діти налаштовуються на роботу та готуються до навчального дня [1, с. 7].

Таким чином, ранкові зустрічі є важливим чинником адаптації учнів до школи, вона сприяє їх соціалізації. Сидячи в колі один проти одного, кожна дитина вдумливо і поважно вітається з іншими дітьми, після чого впродовж короткого часу ділиться власним досвідом зі своїми товаришами, які з повагою слухають її, ставлять свої запитання та коментують. Після цього вся група бере участь у короткій груповій вправі, спрямованій на розвиток академічних навичок, почуття команди та відчуття єдності. Ранкова зустріч закінчується обміном щоденними новинами, які зазвичай готує педагог, щоб представити навчальні завдання дня.

Ранкова зустріч сприяє налагодженню взаємин між дітьми і дорослими, які формують відчуття колективу в кожного з його членів. Формування спільноти стає ефективнішим, коли вчитель виконує роль фасилітатора (фахівця, який допомагає забезпечити успішну групову комунікацію, але не намагається жорстко контролювати цей процес). У такому разі ранкова зустріч стає інтерактивною і невимушеною. Коли велику частину відповідальності за проведення ранкової зустрічі перекладають на дітей, учитель може використовувати свій час для заохочення спілкування школярів, наданням допомоги тощо. Методично цінним у ранковій зустрічі, на нашу думку, є можливість навчити дітей взаємній повазі та позитивному ставленню один до одного, сприяти формуванню цілісного колективу [6, с. 47].

Як зазначає М. Дорошенко, робота вчителя у освітній сфері потребує відповідної педагогічної підготовки, зокрема володінням певними організаторськими вміннями та

здібностями, адже дітей потрібно постійно скеровувати та спрямовувати у потрібному напрямку. Важливою є взаємодія і з кожним учнем окремо. Тому ефективність педагогічного процесу залежить від правильної організації праці учителя, його уміння об'єднати і згуртувати учнівський колектив саме під час ранкової зустрічі [4, с. 57].

Великого значення у підготовці ефективної ранкової зустрічі набуває педагогіка партнерства, мета якої полягає у тому, що дитина має бути постійно залучена до спільної діяльності. Тому завдання вчителя у цій сфері полягає не тільки у використанні стандартних форм і методів навчання, а у вияві особистої ініціативи для пробудження пізнавального інтересу в учнів. Як свідчить аналіз сучасної практики, як інструменти педагогіки партнерства можна використовувати цікаві й захоплюючі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо [6, с. 16]. Для цілеспрямованого її формування доцільно дотримуватися педагогічних правил і вимог: гуманізму, суб'єкт-суб'єктних взаємин, комплексності та системності, природо- та культуровідповідності, діалогізації взаємин [2, с. 81].

Тож, ранкові зустрічі є тим фундаментом, який сприяє формуванню особистості дитини, допомагає їй стати дієвою частиною толерантного соціуму. Значна відповідальність у цьому процесі покладається на вчителів початкової школи, здатних організувати емоційно та соціально ефективні ранкові зустрічі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Астаф'єва О. Підготовка і проведення ранкових зустрічей у початковій школі. *Початкова освіта і підготовка майбутніх учителів початкових класів в умовах реформування української школи*: матеріали IV наук.-прак. конф. здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти першого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди 14 травня 2021 р. с. 7-8.
2. Бекірова А. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: сучасні виклики. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти*. Матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Бердянськ. 18 вересня 2019 року. С.78-82.
3. Державні стандарти початкової освіти від 21 лютого 2018 р. № 87 URL: <https://cutt.ly/FBRQQXe> (дата звернення: 16.10.2022).
4. Дорошенко М. Основні вимоги, риси, функції сучасного вчителя початкової. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнародною участю. Бердянськ, 2018. с. 57-61.
5. Крокуємо до успіху: ранкові зустрічі: навчально-методичний посібник/ уклад.: Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова, М. О. Банник. Харків: Друкарня Мадрид, 2018. 114 с.
6. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. Київ: Пляеди, 2017. 206 с.
7. Про освіту: Закон України від 27.09.2017 № 38-39 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 16.10.2022).

ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ З ООП В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Рашкевич М., викладач-методист,

Педагогічний фаховий коледж комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради

Відповідно до Закону України про освіту, створення освітнього середовища та надання освітніх послуг передбачають забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування, а значить й розвивального освітнього середовища для дітей з ООП.

Розвивальне освітнє середовище – це штучно створена система. Її структура й складові частини сприяють всебічному формуванню особистості дитини. Так само інклюзивне розвивальне освітнє середовище забезпечує всім учасникам можливості для ефективного розвитку, а саме: якість освітніх послуг, відповідність приміщень школи, наявність додаткової допомоги для дітей з особливими освітніми потребами, достатній рівень спілкування з учнем з ООП та його батьками.

Освітнє середовище – сукупність зовнішніх умов, факторів, впливів, способів для формування та розвитку особистості. Освітнє середовище має такі характеристики, як:

цілісність, різносторонність, варіабельність, суб'єктивність, соціокультурна мобільність, координованість, емоційна насиченість. Середовище спрямоване на розвиток дитини у різних сферах дитячої життєдіяльності – навчання і виховання, необхідних для успішного функціонування освіти. Це один з головних чинників вдосконалення освітнього процесу. Іншими словами, це середовище для формування та розвитку особистості [3]. Тому, при організації розвивального освітнього середовища для дітей з ООП – це особи, що потребують постійної чи тимчасової додаткової підтримки – необхідно враховувати їх особливості для того, щоб забезпечити їхні права на освіту.

Одна із основних умов успішного навчання дітей з ООП – індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з ООП, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання (Закон України «Про освіту», прийняття від 05.09.2017 р.) [2].

Одною з умов реалізації індивідуальної програми розвитку дитини з ООП є створення середовищного підходу в розвивальному освітньому процесі. Розвивальне освітнє середовище має такі характеристики, як: цілісність, різносторонність, варіабельність, суб'єктивність, соціокультурна мобільність, координованість, емоційна насиченість. Чинники розвитку середовища впливають на дорослих і дітей безпосередньо та опосередковано, ситуативно і систематично. Залежно від цих чинників виділяють основні види розвивального освітнього середовища: предметне, природне, інформаційне, соціальне, внутрішнє (простір власного Я особистості) [3]. Розглянемо деякі з них.

Оскільки саме предметне оточення стимулює дитину до різних видів діяльності, то саме в такому середовищі вона може збагатити свій життєвий досвід та здобути нові знання.

Для забезпечення дитячої життєдіяльності у розвивальному освітньому (предметному) середовищі, необхідні різноманітні матеріальні засоби для повноцінного розвитку особистості. Дуже важливо, перед вступом дитини до школи, грамотно та раціонально облаштувати розвивальне предметне середовище класу. Для підвищення ефективності реалізації розвивального освітнього процесу необхідне відповідне сучасне обладнання. Це дасть змогу також розвивати дитину відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти.

Аналізуючи середовищний підхід, можемо сказати, що саме він забезпечує функціональність розвивального освітнього (предметного) середовища, а значить в першу чергу необхідно обґрунтувати реальні потреби початкової школи (класу) в оснащенні, а в другу – забезпечити її (його) цим оснащенням, тим самим забезпечити облаштування розвивального освітнього простору.

Роль вчителя початкової школи в організації розвивального освітнього середовища для здобувачів освіти з ООП – велика. Адже саме класовод може оптимально організувати розвивальне освітнє середовище для учня з ООП свого класу. Враховуючи, що не завжди площа класу може дозволити вмістити багато розвиваючих зон, вчитель може обрати оптимальні. Наприклад пропонують такі: природнича, релаксації або відпочинку, ігрова (1, 2 клас), творча, книжкова, виставкова і т.д.. При виборі та облаштуванні зон, вчитель обов'язково повинен враховувати потреби учня (учнів) з ООП та зробити його оптимально корисним. На нашу думку, зони можна змінювати. Періодичність змін вирішує вчитель разом з учнями, враховуючи їх побажання. Змінювати можна і змістове наповнення, і місце знаходження. В такий спосіб вчитель створить оптимально позитивні умови для розвитку просторових уявлень та формування навичок орієнтування у просторі для учня (учнів) з ООП. Хочемо зауважити, що змістове наповнення розвивальних зон неодмінно повинно відповідати віковим особливостям дітей з ООП, рівню та змісту освітньої чи індивідуальної програми.

Для ефективного функціонування розвивального освітнього середовища в класі необхідні правила перебування в ньому учнів. На нашу думку, дуже вдалим буде їх створення разом та, при можливості, залучити учня з ООП.

Аналізуючи вищевикладений матеріал, можемо зробити висновок: правильно організоване розвивальне освітнє середовище є запорукою максимально позитивної адаптації, соціалізації дитини з ООП в початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку./ Укл: Л.О. Прядко, О.О. Фурман / Методичний посібник. Суми : РВВСОІППО.2015. 114 с.

2. Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1484-znayomtesya-zakon-ukrani-pro-svtu-2017> (дата звернення 21.10.2022)

3. Що таке інноваційне розвивальне предметне середовище та як забезпечити його у закладі освіти. *Педрада: портал освітян України* : вебсайт. URL: <https://oplatforma.com.ua> (дата звернення 20.10.2022)

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ

*Ядчишина Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Себало Л.І., кандидатка педагогічних наук, доцентка
НПУ ім. М.П. Драгоманова м. Київ*

Однією з найважливіших проблем сучасної освіти України, на наш погляд, являється помітне зниження зацікавленості учнів до навчання. Зміни у змісті освіти у 21 столітті вимагає розв'язання складної проблеми, як перетворити гігантський масив знань в індивідуальне надбання. Адже світ "інформаційного вибуху", який формує нові взаємовідносини між дитиною і знаннями, стає все складнішим. На даний час вміння розв'язувати складні проблеми, критично ставитися до обставин, порівнювати альтернативні точки зору та приймати зважені рішення є доволі актуальним та проблемним у ланці освіти. Сьогодні яскраво відображає неспроможність слухати один одного та вміння відокремлювати важливе з великої кількості інформації дітьми.

Головним завданням освіти є підготовка дітей старшого шкільного віку до сучасного життя, формування в них соціальної сфери всебічного розвитку, а одним із засобів їх формування є *інтеграція Lego-технологій в навчальний процес*.

У сучасних умовах бурхливого розвитку початкової школи кожен вчитель повинен працювати творчо. Це означає, проводити уроки різноманітно і захоплююче.

Вчитель повинен зробити так, щоб нелегка навчальна праця приносила школяреві задоволення, радість, формувала бажання знову і знову пізнавати нове. А для цього, на мою думку, треба частіше використовувати нестандартні форми уроків, а саме Lego-технології, які підвищують ефективність і сприяють підтримці стабільного інтересу до навчальної роботи і кращому засвоєнню програмного матеріалу. Ігрові моменти, оригінальна подача матеріалу, різні форми колективної і групової роботи, найрізноманітніші завдання за допомогою Lego, допомагають їм жити в атмосфері творчого пошуку.

LEGO – це найпоширеніша на сьогодні педагогічна система, що використовує моделі реального світу і предметно-ігрове середовище для навчання та розвитку дитини і головне, допомагає комплексно інтегрувати форми роботи з конструктором LEGO в освітній процес та вирішувати ряд завдань передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, а саме:

- збагачення емоційного та чуттєвого досвіду дитини, формування сенсорної культури (розрізнення форм, кольорів, розмірів тощо), сприяння розвитку основних психічних процесів (сприймання, пам'ять, увага, мислення, мовлення) та пізнавальних здібностей (допитливість, винахідливість, раціональність);

- формування цілісної системи уявлень дитини про світ людей, предметів, природи і культури, вдосконалення вміння використовувати набуті знання для подальшого збагачення власного досвіду та їх творчого застосування в процесі гри та створення з деталей LEGO конкретних образів;

- розширення активного словника, розвиток зв'язного мовлення, комунікативних навичок, культури поведінки й налагодження доброзичливих взаємин з дорослими та однолітками;

- фізичний розвиток дитини, оптимізація її рухової діяльності, формування фізичних якостей (вправність, швидкість, витривалість), удосконалення дрібної моторики;

- розвиток творчої уяви, вміння мислити креативно, експериментувати, розмірковувати, висловлювати й обґрунтовувати власні судження; вміння планувати свою діяльність та творчо втілювати власні задуми у грі, отримувати насолоду від самого процесу творення;

- формування оптимістичного світосприймання, розвиток базових якостей особистості (самостійності, спостережливості, наполегливості, ініціативності, самосвідомості тощо);

- розвиток основ логічного мислення, здатності до сприймання, порівняння, аналізу, узагальнення інформації, вміння добирати необхідні для реалізації ігрового задуму засоби, бачити переваги та недоліки власної конструкції чи ідеї, удосконалювати її за потреби;

- заохочення до роботи в колективі, формування ціннісного ставлення до створених руками інших людей об'єктів;
- сприяння особистісному зростанню кожної дитини як успішного громадянина, творця майбутнього [1].

Питання впливу LEGO-конструювання обґрунтовано в численних працях провідних психологів і педагогів. Сучасні дослідження таких авторів як Л. Комарова «Країна з ЛЕГО», Л. Парамонова «Дитяче творче конструювання», Е. Фешина «ЛЕГО-конструювання в дитячому садку», Т. Лусс «Формування навичок конструктивно-ігрової діяльності у дітей за допомогою ЛЕГО» [4] доводять, що конструювання з LEGO виходить далеко за межі розуміння поняття «конструювання» у традиційному сенсі слова, сьогодні воно допомагає комплексно інтегрувати форми роботи з конструктором LEGO в освітній процес та вирішувати ряд завдань передбачених Базовим компонентом початкової освіти в Україні.

Сьогодні бренд LEGO випускає продукцію для дітей різного віку. Різноманітність серій та деталей – вражає. Основним принципом навчання є принцип «Навчання через дію» – діти отримують знання у процесі гри, конструювання, побудови та дослідження моделей з конструктора для наборів якого характерні висока якість, естетичність, незвичайна міцність та безпека.

LEGO-технологія є яскравим прикладом інтеграції як і в організованій освітній діяльності, так і в самостійній діяльності дітей, що сприяє розвитку:

- математичних здібностей – дитина відбирає, відряховує необхідні за розміром, кольором, конфігурацією деталі.
- комунікативних навичок – дитина поповнює словник новими словами, у процесі конструювання спілкується з однолітками, з дорослими, задає конкретні питання про різні предмети, уточнює їх властивості та ін.;
- підвищує ефективність засвоєння матеріалу дітьми, здійснює сприятливий вплив на розвиток дитини в цілому (розвивається дрібна моторика, пам'ять, увагу, логічне і просторове мислення, творчі здібності та ін.);
- спільна гра з іншими дітьми і з дорослими допомагає дитині стати більш організованим, дисциплінованим, цілеспрямованим, емоційно-стійким [1].

На основі аналізу наукової літератури були виділені основні педагогічні умови, що сприяють розвитку особистості дитини під час застосування LEGO-технології, а саме:

- підвищення рівня компетентності вихователів у використанні LEGO-технології;
- включення у зміст освітньої діяльності ігрових ситуацій з використанням конструктора LEGO;
- оснащення та збагачення предметно-розвивального середовища у групі різними видами конструктора LEGO: дупло, дакта, тематичні, цеглинки та ін. [3].

Отже, використання Lego-технології в роботі з початковими класами має величезний освітньо-розвивальний потенціал і сприяє розвитку пам'яті, мислення, інтелекту, уяви та творчих здібностей дітей. Конструктивна діяльність сприяє формуванню у дітей старшого дошкільного віку таких якостей, як уміння концентруватися, здатність до співробітництва, почуття самовпевненості. Ці якості є необхідними у подальшому формуванні уміння вчитися цілеспрямовано і сприймати нове з великим інтересом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методика LEGO в початковій школі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zosh23.sumy.ua/nova-ukrayinska-shkola/vid-idei-do-realizatsii/>
2. Міхеєва О.В. Набори LEGO в освіті, або LEGO + педагогіка = LEGO ДАКТА / О.В. Міхеєва, П.А. Якушкін // Інформатика і освіта. 2016. № 3. С.137-140.
3. Тарнавська Н. П. Особливості математичної підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі // Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред.. В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук . Житомир: Втво ЖДУ ім.І. Франка, 2014. 620 с.

ДИСТАНЦІЙНЕ І ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Бондаренко Ю.Р., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Науковий керівник: Захарова Г.Б., кандидатка педагогічних наук.

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг

Все сильніше в наше життя проникають інформаційні технології, і сучасний учень сьогодні стикається з великим потоком інформації. Завдання педагога – навчити знаходити та використовувати, вибрати необхідну інформацію з цього потоку. Різноманітні інформаційні технології, ігрові моменти, різноманітні завдання дозволяють підвищити мотивацію учня до вивчення предмета.

Додаток може бути ефективним у плані навчання, тільки якщо його вміст відповідає віку учня. Встановлюючи співвідношення програми рівню розвитку, необхідно брати до уваги: когнітивні навички; навички усного та писемного мовлення; рівень розвитку моторики; соціальні навички.

Розглянемо список корисних та потрібних додатків, які можна використовувати вчителю у його діяльності.

1. Google Classroom – для створення та перевірки завдань в електронній формі. При цьому завдання та роботи автоматично систематизуються у структуру папок та документів на Диску, зрозумілу і викладачам, і учням. Для того, щоб учні розпочали самостійно завдання, їм потрібно просто натиснути на потрібне завдання, яке відправив вчитель. Інформація про виконані та здані роботи оновлюється, і вчитель може у будь-який час перевірити, поставити оцінки та написати коментарі.

2. Nearpod призначений для створення презентації до занять, якими можна ділитися з учнями прямо під час уроку. Вчитель надсилає на електронну пошту або через соціальні мережі код презентації, і діти зі своїх мобільних телефонів підключаються. Вчитель гортає слайди, задаючи самостійно темп заняття, залучає дітей до виконання творчих завдань в режимі реального часу.

3. Plickers – для фронтальних опитувань учнів за допомогою мобільного телефону. Основу становлять мобільний додаток, сайт та роздруковані картки з QR-кодами (Quick Response, тобто швидка відповідь). Кожній дитині видається по одній картці. Сама картка квадратна і має чотири сторони. Кожній стороні відповідає свій варіант відповіді (A, B, C, D), яка вказана на самій картці. Вчитель ставить запитання, дитина вибирає правильний варіант відповіді та піднімає картку відповідною стороною догори. Вчитель за допомогою мобільного додатка сканує відповіді дітей у режимі реального часу (для зчитування використовується технологія доповненої реальності). Результати зберігаються в базі даних і доступні безпосередньо в мобільному додатку, так і на сайті для миттєвого або відкладеного аналізу. Програма Plickers дозволяє реалізувати безперервний моніторинг знань дітей, який забирає не більше кількох хвилин від уроку. Використання Plickers на уроці дозволяє вчителю спростити собі життя та покращити зворотний зв'язок між собою та класом. Для дітей це розвага, що дозволяє трохи відволіктися від рутинних уроків та в ігровій формі відповідати на запитання.

4. Kahoot – проводити інтерактивні вікторини у класі, одночасно опитати всіх учнів і одразу дізнатися про їхні слабкі та сильні місця. Педагог створює опитування на сайті, учні відповідають у класі за допомогою смартфонів чи комп'ютерів.

Вчитель разом із учнями бачить статистику відповідей та може зрозуміти, які у них є проблеми. Також можна проводити і анкетування.

5. LearningApps – створювати вправи для самоперевірки учнів, заповнити текст, вирішити кросворд, побудувати хронологічний ланцюжок, знайти місце на карті, зібрати пазл. Особливість сервісу: вчитель не бачить, як учень виконав завдання, вправи розраховані лише на самоперевірку.

6. Alleng – допоможе підготуватися до державної підсумкової атестації для учнів початкової школи з усіх предметів. На потрібний предмет є посилання на навчальні посібники.

7. Canva – фоторедактор. Вчителям часто доводиться самим готувати ілюстративний матеріал, і фоторедактор може полегшити цей процес. Спеціально для викладачів на сайті є шаблони презентацій, конспектів, уроків.

8. Bookmate – онлайн-бібліотека. Додаток, де зібрані книги, які можна читати та слухати, також можна знайти друзів, ставити лайки та писати коментарі.

Слід пам'ятати, що, готуючись до уроку, не варто розробляти відразу весь урок з використанням мобільних додатків. Варто вибрати одну програму та розробити один елемент уроку з використанням цієї програми.

Програми можна використовувати за будь-яких видів роботи на уроці:

- вивчення нового матеріалу – додатки з навчальним змістом (електронні підручники),
- самостійне виконання завдань – програми для створення контенту,
- дослідницька діяльність – програми-віртуальні лабораторії,
- самоперевірка чи контроль – програми-тренажери.

Одним із глобальних трендів сучасної освіти стає використання у процесі навчання мобільних пристроїв (смартфонів, планшетів та ін.). Все більше з'являється публікацій, що описують приклади застосування мобільних пристроїв у різних предметних галузях та організації процесу навчання. Педагогічним співтовариством напрацьовуються сучасні формати впровадження мобільних пристроїв у навчання. Використання мобільних технологій викликає у школярів підвищений інтерес і мотивацію до навчання, що безумовно веде до підвищення ефективності та якості освіти. Розширюються можливості подання навчальної інформації за рахунок поєднання звуку, кольору, мультиплікації та ін. Крім того, мобільні пристрої можна використовувати на всіх етапах уроку та різних видах діяльності. Все це розширює горизонти креативності, критичного мислення, комунікабельності, умінь працювати у команді, тобто якостей, які є пріоритетними для сучасної освіти.

Широке використання нових інформаційних технологій у всіх сферах людської діяльності сприяє планомірному перенесенню процесу навчання математики в сферу мобільного простору, де діти краще за багатьох дорослих орієнтуються. Щодня більшість учнів на своїх мобільних пристроях запускають мобільні додатки. Можна вважати, що це є цілою відособленою культурою, що стрімко розвивається; стилем життя дітей, зоною їх комфорту, ігнорування або заборона якої з боку педагогів і батьків породжує збільшення конфліктів і ще більше відчуження від школи. Одним із варіантів запобігання такої тенденції є перетворенні гаджетів із засобів комунікації і розваги в засоби навчання.

На сьогодні в освітній процес закладів освіти в цілому і початкової школи зокрема, активно впроваджуються різні інформаційно-комунікаційні технології, в тому числі і мобільні. Навчання за програмами з використанням мобільних пристроїв в освітньому процесі реалізуються у багатьох країнах Європи та Азії, а мобільні застосунки стають невід'ємною частиною будь-якого західного курсу.

Ефективність мобільної освіти залежить від кількох складових, зокрема характеристики мобільного пристрою і можливостей мобільного застосунка.

Поширення мобільних пристроїв спричинило і популярність різноманітних мобільних застосунків (додатків). Білоус В. зазначає, що мобільний застосунок – це окремий програмний продукт, розроблений спеціально для мобільних пристроїв з метою оптимізації вирішення проблеми або завдання в житті користувача. Мобільний застосунок розробляється спеціально для певної платформи (Android, iOS) і встановлюється на пристрій, так само як комп'ютерна програма [2, с. 304].

Широкі дослідження в сфері електронного навчання свідчать, що найбільш ефективними в межах шкільної практики є технологія Bring Your Own Device (BYOD), відповідно до якої учнів всіляко мотивують приносити в школу власні мобільні пристрої [3, с. 100].

На сьогодні серед прогресивних роботодавців популярним є рух BYOD – «принеси свій пристрій з собою», який полягає в тому, що вони не тільки дозволяють своїм працівникам, а ще й заохочують до використання на робочих місцях власних мобільних пристроїв.

Екстраполоючи сенс BYOD на освіту, сутність технології полягає в тому, що адміністрація закладів загальної середньої освіти і вчителі дозволяють і всіляко мотивують учнів на те, щоб вони приносили до школи свої мобільні пристрої.

Іноді вважають технологію BYOD відгалуженням моделі «1 учень – 1 комп'ютер».

Використання технології BYOD в освіті передбачає забезпечення кожного школяра власним мобільним пристроєм, причому останній є власністю і турботою сім'ї, а не школи. Успішне впровадження технології BYOD потребує дотримання важливих умов:

- в закладі загальної середньої освіти повинна існувати практика використання мережевих ресурсів в освітній діяльності;
- забезпечення мобільними пристроями учнів.

Отже, мобільні пристрої (смартфони, планшети, ноутбуки, нетбуки тощо) можуть принести користь у навчанні, важливо правильно їх використовувати. Технологія BYOD робить навчання особистісно орієнтованим.

Як перевагу застосування технології BYOD в освітньому процесі найчастіше називають те, що закладу освіти не потрібно централізовано закуповувати пристрої, що дозволяє подолати один з основних бар'єрів на шляху впровадження «мобільної освіти» – питання матеріально-технічного забезпечення. Багато вчителів також відзначають, що учням краще користуватися особистими пристроями, навіть в тих випадках, коли школа може запропонувати альтернативу.

Можна вважати, що технологія BYOD є одним із варіантів перетворення мобільних пристроїв із статусу «заважають навчанню», в статус «помічник у навчанні». Ця технологія передбачає також використання мережі інтернет в освітньому процесі школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ballagas R., Rohs M., Sheridan J. et al. BYOD: Bring your own device. *Proceedings of the Workshop on Ubiquitous Display Environments*. Ubicomp. 2004. P. 8.
2. Білоус В. Мобільні навчальні додатки в сучасній освіті. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1-2 (20-21). С. 353–362. URL: https://www.researchgate.net/publication/336169775_MOBILNI_NAVCALNI_DODATKI_V_SU_CASNIJ_OSVITI
3. Вебстер Ф. Інформаційне суспільство. *Теорії інформаційного суспільства*. Cambridge: Routledge, 2002. P. 255 – 266.
4. Золотарьова І. О., Труш А. М. Застосування мобільного навчання в системі освіти. *Системи обробки інформації*. 2015, випуск 4 (129). С. 147–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2015_4_32

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПРОГРАМНОГО ЗАСОБУ MOOZABOOK

Лідич А.В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.
Науковий керівник: *Васютина Т.М.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет ім. Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1]. І тому, незважаючи на різноманітні перешкоди, освітяни в будь-якому випадку повинні досягти її.

Особливої актуальності набули інновації у сфері освіти з початком повномасштабної війни, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні рішення. Освіта, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін в умовах воєнного стану. Усі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати [2]. Тому перед освітянами постають нові завдання, а зокрема інтенсивний пошук нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій.

Перед вчителями початкової школи постає багато питань: як створити комфортне освітнє середовище та організувати освітній процес, особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму; як привернути увагу учнів та зосередити їх на засвоєнні нового, що є досить складно у даний період, адже учні знаходяться у стресових умовах і до них потрібно знаходити особливий підхід [3].

В умовах воєнного стану з метою оптимізації освітнього процесу, стимулюванню інтересу до навчання та розвитку пізнавального інтересу учнів педагогам доцільно використовувати сучасні технології візуалізації навчального матеріалу для організації дистанційного та змішаного навчання. Саме візуалізація навчального матеріалу сприяє ефективності навчання, активізації розумової діяльності, формуванню та розвитку критичного й системного мислення.

Одним із нових педагогічних інструментів, що надають змогу реалізовувати моделі статичних і динамічних, реальних і абстрактних об'єктів, використовувати різні способи ілюстративного супроводу викладання навчального матеріалу, подання його ключових

положень, відтворення основних зв'язків є інтерактивне освітнє програмне забезпечення mozaBook (<https://www.mozaweb.com/>), до якого компанія EdPro.ua надала безкоштовний доступ у період правового воєнного стану [4]. Даний програмний засіб завдяки своєму наповненню (цифрові книги, зошити, уроки, інтерактивні робочі аркуші, різноманітні 3D сцени, ілюстрації та відео, навчальні інструменти) допоможе вчителям у проведенні уроків з усіх освітніх галузей.

Розглянемо декілька прикладів уроків, у яких можна успішно використовувати програму mozaBook. Так, вивчати математику із задоволенням та досягти відмінних результатів можна завдяки використанню певних інструментів даного застосунку. Школярам буде цікаво на уроках, коли вчитель нестандартно буде подавати навчальний матеріал використовуючи сучасні технології. Для математичної освітньої галузі в цій програмі є такі інструменти: “Таблиця множення” (інструмент який дає змогу практикувати множення та ділення за допомогою видовищних завдань та ігор), “Танграм” (для розвитку логічного мислення, містить безліч головоломок різної складності), “Сітка малювання” (допоможе зобразити прості плоскі форми), “Соробан” (представляє числа та обчислення за допомогою базових операцій), “Табло” (практика додавання та віднімання за допомогою цікавих ігрових завдань), віртуальні інструменти геометрії (дають змогу побудувати більш складні креслення та діаграми) та інші.

Також багато цікавого можна використати з програми mozaBook вивчаючи природничий матеріал з інтегрованого курсу ЯДС. Різноманітні 3D моделі, розвиваючі відео, інструмент “Жива природа” (містить фото флори і фауни, коротку інформацію та цікаві завдання різної складності для закріплення знань), “Мінерали”, “Земна куля”, “Сонячна система” (тривимірна візуалізація небесних тіл Сонячної системи з описом) тощо.

Багатоманітним є й інструментарій до мовно-літературної освітньої галузі. Це такі інструменти: “Прислів'я” (збірка прислів'їв та ідіом з різноманітними вправами), “Орфографія та граматики” (практика правильного написання слів, за допомогою різноманітних граматичних прикладів), “Мовні ігри” (містить різні типи завдань для вивчення мови, що сприяють збагаченню словникового запасу) та інші.

У даній програмі наявно також багато розвивальних ігор. Вони спрямовані на розвиток навичок і діти можуть в ігровій формі на практиці відпрацьовувати отримані знання. Це дає змогу вчителю подати навчальний матеріал у нестандартній формі, адже дитина в ході гри захоплюється нею, і водночас засвоює щось нове. Також вони допомагають відволікти дитину від реалій сьогодення.

Отже, організація освіти загалом та молодших школярів зокрема, в умовах воєнного стану, є досить складним і багатофакторним процесом. Проте наполеглива систематична робота освітніх організацій щодо впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес забезпечить досягнення позитивних результатів. А використання вчителем початкової школи у своїй професійній діяльності програмного засобу MozaBook сприяє підвищенню активності учасників освітнього процесу, підвищує мотивацію навчання, дозволяє відволіктись від новин. Саме цей програмний засіб є дуже корисним для вчителя, особливо в умовах воєнного стану. Адже його використання привертає увагу учнів і вчитель за короткий проміжок часу зможе легко і доступно донести навчальний матеріал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://bit.ly/3gal5bI>
2. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://bit.ly/3MMggS4>
3. Рогова В.Б., Єресько О.В., Баженов Є.В. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с. URL: <https://bit.ly/3ThpHvn>
4. Светлова Т.В. Використання mozaBook на уроках математики в умовах воєнного стану. URL: <https://bit.ly/3gpMAhS>

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Рогова Н., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Лимар Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка, м. Чернігів*

Упродовж останніх років освітянам доводилося дуже швидко й кардинально змінювати стратегії та вектори своєї роботи. Педагоги докладали чимало зусиль аби адаптуватися до нових реалій освітнього процесу, зокрема, що стосується дистанційного навчання. Учні та батьки також зіштовхнулися з багатьма труднощами в процесі онлайн-навчання. Проте, незважаючи на всі складнощі, аналіз результатів роботи шкіл (навчальні досягнення учнів, звіти про виконану роботу вчителів та адміністрації, позакласна робота) свідчить про високий рівень пристосованості до нових умов. Організація проєктного навчання в умовах дистанційного навчання стала черговим випробуванням для всіх учасників освітнього процесу. Тому виникла необхідність проаналізувати досвід впровадження проєктної технології в освітній процес Нової української школи та окреслити особливості його планування, організації та оцінювання в умовах дистанційного навчання.

Проблему організації проєктної роботи учнів початкової школи в умовах дистанційного навчання досліджували Т. Звінеревська, С. Бел, О. Карабін, Т. Мачача, Л. Ервіана, Є. Полат та ін.

Мета статті полягає у визначенні переваг і недоліків, труднощів впровадження методу проєктів у онлайн-навчання та способів їх вирішення.

Одним із провідних напрямів розвитку освіти є розвиток її науково-дослідної діяльності, інтеграція науки і освіти [4]. Потреба в пошуку нових методів забезпечення дослідницького характеру навчання та оптимізації дистанційного навчання учнів молодших класів, зумовила впровадження проєктної технології в освіту. Метод проєктів сприяє систематизації та набуттю знань учнями, з метою створення власного продукту, розвитку навичок критичного мислення, спілкування та співпраці учнів між собою. За визначенням Buck Institute for Education, проєктне навчання – це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички [1, с. 46].

Розглянемо переваги впровадження методу проєктів у форматі онлайн-навчання. По-перше, проєктування активізує креативність учнів. По-друге, підвищує мотивацію дітей до активної роботи. По-третє, проєктна діяльність дозволяє ознайомити учнів із складними завданнями, а також сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти до пошуку способів їх вирішення.

Разом з тим використання проєктної діяльності в умовах дистанційного навчання має певні недоліки, а саме:

- учасникам проєктної роботи складно комунікувати між собою;
- проєкти вимагають чимало часу, але не гарантують засвоєння великого обсягу навчального матеріалу;
- часто вчителю важко дистанційно контролювати взаємодію між дітьми;
- педагогу складно контролювати та супроводжувати проєктну роботу дітей, а також об'єктивно оцінювати її;
- є загроза перевантаження дітей, адже нинішня ситуація вимагає від них тривалого перебування за гаджетами, а також опрацювання великих обсягів інформації;
- зниження навчальної мотивації дітей загалом і зацікавленості проєктною роботою зокрема;
- ускладненість здійснення презентаційного та рефлексивного етапів роботи [2].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та бесід з вчителями-практиками можна виокремити основні способи подолання вище перерахованих труднощів.

Не варто перевантажувати дітей проєктною діяльністю; доцільно запроваджувати міждисциплінарні проєкти; використовувати у проєктній роботі сучасні технології; чергувати групові проєкти з індивідуальними.

Позиція вчителя під час роботи над навчальним проєктом відчутно змінюється. В ситуації проєктування педагог виступає не лише як генератор ідей, а, загалом, як стимулятор пізнавальної діяльності школярів. Аналіз досвіду роботи вчителів у технологіях дистанційного навчання доводить, що фундаментальна проблема – це утримання мотивації учнів до активної діяльності на достатньому рівні. Координаційні функції (визначення тем проєктів, постановка

завдань, організація обміну інформацією, контролююча функція) бере на себе організатор проекту. Учитель стає майже рівноправним з учнями учасником проєктної роботи. Єдина відмінність: у вчителя залишаються функції організатора та стимулятора пізнавальної діяльності учнів.

Крім того, проєктна робота часто проводиться в позаурочний час. Виступ з проєктом на науково-практичній конференції школярів обов'язково припускає наявність двох моментів – презентабельність роботи та її зміст.

Презентація роботи втілюється у вигляді стенда. Стенд має бути не тільки естетично привабливий, але й змістовний. Він повинен містити чітко зазначену назву, авторів, мету та результати роботи.

Тема роботи покликана висвітлювати проблему та способи її рішення [4].

За даними результатів аналізу досвіду роботи Загальноосвітньої школи №5 I-III ступенів Печерського району м. Києва, можна зробити висновок про те, що метод проєктів у форматі дистанційного навчання впроваджується досить активно та успішно. Наприклад, в межах одного з проєктів, учні вирощували мікрозелень. Діти самостійно саджали насіння в контейнери та вели спостереження за розвитком рослин з дому, а потім організували обговорення подальшого їх зростання. За власної ініціативи учні продавали вирощену зелень, аби зібрати кошти на організацію в школі радіостудії. Подібний проєкт було реалізовано у Седнівському ліцеї Чернігівської області. Учні також вирощували мікрозелень, з якої кухарі школи готували салати, а учні їли їх у шкільній їдальні [5].

На початку 2021 року школа проводила проєкт «Весняна цифрова школа». Участь здобувачів освіти у ньому була добровільною. Під час проєкту діти вивчали програмне забезпечення для створення презентацій, відео, дизайну та ін. Учні, які дійшли до фіналу цього навчання, отримали можливість створити свої «ІТ-майстерні» та заохочувальні призи [3].

Отже, застосування проєктної технології в практиці онлайн-навчання має як переваги, так і недоліки. Проте, незважаючи на труднощі, освітяни та учні змогли пристосуватися до нових умов і зараз демонструють високі результати в освітньому процесі. Крім того, метод проєктів має досить позитивний вплив на розвиток та виховання учнів, адже його використання сприяє розвитку в учнів умінь комунікувати та співпрацювати один з одним, дослухатися до думки іншого, відстоювати свою позицію, розвитку ораторських здібностей та вміння публічного виступу та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звінеревська Т. І. Застосування проєктного підходу під час дистанційного навчання у початковій школі. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2021. № 12(100). С. 44-48 (дата звернення: 13.10.2022).
2. Проєктна діяльність в умовах дистанційного навчання та карантину. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=jwSDuCg_Xr4 (дата звернення: 13.10.2022).
3. Проєктна робота і забезпечення учнів технікою. Як організована дистанційка в 5-й школі Києва. *НУШ: нова українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/articles/proyektna-robota-i-zabezpechennya-uchniv-tehnikoju-yak-organizovana-dystantsijka-v-5-j-shkoli-kuueva/> (дата звернення: 13.10.2022).
4. Проєктна діяльність у школі. *Спеціалізована школа №80 міста Києва*. URL: <https://sch80.kyiv.ua/pro-shkolu/napryamki-roboti/proyektna-diyalnist/> (дата звернення: 13.10.2022).
5. Учні Седнівського ліцею вирощують мікрогрін для шкільних обідів. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=H1cgJZTrTJw> (дата звернення: 15.10.2022).

ЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОЕСІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Субаишевич Р.А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.
Науковий керівник: *Проц М.О.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів

Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої емоції і почуття інших людей, можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, і тому в суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими.

Наше сьогодення пронизане емоціями та почуттями. Однак кожний керує ними по-різному. Наприклад, хтось відчуває і розуміє емоції інших людей, такі особистості завжди мають спокійний вигляд, вони розважливі та витончено знаходять вихід з незручних ситуацій, із ними навколишні відчувають себе досить зручно, вони мають добре розвинений емоційний інтелект. Інша категорія людей навіть у власних емоціях розібратися не можуть, не кажучи вже про те, щоб розуміти що відчувають оточуючі.

Саме молодший шкільний вік з його емоційною чуйністю до подій що відбуваються, чуттєвою забарвленістю сприйняття, уяви, розумової та фізичної діяльності; безпосередністю і відвертістю вираження своїх чуттєвих переживань, є сензитивним для впливу на розвиток і формування емоційного інтелекту. Головним для дитини постає, не тільки розуміння емоцій, а переживання подій які відбуваються навколо неї. Тільки опираючись на досвід, дитина починає усвідомлювати, що реально відбулося з нею [1].

Емоційний інтелект – поняття відносно нове. Один із перших проривів в дослідженні впливу емоцій людини на її діяльність відбувся у 1980 році, коли Рувен Бар-Он, ізраїльський психолог американського походження, почав працювати в цьому напрямку. Його зацікавив ряд питань: чому, наприклад, деякі люди в емоційному плані більш благополучні, ніж інші? У 1985 році Бар-Он знайшов часткову відповідь в тому, що він назвав «коефіцієнтом емоційного розвитку» особистості (EQ) на протигагу системі оцінки когнітивних або раціональних здібностей, яка склалася, та відома нам як IQ, або «коефіцієнт інтелектуального розвитку» [3 с. 41].

У 1993 р. вийшла праця Г. Гарднера «Множинність виявлення інтелекту», в якій він конкретизував своє розуміння емоційного інтелекту у двох формах його прояву: міжособистісного та внутрішньоособистісного [5].

Міжособистісний інтелект – це здатність розуміти інших людей, те, що їх мотивує, як вони працюють і співпрацюють з іншими.

Внутрішній інтелект особистості – це та сама здатність, тільки звернена на внутрішній світ дитини; здатність створювати точну та правдиву модель самого себе і користуватися нею, щоб у подальшому реалізувати себе у житті

Для розвитку емоційного інтелекту дитини, який включає два аспекти міжособистісний і внутрішньоособистісний, можна застосовувати такі форми роботи:

- міжособистісний інтелект добре розвивається в процесі навчання в малих групах, парах, роботі в командах, виконанні групових проектів, взаємонавчанні.

- розвиток внутрішньоособистісного інтелекту передбачає використання індивідуалізованих методик навчання, прийомів розвитку саморегуляції, самоконтролю і самооцінки, застосування методик медитації, формування здібностей до рефлексивного мислення, метапізнання, розвиток інтуїтивних здібностей учнів [1].

Під час роботи в групах, у молодшому шкільному віці, відсутність сформованих навичок комунікації, взаємодії, співпраці створює проблемні ситуації у міжособистісній взаємодії, тому в реформі Нової української школи особлива увага приділена розвитку комунікативних навичок, що є невід'ємним компонентом емоційного інтелекту, та вміння вирішувати конфліктні ситуації для досягнення певних цілей у різних ситуаціях. Про це нагадується у Державному стандарті початкової освіти та йдеться у меті мовно-літературної освітньої галузі. Звісно, що емоційний інтелект не може бути розвинутим засобами лише одного або кількох освітніх предметів. Тому, необхідно проектувати освітній процес у такому форматі, щоб під час уроків з кожної дисципліни був задіяний емоційний інтелект учнів [2].

Внутрішньоособистісний емоційний інтелект розвивається під час освітнього процесу у ході застосування індивідуалізованих форм навчання. Сучасні критерії оцінювання мають на меті оцінювати індивідуально кожного учня по особистому розвитку, не порівнюючи його з іншими. Це сприяє формуванню в учнів адекватної самооцінки. А також доречним є використання вправ, які полягають у тому, що дитина оцінює свою роботу після кожного

уроку. Завдання вчителів та батьків – не нашкодити, тобто звертати увагу лише на успіхи дитини, тим самим вона зрозуміє що може досягнути більшого [4, с. 32-33].

Отже, емоційне виховання є невід’ємною складовою концепції Нової української школи, оскільки воно забезпечує можливість успішно діяти в будь-яких ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинець О. В. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи. 2022. URL : <https://naurok.com.ua/stattya-rozvitok-emociynogo-intelektu-uchniv-pochatkovo-shkoli-302021.html>
2. Державний стандарт початкової освіти 2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Єрмоленко Ю. В. Емоційний інтелект керівника – шлях до успіху. *Програмний комітет*. 2019. С. 41. URL : http://193.254.196.199:22100/sites/default/files/2021-01/suchasni-tehnologii-menedzhmentu-zabezpechennya-stalogo-rozvitku-ekonomiko-pravovikh-sistem-v-umovakh-evrointegracii_2019_04_maket.pdf#page=41
4. Продан К. Особливості розвитку емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку. 2021. URL : https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4076/educ_2022_060.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Ракітянська Л. Сутність та зміст поняття емоційний інтелект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. №4. С. 35-42. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pptp_2018_4_6.pdf

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Чабала У.А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.
Максименко Ф.М., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.
Науковий керівник: *Васютина Т.М.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, м. Київ

Суцільний карантин навчив всіх освітян адаптувати свою роботу до дистанційних умов. Проте війна в нашій країні принесла з собою нові виклики – руйнування багатьох шкіл, переселення учнів та педагогів, що ускладнює організацію і без того складного освітнього процесу.

Однієї із ефективних форм, здатних урізноманітнити навчання молодших школярів, є екскурсії. Проте в зв'язку з війною в Україні це небезпечно, тому на допомогу приходять віртуальні екскурсії, які набули популярності з упровадженням дистанційного навчання. Є. Александрова описує віртуальну екскурсію як організаційну форму навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням реально існуючих об'єктів (музеїв, парків, вулиць міст тощо) з метою створення умов для самостійного спостереження, збору необхідних фактів. О. Подліняєва трактує віртуальну екскурсію як організаційну форму навчання, що відрізняється від реальної віртуальним відображенням реально існуючих об'єктів із метою створення умов для самостійного спостереження, збору необхідних фактів тощо [1].

Як свідчить аналіз сучасної практики, доступність, наочність, можливість повторного перегляду та наявність інтерактивних завдань – є одними з переваг віртуальних екскурсій. Також не менш важливим є те, що ознайомлення з новою інформацією і виконання завдань здійснюється цифровою мовою, яка наразі більш зрозуміла сучасним учням. Віртуальні екскурсії допомагають зробити можливим поєднання різних видів діяльності учнів, таким чином діти швидше сприймають та опрацьовують матеріал, підвищують рівень творчості та креативності на уроках. Також цей вид діяльності дає змогу школярам творчо проявити себе, виконавши післяекскурсійну роботу [2].

В умовах дистанційного навчання провести віртуальну екскурсію досить легко, оскільки для його потрібний лише комп'ютер. Під час офлайн навчання для цього знадобиться або Smart-дошка, або телевізори, чи ж мультимедійні проектори або додатки Google «Arts and Culture». Аналіз матеріального забезпечення ЗЗСО свідчить, що зараз майже в кожній школі є

хоча б якийсь тип програмного забезпечення для віртуальних турів. Методичні орієнтири до організації та проведення віртуальних екскурсій та здійснення післяекскурсійної роботи висвітлено у публікаціях Є. Александрової, В. Бітаєва, Т. Васютіної, С. Довгого та ін. [1]

Щоб віртуальна екскурсія була ефективною формою навчальної діяльності, учителям необхідно провести підготовчу роботу. Слід запропонувати учням план, а також поставити певні запитання та дати завдання, які необхідні виконати до кінця екскурсії. Важливим етапом є проведення післяекскурсійної роботи. Тобто, врахувавши вікові особливості учнів, слід дати їм відповідне завдання, яке вони виконають після її проведення. Це можуть бути навчальні проекти за результатами побаченого, виготовлення тематичних фотоальбомів і коментування елементів на відповідних темах уроків, створення стендів у кабінеті; рольові ігри, створення власних текстів за змістом експонатів, виготовлення виробів за ідеями та схемами експонатів [1].

Приклади тем віртуальних екскурсій, які вчителі можуть активно використовувати під час уроків «Я досліджую світ» є такими:

1. «Де я живу? Досліджуємо свою Батьківщину», цю тему ми можемо розкрити через Музей Автентичної культури просто неба, а саме переміститися у «Національний музей народної архітектури та побуту»(м.Київ, Київська область). По завершенні екскурсії учні 1-го класу можуть підготувати аплікації, чи кольорові малюнки, за допомогою яких відбудеться закріплення знань та післяекскурсійна робота. [4]
2. «Краса і користь природи. Дослідження – Чи можна жити без природи?». Для вивчення цієї теми дуже корисною знахідкою для кожного вчителя стануть найзеленіші віртуальні музеї Києва, наприклад **НАЦІОНАЛЬНИЙ БОТАНІЧНИЙ САД ІМ. ГРИШКА**, що вважається одним із найбільших в Європі. Колекція дослідницького центру налічує більше 11 тисяч унікальних експонатів. А у віртуальну подорож доріжками саду можна організувати прямісінько зі своєї класної кімнати. Як приклад післяекскурсійної роботи з цієї теми може послугувати – виготовлення лепбуку «Краса природи», аплікації «Рослина, яка мене найбільше вразила», чи підготовка групового міні-проекту присвячена рослинам певної зони

Власний досвід роботи з використанням віртуальних екскурсій у 1-му класі показує, що цей вид навчальної діяльності сприяє покращенню навчальної комунікації дітей й позитивну взаємодію. Сприяє співпраці учасників освітнього процесу на рівні учні-вчитель, учні-учні. Через дослідницьку й творчу діяльність учнів віртуальна екскурсія реалізує ідеї компетентнісного підходу.

Отже, віртуальні екскурсії – це та форма організації навчання, яка розвиває в учнів пізнавальний інтерес до освітнього процесу. Вона дає можливість вчителю у всій повноті реалізувати завдання предмету так, щоб учні були ним зацікавлені, а робота була плідною та ефективною, зокрема у дистанційних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васютіна Т. Дидактичні можливості музейної педагогіки та віртуальних екскурсій у навчанні молодших школярів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Випуск № 29, 2020. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/29_2020/part_1/35.pdf <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209317>
2. Малієнко Ю., Ремех Т. Віртуальні екскурсії в контексті онлайн-навчання учнів. URL: <https://bit.ly/3SbUgBa>
3. Музейна педагогіка в науковій освіті : монографія / ред. кол.: С. О. Довгий, О. М. Топузов, В. А. Бітаєв та ін. ; за наук. ред. С. О. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 334 с.
4. Сім музеїв української автентичності просто неба. URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Шумік Ю.О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.
Науковий керівник: Бобро А.А., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя, м. Ніжин*

Починаючи з 2020 року система освіти України знаходиться у вкрай не простих умовах. Пандемія Covid-19 на кілька місяців унеможливила очне навчання, а дистанційне стало єдиною доступною формою в системі середньої освіти [2]. Потім пандемія продовжилась ще і ще, нині наша країна взагалі перебуває в стані війни і на частині територій це єдиний вихід. Дистанційне навчання у початковій школі – це виклик для усіх учасників освітнього процесу, оскільки діти ще не є організованими достатньо, щоб вчитися самостійно.

Одним з пріоритетних напрямів програми модернізації загальної середньої та вищої освіти на державному рівні визнано дистанційне навчання. У зв'язку з цим перед системою вищої освіти постає завдання підготовки фахівців, які вміють мислити творчо, володіють дослідницькими навичками, здатні орієнтуватися в просторі наукової інформації і сучасних інформаційних технологіях.

Останнім часом в науковій літературі проблемі дистанційного навчання приділяється значна увага. Дистанційне навчання знаходиться у центрі уваги науковців, і тенденції сучасності свідчать про подальшу активізацію досліджень у цій сфері. Зокрема, теоретичними та методологічними проблемами дистанційного навчання займалися такі науковці, як С. Вітвицька, О. Гайша, Р. Голощук, Є. Ланських, Г. Маклакова, А. Малихіна, О. Тищенко, Е. Полат, А. Петров, С. Штангей, В. Кухаренко, П. Федорук, В. Ясулайтіс та інші.

Дистанційне навчання – це одна із форм організації освітнього процесу, при якому частина або усі заняття здійснюється з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій при територіальній віддаленості викладача й учнів [2]. Дистанційне навчання в школі відкриває можливість вивести на новий рівень до профільну і профільну підготовку учнів, дозволить забезпечити гнучкість та багатоваріантність у навчанні, сприятиме більш повному розкриттю потенціалу учнів, через фактично необмежену кількість дистанційних навчальних курсів. Саме дистанційна форма навчання відкриває можливості для учнів, які пропускають школу з поважних причин (змагання, конкурси, або хвороба та інше) та особливо для тих, хто за станом здоров'я навчається індивідуально, якісно задовольнити власні потреби в здобутті освіти [1].

Перші теорії дистанційного навчання характеризуються спрямованістю на здобувача освіти як активного учасника освітнього процесу, який самостійно чи за допомогою батьків створює свій освітній простір, а викладача та заклад освіти розглядають як інформаційне джерело. Це теорії Р. Елінг, О.Петерс. У теорії Рудольфа Елінга дистанційне навчання розглядається як багатовимірна система процесів навчання і зв'язку за допомогою штучного сигналу-носія.

Роль вчителя початкових класів в умовах дистанційного навчання є особливою і його основними завданнями стає:

- аналіз рівня забезпеченості учнів технічними засобами, підключенням до мережі Інтернет;
- обрання підходу до проведення уроків із використанням технологій дистанційного навчання;
- налагодження позитивної, тісної співпраці з учнями та їх батьками;
- врахувати мотиваційний аспект навчання;
- зробити навчальний матеріал максимально цікавим, доступним, наочним і таким, що стимулюватиме до розширення знань;
- забезпечення зворотного зв'язку (дитина має бачити свої успіхи і вчитися працювати над помилками) [2].

Таким чином, що вчитель, який працює в дистанційній системі повинен:

- встановити чіткий графік спілкування в режимі on-line і чітко його дотримуватися;
- швидко відповідати на листи учнів, батьків;
- підтримувати і схвалювати оперативність школярів;
- створити атмосферу психологічного комфорту (учень має відчувати, що його наставник не суворий контролер, а добрий учитель, який завжди допоможе);
- створити умови для повноцінної самореалізації учня, прояву успішності, самоствердження, підвищення його самооцінки [2].

Не можна не відмітити, що при організації даної форми навчання у початкових класах можуть виникати і певні проблеми:

– технічна проблема: під час занять необхідно мати аудіо-візуальний контакт, проте не всі діти забезпечені відповідною технікою;

– проблема ефективного зворотного зв'язку;

– проблема психологічної невідповідності учнів до індивідуальної та самостійної роботи;

– проблема вибору вдалої форми контролю в ході перевірки знань учнів.

Бачимо, що схема взаємодії учасників навчального процесу: «Вчитель Учень Підручник Батьки» переходить у нову схему «Вчитель Учень Засоби ІКТ Батьки» [2].

Отже, в основі дистанційного навчання лежать принципи дидактики: природо відповідність; науковість і доступність; свідомість та активність; наочність; системність; систематичність і послідовність; зв'язок теорії з практикою. Також дистанційному навчанню характерні класичні дидактичні ознаки, такі як: мета, зміст, методи, засоби, форми навчання, тих, кого навчають, і тих, хто навчає. Але воно має і специфічні особливості, до них можна віднести особливий статус учителя початкових класів, особлива взаємодія з батьками дітей, модерування проблем, що виникають в процесі дистанційного навчання, оскільки воно побудоване в основному на принципах інформатизації освіти і широкому застосуванні телекомунікаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воротникова І. П., Якубов С. В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів. К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.
2. Приходько Л. А., Сьомак О. В., Ройко Л. Л. Використання додатків Google для підтримки дистанційного навчання учнів початкової школи. *«Тенденції та перспективи розвитку освіти, науки та технології в епоху трансформаційних процесів»*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Луцьк: Вежа, 2021. С. 207-210.

ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

МОВЛЕНСЬКИЙ ЕТИКЕТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Гарван О., здобувачка першого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Кобилецька Л., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів*

Актуальність дослідження. Мовна культура в цілому як явище є органічною частиною загальної культури особистості, вона є одним із найважливіших показників цивілізації людства в цілому та мовної компетентності її носія загалом. Формування мовної культури є закономірним процесом розвитку особистості, оволодіння людиною різними формами мови та включення векторів морально-етичного змісту (Гончаренко, 2008).

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі теоретичного аналізу формування культури мовлення, практично оформити ідеї реалізації принципів розвитку мовленнєвого етикету в умовах сучасного ЗДО.

У мовній культурі провідну роль відіграє сфера мовленнєвого етикету. «Мовленнєвий етикет – етикет, що тягне за собою дотримання мовцем правил дружнього спілкування в ситуаціях звернення та привернення уваги, знайомства, привітання, вибачення, подяки, бажання тощо» (Богдан, 2008).

Існує також інше визначення, яке підкреслює, що мовленнєвий етикет є однією з найважливіших сфер, у якій можна побудувати бесіду. Він надає набір стандартизованих виразів, які є лексично багатими та граматично правильними, що відповідають так званим стереотипам мовлення (Сухар, 2008).

Структура мовленнєвого етикету:

1. словесний рівень, у якому вживаються форми для привітання, прощання, подяки, вибачення, побажання тощо;

2. паралінгвістичний рівень, який враховує темп розмови, її гнучкість, інтонацію, яку використовує конкретний мовець;

3. кінетичний рівень можна співвіднести з ознаками невербальної мови, оскільки для його аналізу використовується оцінка жестів, міміки та пози, що діють на мовця.

4. проксемічний рівень характеризується стандартними дистанціями спілкування, які повинні дотримуватися співрозмовники; вони виправдовуються специфікою розмови, віком, зовнішніми умовами, за яких відбувається спілкування (Сухар, 2008).

Основними функціями мовленнєвого етикету є:

1. контактна функція;

2. функція ввічливості;

3. регуляторна функція;

4. функція впливу;

5. обернена функція;

6. емоційно-експресивна функція;

7. комунікативна функція, яка, крім іншого, є провідною (Богдан, 2008).

Дошкільний період є найважливішим з точки зору процесу якісного морально-етичного виховання дітей і формування мовленнєвих навичок.

У дошкільників розвивається психічний компонент, що впливає на модифікацію форм розумової діяльності. Сюди входить розвиток дитячої пам'яті, уваги, сприйняття, мови (Ткаченко, 2018).

Для адекватної взаємодії з довколишніми дитині необхідно формувати власну впевненість у собі, норми поведінки та мовлення, що неможливо без цілеспрямованого виховання її внутрішнього світу, емоційного фону, моральних, естетичних та культурних переконань. Виховання мовної культури передбачає, що спілкування дитини з довколишніми має бути вільним від негативних емоцій, щоб конфлікти, що виникають, вирішувалися спокійним тоном, без лайливих слів, криків тощо (Дубовик, 2020).

Провідним нормативним документом, що забезпечує якісну організацію навчально-виховного процесу, є базова складова дошкільної освіти – державний стандарт, що містить найбільш чітко визначені вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів змістовних освітніх ліній на основі міжнародних стандартів (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021).

Вивчаючи різні аспекти формування мовленнєвої культури у дітей дошкільного віку, ми проаналізували теоретико-методологічні аспекти.

В умовах інноваційних тенденцій завдання педагога – не лише здійснювати стандартизовані дії, а й творчо підходити до власної діяльності, здійснювати індивідуальний підхід, аналізувати та реалізовувати особливості розвитку кожного дошкільника, використовувати сучасні інтерактивні, дидактичні прийоми, здатні розкрити потенціал кожної дитини, активізувати її пізнавальну діяльність та спрямувати навчально-виховний процес у якісне та стає русло (Сухар, 2008).

Педагогічні вимоги до організації виховання мовленнєвого етикету:

1. наявність адекватного середовища розвитку мовлення;
2. виражені позитивні стимули до спілкування та використання дітьми дошкільного віку мовленнєвого етикету;
3. поступове засвоєння формул мовленнєвого етикету;
4. Збагачення словникового запасу (Богдан, 2008).

Висновки. Проблема виховання у дітей дошкільного віку мовленнєвого етикету є важливою ознакою їхнього особистісного розвитку та формування в них навичок взаємодії в суспільстві, дотримання гуманістичних і моральних засад міжособистісного існування. Вихователі ЗДО повинні створити необхідні педагогічні умови, застосовувати певні методи, прийоми для формування культури мовлення здобувачів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/> (режим доступу 18.03.2022).
2. Богдан С. К. (2008). Мовний етикет українців: традиції та сучасність. К.: Рідна мова, 2008.
3. Гончаренко А.М. (2008). Комунікативна компетентність - головна мета. *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 12-13.
4. Дубовик С. Г., Осепян А. А. (2020) Методика формування етикетного мовлення у дітей. *Педагогічні науки*. 2020. С. 139-145.
5. Сухар В. Л. (2008) Мовленнєвий етикет і розвиток комунікативних здібностей старших дошкільників. Х.: Веста. Вид-во «Ранок», 2008.
6. Ткаченко Ю. О. (2018) Культура мовлення та український мовленнєвий етикет. *Педагогічні студії*. 2018. С. 8-10.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Гутарєва К., здобувачка першого (магістерського) рівня вищої освіти.

Науковий керівник: **Саєнко Т.А.**, викладачка кафедри педагогіки та методик навчання Хортицька національна академія, м. Запоріжжя

Сучасна освітня політика України проходить процес модернізації та трансформації. Відбуваються зміни у змісті методики навчання та виховання здобувачів освіти початкової школи враховуючи інтеграційний підхід. Такі зміни передбачають організацію наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, що закріплено у Концепції «Нової української школи» (далі НУШ) та Базовому компоненті дошкільної освіти. Непереривність навчального процесу дуже важлива для формування особистості дитини, а також її гармонійного розвитку. Європейський освітній простір останні десятиріччя активно шукає ефективні шляхи реалізації наступності між ланками освіти. Враховуючи всі вищезазначені дані, на наш погляд дослідження проблематики теоретичних засад наступності дошкільної та початкової освіти в умовах НУШ є досить актуальним.

Вивченню проблематики наступності між дошкільною та початковою ланкою освіти присвячено багато досліджень українських вчених, серед яких А. Богуш, З. Борисова, О. Вашуленко, К. Волинець, Ю. Волинець, С. Лавренко, А. Леушина, О. Проскура, Н. Стаднік, О. Савченко та інші. Всі вони дійшли висновку, що наступність є обов'язковою умовою для гармонійного переходу від дошкільної до початкової ланки освіти.

Окрім цього, питання наступності розкрито в наукових здобутках видатних педагогів, а саме Б. Ананьєва, П. Гальперіна, Я. Коменського, А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Науковцями окреслено важливість врахування

онтогенетичних показників психічного розвитку під час перехідного періоду від дошкільного до початкової періодів навчання та виховання дітей.

Поняття «наступність», його сутність та характеристика представлені багатьма авторами. Розглянемо декілька педагогічних поглядів.

А. Богуш розглядає наступність, як освітній процес, що триває протягом усього життя та є основою безперервної освіти.

На думку О. Вашуленко цілісність навчально-виховного процесу забезпечується саме процесом послідовності.

І. Перережко визначає наступність в навчанні, як погодженість та взаємозв'язок всіх етапів навчання та виховання дітей, що гарантує єдність освітнього процесу, а також поступовий гармонійний перехід до нового вікового періоду.

О. Ковшар характеризує наступність, як зв'язок між суміжними ланками, що забезпечує цілісний розвиток особистості на всіх етапах її формування.

Отже, враховуючи погляди науковців, наступність – це процес переходу від однієї ланки навчання до іншої, що забезпечує цілісний гармонійний розвиток особистості.

Розглянемо основні напрями наступності, запропоновані провідними педагогами А. Богуш, О. Савченко.

1. Науково-тероретичний. Розробка та удосконалення наявних змісту, методів і форм роботи, орієнтованих на цілісність та безперервність дошкільної та початкової освіти.

2. Освітній. Реалізація принципу наступності на рівні освітніх програм. Програма дошкільної ланки повинна бути пов'язана з освітньою програмою початкової освіти.

3. Дослідницько-практичний. Полягає в апробації нових форм та методик роботи з закладах дошкільної освіти, загальної середньої освіти.

4. Організаційно-управлінський. Організація і планування роботи дошкільного закладу і школи, координація діяльності всіх ланок освітніх закладів.[4]

Дошкільна освіта, відповідно до Базового компоненту, забезпечують всебічний розвиток дитини відповідно до вікових критеріїв. В цей період відбувається формування психічних процесів, усного мовлення, становлення емоційно-вольової сфери, які є базовими для засвоєння освітньої програми в початковій школі. На кінець дошкільного віку дитина засвоює перелік компетентностей, що є базовими для подальшого навчання.

Відповідно до змін, пов'язаних із впровадженням НУШ, організація освітнього процесу в початковій школі відбувається з урахуванням вікових особливостей розумового, психологічного та фізичного розвитку дітей. Відомо, що провідний вид діяльності дітей дошкільного віку – гра, натомість провідним видом діяльності учнів початкової школи є навчання. Новий державний стандарт початкової освіти передбачає поступовий перехід від ігрової діяльності до навчання, що реалізується адаптаційно-ігровим та основним циклами навчання. НУШ має ряд нововведень, що сприяють гармонізації перехідного процесу, а саме: можливість приносити до школи іграшки; скасування використання червоної ручки; відсутність домашніх завдань; зменшення вимог до каліграфії; зміна підходу до оцінки навчальних досягнень. Отже, такі нововведення сприяють психологічно комфортному перехідному періоду до наступного, більш дорослого етапу.

Міністерство освіти та науки України надає рекомендації щодо реалізації принципу доступності між дошкільною та початковою освітою. Розглянемо їх більш детальніше.

1. Проведення закладами освіти внутрішнього моніторингу якості освіти (системи послідовних і систематичних заходів, що здійснюються у рамках річного плану роботи з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти у закладі освіти, встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напрямку і причин відхилень від цілей).

2. Обговорення проблемних питань і визначення завдань, які необхідно вирішити на тому чи іншому етапі роботи.

3. Складання плану і проведення спільних заходів відповідно до визначених завдань за участю адміністрацій і методичних служб закладів освіти, батьків дітей старшого дошкільного віку [3].

Таким чином, дослідження проблематики теоретичних засад наступності дошкільної та початкової освіти в умовах НУШ дозволило зробити наступні висновки. Реалізація принципу наступності дошкільної та шкільної освіти передбачає систему дій, спрямованих на узгодження змісту, форм, методів виховання та навчання між закладами дошкільної освіти та закладами загальної середньої освіти. Наступність забезпечують гармонійний перехід дитини до наступного етапу навчання з урахуванням фізичного, вікового та розумового розвитку, а також є умовою всебічного розвитку особистості дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. № 28. 2017. С. 23-27.
2. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / за заг. ред. Богуш А. М. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.
3. Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9–249. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/recomendazii.doc>.
4. Лавренко С. О. Наступність початкової та шкільної освіти у вимірах сьогодення: здобутки та перспективи. *Загальна педагогіка та історія педагогіки. Інноваційна педагогіка*. Вип. 16. Т. 2. 2016. С. 23-26.

ВПЛИВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧІЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА

Масник О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Науковий керівник: **Матішак М.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент.

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ

Театральна діяльність є одним найдоступніших видів розвитку дитини, яка дозволяє вирішити багато питань з педагогіки, що пов'язані з вихованням у дитини мистецько-творчої компетентності, що допомагає розвивати уяву, самостійність, ініціативність. Театральна діяльність позитивно впливає на розвиток особистості. Діти вчаться дивитися на себе з боку, спостерігати за мімікою, жестами, висловлювати свої емоції, взаємодіяти з іншими дітками та спільно працювати в колективі.

Театралізована діяльність розкриває творчий потенціал дитини з ранніх років. Дошкільники помічають навколо себе цікавий світ, втілюють цікаві ідеї в реальність, бачать надзвичайні моменти в простих речах.

Про вплив театральної діяльності на мистецько-творчий розвиток дошкільників висвітлено у працях видатних педагогів, психологів минулого і сьогодення (Сухомлинський В., Рубінштейн С., Коцюбинський М., Артемова Л. та інші).

Дошкільне дитинство є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей, у цьому віці діти мають надзвичайну допитливість до навколишнього світу та бажання його пізнавати[3]. Вчені довели, що для мистецько-творчого розвитку велике значення має театралізована діяльність. Саме завдяки відповідній атмосфері дитина виявляє рівень художньо-естетичного сприймання, мовленнєву компетенцію, певні знання, вміння, навички, які вона здобуває під час освітнього процесу в ЗДО.

Провівши низку аналізів наукової літератури, можемо визначити термін «театралізована діяльність» - це художня діяльність, яка є одним із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості, де діти вчаться сприймати твори театрального мистецтва і відтворювати в ігровій формі набуті уявлення, враження, почуття. А також цей вид діяльності найактивніше використовують у ЗДО.

Театралізована діяльність дитини — це системний процес, який починається з ознайомлення з літературною основою майбутнього спектаклю і підготовки дитячого сприймання, супроводжується детальним аналізом сюжету і вчинків героїв, обговоренням стратегій їх поведінки, продовжується в пробах себе в обраній ролі, в осмисленні і розумуванні ролі, самостійному втіленні образу героя і задуму спектаклю[1].

Театральна діяльність допомагає дітям розвивати відчуття, переживання, емоційну сферу дитини, вдосконалювати мовлення, активізує пасивний словник дошкільника, покращується інтонація та культура мовлення. Для того щоб ця діяльність мала ефект, педагоги, вихователі повинні бути компетентними в цьому, адже він відіграє важливу роль у становленні дитячої творчої особистості[2]. Така діяльність сприяє формуванню правильної моделі поведінки дитини в сучасному світі. Підвищує загальну культуру дошкільника та знайомить з дитячою літературою, музикою, образотворчим мистецтвом, традиціями та обрядами, спонукає до творчого мислення, створення нових образів та залучає її до духовного багатства.

За допомогою театралізованої діяльності дитина усвідомлює власне «Я», розширює знання про навколишній світ, розвиває психічні процеси, творчу пошукову активність та самостійність, правильно формує емоційно-вольову сферу та закладає основи колективізму.

Значну увагу потрібно приділити створенню осередкам театралізованої діяльності в закладах дошкільної освіти та створити відповідні умови для мистецько-творчого розвитку дітей дошкільного віку. Такі осередки повинні бути затишними і легко трансформуватись [4].

В осередку театралізованої діяльності слід розмістити різні види театру:

- театр верхових ляльок (ляльки знаходяться вище актора, що працює з ними, над ширмою);
- театр рукавичок (пальчиковий, шкарпетки, ложковий);
- настільний театр (ляльковий, площинний, картонний, магнітний);
- театр маріонеток або тростинних ляльок (ляльки знаходяться нижче актора, що працює з ними, ляльками управляють за допомогою ниток);
- театр тіньовий (плоске зображення, яке кидає тінь на екрансцену);
- театр іграшок або площинний (картинки, фланелеграф) тощо;
- театр ляльок з речей ужитку тощо.

Практика переконує, що театральна діяльність – одна з найважливіших засобів розвитку емоційної культури, здатності до співчуття та співпереживання, орієнтована на збагачення творчого потенціалу дитини, розвиток її здібностей та задатків, позитивно впливає на емоційну сферу дитини, сприяє розвитку її пізнавальних інтересів, становленню дитячих характерів, надає унікальну можливість для самовираження особистості, забезпечує життя дитини в світі краси, гри, казки, музики, фантазії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макаренко Л.В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі освіти: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI. 2011. 211с.
2. Олійник О. Удосконалення акторської майстерності педагогів. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. №9, 2013. С. 20-27.
3. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Українське дошкілля», кер. проекту Жебровський Б.М.
4. Шевчук А. Творче освоєння дитиною світу культури. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. №12. С. 4-10

РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ТА ВПРАВ У ФОРМУВАННІ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Попроцька Д., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Науковий керівник: **Рудницька Н.Ю.**, кандидатка педагогічних наук, доцентка Житомирський навчальний університет ім. Івана Франка, м. Житомир

Найцінніший дар людини – це можливість спілкуватись, виражати свої емоції за допомогою слова, ділитись радощами та турботами з близькими людьми, це те, що робить людину людиною, це перша ознака розумного життя. Мова – основний інструмент спілкування, від вміння користуватись нею залежать моральні ідеали людини, її місце в соціумі, внутрішня культура особистості.

Оволодіння рідною мовою – одне із найважливіших надбань дитини у дошкільному віці, адже саме цей період є найбільш чутливим для засвоєння мови. Якщо дитина не досягне певного рівня мовленнєвого розвитку до п'яти – шести років, то цей шлях, як правило, не може бути успішним на більш пізніх вікових етапах. Тому розвиток мовлення дітей дошкільного віку – одна із основних проблем сучасної дошкільної лінгводидактики.

Розвиток зв'язного мовлення відіграє провідну роль у процесі розвитку дитини і займає центральне місце в загальній системі роботи з формування мови в дитячому садку. Дидактичні ігри та вправи мають великий потенціал у формуванні зв'язного мовлення дошкільників. Щоб реалізувати можливості дидактичних ігор та вправ, необхідно створити певні організаційно-педагогічні умови, які недостатньо розроблені в теорії та практиці дошкільної лінгводидактики.

Проблема розвитку зв'язного мовлення була і залишається в центрі уваги психологів (Л. С. Виготський, Б. Д. Ельконін, С. Л. Рубинштейн, А. Н. Леонтьєв, Л. І. Леушина Н. І. Жинкин та ін.); вчених у галузі педагогіки та лінгводидактики (Ф. О. Сохін, С. І. Тихєєва, О. О. Фльоріна, К. Д. Ушинський, А. М. Бородич, Н. Ф. Виноградової, Л. В. Ворошніна, В. В.

Гербової, Е. П. Короткової, Н. А. Орланової, Е. А. Смирнової, Н. Г. Смольнікова, О. С. Ушакової та ін.). В цих дослідженнях закладені теоретичні засади роботи з методики розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Вченими визначені види дитячого розповідання, послідовні етапи оволодіння різними типами монологів; розроблено методи, прийоми та умови, які сприяють ефективному розвитку зв'язного мовлення в навчально-мовленнєвій діяльності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов реалізації потенціалу дидактичних ігор та вправ у формуванні зв'язного мовлення старших дошкільників.

Одним з перших видів діяльності, яким оволодіває дитина в онтогенезі є мовленнєва комунікація. Варто пам'ятати, що формування зв'язного мовлення починається ще у дошкільному віці, адже лише за умови вільної комунікації дитини з навколишнім середовищем може відбуватись її повноцінний розвиток. У процесі спілкування та взаємодії дитини з довкіллям малеча опановує зв'язне мовлення, як складову частину комунікативної підготовки до навчання в школі.

Попередній огляд наукових джерел свідчить про різноманітність тлумачення сутності поняття «зв'язне мовлення». Аналіз різних підходів дозволив сформулювати узагальнене визначення зв'язного мовлення, як вміння дитини висловлювати свої думки жваво, послідовно, без відволікання на зайві деталі.

Провідну роль у процесі мовного розвитку дошкільника відіграє розвиток зв'язного мовлення, оскільки речення є одиницею мови. Діти старшого дошкільного віку у своєму мовленні мають дотримуватись логіки, чіткої композиції, правильно та реально описувати події та явища у своїх розповідях, давати власну оцінку життєвим обставинам.

На етапі дошкільного дитинства одним з основних засобів розвитку зв'язного мовлення є гра, так як ця діяльність впливає на формування всіх психічних процесів дошкільника (від елементарних до більш складних) та довільності його поведінки, вона стає провідним видом діяльності. Проте, гра, як самостійна діяльність не може розвивати мовлення дитини. Для того, щоб ігрова діяльність принесла свої успіхи, дитину в першу чергу, необхідно навчити правильного мовлення та мовленнєвій діяльності, а вже потім за допомогою гри вдосконалювати набуті навички.

А. Богуш у своїх роботах зазначала, що ігрова та мовленнєва діяльність потребує від дитини використання знань та умінь, що вона набула раніше, а також їх доцільне застосування у нових, можливо, дещо незвичних для дитини обставинах та стосунках. Основою для ігрової та мовленнєвої діяльності є вже сформовані уявлення дитини про ігровий сюжет, засвоєнні мовленнєві вміння та різноманітність дій з предметами [1, с. 18].

Для розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників необхідно використовувати дидактичні ігри. За умови урахування індивідуальних та вікових можливостей дітей старшого дошкільного віку, використання дидактичних ігор створює сприятливі умови для вирішення багатьох педагогічних завдань. Для успішного розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників в мовленнєво-ігровій діяльності необхідно дотримуватись деяких педагогічних умов, зокрема, використовувати дидактичні ігри як засіб розвитку зв'язного мовлення, формувати ігрову та діалогологічну компетентність, використовувати систему мовленнєво-ігрових ситуацій та вправ, що спрямовані на розвиток зв'язного мовлення дітей. Правильно підібрані дидактичні ігри та вправи не лише створять для малюка цікаве дозвілля, а й дозволять йому вивчити новий матеріал чи втілити в життя раніше засвоєні уміння та навички в цікавій та доступній для нього формі.

А. Богуш стверджувала, що для успішного оволодіння усним мовленням необхідно сформувати діалогологічну компетентність. Це пов'язано з правильною вимовою та сприйняттям, достатнім словниковим запасом, коректним використанням граматичних форм мови та розумінням зв'язного тексту. Для того, щоб розвинути у дитини уміння вести діалог, батьки та вихователі повинні уміти формувати діалогічне мовлення у процесі взаєморозмов, а отже, оволодіння такими мовленнєвими формами: заперечення та згода, запитання, уточнення, зустрічне запитання, дозвіл, прохання, відмова, порада, задоволення, вдячність, невдоволення, мотивація, здивування, тощо [2, с. 16].

Дидактичні ігри сприяють розвитку діалогічних навичок старших дошкільників. Під час мовленнєвого процесу та ігрової діяльності діти не лише супроводжують свої дії словами, а й висловлюють власні почуття та думки [5, с. 23].

Використання дидактичних ігор та вправ для формування розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку, є надзвичайно важливим при достриманні всіх правил та урахуванням особливостей дітей. Необхідно завчасно підготовлювати дитину навіть до гри,

адже головною умовою успішної мовленнєво-ігрової діяльності є правильне використання раніше отриманих умінь та навичок, а також сформовані компетентності, що роблять гру між дітьми зрозумілою та повчальною.

Таким чином, аналіз досліджень свідчить, що організаційно-педагогічні умови формування зв'язного мовлення старших дошкільників розроблено недостатньо. Перспективним напрямом подальших наукових пошуків вбачаємо у впровадженні визначених методів і прийомів для розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку за допомогою дидактичних ігор та вправ в освітній процес закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщук А. М. Педагогічні умови оптимізації процесу мовленнєвого самовираження дошкільників різної статі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 Дошкільна педагогіка. К., 2008. – 20 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Харків: Ранок, 2012, №7, С. 15-18.
3. Дудова Т. Дидактична гра – господиня навчального процесу. Дошкільне виховання. 2004, № 7. С. 24-25.
4. Захарченко В. Мовленнєве спілкування у грі. Дошкільне виховання. 2018. №12, С. 7-10.
5. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів; Краків; Париж: Просвіта, 1993. – 127 с.

ВИХОВАННЯ КАЗКОЮ ЯК ФАКТОР ЗАПОБІГАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ЗВИЧОК ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Саєвська О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Кічук Н.В., докторка педагогічних наук, професорка
декан Педагогічного факультету,
Ізмаїльський Державний гуманітарний університет,
м. Ізмаїл*

Інноваційні процеси, котрі відбуваються в освітньому процесі вітчизняної дошкільної освіти, спрямовані здебільшого на соціалізацію здобувачів, починаючи із дошкільної освіти. В цьому відношенні вже оцінено конструктивність казки як фольклорного або літературного розповідного жанру (Саранулова Е., Смольникова Г., Десенко Л., та ін.), а також доведений виховний потенціал української народної казки (Омельяненко Л., Стельмахович М., Сухомлинський В., та ін.)

Творчими вихователями закладів дошкільної освіти встановлено й найбільш конструктивні форми роботи із казкою - «намалюй казку», «створи власну казку» тощо. Натомість за сучасних умов воєнного стану актуалізується терапевтичне значення казки у пропедевтиці тривожності дитини дошкільного віку, підвищується вага казкотерапії. Відтак виховне значення казки набуває нових виявів; водночас незмінною і суттєвою залишається роль казки у пропедевтиці асоціальних звичок дитини, зокрема, старшого дошкільного віку.

Наш досвід професійної діяльності зі старшими дошкільниками дозволяє, з одного боку, оцінити роль ігор-казок з драматизацією задля закріплення певних соціально-значущих дій словами, жестами, мімікою, інтонацією. До того ж ми спостерігали за дошкільниками, що дозволило стверджувати про таке: повторюючи ігру-казку знову і знову, досягається готовність дитини самостійно здійснювати відповідні просоціальні дії, по суті відходячи від асоціальних звичок.

По суті вивчення і узагальнення наукової літератури дозволяє, з іншого боку, констатувати недостатню увагу дослідників до проблематики запобігання у дошкільників асоціальних звичок (лягтися, говорити неправду, виявляти нестриманість та агресивність тощо). Отже, стимулювати інтерес дошкільників розповідати і складати власні казки доцільно відносити до актуальних проблем.

Слід зауважити на тому, що вище окреслене вже набуло віддзеркалення на рівні наукових пошуків (3), так і у вигляді своєрідних родзинок, що містить конструктивний досвід дошкільця у зарубіжжі (2).

Узагальнення творчих здобутків практиків дошкільця засвідчує про доцільність такого ракурсу осмислення порушеної проблеми.

Соціальне спілкування між дітьми як форма конструювання індивідуального середовища розвитку дитини в аспекті набуття нею соціокультурної компетентності. Йдеться

про контакти, що виникають між дошкільниками з приводу, зокрема, казкового сюжету. При цьому доцільно, як засвідчує наш досвід дошкільної освіти, спрямовувати зусилля в двох напрямках - використовувати їхню природну схильність до наслідування, спонукати до координування власних дій; спираючись на набуті колективістські навички, розвивати у дошкільників потребу зрозуміти один одного. Як переконує практика, такий підхід набуває конструктивності у використанні українських народних казок як чинника і вдосконалення унройномовного спілкування у спільності дошкільників, і досягненню стабільності та тривалості взаємодії, що позитивно позначається на розвитку соціокультурної компетентності(4).

Зауважимо на доцільності використання українських народних казок у системі з іншими малими формами фольклорних жанрів (колискові, прислів'я, приказки, ігри - забави). У такий спосіб створюється ґрунт для більш успішного розвитку казки як засобу усвідомлення співучості, виразності, образності української мови, наповненості позитивними емоціями.

Понині не втрачають цінності казки, у свій час запропоновані В.О. Сухомлинським, адже кожна з них зберігає неосяжний виховний потенціал(1). В нашій практиці було запроваджено просвітницькі заходи з-поміж батьківської спільноти дошкільників (зокрема, за проблематикою «Світ мрій і світ казок»). У такий спосіб ми спромоглися досягти педагогічного ефекту взаємодії зусиль у напрямку запобігання асоціальних звичок дошкільників засобами відповідного добору казок.

Перспективи подальших досліджень ми пов'язуємо із розробкою інтерактивних форм використання українських народних казок у контексті формування у дошкільників соціокультурної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голіщенко Н.А. Актуальність проблематики казок В.Сухомлинського в контексті сучасних тенденцій виховання // Початкова школа.-2020.-№ 2 .-с.7-16.
2. Гребенюк В. Я. Система дошкільної освіти Німеччини// Дошкільне виховання .-2018.-№11.-с.6-10.
3. Пеатій А.Я і світ// Дитячий садок і управління.-2021.-№2.-с.4-9
4. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка.-Київ, 1985.- с.225

МНЕМОТЕХНІКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ПРИЙОМ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ ДО ШКОЛИ

*Степанова Ю., здобувачка другого(магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Іванова Д.Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
м. Ізмаїл*

Розвиток мовлення дитини – це одне з основних завдань дошкільного навчального закладу, адже все частіше ми можемо спостерігати у дітей ряд проблем, пов'язаних саме з мовленням: це недостатній словниковий запас, відсутність вміння узгоджувати слова при побудові речення, погана дикція, порушена звуковимова, слабка пам'ять, нездатність самостійно скласти розповідь. Усі ці проблеми неабияк пов'язані з розвитком інформаційних технологій та прив'язаності до них дитини.

Дослідниці проблем розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку Л.В. Ельконіна і А.М. Леушена вважають, що навчальний процес повинен бути цікавим для дитини, та пропонують використовувати наочність на заняттях для швидкого запам'ятовування і розвитку зв'язного мовлення, погоджуючись із думкою відомого педагога К.Д. Ушинського, який зазначав: «Навчайте дитину будь-яким невідомим п'ятьом словам – вона не запам'ятає та буде довго мучитися, але якщо пов'язати двадцять таких слів із малюнками, вона відразу зможе їх пригадати». Тому вихователів під час організації роботи з розвитку мовлення доцільно використовувати прийоми мнемотехніки, адже саме у дошкільному віці у дітей переважає наочно-образна пам'ять, і дитина вивчає навколишній світ мимоволі, зацікавлюючись тим, що її оточує.

Мнемотехніка (у перекладі з грецької – «мистецтво запам'ятовування») – це сукупність певних прийомів, за допомогою яких збільшується обсяг пам'яті та спрощується процес та швидкість запам'ятовування. Це відбувається завдяки упорядкуванню певного обсягу інформації у вигляді візуальних образів. Мнемотехніка може допомогти розв'язати цілу низку

завдань: покращити рівень мовленнєвого розвитку дитини, збільшити словниковий запас, вона сприяє розвитку зв'язного мовлення та закріпленню правильної вимови звуків; покращує увагу та розвиває образне мислення (надихає до сприйняття навколишнього світу у всій його красі); покращує та підвищує рівень запам'ятовування (дитина отримує значно менше стресу від навчання, натомість збільшуються її успіхи, що стимулює інтерес до навчання).

Під час занять з розвитку мовлення доцільно використовувати такі прийоми мнемотехніки:

1. Мнемоквадрат (застосовується на початковому етапі використання даної техніки) – це добре знайомі дитині зображення, які позначають одне слово або речення. Такий мнемотехнічний засіб використовується у роботі з дітьми раннього дошкільного віку для поповнення словникового запасу. Тобто дитині пропонується ознайомлення з картою, її опис та запам'ятовування.

2. Мнемодоріжка – це доріжка, яка складається з чотирьох і більше мнемоквадратів лінійно, поєднаних між собою спільною темою та сюжетною лінією. За допомогою цих карток дитина складає з легкістю невелику розповідь 2 – 3 речення. Для дітей молодшого дошкільного віку цей мнемотехнічний засіб оптимізує запам'ятовування таких важливих життєвих процесів, як одягання, підготовка до сну, чергування або вмивання, допоможе зорієнтуватися в навколишньому середовищі.

3. Мнемотаблиці – це складна конструкція таблиці, яка може містити декілька мнемодоріжок. До кожного слова або словосполучення добирається малюнок (мнемоквадрат), тобто увесь текст замальовується, що дає дитині змогу швидко відтворити потрібну інформацію.

Слід зазначити, що доцільніше використовувати кольорові малюнки, адже тоді дитина зафіксує у пам'яті певні зображення, їх особливості. Наприклад, те, що вовк – сіренький, лисиця – руденька, заєць – сіренький або біленький. Також влучним буде при кодуванні певного тексту використовувати не тільки малюнки, а і геометричні фігури, цифри, символи. Наприклад, на заняттях з формування основ математичних уявлень цифри можливо замінити на схожі символи, а саме 1 – олівець, 2 – лебідь, 3 – скручена змія. Або ж при вивченні назв місяців та кількості днів до кожного місяця можливе використання пальчиків долоньки.

Етапи використання мнемотаблиць на заняттях:

1. Ознайомчий (кожний квадрат має символ – малюнок, який відповідає темі та приховує певний зміст, який потрібно пояснити).

2. Зразок опису мнемотаблиці та ознайомлення з ним дітей.

3. Самостійне складання дитиною розповіді за поданою мнемотаблицею.

Отже, використання мнемотехніки дозволяє Мнемотехніка допомагає дітям керувати процесом запам'ятовування, удосконалювати своє мовлення, сприяє розвитку асоціативного й образного мислення, уваги, що сприяє успішній адаптації до шкільного навчання, і є дуже важливим, враховуючи виклики сучасного інформаційного освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зімакова Л.В., Сіренко О.В. Чарівний дивосвіт мовлення: нестандартні прийоми навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників. URL:<http://dSPACE.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9663/1/14.pdf>
2. Крутій К.Л. Конспекти занять із художньо-мовленнєвої діяльності дітей середнього дошкільного віку / К. Л. Крутій, О. П. Кулинич, Н. В. Погрібняк. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2013. 164 с.
3. Соколова Н.С. Формування мовленнєвої активності дітей дошкільного віку із ЗПП за допомогою мнемотехніки. URL:<http://www.kzmovld.dp.ua/wp-content/uploads/2016/12/formuvannja-movlenevoi-aktivnosti.pdf>
4. Черешнюк О. Робота з літературним твором із використанням прийомів мнемотехніки. *Методична скарбничка вихователя*. 2014. №2. С. 26 – 29.

ВПЛИВ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ужитчак Я.Ю., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.
Науковий керівник: *Дмитрів Р.В.*, кандидат наук з фізичної культури і спорту
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ

У сучасному суспільстві найвищою цінністю є особистість, її життя і здоров'я. Вже від народження виникає необхідність створення оптимальних умов для розвитку кожної особистості, забезпечення її фізичного, психічного і соціального здоров'я. Першочерговим завданням у дошкільному дитинстві є створення дорослими умов для гармонійного розвитку дітей, активізація рухової діяльності, забезпечення емоційного благополуччя тощо.

Нормативно-правові документи містять рекомендації щодо збереження і зміцнення різних аспектів здоров'я дітей (Закони України «Про охорону дитинства», «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» та ін.).

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) встановлено цінності, які базуються на основних ідеях гуманної педагогіки, природовідповідності, самоцінності дошкільного дитинства. З-поміж цінностей залишається актуальним «зміцнення фізичного, психічного і соціального здоров'я дитини», а також «поцінювання життя і благополуччя» кожної дитини [1].

Вагомий вплив на фізичний, психічний і соціальний аспект здоров'я дітей мають фізкультурно-оздоровчі заняття в ЗДО, які сприяють формуванню правильної мотивації, викликають позитивні емоції і бажання займатися спортом загалом. Теоретико-методологічні й методичні аспекти збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку представлено в працях О.Аксьонової, Ю.Бабачука, О.Богінч, Е.Вільчковського, О.Дубогай, М.Єфименка, Т.Круцевич, І.Петренка та ін.

В умовах сьогодення спостерігається значне погіршення стану здоров'я дітей у світі та Україні зокрема. Основними причинами цього, на думку дослідників, є залежність сучасних дітей від гаджетів, необґрунтовані розумові навантаження, шкідливе харчування, дефіцит рухової активності тощо. Означене негативно впливає не лише на фізичний аспект здоров'я, а й погіршує психоемоційний стан дітей, знижує емоційне і соціальне благополуччя. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року містить положення про те, що «регулярні заняття фізичною культурою допомагають знизити рівень захворюваності на хвороби серцево-судинної системи до 36 відсотків, зменшити негативний вплив на організм людини шкідливих звичок, підвищити рівень стресостійкості та уникнути проявів асоціальної поведінки, сприяти розвитку всіх сфер суспільства» [2].

У психолого-педагогічній та методичній літературі з проблем здоров'я та фізкультурної освіти дітей і молоді наголошено на необхідності удосконалення даного напрямку роботи на різних рівнях освіти і, водночас, відповідальності батьків за збереження і зміцнення здоров'я дітей.

У системі дошкільної освіти формування основ здорового способу життя дітей здійснюється шляхом використання низки різноманітних засобів, а саме: гігієнічні чинники, фізичні вправи упродовж дня (ранкова гімнастика, гімнастика пробудження, рухливі ігри тощо), фізкультурні заняття, чинники природного середовища тощо. Перелічені засоби є традиційними, не втрачають актуальності і в сучасних умовах. Однак, на думку науковців і педагогів-практиків, зміст, форми, методи фізкультурно-оздоровчої діяльності в закладах дошкільної освіти потребують оновлення у відповідності до сучасних тенденцій та вимог.

Організація фізкультурно-оздоровчої діяльності в закладах дошкільної освіти має передбачати не лише удосконалення й розвиток рухових навичок та фізичних якостей, а й збагачення системи знань дітей про необхідність занять фізкультурою для здоров'я людини, про правильність виконання тих чи інших вправ, їх вплив на повноцінний і гармонійний розвиток дитячого організму. О.Томенко та А.Старченко виокремлюють критерії інформаційної складової фізичного виховання, а саме: доступність, висока інформативність, орієнтація на особистісний досвід дитини, емоційна наповненість, зацікавлення дітей знаннями шляхом використання образності, ігрових методів, нетрадиційних методів навчання і виховання [3, с.11]. При цьому слід передбачити вирішення навчально-методичних завдань, як-от:

- встановити змістовий компонент фізкультурної освіти дітей старшого дошкільного віку відповідно до вимог нормативно-правових документів, навчально-методичної літератури,

потреб практичного досвіду з урахуванням вікових та індивідуальних психологічних особливостей дошкільників;

- обґрунтувати організаційно-методичні і технологічні чинники процесу засвоєння дітьми інформації, дібрати оптимальні форми, цікаві методи і прийоми, наочні засоби навчання дошкільників;

- доповнити зміст і форми просвітницької роботи з батьками дошкільників та вихователями ЗДО щодо необхідності системної і цілеспрямованої роботи щодо використання інноваційних форм і методів фізкультурно-оздоровчої діяльності для збереження і зміцнення здоров'я дошкільників.

Визначальний вплив на фізичний розвиток і виховання дітей дошкільного віку має сім'я та традиції здоров'язбереження, яких дотримуються члени родини, приклад батьків тощо. Поряд з тим, у дітей розвивається емоційно-позитивне ставлення до фізкультури, оздоровлення, звичок здорового способу життя. Науковці виокремили низку завдань, які вирішують спільні з дітьми родинні заняття фізкультурою, спортивними вправами тощо. А саме:

- Сприяють підвищенню комунікабельності, життєвого тону;
- Формують спрямованість інтересів обох батьків на здоровий спосіб життя і спільне виховання дітей;
- Створюють умови для відновлення і розвитку фізичних і духовних сил батьків;
- Збереження та зміцнення здоров'я всіх членів родини;
- Загартування організму та підвищення його адаптаційних можливостей до різних температурних умов;
- Комплексний фізичний розвиток усіх членів родини;
- Розвиток у дітей рухових якостей (сили, швидкості, витривалості, гнучкості та пружкості);
- Виховання у дітей стійкого інтересу та потреб у систематичних заняттях;
- Оволодіння дітьми теоретичними знаннями щодо практикування здорового способу життя [3, с.31].

Реалізація перелічених завдань фізичного виховання і розвитку дітей в родині можлива за умови відповідної підготовки батьків, усвідомлення ними вагомості здоров'язбереження, здатності підібрати найбільш оптимальні і цікаві форми і методи фізкультурно-оздоровчої діяльності, які будуть підходити і дітям і дорослим.

Отже, значущість психоемоційного складника в процесі розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку є незаперечною. Водночас вагоме значення для означеного аспекту особистості дитини має рухова активність, фізичний розвиток. Тому в закладах дошкільної освіти необхідно забезпечувати якісну фізкультурно-оздоровчу діяльність, використовувати традиційні та інноваційні підходи, оновлювати методичний інструментарій та спортивний інвентар у відповідності до сучасних вимог і потреб дошкільників, залучати батьків до такої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Постанова КМУ від 4 листопада 2020 р. № 1089 «Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>
3. Томенко О.А., Старченко А.Ю. Т Фізкультурна освіта старших дошкільнят: інноваційна технологія: монографія. Суми, 2016. 196 с.

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Фульмес І.М., здобувачка першого (магістерського) рівня початкової освіти.
Науковий керівник: *Кобилецька Л.В.*, кандидатка наук з соціальних комунікацій, доцентка
Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів

Актуальність дослідження. В закладах дошкільної освіти, найважливішим елементом є процес спілкування з дорослими, вихователями та працюючим персоналом. Зважаючи на особливості психофізичного розвитку дошкільнят, педагогічне спілкування повинно ґрунтуватись на принципах гуманізму, моральних засад та відповідати усім вимогам комунікативної компетентності. У цьому контексті актуальним постає питання про особливості та форми педагогічного спілкування та його подальші наслідки на розвиток та навчання дітей.

Мета дослідження полягає у дослідженні та виявленні особливостей педагогічного спілкування у закладах дошкільної освіти.

Основний текст. Основним чинником розвитку у дошкільному освітньому закладі є особистість дорослого (батьків, вихователя, педагога). Досить гостро постає проблема комунікативної компетентності та педагогічної майстерності педагогів ЗДО. Це пов'язано зі складністю та різноманітністю завдань формування особистості дитини, які пред'являються сучасним соціумом та новими стандартами навчально-виховного процесу у дошкільних закладах.

Глузман О. (2009) зазначає, що педагогічне спілкування в ЗДО – це професійне спілкування педагога-вихователя з дітьми у дошкільному закладі, яке спрямоване на формування сприятливого психологічного клімату, на психологічну оптимізацію виховної та навчальної діяльності, на покращення відносин між вихователем та дітьми, усередині дитячого колективу (Глузман О. 2009, с. 51).

Зважаючи на особливості закладу освіти та вимог до спілкування з дошкільнятами, педагогам слід дотримуватись наступних ознак спілкування:

- 1) Професійне спілкування вихователя з дитиною на спеціальних заняттях та поза ними;
- 2) Має певні функції та спрямоване на створення сприятливого клімату;
- 3) Педагогічне спілкування орієнтоване на психологічну оптимізацію навчально-виховного процесу, відносин між вихователем та дітьми, вихователів між собою, між дітьми усередині груп.

Багато досліджень довели, що у роботі з дошкільнятами найефективніші непрямі впливи (через ігрове спілкування та гру). У дошкільному віці гра є провідною діяльністю дитини. Зміст та форма оптимального педагогічного спілкування значною мірою визначаються завданнями, які педагог прагне вирішити у процесі керівництва діяльністю дітей-дошкільнят.

Як зазначає Мачинська Н. (2021), високий рівень сформованості педагогічного спілкування в закладах дошкільної освіти передбачає наступні три компоненти: відповідність особистої системи педагогічних цінностей взаємодії нормативної системи професійно-педагогічних цінностей; яскраво виражену, стійку потребу у професійній взаємодії; знання вихователем сутності та специфіки професійного спілкування педагога дошкільного навчального закладу, особливостей організації взаємодії з дітьми дошкільного віку (Мачинська Н. 2021, с. 53).

Говорячи про особливості педагогічного спілкування, не можна не зазначити методи та прийоми, котрими покеровуються вихователі у своїй діяльності.

Для оцінки діяльності дітей можуть залучатися їхні однолітки, які оцінюють технічний бік руху, якість виконання, результати самостійних спроб у творчому пошуку та ін. зміст та загальний емоційний тон того чи іншого завдання. Досить часто використовується прийом опосередкованого на дітей через ляльковий персонаж, іграшку. Цей прийом має також оцінний характер.

Сам процес педагогічного спілкування є багатоаспектним та складним процесом. Мороз-Рекотова Л. (2016) зазначає, що педагогічне спілкування, або ж культура спілкування педагога комплексно містить у собі три елементи: культуру поведінки, культуру мовлення й культуру зовнішнього вигляду (Мороз-Рекотова Л. 2016, с. 56).

У процесі взаємодії вихователя з дітьми повинні переважати позитивні форми спілкування: називання дітей на ім'я, посмішка, лагідне погладження по голові, похвала, при невдачі – прояв досади та прикrostі.

Доцільним нам видається класифікація стилів педагогічного спілкування в ЗДО, запропонована Станкіним М. (2000), де автор наводить п'ять видів професійного педагогічного спілкування, серед яких є автократичний, авторитарний, демократичний, ліберальний та інтегративний (Станкін М. 2000, с. 73).

Говорячи більш детально про види педагогічного спілкування та їхні особливості, можемо зазначити наступне:

1) Автократичний стиль. Співрозмовник розглядається як пасивний об'єкт впливу. Мета спілкування – примус. Представники такого стилю прагнуть повної централізації управління, єдиноначальності, зосередження влади. Автократ недооцінює думки інших та переоцінює свої здібності.

2) Авторитарний стиль. Зовні представники цього стилю привітні. Вони намагаються прислухатися і до дітей, і до батьків, але в результаті все одно роблять по-своєму. Вони не поважають ні дітей, ні батьків, хоча зовні це ніяк не проявляється, як правило, домагаються беззаперечного підпорядкування, не зазнають ініціатив, обмежують контакти з колегами, вихованцями, керівниками.

3) Демократичний стиль. Представники даного стилю прагнуть зробити вихованців схожими на себе, вони заохочують їхню творчу активність, зважають на громадську думку колективу. Такі вихователі не знають та не враховують індивідуальні особливості дітей. Вони претендують лише на високу культуру поведінки.

4) Ліберальний стиль. Представники даного стилю слабо регулюють і контролюють відносини колективу, схильні до потурання, не вимогливі, неминуче попереджувальні, ввічливі і не хочуть псувати відносини з адміністрацією, батьками вихованців та з самими дітьми.

5) Інтегративний стиль спілкування. Вихователі завжди зважають на дітей, надають їм найрізноманітнішу допомогу на заняттях, в організації ігор. Ніколи не підкреслюють своєї переваги, оцінюють роботу за кінцевим результатом, інформують батьків про розвиток дитини, про ситуацію, що склалася, не допускають чуток, враховують індивідуальні особливості дітей.

Отже, особливостями педагогічного професійного спілкування є: акцент на внутрішній та зовнішній світ дитини, намагання налагодити тісний контакт з дошкільнятами, високі моральні та духовні стандарти вихователя, що вбачаються у його манері викладання та спілкування, створення сприятливого мікроклімату у групі.

Висновки. Проблема педагогічної майстерності та комунікативної компетентності педагогів дошкільних освітніх закладів стоїть досить гостро у зв'язку із різноманіттям та складністю завдань формування особистості дитини, зумовлених сучасним суспільством та новими стандартами теорії та практики дошкільної освіти. В основі педагогічного спілкування стоять ідеї гуманізму, оптимізму й дитиноцентризму, поєднання яких повинно сформувати такий освітній простір, в якому є можливим гармонійний розвиток дитячої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глузман О. В. (2009) Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія*, 2, 51–60.
2. Мачинська Н. І. (2021) Деякі аспекти педагогічної акмеології. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 3, 51–57.
3. Мистецтво спілкування з дітьми. URL: <https://www.dnz77.ck.ua/page-tutor/mistetstvo-spilkuvannya-z-ditmi.html> (режим доступу: 18.03.2022).
4. Мороз-Рекотова Л. (2016) До проблеми формування культури мовлення в майбутнього вихователя ЗДО. *Українсько-польські педагогічні студії: актуальні проблеми педагогічної теорії і практики*, 1, 41–59.
5. Станкін М. І. (2000) Психологія спілкування: курс лекцій. М.: Воронеж, 2000.

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Бакалінська Б. здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Демченко Ю.М.**, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький

У загальному розумінні термін «інклюзія» – це входження, включення у щось, як частина цілого. У сфері освіти інклюзію розуміють як процес реагування на різноманітні потреби людей, які приймають участь у навчанні. Мета інклюзії – створити вільне, безбар'єрне середовище у навчанні та професійній підготовці людей з ООП.

Інклюзивна освіта – це формат навчання, який дає можливість кожній людині навчатися в загальноосвітніх закладах.

Особливості інклюзивної освіти:

- інклюзія стирає межі між системою освіти і системою поміччів у навчанні з особливими освітніми потребами;
- допомагає батькам приймати безпосередню участь у навчанні дитини;
- завдяки інклюзивній освіті у діти перебувають у колективі, розвивають свої здібності;
- діти можуть навчатися у професійних навчальних закладах та вишах;
- діти спілкуються, товаришують з однолітками у навчальному закладі та поза його межами, взаємодіють з колективом;
- усі учні інклюзивного класу спокійно сприймають відмінності між людьми [3].

Випускники Нової української школи:

Особистість

Цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення.

Патріот

Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини.

Інноватор

Інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [1].

Для забезпечення ефективності навчально-виховного процесу наповнюваність класів з інклюзивним навчанням становить не більш ніж 20 учнів, з них «одна-три дитини з розумовою відсталістю або порушеннями опорно-рухового апарату, або зниженим зором чи слухом, або затримкою психічного розвитку тощо; не більш ніж двоє дітей сліпих або глухих, або з важкими порушеннями мовлення, або складними вадами розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку), або тих, хто пересувається на візках» В інклюзивних класах взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та дітьми з типовим рівнем розвитку сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків, завдяки чому діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, стають більш чуйними, готовими допомогти [2].

Які умови повинні бути створені для організації навчання дітей з особливими освітніми потребами в навчальному закладі? Доступність будівель і приміщень, використання відповідних форм і методів навчально-виховної роботи, психолого-педагогічний супровід, співпраця з батьками або особами, які їх замінюють. Організація інклюзивного навчання передбачає надання дитині з особливими освітніми потребами психолого-педагогічної корекційної допомоги.

Корекційно-розвивальні заняття проводяться в окремому приміщенні, в якому можуть бути створені навчальна, ігрова, сенсорна зони, зона релаксації. Зазначимо, що впровадження нових підходів потребує побудови якісно нового освітнього середовища дитини. Це стосується не лише зміну формату стосунків між учнями, батьками та вчителями, а й організації простору й класу. Учні матимуть свободу вибору предметів та рівня їхньої складності. З'явиться можливість навчання в різновікових предметних або міжпредметних групах.

У «Новій школі» буде заохочуватися інклюзивна освіта. Для учнів з особливими потребами буде створено умови для навчання спільно з однолітками. Для задоволення цих потреб у проєкті бюджету на 2018 рік передбачено цільову субвенцію на інклюзивну освіту в розмірі 504 мільйони гривень. Про це заявила міністр освіти Лілія Гриневич під час круглого столу «Діти – провідники змін» [4].

Отже, інклюзивна освіта у закладах середньої освіти має відображати одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Інклюзія означає розкриття кожного учня за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає його здібностям. Вона враховує потреби, а також спеціальні умови та підтримку, яка забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Але найголовніше – дитина вчиться життєдіяльності в оточенні здорових дітей, що формує спрямованість до повноцінного життя, до усвідомлення власної спроможності, підвищення якості власного буття. Такі концептуальні положення є основою інклюзивного навчання у новій українській школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриневич Л. Нова Українська школа / Л. Гриневич, О. – Київ : Київвидан , 2016. – 40 с. – С. 3
2. Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу: http://osvitportal.loda.gov.ua/inklyuzyvna_osvita_dlya_ditey_z_osoblyvymy_potrebamy_v_ukraini
3. Кондрашов М. М. Що таке інклюзивна освіта [Електронний ресурс] / М. М. Кондрашов // Режим доступу <https://buki.com.ua/news/inkluzyvna-osvita/>
4. Ляшенко К. І. Інклюзивна освіта у новій українській школі / К. І. Ляшенко // Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного закладу освіти : Збірник за матеріалами V Всеукр. науково-практичної конференції (12 грудня 2017 року). – Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» – Лисичанськ : ФОП Чернов О. Г. – 2017. – С. 95-97
5. Про реформу середньої освіти в Україні, або якою буде «Нова українська школа»? [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.uezd.com.ua/5502-2>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОРОВОЇ ПАМ'ЯТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ

*Бугай А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Жадленко І.О., кандидат педагогічних наук., доцент
Комуніальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради,
м. Запоріжжя*

Згідно з статистичними даними, кожного року збільшується кількість дітей дошкільного віку, які мають порушення мовлення [7]. Багато вчених відзначають взаємозв'язок мовленнєвих порушень зі станом інших вищих психічних функцій людини, в тому числі з пам'яттю (С. Конопляста [2], М. Шеремет [8], Н. Лопатинська [3], Ю. Рібцун [6], Н. Пахомова [5] та ін.). Зв'язок між мовленнєвими порушеннями та іншими сторонами психічного розвитку обумовлює наявність вторинних порушень, які утворюють картину аномального розвитку дитини в цілому [6]. Якщо загальне недорозвинення мовлення (далі – ЗНМ) не подолати в дошкільному віці, то в подальшому це може сприяти виникненню труднощів в опануванні навичками читання та письма. Тому одним із завдань дошкільної освіти є забезпечення необхідних психолого-педагогічних умов для повноцінного розвитку пізнавальної сфери дошкільників із ЗНМ.

Згідно Ю. Рібцун загальне недорозвинення мовлення – це складне мовленнєве порушення, що проявляється у недостатній чи повній несформованості всіх складових мовленнєвої діяльності (фонетико-фонематичної, лексичної, граматичної) на імпресивному та/чи експресивному рівні, а також тих функцій та операцій, які забезпечують засвоєння мови (зокрема, мисленнєвих функцій і операцій, функцій сприймання, уваги, пам'яті та контролю різних модальностей), внаслідок дії шкідливих екзогенних і/чи ендогенних факторів на різних етапах розвитку (пренатальному, натальному, постнатальному) [6].

Особливості зорової пам'яті дітей із загальним недорозвиненням мовлення досліджували такі вчені, як Л. Андрусичина [6], С. Конопляста [2], Н. Пахомова [5] та ін.

Зорова пам'ять пов'язана із запам'ятовуванням візуальних образів і об'єктів та є найефективнішою щодо запам'ятовування. Даний вид пам'яті передбачає фіксування образів предметів і явищ та відтворення раніше збережених уявних образів [4].

Досліджуючи недостатність мовленнєвого та психічного розвитку дітей з порушеннями мовлення, вчені розглядають відхилення в розвитку пізнавальної діяльності як вторинну затримку, структура якої залежить від характеру первинного мовленнєвого порушення [8].

Як зазначають С. Конопляста та Т. Сак, ЗНМ призводить до гальмування всіх пізнавальних процесів дітей, в тому числі – мислення й пам'яті, що, в свою чергу, ускладнює формування словникового запасу дитини й подолання мовленнєвого порушення [2].

Дослідження вчених доводять, що об'єм зорової пам'яті у дітей із ЗНМ практично не відрізняється від норми. Це пояснюється тим, що розвиток зорового сприймання реальних об'єктів, яке є підґрунтям зорової пам'яті, як правило, не відрізняється від норми. Виключення стосується можливості продуктивного запам'ятовування серії геометричних фігур дітьми з дизартрією. Низькі результати в даних пробах у цих дітей пов'язані з вираженими порушеннями сприйняття форми, слабкістю просторових уявлень. Водночас порушення просторового сприймання, зумовлене недосконалістю просторового аналізу й синтезу, спричинює зменшення обсягу зорової пам'яті [1].

З метою виявлення особливостей зорової пам'яті у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ III рівня було проведено експериментальне дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 237 «Смородинка» Запорізької міської ради Запорізької області. У дошкільників із ЗНМ III рівня було виявлено дуже високий, високий та середній рівні розвитку короткочасної зорової пам'яті.

Слід зазначити, що своєчасне виявлення особливостей пам'яті та подальший її розвиток допоможе отримати максимальну результативність в системі логопедичної роботи з усунення ЗНМ та підготувати дітей до подальшого шкільного навчання.

Сприятливі умови для розвитку довільного й осмисленого запам'ятовування і відтворення створюють організовані дорослими спеціальні дитячі заняття – дидактичні ігри, малювання, конструювання, заняття з розвитку мовлення тощо. Зміст матеріалу, який пропонує дорослий для запам'ятовування, повинен бути для дошкільників потрібний та цікавий.

Виховання у дитини дошкільного віку елементів довільної пам'яті, формування в неї вміння свідомо ставити перед собою мету запам'ятати, пригадати й залучити до цього потрібні способи є необхідною передумовою успішного навчання дитини у школі [8].

Таким чином, покращення рівня розвитку зорової пам'яті дітей із ЗНМ сприятиме розвитку психічної та мовленнєвої діяльності, а в подальшому успішному навчанню в школі. Нами було розроблено рекомендації для педагогів щодо розвитку зорової пам'яті дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня, які складаються із рекомендацій та комплексу корекційних вправ для розвитку зорової пам'яті дітей, який підібраний з урахуванням особливостей мовленнєвої та психічної діяльності дітей із ЗНМ. Метою підібраних вправ є: розвиток зорової, слухової та словесно-логічної (вербальної) пам'яті; розвиток мислення, уяви, уваги; активізація та збагачення словникового запасу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугай А. В., Турубарова А. В. Особливості зорової пам'яті дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції 13-14 травня 2021 р. Запоріжжя, 2021. С. 123-128.*
2. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія : навчальний посібник. Київ, 2010. 293 с.
3. Лопатинська Н. А. Неврологічні основи логопедії. Курс лекцій : навчальний посібник для студентів спеціальності 016 «Спеціальна освіта». Київ, 2017. 152 с.
4. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навчальний посібник. Київ, 2010. 432 с.
5. Пахомова Н. Г., Кононова М. М. Спеціальна психологія : навчальний посібник. Полтава, 2015. 357 с.

6. Рібцун Ю. В. Формування усного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним мовленнєвим недорозвитком : дис. канд. пед. наук : 13.00.03 : у 2 т. / Рібцун Юлія Валентинівна. Київ, 2010. Т. 1. 214 с. Т. 2. 207 с.
7. Шеремет М. К., Базима Н. В., Мороз О. В. Проблема мовленнєвої тривожності у дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями. *Логопедія*. 2015. № 5. С. 94–100.
8. *Шеремет М. К. Логопедія: підручник*. Вид. 4-те, перер. та доповн. Київ, 2017. 856 с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Гребинюк А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Прибора Т.О., кандидатка педагогічних наук,
доцентка
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, Кропивницький*

Розвиток емоційної культури особистості є одним з актуальних проблем сучасної педагогіки та психології. Соціальні зміни сьогодення ставлять перед педагогікою актуальні питання соціального та емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку, і, зокрема, учнів з особливими освітніми потребами, оскільки саме вони потребують підвищеної уваги вчителів щодо пристосування до умов життя у суспільстві та формування здатності взаємодії з соціальними об'єктами.

Емоційний інтелект – це здатність розуміти і розпізнавати свої та чужі емоції, бажання та почуття, вміння керувати емоціями і почуттями, впливати на поведінку людей. Поняття емоційний інтелект вперше з'явилося в монографії Говарда Гендерна «*Frames of mind*», у якій він відносив до міжособистісного емоційного інтелекту уміння правильно розпізнавати настрої, вияви темпераменту, мотиви і прагнення людей і відповідним чином реагування на них [2, 24].

Метою статті є дослідження та теоретичний аналіз розвитку емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в Новій українській школі.

У психолого-педагогічних дослідженнях Л. Виготського, Л. Неверовича, О. Запорожця та інш. розглядається проблема емоційного розвитку дитини.

Актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту досить чітко були описані вченими Є. Носенко, Н. Ковригою, Х. Вайсбахом, Т. Бредбері та Дж. Гривзом. У їх роботах розглядаються стратегії саморозвитку емоційного інтелекту, оволодіння навичками керування власними емоціями, підвищення соціальної чутливості, оволодіння навичками керування взаємовідносинами з оточуючими [3, 77-89].

Про особливості емоційного розвитку в онтогенезі писали Л. Божович, А. Колупаєва, І. Бех.

Необхідність розвитку емоційних компетентностей учнів з особливими освітніми потребами розглянуто у наукових дослідженнях Н. Даценко, А. Колупаєвої, Т. Смогіної.

Психолого-педагогічний аналіз джерел дає змогу осмислити, що світ дитини складається з фізичної, інтелектуальної та емоційної сфери. О. Кононенко визначала емоції, як особливий психологічний стан, що реалізуються у сфері переживань та відчуттів. Емоції включені у всі процеси та стани людини [6, 7].

Емоції – це такий стан або настрої людини, що змінюється в залежності від того, що відбувається з нею і навколо неї. Емоції є засобом подолання життєвих негараздів та спонукання до дій.

Проблема розвитку емоційного інтелекту учнів з особливими освітніми потребами має передувати відновленню та набувати ще більшої значущості серед суспільства.

До дітей з особливими освітніми потребами ми відносимо такі категорії: діти з порушенням слуху, з порушенням зору, з порушенням мовлення, з порушенням опорно-рухового апарату, з синдромом Дауна, з затримкою психічного розвитку, з труднощами у навчанні, з порушенням емоційно – вольового розвитку [4, 81- 82].

Досить важливо розвивати емоційний інтелект у дітей з особливими освітніми потребами за допомогою самосвідомості, як здатності розпізнавати свій емоційний стан, власні почуття. Якщо дитина з ООП навчиться розпізнавати свій емоційний стан, її досвід перенесеться на розуміння емоційного стану інших.

Діти з ООП досить гостро відчувають свої емоції, та не завжди можуть їх контролювати, бо для деяких це є дуже складно.

В Новій українській школі протягом навчання в інклюзивних класах діти вчаться реагувати на свої емоції та емоції оточуючих. Досить багато дітей з особливими освітніми потребами мають занижена самооцінку, тому завдання педагога допомогти дитині відчути впевненість у собі.

Для роботи з розвитку емоційного інтелекту у молодших школярів з особливими освітніми потребами ми маємо виховувати здатність до співпереживання, вміння виражати власні почуття, вміння працювати у групі.

Основним завданням впровадження інклюзивної освіти в Новій українській школі є сформувати у дітей навички взаємодії з оточуючими. За результатами досліджень Я. Рейковського емоції впливають на пізнавальні процеси (мислення, пам'ять, увага, уява, сприймання, тощо), адже емоції сприяють розвитку пізнавальних якостей.

Серед школярів з особливими освітніми потребами менше, ніж у 6 – 10 % спостерігаються емоційні розлади, які можуть спричиняти ся багатьма чинниками, що охоплюють психоаналітичні, біологічні поведінкові та соціальні аспекти [1, 205- 207].

Наразі в інклюзивних класах навчається багато дітей з емоційними розладами (тривожні, розлади настрою, розлади поведінки та інші), тому педагогам слід працювати над розробкою спеціальних та корекційних заходів і впровадження інших більш дієвих методів навчання [1,209]. Задля усунення причин емоційної нестабільності, що ускладнює соціалізацію дитини та її розвиток у суспільстві.

Аналізуючи психологічні та педагогічні дослідження, можна дійти висновку, що розвиток емоційного інтелекту учнів з особливими освітніми потребами є важливим чинником для їхньої соціалізації. Важливим завданням сучасної освіти є підвищення ефективності формування дитини як особистості, тому для цього потрібно: забезпечити психолого-педагогічну підтримку, фахівців, що є компетентними у розвитку емоційного інтелекту учнів з особливими освітніми потребами; залучити дитину до всіх видів діяльності, зокрема для покращення мовленнєвої компетенції (спілкування з друзями та однолітками); здійснювати консультативну роботу з батьками та педагогами задля успішного результату для розвитку емоційного інтелекту. Школа має створити всі необхідні умови щоб розвивати емоційну сферу та емоційний інтелект учнів з особливими освітніми потребами для подальшого успішного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупасва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
2. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. Київ., 2003. 159 с.
3. Носенко Е. Л., Четверик-Бурчак А. Г. Курс лекцій з дисципліни «Теорія емоційного інтелекту» із завданнями для самоконтролю. Дніпропетровськ. 2016. 113 с.
4. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство Україна», 2019. 300 с.
5. Садова І. І., Ілляш С. Д., Педагогіка формування творчої особистості у вищій г загальноосвітній школах. Розвиток соціальних та емоційних компетентностей учнів з особливими освітніми потребами. 2021 р., № 75, Т. 2. С. 86-91.
6. EQ-T activities . Розвиток емоційного інтелекту дітей 5-го року життя у театралізованій діяльності. URL: https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/8.-EQ-T_activities.pdf

ПРОБЛЕМА АГРЕСІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТА ШЛЯХИ ЇХ КОРЕКЦІЇ

*Дудченко А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Литвиненко І.С. кандидатка психологічних наук,
доцентка*

*Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв*

Актуальність дослідження: Проблема агресивної поведінки є надзвичайно актуальною для сучасної психологічної науки. Формування гармонійної особистості неможливе без пильної уваги психологів та педагогів до фізичного та психологічного здоров'я дитини, т.к. саме у дитячому віці закладаються їхні основи .

У психологічній літературі у низці робіт не поділяються поняття «агресії» і «агресивності», але це є дуже важливим, так як за своєю суттю вони принципово різняться. На думку К. Лоренца, на якого посилається у своїй роботі Р.В. Бісалії, агресивність - це прояв людиною якостей її особистості. При цьому агресивність найчастіше виступає як механізм захисту своїх інтересів від посягань оточуючих. Саме завдяки агресивності дитина вперше вчиться захищати себе, свої інтереси чи думку. Автор зазначає, що згідно з поглядами Е.О. Вілсона агресія – це конкретна фізична дія, спричинена загрозою життю, здоров'ю чи цінностям з боку іншої людини [1]. Інакше висловлюючись, агресивність є властивістю особистості людини, особливістю її характеру саме тому здатна визначати загальні тенденції поведінки індивіда у суспільстві, а агресія є конкретна поведінкова реакція у відповідь дії іншої людини. Г.М. Попов та Н.В. Шевельова вказують, що період навчання у школі для дитини вкрай важливий. У цей час відбувається формування нових моделей поведінки у процесі взаємодії з однолітками. З'являються нові моделі спілкування, новий статус, бажаючи підтримати який дитина намагається все менше звертатися за допомогою до дорослих і вирішувати конфліктні ситуації відомими йому способами. У новій обстановці він може почати відчувати безпеку або навіть всюдозволеність, а також бажання проявити себе. Наслідком цього може стати відчуття безпеки, відсутності страху покарання за прояв агресивності та бажання зайняти гідне місце у групі. Тому жорстокість, руйнівність та інші прояви ворожої деструктивності різко зростають серед учнів початкових класів. Важливо розуміти, що діти схильні до копіювання поведінки дорослих чи героїв улюблених фільмів чи ігор. Тому вважається небезпечним дозволяти дивитись деякі фільми, серіали або відеоігри, оскільки вони у ряді випадків є відвертою пропагандою агресивної поведінки стосовно оточуючих [4].

Досліджуючи проблему агресивної поведінки важливо пам'ятати про те, що між її проявом у хлопчиків і дівчаток існує значна різниця. Існує думка, що хлопчики агресивніші за дівчаток, проте це не зовсім так. Для дівчаток характерний прояв вербальної агресії, у вигляді жартів, дотепів або саркастичних висловлювань. Хлопчики ж, як правило, виявляють своє незадоволення у відкритій формі. Ще однією важливою особливістю агресивного поведінки і те, що учениці молодших класів направляють його адресу конкретної людини. Тоді як хлопчики через низький рівень контролю схильні направляти її на оточуючих загалом. Існує ряд психологічних робіт з корекції агресивності в дітей віком, у яких досліджуються різні методи корекції даного поведінки. Зокрема автор вважає, що ігрова корекція є найбільш ефективною при взаємодії з дітьми з вираженою агресивністю. Насамперед слід зазначити, що необхідно враховувати той факт, що, виявляючи таку деструктивну поведінку, дитина ще не вміє справлятися зі своїми емоціями та почуттями по-іншому. Для нього звичніше висловлювати їх відкрито, наприклад, у бійці або ображаючи свого кривдника. Школяреві важко аналізувати свої емоції, почуття та думки, а також причини, чому вони виникають.

Гра є ефективним інструментом у розвиток особистості дитини, що дозволяє під час процесу як зняти напругу, а й побудувати довірчі відносини коїться з іншими дітьми, що у роботі групи. навчитися поводитись у різних ситуаціях більш адекватно, ніж раніше. Дитина як опановує комунікативними навичками через ігрову діяльність, він розвиває своє мислення, т.к. використання психологом-консультантом вправ спрямованих на пошук спільних рішень, вимагає спілкування з іншими дітьми, через яке дитина отримує відповіді на питання, що його цікавлять. Основними завданнями ігрових вправ у роботі з дітьми молодшого шкільного віку є:

- 1) полегшення психологічного страждання дитини;
- 2) зміцнення власного «Я» дитини та розвиток почуття самооцінки; 3) розвиток здатності до емоційної саморегуляції

4) відновлення довіри до дорослих і однолітків, гармонізація відносин у системах «дитина-дорослі», «дитина-інші діти», корекція та попередження деформації у формуванні Я-концепції;

5) корекція та профілактика поведінкових відхилень.

Гра у психоаналітичній практиці сприймається як символічна діяльність. У процесі якої дитина за допомогою іграшок, ролей та ігрових дій, будучи вільною від заборон з боку соціального оточення, висловлює свої несвідомі імпульси та потяги. Результатом гри стає проживання дитиною таких почуттів, як контроль і відповідальності, навіть якщо в реальній ситуації все по-іншому.

У процесі гри дитина позбавлена відчуття напруги та можливих настанов дорослих. Він вільний від примусу та впливу батьків, і завдяки цьому звільняється від фрустрації та витісняє емоційну напругу. Дитина у грі самовиражається та саморозкривається. Цей факт є дієвою причиною, про що пише О.В. Тарасова, чому саме ігровий метод роботи є одним із найефективніших у психологічній практиці. Дитина навчається не лише контролювати свої дії та вчинки, а й розуміти їхні причини.

Висновок: Агресивну поведінку молодших школярів який завжди варто сприймати як негативний аспект дитини. Найчастіше це бажання та здатність до пред'явлення своїх почуттів, бажань, готовність відстоювати свої ідеї, наміри та виявляти ініціативу. Ці якості притаманні лідерам, переможцям, спортсменам, дитину потрібно вчити усвідомлювати свої агресивні прояви та використовувати їх конструктивно. Слід зазначити важливість поділу двох понять, саме «агресії» і «агресивності», т.к. агресія є особливою формою поведінки та взаємодії з навколишнім світом, тоді як агресивність – це характеристика особистості конкретної людини. Таким чином, пред'являючи ту чи іншу поведінку суспільству, дитина лише прагне вписатися в її рамки. Тому грамотна робота психологів консультантів дозволить дитині адекватно поводитись у соціумі та надасть їй можливість проявити свої творчі та інтелектуальні здібності. Згодом, дитині буде простіше розпізнавати та розуміти свої почуття, думки та емоції. Вкрай важливо те, що ця робота повинна вестися в тісній взаємодії з батьками та педагогами, т.к. дитина повинна не соромитися себе та своїх почуттів, а навпаки розвивати у собі здатність говорити та ділитися своїми проблемами з сім'єю та іншими значущими дорослими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агресія у дітей та підлітків : Навчальний посібник/ під ред. Н.М. Платонової. – СПб.: Речь, 2006;
2. Берон Р., Річардсон Д. „ Агресія ”. — СПб., Пітер, 2001. — 352 с: ил. — (Серія «Мастери психології»).
3. Гішпенрейтер Ю.Б. „ Спілкуватись з дитиною. Як? ”, М.: 2000.
4. Лоренц Конрад „ Агресія (так назване зло) ”: - пер. З нім. – М.: Видавницька група „ Прогрес ”: Універс, 1994 – 272 с.
5. Фурманов І.А. Дитяча агресивність: психодіагностика і корекція. Мн., 1996.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РЕЛАКСАЦІЇ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Євченко О., викладач іноземних мов

*Педагогічний фаховий коледж комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР
м. Запоріжжя*

Одним із головних завдань сучасного вчителя є формування у дітей позитивної мотивації до навчання шляхом створення умов для творчого розвитку кожної особливості, збереження і зміцнення здоров'я учнів на основі впровадження здоров'язберігаючих педагогічних технологій. Треба враховувати фізіологічні та психологічні особливості дітей, забезпечувати сприятливі та комфортні умови під час уроку, створювати позитивну емоційну налаштованість, виховувати позитивне ставлення до предмета.

Сучасна педагогічна наука приділяє багато уваги питанням реформування освіти, зокрема у сфері поширення та втілення ідей інклюзії. Навчити дитину з особливими освітніми потребами іноземної мови – це складний і тривалий процес, але результат цього процесу ще раз доводить, що всі діти можуть бути успішними, якщо їм своєчасно надати необхідну освітню допомогу. Треба мати час, терпіння, бути гуманним і толерантним, застосовувати принципи інклюзивної освіти. На кожному занятті з іноземної мови треба створювати сприятливий психологічний клімат і формувати ситуації успіху. Вчитель повинен також приділяти особливу увагу здоров'язберігаючим технологіям, тобто заходам, які спрямовані на збереження і зміцнення фізичного, психічного, емоційного, морального і соціального здоров'я об'єкта і суб'єкта освітнього процесу. За даними Міністерства охорони здоров'я України, у 50 % школярів спостерігаються функціональні порушення різних систем органів, а в 42 % – хронічні захворювання.

Порушення зору в Україні посідає перше місце серед інших розладів. Такі поняття як залишковий зір, знижений зір, слабозорий, тотально сліпий застосовуються для опису стану учнів, які мають вади зору. У слабозорих здобувачів освіти часто можна спостерігати травмовану психіку, розлади нервової системи, різноманітні порушення емоційної сфери тощо. Тому важливо, щоб учні відчували постійну увагу до себе з боку вчителя.

Мета статті – довести ефективність використання релаксаційних вправ на уроках іноземної мови для підвищення працездатності здобувачів освіти з порушенням зору.

Сучасний урок іноземної мови вимагає від учнів весь час концентрації уваги. Вчитель має помічати зовнішні ознаки втоми учня: часту зміну пози, потягування, позіхання, закривання очей, підпирання голови руками, розмова з сусідом, збільшення кількості помилок у відповідях, несприйняття питання, затримка з відповіддю. Всі ці ознаки знижують успішність учнів, посилюють стан тривожності. Швидка втомлюваність учнів на уроках іноземної мови викликана ще й специфікою предмета: необхідністю в великій кількості тренувальних вправ. Щоб досягти високої ефективності уроку, слід враховувати фізіологічні та психологічні особливості дітей, передбачати такі види роботи, які знімали б втому.

Специфіка уроку іноземної мови, на відміну від інших предметів, полягає в тому, що мовлення служить метою та засобом навчання. Урок повинен мати чіткий алгоритм. Для всіх учнів треба проводити каліграфічну хвилинку, фонетичну зарядку, артикуляційну гімнастику. Для кращого запам'ятовування лексики учням з особливими освітніми потребами доцільно пропонувати складати пазли зі словами з підручника або словника. Обов'язковим етапом уроку має бути релаксація (від лат. *relaxatio* - послаблення), тобто зменшення напруження, розслаблення, процес повернення людини в стан рівноваги.

Мета релаксації – зняти розумову напругу й втому, викликати позитивні емоції, гарний настрій, що веде до поліпшення засвоєного матеріалу. Видами релаксації можуть бути різного роду рухи, ігри, спів, танці, зацікавленість чим-небудь новим, незвичним. Недоцільно під час проведення релаксації ставити перед учнями завдання запам'ятовувати мовний матеріал, треба звільняти учня на деякий час від розумового напруження.

З метою запобігання стомлення учнів, а також для профілактики порушення постави та зору на кожному уроці доцільно включати оздоровчі моменти: фізкультхвилинки, динамічні паузи; хвилинки релаксації, які допомагають зняти втому та напругу під час уроку, проводити профілактику порушень зору та постави; дихальну гімнастику; гімнастику для очей, проводити зміну видів робіт (самостійна робота, читання, письмо, слухання, відповіді на

питання, робота з підручником (усно і письмово), творчі завдання, «мозковий штурм» тощо.), яка має відбуватись кожні 7-10 хвилин. Деякі прості дії допоможуть зняти напруження очам. Наприклад, такі вправи як а) учням пропонують заплющити очі на декілька секунд і в цей час порахувати від 1 до 20 іноземною мовою; б) моргнути очима декілька разів і в цей час рахувати десятки від 10 до 100 іноземною мовою; в) подивитись на кінчик носа, заплющити очі, потім подивитись вправо, вліво, вгору, вниз, не повертаючи голови, та одночасно називати, як повторення, дні тижня, назву місяців та інші.

Цікавим видом релаксації є слухання або виконання пісень іноземною мовою, за допомогою яких можна не тільки дати учням час на відпочинок, але й формувати фонетичні, лексичні, граматичні навички. Для м'язової релаксації доцільно використовувати відеофрагменти з спокійною музикою, аудіозаписи звуків природи, класичну музику.

При використанні технологій релаксації на уроках іноземної мови в початкових класах треба подумати про графічне оформлення засвоєного матеріалу, візуалізацію. Можна запропонувати таку структуру уроку з використанням технології релаксації: аудіовізуальне ознайомлення з новим навчальним матеріалом; повторення навчального матеріалу за викладачем; введення в стан релаксації; запис нового матеріалу у зошит або словник, який повинен бути не просто механічним списуванням нової інформації, а треба, наприклад, намагатися пригадати написане, не дивлячись на дошку чи екран, потім звірити написане з оригіналом; активізація засвоєного в стані фізичного і психічного розслаблення.

Використання такої методики дає можливість забезпечити оптимальне співвідношення слухової пам'яті (під час сприйняття навчального матеріалу) із зорово-моторною (під час промовляння навчального матеріалу) і руховою (під час відтворення сприйнятої навчальної інформації у письмовій формі).

Виконуючи вправи на уроці іноземної мови, слід використовувати жестикуляцію для підкріплення слухового образу візуальним. При цьому візуальні образи, що сприймаються з картинки, запам'ятовуються гірше, ніж ті слова або словосполучення, які вчитель і діти показують самі на собі. Особливо це актуально на початковому етапі навчання іноземної мови.

Отже, використання технологій релаксації на уроках іноземної мови є надзвичайно важливим особливо для учнів з особливими освітніми потребами, дозволяє легше й успішніше опанувати необхідні знання та здолати труднощі, розвантажує нервову систему та сприяє творчому розвитку особистості. Релаксаційні вправи навчають володіти своїми почуттями та емоціями, поліпшують зосередженість та уважність учнів.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

*Калуцька А., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Кабельнікова Н. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Херсонський державний університет, м. Івано-Франківськ*

Мовлення є основним способом спілкування людей з використанням засобів мови, що реалізується в усній та писемній формах. За допомогою мовлення людина може керувати власною діяльністю та керувати поведінкою інших людей. Розвиток функції спілкування тісно пов'язаний з гносеологічними процесами, становленням емоційно-вольової та мотиваційної сфер, а, отже і соціалізацією дитини в цілому [1].

Однією з причин шкільної дезадаптації учнів початкових класів є тяжкі порушення мовлення, які виражені у несформованості всіх компонентів мовленнєвої системи, як правило, резидуально-органічного генезу, що потребує організації для цієї категорії дітей спеціального психолого-педагогічного супроводу в закладі загальної середньої освіти [3].

Серед таких учнів за характером виникнення труднощів в опануванні навчальною діяльністю виділяють учнів: у яких у структурі діяльності провідним є порушення кодування і декодування мовної інформації; у яких домінують мотиваційно-регуляторні порушення у структурі діяльності; з порушенням когнітивної сфери. Водночас у логопсихологічній типології молодших школярів із недорозвиненням мовлення умовно розподіляють на дві групи: з комунікативними порушеннями внаслідок несформованості засобів спілкування та з комбінованим типом комунікативних порушень.

За нозологічними проявами категорія дітей з тяжкими порушеннями мовлення достатньо різноманітна. Це діти з алалією, дизартрією, ринолалією, афазією. виражене

заїкання. Загальною їхньою особливістю є стійке комплексне порушення мовлення, яке зазвичай поєднується з неврологічною та психологічною симптоматикою, з різними відхиленнями психічної діяльності, зокрема супроводжуються специфічними особливостями формування інтелектуальної діяльності дитини. Це виявляється у диспропорціональному розвитку деяких вищих психічних функцій (зокрема вербального і невербального мислення, зорової та слухомовленнєвої пам'яті, стані імпресивного та експресивного мовлення) та в зниженні темпів психічного розвитку в цілому, що більш ускладнює процес комунікації з оточуючими. У більшості дітей з важкими центральними органічними пошкодженнями мовленнєвого апарату функція спілкування може бути сформована з використанням альтернативних засобів комунікації [1].

Спілкування за допомогою жестів, міміки, картинок, фотографій, піктограм, технічних засобів допомагає дитині налагодити взаємодію як з однолітками, так і з дорослими. Правильний вибір системи комунікації істотно полегшить перебування дитини з важкими порушеннями мовлення в соціумі, а також стимулюватиме в неї загальний розвиток мовлення та змогу обирати систему допоміжної альтернативної комунікації (Alternative Augmentative Communication — AAC) [4; 5].

Найбільш поширеними та вживаними засобами альтернативної комунікації є:

- жести мови (зокрема American Sign Language — ASL);
- система обміну картинками (Picture Exchange Communication System — PECS);
- дошки Makaton – жести-символьна система комунікації; пристрої із синтезаторами мовлення [3].

Однак слід зазначити, що для учнів з важкими порушеннями комунікативної функції однаково можна застосовувати не всі системи альтернативних комунікацій. Так, наприклад, жестову систему не рекомендують вводити для учнів з порушеною координацією рухів та несформованою дрібною моторикою, пристрої із синтезаторами мовлення (дошки Makaton) є більш ефективними у роботі з дітьми із дизартрією. Комунікативну систему обміну картинками (PECS) широко використовують як засіб спілкування для учнів з порушенням мовленнєво-комунікативної та когнітивної сфери під час інклюзивного навчання та у повсякденній діяльності. Її універсальність полягає у тому, що вона доступна різним віковим категоріям і спрямована на: формування мотивації у дитини на опанування новою предметною дією; організацію повсякденного життя; розвиток вербального мовлення [2]

Альтернативні засоби комунікації доцільно використовувати як основний спосіб спілкування з невербальними дітьми, так і як допоміжний засіб для формування мовленнєвих навичок.

Незалежно від форми взаємодії під час застосування альтернативної комунікації дотримуються принципів [1]:

- від реального до абстрактного – ознайомлення дітей з можливостями альтернативних комунікацій за формулою «реальний об'єкт → фото → малюнок → символ»; якщо реальний об'єкт продемонструвати неможливо, розпочинають з демонстрації фото;
- комбінація символів – використання поєднання різних систем альтернативної комунікації, з метою стимуляції абстрактного мислення та вербальної діяльності;
- постійна підтримка – попередження та подолання труднощів під час озброєння дітей системи альтернативної комунікації шляхом постійного навчання дітей та їх батьків;
- функціональне застосування – використання системи альтернативної комунікації за межами заняття в повсякденній діяльності.

Отже, специфіка альтернативних систем комунікації полягає у тому, що вони спрямовані на забезпечення двох взаємопов'язаних процесів: супровід учнів з важкими порушеннями мовлення в освітньому процесі та формування у них мовленнєвої функції як засобу спілкування у корекційно-розвитковій діяльності, що спрямовані на досягнення оптимального рівня розвитку в учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боряк О., Косенко Ю. Альтернативна комунікація як засіб розвитку мовленнєвої діяльності дітей із комплексними порушеннями. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 35. Т 1, 2021. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_1/43.pdf
2. Мартиненко І.В. Особливості використання графічних символів комунікації у логопедичній роботі. *Науковий часопис*. URL: <http://enquir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25932/Martynenko.pdf?sequence=1>

3. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Київ: ФОП Усатенко Г.В., 2021. 80с.
4. Franclin H. Silverman. Communication for the Speechless: An Introduction to Augmentative Communication for the Severely Communicatively Impaired. Prentice Hall, 2005. 403 p
5. St.von Tetzchner, H. Martinse. Introduction to augementative and alternative communication. Second edition. London, Whurr publishers, 2001. 362 p.

ВПЛИВ МЕДІА НА ОСОБИСТІТЬ ДОШКІЛЬНИКА В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

*Ковальська А., здобувачка (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Матишак М.В., кандидат педагогічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ*

Сучасний світ сьогодні не обходиться без медіа-засобів, що супроводжують життя не тільки дорослих, а й дітей. Сьогодні діти перебувають у світі медіа, де взаємини між ними і медіа-засобом зумовлюють формуванню глобального дитячого медіасвіту.

У «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» зазначено, що стрімкий розвиток у сучасному світі ІКТ та ЗМІ ставить перед національною освітою завдання цілеспрямованої підготовки особистості до взаємодії з ними [3].

Досліджуючи дану проблематику сучасної педагогіки, аналізуючи наукову літературу, перед нами постає питання, який вплив медіа становить на особистість на етапі дошкільного дитинства? Це питання розглядали такі українські педагоги як Макаренко А., Волкова Н., Чорна Л., Семчук С., Петрунько О., та інші, проте проблема впливу медіа на психічні стани дітей дошкільного віку та їх особистісний розвиток залишається недостатньо дослідженою. Однак, вчені стверджують, що перебування дітей у сфері медіа-простору, впливає на «згорання» пізнавальних інтересів, діти наслідують асоціальну поведінку віртуальних героїв, знижується інтелектуальна діяльність, порушується фізичне і психологічне здоров'я. Медіа простір також є одним із ключових факторів соціалізації особистості.

Тож, визначимо що таке «медіа» та «медіасоціалізація»? «Медіа» (з лат. medium – той, що знаходиться в середині, займає проміжну позицію) в англійській мові визначається як посередник: засіб або спосіб комунікації. Медіа – це щось, що є посередником між тим, хто надає інформацію, і тим, хто її отримує [3]. Медіасоціалізація - процес розвитку особистості під впливом медіа (кіно, телебачення, інтернету) називають медіасоціалізацією.

Сучасні медіа, особливо новітні, міцно утримують дошкільників у сфері свого впливу. Проблема взаємодії дитини з медіа полягає в можливості завдати великої шкоди психологічному благополуччю й розвитку дитини [2].

- Вплив на інтелект: медійний вплив на інтелект залежить від стратегії використання медіа людиною, від того, яким чином вбудовані медіапрактики в повсякденні завдання і життєві смисли людини.
- Вплив на емоційний розвиток: відрив емоції від дії, емоційне перевантаження і зростання байдужості. Психологічна компетентність батьків і відповідальне виконання ними батьківства — найкращий запобіжник від формування медіазалежності.
- Вплив на стосунки: медіа мають значний вплив на сферу стосунків при становленні особистості, задаючи зразки і провокуючи парасоціальні стосунки, що здатні породжувати додаткові психологічні проблеми.

Це нове явище інформаційного суспільства, пов'язане з руйнацією традиційних способів введення/входження дитини в світ дорослих та кризою сім'ї як суспільного інституту.

Серед наслідків медіасоціалізації науковці виділяють ризик некритичного засвоєння в дошкільному віці безлічі образів, які стають хибними орієнтирами або засмічують психіку дитини непотребом.

Отже, у вивченні впливу медіа на особистість дітей старшого дошкільного віку доцільно виокремити два взаємопротилежні напрями: позитивний та негативний [1]. Якщо розглядати негативний вплив медіа на особистість, то він сприяє погіршенню стану здоров'я дитини як фізичного так і психологічного, погіршення комунікативних здібностей, зосередженості та працездатності., впливають на формування їхніх виховних цінностей та зразків поведінки.

Отже, важливо, також буде розглянути рекомендації щодо попередження негативного впливу медіа на соціалізацію дитини:

- обмежувати час перегляду медіа;
- залучати дитину до активної діяльності та створювати для неї розвиваюче середовище;
- знаходитися поряд з дитиною при перегляді медіа або періодично здійснювати контроль;
- навчити дитину критично ставитись до інформації, що подається медіа. Критичне ставлення до повідомлень медіа можливе за умови розвиненого критичного мислення у дитини.

Звичайно медіа і позитивно впливає на розвиток особистості, наприклад, на виховну – засвоєння соціальних норм і формування ціннісних орієнтацій, навчальну – джерело інформації, розвивальну – просвіта, розважальну – відпочинок та комунікативну функції – компенсація дефіциту спілкування та сприяє формуванню критичного мислення.

Важливим також є робота вихователя щодо попередження негативного впливу засобів масової інформації на процес соціалізації дитини має бути комплексним і проводитиметься не лише з дітьми дошкільного віку, а й з батьками.

Слід зазначити, що роль дорослого у формуванні правильного дозування інформації через медіа та інформаційні технології формують у дітей передумови теоретичного мислення, здатність свідомо обирати способи діяльності, спрямовані на розв'язання завдання, також особистісні якості[2]. А також, здатна краще за інших розмірковувати, розв'язувати задачі, проявляє інтерес до навчання, швидше закріплює матеріал, розвиває логічне мислення, покращуються психічні процеси.

Медійні впливи мають потенційну можливість змінювати традиційні закономірності соціалізації, і ця можливість реалізується за участі тих дорослих, які нехтують суттєвими природними потребами дитини, безвідповідально підмінюючи соціалізацію тотальною медіасоціалізацією.

Наявні тенденції турбують науковців, тому існує потреба у підвищенні медіакомпетентності суспільства, зокрема, батьків, які мають забезпечити щасливий розвиток дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апостолова Г.В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини. Практична психологія та соціальна робота. 2003. № 9–10. С. 1–3..
2. Бешок Т. В. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України. Київ, 2014. 200 с.
3. Від медіаграмотності до медіакультури: навчально-методичний комплекс медіазанять / наук. редактор В. І. Шуляр. Миколаїв: ОШПО, 2016. 68 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/vid-mediagramotnosti-domediakultu/> (дата звернення: 17.10.2022).

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ

*Крошка А., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Кабельнікова Н. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Херсонський державний університет, м. Івано-Франківськ*

З огляду на негативну тенденцію до збільшення кількості дітей, які мають порушення мовленнєвого розвитку, перед сучасною логопедичною наукою постає завдання розробки шляхів вдосконалення системи логокорекційного втручання, спрямованих на формування у зазначеної категорії дітей мовної та мовленнєвої компетентностей.

Аналіз останніх досліджень (З.Ленів, В.Галущенко, Н.Кабельнікова,, І.Мартиненко, І.Марченко, С.Притиковська, Г.Соколова, М.Шеремет та ін.) засвідчують, що у діяльності вчителя-логопеда використання інноваційних підходів у корекційно-розвивальній роботі сприятиме досягненню максимально можливих успіхів у подоланні мовленнєвих порушень у дітей, а також дає можливість освіти підвищуватиме наочність, збагачуватиме коло уявлень дитини, створюватиме позитивне емоційне ставлення та поряд з цим буде сприяти розвитку просторової уяви та мислення

Інноваційні логопедичні технології уявляють собою вдосконалений освітньо-корекційний процес, який спрямований на підвищення мотивації дітей до навчання, досягнення прогнозованого результату в оптимальні терміни.

У сучасній логопедії використовують наступні інноваційні технології:

1. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це комплекс методів, що використовується у конкретному напрямку діяльності, дозволяє ефективно обробляти, зберігати та відтворювати інформацію, а також використовувати її для реалізації практичних завдань.

2. Кінезіотерапія – напрям, який спеціалізується на розвитку інтелектуальних здібностей, а також поряд з цим сприяє ефективному фізичному розвитку дитини шляхом застосування спеціальних рухових вправ. Особливо ефективним є у розвитку та формуванні міжпівкульної взаємодії у роботі головного мозку, що в свою чергу сприятиме активізації розумової діяльності.

3. Арт-терапія – це вид терапії заснований на мистецтві та творчості, який включає в себе такі окремі терапевтичні технології, як: ізотерапія, ігрова терапія, музична терапія, фототерапія, казкотерапія, пісочна терапія, хромотерапія. Ці технології прийнято вважати інтегрованими, тобто такими які доповнюють один одного.

4. Мнемотерапія – це технологія яка розвиває здатність до запам'ятовування інформації шляхом її схематичного уявлення.

5. Су-джок терапія – один із напрямів рефлексотерапії, що передбачає вплив на певні біологічно активні точки, розташовані на кистях та стопах людини.

6. Сенсорне виховання – технологія, спрямована на формування повноцінного сприйняття навколишньої дійсності, що є основою пізнання світу.

7. Біоенергопластика – інноваційна технологія є різновидом артикуляційної гімнастики, що заснована на одночасному виконанні моторної програми та рухів артикуляційного апарату. Активне застосування сучасних інноваційних технологій в роботі учителя-логопеда допомагає урізноманітнити характер корекційно-освітнього процесу.

Поєднання традиційного логопедичного навчання з інноваційними технологіями значно скорочує терміни формування вимовних навичок, сприяє розвитку мотивації та самоконтролю у дітей з порушеннями мовлення.

Логопедичні заняття з використанням інноваційних технологій не тільки сприяють розширенню та закріпленню одержаних знань, сформованих мовленнєвих умінь та навичок, а й в значній мірі підвищують творчий потенціал кожної дитини.

Отже, можна стверджувати, що використання інноваційних технологій в освітньому процесі дозволяє вирішити одне з найважливіших завдань логопедії – це підвищення якості логопедичних занять, які направлені на ефективне та швидке подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Застосування сучасних інноваційних технологій в роботі вчителя-логопеда вирішує ряд важливих в дидактичному відношенні завдань:

1. Більш повно реалізується дидактичні принципи, а завдяки цьому, більш активно та повноцінно дітьми засвоюється знання.

2. Мовленнєва діяльність дітей спрямована на сутність процесу пізнання лінгвістичних закономірностей та орієнтована на формування у них операціональних компонентів мовленнєвої діяльності.

3. В процесі навчання у дітей формується аналітико-синтетичний підхід до вивчення мовного та мовленнєвого матеріалу, посилюється можливість переносу цього підходу на різні види мовленнєвої діяльності.

4. Введення інноваційних технологій в корекційно-освітній процес дозволяє здійснювати всебічний вплив на особистість дітей з порушеннями мовлення та підтримати у них стійкий інтерес до навчання, що в кінцевому результаті, позитивно впливатиме на якість логопедичного впливу.

Використання на логопедичних заняттях сучасних інноваційних технологій сприяє органічному зв'язку змісту навчання з його корекційною спрямованістю.

Серед логопедичних технологій, які найчастіше застосовуються під час подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку виділяють наступні:

- інформаційно-комунікативні технології ;
- дистанційні технології ;
- інноваційні психокорекційні технології;

- педагогічні технології з використанням нетрадиційних для дефектології прийомів навчання (ароматерапія, хромотерапія, ліпотерапія та інші);
- здоров'язберезувальні технології;
- змішані технології (базуються на поєднанні традиційних та інноваційних методів навчання).

Отже, застосування сучасних інноваційних технологій в процесі корекції мовленнєвих порушень у дітей спрямовано на комплексне вирішення завдань корекційно-освітнього процесу. За їх допомогою досягається підвищення рівня опанування знаннями, вміннями та навичками, створюється позитивне ставлення дитини до корекційного навчання, збагачується уявлення дітей про оточуючий світ, активно розвивається просторова увага та мислення, формуються позитивні якості особистості та створюються можливості до прояву творчості. Крім того, володіння інноваційними технологіями дає широкі можливості власне логопеду для підвищення його рівня професійних компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосова Н.С. Самомасаж рук при підготовці дітей з мовленнєвими порушеннями до школи. *Логопед.* 2004. № 6. С. 78-82.
2. Мартиненко І.В. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушенням психофізичного розвитку. *Логопед.* 2011. № 1. С.42-45.
3. Марченко І.С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Київ: ДІА, 2016. 148 с.
4. Науково-теоретичні засади розвитку, корекції та реабілітації дітей з психофізичними вадами : монографія / за ред. Томіч Л.М. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2010. 370 с.

СТВОРЕННЯ АДАПТИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

*Кулигіна А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Петриченко Н.Л.** старший викладач
Педагогічний фаховий коледж комунального
закладу вищої освіти «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради*

Анотація. У статті розглянуто необхідність адаптації освітнього середовища для здобувачів освіти з вадами зору, що безпосередньо впливатиме на формування ключових компетентностей та комунікативну діяльність учнів початкової та середньої школи. Теоретичний виклад теми проілюстровано прикладами змін освітнього середовища, які використовують в більшості закладів освіти країн світу.

Актуальність проблеми. Порушення зору негативно впливає на провідний канал інформації про навколишнє середовище. Адже, 80% інформації людина отримує саме через зір, а зниження здатності бачити призводить до труднощів у навчальній та комунікативній діяльності. Саме тому здобувачі освіти з порушеннями зору потребують спеціального супроводу в загальноосвітньому просторі.[4, ст. 3]

Метою статті є обґрунтування доцільності адаптації освітнього середовища для здобувачів освіти з порушенням зору .

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної літератури, що стосується проблеми профілактики порушень зору показав, що достатньо глибоко вивчені причини виникнення зорових розладів, розроблені шляхи їх попередження і корекції. Причини виникнення порушень зору в своїх працях висвітлювали Г.Д. Жабоедов, Ю.М. Найда, Р.Л. Скрипник, О.М. Таранченко. Вивченням проблем емоційного розвитку займалося багато вчених, таких як Л. С. Виготський, А. В. Запорожець, Л. І. Солнцева, А. С. Співаковська та інші. Пошуком потенційних можливостей в становленні особистості сліпих і слабозорих дітей займались М. І. Земцова, Ю. А. Кулагін, А. Г. Литвак, Л. І. Солнцева та ін. Проте, організації адаптованого освітнього середовища для дітей з порушенням зору приділяється недостатньо уваги.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння проблем порушення функціонування зорового аналізатору, вважаємо за доцільне виокремити поняття «нормального» зору. Зір це сенсорне відчуття, що дозволяє сприймати світло, колір та зовнішню структуру

навколишнього світу у вигляді зображення або картини. Нормальний зір здійснюється двома очима (бінокулярний зір), що дає змогу відчувати рельєфне зображення предметів, визначити відстань предмета від ока. Люди, які не мають проблем з зоровим аналізатором, зазвичай бачать чітко, у правильних кольорах та тонах.

Вади зору унеможливають просторове сприйняття предметів, спотворюють уявлення про кольори. Найбільш поширеними порушеннями зору є короткозорість, астигматизм, дальтонізм, далекозорість. Дефекти зору зазвичай супроводжуються головним болем, швидкою стомленістю очей, зниженням гостроти зору, розвитком косоокості. Аналіз літературних джерел дає підставу стверджувати, що розвитку косоокості та корекційній роботі з даної проблеми приділяється мало уваги, тому в статті зроблено акцент саме на цьому порушенні зору. Найчастіше косоокість спостерігається у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Слід зауважити, що це не лише косметичний дефект. Постійно відволікаюча косоокість перешкоджає стабільному зоровому контакту з людьми, провокує ряд психологічних проблем. При такій патології немає спільної роботи очей, тому гострота зору ока, що косить, як правило, зменшується. Що призводить до порушення сприйняття інформації про навколишнє середовище. Косоокість негативно впливає на характер дитини, знижує працездатність, негативно впливає на успішність, а в подальшому позбавляє його можливості вибрати низку професій.

Класифікація косоокості:

- в залежності від часу виникнення патології косоокість може бути вроджена або набута;
- відхилення очей можуть відбуватися в горизонтальній площині (езотропія, або косоокість, яка сходиться і екзотропія, або косоокість, яка розходиться) і у вертикальній площині (гіпертропія, якщо око відхилене догори, і гіпотропія, якщо око відхилене донизу);
- в залежності від причини виникнення косоокість буває співдружна або паралітична;
- за характером прояву косоокість може бути періодична або постійна;
- в залежності від залучення одного або обох очей розрізняють односторонню або переміжну (альтернуючу) косоокість.

Серед причин виникнення косоокості можемо виділити наступні:

- Спадковий фактор. Якщо батьки страждають подібним захворюванням, їх діти мають великий ризик розвитку такого ж стану.
- Захворювання очей. До них відносяться наприклад, далекозоркість та короткозорість. За умов здійснення довготривалих та постійних спроб сконцентруватися, прогресує акомодційна езотропія. Це ситуація при якій очі перехресшуються через надмірне зусилля для фокусування на об'єкті.
- Паталогії очних м'язів. Існує шість очних м'язів, метою яких є стежити за положенням і рухом очей. Якщо ж виникає неврологічна або анатомічна проблема, що впливає на функцію цих м'язів, починає розвиватися паралітична косоокість.
- Ретинобластома. Злоякісна пухлина, яка зазвичай вражає сітківку ока у дітей.
- Анізотропія. Рефракційний дефект ока, коли рефракція обох очей неоднакова.

Набута косоокість провокується також захворюваннями нервової системи, сильними нервовими стресами, забоями голови, інфекційними захворюваннями. Часто дефект проявляється періодично: прикмети косоокості можуть виражатися під час збудження дитини, ввечерні години. Не слід нехтувати такими проявами, бо косоокість, як і інші захворювання, вимагає термінової корекції. Від своєчасності лікування залежать результати. Насамперед при косоокості рекомендують правильно підібрані окуляри. А також спеціальні заходи - пов'язка з щільної тканини на очкове скло. Завдяки такій пов'язці некою око як би вимикається з процесу зору. З дітьми щодня потрібно виконувати спеціальні вправи для розвитку зору ока. Гімнастикою краще займатися вдень, коли дитина не втомлена і не перезбуджена. Вправи виконують в декілька прийомів по 20-25 хвилин. Вправи слід підбирати з урахуванням віку. Всі вправи обов'язково виконують в окулярах.

При вступі дитини з порушенням зору до школи, вчитель має з'ясувати індивідуальні потреби та особливості дитини, чим вони відрізняються від її однолітків з нормальним зором та підібрати або створити стратегію адаптації в новому колективі та умовах. Для індивідуального підходу до здобувачів освіти з зниженим зором допомагає таблиця офтальмологічних рекомендацій.

З метою адаптування освітнього середовища для дітей з вадами зору, слід звернути увагу на:

- Зовнішню та внутрішню архітектуру навчального закладу.

Поганозрячій дитині може бути доволі тяжко пересуватися як по класу так і по школі. Для запобігання травм у таких випадках, заклад має облаштувати класи та коридори, використавши тактильні та зорові (яскраві) орієнтири.

– Індивідуальне комп'ютерне середовище.

Комп'ютер є невід'ємною частиною навчання, більшість предметів шкільної програми вже інтегровано з інформатикою. Для запобігання швидкої втомлюваності очей та погіршення зору, однієї гімнастики буде недостатньо. Великі значки, що розташовуються по периферії робочого столу, збільшений шрифт, використання помірних світлових характеристик, фонове зображення холодних тонів.

– Освітлення.

Для достатньої природної освітленості нижній край вікна має бути на рівні парти; ширина і товщина віконних рам має бути максимально зменшеною. Для захисту від прямих сонячних променів, рекомендується використовувати світлі занавіски або жалюзі. Слід приділяти увагу стану вікон, адже їх забруднення поглинає до 20% світла. Парти повинні розташовуватися зліва від вікон. Вікна не повинні знаходитися позаду та спереду парт.

– Наочність, матеріали та література для дітей з вадами зору.

Друкований матеріал має мати максимальний контраст та якість друку і паперу, найкращим вибором шрифту стане Arial, кегль – 18. Якщо ж матеріал вже був надрукованим, слід використовувати збільшувальні прилади. Також можна використати програми, які забезпечать озвучення сфотографованого тексту. Предмети і об'єкти, які демонструються фронтально повинні розміщуватися на достатній для зорового сприймання відстані. Для корекції зору, також можна використовувати індивідуальні картки (прослідкування, обведення, штрихування, трафарети). Під час розглядання картин, малюнків, предметів тощо, діти повинні підходити до них. Бажано, щоб діти працювали з індивідуальним ілюстрованим матеріалом (іграшки, малюнки і інші предмети) на віддалі не менше 30-35см від очей. При демонстрації предметів і об'єктів треба прибрати з поля зору все зайве (те, що може відволікати дітей).

– Психологічний стан дитини з вадами зору.

Деякі діти з порушеннями зору можуть мати комплекси через які вона може соромитися просити допомоги, намагатися не привертати до себе або своїх проблем уваги. В таких випадках слід постійно тримати дитину в полі зору для надання їй допомоги. Також потрібно направити її на шлях подолання своєї сором'язливості. [1. ст. 13-17]

Отже, здобавачі освіти з порушенням зору потребують створення особливих умов в освітньому середовищі, організації цілеспрямованого психологічного супроводу з використанням особливих діагностичних засобів, обов'язкового фізіотерапевтичного супроводу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтко В.В. Корекційно-розвиткова робота з учнями з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. О.Е. Жосана. Кропивницький, 2021. –104 с.
2. Єфімова С. М. Як зробити школу інклюзивною? Досвід проектної діяльності : методичний посібник. Київ, 2012. – 152 с.
3. Особлива дитина: Навчання і виховання / Психодіагностичні методики для дітей із порушеннями зору: адаптація та модифікація/Тетяна Костенко. 2019. №4 (92)
4. URL: <https://uahistory.co/lesson/teaching-children-with-violations-vision-kostenko-2019/> (дата звернення : 23.10.2022)

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Олинець Н. І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Мачинська Н. І., докторка педагогічних наук, професорка
завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти,
доктор педагогічних наук, професор,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів*

На сьогодні одним із важливих напрямів освітніх реформ в Україні є запровадження інклюзивної форми навчання для дітей з порушеннями психофізичного розвитку та їх інтегрування у заклад загальної середньої освіти. Модель інклюзивного закладу освіти передбачає створення для дітей з особливими освітніми потребами безбар'єрного середовища, його облаштування відповідно до потреб та можливостей дітей з порушеннями психофізичного розвитку, а також надання їм необхідної підтримки у процесі спільного навчання із однолітками з нормотиповим розвитком. Інклюзія (з англ. inclusion – включення) – результат розвитку ідей гуманізму, демократії, що ґрунтуються на винятковій цінності людської особистості, її унікальності, праві на гідне життя, незалежно від стану здоров'я. Інклюзія, передбачає зміни у змісті освіти, переплануванні навчальних приміщень таким чином, щоб вони відповідали потребам і можливостям всіх без винятку дітей.

Інклюзивне навчання в Новій українській школі може бути ефективним при створенні відповідних організаційно-педагогічних умов: сприятливий позитивно налаштований клімат в закладі освіти, прийняття дитини з особливими освітніми потребами, розуміння її особливостей, надання кваліфікованої допомоги з боку команди спеціалістів. Основою освітнього процесу в інклюзивному класі можна вважати його корекційну спрямованість, що передбачає виправлення вад та розвиток збережених природних можливостей дитини з психофізичними вадами, індивідуальний підхід та диференційоване викладання, що дозволяють зробити навчання гнучким, особистісно орієнтованим, можливим для розмаїтого дитячого колективу. Такі концептуальні положення є основою інклюзивного навчання у Новій українській школі.

В Україні поштовхом до запровадження інклюзивної освіти були ініціативи громадських і батьківських організацій, представники яких відстоювали права дітей з інвалідністю на отримання якісних освітніх послуг в умовах інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти. Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [2, с. 10].

Є лист МОН від 16.06.2020 року №1/9-328 «Щодо методичних рекомендацій з організації психолого-педагогічного консиліуму для проведення повторної комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини». Згідно з ним, щоби підтвердити або змінити висновок про комплексне оцінювання, має збиратися консиліум, до якого рекомендують залучити представника органу управління освітою, методиста обласного РЦПЮ, фахівців ІРЦ, практичного психолога, який має міжнародний сертифікат, педпрацівників ЗЗСО, корекційних педагогів спеціальних ЗЗСО (за потреби), фахівців сфери соціального захисту (за потреби), батьків або запропонованих ними фахівців, щоби це оцінювання було комплексним і правильним [9].

Основними чинниками становлення і розвитку інклюзивної освіти в Україні є:
– нові стандарти якості життя, які орієнтовані на врахування принципу інклюзивності;
– удосконалення національного законодавства, зокрема, у сфері освіти, його упорядкування відповідно до міжнародних документів, які чітко визначають статус осіб з інвалідністю, осіб з особливими освітніми потребами, регламентують їх права, а також зобов'язання держави щодо цих категорій осіб; – забезпечення формування системи управлінських рішень, організаційно-адміністративних дій, що впливають на формування чіткої структури організації освітнього процесу в умовах інклюзії [4; 8].

Реалізація інклюзивного навчання відбувається у інклюзивному закладі освіти, у якому створюються належні умови для навчання, виховання, розвитку та соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Крім того, серед переваг інклюзивної освіти варто звернути увагу на наступне: у дітей з особливими освітніми потребами поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток; вони вчаться налагоджувати дружні стосунки з однолітками з нормотиповим розвитком, залучаються до участі у громадському

житті класу та школи, таким чином відчують себе «на рівних» з іншими; в організації освітнього процесу педагоги орієнтуються на сильні якості, здібності та інтереси дитини з особливими освітніми потребами тощо [1].

У контексті нашого дослідження проаналізуємо сутність поняття «інклюзивне середовище в закладі загальної середньої освіти» та його структуру. Згідно із Законом України «Про освіту», «інклюзивне середовище – це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей» [7].

У структурі інклюзивного середовища в закладі освіти вчені виокремлюють такі три компоненти: просторово-предметний (безбар'єрна архітектура закладу освіти; наявність необхідних засобів, які відповідають потребам дітей); змістовно-методичний (варіативність і гнучкість освітньо-виховних методик, форм, методів і засобів навчання, що відображено у змісті індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами, індивідуального навчального плану; застосування адаптації та модифікації); комунікативноорганізаційний (створення команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами; стосунки між усіма суб'єктами освітнього процесу: батьками, дітьми, вчителями, асистентами вчителів, іншими спеціалістами; готовність педагогів до роботи в інклюзивному класі; сприятливий психологічний клімат у дитячому колективі; управління командною діяльністю фахівців) [5, с. 83].

Ознаками інклюзивного освітнього середовища, як зазначає І. Калініченко, є:

- спланований і організований фізичний простір, у якому б діти могли безпечно пересуватися під час групових та індивідуальних занять;
- наявність сприятливого соціального та емоційного клімату;
- створення умов для спільної роботи дітей, надання допомоги одне одному [3, с. 124].

У Концепції розвитку інклюзивного навчання зазначено основні завдання, які стоять перед державою у напрямку створення інклюзивного середовища у закладі освіти, зокрема, вони стосуються удосконалення нормативно-правового, науково-методичного, фінансово-економічного забезпечення, орієнтованого на впровадження інклюзивного навчання; запровадження інноваційних освітніх технологій в контексті форм інклюзивного підходу та моделей надання спеціальних освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю; формування освітньо-розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами шляхом забезпечення психолого-педагогічного, медикосоціального супроводу; впровадження інклюзивної моделі навчання у закладах загальної середньої освіти з урахуванням потреби суспільства; забезпечення доступу до соціального середовища та навчальних приміщень, розроблення та використання спеціального навчально-дидактичного забезпечення, реабілітаційних засобів навчання; удосконалення системи підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, які працюють в умовах інклюзивного навчання; залучення батьків дітей з особливими освітніми потребами до участі у навчально-реабілітаційному процесі з метою підвищення його ефективності [6].

На нашу думку, вирішення вказаних проблем можливе не лише через ґрунтовну законодавчу закріпленість питання щодо визначення категорій осіб з інвалідністю / особливими освітніми потребами, але передусім через визначення механізмів практичного впровадження інклюзії у заклади освіти, що стосуються професійної підготовки педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Вкрай важливою умовою також є здійснення перепідготовки вчителів, які вже працюють в умовах інклюзії і інтуїтивно намагаються організувати інклюзивне навчання. Необхідним також є формування у суспільстві адекватного розуміння питання інвалідності, толерантного ставлення до цієї категорії осіб. Таким чином, запровадження інклюзивної освіти та створення інклюзивного середовища у закладі загальної середньої освіти актуалізує іншу важливу проблему: підготовку високоосвічених педагогічних кадрів, які вмітимуть ефективно використовувати набуті знання, вміння та навички на практиці, активно розроблятимуть і впроваджуватимуть нові методи роботи в умовах інклюзивного освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інклюзивна освіта: основні положення. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» : веб-сайт. URL: http://ussf.kiev.ua/ie_inclusive_education .
2. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів : навчально-методичний посібник / Софій Н., Найда Ю., Маланчій В., Семко О. та ін. Київ, 2018. 174 с.

3. Калініченко І. О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. 2012. № 9. С. 120-126.
4. Колупасва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Видавництво «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
5. Поліхроніди А. Г. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних навчальних закладах. Наука і освіта. 2016. №
6. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : Наказ МОН від 01 жовт. 2010 р. № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912290-10> .
7. Про освіту : Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145–VIII. URL: <https://cutt.ly/KfoyAz6> .
8. Теорія і практика інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / упорядник К. М. Бондар ; Вид. 2-ге, доп. Кривий Ріг, 2019. 170 с.
9. Лист МОН від 16.06.2020 № 1/9-328 “Щодо методичних рекомендацій з організації психолого-педагогічного консилиуму для проведення повторної комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини” <https://imzo.gov.ua/2020/06/22/lyst-mon-vid-16-06-2020-1-9-328-shchodo-metodychnykh-rekomendatsiy-z-orhanizatsii-psykholoho-pedahohichnoho-konsyliumu-dlia-provedennia-povtornoj-kompleksnoy-psykholoho-pedahohichnoi-otsinky-rozvytku/>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗБУДОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Лисенко Є.Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Сасенко Т.А., викладач кафедри педагогіки та методик навчання
Хортицька національна академія
Запоріжжя*

Насьогодні освітня політика нашої держави проходить стрімкий процес модернізації та трансформації. Основними тенденціями сучасної освітньої парадигми є реалізація права на освіту всі здобувачів незалежно від їх можливостей та досягнень. За даними Міністерства освіти і науки України в інклюзивних класах навчається більше 25000 здобувачів освіти з особливими освітніми потребами різних нозологічних груп. Кожного року ця кількість збільшується, поряд з цим збільшується кількість інклюзивних класів. Впровадження інклюзивної форми навчання ставить перед освітянами багато завдань щодо розбудови інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти. Враховуючи вищезазначені дані, на наш погляд дослідження проблематики особливостей розбудови інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти є досить актуальним.

Вивченню патогенетичних механізмів, напрямків та методів діагностики та корекції розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку присвячено багато досліджень провідних українських науковців, серед яких Н. Базима, В. Бондар, О. Горлачов, Ю. Коломієць, С. Конопляста, І. Омелянович, А. Савицький, В. Синьов, Є. Синьова, Л. Фомічова, М. Шеремет, Д. Шульженко та інші.

В останнє десятиріччя проблематика впровадження інклюзивної форми навчання привернула увагу провідних науковців, серед яких Н. Дятленко, А. Лапін, Н. Квітка, Л. Коваль, А. Колупасва, Н. Компанець, Л. Наконечна, Л. Савчук, Н. Софій, О. Таранченко, Н. Ярмола. Всі науковці дійшли висновку, що інклюзивна освіта має позитивний вплив на всіх учасників освітнього процесу.

Інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальної діяльності [4].

Інклюзивна освіта керується наступними принципами:

- цінність кожної людини незалежно від її здібностей та особливостей;
- кожна людина має здатність відчувати і думати;
- кожна людина має право на те, щоб її почули;
- усі люди потребують на підтримку і дружбу ровесників;
- справжня освіта може здійснюватися лише у контексті реальних стосунків;
- різноманітність посилює усі сторони життя людини.

Отже, в основі поняття «інклюзивна освіта» покладена соціальна модель розуміння особливостей психофізичного розвитку. Дана модель передбачає розбудову інклюзивного

простору в закладах загальної середньої освіти з врахуванням психофізичних особливостей різних категорій учнів.

А. Колупаєва зазначила, що інклюзивна освіта, передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Відповідно до Закону України «Про освіту» інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [5].

Таким чином, інклюзивне середовище – це спеціальне середовище, спрямоване на забезпечення сприятливих умов для навчання і всебічного розвитку учнів різних нозологічних груп.

До категорії осіб з особливими освітніми потребами, які потребують додаткової підтримки під час освітнього процесу, належать:

- учні з порушеннями зору;
- учні з порушеннями слуху;
- учні з порушеннями опорно-рухового апарата;
- учні з ураженням нервової системи;
- учні з затримкою психічного розвитку;
- учні з порушеннями інтелектуального розвитку;
- учні із складними порушеннями мовлення;
- учні з розладами аутистичного спектра;
- учні з порушеннями мовлення (у тому числі з дислексією).

Сприятливе освітнє інклюзивне середовище складається з двох напрямків:

- універсальний дизайн – концепція, що передбачає дизайн предметів, послуг та оточення, якими можуть користуватися всі без винятку;
- розумне пристосування – внесення, в конкретному випадку, модифікацій для забезпечення реалізації всіх прав учня з особливими освітніми потребами.

Розглянемо компоненти інклюзивного середовища.

1. Просторо-предметний. Це архітектурно-доступна споруда школи та прилеглої території, що відповідають потребам учнів з особливими освітніми потребами; використання сучасних засобів навчання, предметів, елементів навчального простору, що відповідають освітнім потребам усіх дітей.

2. Змістовно-методичний. Містить: індивідуалізацію навчання – орієнтація навчальних програм на потреби кожної дитини, використання її сильних сторін; переважно сенсорний стиль навчання.

3. Комунікативно-організаційний компонент містить: організацію командної роботи; підвищення педагогічних компетенцій; збір інформації про учнів з особливими освітніми потребами.

Організація освітнього процесу будується на трьох складових інклюзивного навчання. Розглянемо їх детальніше.

1. Інклюзивна культура несе філософію інклюзивної освіти, будується на інклюзивних цінностях та є загальною для всіх співробітників школи. Спосіб впровадження інклюзивної освіти стає відчутним для всіх учасників співтовариства.

2. Інклюзивна політика повинна відображати інклюзію у всіх шкільних документах, стратегіях та інституційному розвитку. Документи, розроблені школою, мають передбачати чіткі стратегії розвитку дитини та інклюзивного простору, в якому вона знаходиться.

3. Інклюзивна практика ставить серйозні завдання перед освітньою системою і функціонуванням закладу освіти, мобілізує до злагодженості роботи колективу, удосконалення програм і методів навчання, стимулюючи розвиток компетенції вчителів та інших фахівців.

Таким чином, дослідження особливостей розбудови інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти дозволило зробити наступні висновки. Інклюзивне навчання, підґрунтям якого виступає соціальна модель, визначає загальну освітню політику нашої держави, адже цінність кожної людини виходить на перше місце у суспільстві. Розбудова інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти спрямоване на забезпечення сприятливих умов для навчання і всебічного розвитку учнів різних нозологічних груп. Інклюзивне середовище складається з основних компонентів: просторово-предметний; змістовно-методичний; комунікативно-організаційний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навчально-методичний посібник / за заг. ред. В.І. Шинкаренко. Київ : ТОВ «Видавничий дім Пляди», 2013. 96 с.
2. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи : монографія / за заг. ред. Г.В. Давиденко. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 242 с.
3. Колупасва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта : від основ до практики : монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 300 с.
5. «Про освіту» : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 24 берез. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 11.10.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Ляковська М.С., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м.Ніжин*

Інклюзія на сучасному етапі розвитку освіти є одним із варіантів включення дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір, а це означає, що стверено адаптоване освітнє середовище, надаються додаткові освітні послуги і відчутна користь від спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами зі здоровими однокласниками.

Впровадження інклюзії нерозривно пов'язане з демократизацією усіх сфер життя та визнанням за кожною людиною права на повноцінне життя й освіту та створення спеціального освітнього середовища, яке б дозволило забезпечити адекватні можливості і умови для отримання освіти в рамках освітніх стандартів. Таким особливостям організації інклюзивного навчання саме в початковій школі і буде присвячена наша стаття.

Останнє десятиліття багате науковими пошуками і дослідженнями проблем інклюзивної освіти українських науковців Ю.Богінської, В.Болдиревої, В.Бондар, А.Колупасвої, Т.Євтухової, В.Ляшенко, І.Іванової, В.Синьова, О.Столяренко, А.Шевчук, ОСавченко. В працях науковців розкриваються питання інтегрованого навчання здобувачів освіти.

Спеціалізація моделі розвитку ідеї інклюзивної освіти визначається кількома рівнями соціально-психологічних змін, кожен з яких потребує визначення механізмів впровадження, динамічних показників, критеріїв оцінки та основних суб'єктів змін.

1. *Системний рівень* змін визначається державною та регіональною політикою, вимагає моніторингових програм і забезпечує основні інституційні умови для системного розвитку інклюзивного процесу.

2. *Організаційний рівень* забезпечується діяльністю освітньої організації, вибудовуючись як культура, традиції та основні принципи, за якими проектується освітній процес конкретної школи. Створення спеціальних освітніх умов, класифікація кадрів, готовність школи до відкритого діалогу з соціальним оточенням і батьками, система підтримки і професійна взаємодія визначають динаміку змін на цьому рівні.

3. *Груповий рівень* – важливий соціально-психологічний рівень процесу включення, на якому вирішується головне питання: чи буде прийнятий «особливий» учень в колектив однолітків, чи може він стати активним учасником шкільної спільноти.

Основним об'єктом змін стає сфера освітніх відносин і навчальної взаємодії в класі. Для соціально-психологічних та фізичних вимірів на цьому рівні інклюзивного процесу застосовуються соціометричні інструменти та соціо-психологічні засоби.

4. *Індивідуальний рівень* включеності базується на понятті суб'єктності, на отриманні особистого досвіду, на усвідомленні своїй освітніх потреб та рівня участі в груповій взаємодії кожної особливої дитини [1, с. 183].

Реалізація основних принципів інклюзивної освіти здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти базується на наступних змістовних і організаційних підходах, методах, формах:

- індивідуальний навчальний план та індивідуальна освітня програма дитини з розвитку академічних знань і життєвих компетенцій;
- соціальна реабілітація дитини в освітній установі і поза нею;
- психолого-педагогічний супровід дитини в процесі навчання і соціалізації;
- психолого-педагогічний консиліум освітнього закладу;
- індивідуальна психолого-педагогічна карта розвитку дитини;
- портфоліо дитини з особливими освітніми потребами;
- компетентність вчителя в області загальної освіти з елементами спеціальної освіти, в області соціальної адаптації та реабілітації;
- підвищення кваліфікації вчителів закладу загальної середньої освіти в сфері інклюзії;
- робочі програми засвоєння предметів освітньої програми в умовах інклюзивної освіти здобувачів початкової освіти відповідно до освітніх стандартів;
- тьюторський супровід здобувача початкової освіти в процесі навчання;
- адаптивне освітнє середовище – доступність класів та інших приміщень установи (усунення бар'єрів, забезпечення дружності середовища установи); оснащення освітнього процесу асистуючими засобами і технологіями (технічними засобами забезпечення комфортного і ефективного доступу), корекційно-розвиваюче предметне середовище навчання і соціалізації;
- згуртування колективу молодших школярів, розвиток навичок співпраці, взаємодії та взаємодопомоги;
- орієнтація виховної системи закладу на формування та розвиток толерантного сприйняття і відносин учасників освітнього процесу [4, с. 36].

Основна мета освітньої установи, яка почала шлях розвитку інклюзивної практики – створення спеціальних умов для розвитку та соціальної адаптації здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами та їхніх однолітків.

Найбільшою та основною умовою включення дитини з особливими освітніми потребами в соціальний (зокрема, освітній простір) – створення універсального безбар'єрного середовища, що дозволяє забезпечити повноцінну інтеграцію дітей у суспільство. При цьому на рівні освітнього закладу ця умова доповнюється завданням створення адаптивного освітнього середовища [2, с. 30].

Наведемо основні групи умов:

1. *Матеріально-технічна база* закладу освіти, особливості оснащення спеціальним освітнім і корекційним обладнанням; існуючі можливості організації дистанційного навчання як вимога часу.

2. *Інформаційно-організаційне забезпечення* освітнього процесу, котре включає в себе нормативно-правову базу, фінансово-економічні умови, створення інклюзивної культури в закладі освіти, взаємодія із громадськими організаціями та батьками (необхідна розробка регламентів взаємодії із зовнішніми організаціями, локальних актів освітнього закладу, що реалізує інклюзивну практику), інформаційно-просвітницьке забезпечення.

3. *Організаційно-педагогічне забезпечення*, що включає реалізацію освітніх програм із урахуванням особливостей психофізичного розвитку та можливостей дітей із особливими освітніми потребами. Забезпечення можливості засвоєння освітньої програми згідно індивідуального навчального плану.

4. *Програмно-методичне забезпечення* освітнього процесу. Реалізація варіативних форм і методів організації навчальної та позанавчальної роботи. Використання різних видів освіти. Застосування сучасних технологій освіти і психолого-педагогічного супроводу. Адаптація методик навчання і виховання до особливих освітніх потреб дітей.

5. *Комплексний психолого-педагогічний супровід*, організація корекційної роботи.

6. *Кадрове забезпечення*. Спеціальна підготовка педагогічного колективу до роботи з дітьми з особливими потребами, роботи в умовах інклюзивної практики [3, с. 14-18].

Стратегія розвитку освіти за принципами інклюзії, яка зачіпає всі зазначені рівні змін, безумовно є довгостроковою, орієнтованою на стратегічне управління та соціокультурну динаміку.

В.В. Хитрюк підкреслює, що ключовою фігурою інклюзивного освітнього простору є вчитель, який вирішує ряд професійних завдань щодо забезпечення психологічного комфорту в освітньому процесі для всіх дітей. При цьому слід пам'ятати, що успішність такої роботи багато в чому залежить від узгодженої професійної взаємодії вчителя з іншими учасниками інклюзивного освітнього простору – групи супроводу особливої

дитини: вчителі-дефектологи, педагога-психолога, соціального педагога, батьків як звичайних, так і особливих дітей [3, с. 17].

Таким чином, інклюзивна освіта є інноваційним явищем у розвитку національної системи освіти і закріплюється на законодавчому рівні. У зв'язку з цим особлива увага приділяється психолого-педагогічному супроводу здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами. У процесі становлення інклюзивного освітнього простору важливе значення відводиться вчителю, котрий допомагає проводити діагностику, адаптувати і створювати нові освітні та корекційно-розвиваючі програми для адекватного навчання здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лапа В. М. Інклюзивне навчання як передумова розвитку комунікативної толерантності старшокласників та модель її формування у процесі внутрішкільної інтеграції. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*, 2018. № 1. С. 181-198.
2. Недомовна В. Інклюзія – вимога часу. Перші кроки до інклюзії. *Директор школи*. 2016. № 9/10. С. 29-35.
3. Недомовна В. Успішна інклюзивна освіта: співпраця батьківської спільноти та школи *Директор школи*. 2016. № 1/2. С. 12-19.
4. Петух О. В. «Українська» інклюзія: її місце та роль в освіті. *Управління школою*. 2015. № 19/20/21. С. 36-37.

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА – ЗАПОРУКА УСПІШНОСТІ У СТВОРЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Нягу В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Кічук Н. В.*, доктор педагогічних наук, професор
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл

Одним із найважливіших явищ у сучасній спеціальній освіті є рух за інклюзивну освіту. Ученими обговорюються проблеми інтеграції дітей з особливими освітніми потребами і активно розробляються підходи до навчання і виховання їх в умовах загальноосвітніх навчальних закладів (Данильчук А., Засенко В., Резніченко А., Чернова Е. та ін).

Поняття «інклюзивна освіта» (від франц. *Inclusif* – включає в себе) – термін, який використовується для опису процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в загальноосвітніх (масових) школах. Інклюзивна освіта – це довгострокова стратегія, що розглядається не як локальна ділянка роботи, а як системний підхід в організації діяльності загальноосвітньої системи в усіх напрямках в цілому [3, с. 56].

У контексті ідей, закладених у концепції «Нова українська школа» інклюзивне освітнє середовище осмислюється як – вид освітнього середовища, який забезпечує всім суб'єктам освітнього процесу можливості для ефективного саморозвитку в умовах окремого закладу освіти (6). Воно передбачає включення учнів з ООП в освітній процес, а саме - рішення проблеми освіти дітей з ООП за рахунок адаптації освітнього простору до потреб кожної дитини, включаючи реформування змісту, методичну гнучкість і варіативність, сприятливий психологічний клімат, перепланування навчальних приміщень так, щоб вони відповідали потребам всіх без винятку дітей і, по можливості, забезпечували повну участь дітей в освітньому процесі [4, с. 78].

Вивчення й узагальнення досвіду створення конструктивного освітнього середовища засвідчує про важливість його таких характеристик: гнучкість, ресурсність щодо змін; мобільність та ефективність управління; домінування в ньому гуманістичних цінностей; психолого-педагогічний інструментарій щодо діагностики й, обліку можливостей і потреб кожної дитини; наявність ресурсів для реалізації індивідуального освітнього маршруту здобувача освіти.

До необхідних умов організації інклюзивного освітнього середовища саме в початковій школі, відносяться, по-перше, матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу як параметра безбар'єрного середовища; по-друге, системний організаційно-педагогічний супровід дитино центризму; по-третє, повноцінна наступність дошкільної та шкільної освіти на рівні дидактичних технологій, освітніх програм, виховного простору закладу освіти (5).

Отже, при всій складності, багатоетапності і багатofакторності умов переходу школи до реалізації інклюзивного підходу, розробка інклюзивного середовища являє собою одну з

ключових і першочергових завдань закладу освіти. Так, дбаючи про втілення принципів інклюзивної культури, принципово важливим є дотримання такої сукупності вимог: раннього включення в інклюзивне середовище; корекційної допомоги; індивідуальної спрямованості освіти; командного способу роботи; стимулювання активності батьків; пріоритету соціалізації як процесу і результату інклюзії; безпеки освітнього середовища. А це уможливлється за рахунок співпраці і взаємодії всіх учасників освітнього процесу, адже кожен член педагогічної спільноти і батьки несуть ту чи іншу відповідальність за успіх спільної справи.

Сучасні вчені здебільшого єдині у визнанні, що розвиток інклюзивної освіти неможливий без мережевої взаємодії освітніх закладів для психолого-педагогічної підтримки та корекційної роботи, починаючи від раннього віку дитини з ООП, розвитку соціального партнерства, підтримки та участі соціальних установ і громадських організацій, що представляють інтереси і відстоюють дотримання прав дітей з особливими освітніми потребами, а також сімей, в яких живуть ці діти (Ветрова С., Колупаєва А., Шиліна Н. та ін).

Зазначене актуалізує ідеї педагогіки партнерства. Йдеться про напрям педагогіки, що включає собою систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості.

Доведемо пріоритети, покладені в основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Партнерство вченими визначається як специфічний стан, такий рівень освітньо-виховного процесу, при якому об'єкти і суб'єкти цього процесу об'єднуються в загальній діяльності відносинами товариства, взаємоповаги, взаємодопомоги, колективізму [2, с. 33].

Спостерігаючи за успішною практикою початкової школи, дн контекстним є інклюзивне середовище. Зазначимо виключну вагу пріоритета педагогіки партнерства, який полягає у переході від «педагогіки вимог» до «педагогіки відносин». Так, констатуємо природність у створенні творчої атмосфери на кожному уроці; через забезпечення впевненості учнів у власних силах; виключення методів примусу; та створення умов просування вперед «слабкому» і прискореного розвитку «сильних». З метою. Віднайдення нових підходів до створення інклюзивного середовища у вітчизняній початковій школі за реалій сьогодення, конкретизуємо певні знахідки освітян країн Балтії. Зауважимо, що донині в Латвії існують різні думки щодо визначення спеціальних потреб. Отож предметом інклюзії є проблема навчання дітей як з особливими потребами здоров'я, так і з ознаками неузгодженості хронологічного і психологічного віку, а також з труднощами навчання. Незважаючи на відмінність у поглядах на педагогічний сенс інклюзії та їх показники, в Латвії, законодавчо закріплена наступна тріада спрямованості інклюзивної освіти: інклюзивна освіта як спеціальна освіта; інклюзивна освіта як інтеграція; дитина як суб'єкт інклюзивної освіти в навчальних закладах різного типу з метою виховання повноцінного члена суспільства. Цікавим, на наш погляд, є те, що у прийнятій парламентом «Стратегії сталого розвитку Латвії до 2030 року» наголошується, що найчастіше в суспільній свідомості дискримінація формується через недостатню інформованість про наявні проблеми, адже отримуючи інформацію, в тому числі і про людей зі спеціальними потребами, суспільство може усвідомити проблеми даної групи людей. Наголосимо на тому, що в сучасній Латвії досить широко та швидко, одночасно з розвитком інклюзивної освіти розвивається і педагогіка партнерства, як запорука успішності у створенні інклюзивного середовища, зокрема, в початковій школі.

Таким чином, проблематика інклюзії зберігає свою актуальність. З пошуком інноваційних форм і методів налагодження партнерської взаємодії ми пов'язуємо наші подальші наукові розвідки у підсистемі «команда педагогів початкової школи – дитина с особливо освітніми потребами – батьківська спільнота».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ветрова С. Є. Батьки і початкова школа: Партнерство заради дитини. Х.: Вид-во «Ранок», 2009. 160 с.
2. Калько І.В. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості в контексті Нової української школи. Загальна педагогіка та історія педагогіки. Випуск 21. Т. 1. 2020. С. 33- 35.
3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] К.: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
4. Порошенко М. Інклюзивна освіта: навч. посібник. К. : Тов. «Агенство «Україна», 2019. 300 с.

5. Початкова освіта у контексті шкільних змін: теорія, методика, практика, досвід: монографія. Умань. 2021. 422 с.

6. Чернова Е., Резніченко А. Упровадження інклюзивної освіти в умовах НУШ *Дитина з особливими потребами* 2019. № 11. С. 11 – 16.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Пантелієнко А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка
кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинський
державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин*

Сьогодні інклюзивну освіту визнають одним зі стратегічних напрямків розвитку системи освіти. Серед комплексу умов, котрі визначають ефективність інклюзивної освіти, особливе місце займає пошук і апробація інноваційних моделей організації спільного навчання, нових форм і способів організації навчання. У зв'язку з цим потрібне аргументоване вивчення не лише феноменології інклюзії, а й її організаційно-методичних підстав. Це дозволить фахівцям планово, поетапно впроваджувати інклюзивне навчання, перетворювати освітній простір, щоб відповідати вимогам часу, очікуванням батьків і школярів [2, с. 12].

Інклюзія (від лат. include - роблю висновок, включаю) – включення дітей з особливими освітніми потребами в звичайні групи або класи загальноосвітніх установ (дитячі садки, школи). Інклюзія передбачає вирішення проблеми освіти дітей з обмеженими можливостями за рахунок адаптації освітнього простору, шкільного середовища до потреб кожної дитини, включаючи реформування освітнього процесу: перепланування навчальних приміщень так, щоб вони відповідали потребам і потребам усіх без винятку дітей; необхідні засоби навчання відповідно до типу відхилення розвитку дитини, психологічну та методичну готовність вчителів [2, с. 73].

Інклюзивну освіту визначаємо як систему освітніх послуг із дотриманням принципу забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу [42, с. 56].

А.Колупаєва пропонує таке визначення інклюзивного навчання: «гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання» [3, с. 43].

Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття в інклюзивному класі здійснюють у індивідуальній та груповій формі штатні працівники закладу (в тому числі вчителі-дефектологи), також фахівці інклюзивно-ресурсних центрів, навчально-реабілітаційних центрів, логопеди та ін. [2, с. 38].

Вчителі й асистенти вчителів, які працюють в інклюзивних класах, повинні забезпечувати сприятливу гуманну атмосферу міжособистісної взаємодії, у якій кожен учень незалежно від своїх можливостей, прагнучиме до досліджень, пошуку, творчості, що, в свою чергу, сприятиме успішному навчанню і розвитку [1, с. 224].

Вчитель може по-різному підходити до вирішення означеної проблеми: або ж скласти окремі плани для всього класу і окремо для дитини, котра має особливі освітні потреби; чи то зробити загальний план, в котрий будуть включені блоки завдань для кожної дитини, котра потребує індивідуального підходу, додаткової уваги, має особливі освітні потреби [4, с. 56].

Форми роботи можна застосовувати різні, важливо відобразити в ході уроку освітню траєкторію учня котрий має особливі освітні потреби в класі поруч з дітьми з нормальним розвитком. Кожен окремий етап уроку необхідно фіксувати, спрямовувати молодших школярів на те, що вони вже зробили та що ще необхідно зробити. Підсумковий етап має стати стає своєрідним стимулом, котрий має спонукати дитину до включення у більш складні види діяльності. Особливо описаний аспект важливий для дитини з особливими освітніми потребами [5, с. 12].

Методи та прийоми роботи вчителя початкової школи допоможуть йому вирішити завдання уроку або заняття. Методичне забезпечення слід майстерно підбирати і використовувати [5, с. 23]. Комбінувати або змінювати засоби і методи необхідно так, щоб при цьому одночасно відбувалася зміна видів діяльності дітей, щоб змінювався домінуючий аналізатор, щоб під час роботи було задіяно якомога більше аналізаторів – слух, зір, моторика, пам'ять і логічне мислення в процесі сприйняття матеріалу.

При роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі радимо враховувати такі рекомендації:

1. Якщо запланована робота з підручником і треба прочитати, то слід допомогти дитині відкрити підручник, знайти вказану сторінку, та показати, де будемо читати У процесі читання показати, де ми читаємо (діти не можуть утримувати увагу). Вказані тенденції трапляються в будь-якому класі, та в цьому прикладі дитина може, але не хоче з певних причин стежити за ходом уроку. В інклюзивну класі діти з особливими освітніми потребами фізично не можуть стежити за ходом уроку, тому їм потрібна допомога [5, с. 52].

2. Під час уроку часто доводиться скорочувати час для виконання завдань (якщо пропонуються питання до тексту, то радимо обговорити можна не більше чотирьох питань. Текст радимо прочитати не в повному обсязі, бо діти дуже швидко втомлюються).

3. Під час відповідей на питання учню з особливими освітніми потребами слід надати трішки більше часу на обдумування, адже реакція дітей може бути уповільнена.

4. Також виконання письмових робіт, робота з тестами займають набагато більше часу, тому необхідна допомога вчителя або асистента - знайти зошит, відкрити зошит, знайти ручку.)

Хід уроку залежить від того, наскільки стикаються досліджувані теми у учнів з різними освітніми потребами, як вони засвоїли попередню тему, який етап навчання взято за основу (виклад нового матеріалу, повторення пройденого, контроль знань, умінь і навичок). Якщо у всіх учнів класу тема загальна, то вивчення матеріалу ведеться фронтально, і діти отримують знання того рівня, який визначається їхньою програмою [2, с. 74].

Закріплення і відпрацювання отриманих знань, умінь і навичок будуються за допомогою різноманітного дидактичного матеріалу, який має бути індивідуально підібраним для кожного учня (картки, вправи з підручника, тексти на дошці і т.д.).

Якщо вивчається матеріал при якому спільна робота неможлива, то в такому випадку радимо урок вибудовувати за такою структурою:

- учитель спочатку пояснює новий матеріал за типовими державним програмами, а учні з обмеженими можливостями здоров'я в цей час виконують самостійну роботу, спрямовану на закріплення раніше вивченого.

- для закріплення вивченого матеріалу вчитель дає класу самостійну роботу, а з групою учнів, що мають особливості в розвитку, організовує роботу, що передбачає аналіз виконаного завдання, надання індивідуальної допомоги, додаткове пояснення і уточнення, пояснення нового матеріалу.

Таке чергування діяльності вчителя доцільно застосовувати протягом усього уроку [2, с. 74].

При необхідності вчитель може додатково використовувати картки-інструкції, в яких відображений алгоритм дій школяра, наведені різні завдання і вправи. Такий педагогічний прийом використовується як з дітьми зі звичайними психофізичними можливостями, так і з дітьми, що мають обмежені можливості здоров'я залежно від кількості тих і інших дітей [2, с. 87].

При організації режиму уроку в інклюзивну класі вчитель повинен дотримуватися наступних вимог, які ставляться до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами:

1. Урок повинен мати чіткий алгоритм. Звикаючи до певного алгоритму, діти стають більш організованими.

2. Кожне завдання, яке пропонують «особливим» дітям, теж має відповідати певним алгоритмам дій.

3. Урок в інклюзивну класі, де є діти з особливими освітніми потребами, повинен передбачати велику кількість використання наочності для спрощення сприйняття матеріалу.

4. Одна з основних вимог до уроку – це врахування слабкої уваги дітей з обмеженими можливостями здоров'я, їх виснаження та пересичення одноманітною діяльністю. Тому на уроці вчитель повинен змінювати різні види діяльності: починати урок краще з завдань, які тренують пам'ять, увагу; складні інтелектуальні завдання використовувати тільки в середині уроку; чергувати завдання, пов'язані з навчанням, і завдання, які мають тільки корекційну спрямованість (зорова гімнастика, використання завдань на розвиток дрібної моторики, розвиток сприйняття і мислення); використовувати сюрпризні, ігрові моменти, моменти змагання, інтриги, рольові ігри, міні-постановки (тобто всю ту діяльність, яка зачіпає емоції дітей і пов'язує знання з життям).

Отже, у роботі вчителя з молодшими школярами з особливими освітніми потребами на уроці потрібно зважати на індивідуально-типологічні особливості дітей, використовувати диференційований підхід. Планування уроку в інклюзивну класі повинно включати в себе як

загальноосвітні завдання (задоволення освітніх потреб в межах державного стандарту), так і корекційно-розвиваючі завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лапін А. В. Робота асистента вчителя в інклюзивному освітньому закладі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2014. Вип. 5. с.219-232.
2. Любімова А. В. Впровадження інклюзивної освіти : управлінський аспект. Київ: Шк.світ, 2018. 139 с.
3. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: наук.-метод. зб. за ред. В. В. Засенка Вип. 12 НАПН України, Ін-т спец. пед. Київ, 2017. 182 с.
4. Савченко С. В. Організація роботи асистента вчителя в інклюзивному класі. *Педагогічний пошук*. 2018. № 2. с.55–56.
5. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Упорядник Бондар К. М. 2–ге вид., доп. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД АКАДЕМІЧНО ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Пащикова М. А. здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Умарова В. В.*, доктор педагогічних наук, доцент
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків

Кожна обдарована дитина потребує індивідуальної допомоги у розкритті її потенцій та можливостей, в удосконаленні розумових операцій, підвищенні пізнавальної та інтелектуальної активностей, а відтак, у формуванні в майбутньому самодостатньої, зрілої та гармонійної особистості.

Аналіз результатів останніх досліджень привертає увагу до того, що немає чіткого визначення поняття «академічна обдарованість». Часто дослідники послуговуються поняттями «академічна обдарованість», «інтелектуальна обдарованість», «розумова обдарованість» як синонімами.

В. Онацький вважає *академічну обдарованість* індивідуальним проявом обдарованості дитини. Дитину, чиї здібності та потенціал для навчальних досягнень значно вищі, ніж у її однолітків, дослідник називає академічно обдарованою. Для такої дитини характерні стійка пізнавальна потреба, дослідницька активність у виконанні будь-яких завдань, здатність до аналізу і прогнозу. При цьому типі обдарованості на перший план виходять *особливі здібності до навчання* [7].

Н. Бугайова звертає увагу, що діти з академічним типом обдарованості – «це типові медалісти, з яких потім виходять добротні професіонали» [2].

М. Головка робить висновок, що у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях *академічну обдарованість* розглядають як багатогранний феномен, інтегральну характеристику особистості, яка *реалізується* через успішну навчально-пізнавальну діяльність у певній галузі [4].

Л. Данилевич академічну обдарованість розглядає як вид інтелектуальної обдарованості, що проявляється в успішності та в неординарних досягненнях у навчанні, високих показниках швидкості та легкості засвоєння великих обсягів знань з різних шкільних предметів [5].

Академічна обдарованість за О. Вашук, це інтегральна характеристика особистості, що *грунтується* на складній поліфункціональній системі психологічних та психофізіологічних властивостей індивіда. Академічна обдарованість *реалізується* через успішну діяльність що проявляється в неординарних досягненнях у навчанні, швидкості та легкості засвоєння великих обсягів знань, високих показниках успішності з усіх предметів або з окремих навчальних дисциплін.

Як зазначає О. Вашук, академічна обдарованість характеризується домінуванням мотивації, надзвичайною наполегливістю та працьовитістю у оволодінні улюбленими предметами; академічно обдаровані учні мають міцні систематизовані знання енциклопедичного характеру, можуть тривалий час виконувати одноманітну роботу [3].

У нашому дослідженні ми будемо дотримуватися визначення, яке надає професор

О. Коваленко: «Академічна обдарованість – це природжена, генетично передана в задатках характеристика індивіда, яка визначає потенціал можливого розвитку його здібностей у навчальній діяльності. ... Академічно обдаровані учні початкової школи – це діти початкової школи, які виявлені професійно підготовленими фахівцями як суб'єкти, що мають потенціал для успішного здійснення навчальної діяльності завдяки конкретним академічним здібностям» [7, с. 23].

Найоптимальнішою системою підтримки обдарованості визнано психолого-педагогічний супровід. Питання психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості підіймали О. Антонова, І. Бех, А. Деркач, В. Зінченко, Т. Череднікова та інші. О. Антонова зазначає, що психолого-педагогічний супровід сьогодні є не просто сукупністю різноманітних методів коректувально-розвивальної роботи з дітьми, а виступає комплексною технологією, особливою культурою підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань її розвитку, навчання, виховання, соціалізації.

У науковій літературі використовуються поняття різних видів супроводу: «педагогічний», «фасилітативний», «психологічний», «соціально-педагогічний» тощо. У педагогічному словнику «супровід» визначається як «йти разом», «слідувати» та тлумачиться як засіб залучення особи до процесу взаємодії з метою створення умов для саморозвитку, саморуку у діяльності усіх суб'єктів взаємодії.

Багато дослідників акцентують на педагогічному супроводі обдарованих учнів в контексті сучасного закладу освіти. Педагогічний супровід доцільно розглядати як процес створення оптимальних умов розвитку та прояву індивідуальних здібностей обдарованих учнів та одночасної корекції факторів, що негативно впливають на реалізацію відповідних здібностей дітей. Головна мета педагогічного супроводу полягає у максимальному сприянні всебічного, гармонійного та ефективного розвитку обдарованого учня.

Особливе місце у системі психолого-педагогічного супроводу посідає психологічний супровід обдарованої дитини. Дослідники визначають психологічний супровід обдарованої дитини як спрямованість на діагностику ситуації її розвитку, надання допомоги в адаптації до реальних життєвих умов, формування мотиваційно-вольової сфери, гармонізацію міжособистісних стосунків, психологічну підготовку до участі в олімпіадах, конкурсах, навчання навичкам саморегуляції [8].

Значну роль у вирішенні цих завдань відіграє шкільна психологічна служба. Саме вона покликана забезпечити академічно обдарованим дітям належні психолого-педагогічні умови повноцінного розвитку в рамках певного соціально-педагогічного простору.

Проте неможна недооцінювати й ролі батьків. Дослідження Б. Блума, пов'язані з біографіями 120 видатних молодих людей, засвідчили, що їхні батьки присвячували дітям багато часу, енергії, а також забезпечували фінансово отримання ними високоякісної освіти. Будучи працьовитими, вони вимагали такого ж ставлення до праці й від своїх дітей.

Аналізуючи дослідження О. Антонової стосовно організації психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості, виокремлюємо такі етапи: аналітико-діагностичний; формувальний (етап формування, поглиблення і розвитку здібностей); мотиваційно-стимулюючий (заохочення, стимулювання учнів до саморозвитку та самоосвіти); рефлексивний та контроль-результативний етап (підведення підсумків, виявлення недоліків і позитивних змін, корекція подальшої роботи) [1].

Таким чином, проблема обдарованості носить комплексний характер, оскільки в ній перетинаються інтереси держави, суспільства, особистості і різних наукових напрямів. Складність і специфіка роботи з академічно обдарованими дітьми вимагають психолого-педагогічного супроводу їх навчання із залученням різних фахівців – педагогів, психологів, соціологів, вчителів-практиків, діячів культури і спорту, менеджерів в галузі освіти та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Теоретичні та практичні умови створення науково-педагогічного супроводу обдарованої особистості в Україні. *SPOŁECZENSTWO I EDUKACJA Międzynarodowe Studia Humanistyczne*. Nr 2/2012 [s. 386-399].
2. Бугайова Н. М. Особливості міжособистісної взаємодії інтелектуально обдарованих дітей. URL: https://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpu/2011_1/files/6469.pdf
3. Ващук О. В. Теоретичні підходи до визначення структури готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості старшокласників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2013. Вип. 19 (29). С. 176–180.

4. Головка М. Академічна обдарованість та проблема її діагностики в сучасній психолого-педагогічній теорії та практиці. *Навчання і виховання обдарованої дитини : теорія та практика*. К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2011. С. 247–254.
5. Данилевич Л. А. Перфекціонізм як особистісний чинник академічної обдарованості студентів: автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.01. ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2010. 20 с.
6. Коваленко О. А. Теоретичні і методичні основи навчання академічно обдарованих учнів початкової школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09. Кривий Ріг, 2011. 629 с.
7. Онацький В. М. Академічна обдарованість та методи її діагностики. *Обдарована дитина*. 2002. № 2. С. 51–56.
8. Шевчишена О.В. Психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини у загальноосвітньому навчальному закладі: науково-метод. посіб. Хмельницький: ОППО, 2016. 237 с.

ЗАСТОСУВАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДИК У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Перката А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Колбіна Л.А. кандидатка педагогічних наук, доцентка
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Одеса*

На сьогодні актуальними є питання розробки нових технологій освіти, виховання і розвитку особистості учня, що відповідає сучасним соціальним, економічним, моральним і освітнім технологіям. Адже духовне багатство людства, відбите саме в культурі та усвідомлюється суспільством як особлива цінність, а культура особистості стає соціально-значущою якістю. У зв'язку з цим особливо гостро постає питання про підвищення якості освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами, про пошук нових, більш ефективних методів та прийомів їх навчання та виховання.

В Україні, відомо, спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості таких дітей, а їх сім'ї становлять одну з найбільш вразливих категорій населення. З метою сприяння інтеграції в суспільство дітей з нетиповим рівнем розвитку в умовах викликів Нової української школи, сьогодні, необхідно створити соціальний простір системної підтримки та супроводу для них та їхніх сімей. Це має бути загальне освітнє середовище з дотриманням безбар'єрних принципів, де разом з іншими дітьми здобувають освіту діти з особливими освітніми потребами. Ця обставина ставить не лише вчителів, а й спеціальних педагогів (логопедів, дефектологів, психологів, соціальних педагогів та інших) перед необхідністю подальшого пошуку нових ефективних підходів до діагностики та особливо до корекції порушень розвитку. Діти з відхиленнями психофізичного розвитку мають сталу соціальну дезадаптацію, яка обмежує можливості їх інтеграції в соціум. З огляду на це необхідно вживати нові заходи щодо поліпшення стану соціальної адаптації. Це неможливо без сформованості всіх складових вищезазначеного процесу, а особливо навичок спілкування. Для подальшої успішної інтеграції дитини з особливими освітніми потребами у соціальне середовище, на наш погляд, доцільно використовувати методи арт-терапії.

Що стосується тлумачення арт-терапії, то їх є величезна кількість і кожне з яких несе своє смислове значення. Ось, наприклад, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови дається таке визначення арт-терапії – це «метод лікування нервових і психічних захворювань засобами мистецтва та самовираження в мистецтві» [1, с. 41]. Слушною нам є позиція О. Сороки, яка визначає «арт-терапію як інноваційну освітню технологію «лікування» засобами образотворчого мистецтва, а саме малюнком, графікою, живописом, скульптурою для гармонійного розвитку особистості. Як допоміжні засоби в арт-терапії використовують музику, казку, танець, гру, драму тощо» [5, с. 34]. Не можемо не звернути уваги на визначення О. Вознесенської щодо арт-терапії, дане поняття на нашу думку є розкриттям методу який найбільше підходить для наших дітей, дослідниця його демонструє, як «метод оздоровлення за допомогою творчого самовираження. Зцілення передбачає духовну цілісність, гармонію духа і тіла» [2, с. 20]. І на узагальнення необхідно зазначити науковців (Г. Бурменску, Є. Захарову, О. Карабанову), які розглядають арт-терапію і як «...усі види практики надання психологічної допомоги особистості, навчання, реабілітації і психотерапії, засновані на мистецтві і творчих продуктивних формах активності людини... Арсенал форм,

видів і методів арт-терапії надзвичайно різноманітний» [3, с. 206]. Що й підтверджує необхідність застосування арт-терапевтичних методик у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами і що даний метод є корисний у застосуванні розпочинаючи з молодшого шкільного віку на що направлена наша діяльність.

Для того аби краще зрозуміти особливості використання арт-терапевтичних методик в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, вважаємо за необхідне, розглянути її комплексне застосування: корекція дефекту (система психолого-медично-соціальних заходів, спрямованих на виправлення або подолання недоліків психофізичного розвитку дитини); корекція педагогічна (комплекс навчально-виховних заходів, що спрямовані на подолання у дітей відхилень, пов'язаних з психічними процесами: пізнавальними, емоційними, вольовими); корекція психологічна (напрямок реабілітаційної, корекційної та корекційно-виховної роботи з аномальними дітьми, метою якої є подолання порушень психічного розвитку, в першу чергу відхилень у розвитку особистості); корекція психосоціальна (комплекс заходів, спрямованих на подолання тих психологічних, педагогічних і соціальних відхилень у дитини, що віддзеркалюються на її соціальному статусі та можливостях самореалізації у середовищі життєдіяльності) [4].

Арт-терапевтичні методики в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами сприяють гармонізації їх особистості через розвиток здатностей самовираження й самопізнання, забезпечують корекцію психоемоційного стану дитини, психофізіологічних процесів за допомогою зіткнення з мистецтвом. Практичний досвід використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами показує її великий терапевтичний і корекційний ефект. Це пояснюється тим, що такі методики дають можливість широко використати не тільки групову, але й індивідуальну форми роботи з дитиною із потребами, ставити й вирішувати конкретні психокорекційні завдання щодо створення нових мотивів, установок, їх закріплення в реальній дійсності.

Розглянемо детальніше які методи арт-терапії доцільно використовувати та які будуть найбільш ефективними в тих чи інших вадах розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Так, позитивний корекційний ефект у дитини з порушенням слуху може дати використання ізотерапії, кінезітерапії, а в дитини з порушенням зору використання вокалотерапії, казкотерапії. Дітям із ДЦП може бути показана хореотерапія, казкотерапія, вокалотерапія. Імаготерапія, музична терапія, кінезітерапія, особливо корекційна ритміка, танцювальна терапія дають позитивні результати майже при всіх видах порушень (мови, слуху, зору, затримці психічного розвитку, розумової відсталості, ДЦП).

Серед видів арт-терапії для психологічної корекції дітей, використовується кінезітерапія (танцетерапія, хореотерапія). Застосування ізотерапії зазвичай використовують у роботі з дітьми з порушеннями слуху, мови, затримкою психічного розвитку, яка дозволяє одержати позитивні результати: створюються сприятливі умови для спілкування замкнених дітей; забезпечується емоційне відреагування тощо. Корекція засобами образотворчого мистецтва для дітей з потребами може бути представлена у вигляді спеціальних занять, причому перевага віддається вправам, що припускають нескладну роботу з матеріалом, включаючи використання піску, глини, наливання різних фарб на аркуш паперу.

Іншим видом арт-терапії, що дає позитивні результати, є музична. Музично-терапевтичні сеанси можуть здійснюватися як в індивідуальній, так і в груповій формах. Заняття засобами рецептивної музичної терапії з дітьми із проблемами спрямовані на моделювання позитивного емоційного стану, катарсис, вихід за допомогою сприйняття музики із психотравмуючої ситуації. Заняття ритмікою дають позитивну динаміку в розвитку психоемоційної, психомоторної сфери дітей з обмеженими можливостями. Психогімнастика містить у собі комплекс вправ, ігор, етюдів, метою яких є збереження психічного здоров'я дитини із обмеженими можливостями. Велике значення в таких заняттях надається корекції комунікативних порушень, труднощів спілкування з однолітками, небажаних особистісних особливостей. Важливим розділом психогімнастики є корекція психічних функцій (уваги, пам'яті, виразної моторики) і емоційно-вольової сфери, здійснюваних в іграх, вправах, етюдах.

Наступним арт-терапевтичним методом є імаготерапія, вона застосовується як в індивідуальній, так і груповій формах. При цьому головна мета її проведення – не публічний виступ дітей перед глядачами як завершальна форма роботи, а поглиблення й фіксація психотерапевтичного ефекту. Спектр арт-терапевтичних методик, використаних у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, може бути доповнений казкотерапією, як одним із видів бібліотерапії. Ця методика дає позитивні результати з дітьми, що випробовують різні

емоційні й поведінкові затруднення, складності в комунікативно-рефлексивних процесах, прийнятті своїх почуттів (сорому, провини).

Отже, зазвичай у практиці усе більше використовуються різні види арт-терапії: музичну терапію, ізотерапію, казкотерапію, кінезітерапію, імаготерапію, лялькотерапію тощо. Однак застосування тієї або іншої арт-терапевтичної методики визначається варіантом і характером наявного в дитини порушення. Це пов'язане з тим, що невірне використання арт-терапевтичної методики стосовно дитини з нетиповим рівнем розвитку може зробити не корекційний, а психотравмуючий вплив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. Бусел В. Т.]. Київ; Ірпінь : Перун, 2007. 1736 с.
2. Вознесенская Е.Л. Особенности и перспективы развития арт-терапии в Украине. Наукові праці (Серія : Педагогіка) : науково-методичний журнал. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. Вип. 95. Т. 105. С. 19–24.
3. Возрастно-психологический подход в консультировании детей и подростков : учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / Г.В. Бурменская, Е.И. Захарова, О. А. Карабанова и др. Москва : Академия, 2002. 416 с.
4. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. Санкт-Петербург : Речь, 2004. - С. 43 - 81.
5. Сорока О.В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арттерапевтичних технологій : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Ольга Вікторівна Сорока. Тернопіль, 2016. 534 с.

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

*Понівца І.І. здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Шугай Я.М., кандидат педагогічних наук
Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
м. Запоріжжя*

В сучасному хаотичному світі кожен хоче вибороти для себе «місце під сонцем» і прагне бути «на коні». Хтось за рахунок своїх власних досягнень і надбань прагне всебічного визнання, а хтось за чужий рахунок, нерідко методом приниження інших людей, підпорядкування, залякування задля підвищення своєї авторитарної значущості. Як кажуть у народі «жар чужими руками загібати».

Часто такі прагнення призводять до суперечок, непорозумінь і конфліктів як серед дорослих людей так і серед неповнолітніх осіб. Такі явища можна зустріти в будь-якому колективі.

Особливу увагу таким непорозумінням необхідно приділяти в дитячих колективах, щоб з часом незначні розлади у стосунках між учасниками колективу не переросли у щось більше та серйозніше. А саме, щоб такі непорозуміння не стали початком булінгу.

З англійської мови «bully» означає хуліган, залякувати. Тобто «булінг» - форма насильства у вигляді травлі, бойкоту, псування особистих речей, насмішок, дезінформації, фізичній розправі, тощо [3].

Булінг або цькування може проявлятися як у вигляді образливих слів та дій так і у вигляді насмішок та осуду за особисті погляди та якості, симпатії. Часто булінг проявляється і у вигляді нанесення шкоди особистим речам, поширення неправдивої та приватної інформації про людину. Нерідко можна зустріти і прояв булінгу в об'єднанні групи людей проти іншого задля шантажу і залякування. Можна зустріти і насмішки над помилками, хворобою чи особливостями розвитку. Це також прояви насилля – цькування.

Серед школярів також нерідко можна зустріти прояви цькування. Насильство в освітньому середовищі має різний характер і природу. Проявляється як у вигляді одноразових, так і у вигляді систематичних дій. Систематичність таких дій є дуже великою небезпекою для розгортання подальших подій. До того ж виявити випадки насильства в освітньому середовищі досить важко. Кривдники намагаються робити свою «чорну справу» переважно в той час і в тому місці, де відсутній контроль і нагляд дорослих. Це коридори школи, вбиральні,

роздягальня, шкільне подвір'я, столова, «тихі» місця. А спостерігачі бояться повідомляти про такі випадки, щоб не опинитись на місці жертви або не стати «ябідною» [2].

Ознаки булінгу:

- наявні кривдник та потерпілий (жертва);
- при знуцанні присутні спостерігачі (байдужі спостерігачі, спостерігачі-захисники, активні спостерігачі-захисники)- збоку жертви; з боку кривдника- пасивні спостерігачі-прихильники, активні спостерігачі-прихильники, послідовник(и);
- систематичність знуцання;
- потерпілому спричинена психічна та/або фізична шкода.

Психологічний булінг- принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміки обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, маніпуляції, жарти, шантаж, тощо.

Фізичний булінг- агресивне фізичне залякування, що полягає у багаторазово повторюваних ударах, стусанах, підніжках, блокуванні, поштовхах, дотикам, що можуть бути небажаними та неналежними.

Поведінковий булінг - це бойкот, плітки, ігнорування, ізоляція в колективі, інтриги, шантаж, вимагання, створення неприємностей.

Вербальна агресія - виражається в постійних глузуваннях, підступах, образах, окриках і, навіть прокльонах.

Кібербулінг- дуже популярний як серед підлітків, дорослих так і серед молодших школярів. Виявляється в цькуванні в соціальних мережах, або надсилання образ на електронну адресу. Сюди входять зйомка і викладання непривабливого відео в загальний доступ.

Чинниками та причинами виникнення булінгу можуть виступати різні фактори.

Особистісні чинники - психічні, психологічні, інтелектуальні, фізичні особливості розвитку дитини і зовнішність. Розлади та порушення в розвитку дитини можуть стати причинами для цькування.

Ініціаторами можуть стати діти, що мають певні індивідуальні психологічні особливості (синдром дефіциту уваги, гіперактивність, розлади поведінки, біполярний розлад, опозиційний розлад, посттравматичний стресовий розлад та ін.)

Сімейні чинники - визначають агресивну поведінку дітей і можуть також спровокувати булінг. До них належать:

- брак уваги та близьких стосунків між батьками та дітьми (позбавляє дитину можливості поділитись з рідними та обговорити свої успіхи та невдачі, поділитись емоціями та тривогами);

- слабкий або занадто сильний стиль спілкування (діти копіюють поведінку дорослих, якщо ті агресивно ставляться до дитини);

- гіперопіка над дитиною (дитина сприймає навколишній світ як джерело загрози);

- тиск або жорстоке поводження батьків з дітьми (породжує агресію та ненависть, діти ведуть себе відповідно як поводитись дорослі за тією ж схемою по відношенню до однолітків, намагаючись показати «хто тут головний»);

- домашнє насильство (дитина, що потерпає від домашнього насильства може стати як кривдником так і жертвою);

- проживання в неповній сім'ї (на завжди породжує агресію від нестачі уваги та спілкування з дорослими).

Чинники середовища- несприятливий соціально-психологічний клімат в колективі, стрес від навчання, перевантаження, відносини з однокласниками та вчителями, відсутність уваги з боку вчителів сприяють появі сварок, конфліктів і проявів насильства, що є початком переходу в булінг.

До них належать такі причини:

• авторитарний стиль навчання (коли своєю поведінкою вчитель може стати ініціатором початку появи булінгу в дитячому колективі);

• виокремлення учня/учениці (провокує суперництво, що стає в подальшому фундаментом для цькування тих учнів/учениць, які мають низький рівень засвоєності навчального матеріалу);

• ігнорування проблеми на рівні закладу освіти (якщо педагогічні працівники закладу освіти відмовляються усвідомлювати факт присутності булінгу в школі/ в класі, то з часом- дуже швидко у дітей формується сприйняття такої ситуації як норми поведінки, безкарності, та безнадійності);

• відсутність контролю з боку педагогічного персоналу за поведінку дітей (відсутність контролю в коридорах школи та «тихих» місцях).

Моторошно усвідомлювати, що хтось з дітей може стати жертвою насилля, може потерпати від фізичної розправи, морального приниження.

Водночас дані Ради Європи свідчать про те, що кожна друга дитина стає жертвою психологічного насильства, кожна третя- фізичного, а кожна четверта- стикається з жорстокими переслідуваннями, цькуваннями, агресією в школі.

Та майже половина з них нікому нічого не розповідають, залишаючись один на один зі своїми проблемами.

Для профілактики булінгу в школах необхідно застосовувати різні методи і прийоми, види робіт.

1. Проведення батьківських зборів з обговоренням актуальних тем і проблем, наданням консультацій та тестувань для визначення рівня самооцінки дитини та тривожності дитини, як захистити і заспокоїти дитину у різних життєвих ситуаціях.

2. Активна виховна робота з учнями (проведення годин спілкувань, класних годин, залучення до створення «Золотих правил класу», надання інформації у вигляді порад, тестувань, просвітницька діяльність, поручительська робота, перегляд мультфільмів, спрямованих на виховання толерантності з подальшим обговоренням за змістом, надання ресурсів з питань протидії булінгу тощо).

3. Робота з педагогічним персоналом щодо роз'яснення протидії булінгу у закладі освіти, створення чергування на перервах в коридорах школи, роздягальні, столовій та інших приміщеннях.

4. Створення консультативного центру.

5. Психологічний супровід і контроль з боку штатного психолога, проведення консультацій, ігор, вікторин та ін. [1].

Булінг в будь-якому колективі це недопустимий прояв зневаги до оточуючих, а особливо у дитячому колективі. Це проблема вже давно вийшла на світовий рівень та займає лідируючі позиції. Психологи, вчителі та батьки занепокоєні зростанням у суспільстві агресії та проявів її у бік інших дітей. А отже, це може спровокувати та стати початком цькування. Ця проблема потребує вирішення на багатьох рівнях організації суспільства.

Для запобігання виникнення проявів булінгу в навчальному середовищі в першу чергу необхідно тісно співпрацювати з дітьми, здійснювати педагогічну просвіту батьків та сприяти доброзичливій атмосфері в класі та освітньому закладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барліт А.Ю. Форми і методи подолання (мінімізації) соціальнопедагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі. *Горизонти освіти*. 2012. №2. С. 44-46.
2. Король А. Причини та наслідки дослідження явища булінгу. *Відновне правосуддя в Україні*. 2009. № 1–2. URL: https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/poperedzhennya_dl/buling_article.Pdf (дата звернення 10.10.2022).
3. Протидія булінгу. URL: http://birky-zosh.pl.sch.in.ua/pprotidiya_bulingu/scho_take_buling/ (дата звернення 07.10.2022).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗБУДОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З РАС В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Сасенко Т.А., викладач кафедри педагогіки та методи навчання
Хортицька національна академія Запоріжжя*

Насьогодні система освіти України проходить процес повної трансформації та переорієнтації системи цінностей. Суспільна свідомість перейшла від сегрегації осіб з особливостями психофізичного розвитку до соціальної інклюзії, яка має на меті включення окресленої категорії осіб у всі ланки суспільного життя. Поряд з цим, впровадження інклюзивної форми навчання забезпечило реалізацію прав кожної дитини на освіту незалежно від її можливостей та досягнень. Перед сучасними освітніми установами поставлено багато завдань щодо розбудови інклюзивного простору для дітей різних нозологічних груп. Кількість учнів з розладами аутистичного спектра щорічно збільшується, що підтверджується загальними статистичними даними щодо народжуваності даної категорії дітей. Всесвітня організація охорони здоров'я наголошує на тому, що одна дитина зі ста шести десяти у світі має розлади аутистичного спектра. Міністерство охорони здоров'я України щорічно реєструє сімсот нових випадків аутизму. Діти даної нозологічної групи мають первазивні, тобто наскрізні порушення розвитку, що має безпосередній вплив на їх подальшу соціалізацію. Враховуючи всі зазначені дані, на наш погляд дослідження проблематики особливостей розбудови інклюзивного простору для учнів початкової школи з розладами аутистичного спектра в закладах загальної середньої освіти є досить актуальним.

Сучасні зміни освітньої політики, пов'язані з впровадженням інклюзивного навчання у заклади загальної середньої освіти привернули увагу багатьох українських вчених, серед них І. Білозерська, К. Бондар, Л. Будяк, А. Колупаєва, З. Ленів, Ю. Найда, Т. Сак, Ж. Свірська, В. Синьов, Т. Скрипник, О. Таранченко, О. Шестопалова, Д. Шульженко та інші. Всі вони дійшли висновку, що інклюзивна форма навчання найбільш природня для дітей різних нозологічних груп та має позитивний вплив на всіх учасників освітнього процесу.

Дизонтогенез психічного розвитку за аутичним типом, особливості корекційно-розвиткової роботи широко досліджувалися та продовжують вивчатися провідними українськими вченими, а саме Н. Базимою, С. Коноплястою, І. Логвіною, І. Недозим, К. Островською, М. Рождественською, В. Тарасун, Х. Ткач, Т. Сак, В. Синьовим, Т. Скрипник, Г. Хворовою, А. Чупріковим, М. Шеремет, Д. Шульженко та іншими. Вчені зазначають, що структура дефекту при аутизмі пов'язана з порушеннями соціально-комунікативної сфери та обмеженими патернами поведінки, що в свою чергу потребує організації психолого-педагогічного супроводу упродовж всіх етапів навчально-виховної роботи.

Учні з розладами аутистичного спектра мають коло клінічних симптомів і ознак порушення розвитку, що перешкоджають самостійному формуванню навчальної поведінки та без спеціально організованого навчального середовища призводять до дезадаптації дітей даної нозологічної групи в інклюзивному класі. Розглянемо більш детально ознаки порушення розвитку учнів початкової школи з розладами аутистичного спектра.

1. Порушення діяльності сенсорних каналів. Характеризується гіперчуттєвістю та гіпочуттєвістю на зовнішні подразники; фрагментарністю сприйняття зовнішньої інформації; труднощами одночасного сприйняття інформації що надходить від різних органів чуття. Дані прояви перешкоджають усвідомленню та узагальненню інформації в образи, а також оформленню їх у поняття. Отже, діти даної категорії не мають можливості повноцінно сприймати навколишню дійсність.

2. Стереотипії. Вони проявляються в прагненні до жорсткої постійності в побутових звичках. Стереотипія для дитини є засобом захисту від негативних впливів середовища, і заборонити стереотипії, нічого не давши натомість, означає обеззброїти її, зробити вразливою.

3. Аутостимуляція – повторювальні дії, що відтворюються за допомогою навколишніх предметів, або власного тіла, що спрямовані на отримання сенсорних відчуттів та переключення уваги від стресового впливу, а також зняття емоційної напруги.

4. Учням з аутизмом характерний феномен тотожності який проявляється в схильності до збереження звичної сталості та протидії будь-яким змінам в навколишньому середовищі. Зовні це може проявлятися в різній формі: занепокоєння, страх, тривога, агресія.

5. Наступна ознака тісно пов'язана з порушеною діяльністю сенсорних каналів – сенсорне перенавантаження. Перенасичення сенсорними подразниками може викликати навіть болісні відчуття, це підсилює прояви стереотипії, аутостимуляцію та аутоагресію.

Таким чином, під час розбудови інклюзивного середовища для учнів з розладами аутистичного спектра необхідно враховувати всі ознаки та симптоми порушення, адже такий підхід сприятиме гармонійному включенню дітей даної нозологічної групи в загальноосвітній простір.

Відповідно до Закону України «Про освіту» інклюзивне освітнє середовище – це сукупність умов, способів та засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [5]. Враховуючи дане визначення, розглянемо складові компоненти інклюзивного середовища для учнів початкової школи з розладами аутистичного спектра.

1. Нормативно-правове забезпечення (відповідні закони у сфері інклюзивної освіти; зміни до статуту закладу, якщо необхідно відкрити інклюзивний клас тощо).

2. Відповідність у кадровій політиці (відкриття ставок асистента учителя, корекційних педагогів; фахова підготовка та перепідготовка кадрів тощо).

3. Формування команди психолого-педагогічного супроводу з обов'язковим залученням батьків / осіб що їх замінюють. Команда супроводу формується відповідно до висновку інклюзивно-ресурсного центру.

4. Розробка індивідуальної програми розвитку з чітким визначенням адаптацій та модифікацій навчального процесу, а також переліку корекційно-розвиткових супровідних послуг.

5. Забезпечення структурованого навчального середовища. Враховуючи сильну сторону дітей з розладами аутистичного спектра – візуальне мислення, структуроване середовище забезпечить потребу у сталості та знизить рівень тривожності.

6. Організація «куточку заспокоєння» забезпечить зняття емоційної напруги, а також зменшення сенсорного перенавантаження.

7. Забезпечення візуальними засобами навчання, додатковими засобами комунікації (картки PECS, візуальний розклад, візуальні правила поведінки, «схеми-нагадування», «схеми уроку» тощо).

8. Підготовка ресурсної кімнати для реалізації корекційно-розвиткових послуг, передбачених індивідуальною програмою розвитку.

9. Систематична співпраця з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру, що забезпечить методичну підтримку команди психолого-педагогічного супроводу та допоможе відстежувати динаміку розвитку учня з розладами аутистичного спектра.

Отже, розбудова інклюзивного середовища для учнів з розладами аутистичного спектра здійснюється за допомогою організації нормативно-правової бази, фізичного навчального простору, забезпеченні додаткових засобів навчання, адаптації / модифікації навчальної програми.

Дослідження проблематики особливостей розбудови інклюзивного середовища для учнів початкової школи з розладами аутистичного спектра в закладах загальної середньої освіти дозволило зробити наступні висновки. Учні даної нозологічної групи мають коло клінічних ознак та симптомів порушення розвитку, що перешкоджають унормованому формуванню навичок навчальної поведінки. Враховуючи дизонтогенез розвитку за аутичним типом, розбудова інклюзивного середовища повинна відбуватися за такими напрямками: нормативно-правове забезпечення; кадрове забезпечення; організація фізичного простору з опорою на візуальне мислення; складання та реалізація індивідуальної програми розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаяш О. В. Поради вчителям щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням : методичні рекомендації. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2014. 108 с.
2. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Київ : «А.С.К.», 2012. 308 с.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта : від основ до практики : монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
4. Скрипник Т. В. Діти з аутизмом в інклюзії : сценарії успіху : монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 208 с

МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В СИСТЕМІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Симоненко І.А., викладач філологічних дисциплін
педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти «Хортицька
національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
м.Запоріжжя*

На формування освітньої політики значною мірою впливає одна з найактуальніших проблем сучасного суспільства - задоволення потреб освітніх навчальних закладів у кваліфікованих спеціалістах, які готові працювати з дітьми з особливими освітніми потребами.

Термін «інклюзивна освіта» означає «комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальній діяльності» [3, с. 17].

Тому перед освітянами постає головна задача – надати можливість кожній дитині, незалежно від її потреб та інших обставин, повністю реалізувати свій потенціал, навчити бути корисним суспільству та стати повноцінним його членом.

Методи і прийоми роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в системі Нової української школи не дуже відрізняються від підходів до навчання інших дітей: виконання завдань, пов'язаних із пересуванням по класу, зміна різних видів діяльності для уникнення перевтоми, надання додаткового часу для написання перевірної роботи, можливості покращення результату, доопрацювавши або переписавши роботу.

Мета інклюзивної освіти на уроках вивчення української мови – це пробудження в дітях з особливими освітніми потребами інтересу до предмета. Найскладніше, мабуть, для будь-якого вчителя – це прийняття дітей з особливими освітніми потребами незалежно від їхнього соціального стану, фізичного, емоційного та інтелектуального розвитку. А вже далі постають нові задачі: залучити таку дитину до різнобічної діяльності, розвивати в неї навички комунікативного спілкування, розширювати лексичний запас, формувати грамотну мову.

Успішному заняттю сприятиме дотримання таких основних правил: методично правильне використання мовних та пізнавальних ігор, активних форм навчання, застосування яскравих ілюстрацій, відео-та аудіоматеріалів і, звичайно, створення сприятливого психологічного клімату.

Особливо гостро проблема інклюзивної освіти постає перед учителями початкових класів на уроках з вивчення української мови. Це пояснюється тим, що вивчення української мови є складним процесом для всіх учнів, а тим паче для дітей із порушенням мовлення. Внаслідок цього виникає потреба у професійно-компетентному спеціалістові.

Урок мови в класі, де навчаються діти з особливими освітніми потребами, зокрема з порушенням мовлення, має починатися з мовленнєвої зарядки. Вона допомагає залучити дитину до навчального процесу, налаштуватися на урок. Мовленнєву зарядку на початковому етапі рекомендуємо починати з простих питань, які наближені до умов повсякденного спілкування і не викликають психологічного дискомфорту, наприклад: «Який у тебе сьогодні настрій?», «Який сьогодні день тижня?», «Яка пора року?» тощо. Учень, відповідаючи на них, не відчуватиме загрози, паніки та невпевненості. Але якщо дитина не зможе дати відповідь на те чи інше запитання, доречно запропонувати варіанти відповідей з картинками, опорними словами. Початок уроку може розпочинатися й іншими видами мовленнєвої зарядки: скоромовкою, римовкою, віршиками-піснями тощо.

Навчання лексики можливе під час використання технології «мозковий штурм». Вчитель називає певну тему, а учні добирають слова, які вони знають на цю тему. Перевагою цього є «множення» знань лексичних понять з тої чи іншої теми і навіть можливість вчителя проаналізувати недоліки в знаннях кожного учня.

Цікавою вправою щодо повторення, а інколи і засвоєння знань є вправа «Добери слово», яка може мати як один варіант відповіді, так і декілька.

- Людину лікує...
- Тварину лікує...
- У крамниці працює...
- У цирку виступає...
- Транспортном керує...
- Цікаве хобі...
- Книгу написав...
- Пісню заспівав...

Для формування вмінь в учня аргументовано і зв'язно висловлювати свою думку не варто забувати і про розповіді за опорними словами або на цікаву для учня тему.

Але слід зазначити, що фонетичні навички в дітей із порушеннями мовлення, особливо на початкових етапах вивчення мови, формуються повільно. У такому випадку майбутнім вчителям рекомендуємо вибирати прості фонетичні вправи, які тренують певний звук.

Таким чином, результатом сформованої інклюзивної компетентності майбутнього вчителя початкової освіти Нової української школи є його готовність працювати з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, уміння адекватно подавати навчальний матеріал та справлятися з різними завданнями теоретичного та практичного характеру, що виникають у процесі навчання в рамках інклюзивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупасва, Л. О. Савчук. Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. 274 с.
2. Луценко І. В. Актуальні питання діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі / І. В. Луценко // Особлива дитина: навчання і виховання. 2016. N 4. С. 7–13.
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
4. Таранченко О. М. Ефективні технології викладання в інклюзивній школі / О. М. Таранченко // Початкова школа. 2017. N 5. С. 50–54.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Тимчишин Д. здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Галюка О.С., доктор філософії
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

Інклюзивна освіта є одним з найважливіших і найбільш актуальних питань у розвитку Нової української школи (НУШ). Впровадження інклюзивної освіти – процес складний і багатогранний, що потребує значних матеріальних вкладень і нововведень.

Так як рівний доступ до освіти є правом, гарантованим державою, то кожен повинен мати можливість доступу до якісної освіти. Але у наш час залишається група дітей, які позбавлені можливості реалізувати це право у повному обсязі через інвалідність чи фізичні вади. Впровадження інклюзивної освіти покликане покласти край дискримінації таких дітей і сприяти їх гармонічному і всебічному розвитку.

Згідно з п. 6 ст. 3 Закону України «Про освіту»: «Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти» [1].

Критично важливо, щоб підхід до формування освітнього процесу в рамках НУШ будувався на переході від концепції ізоляції дітей з особливими освітніми потребами (ООП) до принципу абсолютного включення в цей процес, впроваджуючи на практиці універсальне право рівного доступу кожного до освіти.

Проаналізуємо суть поняття «інклюзивна освіта». Інклюзивна освіта – це освітня система, яка ґрунтується на принципі гарантованого права дітей з ООП на освіту та права здобувати її в умовах загальноосвітнього закладу за місцем проживання [2]. За своєю суттю інклюзивна освіта виключає будь-яку дискримінацію дітей за станом здоров'я і забезпечує однакове ставлення до всіх, при цьому створюючи спеціальні умови для дітей з особливими

освітніми потребами. Потрібно розуміти, що інклюзивна освіта – це не тільки універсальне чи інтегроване навчання, а набагато ширше і глибше поняття. Воно означає, що діти з ООП навчаються разом з усіма в звичайних класах у освітньому просторі і їм гарантовано усі аспекти всебічного розвитку, включаючи особистісний і академічний.

Інклюзивна освіта передбачає зміни у змісті, підході, структурі і стратегії навчання таким чином, щоб рівномірно охоплювати дітей однієї вікової групи єдиним загальним баченням.

Інклюзивне навчання в Україні почали впроваджувати ще 10 років тому, одразу після ратифікації Конвенції ООН «Про права інвалідів», проте вона й досі має безліч невирішених питань.

Для кращого розуміння, що являє собою інклюзивна освіта, потрібно звернути увагу на ключові принципи, на яких вона побудована.

1. Принцип рівноправності. Інклюзивна освіта забезпечує всебічний розвиток усіх здобувачів освіти разом в однаковому освітньому просторі, створюючи їм однакові умови.

2. Принцип взаємочасті і взаємовключеності. Інклюзивна освіта будується на принципі активної участі, що дозволяє всім без винятку учасникам освітнього процесу брати активну участь у ньому. Цей принцип гарантує дітям з ООП активну участь у навчанні на рівні з іншими учасниками.

3. Принцип прийняття і адаптації. Усі батьки хотіли б, щоб їхні діти з ООП навчалися на рівні з іншими дітьми і мали рівні з ними можливості. Це сприяло б адаптації і розвитку самостійності у подальшому житті.

4. Принцип індивідуальності. Кожна дитина є особливою, тому слід враховувати її індивідуальні потреби в навчанні і сприяти особистісному розвитку.

5. Принцип нестандартного підходу. Інклюзивна освіта покликана не змінювати дитину під вимоги існуючої системи, а змінювати систему освіти, щоб та відповідала потребам дитини [3].

На нашу думку, для повного і якісного впровадження інклюзивної освіти в НУШ необхідно вирішити низку проблем. По перше, потрібно покращити стан матеріально-технічної бази українських шкіл, інакше повноцінне впровадження інклюзивної освіти буде неможливим. При цьому слід також усвідомлювати, що інклюзивна освіта не повинна обмежуватись тільки створенням спеціальних пристосувань всередині класної кімнати. Це має бути динамічний безперервний процес, що покликаний діагностувати і відображати реальний стан перешкод у доступі дітей з ООП до якісної освіти, а також пошуку способів подолання цих перешкод.

По друге, це нестача кваліфікованих кадрів. При підготовці майбутніх педагогів необхідно зосереджувати увагу на такому навчальному підході, при якому всі студенти педагогічних закладів освіти мали б можливість дізнатись про важливі аспекти інклюзивної освіти і елементи підготовки до неї. Адже інклюзивне навчання не обмежується дошкільною чи загальною середньою ланкою освіти: воно охоплює систему освіти загалом. Це б давало можливість майбутнім фахівцям розуміти інклюзивну педагогіку і її основні цінності, щоб потім ефективно застосовувати її на практиці. На нашу думку, традиційна підготовка педагогів часто не в змозі забезпечити вчителям навички і уміння, які б давали їм упевненість в роботі з дітьми з психофізичними особливостями. Важливо, щоб учителі були аналітиками, здатними оцінювати ефективність викладання і навчання, вносити за потреби необхідні корективи [5].

У багатьох зарубіжних країнах уже багато років проводиться політика переходу від спеціальної освіти дітей з ООП до інклюзивної. На базі спеціальних шкіл створено ресурсні центри інклюзивної освіти для забезпечення належного використання наявних ресурсів і обміну досвідом. Більшість корекційних педагогів стали вчителями і можуть надавати необхідну допомогу і поради щодо стратегії навчання дітей з ООП іншим школам а також сім'ям в реалізації інклюзивної освіти.

Вважаємо, що існують й інші виклики, подолання яких буде сприяти успішному впровадженню інклюзивного навчання в українських школах. Сюди відносимо:

- негнучку шкільну програму, яка не адаптована під можливості і потреби дітей з ООП;
- недостатнє фінансування з боку місцевих і державних органів влади;
- нерозуміння самої суті концепції інклюзивної освіти більшістю населення;
- соціальні і культурні стереотипи щодо дітей з ООП;
- небажання батьків бути активними співучасниками впровадження інклюзивного навчання [4].

Зазначимо, щоб пришвидшити впровадження інклюзивної освіти в умовах НУШ, варто було б скористатися уже напрацьованим позитивним досвідом організації інклюзивної освіти в інших країнах. За декілька десятиліть ці країни зробили величезний крок у напрямку реалізації інклюзивної освіти. Вони змогли подолати існуючі бар'єри у свідомості суспільства і зуміли довести переваги такої освіти. Зарубіжні країни зуміли зробити якісний перехід від простого поєднання в одному класі звичайних дітей та дітей з інвалідністю до створення єдиного навчального середовища для дітей з ООП, яке забезпечує їх повноцінну участь у колективі.

Повноцінно інклюзивна освіта в Україні почала впроваджуватись не так давно у порівнянні із більшістю зарубіжних країн. Це революційний прорив у системі навчання, який, на нашу думку, поки що реалізовується недостатньо. Інклюзивна освіта, незважаючи на спроби активного впровадження, досі залишається «ексклюзивною» для більшості дітей з ООП. Необхідно далі працювати і постійно шукати нові підходи для реалізації впровадження інклюзивного навчання. Проблема швидкого і якісного впровадження інклюзивного навчання має бути загальнодержавною [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII, № 38-39. Стаття 3. Право на освіту П.6
2. Інклюзивна освіта: веб-сайт. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331#.Y07zAKBBxdj
3. Inclusive Education. Concept and principles: веб-сайт. URL: <https://www.studyquirk.com/inclusive-education-concept-and-principles-b-ed-notes/>
4. Challenges of inclusive education: веб-сайт. URL: <https://www.studyquirk.com/challenges-of-inclusive-education/>
5. Webinar 12 - Companion Technical Booklet «Teachers, Inclusive, Child-Centred Teaching and Pedagogy». URL: https://www.unicef.org/northmacedonia/media/4141/file/MK_ChildCentredTeaching_Report_ENG.pdf
6. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.

КОРЕКЦІЯ ТА РОЗВИТОК МИСЛЕННЄВИХ ОПЕРАЦІЙ У ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

*Ткачук К., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Ляшко В.В., кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри
Херсонський державний університет
Херсон*

У наш час кількість закладів з інклюзивною освітою значно зростає. Але інклюзивна освіта потребує змін та досконалої реалізації інклюзивної моделі освіти, так як це особлива система, котра охоплює певний контингент учнів та диференціює освітній процес виходячи з потреб дітей усіх груп та категорій їх порушень. Одна з таких категорій – учні з порушенням мовлення. Вади мовлення впливають на емоційну сферу дітей. Дуже важливим аспектом є розвиток та корекція мисленнєвих процесів школярів і інклюзивному навчанні, адже мислення та мовлення – основна складова інтелекту.

Важливий внесок у вирішенні проблемного питання щодо мовлення та мислення вніс саме Л. С. Виготський. Він казав: «Слово так само відноситься до мови, як і до мислення. Воно являє собою живу клітину, що містить у самому простому вигляді основні властивості, властиві мовному мисленню в цілому. Слово - це не ярлик, наклеєний як індивідуальної назви на окремий предмет: воно завжди характеризує предмет або явище, що позначається їм, узагальнено і, отже, виступає як акт мислення. Але слово - це також і засіб спілкування, тому воно входить до складу мови. Саме в значенні слова зав'язаний вузол того єдності, яке ми називаємо мовним мисленням».[1]

З одного боку, це призвело до вивчення комунікативної функції мовлення та до виокремлення невербальних засобів спілкування, що є має безпосереднє значення у володінні людиною мовою та мовленням.

З іншого - були визначені домовленісві форми мислення. Такі як наочно-дійове та наочно-образне.

Дослідження видатних учених (Е. А. Данілавічюте, Н. М. Заваденко, Р. І. Лалаєва, І. В. Прищепова, Ю. В. Рібцун, О. І. Скіотіс, В. В. Тарасун, Н. В. Чередніченко, М. В. Шевченко та ін.) вказують на різновид контингенту школярів із важкими порушеннями мовлення (ТПМ), у яких, за винятком вад усного (алалії, афазії, заїкання, ринолалії, дизартрії та ін.) і писемного (дисграфії, дислексії, дизорфографії та ін.) мовлення, спостерігаються значні проблеми у пізнавальній діяльності, сенсорній моториці, особистісному розвитку, емоційно-вольовій сфері, що значно затруднює, а іноді й взагалі унеможлиблює засвоєння учнями навчальних предметів, в особливості мовного циклу. [2, с.5]

Мислення є вищою формою пізнавальної діяльності людини, яка надає можливість узагальнювати та відображати навколишню дійсність, встановлювати загальні закономірності, зв'язки та відношення між предметами та явищами, розуміти сутність певних явищ, узагальнювати властивості однорідної групи явищ. Міркування це достатньо поліструктурне утворення, що дозволяє орієнтуватися в умовах поставленого завдання, аналізувати вхідні компоненти, визначати ознаки та зв'язки, розробляти стратегії, знаходити відповідні варіанти виконання, надавати точні відповіді та порівнювати результати з початковими умовами.

Саме в молодшому шкільному віці здійснюється перехід від наочно-образного до вербально-логічного та теоретичного мислення, активний розвиток усіх мисленневих операцій здобувачів початкової освіти. [3, с.1]

Види найбільш задіяних на уроках мисленневих операцій:

- Абстрагування - відділення суттєвих властивостей предмета від несуттєвих;
- Аналіз - уявне розкладання предметів, явищ, ситуацій і визначення складових, окремих частин, сторін;
- Заперечення - виявлення ознаки предмета на основі протилежної ознаки;
- Класифікація - розподіл предметів за групами, зазвичай за суттєвими ознаками;
- Конкретизація - вираження думки словами;
- Обмеження - виділення одного чи декількох елементів груп за особливими ознаками, що можуть бути зумовлені завчасно або ж все таки потребують самостійного визначення;
- Порівняння - співвідношення об'єктів і підкреслення в них однакового чи розбіжного за певними ознаками;
- Серіація - виявлення зв'язків між предметами та їх місцезнаходженням у певній послідовності;
- Синтез - співвідношення, співставлення, встановлення зв'язку між окремими елементами; процес уявного об'єднання окремих частин;
- Систематизація - процес визначення закономірності у побудові системи, а також виявлення місця предмета або явища в даній системі;
- Узагальнення - виділення та співвідношення спільного у одного або більше явищах або ситуаціях; процес угруповання предметів та явищ за їх головними характеристиками.

Людина спроможна мислити на різних рівнях узагальнення, спираючись при цьому на сприйняття, уявлення або поняття. Відносно цього виділяють три основні види мислення: предметно-дійове, наочно-образне, теоретичне. [4]

Групи дітей за станом невербального інтелекту учнів початкових класів з порушеннями мовлення (О. М. Усанова, Т. М. Синякова) :

- Школярі, в котрих розвиток невербального інтелекту трішки відрізняється від нормальних показників. Але нестандартний розвиток інтелекту зовсім не пов'язаний із труднощами мовлення та не залежить від них. За даними досліджень, дітей з даними порушеннями мовлення складає 9 %
- Школярі, у котрих розвиток невербального інтелекту відповідає нормі становить 27 %
- Школярі, в котрих розвиток невербального інтелекту значно нижчий від норми, але достатньо нестабільний. А саме, коли діти вирішують інтелектуальні завдання нижче норми. Група дітей з такими показниками складає 63 %.

Психомовленневі особливості учнів початкових класів із важкими порушеннями мовлення потребують значного врахування в освітньому та корекційно-розвивальному процесі, що вимагає організації та специфічного структурування та конкретизації змісту комплексної системи навчання та когнітивного розвитку на основі метакогнітивних стратегій.

Набуті способи навчально-пізнавальної діяльності стають тими вміннями, які складають синтезоване поняття щодо здатності навчатись.

Загальні стратегії психолого-педагогічної допомоги здобувачам початкової освіти з особливими мовленнєвими потребами здійснюється в трьох взаємопов'язаних напрямках: 1) психодіагностика; 2) психокорекція; 3) психологічне консультування. [5]

Якщо правильно й доцільно будуть підібрані розвитково-корекційні програми та буде відбуватися включення усіх потребуючих компонентів в інклюзивній освіті для роботи з учнями з порушеннями мовлення, то це надасть змогу учням з особливими освітніми потребами розвинути мисленнєві операції, налагодити стосунки з однолітками і дорослими, зменшити комунікативні бар'єрів різного походження і рівні права на здобуття повноцінної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://donschool86.ru/uk/vocabulary/monografiya-vygotskogo-myshlenie-i-rech-l-s-vygotskii-myshlenie-i-rech.html>
2. Рібцун Ю. В. Програми з корекційно-розвиткової роботи «Корекція розвитку» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (підготовчий, 1–4 класи). – К., 2015. – 64 с
3. Рібцун Ю.В. Розвиток мислення учнів із тяжким порушенням мовлення.-2020
4. Конопляста С. Ю. Логопсихологія. С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак; за ред. М. К. Шеремет. К. : Знання, 2010. 293 с.
5. Рібцун Ю. В. Шкільна логопсиходіагностика: теоретикометодологічні аспекти. International scientific and practical conference «Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries». 2020. Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. Part 1. P. 156-161.

СТВОРЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ВАДАМИ ЗОРУ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ІГРОВИМИ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ “TEAM BUILDING” В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

*Топольницька Ю.С., викладач іноземної мови I категорії
Педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
м.Запоріжжя*

Суттєві зміни, які відбулися у нашому суспільстві в умовах інтегрування у європейський освітній простір поширили міжнародні зв'язки між людьми і країнами. Ці процеси зумовили необхідність в оволодінні іноземними мовами. Провідною ідеєю організації навчального процесу в Європейському Союзі є впровадження компетентнісного підходу в умовах інклюзивного навчання. Застосування вищезазначеного підходу в умовах інклюзії передбачає реалізації принципу науковості з формованими навичками використання опанованих знань в реальному житті здобувачами освіти, незалежно від їх стану здоров'я і індивідуальними особливостями розвитку. Говорячи про дітей з особливими потребами, треба виділити найширшу категорію, а саме, здобувачів освіти з вадами зору. Адже до 80% дітей України зараз мають зниження гостроти зору згідно з дослідженнями Калупасової А.А., Таранченко О.М. Це зумовлює актуальність дослідження, а саме, доведення ефективності систематичного застосування елементів технології тимбілдингу на заняттях англійської мови з метою формування інклюзивного толерантного колективу для забезпечення оптимальних умов навчання, розвитку і виховання всіх здобувачів освіти.

Дослідження Сермеєва Б.Д. доводять, що слабозорі діти мають супутні проблеми зі здоров'ям, зокрема: уповільнена швидкість реакції, недостатня витривалість, порушення постави, захворювання нервової системи, проблеми з координацією. А також діти з вадами зору мають збіднені уявлення про явища та предмети, уповільненість та знижену точність сприйняття, звуження огляду, проблеми з орієнтуванням у просторі.

Отже для організації навчального процесу в колективі, де є діти з вадами зору викладачу необхідно надавати перевагу іграм, які не перевантажують очі; створюють ситуацію успіху для кожної дитини; мають позитивну емоційну мету, спільне завдання для

всіх здобувачів освіти, спільне розв'язання та спільну перемогу. Згідно з дослідженнями професора Карпова А.В. у його праці «Організаційна психологія» можна виділити основні риси використання технології “Team Building”: формування навичок командної роботи і командного духу; виявлення лідерів; згуртування команди; психологічне розвантаження. Основна мета тимбілдингу в межах освітнього процесу – створення комфортного мікроклімату в колективі на основі спільних цінностей, створення ситуації успіху для всіх членів колективу, усунення страху помилки, мовного бар'єру.

Пропоную приклади мовленнєвих ігор з елементами технології “Team Building”, які вирішують дидактичні цілі, мовленнєву спрямованість заняття, а також реалізацію розвиваючої та виховної мети. Запропоновані ігри підходять для дітей початкових, середніх та старших класів в межах тем згідно з програмовими вимогами.

Гра “Who’s That?”

Практична мета: закріплення лексичного матеріалу з певної теми, розвиток слухової, довготривалої пам'яті дитини, об'єднання дітей засобом гри, формування комфортного психологічного клімату в колективі.

Кількість учасників: 4-9

Тривалість: 10 хвилин

Хід виконання: Викладач або його помічник обирає воду, який відходить вбік, щоб не чути слів учасників гри. Помічник задає всім учасникам категорію “Nouns”, або “Adjectives”, або “Verbs” в межах певної теми. Учасники тихенько називають одне слово з категорії помічнику. Помічник повинен запам'ятати названі учасниками слова. Він кличе воду, перераховує йому всі названі слова. Вода обирає слово, відвертається від всіх. Учасник, слово якого було обрано має зробити певну дію: тихенько підійти до води і торкнутись його плеча; вимовити певний звук, гупнути ногами, поплескати в долоні, стрибнути тощо. Вода повертається до всіх і вгадує учасника. Гра позитивна і емоційно забарвлена, особливо в момент, коли вода намагається вгадати учасника, а інші діти намагаються не видати себе. Доцільно змінювати воду і помічника після кожного раунду, але лише згідно з бажаннями учасників.

Наприклад, 3 клас: тема “Food”, категорія «Назви». Слова, які можуть бути названі учасниками – salad, tea, soup, bread, butter etc.

Звичайно концепція Нової Української школи ще активно розробляється для дітей середніх та старших класів і практично впроваджується лише в початковій школі та для дітей п'ятих класів. Але проблема з організацією комфортного середовища є і в середній і в старшій школі, адже діти з вадами зору та іншими особливими потребами зустрічаються в кожному класі. Отже перед педагогами постає задача організувати інклюзивне навчання в усіх ланках середньої освіти. Так вищезазначена гра може бути ефективною і для середньої і для старшої школи. Наприклад, 10 клас: тема: “Personality”, категорія: “Abstract Adjectives”. Слова, які можуть бути названі учасниками – blunt, arrogant, easy-going, bossy etc.

Гра “Spell Your Name!”

Практична мета: повторити букви і звуки, транскрипційні знаки, правила вимови і транслітерації, підготуватись до конкурсу “Spelling Bee”.

Кількість учасників: необмежена

Тривалість: 5-10 хвилин

Хід виконання: викладач пропонує дитині “spell” її ім'я або прізвище, а іншим – назвати це ім'я або прізвище. Імена можна записувати на дошці для дітей молодших класів. Ігру доцільно проводити при знайомстві. Якщо діти в класі знають один одного, а вчитель – новий, доцільно вгадувати ім'я учня саме викладачу.

Наприклад: Teacher: “Spell your name, please.”. A student: “O-l-e-h”. Діти: “His name is Oleh.”

Гра “Guess-the-Fib”

Практична мета: практичне вправлення з метою закріплення вивчених лексичних одиниць і граматичних структур з певної теми, об'єднання учасників групи під час виконання спільної справи, пошук спільних інтересів, формування сприятливого психологічного клімату.

Кількість учасників: необмежена

Тривалість: 10-15 хвилин

Хід виконання: викладач пропонує здобувачу освіти сказати про себе дві фрази в межах заданої теми, одну – правдиву, іншу – ні. Інші учасники мають відгадати, де правда, а де брехня. Для дітей початкових класів доцільно запропонувати зразки мовлення або схему для підстановки. Для дітей середніх або старших класів можна збільшити обсяг речень до п'яти,

запропонувати продумати відповідь вдома, обмежити розповідь ключовими словами або граматичними структурами.

Наприклад, 4 клас: тема "Leisure Time". I likeing. (I like playing a team game. I don't like reading a book. Guess-the-Fib)

Підводячи підсумки слід зазначити, що з систематичним використанням елементів технології тимбілдингу під час організації мовленнєвих ігор нівелюється різниця між умовно здоровими дітьми і дітьми з особливими потребами, формуються спільні цінності та інтереси колективу; здобувачі освіти ближче знайомляться один з одним для створення здорових взаємовідносин; формуються навички роботи в команді; діти практикуються в опануванні іноземної мови, насолоджуючись процесом гри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Долженков О.О. Командоутворення як метод управління колективом у закладі освіти / О.О.Долженков, О.О.Сакалюк // Інноваційна педагогіка. – 2019.– № 10, т. 2. – с. 171-176.
2. Маруніч В.В. Методичний посібник з питань реабілітації інвалідів / Маруніч В.В., Шевчук В.І., Яворовенко О.Б.– Вінниця: О. Власюк, 2006.– 210 с.
3. Маруненко І.М. Медико-соціальні основи здоров'я : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Маруненко І.М., Тимчик О.В.– Київ : Київськ. ун-тет ім. Бориса Грінченка, 2013.– 317 с.
4. Организационная психология : учебник для бакалавров / под ред. А. В. Карпова. – М.: Издательство Юрайт, 2012. – 570 с.
5. Нікіфорова Л.О. Тімбілдинг як основа ефективного розвитку колективу / ЛО. Нікіфорова, Я.В. Білоконь // Економічний простір – Дніпропетровськ, ПДАБА – 2012, № 59 – с. 218-225.
6. Романовський О.Г. Психологія тимбілдингу: навчальний посібник / Романовський О.Г., Шаполова В.В., Квасник О.В., Гура Т.В.; за заг. ред. Романовського О.Г. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2017. – 92 с.
7. Тейлор Д. Детская офтальмология / Д. Тейлор, К. Хойт ; пер. с англ. А.В. Овчинникова.– Москва: БИНОМ, 2007. – 248 с.

ЕЛЕМЕНТИ НЕПЕРЕРВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: КОМПЕТЕНТНОСТІ, ТЕХНОЛОГІЯ, ІНКЛЮЗІЯ

Хіля А., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Процеси, що «вкоренилися» в освіті та знайшли свій відгук у сучасних умовах віртуального освітнього простору з одного боку є елементами неперервності та наступності кожної ланки освітнього процесу, але, у той же час такими, що відповідають принципу зв'язку із життям. І сьогодні, життя пропонує особистості – в усіх сферах життєдіяльності та життєтворчості, такі процеси та діяльність, що характеризуються поступовою «окупацією» інтерактивними та мультимедійними системами, зануренням у Internet простір «відкритої» інформації, доповненої та віртуальної реальності, штучного інтелекту тощо.

Звичайно ж, робота вищих навчальних закладів в цьому аспекті має бути не лише на високому рівні, вона має бути логічним продовженням заходів, які здійснюються в закладах загальної середньої освіти. І, враховуючи основи реформування системи освіти втілювати і вдосконалювати компетенції, які є пріоритетними для сталого розвитку держави, світу та самореалізації особистості в сучасному світі.

Так, звертаючись до озвучених в 2019 році Н. Лазаренко парадоксів, ми розуміємо, що «ускладнення змісту й імплементація найсучасніших наукових досягнень у педагогічних університетах майже неможливі з огляду на значну консервативність шкільної освіти, зокрема й повільні темпи оновлення змісту підручників», а також, що в університетах з багаторічною історією намагаються «дотримуватись усталених традицій» [1, с.7]. Але, в той же час, ми погоджуємося з дослідницею, що «сучасна соціокультурна реальність вимагає вироблення нових стратегій розвитку освітньої галузі». Все це з одного боку демонструє «складність» процесів трансформації освіти, з іншого – дає можливість для роздумів, інновацій та педагогічних експериментів, які ґрунтуючись на нормативно-правових засадах та найкращих практиках минулого і сучасності дозволяють оновлювати не лише зміст освіти, але й вводити нові технології викладання.

Тут варто, на нашу думку, зауважити, що часто науковці розглядають неперервність в структурі системи підготовки вчителів початкової школи, зокрема і в умовах інклюзивної освіти, як триаду етапів «бакалаврат → магістратура → підвищення кваліфікації» [2, с.66]. В той час, як на нашу думку, це має бути квінтесенція від власне початкової освіти до супервізійних груп, де триада розширюється наступними компонентами: «початкова освіта → загальна середня освіта → бакалаврат → магістратура → підвищення кваліфікації → супервізія (обмін досвідом, підтримка)». Можливо виникає запитання щодо такого «широкого» розгляду питання та, в рамках оновлення освіти та руху до формування компетентностей, навчання впродовж життя ми маємо прийняти той факт, що психологічна неготовність «попередніх поколінь» до роботи в інтерактивному тренінговому форматі, що давно став невід'ємною частиною тренінгів для бізнесу, соціальних структур, медіа холдингів тощо, є наслідком освітнього процесу, що виключав такі форми роботи.

Це також стало частково перешкодою для якісного впровадження інклюзивного навчання в практику сучасної школи, в окремих випадках зводячи її до питань індивідуального підходу. Тим не менш, ми повністю підтримуємо думку, що «панування особистісно орієнтованої парадигми в освіті передбачає широке застосування індивідуального підходу в навчанні, що підвищує його якість» [1, с.7]. Хоча, саме інклюзія – «включеність» кожного учасника процесу може створити ту неповторну атмосферу толерантності, креативності та прийняття кожного члена суспільства з чіткою позицією рівноправності у освітньому процесі кожного, усвідомленого та з повагою ставлення до думки іншого, що не виключає, а лише посилює потребу в формуванні вміння працювати в команді. «Тому вчителі мають оволодіти не лише технологіями особистісно орієнтованого навчання, а й технологіями навчання в групах, формуючи в учнів здатність до командної роботи» [1, с.7].

Окрім того, повертаючись до усталених норм освітнього процесу, парадоксів та орієнтованість попереднього «покоління» класно-урочної системи на знання, вміння й навички, що дозволяли формувати високий рівень IQ, ми знаходимо підтвердження у працях науковців, що такий підхід «складає лише 20% успіху людини у житті та не гарантує успіху» [3, с.100]. Саме тому, ми також дозволяємо собі бути переконаними, що для майбутнього особистості «вирішальну роль відіграє інший вид інтелекту, емоційний – EQ (навички міжособистісного спілкування, розуміння власних почуттів)» [3, с.100].

Таким чином, зважаючи на всі аспекти теперішньої ситуації в освіті ми можемо чітко визначити, що компетентнісний підхід стосується не лише того, що ми маємо формувати в дітей, учнів, студентів та професіоналів, він стосується і підходів до організації освітнього процесу та, не лише опанування тренінговими технологіями та вивченням аспектів, що входять до кола питань інклюзивного навчання, але й власне усвідомлення й розуміння: як, яким чином, в якій формі та на якому етапі, для чого і за допомогою яких технологій, засобів ми маємо передати «наш світ компетенцій» особистості з якою взаємодіємо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лазаренко Н. І. Суперечності, проблеми і парадокси в системі сучасної педагогічної освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб.наук.пр. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер» 2019. Випуск 53. С. 5-9.
2. Джаман, Т. В. Диверсифікація змісту неперервної підготовки вчителів початкової школи до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Науковий часопис. Серія 5. Випуск 68, 2019. С.64-68.
3. Демченко О.П., Казьмірчук Н.С., Комарівська Н.О. Лідерство в структурі соціальної обдарованості. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. Київ ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2021. С.87-104. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЙ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ

*Грибенюк К., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Лозенко А.П., кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

Зміни, що відбуваються в суспільстві зумовили появу нової парадигми освіти, метою якої є створення соціально-педагогічних умов, які б забезпечували виховання гуманної, всебічно розвиненої особистості, здатної до адаптації у соціокультурному оточенні.

Наразі, з'явилися нові цінності, серед яких можемо виділити ідею саморозвитку, самоосвіту, самопроеєктування, самореалізацію й самоактуалізацію особистості, що в свою чергу стали підґрунтям нової парадигми в педагогіці особистісно-орієнтованої освіти, тому традиційна система професійної підготовки вчителів, незважаючи на всі її позитивні якості й надбання, не є достатньою для задоволення запитів сучасної педагогіки й вимог суспільства загалом, що в свою чергу формує коло проблем щодо того, як модернізувати даний процес й підготувати майбутніх вчителів до ефективної й продуктивної професійної діяльності [1].

Одним із шляхів розв'язання назрілих проблем освітньої галузі, зокрема дисбалансу між суспільним запитом на висококваліфікованих педагогічних працівників, перспективами розвитку суспільства, глобальними технологічними змінами й існуючою системою підготовки майбутніх учителів, є Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні, метою якої є вдосконалення системи педагогічної освіти для підготовки вчителів нового покоління і забезпечення умов для формування й розвитку сучасних альтернативних моделей професійно-особистісного сталого розвитку педагогів [3].

Кожен студент, майбутній педагог, повинен чітко містити в собі два компоненти: добре володіти матеріалом своєї спеціальності й володіти певним обсягом знань із психології.

Кожна дитина є окремою й незалежною особистістю, що володіє відповідним набором індивідуальних якостей, знань, вмінь, світогляду, переконань, норм та ідеалів, які в сучасному освітньому процесі повинен враховувати вчитель, звертатися до них й якісно реалізовувати в освітньому просторі.

Тому тут основна увага звертається на те, аби професійне становлення майбутнього педагога відбувалося відповідно до інноваційних норм й сучасних реформ. Адже навряд студент-педагог, навчаючись у авторитарному освітньому просторі, будучи замкненими у рамках освітньої системи, у власній педагогічній діяльності вмітиме враховувати індивідуальні ознаки учнів й бути демократичним у процесі взаємодії із ними.

Тому, спираючись на вищезазначені думки, підготовка майбутніх вчителів до реалізації технологій індивідуалізованого навчання молодших школярів є можливим в більшості випадків лише тоді, коли в закладі вищої освіти процес їх професійного розвитку також був інноваційним, індивідуальним, де кожен із них мав можливість вільно висвітлювати власні думки, більш детально вивчати ті принципи, що їх максимально цікавлять.

Останнім часом з'являється багато нових технологій навчання. В кожному класі є учні з різними рівнями навчальних можливостей, враховуючи які, вчитель має спрямовувати свої дії на позитивну динаміку «зони найближчого розвитку» кожного учня класу. Тому, основне завдання педагога у тому, щоб, знаючи і враховуючи індивідуальні відмінності у навчальних можливостях школярів, забезпечити для кожного з них оптимальний характер пізнавальної діяльності у процесі навчальної роботи [2].

Як зазначає Коберник Г.І., розв'язати ці завдання вчитель зможе, якщо навчиться:

- адаптувати навчальні завдання до індивідуальних особливостей учнів;
- активно включати самого учня в навчально-пізнавальну діяльність, організовану на основі внутрішньої мотивації;
- організувати спільну діяльність, забезпечити партнерські стосунки;
- забезпечення діалогічного спілкування між учнями в процесі засвоєння нових знань.

Отже, можемо підсумувати, що можливість студентів спеціальності «Початкова освіта» реалізовувати принципи індивідуалізованого навчання в більшості випадків є можливою завдяки тому, що у вищих освітніх закладах їх не просто «вчитимуть навчати учнів

інноваційно», однак власне дотримуватимуться даних норм в процесі професійного становлення майбутніх педагогів. Тут проблема індивідуалізованого навчання максимально чітко є пов'язаною із двома складовими: якісним висвітленням навчального матеріалу й зверненням уваги на психологічні особливості учнів, володіння інформацією про які й уможливило процес навчання школярів згідно із їх індивідуальними особливостями розвитку та інтересами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єремєєва В.М. Проблема розробки та впровадження моделей інноваційних технологій підготовки майбутнього вчителя. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: Монографія / Авт. кол. О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова, С.С. Вітвицька, Н.Г. Сидорчук, О.М. Спирін, Н. В. Якса та ін. / За заг. ред. проф. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С. 296-303.
2. Коберник Г. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до здійснення індивідуалізації навчання учнів / Г. Коберник // Проблеми підготовки сучасного вчителя. - 2012. - № 6(3). - С. 36-43.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України №776 від 16 липня 2018 року «Про затвердження плану впровадження Концепції розвитку педагогічної освіти». [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Корзун О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Дубровська Л., кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту.
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м.Ніжин*

Реформування системи вищої освіти в Україні, зокрема системи підготовки майбутніх учителів початкових класів передбачає перехід на компетентно-орієнтовану модель навчання. У сучасному суспільстві утверджується розуміння залежності майбутнього Української держави від якостей особистості спеціаліста, яких він набуває в процесі професійної підготовки. Особлива роль у суспільному розвитку відводиться вчителю. Адже саме від нього залежить, як відбуватиметься становлення особистості дитини в освітньому середовищі.

Нова парадигма розвитку вітчизняної освіти актуалізує проблему формування висококваліфікованих педагогічних кадрів, які б майстерно володіли комунікативною компетентністю, в основі якої - комунікативні вміння. Причиною багатьох проблем, які виникають у педагогічній взаємодії, є недостатній рівень сформованості комунікативних умінь вчителя початкової освіти.

Освіта має діалогічний характер, її існування неможливе поза комунікацією. У процесі останньої відбувається засвоєння індивідом духовних та матеріальних цінностей суспільства й особистості, оволодіння культурними нормами і правилами, регулюють життєдіяльність і взаємостосунки між людьми.

Відтак у процесі професійної діяльності педагогам доводиться виявляти готовність до комунікативної взаємодії, спілкуватися з великою кількістю людей. Однак майбутні педагоги часто відчують труднощі у сфері комунікативної взаємодії, що актуалізує проблему формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, від рівня сформованості якого великою мірою залежить успіх професійної діяльності. З метою попередження цих труднощів формування комунікативної компетентності майбутнього педагога має стати цілеспрямованим і спеціально організованим.

У педагогічній науці накопичено значний досвід підготовки майбутнього педагога до комунікативної діяльності. Зокрема, сутність педагогічної взаємодії розглядали І. Бех, А. Бойко, А. Бодальов, С. Гончаренко, В. Кан-Калик, В. Сухомлинський, О. Федій та ін., поняття і сутність педагогічної комунікації вивчали Н. Бутенко, О. Жирун, М. Заброцький, С. Левченко та ін., структуру комунікативної компетентності майбутнього педагога досліджували Н. Бібік, Н. Волкова, Ю. Вторнікова, С. Петрушин, О. Савченко та ін., формуванню комунікативної

культури педагога присвячені роботи Н. Гез, Т. Голанд, Т. Гоффманн, М. Лазарева та ін., технології розвитку комунікативних умінь педагога та їхні структурні компоненти окреслювали А. Дубаков, Г. Бушуєва, А. Капська, О. Мерзлякова, Д. Хумест та ін.

Аналіз наукової літератури, спостереження за освітнім процесом педагогічних ЗВО засвідчили, що у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи окреме завдання формування комунікативної компетентності не ставиться. Адже професійно-педагогічна компетентність педагога виражається саме в його готовності здійснювати педагогічну діяльність на основі ціннісно-орієнтованого ставлення до особистості учня. І в цьому плані вирішальну роль відіграє комунікативна компетентність педагога, його здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти.

Комунікацією можна вважати процес встановлення контакту та обміну необхідною інформацією, який відзначається взаємним сприйняттям комунікантів.

Поняття «компетентність» включає в себе систему універсальних знань, умінь, навичок, а також досвід самостійної діяльності та особистої відповідальності, які названі сучасними ключовими компетенціями [1].

У педагогічній діяльності комунікативна компетентність розглядається в зв'язку з характеристикою взаємодії педагога і учня; знаннями і вміннями у сфері міжособистісних відносин і як особистісна якість, яка проявляється в відношеннях з ними: і як комунікативні та організаторські вміння (пов'язані із взаємним обміном інформацією і пізнанням педагогом і учнем один одного: з формуванням між персональних взаємовідносин: з управлінням власною поведінкою учителем і поведінкою учнів, організацією спільної діяльності).

Аналіз досліджень показав, що більшість вчених комунікативну компетентність розглядають у зв'язку з характеристикою взаємодії людей: знаннями і вміннями, як особистісну якість і поведінку, що виявляється у відношеннях з людьми; в зв'язку зі здібностями в спілкуванні. Особливість комунікативної компетентності особистості педагога складають його теоретична підготовка в області міжособистісного пізнання, міжособистісних відносин; законів логіки і аргументації: професійного, в тому числі мовного етикету: комунікативних технологій.

Формування професійно-педагогічного рівня комунікативності майбутнього вчителя є необхідною передумовою підготовки до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі. Проведене дослідження дозволило виокремити компоненти педагогічного спілкування.

Когнітивний компонент передбачає знання: загальних закономірностей спілкування; структури спілкування, особливостей реалізації комунікативної, інтерактивної і перцептивної сторін спілкування; методик дослідження спілкування і міжособистісних відносин; основних психолого-педагогічних вимог щодо організації педагогічного й міжособистісного спілкування.

Регулятивний компонент – це вміння: передавати інформацію, використовуючи весь арсенал комунікативних засобів, методів, прийомів; організовувати взаємини з дітьми і взаємини дітей у процесі спільної діяльності; розуміти актуальний емоційно-психологічний стан, адекватно сприймати й об'єктивно оцінювати особистісні якості та поведінку іншої людини; коректно і педагогічно доцільно впливати на партнерів зі спілкування; управляти власним психічним станом, поведінкою і розвитком.

Афективний компонент: емоційний стан, що характеризує ставлення, переживання, які виникають між партнерами зі спілкування.

Духовний компонент: поєднання інтелектуальних здібностей і духовного стану. Духовно багатий учитель у своєму спілкуванні прагне розуміти, приймати інших людей з їхнім духовним змістом[3].

Під комунікативною компетентністю педагога розуміють певний рівень розвитку соціальної активності, соціальної спостережливості, пам'яті і мислення (розуміння), уяви, що виявляється найбільш повно в рефлексивності, емоційній чуйності (емпатії) тощо і являє собою певний рівень знань в області комунікативних дисциплін і практичних умінь, які забезпечують успішність педагогічної комунікації, а також інтегративну систему знань та умінь педагога, які дозволяють організовувати свою професійну діяльність на основі прийому, засвоєння, використання і передачі інформації з різних джерел для різнобічного розвитку і виховання учнів. У професійній діяльності педагога — це володіти соціальною перцепцією, розуміти, а не тільки бачити, тобто адекватно моделювати особистість студента, його психічний стан за зовнішніми ознаками: «подавати себе» в спілкуванні з учнями, колегами, адміністрацією закладу.

Отже, комунікативна компетентність є важливою складовою професійної підготовки сучасного педагога. Від рівня розвитку комунікативних здібностей педагога і його компетентності в сфері спілкування залежать легкість і простота встановлення контакту з учнями, а також ефективність цього спілкування з точки зору досягнення педагогічних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна С.М. Тренінги з розвитку вмінь та навичок діалогічного спілкування. Д.: Пороги. 2005. С. 123-130
2. Вітюк В.В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Наукові публікації «Педагогічний пошук»* № 2 (94), 2017.С. 3–7.
3. Матвієнко О. В. Педагогічне спілкування вчителя як складова професійної готовності до педагогічної взаємодії в навчально - виховному середовищі школи першого ступеня. *Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманов. Збірник наукових праць.* С.127-130
4. Когут І. В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя. *Дис. канд. пед. наук: 13.00.04.* Полтава, 2015. С. 91–122
5. Когут І. В. Обґрунтування методики формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університету імені Григорія Сковороди».* Додаток 2 до Вип. 35. Том IV (16).

КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ РІВНІВ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

*Короткова Ю., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Сташук О. О., кандидат педагогічних наук, доцент
Хортицька національна академія
м. Запоріжжя*

Вступ. Правова компетентність сьогодні стає усе більше необхідною фахівцям, діяльність яких не є безпосередньо юридичною, адже від рівня правової культури всього населення держави залежить правопорядок та ефективність її розвитку. Оскільки уміння застосовувати потрібну правову норму у ході здійснення своєї професійної діяльності – необхідність для кожного, тому до стандартів професійної підготовки доцільним є включення складових правової компетентності, зокрема, у такій редакції: «здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні» (Стандарт вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота», Наказ МОН від 24.04.2019 № 557).

Включення до стандартів професійної освіти педагогічних та соціальних спеціальностей правової компетентності вимагає більш чіткого окреслення ознак реалізованості цього освітнього пріоритету, чому і присвячено наше дослідження.

Мета: охарактеризувати критерії, показники та рівні розвитку правової компетентності здобувачів педагогічних та соціальних спеціальностей.

Основний виклад результатів дослідження. Звертаючись у контексті нашого дослідження до проблеми вимірювання розвитку правової компетентності майбутніх фахівців педагогічних та соціальних спеціальностей, ми спирались на результати проведеного нами теоретичного аналізу феномена «правова компетентність». Зокрема, під правовою компетентністю ми розуміємо здатність особи правовими засобами вирішувати її життєві задачі. Відповідно, правова компетентність будь-якого фахівця передбачає знання ним соціальних норм і правил поведінки людей, що встановлюються і санкціонуються державою, усвідомлене ставлення до правових інструментів та здатність компетентно використовувати ці знання у професійних ситуаціях.

Фрагментарно окреслимо також змістові характеристики правової компетентності, адже саме вони є ключовими для екстраполювання критеріїв та показників розвитку досліджуваного феномену. Так, дослідження О. Лісовця дозволили нам рефлексувати такі складові правової компетентності здобувачів педагогічних та соціальних спеціальностей: *охоронно-захисні компетенції* (здатності вирішувати проблеми клієнта, пов'язані із захистом

його прав та інтересів, здатності до компетентного використання нормативно-правових актів, здатність представляти інтереси клієнта та захищати його права у різних інстанціях); *координаційні компетенції* (здатність до постійної взаємодії з соціумом для вирішення соціально-правових проблем, здатність до формування у клієнтів навичок успішної взаємодії з різними соціальними інституціями, здатність до координаційної діяльності з виявлення осіб, які потребують соціально-правового захисту); *контролюючі компетенції* (здатність до збору та аналізу даних щодо соціально-правових проблем у соціумі, здатність до реагування на звернення клієнтів щодо випадків порушень прав людини, здатність до контролю за дотриманням законних прав та інтересів клієнтів); *профілактичні компетенції* (здатність до виявлення та усунення причин і умов, які сприяють правопорушенням, здатність до формування у суспільств певних уявлень і ставлення до правопорушень та правових наслідків протиправної поведінки, здатність до формування у клієнта необхідних соціальних і правових знань та навичок); *інформативно-просвітницькі компетенції* (здатність до надання довідкових послуг клієнту з питань основ законодавства, прав та обов'язків, здатність до здійснення соціально-правового консультування клієнта; здатність до інформаційно-просвітницької діяльності у соціумі), *правосоціокультурні компетенції* (здатність до формування правової свідомості клієнта, здатність до стимулювання соціально-правової активності клієнта здатність до організації правових заходів із різними групами населення) [3]. Спираючись на розробки цього та багатьох інших авторів у площині осмислення компонентів правової компетентності майбутніх педагогів та соціальних працівників, ми виокремили компоненти, що на нашу думку імпліцитно присутні у всіх пропонованих різними авторами сукупностях. Саме вони, на нашу думку, можуть складати перелік критеріїв аналізу результативності розвиткового процесу, адже «критерій» (від грецьк. *kriterion* – засіб для судження) – це ознака, на підставі якої дають оцінку, визначення чи класифікацію чого-небудь, мірило суджень [1]. До компонентів аналізу правової компетентності відносимо:

1) *пізнавально-рефлексивний* (сформованість системи знань, необхідних для успішного опанування правових дисциплін; засвоєння найважливіших правових знань, їх глибина, прагнення давати оцінку фактам і явищам правової сфери в житті суспільства; розуміння й володіння основними юридичними поняттями й термінологією; розуміння юридичних текстів; розвинене правове мислення; розвинена правова свідомість, знання ознак і видів протизаконних дій у професійній сфері; знання законодавчих норм, вимог, що належать до професійної діяльності, інтеріоризація правових основ професійної діяльності; вияв інтелектуальної ініціативи у правоосвітньому самовдосконаленні);

2) *ціннісно-мотиваційний* (домінування внутрішньої мотивації до майбутньої професійної діяльності над зовнішньою, система мотивів і ставлення до них у процесі самостійної діяльності; наявність настанови на дотримання законності та правомірності у професійній діяльності й громадянському житті; переконання в необхідності правомірної поведінки й дотримання законності; почуття відповідальності за дотримання правових норм; нетерпимість до правопорушень; розуміння цінності загального і спеціального права, стійкість правових поглядів і переконань, свідоме ставлення до правових норм освітнього законодавства і необхідності їх виконання; усвідомлення цінності та важливості нормативноправового інструментарію у професійній діяльності; можливість самореалізації у правовій сфері; потреба в оновленні і збагаченні власного досвіду правореалізаційної, правозахисної діяльності; намагання сприяти вирішенню соціальноправових проблем у соціумі);

3) *діяльнісний* (сукупність умінь ефективної роботи з інформацією, отриманою в процесі вивчення правових дисциплін для використання результатів цієї роботи під час розв'язання професійних завдань; вміння доступно висловлювати свої правові позиції, дискутувати; уміння відстоювати засвоєні теоретичні положення на практиці, стверджувати свої переконання в конкретних ситуаціях; орієнтування в арсеналі можливих правових засобів досягнення цілей; вміння налагоджувати доброзичливі відносини у процесі професійної діяльності; методично-інструментальна готовність до вирішення різних проблем і ситуацій соціально-правової спрямованості; уміння аналізувати правові явища й ситуації та прогнозувати можливі правові наслідки, проявляти ініціативність; використання правових знань у професійній практиці; здатність знаходити альтернативні підходи та рішення на підставі наявних норм права й положень законодавства у фаховій діяльності.вміння працювати в команді; соціальна відповідальність за виконану роботу).

Конкретизація критеріїв зумовила встановлення відповідних показників. Показник є конкретним, типовим і оцінюваним проявом одного з аспектів якісної характеристики

(критерію), згідно якого з'ясовується наявність певної якості [1, с. 267]. Для здійснення вимірювання ефективності розвитку правової компетентності нами було визначено такі ключові показники та відповідний інструментарій (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії, показники та інструментарій вимірювання правової компетентності студентів

Критерій	Показники	Методика вивчення
Когнітивно-мотиваційна	Правова свідомість	Тест правової і громадянської свідомості (Л. Ясюкова)
	Мотивація	Теста правової вмотивованості фахівців соціальної сфери (О. Лісовець)
Знавальна-рефлексивна	Самооцінка обізнаності	Визначення правової обізнаності здобувачів вищої освіти (за С. Грицаєм, модифікована)
Комунікативна	Мунікування	Тест «Оцінка вмінь говорити і слухати» (У. Маклені)

Проблема вимірювання стану розвитку правової компетентності за означеними критеріями і показниками пов'язана з необхідністю визначення рівнів, як «ступенів величини, розвитку, вагомості чого-небудь» [1].

Науковці, які досліджували формування правової компетентності фахівців різних сфер діяльності, виокремлювали як три, так і чотири рівні її розвитку. Аналіз наукової літератури, здійснений Я. Кікчук демонструє, що переважно науковці зупиняються на 3-рівневому визначенні сформованості правової компетентності: 1-й рівень – початковий, адаптивний, інтуїтивно-репродуктивний; 2-й рівень – середній, продуктивно-виконавчий, усвідомлено-репродуктивний; 3-й рівень – високий, креативний [2]. В. Прилипко зазначає, що значна частина дослідників, які вивчали питання фахових компетентностей, виділяють чотири рівні їхньої сформованості: високий, середній, недостатній та низький (О. Миропольська); початковий, нормативний, активний, креативний (В. Луговська); адаптивний, локально-моделювальний, системно-моделювальний, творчий (Є. Павлютенков) [4]. Ми вважаємо доцільним виокремлення саме чотирьох рівнів розвитку правової компетентності фахівців педагогічних та соціальних спеціальностей: початкового, середнього, достатнього, високого, де високий вказує на творчу активність і міцні знання фахівця, його здатність до самовдосконалення, що є важливим з огляду на те, що «правова компетентність не є постійним і незмінним конструктом, вона має розвиватися, оскільки змінюється законодавство, з'являються нові підходи, впроваджуються інноваційні форми і методи роботи з клієнтами тощо» [3].

1) *Початковий рівень* розвитку правової компетентності демонструють студенти, у яких сформовані часткові правові знання, проте вони не знають як їх можна використати у майбутній фаховій діяльності, у них відсутня професійна спрямованість до роботи у сфері соціально-правового захисту, у процесі навчання знання засвоюються формально. Крім цього, вони не виявляють бажання у подальшому вдосконалювати будь-які свої правові компетенції.

2) *Середній рівень* розвитку правової компетентності демонструють студенти, у яких сформований епізодичний інтерес до правових знань та навичок, сформовані окремі правові компетенції, студенти визнають необхідність і здатність до роботи у сфері соціально-правового захисту, проте професійна спрямованість є нестійкою.

3) *Достатній рівень* розвитку правової компетентності демонструють студенти, у яких сформовані основні соціально-правові компетенції, чітко виражена професійна спрямованість. Студентам притаманне усвідомлення недоліків своєї підготовки та необхідності у самовдосконаленні, однак мотивами цього процесу є зовнішні фактори. У цієї групи сформовані вміння для розв'язання типових професійних завдань, однак творчо вирішити професійно-правову ситуацію вони не можуть через брак знань та досвіду. Студенти усвідомлюють важливість, готовність і здатність здійснювати професійну діяльність у сфері соціально-правового захисту.

4) *Високий рівень* розвитку правової компетентності демонструють студенти, у яких сформовані правові компетенції, виявляється стійкий інтерес і спрямованість на роботу у сфері соціально-правового захисту, здатність виконувати складні завдання у право-професійній діяльності, відповідальність за своєчасне й компетентне розв'язання соціально-правових питань. У студентів наявне свідоме прогнозування своїх дій; вони дають реальну оцінку своїх можливостей, у них сформовано прагнення до творчості та здатність до самоаналізу і самооцінки.

Висновки. Представлений у статті комплекс критеріїв, показників і рівнів розвитку правової компетентності здобувачів педагогічних та соціальних спеціальностей є необхідною умовою і вихідним етапом в організації процесу діагностики сформованості цієї складової загальної професійної компетентності. Для реалізації подальшого вимірювання та рефлексування на цій підставі стану розвитку у студентів правової компетентності, нами були виділені такі критерії оцінювання, як: ціннісно-мотиваційний, пізнавально-рефлексивний та діяльнісний, кожен з яких містить важливі змістово-технологічні аспекти розвитку правової компетентності майбутнього фахівця. Для практичної реалізації засобів вимірювання нами визначені такі показники, як: правова свідомість студентів, їхня вмотивованість до здійснення фахово-правової діяльності, здатність до рефлексування рівня своєї обізнаності у правовій царині, а також сформованість навичок конструктивного комунікування, що відносимо до умов реалізації ефективної право-захисної діяльності. Ступінь розвитку того чи іншого показника характеризує рівень сформованості правової компетентності (початковий, середній, достатній, високий), визначення якого є важливою складовою діагностичної стадії наукового дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Кічук Я. В. Теоретичні і методичні засади формування правової компетентності майбутнього соціального педагога в умовах університетської педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / ДЗ Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2010. 375 с.
3. Лісовець О. В. Критеріально-рівнева характеристика сформованості соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя* Психолого-педагогічні науки. 2018. № 2 С. 40–45. URL : <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/918/1/8.pdf>
4. Прилипко В. М. Формування правової компетентності бакалаврів інженерних спеціальностей у процесі фахової підготовки : дис.. канд. пед.наук / Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського : Кременчук, 2021. 279 с.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Липко І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Вінник Т.О., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри
педагогіки дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет, Херсон*

У сучасних умовах запровадження нового змісту освіти, реалізації Концепції Нової української школи якість теоретичної та практичної підготовки педагогів розглядається як найважливіший фактор сталого розвитку країни. Це зумовлює підвищення вимог до майбутніх учителів початкової школи та об'єктивну необхідність удосконалення їх професійної підготовки. У зв'язку з цим важливим завданням є врахування сучасних методів та технологій, спрямованих на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу, надбань науки, культури і практики.

Сучасні педагогічні технології сприяють підвищенню рівня фахових компетентностей та професіоналізму майбутніх учителів початкової школи. Їхня професійна підготовка в закладах вищої освіти має забезпечувати розвиток педагогічного мислення та вміння застосовувати технології навчання. Цьому має сприяти використання в освітньому процесі ефективних методів і прийомів навчання, спрямованих на зменшення трудомісткості пошуку прийнятних рішень і підвищення інтелектуальної творчої продуктивності учнів [1].

Проблему використання проектних технологій у підготовці майбутніх педагогів в Україні досліджували І.Бартенева, І.Бей, Л.Божко, Н.Грицай, В.Драченко, С.Іванова, С.Мантуленко, О.Ролінська та ін.

Проектна технологія, яку вважають однією з провідних технологій ХХІ століття, є особистісно зорієнтованою технологією навчання, в основі якої – усвідомлення унікальної сутності кожного учня, його індивідуальності. Під час використання цієї технології роль

учителя змінюється з транслятора знань у помічника та консультанта, який створює особливе навчальне середовище [1, с. 145].

У зв'язку із запровадженням Концепції Нової української школи (2017 р.) та Державного стандарту початкової освіти (2018 р.), в якому передбачено ознайомлення учнів з проектною діяльністю, відбувається переорієнтація професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи щодо ефективного застосування методу проєктів у початковій школі.

З метою підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи Степанюк К. було розроблено навчальний курс за вибором студентів «Технологія проєктування в початковій школі», який спрямований на вивчення потенційних можливостей проектною діяльністю в умовах модернізації освітньої системи. Курс передбачав подання базових відомостей про проектну діяльність та засоби її реалізації в освітньому процесі початкової школи. Виконання проєктів, максимально пов'язане із життєвими ситуаціями, є найкращим засобом самостійної діяльності майбутніх учителів початкової школи, який стимулює пізнавальний, емоційний розвиток, зацікавлення, дає змогу індивідуалізації та диференціації навчання, розвиває творче мислення, зміцнює в студентів пізнавальну мотивацію, інтегрує набуті раніше знання, формує дослідницькі вміння [3, с. 175].

У роботі Павлюк Б. проаналізовано теоретичні засади формування проектною компетентності майбутніх учителів початкової школи, розкрито сутність поняття «проектна компетентність», визначено компоненти, критерії та показники, схарактеризовано рівні сформованості проектною компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. Розроблено та впроваджено модель формування проектною компетентності майбутніх учителів початкової школи. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови: поетапне формування проектною компетентності майбутніх учителів початкової школи; організація проектною діяльності студентів у контексті підготовки до роботи в умовах Нової української школи; наскрізне застосування ІКТ під час проектною діяльності. За результатами досліджень розроблено методичні рекомендації щодо формування проектною компетентності майбутніх учителів початкової школи [2].

У науковому дослідженні Павлюк Б. з'ясовано, що проектна компетентність формується в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Досліджено сутність поняття «проектна компетентність». Ураховуючи специфіку підготовки майбутніх учителів початкової школи, з'ясовано, що формування проектною компетентності відбувається поетапно: пропедевтичний етап, базовий та професійний. Визначено, що проектна компетентність складається з таких компонентів:

- мотиваційно-ціннісного (мотивація до майбутньої професійної діяльності; мотивація до використання проектною діяльності;
- усвідомлення суспільної цінності професії вчителя початкової школи в умовах НУШ, самовдосконалення під час проектною діяльності, потреби в проектною діяльності в початковій школі;
- сформованість цілей, соціальних потреб, інтересів, потреб, нахилів та мотивів, що спонукають до проектною діяльності;
- володіння навичками самоосвіти і саморозвитку, здатність до самореалізації під час проектною діяльності; розвиток емоційно-вольового механізму формування проектною компетентності;
- професійно-особистісне самовизначення майбутніх 3 учителів початкової школи щодо використання проектною діяльності в педагогічній роботі), проєктувально-діяльнісного (оволодіння професійно необхідними знаннями; знання психологічних і дидактичних принципів проектною діяльності;
- вміння застосовувати проектну діяльність на практиці;
- вміння ефективно застосовувати ІКТ під час проектною діяльності;
- вміння аналізувати та систематизувати інформацію під час проектною діяльності;
- вміння визначати та обирати доцільні засоби для проектною діяльності, аналізувати та оцінювати наявні проблеми), функціонального (уміння аналізувати свій рівень проектною компетентності та проєктувати шляхи підвищення;
- сформованість комплексу загальнопедагогічних умінь, які необхідні в процесі проектною діяльності; умінням проєктувати, реалізовувати проєкти, оцінювати й коригувати освітній процес під час проектною діяльності в початковій школі;

- уміння здійснювати самоконтроль і рефлексію проектної діяльності (аналізувати, оцінювати власну самоосвіту, коригувати й розробляти нові завдання для проектної діяльності) [2].

Створено й обґрунтовано педагогічні умови формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. Перша педагогічна умова – поетапне формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки; друга педагогічна умова – організація проектної діяльності студентів у контексті підготовки до роботи в умовах Нової української школи; третя – наскрізне застосування ІКТ у проектній діяльності [2].

Формування проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки – це неперервний процес поетапного включення студентів у навчальну та професійно-педагогічну діяльність із урахуванням взаємозв'язку системного, середовищного, особистіснодіяльнісного, компетентнісного та технологічного підходів. Вивчення сучасного стану досліджуваної проблеми дозволило нам дійти висновку, що впровадження нових стандартів початкової освіти потребує не лише перегляду й удосконалення змісту загальної освіти, а й активізації методів організації освітнього процесу в закладах вищої освіти [2].

Здійснений аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних учених довів, що використання проектної діяльності для розв'язання освітніх завдань, формування вчителя з критичним і творчим мисленням, здатного ефективно функціонувати в мінливих умовах професійної діяльності, є невід'ємним компонентом сучасної освіти. Тому важливого значення з огляду на це набуває питання впровадження в освітній процес проектної діяльності.

Отже, повернення до методу проектів сьогодні відбувається досить інтенсивно та стає важливим компонентом цілком розробленої і структурованої системи освіти. Здобувачі вищої освіти набувають досвіду вирішення реальних проблем, споглядаючи на майбутнє самостійне життя, які проєктують у навчанні. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проектної технології має базуватися на вивченні зарубіжного та вітчизняного досвіду, врахуванні новітніх тенденцій у галузі освіти й проєктуванні змісту, методів та форм навчання, адекватних прогнозованим проблемам і потребам суспільства. Дотримання цих вимог суттєво підвищить якість підготовки, а відтак – і якість роботи, яку виконуватимуть фахівці. Професіоналізм та швидкість входження фахівця у професійне середовище безпосередньо залежать не лише від його знань, умінь та навичок, а й від підготовленості до діяльності в сучасних умовах, здатності до проєктування та впровадження проектної технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Купчак С. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проектної технології. *Українська професійна освіта*. 2021. № 9-10. С. 144-150.
6. Павлюк Б. В. Проектна компетентність – складова фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців*. 2016. Вип.45. С. 292-296.
7. Степанюк К. Проектна діяльність майбутніх учителів початкової школи в оновленому освітньому процесі закладів вищої освіти. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти*. 2019. С. 170-175.

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДОСЛІДНИЦЬКИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

*Паустовська Ю. здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Іванюк Г.І., докторка педагогічних наук, професорка
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Тема доповіді розглядається у сув'язі низки завдань, модернізації початкової освіти учнів згідно з Концепцією «Нова українська школа» (2016). У чинних нині документах про освіту, зазначена проблема доповіді, чітко прописана в Законах України: «Про освіту» (Закон, 2017), «Про повну загальну середню освіту» (Закон, 2020); професійних стандартах підготовки вчителя : Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (Професійний стандарт, 2020), затверджений Державний стандарт початкової освіти (Державний стандарт, 2018), на основі Концепції Нової Української школи (Концепція, 2018).

Як засвідчують реалії сьогодення, важливо навчити дітей самостійно здобувати знання, вміння, навички та способи діяльності, які потрібні будуть кожному в реальному житті. В умовах дистанційного та змішаного навчання зазначена тема доповіді актуалізується, оскільки мова йде про формування такої важливої складової професійної компетентності вчителя початкових класів як, готовність до впровадження в освітній процес дослідницьких методів навчання учнів [2].

Проблема готовності майбутнього вчителя початкових класів до впровадження дослідницьких методів навчання знаходиться в дослідницькому полі плеяди сучасних українських учених, а саме : Н. Бібік, І. Беха, С. Беляєва, Л. Костюченко, Л. Подоляк, О. Савченко, Л. Хомич.

Так Л. Костюченко вирізняє саме готовність фундаментальною умовою у професійній діяльності, а готовність розглядає як методично-психологічну складову, що включає в себе не лише знання методик, але і творчість учителя, його індивідуальні та сучасні наукові підходи до застосування тих чи інших методик. Разом з тим науковець розглядає готовність, як важливу умову ефективності освітнього процесу. Тому майбутній фахівець з педагогічної освіти повинен володіти специфічними вміннями та навичками, а також бути ефективним у вирішенні педагогічних задач і подоланні труднощів, рефлексії та здійсненні самоаналізу уроків, педагогічного аналізу роботи колег [3;5].

Готовність як багатокомпонентне явище стосується певної особистості та здатності до самореалізації. Виділяємо певні фактори впливу на формування готовності, серед них: взаємопов'язані компоненти освітньо-професійних програм підготовки майбутнього фахівця у закладі вищої освіти, насамперед змістовий і технологічний. Усі ці фактори несуть вплив на особистість студента. Тому студент-бакалавр має поєднувати у собі мотивацію та певну систему цінностей, пізнавальний інтерес до майбутньої професії, навички самоаналізу та рефлексії. І як ми вже зазначали, професійна підготовка – це явище багатокомпонентне, яке несе за собою як теоретичну підготовку, так і практичні навички разом із особистісними характеристиками.

Дослідницькі вміння розглядаємо структурною одиницею дослідницької компетентності майбутнього фахівця. Ми проаналізували наукові роботи П. Нечипуренка та з'ясували провідні характеристики дослідницької компетентності. До таких належать: дослідницька компетентність у широкому сенсі, що розглядаємо як особистісне новоутворення, до якого входять навички та вміння, котрі студент потребує для здійснення дослідницької діяльності у процесі навчання учнів початкової школи; дослідницька компетентність є складним явищем, що існує на загально методичному, міжпредметному та предметному рівнях педагогічної діяльності; дослідницька компетентність є важливою умовою професійного та особистісного розвитку як учителя початкових класів так і учнів молодшого шкільного віку та прирівнюється до академічних компетентностей [4].

Ми розділяємо погляди Н. Любчак про дослідницьку компетентність, як комплексну полі компонентну систему. Теоретичний компонент формується у процесі дослідження певного явища, містить знання про методи апарату дослідження, його суть та технологію. Діагностичний компонент реалізується умінням вивчати стан досліджуваної проблеми в практиці, обирати умови проведення спостереження або вивчення досвіду, уміння розробляти діагностики та інструкції до них. На етапі проектування та конструкції студент має володіти якостями, необхідними для розробки програми дослідження. Ці якості включають в себе – усвідомлення мети дослідницької діяльності, здатність виділяти, бачити та пояснювати проблеми та явища, здатність висувати ідеї та планувати наукову діяльність. Компонент

процесу впровадження досліджень оцінює рівень володіння вміннями проведення експерименту, а також реалізація та коригування власних дій щодо програми дослідження. Наступний компонент – інтерпретації та рефлексії. На нашу думку, цей компонент є ключовим, адже важливим є не лише проведення дослідження, а й інтерпретація його результатів, проведення рефлексії власної діяльності, аналізу результатів та підведення підсумків.

Говорячи про компоненти, варто вказати, що Н. Любчак розглядає теоретичний та операційно-процесуальний компонент як фундаментальні складові, так як це важлива передумова та інструмент дослідницької діяльності будь-якого типу. Проте, ми виділяємо до вищезазначених також компонент інтерпретації та рефлексії, адже у даному випадку необхідно володіти і певними ораторськими вміннями, комунікативними навичками, критичним мисленням та самоаналізом. Підґрунтя умінь та навичок вдосконалює та відпрацьовує практика у дослідницькій діяльності [1].

Отже, проаналізувавши наукові підходи щодо готовності майбутнього вчителя початкових класів до впровадження дослідницьких методів в освітній процес ми можемо узагальнити, що професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи до впровадження в освітній процес дослідницьких методів навчання - це комплексний, спеціально організований процес, який спрямований на розвиток та формування готовності майбутніх педагогів до впровадження дослідницьких методів в процес навчання з метою досягнення освітніх цілей, осучаснення навчальної діяльності та формування в здобувачів освіти дослідницької компетентності. Нині важливо здійснювати професійно-педагогічну підготовку покоління педагогів, котрі будуть здатні проводити дослідження та вчити своїх учнів цьому, таким чином і формувати ключові компетентності, виокремлені в концепції Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любчак Н. М. Теоретичні аспекти визначення сутності дослідницької компетентності майбутнього вчителя / Н. М. Любчак // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. - 2013. - Вип. 39(4). - С. 33-40. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39\(4\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39(4)_7).
2. Концепція «Нова українська школа». (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainskashkola-compressed.pdf>
3. Костюченко Л. Готовність майбутніх вчителів початкових класів до професійної діяльності/Л. Костюченко// Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : Збірник наукових праць. Умань: УДПУ ім. Павла Тичини, 2011. - Випуск 39, Частина 1. – С.61-66
4. Нечипуренко П. П. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування дослідницьких компетентностей старшокласників у профільному навчанні хімії: автореф. дис....канд. пед. наук: 13.00.10. Кривий Ріг, 2017. 24 с.
5. Нова українська школа. (2018). Порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ТА МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТА-ПСИХОЛОГА НА ПОЧАТКУ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Петрук М., здобувачка шостого (магістерського) рівня освіти
Науковий керівник: Шевченко В.В., кандидат психологічних наук
Національний університет ім. В. Сухомлинського,
м. Миколаїв*

Актуальність. Тема дослідження адаптації та мотивації студента-психолога на початку його професійної діяльності набуває доволі високо рівня актуальності у сучасних реаліях повномасштабної російської військової агресії на території України. Психолог сьогодні - це спеціаліст, який надає першу психологічну допомогу під час кризових моментів (смерть близької людини, руйнування майна шляхом потрапляння ворожої ракети і т.д), а також на різних етапах життя людей, що за своєю природою в сучасних реаліях життя українців є травматичними та посттравматичними.

Оскільки наразі робота психолога пов'язана з роботою з військовими, їх родинами, постраждалими від окупації та руйнування внаслідок агресії РФ, а також біженцями - тобто глибоко травмованими особистостями, які все ще проживають травматичний момент свого життя -то питання мотиваційної готовності психологів початківців, а також їх адаптації до роботи в сучасних реаліях війни, набуває ще більш актуального значення.

У вітчизняній та зарубіжній науці поняття мотивації психологічної готовності до професійної діяльності розглядалися такими вченими як М.І. Дяченко, Л.А. Кандибович, В.О. Моляко, М.Л. Смульсон, Н.Д. Левіто. На базі даних досліджень, іншими вченими були розроблені моделі мотиваційної готовності фахівців до роботи у конкретній сфері, де висвітлюються загальні структурно-функціональні особливості психологічної готовності до діяльності, розкривається специфіка готовності до окремих професій, розглядаються проблеми формування готовності до виконання професійних обов'язків майбутнім фахівцем. Проте такий підхід, що отримав назву цілісного, не достатньо враховує та розглядає мотиваційний компонент [2]. Саме тому виникає необхідність самостійного його вивчення.

На успішність професійної кар'єри (як і на її початок) впливає не скільки наявність диплому з відзнакою, скільки рівень вмотивованості та подальша активність на початку професійного шляху, що ще раз доводить значимість мотивації. Розвиненість мотиваційної сфери особистості психолога можуть визначати як конструктивний, так і деструктивний характер його майбутньої професійної діяльності, позначатися на успішності оволодіння фахом на етапі професійної підготовки у вищому навчальному закладі [3].

Мотивація у роботах таких дослідників, як А. Маслоу, Д. Мак Клеlland, Ф. Герцберг, В.Врум, Л. Портер, Е. Лоулер та ін. зазвичай розглядається як процес, який має дуже тісний зв'язок з емоційною сферою, а саме з емоціями, але відрізняється від них. Вивчення цього проблемного питання породило безліч теорій, деякі з яких наголошують на тому, що мотивація може ґрунтуватися на необхідності мінімізувати фізичний біль і максимізувати задоволення. Це може включати в себе задоволення, як найпростіших, так і грандіозних потреб. До таких можна віднести потреби в їжі та відпочинку, у володінні певними благами, досягнення рівня престижу чи статусу, і тому подібні речі. Основу мотиваційної сфери особистості становлять потреби, які у контексті досліджень із загальної психології відомі нам як динамічно-активні стани особистості, що виражають її залежність від конкретних умов існування і породжують діяльність, спрямовану на зняття цієї залежності. Потреба, опосередкована складним психологічним процесом мотивації, виявляє себе психологічно у формі мотиву поведінки [1].

Двофакторна теорія Ф.Херцберга містить змістовний опис найбільш типових мотивів професійної діяльності людини [4]. Вченим було виокремлено дві групи мотивів професійної діяльності людини, які розрізняються за своєю спрямованістю. Перша група мотивів, яку було названо «фактори-мотиватори», спрямована на вирішення професійних завдань. До таких завдань належать: можливість досягнення реального успіху в роботі, наявність можливостей кар'єрного просування, визнання результатів роботи та їх публічне схвалення, очікувано висока та відповідна оплата праці, можливість підвищення рівня професійної компетентності, наявність високого ступеня відповідальності, складність, цікавий зміст професійної діяльності. Друга група мотивів отримала назву «фактори гігієни». Вона відповідає за привабливість професійної діяльності, але значно меншою мірою сприяє підвищенню її ефективності. До таких факторів мотивації трудової діяльності людей належать умови праці, наявність мінімуму напруги та стресу, доброзичливі взаємини з колегами та безпосереднім керівником, зручний графік роботи [5]. Таким чином, стає зрозумілим, що у мотиваційній

сфері кожної особистості присутні мотиви здійснення професійної діяльності та мотиви поліпшення умов праці. При цьому провідну роль у підвищенні ефективності професійної діяльності мають мотиви першої групи. Мотиви другої групи зменшують незадоволеність роботою, але не здатні підвищити її ефективність, і недостатні для створення високої мотивації.

Для того аби проаналізувати рівень мотивації та адаптації до початку професійної діяльності, серед студентів старших курсів спеціальності «психологія» вищих навчальних закладів, а саме національного університету ім. В. Сухомлинського та Черноморського національного університету ім. П.Могили .У липні цього [2022] року.

Було проведено емпіричне дослідження. За допомогою, даних, отриманих в ході проведення і їх подальшого аналізу, було встановлено, що найбільш поширеними у мотивації до початку професійного шляху факторами-мотивами, які визначають подальшу поведінку студентів, постали такі фактори, як: високий рівень бажання допомогти людям; можливість отримувати високу заробітну плату; отримання визнання, схвалення та високого положення у суспільстві; зацікавленість в процесі роботи; гарантії отримання стабільної роботи в нестабільний час.

Якщо звертатись до питання адаптації студентів до їх професійної діяльності, то одразу виникає необхідність диференціації «тих, хто вже працює як кваліфікований спеціаліст» та «тих, хто лише має намір». Перша група респондентів показала доволі високий рівень адаптованості до сучасних умов праці. Результати представників другої групи мали показник «вище середнього». Порівняно з результатами аналогічних досліджень рівня адаптованості до умов праці, які були проведені до початку повномасштабної російської військової агресії, ці показники значно вище.

Отже, можна зробити висновок, що підвищення рівню соціальної самосвідомості українців має істотний вплив на рівень адаптованості студентів-психологів до початку їх кар'єри. Це підтверджується також основним фактором мотивації їх до діяльності, яку вони обрали (високий рівень бажання допомогти).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Левченко Т.І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності. Вінниця, 2011. 448 с.
2. Психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Харків, 2012. 864 с.
3. Фовлер С. Націлені на результат. Що насправді мотивує людей. Київ, 2018. 168 с.
4. Щєбликіна І. О. Основи менеджменту : навч. посіб. з дисципліни / заг. ред. І. О. Щєбликіна, Д. В. Грибова. Мелітополь, 2015. 479 с
5. Malik M.E. Towards understanding controversy on herzberg theory of motivation. *World Applied Sciences Journal*, 2013. №24(8). P. 1031-1036. DOI:10.5829/idosi.wasj.2013.24.08.2442

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ІМІДЖОЛОГІЇ

Рихлова І., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Денисенко В. В.*, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Херсонський державний університет,
м. Івано-Франківськ

Практична теорія іміджу почала формуватися в західній науці 60-тих років ХХ століття в економічній сфері як протидія рекламній діяльності конкурентів. Сутність її, визначена визнаним фахівцем реклами Д. Огілві, у тому, що для успішної реалізації товару важливіше створювати у свідомості споживача його позитивний образ, ніж надавати інформацію про його окремі специфічні властивості [1].

Новий напрям у науці, який з'явився у США завдяки дослідженням відомого економіста К. Болдінга, дістав назву «іміджезнавство». Іміджологію почали розглядати як науку про дослідження, розробку та технології впровадження у суспільну свідомість бажаного (позитивного і привабливого) іміджу людини, соціальної групи чи організації, суспільства (держави), ідеї, ідеології, релігії тощо. Як зазначають дослідники Л. Браун, Я. Голосовкер, Ф. Дейвіс, М. Еліаде, М. Жбанков, О. Змановська, А. Ковальчук, А. Косарев, А. Кошмаров, С. Кримський, Ю. Палеха та інші зазначають, що іміджмейкерство не було б сформовано у професію, якби іміджологія не перетворилася б у науку [1].

Сучасна іміджологія визначається як наука про технологію створення особистісної привабливості, це галузь наукового знання, що допомагає оволодіти механізмами ефективного впливу людини на інших людей [4].

Сьогодні слово «імідж» міцно увійшло до нашого побуту, воно вживається в розмовній мові, часто з'являється у пресі, Інтернет-джерелах. У громадській свідомості все більше закріплюється уявлення про імідж, як про певну цінність, від якої залежить успішність діяльності будь-якої організації чи особи. Це поняття активно використовують у засобах масової інформації, у системі маркетингу, реклами і зв'язків із громадськістю. Імідж належить до такої соціальної реальності, як людина, група людей або організація (наприклад, імідж артиста, спортсмена, вчителя, політика, країни) і результатам їхньої діяльності (поглядам, теоріям тощо).

Поняття іміджу має ряд близьких за значеннями слів: думка, рейтинг, репутація, образ, популярність, слава, престиж, авторитет тощо. У побутовій свідомості імідж – це певна цінність, яка репрезентує життєвий успіх, тому часто імідж сприймається як форма соціального замовлення. Про це свідчить спектр пропозицій, що постійно розширюється, починаючи з консультування в області іміджу, надання різноманітних послуг у формуванні іміджу (іміджмейкинг), і закінчуючи продажем продуктів, позиційованих як засоби створення відповідного іміджу (одяг, косметика, журнали, предмети інтер'єру тощо) [3]. Незалежно від бажань як самої організації замовника, так і фахівців імідж – об'єктивний фактор, який відіграє значну роль в оцінці будь-якого соціального явища чи процесу.

Людина живе у світі образів, тобто її світ – це світ образів, вона постає перед ним у тому чи іншому образі. Позитивний образ допомагає у спілкуванні й досягненні соціального успіху, а негативний перешкоджає спілкуванню та заважає досягненню мети. Вдалий імідж – це здатність нав'язати оточуючим, що носій даного іміджу є втіленням у собі тих ідеальних якостей, які вони хотіли б мати, якби були на місці цієї людини [2].

Таким чином, поняття іміджу окреслює не лише природні властивості особистості, але й соціально напрацьовані: воно пов'язане як з зовнішнім виглядом, так і з внутрішнім змістом людини, її психологічним типом, риси якого відповідають запитам часу її суспільства. Надбання викладачем закладу вищої освіти позитивного професійного іміджу не самоціль, але володіння ним складає суттєву особистісну і професійну характеристику фахівця, має глибокий практичний зміст. Стрижневим у формуванні іміджу є можливість передати через певні імідж-сигнали інформацію про себе, свої істинні, глибинні (особистісні і професійні) погляди, ідеали, плани, діяльність [2].

Отже, усі вищезначені визначення поняття «імідж» дають змогу зробити висновок, що імідж належить до групи соціально-психологічних феноменів. Імідж також може слугувати основою для довіри, фактором, який полегшує вплив, але це, по-перше, не єдина функція іміджу, по-друге, використання іміджу як засобу соціального впливу можливе не завжди, а за певних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барна Н. В. Іміджологія: Навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. ред. В. М. Бебика. – К.: Університет «Україна», 2008.— 217 с.
2. Размолодчикова І. В. Імідж як складова професійної підготовки майбутнього вчителя / І. В. Размолодчикова // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. Випуск 51. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С. 316 – 321.
3. Технологія формування іміджу. Режим доступу: <https://destudio.com.ua/tekhnohiiia-formuvannia-imidzhu/>

ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Фульмес І., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: *Кость С.П.*, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівський національний університет ім. Івана Франка

Актуальність дослідження. В закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО) найважливішим елементом професійної комунікативної діяльності є процес спілкування з дорослими, вихователями та персоналом. Зважаючи на особливості психофізичного розвитку дітей дошкільного віку, педагогічне спілкування повинно ґрунтуватись на принципах гуманізму, моральних засад та відповідати усім вимогам комунікативної компетентності. У цьому контексті актуальним постає питання про особливості та форми педагогічного спілкування та його вплив на розвиток та навчання дітей.

Мета дослідження полягає у дослідженні та виявленні особливостей педагогічного спілкування у закладах дошкільної освіти.

Основний текст. Основним чинником розвитку у закладі дошкільної освіти є особистість дорослого (батьків, вихователя, педагога). Досить вагомою є проблема комунікативної компетентності та педагогічної майстерності педагогів ЗДО. Це пов'язано зі складністю та різноманітністю завдань формування особистості дитини, які пред'являються сучасним соціумом та новими стандартами навчально-виховного процесу у дошкільних закладах.

Глузман О. (2009) зазначає, що педагогічне спілкування в ЗДО – це професійне спілкування педагога-вихователя з дітьми у дошкільному закладі, яке спрямоване на формування сприятливого психологічного клімату, на психологічну оптимізацію виховної та навчальної діяльності, на покращення відносин між вихователем та дітьми, усередині дитячого колективу (Глузман О. 2009, с. 51).

Зважаючи на особливості закладу освіти та вимог до спілкування з дошкільнятами, педагогам слід дотримуватись таких ознак спілкування:

- 1) професійне спілкування вихователя з дитиною на спеціальних заняттях та поза ними;
- 2) має певні функції та спрямоване на створення сприятливого клімату;
- 3) педагогічне спілкування орієнтоване на психологічну оптимізацію освітнього процесу, відносин між вихователем та дітьми, вихователів між собою, між дітьми усередині груп.

Багато досліджень доводять, що у роботі з дітьми дошкільного віку найефективніші непрямі впливи (через ігрове спілкування та власне гру). У дошкільному віці гра є провідною діяльністю дитини. Зміст та форма оптимального педагогічного спілкування значною мірою визначаються завданнями, які педагог прагне вирішити у процесі керівництва діяльністю дітей.

Як зазначає Мачинська Н. (2021), високий рівень сформованості педагогічного спілкування в закладах дошкільної освіти передбачає три компоненти: відповідність особистої системи педагогічних цінностей взаємодії нормативної системи професійно-педагогічних цінностей; яскраво виражену, стійку потребу у професійній взаємодії; знання вихователем сутності та специфіки професійного спілкування педагога дошкільного навчального закладу, особливостей організації взаємодії з дітьми дошкільного віку (Мачинська Н. 2021, с. 53).

Говорячи про особливості педагогічного спілкування, не можна не зазначити методи та прийоми, котрими покеровуються вихователі у своїй діяльності.

Для оцінки діяльності дітей можуть залучатися їхні однолітки, які оцінюють технічний аспект руху, якість виконання, результати самостійних спроб у творчому пошуку та ін. зміст та загальний емоційний тон того чи іншого завдання. Досить часто використовується прийом опосередкованого на дітей через ляльковий персонаж, іграшку. Цей прийом має також оцінний характер.

Сам процес педагогічного спілкування є багатоаспектним та складним процесом. Мороз-Рекотова Л. (2016) зазначає, що педагогічне спілкування, або ж культура спілкування педагога комплексно містить у собі три елементи: культуру поведінки, культуру мовлення й культуру зовнішнього вигляду (Мороз-Рекотова Л. 2016, с. 56).

У процесі взаємодії вихователя з дітьми повинні переважати позитивні форми спілкування: називання дітей на ім'я, посмішка, лагідне погладження по голові, похвала, при невдачі – прояв прикраси.

Говорячи більш детально про види педагогічного спілкування та їхні особливості, можемо виокремити такі стилі спілкування:

1) Авторитарний стиль. Співрозмовник розглядається як пасивний об'єкт впливу. Мета спілкування – примус. Представники такого стилю прагнуть повної централізації управління, єдиноначальності, зосередження влади. Авторитарист недооцінює думки інших та переоцінює свої здібності.

2) Авторитарний стиль. Зовні представники цього стилю привітні. Вони намагаються прислухатися і до дітей, і до батьків, але в результаті все одно роблять по-своєму. Вони не поважають ні дітей, ні батьків, хоча зовні це ніяк не проявляється, як правило, домагаються беззаперечного підпорядкування, не зазнають ініціатив, обмежують контакти з колегами, вихованцями, керівниками.

3) Демократичний стиль. Представники цього стилю прагнуть зробити вихованців схожими на себе, вони заохочують їхню творчу активність, зважають на громадську думку колективу. Такі вихователі не знають та не враховують індивідуальні особливості дітей. Вони претендують лише на високу культуру поведінки.

4) Ліберальний стиль. Представники цього стилю не дуже регулюють і контролюють відносини колективу, схильні до потурання, не вимогливі, неминуче попереджувальні, ввічливі і не хочуть псувати стосунків з адміністрацією, батьками вихованців та з самими дітьми.

5) Інтегративний стиль спілкування. Вихователі завжди зважають на дітей, надають їм різноманітну допомогу на заняттях, в організації ігор. Ніколи не підкреслюють своєї переваги, оцінюють роботу за кінцевим результатом, інформують батьків про розвиток дитини, про ситуацію, що склалася, не допускають чуток, враховують індивідуальні особливості дітей.

Отже, особливостями педагогічного професійного спілкування є: акцент на внутрішній та зовнішній світ дитини, намагання налагодити тісний контакт з дошкільнятами, високі моральні та духовні стандарти вихователя, що вбачаються у його манері викладання та спілкування, створення сприятливого мікроклімату у групі.

Висновки. Проблема педагогічної майстерності та комунікативної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти є важливою у зв'язку із різноманітністю та складністю завдань формування особистості дитини, зумовлених сучасним суспільством та новими стандартами теорії та практики дошкільної освіти. В основі педагогічного спілкування стоять ідеї гуманізму, оптимізму й дитиноцентризму, поєднання яких повинно сформулювати такий освітній простір, в якому є можливим гармонійний розвиток дитячої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глузман О. В. (2009) Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія*, 2, 51–60.
2. Мачинська Н. І. (2021) Деякі аспекти педагогічної акмеології. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 3, 51–57.
3. Мистецтво спілкування з дітьми. URL: <https://www.dnz77.ck.ua/page-tutor/mistetstvo-spilkuвання-z-ditmi.html> (режим доступу: 18.03.2022).
4. Мороз-Рекотова Л. (2016) До проблеми формування культури мовлення в майбутнього вихователя ЗДО. *Українсько-польські педагогічні студії: актуальні проблеми педагогічної теорії і практики*, 1, 41-59.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Андрієвська Ю., Венгловська О. Змістове забезпечення співпраці школи та батьків у процесі формування навичок самооцінювання учнів початкової школи	1
Артюх Д., Бура А., Матвієнко О. Формування ціннісних орієнтацій у молодших школярів під час уроків ЯДС в освітньому хабі НПУ імені м. П. Драгоманова	3
Білотіл В., Іванова Л. Актуальні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів молодшого шкільного віку в новій українській школі	5
Блощинська В., Десятник К. Теоретичні аспекти формування гуманістичних цінностей дітей молодшого шкільного віку	7
Бондар А., Коваль Т. Формування творчої особистості засобами образотворчого мистецтва	9
Бутенко С., Рудік М., Дубровська Л. Сучасний стан розвитку творчих здібностей учнів у початковій школі	11
Величко А., Бикова Т. Збереження емоційного здоров'я дітей молодшого шкільного віку в умовах війни	13
Волчанська О., Коханко О. Стан сформованості у молодших школярів наскрізного вміння висловлювати свою думку	15
Зикіна В., Луцінович С. Сімейне виховання як фактор впливу на формування фінансової компетентності учнів початкових класів	18
Івасюк У., Кіліченко О. Розвиток пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку	20
Кареліна О., Захарова Г. Формування фінансової грамотності молодших школярів: погляд з позиції сучасної педагогічної науки	22
Карпачов К., Лапшина І. Актуальність формування навичок інформаційної безпеки у молодших школярів, як складової їх інформаційної компетентності	24
Кіріллова А. Розвиток критичного мислення молодших школярів в умовах навчання	26
Коваленко К., Агаркова Н. Формування критичного мислення молодших школярів у позаурочній діяльності	27
Колєва Н., Кічук Н.В. Деякі аспекти виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до професій сучасного села	29
Конарева А., Литвиненко І. Сімейні взаємовідносини в умовах цифровізації суспільства	31
Костюк Л., Барнич О. Розвиток комунікативних навичок учнів початкової школи на уроках української мови	33
Коропецька О., Кіліченко О.І. Формування гуманістичних якостей в учнів молодшого шкільного віку	35
Кулявець Г., Луцан Н.І., Проблеми навчання швидкочитання в початковій школі	36
Кучер І., Дубовик С. Організаційно-методичні основи засвоєння фразеології на уроках української мови в початковій школі	39
Лук'янова Д., Рибенчук Н. Засоби та умови стимулювання навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у новій українській школі	41
Ляцевич К., Венгловська О. Програма «stop bullying» як засіб запобігання та подолання булінгу в середовищі початкової школи	43

Ожго С., Шищенко В. Позаурочна робота вчителя початкових класів у контексті вимог нової української школи	45
Парасюк І., Барнич О. Труднощі формування критичного мислення молодших школярів на уроках читання в нуш та умови для їх подолання	46
Певень К., Міненко А. Особливості формування здоров'язбережувальної компетентності в НУШ	48
Пересунько В., Сіранчук Н. Сюжетно-рольова гра як засіб формування образного мовлення	50
Пілецька І., Вінник Т.О. Технологія формувального оцінювання у сучасній початковій школі	52
Плаксун К., Шапошнікова І.М. Сутнісний аналіз поняття «самооцінка»	54
Поп'юк О., Струк А.В. Формування народознавчої компетентності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ»	56
Прозор А., Єсьман І. Практичні аспекти формування пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичних ігор	58
Прохоренко Ю., Коханко О. Потенціал інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у патріотичному вихованні молодших школярів	60
Рагнева К., Балакірева В. Особливості залучення молодших школярів до благодійної діяльності	62
Романюк В., Цуркан Т. Батьківська компетентність у вихованні молодших школярів	63
Сенюк О., Васютіна Т. Методичні орієнтири формування предметних природничих умінь в учнів 2-го класу засобом спостережень за природою	65
Серьогова А., Іванюк Г.І. Формування природодоцільної поведінки учнів початкових класів	67
Сидорів В., Багрій М. Формування психологічного розвитку учнів початкової школи за допомогою літературних творів	69
Сокур Ю., Довга Т. Форми партнерської взаємодії вчителя з батьками	71
Стан А., Імбер В. Методика проведення гри як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках математики	73
Татарин І., Мачинська Н. Актуальні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів молодшого шкільного віку нової української школи	76
Фролова Д., Прибора Т. Формування soft skills в умовах Нової української школи	77
Химич М., Коваль Т.В. Взаємодія вчителя, учнів та батьків в умовах нової української школи на засадах педагогіки партнерства	79
Чвіль Л., Литвиненко І.С. Вплив емоційної тривожності дитини молодшого шкільного віку на статусне положення в дитячому колективі та їх психокорекція	81
Шарапова Г., Скоромна М.В. Особливості розвитку відповідальності учнів початкових класів в Новій українській школі	84
Шукіна В., Зозуля К.В., Масюк О.М. Визначення первинного рівня сформованості пізнавального інтересу учнів початкової школи	86
Ясінська М., Луцан Н.І. Організація навчання учнів на групі подовженого дня	87

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНІСТЬ

Архіпова К., Лапшина І. Огляд додатків Google щодо використання на уроках української мови	91
Бедіна С., Пашко Л.В. Розвиток зв'язного мовлення учнів 4 класу засобами мнемотехніки на уроках української мови	93
Білокур І., Жовнич О. Проблема добору ігор для навчання читання англійською мовою у НУШ	95
Бондаренко Ю., Захарова Г.Б. Використання мобільних додатків на уроках математики в початковій школі	96
Войків Т., Ілійчук Л.В. Мультимедійні технології як засіб формування комунікативної компетентності молодших школярів	99
Гінчук Д., Пашко Л.В. Вивчення українського алфавіту з використанням мнемотехніки (1клас)	100
Гіряк С., Проц М. Особливості використання особистісно орієнтованої технології навчання в новій українській школі	103
Горбунова А., Ткаченко О. Технологія розв'язання винахідницьких задач як засіб формування креативності молодшого школяра	105
Дождікова Д., Гаврілова Л. Використання ігрових технологій на уроках іноземної (англійської) мови нової української школи	108
Драбинюк С., Демченко О. Театр як засіб розвитку комунікативних здібностей у дітей молодшого шкільного віку	109
Дунай М., Ябурова О. «Card-box» як ефективний засіб розвитку комунікативних навичок молодших школярів на уроках англійської мови	112
Єфименко А., Вікторенко І. Прогностична модель формування критичного мислення здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	113
Жебровська К., Лозенко А. Формування у молодших школярів умінь працювати самостійно та в команді засобами використання у навчальному процесі інформаційних технологій	114
Клак А., Проц М. Проблемне навчання та способи розв'язання проблемних ситуацій	116
Клименко Д., Дубровський В. Організація інтерактивного уроку математики у початковій школі	118
Костко А., Луциньська О. Реалізація математичних проєктів на уроках інформатики у початковій школі	120
Кузьмич І., Іванюк Г. Морально-етичний розвиток учнів початкової школи засобами проблемних ситуацій	122
Кузьмич О., Костолович Т. Особливості інтегрованого навчання дітей молодшого шкільного віку засобами ігрових технологій	125
Левчук Д., Комарівська Н. О. Особливості використання інтерактивної технології «щоденні 5» на уроках мовного циклу в початковій школі	127
Лупінович С., Лапшина І. Трансформація форми уроку в початковій школі і підходів до управління ним	129
Лупир Д., Мухіна Т.Є. Використання платформи classdojo для організації дистанційного навчання здобувачів початкової освіти в умовах війни	131
Мартин О., Товканець Г.В. Індивідуалізація та інтеграція як особливості шведської освітньої системи	132

Назалевич О.В., Ілійчук Л.В. Особливості використання проектних технологій у процесі формування здобров'язбережувальної компетентності молодших школярів	133
Науменко І., Турчин Т. М. Історична ретроспектива хореографічного мистецтва	135
Охріменко І., Самойленко О. Проектування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі початкової школи	137
Павлюк Т., Луцан Н.І. Інноваційні технології в початковій освіті	138
Плавюк А., Гавадзин О. Інновації технології з елементами stem-освіти на уроках української мови у початковій школі	140
Прасол Т., Васютіна Т. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання методик lego у професійній діяльності	142
Прилепа А., Коваль В.О. Лепбукінг: історія виникнення та сучасність	143
Сінчук Ю., Філатова Л. Інтерактивні технології навчання як засіб розвитку творчої особистості молодшого школяра	145
Скрипаль Т., Киричок І. Використання технології розвитку критичного мислення під час вивчення мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі	147
Тарасенко Ю., Білоусова Н. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи за допомогою активних методів навчання	149
Ткаченко А., Шанскова Т. Інтерактивні технології навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	151
Фатянова Т., Нестеренко М.М. Феномен кіберсоціалізації дітей у сучасному інформаційному суспільстві	153
Червінська Р., Сірант Н. Застосування lego-технологій у початковій школі	154
Щербатюк А., Себало Л. Формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів засобами казкотерапії	156
Шиптенко Т., Демченко Ю. Інновації в освітньому процесі початкової школи: історична ретроспектива і сучасність	158
Шишак А., Чайка В.М. Вміння безпечно поводитися в інтернеті: сутність та засоби формування в учнів початкової школи	160
Шпеко А., Стрілець С. Особливості використання цифрових технологій учителем під час соціально-емоційного навчання молодших школярів	162

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Багрій Д., Багрій М. Підвищення правової культури учнів в умовах сучасного освітнього середовища.	164
Беженар Є. Пальшкова І.О. Особливості організації здоров'язбережувальної діяльності у системі початкової освіти.	166
Бусько Ю., Рудницька Н. Особливості використання методів розвитку критичного мислення молодших школярів у контексті НУШ.	168
Власюк Т., Десятник К. Особливості формування підприємницької компетентності у молодшому шкільному віці.	171
Герич О., Коханко О. Теоретичний аналіз проблеми формування у молодших школярів навички співпрацювати.	173
Кобилецька О., Матішак М. Психоемоційна підтримка дітей та дорослих засобами творчої діяльності.	175

Ковальчук О., Васютіна Т. Формування дослідницьких умінь молодших школярів засобом екскурсій.	177
Ковач Ю., Товканець О. Самовиховання у соціалізації учнів початкових класів.	179
Кузнецова А. Урахування вікових особливостей молодших школярів при створенні освітнього середовища нової української школи з метою забезпечення оптимальних психолого-педагогічних та соціальних умов формування особистості учнів молодшого шкільного віку.	180
Панасюк А., Васютіна Т. Організація ранкових зустрічей у початковій школі: теорія і практик.	183
Рашкевич М. Організація розвивального освітнього середовища для здобувача освіти з ООП в початковій школі.	184
Ядчишина Д., Себало Л.І. Формування соціальної сфери всебічного розвитку дитини засобами lego-технологій.	186

ДИСТАНЦІЙНЕ І ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Бондаренко Ю.Р., Захарова Г.Б. Використання мобільних додатків на уроках математики в початковій школі	188
Лідіч А.,В., Васютіна Т.М. Дистанційне навчання молодших школярів в умовах воєнного стану із застосуванням програмного засобу MOOZABOOK	190
Рогова Н.В., Лимар Ю.М. Проєктна діяльність молодших школярів в умовах дистанційного навчання	192
Субашкевич Р.А., Проц М.О. Значення емоційного інтелекту в процесі навчання дітей молодшого шкільного віку	194
Чабала У.Ф., Максименко А.М., Васютіна Т.М. Віртуальні екскурсії як форма організації освітнього процесу молодших школярів в умовах дистанційного навчання	195
Шитік Ю.О., Бобро А.А. Особливості дистанційного навчання у початковій школі	197

ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Гарван О., Кобилецька Л. В. Мовленевий етикет та особливості його виховання у дітей дошкільного віку	199
Гутарєва К.О., Сасенко Т.А. Теоретичні засади наступності дошкільної та початкової освіти в умовах нової української школи	200
Масник О., Матішак М.В. Вплив театральної діяльності на мистецько-творчій розвиток дошкільника	202
Попроцька Д.Ю., Рудницька Н.В. Роль дидактичних ігор та вправ у формуванні зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку	203
Сасєвська О., Кічук Н.В. Виховання казкою як фактор запобігання асоціальних звичок дитини старшого дошкільного віку	205
Степанова Ю., Іванова Д.Г. Мнемотехніка як ефективний прийом розвитку мовлення дітей дошкільного віку на етапі підготовки до школи	206
Ужитчак Я.Ю., Дмитрів Р.В. Вплив фізкультурно-оздоровчої діяльності на розвиток психоемоційної сфери дітей дошкільного віку	208
Фульмес І.М., Кобилецька Л.В. Педагогічне спілкування та його особливості у професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти	210

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Бакалінська Б., Демченко Ю.М. Організація інклюзивної освіти в середовищі Нової української школи	212
Бугай А., Жадленко І.О. Особливості розвитку зорової пам'яті дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня в закладах загальної середньої освіти	213
Гребинюк А., Прибора Т.О. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами	215
Дудченко А., Литвиненко І.С. Проблема агресії молодших школярів на сучасному етапі та шляхи їх корекції	217
Євченко О. Використання технологій релаксації на уроках іноземної мови в початкових класах для підвищення працездатності здобувачів освіти з порушенням зору	219
Калуцька А., Кабельнікова Н. В. Формування навичок спілкування в учнів початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення засобами альтернативної комунікації	220
Ковальська А., Матішак М.В. Вплив медіа на особистість дошкільника в сучасному інформаційному просторі	222
Крошка А., Кабельнікова Н. В. Використання інноваційних технологій в системі логопедичної роботи	223
Кулигіна А., Петриченко Н.Л. Створення адаптивного освітнього середовища для здобувачів освіти з порушенням зору	225
Олинець Н. І., Мачинська Н. І. Організація інклюзивної освіти в середовищі нової української школи	228
Лисенко Є.Д., Саєнко Т.А. Особливості розбудови інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти	230
Лясковська М.С., Гордієнко Т.В. Особливості організації інклюзивного навчання в початковій школі	232
Нягу В., Кічук Н. В. Педагогіка партнерства – запорука успішності у створенні інклюзивного середовища в початковій школі	234
Пантелієнко А., Гордієнко Т.В. Деякі аспекти організації освітнього процесу в інклюзивному класі початкової школи	236
Пашкова М. А. Ушмарова В. В. Психолого-педагогічний супровід академічно обдарованих учнів в освітньому процесі початкової школи	238
Перката А., Колбіна Л.А. Застосування арт-терапевтичних методик у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	240
Попівца І.І., Шугай Я.М. Профілактика булінгу у роботі з молодшими школярами»	242
Саєнко Т.А. Особливості розбудови інклюзивного середовища для учнів початкової школи з рас	245
Симоненко І.А. Мовна компетентність як складова інклюзивної компетентності здобувачів освіти в системі нової української школи	247
Тимчишин Д., Галука О.С. Проблеми впровадження інклюзивної освіти в умовах нової української школи	248
Ткачук К., Ляшко В.В. Корекція та розвиток мисленневих операцій у школярів з порушеннями мовлення в умовах інклюзивного навчання	250
Топольницька Ю.С. Створення оптимального освітнього середовища для здобувачів освіти з вадами зору на заняттях англійської мови ігровими засобами технології “team building” в новій українській школі	252

Хіля А. Елементи неперервності освітнього процесу: компетентності, технологія, інклюзія 254

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ**

Грибенюк К., Лозенко А.П. Проблеми підготовки студентів спеціальності «початкова освіта» до реалізації елементів технологій індивідуалізованого навчання	256
Корзун О., Дубровська Л.О. Теоретичні питання формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів початкової школи	257
Короткова Ю., Сташук О.О. Критерії та показники рівнів розвитку правової компетентності здобувачів вищої освіти педагогічних та соціальних спеціальностей	259
Липко І., Вінник Т.О. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації проєктної діяльності	262
Паустовська Ю., Іванюк Г.І. Готовність вчителя до впровадження в освітній процес початкової школи дослідницьких методів навчання	265
Петрук М., Шевченко В.В. Психологічні особливості адаптації та мотивації студента-психолога на початку його професійної діяльності	267
Рихлова І., Денисенко В. В. Історико-теоретичні засади професійної іміджології	268
Фульмес І., Кость С.П. Професійне спілкування педагога закладу дошкільної освіти: загальна характеристика	270